

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

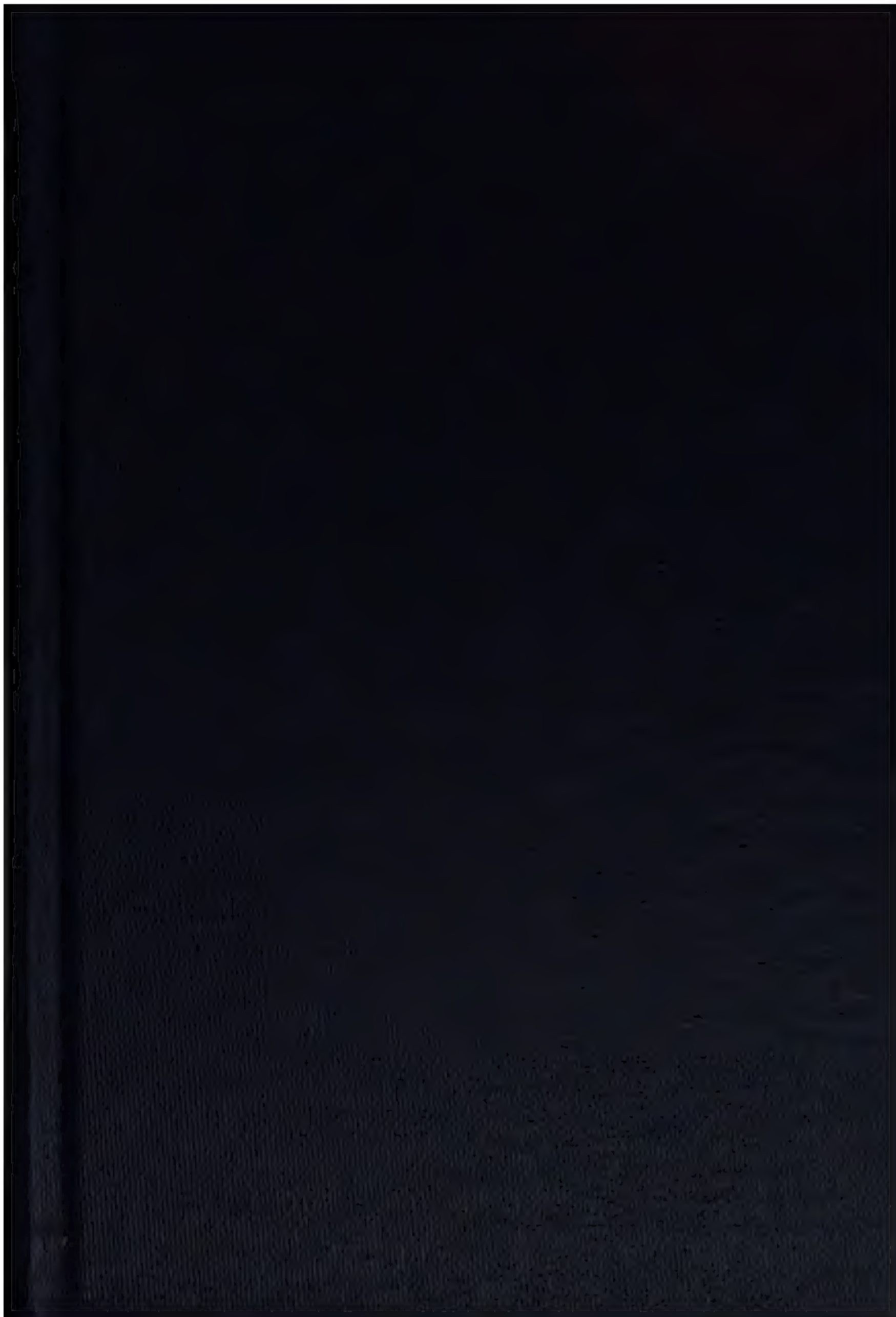
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
*Andover-Harvard
Theological Library*

* φιλοκρινεῖσθαι *separatim exsistere* 411, 33.
 Φιλοκτήτης 155, 23.
 φιλόλογος *opp.* φιλόσοφος 37, 11. 51, 31. Cf. 355, 13.
 φλιαρῶδης 5, 25.
 Φογόν 111, 34.
 Φοῖβος 157, 17.
 Φοινίκη 117, 34. 129, 4. 275, 5.
 Φοῖνιξ 153, 29. 55.
 Φόρβας 155, 18.
 Φῶκος 153, 27.
 φωστήρ 77, 16.

X.

Χάμ 215, 1.
 Χανανίτις 59, 8. 127, 35.
 χάος 169, 5 *seqq.*
 χάρνβδισ 21, 24.
 χειρόγραφον 111, 12.
 χειροθετεῖν 127, 31.
 χερσεύειν 19, 32. 247, 30. 249, 11.
 χρηματίζειν 223, 25. 33. 225, 4. 7. 21. 23. 287, 14. 327, 8.
 χρησιμείειν *prodesse* 97, 15. 103, 33. 233, 31. 257, 5
 Χρύσιππος 157, 28.
 Χρῦσος 155, 22.
 Χῶνος 155, 24.

ψ.

Ψευδαπίστολος 359, 23.
 ψευδοπροφήτης 21, 20.
 ψωρός 31, 26.

Ω.

Ωκεανός 167, 5.
 Ὠρίων 157, 3.
 ὠροσκοπεῖν 315, 7.

Errata.

5, 3. *leg.* ἀπείη. 7, 1. δοκιμαζέσθω. 13, 17. σιν = ὠδεισαν. 21, 24. ἰσχι-
 ράν. 25, 25. ἀναιρεῖ. 29, 15. περισσοῦ μοι. 35, 16. καί. 43, 34. προσεῖναι.
 45, 17. ἔντεχνοί τε. 67, 6. ἔπραξεν. 87, 9. δυνηθῆ. 89, 16. ἡ δὲ. 127, 8. πω-
 λεῖται. 153, 24. τῷ γεγαμηκότι. 155, 22. Δύφριδος. 157, 29. Ἄφρει
 183, 22. μῖξις. 351, 52. προφήται. 411, 22. δύναμις.

CLEMENTINORUM
EPITOMAE DUAE

ALTERA EDITA CORRECTOR.

INEDITA ALTERA NUNC PRIMUM INTEGRA
EX CODICIBUS ROMANIS ET EXCERPTIS TISCHENDORFIANIS

CURA

ALBERTI RUD. MAX. DRESSEL.

ACCEDUNT

FRIDERICI WIESELERI

ADNOTATIONES CRITICAE AD CLEMENTIS ROMANI QUAE
FERUNTUR HOMILIAS.

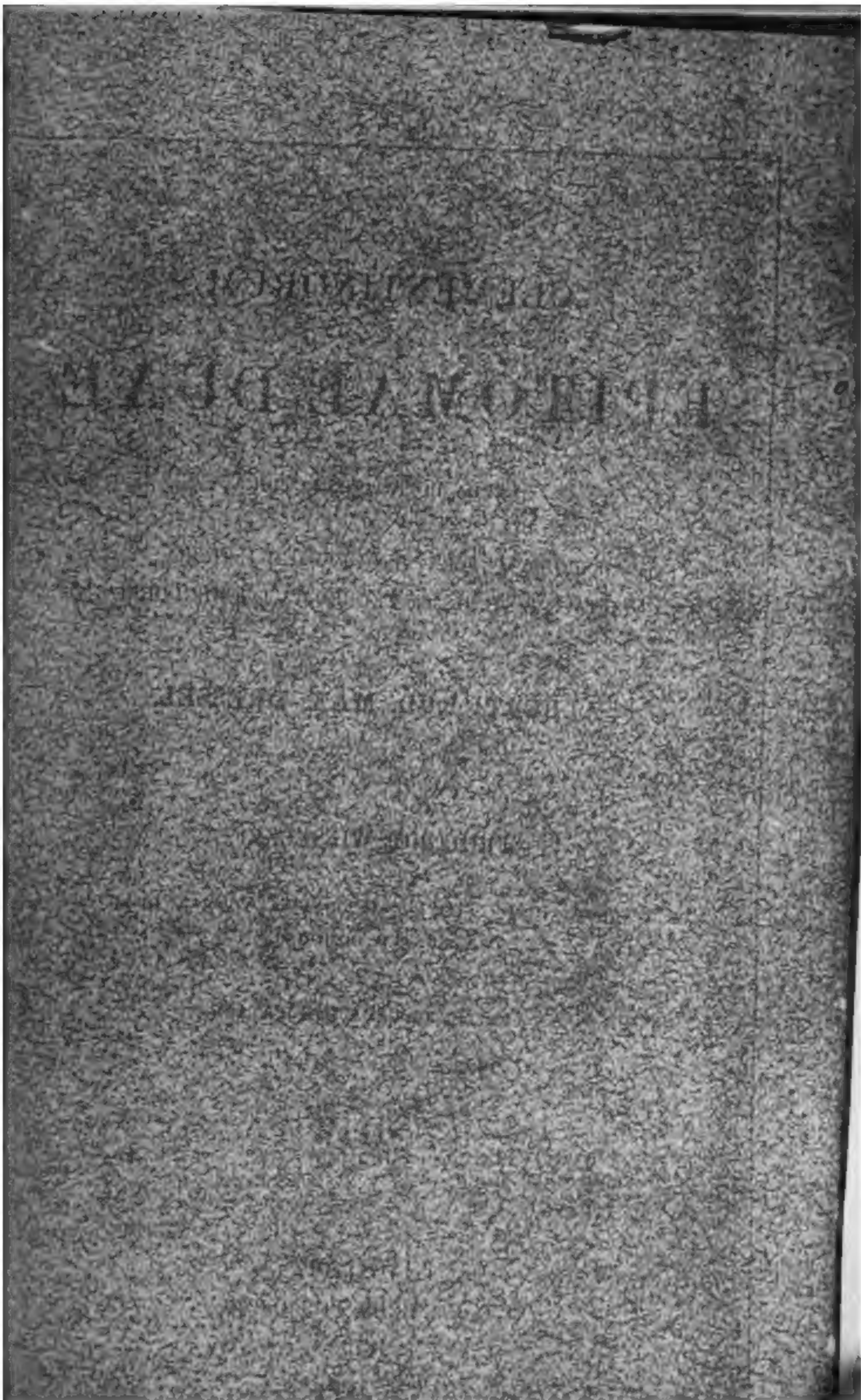
EDITIO SECUNDA IMMUTATA.

LIPSIAE,

J. C. HINRICHS, BIBLIOPOLA,

1873.

Epitomes (Pseudo-Clementine)

CLEMENTINORUM

EPITOMAE DUAE

ALTERA EDITA CORRECTIOR,

INEDITA ALTERA NUNC PRIMUM INTEGRA
EX CODICIBUS ROMANIS ET EXCERPTIS TISCHENDORFLANIS

CURA

ALBERTI RUD. MAX. DRESSEL.

ACCEDUNT

FRIDERICI WIESELERI

ADNOTATIONES CRITICAE AD CLEMENTIS ROMANI QUAE
FERUNTUR HOMILIAS.

EDITIO SECUNDA IMMUTATA.

LIPSIAE,

J. C. HINRICHS, BIBLIOPOLA.

1873.

Ref.
BR
65
.C54
E 75
1873a

epitaxial

PRAEFATIO

FRIDERICI WIESELERI.

Albertus Dresselius quum in eo esset ut Clementis Romani, quae feruntur, Homilias ederet, sentiens vel post ipsius curas plurimos inesse locos, qui non essent persanati, gratum sibi fore mihi significavit, si ego laborem susciperem, quem ipse propter causas, de quibus in praefatione illius operis exposuit, exanclare non potuisset. Neque ego deesse volui viro optimo, olim condiscipulo meo. Conscripsi igitur seriem adnotationum criticarum in Homilias, quae simul cum harum editione a Dresselio curata ederetur. Unde factum est ut ego in ea Homiliarum parte, quae ex codice Ottoboniano nova accessit, apoagraphum manu Dresselii vel potius amanuensis Dresselii scriptum — quod ad me transmissum erat, ut typis exprimendum curarem, atque etiam nunc penes me asservatur, ita ut in hac descriptione ex ipso aliqua addere vel certius definire potuerim — nonnullis locis corrigerem non statim monito lectore. At enim praeter expectationem prohibebar, quominus jam tum publici juris facerem quae adnotaveram. Anno MDCCCLVII demum in programmate academiae nostrae Georgiae Augustae edere mihi licuit „Exercitationum criticarum in Clementis Romani quae feruntur Homilias“ partem primam. Nunc Dresselius hortatus, ut observationes meas integras tanquam corollarium adderem Epitomis ab ipso editis, eo facilius a me impetravit, ut ipsi morem gererem, quod in illis etiam habebam disputata, quae ad Epitomarum textum emendandum pertinerent. Quamquam non me fugit, quam difficile sit, in hoc argumento elaborare. Est in Homiliarum textus, quem vocant, saepius et gravius corruptus

quam adhuc visum est hominibus doctis. Ea quae jam olim publicavi, aut in brevius contraxi aut auxi, omnino novis curis pertractavi. Neque vero in eo acquievi, ut verba corrupta emendare studerem, sed etiam operam dedi ut res quasdam ad antiquitatem pertinentes et imprimis usum dicendi huic scriptori, vel, si mavis, his scriptoribus proprium illustrarem.

Dabam Gottingae mense Julio a. MDCCCLIX.

PRAEFATIO

FRIDERICI WIESELERI.

Albertus Dresselius quum in eo esset ut Clementis Romani, quae feruntur, Homilias ederet, sentiens vel post ipsius curas plurimos inesse locos, qui non essent persanati, gratum sibi fore mihi significavit, si ego laborem susciperem, quem ipse propter causas, de quibus in praefatione illius operis exposuit, exanclare non potuisset. Neque ego deesse volui viro optimo, olim condiscipulo meo. Conscripsi igitur seriem adnotationum criticarum in Homilias, quae simul cum harum editione a Dresselio curata ederetur. Unde factum est ut ego in ea Homiliarum parte, quae ex codice Ottoboniano nova accessit, apographum manu Dresselii vel potius amanuensis Dresselii scriptum — quod ad me transmissum erat, ut typis exprimendum curarem, atque etiam nunc penes me asservatur, ita ut in hac descriptione ex ipso aliqua addere vel certius definire potuerim — nonnullis locis corrigerem non statim monito lectore. At enim praeter expectationem prohibebar, quominus jam tum publici juris facerem quae adnotaveram. Anno MDCCCLVII demum in programmate academiae nostrae Georgiae Augustae edere mihi licuit „Exercitationum criticarum in Clementis Romani quae feruntur Homilias“ partem primam. Nunc Dresselius hortatus, ut observationes meas integras tanquam corollarium adderem Epitomis ab ipso editis, eo facilius a me impetravit, ut ipsi morem gererem, quod in illis etiam habebam disputata, quae ad Epitomarum textum emendandum pertinerent. Quamquam non me fugit, quam difficile sit, in hoc argumento elaborare. Est enim Homiliarum textus, quem vocant, saepius et gravius corruptus

quam adhuc visum est hominibus doctis. Ea quae jam olim publicavi, aut in brevius contraxi aut auxi, omnino novis curis pertractavi. Neque vero in eo acquievi, ut verba corrupta emendare studerem, sed etiam operam dedi ut res quasdam ad antiquitatem pertinentes et imprimis usum dicendi huic scriptori, vel, si mavis, his scriptoribus proprium illustrarem.

Dabam Gottingae mense Julio a. MDCCCLIX.

PROLEGOMENA.

1. Insigne Christianae antiquitatis monumentum traditum nobis est in Recognitionibus et in Homiliis quae vocantur Clementinis. Sive cum ingenium illorum temporum curioso spectas, quae revelationis Dei in Christo factae primordia inter et exaedificatam Ecclesiam medium quodammodo tenent, sive veterum nostrorum disciplinam, sive quaeris antiquissimam historiae dogmatum illustrationem, nihil eorum inibi non reperies. Quid dicam de origine haud paucarum traditionum vel doctis pennis sequiori tempore hinc excultarum, vel populi ore propagatarum, quid de Christianae literaturae novo genere haec primum obvio, fabulam religionis ac philosophiae placitis per textam exornatamque suaviter ac graphice enarrandi, ut qua aliis insinuetur doctrina ipsa? Idcirco ex longo inde tempore per nascentem perque adultam Ecclesiam utrique operi singulare quoddam studium videmus impensum. At vero factum id ita est, ut inter legendum ac describendum genuina quidem dulcis fabulae minus quam indolis lineamenta archetypi ob nimium usum usque adeo evanuerint, ut quale nunc est propter deformitatem ridiculum, turpe ob similitudinem videri possit. Cuius rei causa haec est, quod, cum saeculorum decursu paulatim a primorum credendi norma aberraverit, tantam tortis politum erroribus corruptelam est expertum, ut, dogmate Ecclesiae adultae per divinum spiritum moderatorem non absque ratione consolidato, neque in suis erroribus consistere, neque recto tramite semel relicto ad neglectos fontes facili negotio revocari potuerit. Verumenimvero si τοῦ Πέτρου κηρύγματος τοῦ πάλαι restitutio in integrum iam res est, quae vix fieri possit, nihilominus eos, qui eiusmodi studiis operam navant, pro successu adiutum iri puto, si critica adminicula quantulacunque nova in lucem proferantur. Ac eo pluris esse facienda illa apparet, quo aptiora sint ad demonstrandum varias rationes, quibus Christiani ipsum Πέτρου κήρυγμα homines in usum suum converterint. Hinc enim luculentius clarebit, quodnam discrimen Homilias inter et Epitomen intercedat, nec posse aliunde de Clementinorum historia satis recte existimari.

2. Quae cum ita sint, viris doctis et potissimum theologis rem haud ingratam me facturum sperabam, si Clementinis cum ex bibliothecarum pulvere ac umbra pertrahendis tum cura critica pertractandis manus studiumque admovere pergerem. Ab huius certe instituti ratione prorsus alienum fuit plus ultra progredi, quam pro re nata ex parte literaria posci videretur. Quod si pro angusto spatio Prolegomenis concessio fieri potuisset, praetermittendum tamen erat, quia nec valetudo infirma, nec rerum adversitas id rite ac libri fama digne absolvendum concesserit. Exosus quippe eiusmodi studiis iste est, cui continuo cum vitae aerumnis luctandum.

3. Qui ex Rufini Recognitionibus e Graeco sermone latine versis nisi nomen Itinerarium Petri vel breves sententias vel prolixas affe-

runt narratiunculas¹, summo ii consensu ita citant laudantque, ut facile intelligas, ex uno exemplari ex eademque editione eos deprompsisse. Nec mirum. Nam Rufinus haud dubie τὰ κλημένα vertit, de quibus Photius cod. 112. 113 refert², se invenisse duo Clementis opera: alterum Constitutiones App., alterum ad Iacobum fratrem Domini directum, cui inesse τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πράξεις καὶ αἱ πρὸς Σιμόνα τὸν μάγον διαλέξεις, καὶ ἐπιὶ ὁ ἀναγνωρισμὸς Κλήμεντος καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν. Hinc in quibusdam libris titulum Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἀναγνωρισμὸς. In quibusdam (ἐν τισι) mss. praefixam fuisse operi epistolam Petri ad Iacobum, in aliis epistolam Clementis ad eundem, utramque argumenti diversi (καὶ αὕτη δὲ, οὐχ ἡ αὕτη). Ex Photii igitur verbis claret, duplici modo ea fuisse inscripta: πράξεις Πέτρου saepius, rarius Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἀναγνωρισμὸς. Epistola Petri aliis exemplaribus praefixa fuit, aliis illa Clementis, neutra aliis. Sed omnia eiusdem editionis erant: ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς βιβλίοις, ἃ εἶδομεν, καίτοι οὐκ ὀλίγων ὄντων, μετὰ τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐπιστολάς καὶ ἐπιγραφὰς τὴν αὐτὴν εὗρομεν ἀπαραλλάκτως πραγματεῖαν ἀρχομένην „ἐγὼ Κλήμης“ καὶ τὰ ἐξῆς ἐνταττόμενα.

4. Haud parvi facienda Photii notitia est, utpote qua Clementinorum literaturae complexus illustretur iste, qualis nunc integer evulgatus prostat. Nam cum eo opinante αἱ πράξεις Petro auctore temporum decursu periissent, solum Clementis opus perdurabat. Editio vero, quam Rufinus praeter versam ab ipso cognovit³, an Photio inter eiusdem furfuris materiem innotuerit, incertus haereo; nec quae sit illa Origenis⁴, quaeque Operis imperfecti⁵ aut Chronici Paschalis⁶ definierim. Nec aliter de illis sentio Clementinorum excerptis, quae tradiderunt Eusebius⁷, Synopsis Pseudo-Athanasiana⁸, (Hieronimus)⁹, Caesarius Naz.¹⁰, Epiphanius¹¹, Maximus Confessor¹², Anastasius Sinaita¹³, Ioannes Damasc.¹⁴, Nicephorus (Patriarcha) Const.¹⁵,

¹ Cfr. Paulinus Nol. ep. 47 ad Ruf., Gennadius de viris illustr., Decretum concilii Rom. sub Gelasio de libris recipiendis sive non recipiendis c. 6, Isidorus Hisp. Orig. III, 50, de natura rer. c. 17, Adhelmus de laude virginum c. 12, Beda Hexaem. in Gen. 1, 6. 7. 8, in Act. 5, 34, de ratione temp. c. 8, Agobardus Lugd. de Iudaicis superst. c. 16, Freculphus Chronicorum lib. II (ap. Melch. Noverianum Colon. 1589), Hincmarus de divortio Lotharii et Tetbergae c. 9, Anastasius Bibl. ep. ad Ioannem Diac. (vd. Opp. Tom. III p. 472 ed. Sirmondi), Pseudo-Abdias Historiae Apostolicae, lib. I de rebus a B. Petro gestis (vd. Fabricii cod. Apocr. N. T. II, 402 sqq., Hamburgi 1719), Humbertus episc. Sylviae Candidae contra Nicetam (vd. Canisii Lectt. Antiq. Tom. III, 1 p. 317 Antv. 1725), Honorius Presbyter et Scholasticus Augustodunensis (cfr. de luminaribus Ecclesiae c. 15), Ordericus Vitalis Hist. Eccl. Cl. XIII edd. Aug. Cl. Prevost. Tom. I p. 229 etc. ² Edd. D. Hoeschelius et A. Schottus Rothomagi 1658 p. 290. ³ S. Clementis Rom. Recogn. praef. ad Gaudentium p. 2 ed. Gersdorf: Puto quod non te lateat, Clementis huius in Graeco eiusdem operis ἀναγνώσεων, hoc est Recognitionum, duas editiones haberi, et duo corpora esse librorum, in aliquantibus quidem diversa, in multis tamen eiusdem narrationis. ⁴ Ad Gen. I, 14 ed. Lommatsch Tom. VIII p. 41, cfr. Philocal. c. 22 ed. Lommatsch Tom. XXV p. 202, ad Matth. 26, 6. ⁵ Ad Matth. 10, 41. ⁶ Cfr. Uhlhorn, die Homilien und Recognitionen des Clemens Romanus, Göttingen 1854 p. 64. ⁷ Hist. Eccl. III, 3. ⁸ Cfr. Opp. Athanasii ed. Bened. Parisiis 1698, II, 202. ⁹ Adv. Jovian. c. 15 et Comment. ad Gal. I, 18. ¹⁰ Quaestiones theol. et philos. ed. El. Ehinger, Augustae Vindel. 1626. ¹¹ Haer. XXX, 15. ¹² Opp. ed. Franc. Combessius, Paris 1675, Tom. II p. 528 sqq. ¹³ Quaestiones et responsiones ed. I. Gretser, Ingolst. 1617. ¹⁴ Cfr. Cotelerii Eclogae ex Io. Damasc. in comment. ad Clem. Hom. (ed. Lut. Par. 1672). ¹⁵ Thesaur. temp. ed. Scaliger, Lugd. Bat. 1606 p. 312; Georgius Syncellus et Nicephorus Constant. ed. Dindorf, Bonnae 1829 Tom. I p. 788; Fabricius cod. Apocr. N. T. I, 143.

Georgius Cedrenus¹, Nicon Monachus², Nicephorus Call.³, Michael Glycas⁴. „Codex ms. Parisinus, qui inter orientales num 70 signatur et inscribitur Testamentum Christi domini ad Petrum et omnia mysteria quae ei revelavit, auctore S. Clemente Romano etc. XCI sectionibus haud pauca quidem continet, quae ex Recognitionibus excerpta esse videntur, sed confusa ea cum ineptiis variisque hallucinationibus ac permixta conquestionibus de iniuriis et malis, quibus affligebantur saeculo post Chr. natum decimo quinto Christiani in Oriente degentes a Muhamedanis“⁵. Nec habeo, quid dicam de versione Clementinorum Syriaca, quam in doctissimi Curetoni manibus esse scio. Is enim literis datis d. 5. Jul. 1856 mecum communicavit: „I have by me transcribed the Clementines in Syriac, which I hope to find some favorable opportunity of publishing.“ Illi igitur quae citant ex libris deprompserunt, qui certe ad unum omnes ad eandem historiae vel potius fabulae originem respiciunt, non ex uno eodemque proflexerunt archetypo doctrinae. Ac viri docti, qui de Clementinis disseruerunt, in eo vel maxime decepti sunt, quod huic parti minus animum adverterunt. Ego quippe persuasum habeo, inde ab initio plures extitisse eodemque tempore recensiones doctrina multum diversas, fabula Clementis haud dispares. Hinc Clementinorum vel maxima in doctrina varietas, summa in fabula enarranda unitas. Sed orthodoxae fidei cultorum pietas permittere nolebat, ut clarissimum Clementis nomen placitis pro multorum captu haereticis porro inserviret vehiculo, quapropter iam longe ante Photium, Hieronymi aetate dixerim, expurgandi labor incepit. Hinc exorta est Clementinorum cohors varie et multiformiter composita, altera quippe Epitome alteram parturiente. Ac quanto pruritus corrigendi theologorum orientalis Ecclesiae cum nimia dogmatizandi cupidine et argutandi crevit invaluitque, tanto macrescere videre est Epitomas prodeuntes. Id Recognitionibus quoque serius, et quidem post Photium accedisse, testes sunt duo codices Lipsienses saec. 11 et 13, quibus Gersdorfus usus est in editione earum nova adornanda. Utriusque quippe auctor epitomatoris vice strenue functus est iis quidem anxie repetundis, quae ad historiam rerum enarratarum attinent, doctrinae placitis acuta falce demessis, ubicunque id pro re nata ei utile vel necessarium videbatur⁶.

5. Quodsi quae ex Clementinis apud varios scriptores orientalis et occidentalis Ecclesiae supra recensitos obvia fiunt fragmenta ex archetypo non nisi intermediis viis, iisque haud raro intercisis multifarieque retortis provenerunt, provenientia pro libitu scribentium redacta, quid mirum, si pervarie fuerunt inscripta? Haud id leve argumentum mihi esse videtur ad diiudicandum eorum corruptelam sive aberrationem ab archetypo nominare mavis. Eadem vero ex altera parte me movet causa, ut credam, stabilem illam inscriptionem utriusque Epitomes huiusce libri testem esse rectae affinitatis intervenientibus Homiliis cum ipsarum archetypo et compendiarie doctrinae et omnium, quae ad res gestas spectant. Inscribitur autem Epitome quam nunc primum integram evulgavimus *Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή*, qui titulus est Homiliarum, sicque inscribenda fuit Epitome a Turnebo primum edita, a Cotelario et Clerico repetita⁷. Utraque igitur ex Homiliis prodiit. Homiliarum autem non paucos locos ex nova supellectile illustrari posse atque corrigi, facile sibi persuadebit, qui hunc librum accuratius perlustraverit. Quas Cotelarius e codicibus quibusdam bibliothecae Parisinae Epitomes brevioris ab ipso post Turnebum iterum editae textui varias lectiones subiecit, eas

¹ Chronicon ed. I. Goar et A. Fabrotti, Paris 1647. Cfr. *Σύνοψις ἱστοριῶν* ed. Imm. Becker, Bonnæ 1838. ² *Πανδέκτη τῶν ἐκρηγμένων τῶν θείων ἐπιτολῶν τοῦ κυρίου*, cfr. Fabricii Bibl. gr. ed. Harless Tom. XI, 275. ³ Hist. Eccl. III, 18. ⁴ Annal. ed. Imm. Becker, Bonnæ 1836 p. 51. ⁵ Gersdorf l. l. p. IX. ⁶ Cfr. Gersdorf l. l. Praef. p. VIII sqq. ⁷ Cfr. notula nostra 1 ad cap. 1.

a nostris prolixioris Epitomes manuscriptis paululum differre facile e comparatione apparebit.

6. Iani vero quaenam utriusque Epitomes diesictorum membrorum cum textu Homiliarum coniugatio sit paucis adumbrabo. Epitomes I i. e. nostrae prolixioris 1 — ἐκβληθῆναι καπνὸν med. 17 (Epitomes II i. e. a Turnebo primo evulgatae [τοῦτο δὲ τὸ ἀδίκως 11 — ὑμᾶς ἀποδέξασθαι προῦρεσιν extr. 11] ibid.) = Hom. I, 1 — extr. 18; Epit. I med. 17 — med. 19 (Epit. II ib.) orthodoxe explanant Hom. 19, 20, 21; Epit. I ταῦτά μου εἰπόντος med. 19 — σώματος ἡ ὑσὶς extr. 19 (Epit. II ib.) ex Hom. 22. — Epit. I 20 — ὁ νοῦς συντρέχειν 22 (Epit. II [τότε γὰρ 22 — αὐτὴν οὐ δύναται 22] ib.) = Hom. II, 1—3; Epit. I πάντες μὲν οὖν — μίθεϊν αὐτὴν οὐ δύναται 22 (Epit. II [ ] ex Hom. 7; Epit. I ὄθεν, ὃ φέλλε Κλήμη sub finem 22 — ἀδικία λέγεται extr. 23 (Epit. II [τῆς γὰρ ὀλίγης 23 — ἀδικία λέγεται extr. 23] ib.) = Hom. 12, 13, 14; Epit. I Ταῦτα ἀκούσας — πάντα ἠκούσασιν ineunte 24 (Epit. II ib.) = Hom. sub finem 18; Epit. I καὶ μεταπεμψάμενος 24 — ἦν ὁ Σίμων extr. 26 (Epit. II ib.) = Hom. post med. 21, 22 extrema periodo οὐ γὰρ ἔν — ἀπόλλυνται excisa, 23; Epit. I 27 — extr. 33 (Epit. II ib.) = Hom. 25, 27 — extr. 32. — Epit. I 34 — extr. 35 (Epit. II [αὐτῷ γὰρ μόνῳ 35 — καὶ νοητῶν extr. 35] ib.) = Hom. III, ineunte 29 — ὁμῶς αὐτὸς μόνος 33 sqq. om.; Epit. I 36 — extr. 41 (Epit. II ib.) = Hom. 38 — [καὶ ὁ Πέτρος 42 — δεῖξαι τὰς γραμμὰς ib.] extr. 43; Epit. I 42 — ὁ θεὸς ἀναδείξῃ 43 (Epit. II ib.) = Hom. πλὴν ἡ ζήτησις 58 — πρόδηλον ποιήσῃ 60; Epit. I 43 — προήγομεν τῆς φοινίκης 44 (Epit. II ib.) = Hom. 72 [τῶν δῶν — αἰῶνας. Ἀμήν.] — extr. 73. — Epit. I καισαρείας δὲ 44 — ἐλθεῖν ἀπηλλάγησαν 53 (Epit. II [ὁ μῦθος δογματισθῆ 51 — καὶ ἄλλα μύρια sub finem 51] ib.) = Hom. IV, 1 [καὶ πολλῇ — ἡμετέραν ἀνάπυσσιν], 2 [καὶ τοῦ Πέτρου — μάγου], 4, 5, initium 6, 7, 8 — ἦδη τόπον ἰσθμ. 9, καὶ δὴ προϊόντες 10 — τε καὶ σιγηθείας excisis sqq. 11, οἱ μὲν γὰρ 12 excisa quarta sententia ac fine quintae, 13, initio praetermisso 14, 15 — τὰ ἐνεθροίζωμενα ἀσεβήματα ἰσθμ. om. 18, Διὸς χρῆ — μαθήματα 19 sine sqq., 20 — ὁμιλίαι καλαὶ absque sqq. 24, ταῦτά μου εἰπόντος 25 — extr. 25. — Epit. I τῇ δὲ ἐπαύριον 53 — σώζεσθαι θελόντων 54 (Epit. II ib.) = Hom. VII, 1 — σώζεσθαι θελόντων 2; Epit. I [δυνατὸς γὰρ — σώματα σώσαι 54] μανθάνω οὖν — παραδέδωκεν 54 (Epit. II ib.) ex Hom. Μανθάνω οὖν — κακῶσα βούλεται 3; Epit. I ἀλλ' ὥσπερ 54 — κόσμου ὀρισμοὺς sub finem 56 (Epit. II ib.) ex Hom. ὥσπερ οὖν 3 — κόσμου ὀρισμοὺς 6; Epit. I τοιαῦτα καὶ 56 — ἔκειντο ποδῶν 58 (Epit. II ib.) = Hom. τοιαῦτα καὶ 8 — sub finem 10; Epit. I ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν 58 — προσηρημένος 59 (Epit. II ib.) = Hom. ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν 12 — προσηρημένος 12. — Epit. I εἰς δὲ τὴν Τυρπολιν 59 — μισθὸν ἔξουσιν 62 (Epit. II ib.), ὁ δὲ τὸν πολὺν 62 — ἤρξατο οὕτως extr. 63 (Epit. II ib.) = Hom. VIII, 1 — extr. 4, ὁ δὲ τὸν πολὺν 8 — ἤρξατο οὕτως extr. 8; Epit. I Ὁ μόνος ἀγαθὸς 64 — πρωϊνώτερον συνελθεῖν extr. 65 (Epit. II ib.) ex Hom. 23, 24. — Epit. I Τῇ οὖν — ἤρξατο λέγειν 66 (Epit. II ib.), ὁ θεὸς πάντα — ἀπελάσσετε 66 (Epit. II ib.), ταῦτα εἰπὼν 66 — συνελθεῖν extr. 66 (Epit. II ib.) = Hom. IX Τῇ οὖν — λέγειν 1, Ὁ γὰρ θεὸς — ἀπελάσσετε 19, ταῦτα εἰπὼν 23 — ὑπνώσεν extr. 23. — Epit. I Τῇ δὲ τρίτῃ — αὐτοὺς ὑγιαίνοντας extr. 67 (Epit. II ib.) ex Hom. X, 1, 26. — Epit. I Τῇ μὲν οὖν — θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς 68 (Epit. II ib.) ex Hom. XI, 1—29; Epit. I οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς 68 — οὐκ ἔχει extr. 68 (Epit. II ib.) = Hom. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς 29 — οὐδὲν ἔχει extr. 29; Epit. I [καὶ ταῦτα — ἐπαύσατο ineunte 69] τριῶν οὖν 69 — ἐπορεύετο ὁδὸν extr. 69 (Epit. II ib.), ex Hom. 35, 36; — Epit. I Ἐκβάντες — σποράδην extr. 70 (Epit. II ib.), Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος 71 — εἰς ὑπνον ἐτραπήμεν extr. 97 (Epit. II [ἐξ ὧν προέπραξεν Epit. I 96 — ἐν συμφοραῖς ἐλεῆσαι 96] ib.) = Hom. XII Ἐκβάντες — σποράδην sub finem 1, Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος 3 — εἰς ὑπνον ἐτραπήμεν extr. 33. — Epit. I Ὁρθρου δὲ '8 — οἱ πάντες συνειδοκῆσαμεν ineunte 109 (Epit. II ib.) = Hom. XIII Ὁρθρου δὲ 1 — οἱ πάντες συνειδοκῆσαμεν extr. 12. — Epit. I Ὁρθρωότερον δὲ ineunte 109 — εἰς ὑπνον ἐτραπήμεν extr. 121 (Epit. II ib.) = Hom. XIV Ὁρθρωότερον

δὲ 1 — εἰς ὕπνον ἐτρέπημεν extr. 12. — Epit. I Ὁρθρου δὲ 122 — φιλάνθρωπος τυγχάνει 126 (Epit. II ib.), καὶ ὁ πατὴρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο 126 — μεταλαβὼν ὕπνωσεν extr. 128 (Epit. II ib.) — Hom. XV Ὁρθρου δὲ 1 — φιλάνθρωπος τυγχάνει 6, καὶ ὁ πατὴρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο 8, [καθὼς δύο — δικαίως πάσχομεν] 9—11 extr. — Epit. I Ὁρθρου δὲ 129 — ἐξέθετο φρόνημα ineunte 133 (Epit. II ib.), καὶ πολλὰ περὶ μοναρχίας διαλεχθεὶς μετὰ δακρύων 133 — εὐχόμενος ib. (Epit. II ib.) — Hom. XVI Ὁρθρου δὲ 1 — ἐκθήσομαι φρόνημα ineunte 5, καὶ ταῦτα εἰπὼν μετὰ δακρύων sub finem 21 — καὶ εὐχόμενος ib. — Epit. I ὑπεισέδραμεν δὲ τις λέγων 133 — ἀπαγγεῖλαι σου 137 (Epit. II ib.), Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν πατέρα αὐτὸς ἰδοὺς ὡσὶν 138 — περὶ σου διαλέγεσθαι ineunte 139 (Epit. II ib.) — Hom. XX ὑπεισέδραμεν τις λέγων ineunte 11 — τί χρή ποιεῖν 13, ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο αὐτὸς ἰδοὺς ὡσὶν 18 — περὶ σου διαλέγεσθαι ineunte 20; Epit. I καὶ δὴ τοῦ πατρὸς ὑπὸ νύκτα 139 — Ἀντιόχειαν ἔσπευσεν extr. 140 (Epit. II ib.) ex Hom. 21, 19, 23.

Quae per Epitomes I c. 141, 142 (Epit. II ib.) sequuntur, haud parvi momenti sunt, quippe quae ex Homiliarum prototypi fine, etiam in mea editione vix absoluta, huc transmigrasse dixerim. Recognitionum finem X, 68 sqq. perquam interpolatam puto eamque, quod authenticam attinet, graecis Epitomes I omnino posthabendam. Epitomes I c. 143, 144 (Epit. II ib.) sequioris originis vestigia in fronte ferunt. Sed in c. 145 — Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχει ineunte 155 redduntur epistolae Clementis ad Iac. Homiliis praefixae c. 1 — καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν . . . sub finem 10, et διὸ, ὡς Κλήμη 155 — κηρυγμάτων ἐπιτομὴ extr. 159 ex Ep. Clem. Hom. διὸ, ὡς Κλήμης ineunte 16 — κηρυγμάτων ἐπιτομὴ sub finem 20 eadem repetunt. Limitibus eandem epistolam Clementis ad Iac. arctioribus coegit auctor Epitomes II c. 145, 146, 147.

Epitomes I epistolam excipit, inseruiente 160 capite transeundo, Martyrium Clementis auctore Simeone Metaph. c. 161 — extr. 185 (Epit. II 148—179). Sed ad τὴν τοῦ ἀναγνωρισμοῦ βίβλον id non pertinere, iam amanuensis codicis Vaticani 824 epigraphae τέλος superioribus apposita indicavit.

7. Quibus intelligitur, Epitomen I medium obtinere Homilias inter et Epitomen II, neutiquam eam distare ab illis, quantum ab ipsa secedat liber Epitomes II. Neque vero geminae Epitomes et Homiliarum illud praetermittendum est notabile discrimen, quod Hom. V, VI, fere X, XVII, XVIII, XIX, dimidium fere XX omnino sunt excisae. Ac si Homiliae, quales habemus post annum 160 in hodiernam formam redactae esse videntur, non dubito, quin Epitome I post concilium Nicaenum condita fuerit, ex illa vero liber Epitomes II, postquam Martyrii Clementis traditio invaluerat.

8. Epitomes I nunc integrae iam cl. Constantinus Tischendorf specimina aliquot publici iuris fecit ex tribus mss. (Italico, Orientali, Parisino) deprompta¹, quibus nunc quartum accedit bibliothecae Regiae Monacensis². Is vir uti omnigena doctrina atque scientia summus, ita ob

¹ Anecdota Sacra et Profana, Lipsiae 1855 p. 77 sqq. ² Cfr. Tischendorfi notitia in deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft und christl. Leben, herausgegeben von Lic. K. F. Th. Schneider, Berlin, Februar 1857 p. 59. Inde haec excerpere iuvat: — eine patristische Handschrift aus dem 10. Jahrh., deren hier in Betracht kommenden Inhalt der Hardt'sche Catalog einfach als eine Clementinische epitome bezeichnet. Allein als eine solche erscheint sie wenigstens nicht in dem Sinne, in welchem das von Cotellier edirte Werk dafür anzusehen ist. Die Schrift geht vielmehr den grössten Theil hindurch dem Texte der Homilien so parallel, dass sie als ein nächster Ausfluss aus diesen zu betrachten ist, und nicht sowohl eine epitome als eine Recension der Homilien darstellt, welche nur in besonders wichtigen Stellen eigenmächtig den alten Text verlässt. Dieser Charakter

incomparabilem erga me aliosque benivolentiam pie colendus schedas suas meum in usum excuti voluit, quo penus criticus ad huncce librum adornandum aperiretur quam locupletissimus. Egomet duos contuli codices, unum Ottobonianum 443 (sign. O), Vaticanum 824 alterum (sign. V). Liber Ottobonianus ille pretiosus est, qui solus Homilias integras praebet: iis autem expletis „Eiusdem Clementis Peregrinationum Epitome“ inde a fol. 161 sequitur eadem manu saec. XIV exarata. Quae de eius indole in mea Homiliarum editione¹ disserui, et de Epitome I dicta sunt. Liber Vaticanus membraneus foliorum quaternariorum mai. saec. XI scriptus fuit. Ipsum autem volumen cum invenirem, ex diutino situ squallebat, et habitu aspectuque tetro erat. Initium usque ad vocc. *ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, ποτὲ δὲ ὅτι θνήσκῃ. ὁπότε* c. 3 temporum iniuria periit, qua propter id ex Ottoboniano transcripsi. Indoles eadem ac codicis Vat. 859 Barnabae, Polycarpi, Ignatii epp. continentis. qui ad novam Patrum App. editionem conficiendam usui fuit.² Ac libri Vaticani 859 mentione facta, notitiae iam datae alteram addiderim, quae Armeniae literaturae interest. Nierses ille Ghelajensis, qui eum olim possidebat, in calce epistolae Barnabae hancce notulam adscripsit:

Ես ներսէս կթղս Թարգմանեցի
 զԹուղթս զայս ի հայ բար
 բառ ի Թագաւորական
 Վաղարքս ի փառս ս քիսյ մերոյ
 որէ աւրհնեալ յաւիտ
 եանս, ամէն:

i. e. „Ego Nierses Patriarcha hanc epistolam interpretatus sum sermone Armenio in hac Regia civitate ad gloriam Christi Dei nostri, qui benedictus est in aeternum: sic esto“. Ista versio alicubi latere videtur adhuc manuscripta, aut prorsus periit. Docti quos Romae interrogabam Armenii eam ignorabant. Ac si iam ab eo Epitomes textu, quem Turnebus primus edidit, nonnihil subsidii petatum est ad restituendum Homiliarum textum, multo plus profecto enucleabitur ex ea supellectile, quam Tischendorffii libri scripti quamque codd. Ottobonianus et Vaticanus Homiliis persimilimi nunc largiti sunt. Equidem meam Homiliarum editionem supellectile ex hisce duobus codd. petenda non dotavi, quamvis id temporis iam diu apud me iacuisset. Nihil ego quidem peccavi. Etenim docti Gottingenses Homiliarum amici tanta editioni meae subsidia critica atque commentaria

ist ganz von der Art, dass wir hier jene alte christliche Recension der Homilien möchten wieder zu erkennen haben, welche neuerdings mehrfach, besonders von Uhlhorn, besprochen worden ist. Und wie in dieser Münchuer Handschrift, so möchte dieselbe Recension auch in den beiden Handschriften vorliegen, von denen ich in den Anecd. sacr et prof. S. 77 ff. ausführliche Excerpte mitgetheilt habe. In den am angeführten Orte S. 78—81 vollständig mitgetheilten Abschnitten stimmt der Münchuer Text grösstentheils mit dem dort gegebenen Texte überein; seine kritische Wichtigkeit zur Berichtigung des Homilientextes ist daher unverkennbar. — Bei dem hohen Interesse, das in neuerer Zeit die Pseudoclementinische Literatur des 2. chr. Jahrhunderts gefunden hat, wäre es jedenfalls sehr verdienstlich, wollte man neue und gründliche Studien auch denjenigen Hdschr. widmen, in denen alte Verarbeitungen der sogenannten Homilien des Clemens vorliegen. —

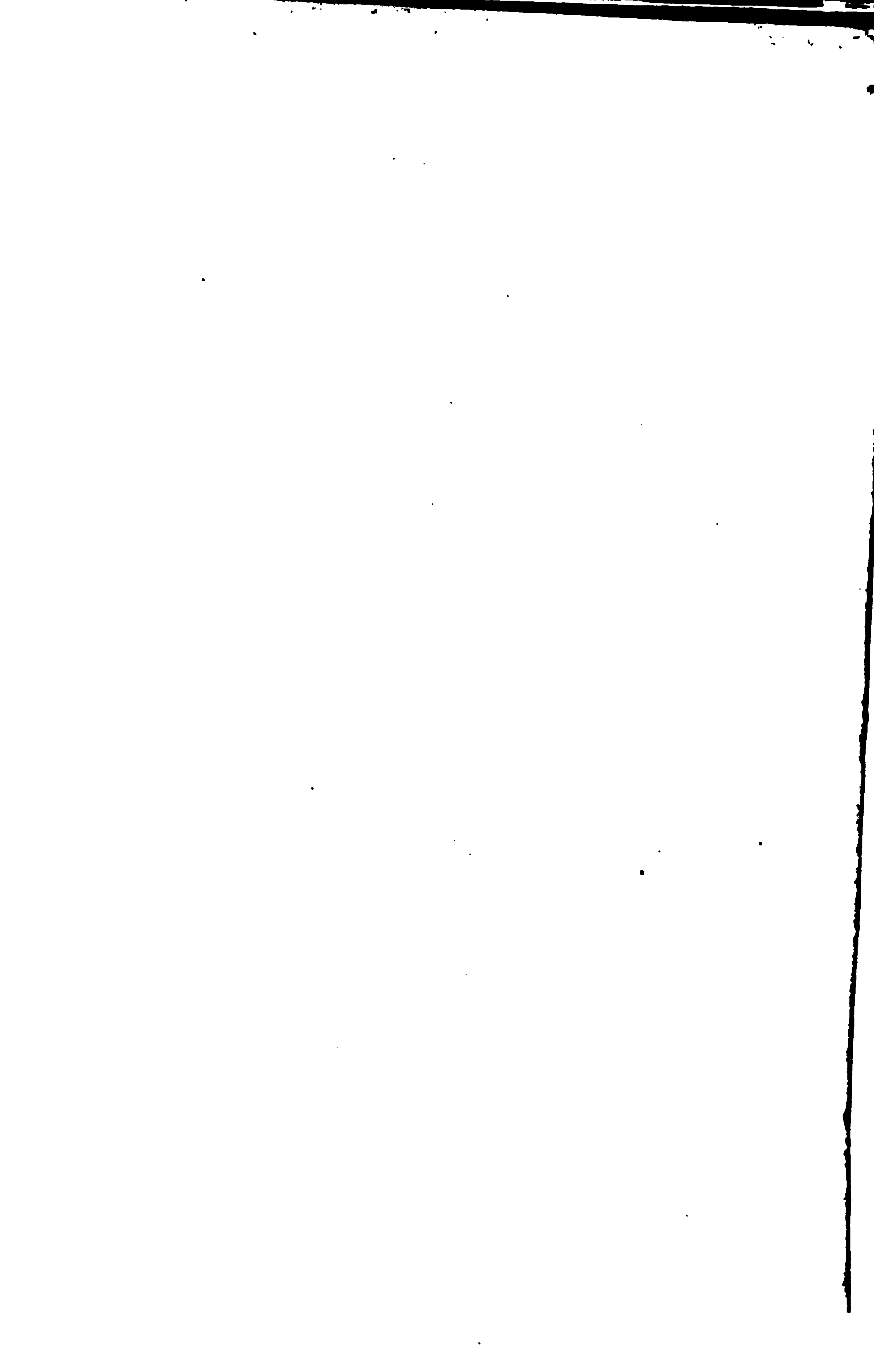
¹ Clementis Romani quae feruntur Homiliae viginti nunc primum integrae, Gottingae 1853 p. VII ² Patrum Apostolicorum opera edd. Dressel et Tischendorf, Lipsiae 1857 p. LXVI.

se allaturos promiserant, ut dignioribus locum crederem esse cedendum. Sed bibliopola cum libro excudendo nimis festinante promissis non stare potuerunt. Quapropter peto abs te, lector benivole, ut meam Homiliarum editionem ex novo hocce libro pro re nata supplere velis.

Epitomes II textum correxi quattuor codicibus usus. Doleo, quod optimus nil praebet nisi tria fragmenta ex capp. 1—19, 23—26, 33—35. Is est Angelicus foliorum quaternariorum apud monachos Augustinianos signatus B. 1. 14. (= A). Post indicem praeivium haec scripta habes: „Codex membranaceus pervetustus continet chartas 224 (corr. 225). Sed priores chartae 24 (corr. 25) et posteriores 223 et 224 (corr. 224 et 225), quibus continentur Clementis Epistola (!) de periodo S. Petri et vita Mariae Aegyptiacae, sunt manu recentiori in bombycino exaratae“. Clementinorum igitur fragmenta e pervetusto exemplari eoque optima notae saec. XIV descripta sunt. Alterum in bibliotheca Angelica contuli codicem B. 3. 5. signatum (= B). Membraneus est formae quartae saec. XI. Manus saec. XV heic mutavit, emendavit illic. Varias lectiones per foll. 121—190 praebet optimas. Tertius est Vaticanus 715 inde a folio quaternario 211—257, membraneus saec. XI (= C), quartus Vaticanus 1116 inde a fol. dimidiato 1—38, membraneus saec. XI (= D) cum primis foliis fere exesis: hic illo correctior.

9. Iis igitur adminiculis hicce liber adornatus est. Addidi latinam Cotelerii versionem sexcenties correctam, ex parte novam, subiunxique ipsius cum Clerici ac meis notulis. Epitome vero ab Adr. Turnebo Parisiis 1555 primum edita et ab Ioach. Perizonio simul latine versa quod tam rara est, mecum omnes dolebunt, qui eam accuratius perlustraverint; est enim correctior quam ista Cotelerii ed. Patrum App. Lut. Par. 1672. Etiam Clerici editio Antverpiana a. 1698 et a. 1700 multo minus correctata est, et mendis fere innumeris scatet textus illius, quae a. 1724 Amstelædami prodiit. Quare non possum, quin Arminio Rostio, Adolphi beatæ memoriæ filio, viro honestissimo atque ad omnia, quae literas iuvare possunt, studiis suis promptissimo gratias agam, utpote qui cl. Tischendorfio impulsore suis impensis editionem utriusque Clementinorum Epitomes modico pretio parabilem typis evulgare voluerit. Sic Clementina, quae ob nimium Patrum App. editionum Cotelerii et Clerici pretium a nobis iam paene exularunt, in utilitatem et aedificationem sacrarum literarum studiosis fore ut magis innotescant spero iisque auguro.

Scribendam Romae d. 29. Januarii 1859.

CLEMENTINA EPITOME

PRIOR EDITA CORRECTIOR.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ' ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ.

Κλήμης² Ἰακώβω τῷ κυρίῳ καὶ ἐπισκόπῳ καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ τῷ τῆν ἐν³ Ἱερουσαλήμ ἁγίαν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν διέποντι καὶ τὰς πανταχῆ θεοῦ προνοίᾳ ἰδρυθείσας⁴ καλῶς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐκκλησίας σὺν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς εὐχίρη εἴη πάντοτε.

I. Γνώριμον ἔστω σοι κίριέ μου, ὅτι ἐγὼ Κλήμης Ῥωμαίων πολίτης ὢν καὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν θυνηθεὶς ζῆσαι σωφρόνως λογισμὸν τε δεξάμενος οὐκ οἶδα πόθεν ἐπισελθόντα μοι καὶ⁵ περὶ θανάτου πνευμάτων ποιούμενον ὑπομνήσεις πόνοις τὸ λοιπὸν καὶ ἀθυμίαις συνέζων. ἄρα γὰρ, ἐλογιζόμεν,

Cap. I. 1) Ex Homiliis Clementinorum et Recognitionum libris, tum ex Epistola Clementis ad Iacobum, Clementis Martyrio atque Narratione Ephraimi composita fuit ista Epitome per eos homines, qui doctrinae ac pietatis suae esse duxerunt, quidquid superfluum, falsum, periculosum videbatur, id omne aut tollere, aut mutare et corrigere. Ter autem factam fuisse huiusmodi compendiarium compagem invenio in Mss. Codicibus Regiae Bibliothecae. Prima compago est haec, a me post Turnebum edita, post Perionium versa, exstans in Regiis Libris numero septem. Secunda continetur Exemplari 148, estque superiori paullo auctior, per additamenta scilicet a Clementinis petita, quae ad oras posuimus. Tertiam Codex 804 complectitur. Longe ea praecedentibus est auctior ex assumptis itidem Clementinorum, necnon Epistolae ad Iacobum, interdum cum Paraphrasi: et connexum habet Martyrium Clementis, subiunctum vero Ephraimi Opusculum: cuius breviate Collectionis cunctas varietates et additiones cum nullae margines capere possent, plerasque omnes praeterire coacti sumus. Porro unius trium dictarum Editionum auctorem Symeonem Metaphra-

stem ostendit marginalis nota posita in Ms. Photio quondam Maximi Margunii. Testatur enim Hoeschelius eo in Codice ad Photianam capite 113 Myriobibli censuram de opere continente tum Petri acta et cum Simone Mago disputationes, tum Clementis ad suos recognitionem, μυρίων δὲ ἀτοπημάτων ἢ πραγματεία γέμει, adscriptum cerni hoc: ἀλλ' ἐπηρωρθωκῶς ταύτην ὁ Μεταφραστής, πλουτόν καὶ ταυτότητα τῆ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἀπέθετο. Cur vero suspicer priorem potius Editionem quam duas alias ad Metaphrastem pertinere causa est, quod in multo pluribus Graecorum Menologiis et Hagiologiis appareat. — Titulus hoc pacto conceptus exstat in duobus scriptis Libris: Κλήμεντος ἐπισκόπου Ῥώμης Ἰακώβω ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων, περὶ τῶν πράξεων καὶ περιόδων τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, αἷς καὶ ὁ αὐτοῦ βλος συμπεριεληπται. Additur in tertio: Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή, quod habet inscriptio Clementinorum, quodque solum pro titulo exhibet unum Exemplar. Alio modo quatuor Codices: βλος τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος (vel μάρτυρος) Κλήμεντος

CLEMENTIS EX PETRI INTER PEREGRINANDUM PRAEDICATIONIBUS EPITOME.

Clemens Iacobo domino et episcopo et episcoporum episcopo regenti Hierosolymae sanctam Christianorum ecclesiam atque Christi Dei nostri ecclesias, quae ubique Dei providentia praeclare fundatae sunt, una cum presbyteris et diaconis et ceteris omnibus fratribus pax sit semper.

I. Notum tibi sit, domine mi, quod ego Clemens, qui civis Romanus sum et primam vitae aetatem pudice ac moderate transigere valui, cum animo percepissem cogitationem, quae nescio unde in me irrepserat crebrasque mihi de morte commentationes pariebat, cum laboribus et anxietatibus vivebam. Reputabam enim, num cum mortuus fuero non ero nullusque erit unquam, qui mei mentionem faciat, tempore nimirum

ἐπισκόπου Ῥώμης, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου. Cotelarius. Ex Codicibus, quibus usus sum, inscriptionem hanc rubram in fronte gerunt A B: Κλήμεντος ἐπισκόπου Ῥώμης. Ἰακώβῳ ἐπισκόπῳ ἱεροσολύμων περὶ τῶν πράξεων καὶ περιόδων τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου. αἷς καὶ ὁ αὐτοῦ. συμπεριλήπτῃ (B ὁ αὐτὸς περιλήπτῃ) βλος. Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή· C: Κλήμεντος ἐπισκόπου. Ῥώμης Ἰακώβῳ ἐπισκόπῳ ἱεροσολύμων περὶ τῶν πράξεων καὶ περιόδων τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου αἷς καὶ ὁ αὐτοῦ συμπεριλήπτῃ βλος· ἦτοι κλήμεντος τῶν πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή. † Quae quidem nostrorum trium Codd. (uniusque apud Cotelarium) prae editis titulis ipsa sese commendat inscriptio. Constat autem ex duabus partibus, quarum prior interpolatoris est, altera (κλήμεντος τῶν πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή) antiquitatis vestigia in fronte fert. Quem Andr. Turnebus, primus huius Epitomes editor, post eum Cotelarius et Clericus vulgarunt: Κλήμεντος ἐπισκόπου Ῥώμης περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημιῶν τε, καὶ κηρυγμάτων (καὶ περιόδων

vel ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων p. ἐπιδημιῶν τε, καὶ κηρυγμάτων alii apud Cotelarium) τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐπιτομή, ἐν ἧ (αἷς al. ap. Cot.) καὶ ὁ αὐτοῦ. συμπεριλήπτῃ βλος, πρὸς Ἰακώβον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, omnino is postremissimi interpolatoris opus est. Omnibus praestat simplex Codicis D inscriptio Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή, quae est et Homiliarum et Epitomes earum prolixioris a nobis primum divulgatae, quamque expressimus. — 2) Salutationem integram sexque priora primi capituli vocabula auctor Epitomes, qualis nunc est, ex Epistola Clementis ad Iacobum Homiliis praefixa huc transtulit. — 3) ἐν accessit ex BC, ubi est: ἐπισκόπῳ διέποντι δὲ τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ ἁγίαν τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαν καὶ τὰς πανταχῆ κτλ. sicut in al. ap. Cot. et ap. Rufinum; ἐπισκόπῳ διέποντι δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ ἁγίαν τῶν χριστιανῶν (Ἑβραίων Ep. Clem. ad Iac.) ἐκκλησίαν καὶ τὰς πανταχῆ κτλ. A et Homiliarum Epistola Clem. ad Iacobum, ἐπισκόπῳ διέποντι τὴν Ἱερουσαλήμ ἁγίαν τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαν καὶ τὰς πανταχῆ κτλ. D et nostra Epit. — 4) ἰδρυνθείσας AB et al. ap. Cot. — 5) καὶ om.

ὅτι θανάτων οὐκ εἰμί; καὶ οὐδεὶς ἔσται μού ποτε μνήμην⁶ ποιούμενος, τοῦ χρόνου πάντα τῇ λήθῃ παραδιδόντος; ἄρα δὲ μὴ ὦν πῶς ἔσομαι τοὺς⁷ οὐκ ὄντας εἰδώς, οὐ γνωσκῶν, οὐ γνωσκόμενος, οὐ γεγονώς, οὐ γινόμενος; καὶ ἄρα ποτε⁸ γέγονεν ὁ κόσμος καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι, τί ἄρα καὶ ἦν; εἰ γὰρ ἦν αἰεὶ,⁹ καὶ ἔσται· εἰ δὲ γέγονε, καὶ λυθήσεται πάντως· καὶ μετὰ λύσιν¹⁰ ἄρα τί ἔσται¹¹ πάλιν, ὃ νῦν ἀδύνατόν μοι νοῆσαι;

II. Ταῦτά τε¹ καὶ τὰ τούτοις ὁμοῖα οὐκ οἶδα πόθεν ἀπαύστως διενθυμούμενος ἀπαυστον εἶχον αἰεὶ τὴν λήθην καὶ τοσοῦτον, ὡς ὠχριακότα² με τήκεσθαι· καὶ τὸ δεινότατον, εἴποτε καὶ ἀπόσασθαι τὴν περὶ τούτων³ φροντίδα ὡς ματαιίαν ἐλογισάμην, ἀκμαιότερόν μοι μᾶλλον τὸ πάθος ἐγίνετο. καὶ ἠχθόμεν ἐπὶ τούτῳ, οὐκ εἰδώς σύννοικον καλὴν ἔχων ἐννοίαν ἀθανασίας αἰτίαν μοι γενομένην,⁴ ὡς ὕστερον ἔγνων ἀπὸ τοῦ τέλους, καὶ θεῶ τῷ πάντων ἡνυχαρίστησα ποιητῇ.⁵ ὑπὸ γὰρ τῆς καταρχῆς με πιεζούσης ἐννοίας ἦναγκάσθη εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἐλθεῖν ζήτησιν, καὶ οὖς τὴν ἀρχὴν δι' ἀγνοίαν μακαρίζειν ἐκινδύνεον, ὕστερον ταλανίζειν οὐκ ἐπαυσάμην.

III. Ἐκ παιδὸς οὖν ἐν τοιούτοις ὦν λογισμοῖς¹ εἰς τὰς τῶν φιλοσόφων ἐφοίτων διατριβὰς, ὥστε τι² βέβαιον ἐκαίθην μαθεῖν.³ ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτοῖς τὸ σπουδαζόμενον⁴ εἴρων ἢ δογμάτων ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς, ἐριδᾶς⁵ τε καὶ συλλογισμῶν τέχνας καὶ δὴ καὶ λημμάτων ἐπινοίας.⁶ καὶ ποτε μὲν ἐπεκράτει φέρε λέγειν, ὅτι ἀθάνατος ἢ ψυχὴ, ποτὲ δὲ ὅτι θνητὴ. καὶ ὅτε⁷ μὲν λόγος ἐπικρατῶν ἦν, ὅτι ἀθάνατος ἢ ψυχὴ, ἔχαιρον, ὅτε δὲ ὅτι θνητὴ, ἠνιώμην, πλέον δὲ πάλιν ἠθύμουν, ὅτι οὐδ' ὀποτέρων τις⁸ τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νοῦν ἠδύνατο.⁹ πλὴν ἐνενόουν, ὅτι αἱ δόξαι τῶν ὑποθέσεων παρὰ τοὺς ἐκδικῶντας ἢ ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ἀποφαίνονται, καὶ οὐχ ὡς ἔχουσιν αὐταὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἀληθείας καταλαμβάνονται. παρ' ᾧ¹⁰ καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τοῖς πράγμασι ἰληγγίων καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς ψυχῆς βάθους ἐστὲναζον. οὔτε γὰρ οἷός τε ἦν¹¹ ἀποβαλέσθαι τὴν περὶ τούτων φροντίδα καίτοιγε σφόδρα βουλόμενος, ὡς ἤδη φθάσας ἐγνώρισα, οὔτε βέβαιόν τι καταλαβεῖν ἠδυνάμην.

IV. Πάλιν γοῦν¹ ἀπορούμενος ἔλεγον ἐμαντῶ· τί ματαιοπονῶ σαφῶς ὄντος τοῦ πράγματος; ὅτι εἰ μὲν θανάτων οὐκ εἰμί, νῦν ὄντα με λυπεῖσθαι οὐ προσήκει. διὸ τηρήσω τὸ λυπεῖσθαι τηρικαῦτα, ὅτε οὐκ ὦν οὐ λυπηθήσομαι. εἰ δὲ ἄρα εἰμί, τί νῦν μοι ἐκ περισσοῦ² πρόσσεσι τὸ λυπεῖσθαι; καὶ εὐθέως μετὰ τοῦτο ἕτερος ἐπεισῆει μοι λογισμός. ἔλεγον γάρ· μὴ τί³ γε ἄρα τοῦ νῦν με λυποῦντος χεῖρονα ἐκαὶ πείσομαι,⁴ μὴ βεβιωκῶς εὐσεβῶς καὶ παραδοθήσομαι κατ' ἐνίων φιλοσόφων λόγους, Πυριφλεγέθοντι καὶ Ταρτάρῳ, ὡς Σίσυφος ἢ Τυτῶς ἢ Ἰξίῳν ἢ Τάνταλος, καὶ ἔσομαι ἐν ἄδου τὸν αἰῶνα κολαζόμενος; πάλιν δὲ ἀνθυπέφερον λέγων· ὡς ἀδήλου ὄντος τοῦ πράγματος ἀκινδυνότερόν⁵ ἔστι μᾶλλον εὐσεβῶς βιῶναί με, καὶ τῶν τοῦ σώματος κρατεῖν ἠδονῶν, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς ὅ,τι ποτέ ἐστι δίκαιον καὶ ἄρεσκον⁶ θεῶ πληροφόρημαι, οὔτε⁷ εἰ ἢ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ θνητὴ.

B. Subinde est περὶ τοῦ θανάτου in A.
— 6) μνήμην ποτὲ invertit A, qui post παραδιδόντος puncto distinguit. —
7) τοὺς deest in uno Cotelerii Ms., τοὺς οὐκ ἰδόντας εἰδώς leg. B. — 8) Sic Turn., Cot., Hom. I, 1 et nostra Epit.,

ἄρα, πότε A, ἄρα πότε BCD, ἄρα ποτε al. ap. Cot. — 9) αἰεὶ ἦν transponit A. —
10) μετὰ τὴν λύσιν C. Subinde τί ἄρα D. — 11) ἐστι C. Subinde πάλιν. οἱ καὶ νῦν A.

Cap. II. 1) γε A, τι mendose Cle-

cuncta oblivioni tradente? cum autem non fuero, an quodammodo futurus sum, eos qui non sunt cognoscens, nec cognoscens, nec cognitus, quique non fuerim, non sim? Et aliquandone factus sit mundus et ante quam fieret, quidnam erat? Nam si semper fuit, semper etiam erit; sin vero ortum habet, omnino etiam dissolvetur: et post dissolutionem quidnam erit iterum, quod nunc impossibile mihi est mente concipere?

II. Haec atque his similia nescio unde indesinenter animo volutans perpetuo semper moerore afficiebar in tantum, ut pallerem ac tabescerem: et quod gravissimum erat, si quando harum rerum sollicitudinem abiicere tanquam vanam cogitarem, vehementius multo me premebat affectus. Et eam rem moleste ferebam nesciens, quod contubernalem haberem praeclaram cogitationem, quae immortalitatis mihi causa exstitit, ut postea ex rerum exitu agnovi, et Deo cunctorum effectori gratias egi. Cum enim ab initio me illa cogitatio vexaret, ad rerum inquisitionem venire coactus sum, et quos principio per ignorantiam beatos praedicabam, postea veluti miseros non cessavi lugere.

III. Igitur cum a puero in huiusmodi versarer considerationibus, ad philosophorum adventabam scholas, ut inde aliquid certi discerem; sed et sic nihil aliud ab eis studiose coli videbam quam dogmatum destructiones et adstructiones, contentionesque et syllogismorum artificia itemque sumptionum excogitationes; et aliquando quidem praevalebat verbi gratia, quod anima immortalis sit, aliquando vero quod mortalis. Et quidem quando ea opinio, quae animum facit immortalem, superior erat, gaudebam, quando autem ea, quae mortalem censet, moerore afficiebar rursumque magis animum despondebam, quod nec utriusque partis quispiam mentem meam poterat confirmare. Tantum intelligebam, sententias controversiarum pro viribus propugnatorum vel falsas vel veras iudicari, non vero prout ipsae se habent in se ipsis revera comprehendi. Propter quod plus adhuc in negotio aestuabam dubitatione ac ex animae profundo gemebam. Neque enim de huiusmodi curam reiicere poteram, licet valde cuperem, ut iam supra indicavi, neque firmum quid valebam retinere.

IV. Iterum ergo angustiis haesitationis pressus dicebam apud me: Quid inaniter laboro, cum manifesta sit res? Quodsi quidem post mortem non ero, nunc quando sum contristari non oportet. Quocirca tristitiam ad illud tempus reservabo, quo cum futurus non sim non contristabor. Si autem forte ero, cur mihi nunc superflue inest tristitia? Statimque postea alia me subiit cogitatio. Dicebam quippe: Ne forte ibi peiora eo quod me cruciat patiar, si non vixero pie, ac secundum quorundam philosophorum sententias tradar Pyriphlegethonti et Tartaro, quemadmodum Sisyphus vel Tityus vel Ixion vel Tantalus, atque in inferno aeternum puniar? Rursus autem excipiebam dicens: In re, quae incerta est, tutius multo est me pie vivere et voluptates corporis vincere, quamvis absolute et certo pleneque non sciam, quidnam iustum sit ac Deo gratum, nec utrum immortalis sit anima an mortalis.

rici ed. a. 1724. — 2) *ἀχρηωχότα* A. — 3) *τούτου* A. — 4) *γενησομένην* C melius cum Homiliarum Codice Ottoboniano et utroque Codice prolixioris nostrae Epitomes. — 5) *εὐχαρίστησα* A.

Cap. III. 1) *ἐν τούτοις ὡν τοῖς λογισμοῖς* BD. — 2) *ὡς τι* A. — 3) *μαθεῖν ἐκεῖθεν* inv. B. — 4) *τῶν σπουδαζομένων* ABCD et al. ap. Cot.; om. utrumque Hom. I, 3 et nostra Epit. — 5) *ἐρεῖς* AB (in quo fuisse videtur *ἐρεῖς*) D, *ἐρεῖς* C, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) *ἐγνοίας* B. — 7) Corrige

Clerici mendum *καὶ δτι* in ed. a. 1724. — 8) *ὁποτέρω τις* A, *ὁπότερον εἰς* Hom. l. c., *ὁπότερόν τι* O nostrae Epit., *ὁποτέρως τις* al. ap. Cot. — 9) *ἐδύνατο* A. — 10) *παρ' ὃ* ABCD et al. ap. Cot. — 11) *ἤμην* A.

Cap. IV. 1) *οὖν* ABCD. — 2) *τί νῦν ἐκ περισσοῦ μοι* BC, *deest μοι* in D. — 3) *μή μοι* A. — 4) *ἐκεῖσε ποιήσομαι* A, *ἐκεῖσε πίσειν* CD. — 5) *ἀκρίθυρόν* B. — 6) *ἀρέσχον* (cum isto accentu) C. — 7) *οὐ* A.

V. Τούτων οὖν τῶν λογισμῶν στρεφόντων μου τὴν ψυχὴν, εἰς Αἴγυπτον πορεύσομαι, εἶπον, καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις καὶ προφήταις φιλωθήσομαι, καὶ μάγον ζητήσας καὶ εὐρῶν χρήμασι πείσω πολλοῖς ψυχῆς ἀναπομπὴν τὴν λεγομένην νεκρομαντίαν¹ ἐργάσασθαι, ἐμοῦ δὴθεν ὡς περὶ πράγματός τινος πυνθάνεσθαι βουλομένου.² ἢ δὲ πεῦσις ἔσται περὶ τοῦ μαθεῖν, ἄρα εἰ ἀθάνατος³ ἢ ψυχὴ. τοῦτο δὲ πάντως οὐκ ἐκ τοῦ ἀποκρίνασθαι αὐτήν,⁴ ὅτι ἀθάνατός ἐστιν, ἔσται⁵ μοι γινῶναι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὀφθῆναι μόνον, ὅτι ἐστίν. ἰδὼν γὰρ αὐτὴν αὐτοῖς ὕμνιασιν, ἱκανὴν ἔξω πληροφορίαν, καὶ οὐκέτι πιστότερα ὀφθαλμῶν ὧτα ποιήσομαι. ὅμως φιλοσόφῳ τινὶ τῶν συνήθων καὶ ταύτην ἐκοινοῦμην τὴν γνώμην.⁶ ὁ δὲ συναβούλευέ μοι, μὴ λυσιτελεῖς εἶναι τοῦτο τολμῆσαι δυοῖν ἔνεκα. εἴ τε γὰρ, ἔφη,⁷ πάντως οὐχ ὑπακούσεται ἡ ψυχὴ τῷ μάγῳ, καὶ σὺ τοῖς ταῦτα ποιῶν ἀπαγορεύουσι νόμοις ὡς ἀντιπράξας δυσσυνειδήτως βιώσεις· εἰ δὲ καὶ εἰσακούσεται,⁸ μετὰ τοῦ δυσσυνειδήτως σε βιοῦν οἴμαι καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας μηκέτι σοι προχωρεῖν, οὗ ἔνεκεν⁹ τὰ τοιαῦτα ἐτόλμας. ἐχθραίνειν¹⁰ γὰρ τὸ θεῖον λέγουσιν ἐπὶ τοῖς σκύλλουσι τὰς ψυχὰς μετὰ τὴν ἀπὸ¹¹ τοῦ σώματος ἐκείνων διάλυσιν. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ὀκνηρότερος μὲν ἐπὶ τὸ ἐγχείρημα¹² ἐγενόμην· ἀλλὰ τῆς προτέρας ἐννοίας ἐκείνης¹³ παντάπασιν ἀποστήναι οὐκ ἠδυνάμην.

VI. Καὶ ἵνα μὴ σοι τὰ τοιαῦτα λέγων μακρότερον¹ ἀποτεινῶ λόγον, ἐν τοσοῦτοις λογισμοῖς καὶ πράγμασιν ὄντος μου φήμη τις ἡρέμα Τιβερίου Καίσαρος τὰ Ῥωμαικὰ διέποντος σκῆπτρα ἕαρος ἡδὴ ἀρχομένου² ἠῦξανε ὀπόσαι ἡμέραι καὶ ὡς ἀληθῶς³ ἀγαθὴ θεοῦ ἄγγελος διήει τὸν κόσμον τὸ τοῦ θεοῦ βούλημα σιγῇ⁴ στέγειν οὐ δυναμένη, μᾶλλον δὲ καὶ πλείων ἐκάστης ἡμέρας καὶ μείζων ἐγένετο λέγουσα, ὡς τίς ποτε ἐν Ἰουδαίᾳ ἐξ ἑαρινῆς τροπῆς λαβὼν τὴν ἀρχὴν Ἰουδαίῳ⁵ τὴν τοῦ αἰδίου θεοῦ εὐαγγελίζεται βασιλείαν, ἧς ἀπολαύειν λέγει,⁶ εἴαν τις αὐτῷ ἀρίστην διὰ πάντων ἐπιδειξῆται⁷ πολιτείαν. τοῦ δὲ πιστεῦσθαι αὐτὸν χάριν ὅτι θεότητος γέμων ταῦτα διδάσκει,⁸ πολλὰ θαυμάσια, τέρατά τε καὶ σημεῖα ἐργάζεται ῥήματι μόνῳ κωφοὺς ἀκούειν ποιῶν,⁹ τυφλοὺς ἀναβλέπειν, χωλοὺς περιπατεῖν, καὶ πᾶσαν νόσον ἀπελαύνει¹⁰ καὶ πάντα δαίμονα φνγαδεύει, ἀλλὰ καὶ λεπροὶ ἐκ διαστήματος μόνον ἐνορῶντες αὐτῷ ἰώμενοι ἀπαλλάσσονται, νεκροὶ δὲ¹¹ προσφερόμενοι ἐξεγείρονται, καὶ οὐδέν ἐστιν, ὃ μὴ δυνατὸς εἶη¹² ποιῶν. καὶ ὅσῳ γε¹³ μᾶλλον ὁ χρόνος προέκοπτε, πολὺ μείζων¹⁴ διὰ πλείονων τῶν ἐπιδημούντων¹⁵ καὶ βεβαιοτέρα καθίστατο οὐκ ἔτι φήμη,¹¹ λέγω, ἀλλ' αὐτὴ τοῦ πράγματος ἢ ἀλήθεια. ἡδὴ γὰρ ποτε¹⁷ καὶ συστήματα κατὰ τόπους ἐγένετο βουλῆς καὶ σκέψεως ἔνεκα τὸ τίς ἂν ὁ φανεὶς εἶη, καὶ τί¹⁸ βούλεται λέγειν.

VII. Ἄρτι δὲ τοῦ ἔτους πρὸς τὸ φθινοπωρινὸν ἀποκλίοντος ἀνὴρ τις δημοσίᾳ σταὶς ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι ἀκούσατε· ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐν Ἰουδαίᾳ¹ πάρεσθε ἐπαγγελλόμενος πᾶσι τοῖς βουλομένοις ζωὴν αἰώνιον, εἴαν τὰ κατὰ γνώμην τοῦ πέμψαντος αὐτὸν πατρός² πράξωσι. διὸ μεταβάλλεσθε³ ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν ἐπὶ τὰ αἰώνια καὶ γινῶτε

Cap. V. 1) νεκυομαντίαν supra ει A, νεκυομαντίαν B, Hom. Cod. Ottob. et al. ap. Cot., νεκυοματίαν C D et O nostrae Epit. — 2) ἀσκουμένου C. — 3) ἀθάνατός ἐστι C. — 4) αὐτήν in textu posui ex ABCD et al. ap. Cot. —

5) Scripsi ἔσται o. BCD et al. ap. Cot., ἐστίν A, ἐστὶ vulg. — 6) ταύτην τὴν γνώμην ἐκοίνωσα B. — 7) ἐφ-η desideratur in B. — 8) ὑπακούσεται A. — 9) εἴνεκεν A, εἴνεκε C. — 10) ἐχθραίνει correctum in ἐχθραίνει B. — 11) ἀπὸ

V. His itaque cogitationibus animum meum versantibus In Aegyptum proficiscar, dixi, et adytorum hierophantis ac prophetis amicus efficiar, magoque quaesito ac invento multa pecunia ei persuadebo, ut animae evocationem, quam necromantiam vocant, faciat, tanquam videlicet de negotio aliquo percontari velim. Porro erit percontatio ut discam, utrum anima sit immortalis. Id autem prorsus cognoscam non ex eo, quod respondebit se esse immortalem, sed ex eo duntaxat, quod illam existere videbo. Nam oculis meis cernens eam satis magnam habebō certitudinem, nec iam plus fidam auribus quam oculis. Veruntamen cum philosopho quodam ex familiaribus meis hoc quoque consilium communicavi. Is vero monuit me, non expedire ut id auderem duas ob causas. Si enim, inquit, plane mago non obedierit anima, tu quoque utpote qui legibus haec agere vetantibus adversatus fueris male tibi conscius vives; sin autem paruerit, praeterquam quod vives male tibi conscius etiam quae ad pium cultum pertinent, cuius rei gratia talia aggressus fueris, non iam tibi bene cessura existimo. Divinitatem enim aiunt infestam esse iis qui animas, postquam a corporibus suis dissolutae sunt, vexant. Ego vero his auditis segnior quidem ad propositum factus sum; sed illa superiore cogitatione omnino non poteram absistere.

VI. Ac ne haec tibi referens sermonem protraham, cum in talibus considerationibus ac negotiis versarer, Tiberio Caesare Romana sceptrā tractante post initium veris fama quaedam sensim diebus singulis percrebuit et revera bonus Dei nuncius mundum pervasit Dei voluntatem silentio tegere non sinens, sed et per singulos dies amplior et maior fiebat sic referens: „Quidam in Iudaea initio sumpto a verno tempore aeterni Dei regnum Iudaeis praedicat, quod asserit percepturum, si quis optimam per omnia vitam ipsi exhibebit. Ut autem credatur, eum divinitatis plenum docere ista, multa mirabilia, prodigia et signa edit solo verbo faciens audire surdos, caecos videre, claudos ambulare, et omnem morbum depellit omnemque daemonem fugat, quin etiam leprosi eminus tantum intuentes eum sanati abeunt, mortui vero obliti suscitantur, nec quicquam est, quod facere nequeat.“ Atque quo plus temporis praeteribat, eo maior ac firmior per complures illinc advenientes existebat non amplius, inquam, fama, sed ipsa rei veritas. Iam vero et coetus per loca fiebant, ut consultaretur ac dispiceretur, quisnam esset is, qui apparuisset et quid vellet dicere.

VII. Cum autem annus ad autumnum iam vergeret, homo quidam stans in loco publico „Viri, inquit, Romani audite: Dei filius in Iudaea adest cunctis volentibus promittens vitam aeternam, si fecerint, quae iubet is, qui misit illum, pater. Quapropter convertimini a deterioribus ad me-

om. C. — 12) Sic D o. vulg., ἐπὶ τῷ ἐγχειρήματι A, περὶ τὸ ἐγχειρημα B C. — 13) Vocc. ἀλλὰ τῆς προτέρας ἐννοίας ἐκείνης exiderunt exemplo B. Quare in eodem librarius subinde παντάπασιν secundis curis mutavit in παντάπασι. Transponitur ἀποστῆναι παντάπασιν in A.

Cap. VI. 1) Sic reposui ex A, τοιαῦτα μακρὸν B C D vulg. — 2) ἀρχομένης D. — 3) ἀληθῶς om. A. — 4) Is vocc. ordo est Codd. A B C D et Hom. I, 6 favento nostra Epit., σιγῇ βούλημα vulg. — 5) Ἰουδαίοις dedimus ex A B C D, Hom. I. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., Ἰουδαίαν vulg. — 6) Ita scripsimus c. A B C D, Hom. I. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., μέλλει vulg. — 7) ἀποδείξεται

B. — 8) Concinnior est lectio Cod. A ὅτι θειότητος γέμει ταῦτα διδάσκων. — 9) ποιεῖ B. — 10) ἀπολαύνειν A. — 11) δὲ accessit ex A B C D, Hom. I. c. et nostra Epit. — 12) ἦει A B. — 13) γε om. D. — 14) μείζον A et al. ap. Cot., μείζον corr. in μείζων B, μείζον (sic) noster Hom. Cod., μάλλον O nostrae Epit. — 15) ἀποδημούντων A. — 16) ἡ φήμη C. — 17) ποτε om. D. — 18) τὸ τί C. Immo eam nostrae Epitomes Cod. Ottob. τὸ heic et ante τίς ἀν delendum.

Cap. VII. 1) Ita etiam Hom. I, 7 et nostra Epit., νῦν inserunt A B C D et al. ap. Cot. — 2) πατρὸς recepimus ex A B C D, Hom. I. c., nostra Epit., Rec. I, 7 et al. ap. Cot. — 3) μεταβάλεσθε A B, μεταβαλήσθε C. —

τὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσειν ἓνα θεὸν,⁴ οὗ τὸν κόσμον ἀδίκως οἰκεῖτε ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ δικαίων⁵ ὀφθαλμῶν. ἀλλ' εἴαν μεταβάλλησθε⁶ καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ βιώσῃτε βούλησιν εἰς ἕτερον ἐνεχθέντες⁷ αἰῶνα καὶ αἰδίοι γινόμενοι⁸ τῶν ἀπορήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπολαύσετε· εἴαν δὲ ἀπειθήσῃτε, μετὰ τὴν ἐνθένδε⁹ ἀποβίωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ πυρὸς ἐμβληθήσεσθε, ὅπου αἰδίως κολαζόμενοι ἀνόνητα μεταμεληθήσεσθε.¹⁰ ὁ γὰρ τῆς μετανοίας καιρὸς ἡ νῦν ἐκάστου ζωῆ τυγχάνει. ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔλεγεν. ἐγὼ δὲ ἀκούων ἤχθόμενος, ὅτι μηδεὶς ἐκ τοσοῦτου πλήθους τηλικαύτην ἀγγελίαν ἀκούσας εἰς Ἰουδαίαν, εἶπε, πορεύσομαι ἵνα ἴδω,¹¹ εἰ οὕτως ἀληθεύει λέγων, ὡς ἄρα υἱὸς τοῦ¹² θεοῦ ἐπιδεδήμεκε τῇ Ἰουδαίᾳ αἰωνίας τε καὶ ἀγαθῆς χάριν ἐλπίδος, τὴν τοῦ πέμψαντος πατρὸς βούλησιν καταγγέλλων, ἐπεὶ καὶ ὅπερ λέγουσιν αὐτὸν κηρύσσειν¹³ οὐκ ἔστι μικρόν. ὧν μὲν γὰρ τὰς¹⁴ ψυχὰς διαβεβαιοῦται αἰωνίους¹⁵ οὖσας αἰωνίων ἀπολαύσεσθαι καὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν δὲ ἐν πυρὶ ἀσβέστῳ ῥιφείσας εἰς αἰῶνα κολασθήσεσθαι.¹⁶

VIII. Οὕτω περὶ τῶν λοιπῶν ἔχων τοιαῦτα καὶ¹ πρὸς ἑμάντων ἔλεγον· τί δὴ ποτε μέμφομαι τοὺς ἄλλους² ἐν ἴσῳ τῆς ἀμελείας ὧν ἐκείνοις ἐγκλήματι καὶ οὐ πρότερον τὸν ἑμὸν διαθείς βίον εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνούμαι μάρτυς τῶν τοιούτων αὐτὸς γενησόμενος; οὕτως οὖν βουλευσαμένῳ πολὺς ὁ μεταξὺ διετρίβετο χρόνος τῶν βιωτικῶν με πραγμάτων πρὸς ἑαυτὰ περισπῶντων³ καὶ δυσεκλήτων μοι γινομένων. τέλος γοῦν συννοήσας τὸν βίον ὅπως ἄστατός ἐστι καὶ ἀνώμαλος, εἶπα καὶ τὸν προτοῦ⁴ χρόνον ἅπαντα διαμνημονεύσας ὅπως ὑποσαινούσης με ἀεὶ τῆς ἐλπίδος εἰς δεῦρο παρέμενα, καὶ ὅτι οὕτως ἀσχολούμενοι πάντες ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν,⁵ τὰ πάντα μου ὡς ἔτυχεν ἀφείς εἰς Πόρτον⁶ εὐθύς ὤρμησα, καὶ εἰς τὸν λιμένα ἐλθὼν τε καὶ ἀναχθείς⁷ ἀνέμῳ ἀντιπνοίαις ἀντὶ τοῦ εἰς Ἰουδαίαν κατὰραι προσώκειλα τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. ἐκεῖ δὲ συνεφοίτων τοῖς φιλοσόφοις πνευμάτων ἐπηρείας ἤδη μοι τὸν πλοῦν ἐπεχούσης καὶ τὰ⁸ περὶ τῆς φήμης ἦν ὁ φανείς ἐν Ῥώμῃ δὴγγεῖλα καὶ τίνα γε ἅ καταγγέλοι⁹ σαφῶς ἕκαστα καταλέγειν ἠξίουν. οἱ δὲ φανέντα μὲν, εἶπον, ἐν Ῥώμῃ τοιόνδε τινα ὅλως οὐκ ἴσμεν, περὶ δὲ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ γενομένου καὶ υἱοῦ θεοῦ ὑπὸ τῆς φήμης κηρυττομένου παρὰ πολλῶν τῶν ἐκεῖθεν ἐληλυθούτων ἠκούσαμεν καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίει καὶ ψιλῶ τῷ ῥήματι θυυμασίῳν ἐμάθομεν.

IX. Ἐμοῦ δὲ εἰπόντος· ἐβουλόμην τινὶ τῶν ἰωρακότων αὐτὸν συγγενέσθαι καὶ ὅσα ποθῶ μαθεῖν ἀκούσαι περὶ αὐτοῦ,¹ ὑπολαβόντες ἐκεῖνοι ἐστι τις ἐνταῦθα, φασίν,² οὐ μόνον ἱστορήσας αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ τίμος ὀνόματι Βαρνάβας, ὃς ἓνα καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἑαυτὸν³ εἶναι λέγει καὶ ἐνταῦθά που καθεζόμενος τὰ παρ' ἐκείνου ὑπεσχημένα τοῖς τῶν τοιούτων ἀξίως ἐτοιμῶς τῷ βουλομένῳ διεΐξει. καὶ δῆτα τὸν τόπον καταλαβὼν, εἰς ὃν ὁ ἀνὴρ εἰῶθει καθεζεσθαι, καὶ μέρος καὶ αὐτὸς τοῦ περιστηκότος πλήθους γινόμενος ἔστη⁴ ἐπακούων τῶν λεγομένων, καὶ συνενόουν τ' ἀληθῆ⁵ οὐ διαλεκτικῇ τινὶ τέχνῃ διδάσκοντα τοῦτον,⁶ ἀλλ' ἀπαρα-

4) Pia interpolatio, sed ipsarum necessaria. Similiter alibi. Cot. — 5) ἔμπροσθε τῶν δικαίων αὐτοῦ D. — 6) μεταβάλλησθε AB, nostra Epit. et al. ap. Cot., μεταβαλήσθε C. — 7) ἀναχθέντες C et al. ap. Cot. — 8) Sic etiam B et

Hom. I. 7, γινόμενοι ACD et uterque nostrae Epitomes Cod. — 9) ἐντεῦθεν AB. — 10) Voc. ὅπου αἰδίως κολαζόμενοι ἀνόνητα μεταμεληθήσεσθε non leguntur in A, μελήσεσθε corr. in μεληθήσεσθε p. μεταμεληθήσεσθε B

liora, a temporariis ad aeterna et agnoscite Deum, qui in tribus personis unus est, cuius mundum iniuste incolitis ante iustos eius oculos. Verum si convertamini et secundum voluntatem illius vivatis, in aliud seculum sublatis aeternique effecti ineffabilibus eius bonis perfruemini; sin vero morem non gesseritis, postquam ex hac vita migrabitis, in locum ignis coniciemini, ubi aeternum puniti frustra ducemini poenitentia. Nam poenitentiae tempus in praesenti uniuscuiusque vita consistit." Haec igitur ille dixit. Ego vero cum audissem, aegre ferebam, quod nemo ex tanta multitudine audita tam magna nunciatione dixisset: In Iudaeam proficiscar, ut videam an iste vera loquatur dum ait, Dei filium advenisse in Iudaeam propter sempiternam ac bonam spem, qui patris a quo missus est voluntatem annunciet, quandoquidem et id quod aiunt eum praedicare non est exiguum. Quorundam enim animas affirmat utpote immortales immortalibus etiam ac aeternis bonis fruituras, quorundam vero in ignem inextinctum proiectas aeternum puniendas.

VIII. Cum ita erga ceteros affectus essem, haec quoque ad me ipsum dicebam: Quare vero alios incuso, qui in eodem cum illis crimine negligentiae versor, nec dispositis prius rebus meis in Iudaeam vado testis eorum omnium futurus ipse? Itaque dum hoc consilium agitarem, multum interim temporis terebatur negotiis huius seculi me ad se pertrahentibus, nec valente me ab iis expediri. Sed tandem cum vitam considerassem, quam instabilis sit ac inaequalis, cumque dein omne praeteritum tempus in memoriam revocassem, quo modo subblandiente mihi semper spe hucusque permansissem, quodque sic omnes homines occupati moriamur, cuncta mea prout erant relinquens confestim ad mare properavi et in portum veniens atque subvectus ventis adversantibus pro Iudaea, ad quam deferri cupiebam, Alexandriam appuli. Ibi autem ad philosophos ventitabam (ventorum quippe vis adhuc navigationem inhibebat) petebamque, ut singula clare enarrarent de eo rumore, quem is qui Romae conspectus fuerat annunciasset ac quaenam ille divulgasset. At illi responderunt: Talis quispiam Romae visus fuerit, plane nescimus; de eo autem qui in Iudaea degit et filius Dei esse a fama praedicatur audivimus a multis qui illinc venerunt, et intelleximus de mirabilibus omnibus, quae solo etiam verbo edidit.

IX. Et cum dicerem, cupere me in colloquium venire cum aliquo eorum qui illum vidissent, atque de eo audire quaecunque scire cuperem, excipientes illi dixerunt: Est hic quidam qui non solum vidit eum, sed et ex ea regione oriundus est, vir eximius nomine Barnabas, qui se etiam ait unum esse ex discipulis illius et hic alicubi sedens, quae ab illo promissa sunt talium dignis, ei qui velit narrat ultro. Et quidem ad locum in quo vir sedere solitus erat veni atque ipse quoque pars fui circumstantis multitudinis steti que audiens, quae dicebat, ac intellexi vera eum non dia-

11) εἰδῶ C et nostrae Ep. Cod. O, quod non displicet. Subinde εἰ οὕτως ἀληθεύων λέγει A, in B vulg. nisi οὕτως corr. in οὕτος. — 12) τοῦ om. ACD. — 13) ὅπερ αὐτοὶ λέγουσι κηρύσσειν A. — 14) τὰς om. D. — 15) αἰονίας D. — 16) εἰς αἰῶνας κολάζεσθαι ABCD et al. ap. Cot.

Cap. VIII. 1) καὶ om. B. — 2) τοῖς ἄλλοις C. — 3) ἐπισπώντων B. Mox γενομένων A. — 4) πρὸ τοῦ scribunt ABD, Turn., Cot. — 5) Sic ex A, Hom. I, 8 et nostra Epit., θνήσκουμεν BCD c. vulg. — 6) Ita summo consensu et quidem rectissime ABCD, πόντον

Turn., Cot., Cler. (a. 1698), Πόντον eiusdem ed. a. 1724. Portum Romanum heic intelligendum Clericus quidem suspicatus est sed textui coniecturam non donavit. Lectionem postliminii iure a nobis restitutam Cod. Hom. Ottob. cum utroque nostrae Epitomes exemplari confirmat. Conf. infra c. 78 et Martyrium Ignatii c. 6. — 7) ἀνενεχθεὶς C. — 8) τὰ des. in B. — 9) καταγγέλλοι dedi ex C, καταγγέλλοι ABD vulg.

Cap. IX. 1) παρ' αὐτοῦ C. — 2) φησὶν C. — 3) ἑαυτὸν om. C. — 4) ἐστὶν scr. A, idem fuit in B. — 5) τὰ ἀληθῆ BC. — 6) τοῦτον om. B. —

αινεώτατος⁷, οὕτω καὶ ἀπλῶς ἐκτιθέμενον, ἃ τε ἤκουσε καὶ εἶρακε τὸν τοῦ
Θαυμάσιου εἶδον παποιῆναι τε⁸ καὶ εἰρηκέναι. πολλοὺς δὲ μάρτυρας τῶν
ἐκ αὐτοῦ λογομένων Θαυμασίων τε καὶ λόγων ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρστώτου
ὄχλου παρῆχτο.

Κ. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ ἀπανούργως λεγόμενα ἠδέως οἱ ὄχλοι
δέκοντο, οἱ ἐν παιδείας κασμκῆς ὁρμώμενοι φιλόσοφοι χλευάζειν αὐτὸν καὶ
γαλᾶν ἐπειρῶντο σκώπτοντες ἀμέτρον θράσει¹ καὶ διασύροντες καὶ οἷα μεγά-
λους ὄπλους τοῖς συλλογισμοῖς² κατ' αὐτοῦ χροόμενοι. ὁ δὲ ἀπωθούμενος
αὐτῶν τὸν³ λῆρον οὐ συνέτριχεν αὐτῶν τῇ πανούργῳ πείσει, ἀλλὰ καὶ⁴ ἀκα-
τάληκτος ὢν λέγειν οὐκ ἀφίστατο. καὶ ποτὲ τις διαπαίζων⁵ δῆθεν αὐτὸν
ἐπυνθάνετο· διὰ τί, ὦ νέε διδάσκαλε, κώνωψ⁶ ἐγένετο καὶ βραχύτατος⁷ ὢν
ἐξ πύδας ἔχων⁸ καὶ πταρὰ φέρει, ἐλέφας δὲ τὸ μέγιστον ζῶον ἄπτερος ὢν
τέσσαρας μόνους ἔχει πόδας; ὁ δὲ τὴν διδασκαλίαν πρὸς τὴν ἐρώτησιν μικρὸν
ἐπισχῶν οὐδεμιᾶς μέντοι τῶ ἐρωτήσαντι πρὸς ταῦτα μεταδούς ἀποκρίσεως
τὸν ἀπ' ἀρχῆς αὐτῶ προκειμένον ἀνθις ἀνελάμβανε λόγον τούτῳ μόνῳ προσι-
μῶ καὶ ἐκίστην ἐγκοπὴν χροόμενος· ἡμεῖς τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς τοὺς λόγους
καὶ τὰς θαυμασίους πράξεις εἰπεῖν ὑμῖν μόνον ἔχομεν ἐντολήν, καὶ ἀντὶ τῆς
λογικῆς ἀποδείξεως μάρτυρας παρῆχομεν ὑμῖν τῶν ἐνταῦθα παρστώτων πολ-
λοῦς. λοιπὸν τῆς ὑμετέρας ἐστὶν ἐξουσίας, ὑπείκειν ἢ ἀπειθεῖν. τοῦ δὲ λέγειν
ὑμῖν τὸ συμφέρον οὐ παύσομαι, ὅτι ἐμοὶ μὲν ζημία τὸ σιωπᾶν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀπει-
θεῖν βλάβη. ἐδυνάμην⁹ μὲν οὖν καὶ τῶν¹⁰ εἰκείων ὑμῶν προβλημάτων ἀπο-
δοῦναι τὰς ἀποδείξεις, εἴγε φιλαλήθως εἴρων ὑμᾶς περὶ τούτων πυνθανο-
μένους. κώνωπος δὲ καὶ ἐλέφαντος τὴν αἰτίαν τῆς διαφόρου δημιουργίας τῶν
ὑμῖν¹¹ οὐκ εὐκαιρον εἰπεῖν τοῖς τῶν¹² τῶν ὄλων ἀγνοοῦσι θεόν.

ΚΙ. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος ἐκ συμφωνίας ἐκείνοι πάλιν καὶ ἄτακτον
ἠφίσσαν γέλωτα εἰς ἀμηχανίαν αὐτὸν ἐμβάλλουσιν¹ πειρώμενοι καθάπερ βαρ-
βαρὸν τινα καὶ μαινόμενον. ἐγὼ δὲ ταῦτα ὁρῶν διεθερμαίνομαι² τὴν ψυχὴν
καὶ ζῆλον οὐκ οἶδ' ὅπως ληφθεὶς σιγᾶν οὐχ ὑπέμενον, ἀλλὰ μετὰ παρήρησίας
εὐλόγως εἶπον· ὁ θεὸς ὑμῖν, ὦ οὔτοι, ἀκατάληκτον τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἔθετο³
ἀναξίους ὑμᾶς προῖδων, ἐξ ὧν τῶν⁴ τοὺς κριτικῶν νοῦν ἔχοντας πληροφορῶν
φαίνεται. ἐπεὶ γὰρ τῶν τῆς αὐτοῦ βουλήσεως κήρυκες ἐξαπεστάλησαν οὐ τέχνη
τινὶ καὶ ῥητορεία⁵ λόγων, ἀλλ' ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀπανουργέντως⁶ τὴν αὐτοῦ
βούλησιν παριστώντες, ὡς πάντα ὄντιναῶν⁷ τὸν ἀκούσαντα νοεῖν τὰ λεγό-
μενα, πάρεστε τῶν ὑμεῖς πρὸς τῶ⁸ μὴ νοεῖν τὸ ὑμῖν συμφέρον ἐπὶ τῇ ὑμετέρῃ
βλάβη γελᾶν τὴν ἐπὶ τῇ ὑμετέρῃ καταδίκη πολιτευσαμένην ἐν βαρβάροις⁹
αἰλήθειας, ἣν καὶ ὑμῖν ἐπιδημήσασαν ξενίσαι οὐ βούλεσθε διὰ τὰς ἀσελγείας
ὑμῶν, καὶ τὸ λετὸν τῶν λόγων αὐτῆς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆτε, ὅτι εἰκὴ φιλόλογοί ἐστε
καὶ οὐκ ἀλήθεις φιλόσοφοι. μέχρι¹⁰ μὲν οὖν πότε λαλεῖν μανθάνετε οἱ τὸ
καλῶς λαλεῖν οὐκ ἔχοντες;¹¹ πολλὰ γὰρ παρ' ὑμῶν¹² ῥήματα ἐνός οὐκ ἄξια
λόγου. τί δὲ ἄρα¹³ καὶ ἐρεῖ ὑμῶν¹⁴ τὸ ἐλληνικὸν πλῆθος μία ψυχὴ ποτε γε-
γόμενον, εἴπερ ἔσται κρίσις, ὡς οὐτός φησι· διὰ τί, ὦ θεε, τὴν σὴν βούλησιν
οὐκ ἐκήρυξας ἡμῖν; οὐ πάντως ἀκούσεσθε, εἴπερ τις ἄρα καὶ ἀποκρίσεως
καταξιωθήσεσθε¹⁵ ὡς ἐγὼ πάσας τὰς ἐσομένας πρὸ καταβολῆς κόσμου
προαιρέσεις εἰδὼς ἐκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἄξιον λανθανόντως προσηγήτησα.

7) ἀπαρσκευάστως C. — 8) τε
om. C.

Cap. X. 1) θάρσει A. — 2) λογισ-
μοῖς C. — 3) τὸ A. — 4) καὶ om D. —

lectica ùlla arte docere, sed adeo sine praemeditatione ac simpliciter exponere, quae audierat et viderat Dei filium qui apparuit fecisse ac dixisse. Multos autem testes verborum ac mirabilium, quae ab ipso proferebantur, ex ipsa assistente plebe producebat.

X. Verum quia ad ea quae ab ipso candidè dicebantur libenter populus acquiescebat, philosophi utpote qui ex huiusce mundi disciplina prodierant, ludificari eum ac ridere ordiebantur immodica audacia cavillantes atque probris incessentes et adversus eum utentes syllogismis tanquam armis potentibus. At ille ineptias eorum repellens versutae ipsorum interrogationi non occurrebat, verum imperterritus non desinebat loqui. Et aliquando quidam iocabundus rogabat eum: Quare, o nove doctor, ita factus est culex, ut minimus existens et sex pedes habens insuperque alas gerat, elephas vero maximum animal cum careat alis quattuor tantum pedes habeat? Ille autem doctrina ad interrogationem paulisper cohibita nullo tamen de his dato responso ad eum qui interrogaverat sermonem quem ab initio sibi proposuerat resumpsit hoc solo utens prooemio in unaquaque interpellatione: Nobis demandatum solummodo est, ut vobis sermones ac mirabilia facta illius qui misit nos enarremus, ac pro demonstratione dialectica testes vobis producamus eorum qui hic adstant multos. Ceterum in vestra potestate est, obsequi vel fidem non habere. Ego certe non cessabo, vobis exponere quod utile est, quoniam mihi quidem damnum est tacere, vobis vero noxa non credere. Equidem possem reddere rationes futilium vestrarum quaestionum, si viderem vos de istis veritatis studio percontari. Verum causam diversae creationis culicis et elephantis nunc vobis aperire intempestivum esset, qui Deum omnium rerum ignoratis.

XI. Haec eo dicente illi communi consensu multum ac petulantem risum emiserunt ad stuporem ac consilii inopiam nitentes eum redigere veluti barbarum quendam ac insanum. Quae cum ego intuerer, animo coepi incalescere ac zelo nescio qua ratione correptus tacere non potui, sed cum fiducia dixi: Iure Deus, o isti, voluntatem suam incomprehensibilem vobis fecit indignos vos praesciens, sicut in praesentiarum dat plene intelligere iis qui mentis iudicio utuntur. Quandoquidem enim nunc eius voluntatis praecones missi sunt, qui non arte aliqua et verborum rhetorico ornatu, sed simpliciter tantum et absque calliditate consilium eius repraesentant adeo, ut quilibet qui audierit intelligat quae dicuntur, adestis vos, ut non intelligatis quod vobis expedit, utque damno vestro rideatis veritatem, quae inter Barbaros ad vestram condemnationem versatur, quamque ad vos advenientem non vultis hospitio recipere propter libidines vestras et verborum illius vilitatem, ne arguamini inconsulto philologi esse amatores sermonum, non autem veri philosophi sapientiae studiosi. Quousque ergo discitis loqui, qui bene loqui nescitis? Multa enim verba quae profertis unius verbi pretio non sunt aestimanda. Quid autem et dicet Graeca vestra multitudo unanimis aliquando facta, si iudicium futurum est, ut iste ait: *Quare, Deus, voluntatem tuam non praedicasti*

5) διαπύζων A. Fortassis διαπυρίζων. Subinde δηθεν om. B. — 6) ὁ κώνωψ C. — 7) βραχύτατον C. — 8) έχει C. — 9) ἡδυναμην C. — 10) τῶν adiunximus ex ABCD, Hom. I, 10 et nostra Epit. — 11) ἡμῖν B, om. ἡμῖν C. — 12) τὸν addidimus ex BD, nostrae Epitomes Codice O et al. ap. Cot.

Cap. XI. 1) ἐμβάλειν C. — 2) Sic scripsi c. B p. διαθερμαίνομαι AOD vulg. — 3) εἶθετο βούλησιν ordo vocc. A. — 4) νῦν om. C. — 5) ῥητορία B. —

6) ἀπανούργως al. ap. Cot. — 7) οὖν p. ὄντιναοὖν B. — 8) τὸ D, idem fuit in A. — 9) ἐν βαρβάροις πολιτευσαμένην ordo vocc. B. — 10) μέχρις absque μέν seq. B. — 11) Verti vult Clericus: qui bene loqui non potestis, quia boni nihil didicerant. — 12) παρ ὑμῖν A. — 13) ἄρα om. C. — 14) Sic c. ABCD, Mss. Cotelerii, Hom. I, 11 et nostra Epit., ubi tamen ὑμῖν est in O ut ap. Turn., Cot. et Cler. — 15) ἀξιοθέσθε B; totum membrum ἐπερ τινός

τοῦτο δὲ αὐτὸ ὅτι οὕτως ἔχει βουλευθεῖς τοὺς προσπεφυγότας μοι πληροφορησαί, διὰ τί ἀπαρχῆς ἐκ προτέρων γενεῶν τὴν ἐμὴν βούλησιν δημοσίᾳ οὐκ εἶασα¹⁶ κηρυχθῆναι, τῶν πρὸς τῷ τελει τοῦ βίου¹⁷ κήρυκας ἐμῆς βουλῆς ἀπέστειλα, οἳ καὶ γελῶνται καὶ ὑβρίζόμενοι χλευάζονται ὑπὸ τῶν μηδὲν ὠφελείσθαι βουλομένων¹⁸ καὶ ἐπιταταμένως τὴν ἐμὴν φιλίαν παραιτησαμένων; ὡς μεγάλης ἀδικίας, ὅτι μέχρι φόρου¹⁹ κηδυνεύουσιν οἱ τοῦ θεοῦ κήρυκας, καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν εἰς σωτηρίαν καλουμένων ἀνδρῶν.

XII. Ταῦτά μου λέγοντος καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, πολὺς τῶν ὄχλων ἐγένετο θρόλλος.¹ καὶ οἱ μὲν ὡς τὸν Βαρνάβαν ἔλευντες συνῆράν μοι, οἱ δὲ ἠλίθιοι ὄντες δεινῶς κατ' ἐμοῦ ἔβρουχον τοὺς ὀδόντας. ἐπεὶ δὲ ἤδη καὶ ἡ ἑσπέρα κατέλαβε,² τῆς χειρὸς λαβὼν τὸν Βαρνάβαν καὶ μὴ βουλόμενον βία εἰς τὴν ἐμὴν ἡγῶν³ οἰκίαν, ἐνθα καὶ μένειν αὐτὸν ἐποίησα, ἵνα μή τις⁴ αὐτῷ χειρᾶς ἐπιβάλῃ.⁵ καὶ ἡμέρας ὀλίγας⁶ σὺν ἐμοὶ διατρίψας καὶ τοῦ ἀληθινοῦ λόγου βραχέα με κατήχησε.⁷ σπεύδειν γὰρ⁸ ἔλεγε εἰς Ἰουδαίαν ἀγικέσθαι τῆς ἑορτῆς χάριν, ὡς καὶ τοῦ λοιποῦ συνεῖναι τοῖς αὐτοῦ ὁμοθνήσιν ἐθέλων.

XIII. Ἐμοῦ δὲ λίαν τῆς ἐκείνου γλώττης¹ κρεμαμένου καὶ σφοδρῶς ἐγκειμένου² καὶ οὐκ ἀνιέντος, ἀλλὰ τὴν λοιπὴν ἀπαιτοῦντος διδασκαλίαν καὶ λέγοντος· σὺ μόνον οὐς ἤκουσας³ τοῦ φανέντος θεοῦ ἐκτίθου μοι λόγους, καὶ γὰρ τῷ ἐμῷ λόγῳ κοσμήσας τοῦ θεοῦ κηρύξω τὴν βούλησιν,⁴ εἴθ' οὕτως καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν συνεκπλεύσω σοι· λίαν γὰρ ποθῶ παρὰ τὸν τῆς Ἰουδαίας γενέσθαι τύπον, τάχα δὲ καὶ συνοικήσω ὑμῖν τὸν πάντα μου τῆς ζωῆς χρόνον, αὐτὸς τούτων ἀκούσας εὐθὺς ἀπεκρίνατο· σὺ εἰ μὲν ἱστορήσαι τὰ ἡμέτερα καὶ μαθεῖν τὸ συμφέρον ἐθέλεις, ἐξαυτῆς μοι, φησὶ, σύμπλευσον· εἰ δὲ μὴ βούλει, ἀλλὰ τὰ σημεῖα τῆς οἰκήσεώς μου καὶ ὧν θέλεις ἐγὼ σοι σήμερον γνωριῶ, ἵνα ὅτε καὶ βούλει παραγενόμενος εὖρης ἡμᾶς. ἐγὼ γὰρ αὐριον ἐπὶ τὰ ἐμᾶντοῦ πορεύσομαι. καὶ δὴ ἀδυσώπητον οὕτως ἰδὼν τὸν Βαρνάβαν συνῆλθον αὐτῷ μέχρι καὶ τοῦ λιμένος, καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ ἅπερ ἔλεγε σημεῖα τῶν οἰκήσεων φημί πρὸς αὐτὸν, ὡς εἰ μὴ αὐριον ἔμαλλον⁶ ἀπαιτησαί τι τῶν ὑφειλομένων μοι, ἐξαυτῆς ἂν καὶ συνέπλεόν σοι· πλὴν ἀλλὰ τάχιόν σε καταλήψομαι. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραθέμενος αὐτὸν τοῖς τοῦ πλοίου ἡγουμένοις ὑπέστρεφον μετὰ λύπης, μεμνημένος τοῦ καλοῦ καὶ συνήθους φίλου.

XIV. Ἡμέρας δὲ διατρίψας καὶ τὸ χρέος δι' ¹ ὃ καὶ ἐπεσχέθη οὐχ ὅλον λαβεῖν δυνηθεῖς, ἀμελήσας τοῦ περιλειπομένου² διὰ τὸ ταχὺ τὸν ἄνδρα καταλαβεῖν, ὡς ἐμποδίου μοι γενομένου,³ καὶ αὐτὸς εἰς Ἰουδαίαν ἀπέπλευσα, καὶ διὰ πεντεκαίδεκα⁴ ἡμερῶν τῇ Στράτωνος ἐπιδημῶ Καισαρείᾳ. ἐπιβάντος δέ μου τῆς γῆς καὶ ξενίαν ἐπιζητοῦντος μανθάνω Πέτρον τινὰ λεγόμενον, τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ φανέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος τὸν δοκιμώτατον μαθητὴν, αὐριον Σίμωνι τῷ ἀπὸ Γεθθῶν⁵ Σαμαρεῖ μέλλειν ἵέναι πρὸς διαλέξεις. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐδεήθη τὴν τούτου μοι μηνυθῆναι μονίην. καὶ ὁμῶς ἔμαθον, καὶ τῷ πυλῶνι ἐπέστην.

ἄρα καὶ ἀποκρίσεως καταξιοθήσεσθε om. A. — 16) εἶασε C. — 17) Vertit Cotelerius, quasi perinde esset ac τοῦ αἰῶνος sententia postulante, sed sine exemplo, quod quidem sciam. Cler. Exhibet χρόνου B vocabulo, quod prius fuit, oratio; fuisse autem suspicior βίου.

Μοι βουλῆς ἐμῆς in v. C. — 18) οὐδὲν ὠφελείσθαι δυναμένων C. — 19) φόρου c. ABCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., φόρου vulg.

Cap. XII. 1) τρύλος scr. BD. — 2) κατέλαβεν fuit in B. — 3) ἀπῆγον A. — 4) ἵνα μή τις B. — 5) Sic leg. e.

nobis? Nullatenus audiemini, si forte et aliquam responsionem reprobabitur, huiusmodi: *Ego cum omnes futuras voluntates ante constitutionem mundi cognoscerem, unicuique pro merito suo latenter praevius occurri. Quod autem id ipsum ita se habeat volens is, qui ad me confugerunt, plene manifestare, cur ab initio a primis generationibus voluntatem meam palam non siverim praedicari, nunc circa finem seculi praecoones mei consilii mihi; illi vero et irridentur et contumelios affectu deluduntur ab us, qui nequaquam volent adirevari meamque amicitiam vehementer repudiarunt? O magnam iniuriam! mortis etiam periculum subeunt praedicatores Dei idque per eos homines, qui ad salutem vocantur.*

XII. Quae cum dicerem aliaque his consentanea, multum in plebe ortum est murmur. Atque alii quidem tanquam Barnabam miserantes mihi favebant; alii vero, qui erant stolidi, graviter in me stridebant dentibus. Porro cum iam vespere advenisset, Barnabae manu apprehensa eum licet nolentem vi ad meam domum duxi, ubi et feci manere, ne quis ei manus iniiceret. Paucosque dies mecum moratus nonnulla verae religionis rudimenta me docuit. Aiebat enim, quod properaret venire ad Iudaeam propter festum, ut qui vellet in posterum cum suis popularibus degere.

XIII. Ego vero cum valde ab illius lingua penderem ac vehementer instarem nec desisterem, sed reliquam doctrinam postularem ac dicerem: Tu tantum mihi expone Dei, qui apparuit, quos audisti sermones, et ego oratione mea eos ornans voluntatem Dei praedicabo, sicque postea intra paucos dies navigabo tecum; admodum enim cupio ad Iudaeae regionem venire, ac forte vobiscum toto vitae meae tempore habitabo, ille his auditis illico respondit ac dixit: Tu si quidem videre nostra et quod expedit cupis discere, mecum statim navigato; sin vero non vis navigare, ego hodie signa domicilii mei eorumque, quos convenire desideras, indicabo, ut quando volueris venire nos invenias; ego namque cras ad mea me conferam. Et vero cernens Barnabam adeo esse memorabilem, comitatus sum eum usque ad portum, acceptisque ab eo signis quas dixerat domiciliorum, aio ad illum: Nisi cras repetendum mihi esset aliquid eorum, quae mihi debentur, profecto iamiam tecum navigarem; attamen cito te assequar. His dictis commendatoque eo navis ductoribus reversus sum cum tristitia, memor boni ac concordis amici.

XIV. Aliquot autem dies moratus et debitum propter quod retentus fueram non totum accipere valens, ut celeriter hominem attingerem neglecto quod supererat, quia mihi esset impedimento, ipse quoque in Iudaeam enavigavi, et quintodecimo die Caesaream Stratonis advenio. Cumque terram tetigissem et hospitium quaererem, audio quendam nomine Petrum Iesu Christi Dei filii, qui in Iudaea apparuerat et signa atque prodigia ediderat, probatissimum discipulum crastino die cum Simone ex Githis Samaritano venturum ad disputationem. Quae ego audiens rogavi, indicari mihi illius mansionem. Et statim ac didici, praesto fui ad fores. Intuiti autem me qui in domo erant, inter se conferebant, quisnam essem ac

ABCD, Hom. I, 13, nostra Epit. et al. ap. Cot., *ἐπιβάλλω* vulg. — 6) *ἀλλως* om. C. — 7) *καὶ τοῦ ἀληθοῦς λόγου βραχέως με περιηγήσαι* A, *καὶ τοῦ ἀληθοῦς λόγου βραχέως με περιηγήσας* BCD, *περιηγήσας* al. ap. Cot. Nec Homiliarum textus I, 13 correctior est. Claritas omnia se habent in nostra Epit. — 8) *γὰρ* om. B. et al. ap. Cot., *ἔλεγε γὰρ σπυροδέν* ordinat A.

Cap. XIII. 1) *γλαύσσης* A. Subinde

ἐπισημαίνον BCD. — 2) *Ἰωάν. καὶ σπυροδέν* BCD. — 3) *Ἰωάν. οὗς ἄκουσας* des. in C. — 4) Sic BCD et Hom. I, 14 et nostra Epit. suffragante Hul. (Res. I, 11); lectio Codicis A *Ἰωάν. σιν* unico genuina videtur. — 5) *καὶ* om. A. — 6) *σπυροδέν* D.

Cap. XIV. 1) *δὲ* des. in B. — 2) *περιληπόμενον* A. — 3) *γινόμενον* BC. — 4) *πέντε καὶ ὅσας* om. C. — 5) *Γιθῶν* al. ap. Cot. —

θεασάμενοι δὲ με⁶ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἀντιβάλλοντες ἦσαν, τίς τὲ εἴμι καὶ πόθεν ἦκω. καὶ ἰδεῖν πάντες συνήεσαν. καὶ ἐν τῷ τούτους με ἀνιστορεῖν καὶ πυνθάνεσθαι, ἰδοὺ καὶ Βαρνάβας⁷ ἅμα τῷ ἰδεῖν περιεπλάκη μοι πολὺ χαίρων καὶ δακρύων, καὶ λαβόμενός μου τῆς χειρὸς εἰσῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν. εἶτα καὶ τὸν Πέτρον ὑποδεικνύς οὕτως ἔστιν, ἔλεγε, Πέτρος, ὃν μέγιστον ἐπὶ τῇ τοῦ θεοῦ σοφίᾳ ἐπηγγελόμην σοι, Κλήμη, ᾧ πάντα τε⁸ τὰ κατὰ σε καλὰ καὶ τὴν προαίρεσιν αἰεὶ⁹ διηγούμεν, ὡς ἐντεῦθεν γλίχσεθαι καὶ αὐτὸν ἰδεῖν σε καὶ τὴν σὴν ἐπιποθεῖν συντυχίαν. μέγα οὖν αὐτῷ δῶρόν σε διὰ τῶν ἐμῶν προσφέρω χειρῶν. καὶ τοῦτο εἰπὼν προσαγαγὼν ἔφη· οὕτως ἔστι Κλήμης, Πέτρος.

XV. Ὁ δὲ ἠνίκα τοῦ ὀνόματος ἤκουσεν εἰς μνήμην ἔλθων τῶν τοῦ¹ Βαρνάβα διηγημάτων ἐξήλα τότε ὡς εἶχεν εὐθύς, καὶ προστηνῶς με καὶ γνησίως καταφιλήσας καὶ παρακαθιστάμενος καλῶς ἐποίησας, ἔφη, τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα ξενίσας Βαρνάβαν εἰς τιμὴν τοῦ ὄντως² θεοῦ, καὶ λίαν μεγαλοφρόνως οὐκ αἰδεσθεῖς, οὐ φοβηθεῖς³ τὸν τῶν ἀπαιδευτῶν θυμὸν. μακάριος γὰρ ὡς ἀληθῶς σὺ τὸν τῆς ἀληθείας προσβευτήν οὕτω ξενίσας πάσῃ τιμῇ· ἀνθ' ὧν αὐτῇ⁴ καὶ σε ἡ ἀλήθεια ξένον ὄντα τῆς ἰδίας πύλως καταστήσει πολίτην· καὶ τότε χαρήσῃ⁵ μεγάλως, ὅτι βραχεῖαν τῶν χάριν δανείσας καὶ ἀγαθὴν λόγων προαίρεσιν καλῶν αἰδίων καὶ ἀναφαιρέτων ἀγαθῶν ἔση κληρονόμος· καὶ μὴ κάμνε ἀντιβάλλον μοι τὸ σὺν ἦθος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ σε ὁ φιλαλήθης οὕτως ἀνὴρ ὁ Βαρνάβας ἀπήγγειλε καθ' ἡμέραν σχεδὸν τὴν ἀγαθὴν σου μνήμην ποιούμενος. καὶ ἵνα σοι ὡς γνησίῳ φίλῳ δηλώσω κατ' ἐπιτομὴν τὸ προκείμενον, εἰ μὴ σοί τι ἐμποδίζει⁶ συνόδευσον ἡμῖν μεταλαμβάνων τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, ὧν⁷ κατὰ πόλιν ποιῆσθαι μέλλω μέχρι Ῥώμης αὐτῆς.

XVI. Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν σοὶ μὲν ἐτοιμῶς ἔχω¹ συνοδεύειν, εἶπον· τοῦτο γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως χαίρων προήρημαι. πλὴν περὶ ἀληθείας βούλομαι πρῶτον² πληροφορηθῆναι ἵνα γινῶ, εἰ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ θνητὴ, καὶ εἰ³ αἰδῖος οὐσα, περὶ ὧν ἐπραξεν ἐνταῦθα, ἔχει κριθῆναι, καὶ τί ποτὲ ἔστι δίκαιον ἢ ἀρέσκον θεῷ, καὶ εἰ γέγονεν⁴ ὁ κόσμος καὶ διὰ τί γέγονεν, καὶ εἰ λυθήσεται⁵ καὶ εἰ⁶ οὐ λυθήσεται, καὶ εἰ⁷ κρείττων ἔσται ἢ οὐδὲ ἔσται· καὶ ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα μαθεῖν ἠθέλον. ὁ δὲ τί ταυτὶ⁸ βούλεται τὰ ῥήματα τῷ θεῷ πνεύματι γνοὺς ταχεῖαν τὴν ἀπύκρισιν ἐποιεῖτο, ἵνα καὶ ταχύ με πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπαναγάγηται.⁹ καὶ συντόμως ἐγὼ σοι,¹⁰ ἔλεγεν, ὦ Κλήμη, τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν παρέξομαι, καὶ τὰ νῦν¹¹ ἐξ αὐτῆς ἄκουε.

XVII. Ἡ τοῦ θεοῦ βουλή κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐν ἀδήλῳ γέγονε τοῖς ἀνθρώποις. πρῶτα μὲν διὰ τὸ κρατηθῆναι αὐτοὺς εἰσαγωγῇ κακῇ, συντροφία πονηρᾶ, συνηθεία δεινῇ, ὁμιλία οὐ καλῇ,¹ προλήψει οὐκ ὀρθῇ, καὶ διὰ ταῦτα πλάνη· ἔπειτα ἀφοβία, ἀπιστία, πορνεία, φιλαργυρία, κενοδοξία καὶ

6) με inserui c. ABCD. Iam textus quoque Homiliarum I, 15 hinc absolvendus. — 7) Istam Codicis Angelici, qua et Homiliarum et nostrae Epitomes textus emendatur, lectionem palmariam recipere non dubitavi p. καὶ πόθεν ἦκω. καὶ ἰδοὺ Βαρνάβας ἐκβὰς (om. ἐκβὰς AB), ἅμα τῷ (τοῦ nostra Epit. et al. ap.

Cot., om. τῷ B) ἰδεῖν περιεπλάκη μοι BCD vulg. — 8) καὶ vulg. post τε exclusi c. ABCD. — 9) αἰεὶ om. B.

Cap. XV. 1) τοῦ adiunxi ex ABCD. 2) Sic scripsimus c. BD et nostro Hom. Codice Ottob. p. ὄντως AC vulg. et nostrae Epit. Rectum vidit Clericus ex c. 29. — 3) Voc. οὐ φοβηθεῖς accessisse-

unde proficiscerer. Ac omnes ad spectandum congressi sunt. Dumque illi interrogando me percunctantur, ecce et Barnabas simulac vidit, me complexus est multum gaudens ac lacrimans apprehensaque manu mea in domum introduxit. Deinde Petrum ostendens Hic est, inquit, Petrus, quem maximum in Dei sapientia tibi denunciabam, o Clemens, cuique omnia quae in te sunt bona et propositum tuum semper narrabam, ut ex eo ipse etiam cupiat videre te tuamque congressionem expetat. Magnum igitur ei munus te manibus meis offero. Quod cum dixisset, obtulit me et dixit: Hic est Clemens, Petre.

XV. At Petrus postquam nomen audivit, memoria repetens Barnabae narrationes confestim eo habitu quo erat prosiliit meque benigne ac germane exosculatus atque assidere faciens Recte fecisti, inquit, qui veritatis praecōnem Barnabam hospitio exceperis in honorem eius, qui revera Deus est, et admodum excelso te gessisti animo, quia te eius non puduit, et qui imperitorum furorem non fueris veritus. Revera enim beatus es tu, quod veritatis legatum ita omni cum honore susceperis hospitem; pro quibus factis ipsa quoque veritas te, qui hospes es, suae urbis civem designabit; tuncque magnopere laetaberis, quia parvam gratiam nunc foeneratus bonamque doctrinae voluntatem eris haeres commodorum aeternorum bonorumque, quae auferri non possunt. Nec vero laborem subeas referendi mihi mores tuos; omnia enim, quae ad te pertinent, amator iste veritatis Barnabas indicavit fore quotidie bonam tui mentionem faciens. Et ut tibi tanquam vero amico breviter rem aperiā, nisi tibi aliquid impedimento est iter nobiscum habe ac participa sermones veritatis, quos per singulas civitates habiturus sum Romam usque ipsam.

XVI. Ego vero ad illum Paratus quidem sum proficisci tecum, inquam; hoc namque nescio quo modo constitui laetus. Verum cupio prius certior de veritate fieri ut sciam, utrum anima immortalis sit an mortalis, et si est sempiterna, num ob ea quae hic gessit iudicari debeat, item quidnam sit iustum ac Deo gratum, praeterea factusne sit mundus et quare factus, et an sit dissolvendus necne, et an melior futurus an nec futurus omnino; ac ne singula prosequar, haec atque his similia vellem discere. Ille autem divino spiritu cognoscens, quid sibi vellent ea verba, citum responsum dedit, ut et cito me ad veritatem revocaret. Atque ego inquit breviter tibi, o Clemens, rerum scientiam exhibebo, et iam nunc audi.

XVII. Dei voluntas multas ob rationes hominibus occulta fuit. Primo quidem quod illi detinerentur prava institutione, convictu vitioso, consuetudine pernicioosa, malis colloquiis, non recta opinionum anticipatione, atque ea propter errore; dein contemptu, incredulitate, fornicatione,

runt ex ABCD, Hom. I, 16, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) αὐτῆ om. B. — 5) χαρισθῆ BD. — 6) ἐμποδίζει τι ordinat A, τι ἐμποδίζοι D, idem fuisse videtur in B. — 7) Ea lectio est Codicis A, Cod. Hom. Ottob., nostrae Epit., al. ap. Cot. et B man. pr. supra, cui substat eadem man. τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, ὃν ut vulg.; τῶν . . . λόγων· ὃν CD.

Cap. XVI. 1) ἔχων A. — 2) πρότερον accuratius BC. — 3) εἰ om AB. — 4) Sic AB, γέγονε CD vulg. Seq. articulus ὁ accessit ex A. Ex eodem γέγονεν in fine, γέγονε BD o. vulg. Integram membrum καὶ διὰ τί γέγονε om. C. — 5) οὐ λυθῆσεται D. — 6) εἰ des. in B, subseq. negatio οὐ non est in D.

Totum membrum καὶ εἰ οὐ λυθῆσεται om. A. — 7) εἰ recipiendum erat ex BCD, Hom. I, 17, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ταυτῆ scr. A. — 9) ἐπαγάγηται C et al. ap. Cot. — 10) ἐγὼ σοι om. B; ὁ δὲ Πέτρος (om. Πέτρος Hom.) πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· συντόμως σοι ὡς p. ὁ δὲ τί ταυτὶ βούλεται . . . ἐπαναγάγηται. καὶ συντόμως ἐγὼ σοι, ἔλεγεν, ὡς Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) τὰ δὲ νῦν p. καὶ τὰ νῦν ABC, τὰ νῦν δὲ D. Lectionem vulg. habes etiam in Hom. l. c. et nostra Epit.

Cap. XVII. 1) Sic dedimus ex BCD et al. ap. Cot. faventibus Hom. I, 18 et nostra Epit., καλῆ sine neg. ἢ A, unde ortum videtur κακῆ vulg. —

ἄλλοις τοιούτοις, ἃ δὴ καθ' ἅπερ καπνοῦ πλήθος εἰς ἓνα προσπελάσαντα καὶ ἐπεισελθόντα οἶκον τὸν κόσμον² καὶ τῶν ἐνδοθεν οἰκούντων ἀνδρῶν ἐπιθολώσαντα τὰς ὁράσεις ἀναβλέψαι αὐτοὺς οὐκ εἶα, καὶ τῇ διαγραφῇ τὸν δημιουργήσαντα κατανοῆσαι θεόν, καὶ τὸ τούτῳ δοκοῦν γνωρίσαι. διὰ χρῆ τὸς φιλαλήθεις ἔσωθεν ἐκ βάθους ψυχῆς ἐκυλέσασθαι πρὸς ἐπικουρίαν ἀληθεῖ λογισμῶ τὸν μόνον θεόν, κύριον δὲ ἡμῶν καὶ σωτήρα Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ παρ' αὐτοῦ γνώσιν λαβεῖν, ἵνα τις ἐντὸς οὗ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ πεπλησμένῳ καπνοῦ, τῷ κόσμῳ τούτῳ φημί, προσῶν ἀνοιξάει δυνηθῆ θύραν, ὡς τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ ἡλίου φῶς εἰσκριθῆναι τῷ οἴκῳ, τὸν δὲ ἐντὸς τοῦ πυρὸς ὄντα ἐκβληθῆναι καπνόν, ὅπως διαβλέψαντες οἱ ἄνθρωποι πιστεύσωσιν εἰς ἓνα θεόν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως γεννηθέντα³ καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀρρήτως ἐκπορευόμενον, ἓνα θεόν γνωρίζοντες ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀναρχον, ἀτελεύτητον, αἰώνιον, αἰδίων, ἄκτιστον, ἀτρεπτον, ἀναλλοίωτον, ἀπλοῦν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἀόρατον,⁴ ἀναφῆ, ἀπερίγραπτον, ἀπερίληπτον,⁵ ἀπειρον, ἀκατανόητον, ἀγαθόν, δίκαιον, παντοδύναμον, πάντων κτισμάτων δημιουργόν, παντοκράτορα, παντεπόπτην, πάντων προνοητήν, ἐξουσιαστήν καὶ⁶ κριτήν· καὶ οὕτως ἀναγεννηθέντες δι' ὕδατός τε⁷ καὶ πνεύματος συγκληροτόμοι καταστῶσι τῶν πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναγεννηθέντων υἱῶν τοῦ θεοῦ.

XVIII. Διὸ πρὸ παντός ζητήματος καὶ αὐτός, ὁ Κλήμη, ἐτοιμῶς ὡς υἱὸς πατρὶ πρόσελθε, ἵνα καὶ τῶν ὁρωμένων καὶ τῶν ἀοράτων ἀψευδῶς τὴν γνώσιν θεοῦ¹ παράσχῃ σοι. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ κληθῆναι οὐ θέλεις ἢ βραδύνας, δικαίᾳ θεοῦ κρίσει ἀπόκληρος ἔσῃ,² τῷ μὴ θελήσαι μὴ θεληθεῖς. καὶ μὴ τοι νομίσης, ὅτι καὶ πάντων τῶν ποτε γενομένων εὐσεβῶν εὐσεβέστατος³ γένη, μὴ φθιάσης⁴ δὲ τελειωθῆναι διὰ τοῦ⁵ βαπτίσματος, ἐλπίδος ἀγαθῆς τυχεῖν δυνήσῃ ποτέ. ταύτη γὰρ πλείονα μᾶλλον⁶ ὑπέξεις τὴν κόλασιν, ὅτι καλοῖς ἔργοις οὐκ ἐχρήσω καλῶς. οὐδὲ γὰρ καλὸν τὸ καλόν, ὡς⁷ φασιν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται.⁸ σὺ δὲ εἰ οὐ θέλεις ὡς τῷ θεῷ δοκοῦν βαπτισθῆναι, τῷ σῶ μᾶλλον ὑπηρετῶν θελήματι ἐχθραίνεις πάντως τῇ ἐκείνου βουλή. ἀλλ' ἴσως ἔρεῖς· καὶ τί συμβάλλεται πρὸς εὐσεβίαν τὸ βαπτισθῆναί με ὕδατι; πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δόξαν θεῷ πράττεις. δεύτερον δὲ, ὅτι δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγενναῖσαι⁹ θεῷ, καὶ τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σοι γενομένην¹⁰ καταλλάσσεις γέννησιν, καὶ οὕτω σωτηρίας τυχεῖν δυνήσῃ· ἄλλως δὲ ἄρα ἀδύνατον. οὕτω¹¹ γὰρ ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀφθαρσίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν ἐνανθρωπήσας¹² θεὸς λόγος εἶπεν ἡμῖν· Ἀμὴν¹³ λέγω ὑμῖν, εἰ μὴ ἀναγεννηθῆτε δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. διὰ πρόσελθε τῷ βαπτίσματι· τούτο γὰρ μόνον τὴν τοῦ πυρὸς ὁρμὴν σβέσαι δύναται. καὶ μὴ ἀναβάλλον, ὅτι ἡ ἀναβολὴ κίνδυνον οἶδε φέρειν διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι τοῦ θανάτου τὴν προθεσίαν.

2) Iam unius Angelici auxilio Codicis locum heic aequae ac Hom. l. c. et in nostra Epit. corruptum ita sanatum habes, ut coniecturis opus sit nullis. Reliq. nostri scripti repetunt vulg. εἰς ἓνα οἶκον ἐπεισελθόντα τὸν κόσμον. — 3) τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως γεννηθέντα appositio non est in A. — 4) ἀόρατον om. A. Epi-

theta subseqq. ἀναφῆ, ἀπερίγραπτον om. B. — 5) ἀκατάληπτον AB et al. ap. Cot., ἀπερίληπτον, ἀκατάληπτον CD, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) καὶ om. D. — 7) τε om. C.

Cap. XVIII. 1) θεὸς τὴν γνώσιν in. B. Subinde παράσχοι C. — 2) ἀποκληρώσῃ al. ap. Cot. — 3) εὐσεβέστερος B et nostra Epit., εὐσεβέστερος

avaritia, inani gloria aliisque similibus; quae cum tanquam plurimus fumus coniunctim vagarint et intraverint pro domo mundum intusque habitantium hominum visum offuscarint, eos non sinunt aspicere neque mundi creatorem Deum intelligere ex iis, in quibus ipse se pinxit, nec cognoscere quod ei placet. Quocirca oportet, veritatis studiosi intrinsecus ex animae profundo ad auxilium vera ratione vocent Deum solum, dominum autem nostrum ac salvatorem Iesum Christum, et ab eo cognitionem accipiant, ut aliquis intus positus in domo fumi plena, in hoc, inquam, mundo, accedens possit aperire fores, quo lumen solis, quod extra est, intromittatur in domum, ignis vero fumus, qui intro est, eiiciatur, ut homines, cum perspexerint, credant in unum Deum potentem et in unigenitum eius filium ex eo ante secula inenarrabili modo genitum et in spiritum sanctum ex eodem ineffabili ratione procedentem, atque unum Deum cognoscant in tribus personis, principio carentem, finis expertem, aeternum, perpetuum, increatum, immutabilem, variationi non obnoxium, simplicem, non compositum, incorporeum, invisibilem, intactilem, incircumscriptum, incomprehensibilem, infinitum, non valentem perspicere, bonum, iustum, potentem omnia, creaturarum omnium opificem omnipotentem, inspectorem cunctorum, provisorem omnium, dominatorem ac iudicem: atque ita aqua et spiritu renati cohaeredes constituentur filiorum Dei renatorum ad incorruptionem.

XVIII. Quapropter ante omnem quaestionem tu quoque, o Clemens, prompte tanquam filius ad patrem accede, ut et visibilem et invisibilem cognitionem vere tibi praebet Deus. Quod si postquam vocatus es non vis aut cunctaris, iusto Dei iudicio exhaeres eris, et quia noluit, nolet te Deus. Neque vero existimes, quod etsi omnium, qui unquam fuerunt pii, piissimus sis, baptismi autem consummationem non fueris assecutus, bonam spem adipisci aliquando poteris. Eo enim maiores poenas dabis, quod bonis operibus non bene usus sis. Nam, ut aiunt, bonum non bonum est, quando non bene agitur. Tu vero si, quemadmodum Deo placet, nolis baptizari ac tuae potius voluntati obsequeris, profecto illius consilio repugnas. Sed forte dices: Et quid ad pietatem conferet, si aqua baptizet? Primo quidem, quia id quod Deo placuit facis. Secundo vero, quia per aquam et spiritum renascaris Deo atque primam nativitatem quam ex concupiscentia traxisti permutas, sicque salutem consequi poteris; aliter autem fieri nequit. Ita enim qui propter salutem et immortalitatem generis nostri incarnatus est Deus sermo dixit nobis: Amen dico vobis, nisi renati fueritis aqua et spiritu, non introibitis in regnum caelorum. Quocirca ad baptismum accede, siquidem hic solus vim ignis potest extinguere. Neque differ, quoniam dilatio solet afferre periculum, propterea quod incertum sit praestitutum morti nostrae tempus.

γένη, ἀβάπτιστος δὲ ἦς, ἐλπίδος τυ-
χειν al. ap. Cot. — 4) Sic ACD et al. ap.
Cot., μὴ φθάσεις B vulg. — 5) τοῦ
adiunxi ex A. — 6) μᾶλλον πλεονα
ordinat A ut nostra Epit. — 7) ὡς dedi
ex A p. 8 BCD vulg. Adnotat Cotele-
rius: Deuteron. XVI. 20. *Iusto quod
iustum est persequeris.* Sapient. VI. 11.
*οἱ φυλάξαντες ὁσίως τὰ ὄσια ὀσιωθή-
σονται.* Ad verbum in Vita Lucae
iunioris Tomo 2. Auctarii Combessiani
pag. 985. τὸ γὰρ καλὸν, οὐ καλὸν, φα-
σιν, ὅταν μὴ καλῶς γένοιτο, et apud
Gregorium Nazianzenum Orat. 33. p.
531. τὸ καλὸν οὐ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς
γένηται. Parique modo Zonaras ad Ca-
nonem Gangrensem 14. et Balsamon in

Responsis ad Marci Interrogationes cap.
6, necnon Origenes in Catena Lucae Ms.
ad cap. 1. vers. 6, ubi tamen in edita a
Corderio nomen Simeonis apponitur,
nescio an ob Σή quod ad marginem Codicis
Regii apparet, estque σημειῶσατι. —
8) καλὸς γένηται A, καλῶς γένηται B;
ὅτι καλὰ ἔργα οὐκ ἐποίησας καλῶς.
καλὴ γὰρ εὐποιΐα, ὅποι' ἂν ὡς ὁ θεὸς
ἐκέλευσε γένηται (γένηται O nostrae
Epit.) huius periodi var. lectio est in
nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) Λεγε
ἀναγέννα in Indicativo. Cler. — 10) γε-
νομένην om. D. Subinde ser. καταλατ-
ταις A. — 11) οὕτως BC. — 12) ἐναν-
θρωπίσας AD. — 13) ἀμὴν γὰρ A.
Io. 8, 5.

XIX. Ταῦτα ἐκεῖνου εἰπόντος ἐγὼ μὲν, ἔφη, ἤδη¹ εὐχαριστῶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὅτι ὡς ἐβουλόμην πληροφορηθῆναι, οὕτως² μοι καὶ³ παρέσχε. πλὴν περὶ ἐμοῦ τὸ λοιπὸν ἀφρόντισ⁴ ἔσο. οὐδέ ποτε γὰρ ἐνδοιάσω⁵ πρὸς τι τῶν ὑπὸ σοῦ λαληθέντων. ὥστε κύριέ μου Πέτρος μὴ ἀθύρει, ὡς ἀναισθήτω τὰ⁶ μέγιστα δωρούμενος ἀγαθὰ. οἶδα γὰρ, ὅτι τοιοῦτόν ἐστι καὶ οὕτω μέγιστον, οἷον ἂν τις καὶ ταχέως λαβεῖν βούλοιο. αἰσθάνομαι γὰρ τοῦ δοθέντος μοι διὰ τάχους χαρίσματος. ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Πέτρος ἔφη· χάριν ὁμολογῶ τῷ θεῷ καὶ περὶ τῆς σῆς σωτηρίας τῆς καὶ περὶ⁷ ἐμῆς ἀπολαύσεως. πλὴν νῆστευσον τριῶν μηνῶν ἡμέρας, καὶ λαμβάνεις τὸ βάπτισμα.⁸ ἄρξαι τοίνυν ἀπὸ τῆς αὔριον. ἔστι δέ μοι ἡ αὔριον πρὸς Σίμωνα τὸν μάγον διάλεξις. καὶ μὴ ὑκλάσης παρεῖναί μοι ἐν ταῖς τῶν ἀντικειμένων ζητήσεσι. ταῦτα εἰπὼν καὶ τροφῆς αὐτὸς μεταλαβὼν, ἰδίᾳ καμὲ μεταλαβεῖν ἐκέλευσεν. εὐλογήσας δὲ⁹ ἐπὶ τῆς τροφῆς καὶ εὐχαριστήσας ἐπήγαγε λέγων· δόξῃ σοι ὁ θεὸς κατὰ πάντα ἐξομωθῆναι¹⁰ μοι, καὶ βαπτισθῆναι¹¹ τῆς αὐτῆς μοι κοινωνῆσαι τραπέζης. οὕτως εἰπὼν ἠσυχάζειν μοι προσέταξεν· ἤδη γὰρ πού καὶ ὁ καιρὸς πρὸς ὕπνον ἐκάλει.

XX. Τῇ μὲν οὖν¹ ἐπιούσῃ ἐγὼ Κλήμης ἔτι τῆς νυκτὸς ἐχοῦσης δι-
 υπνισθεὶς καὶ μαθὼν τὸν Πέτρον ἐγρηγορότα καὶ τοῖς συνοῦσι περὶ θεοσε-
 βείας διαλεγόμενον, οἱ ἦσαν ἑκαταίδεκα² τὸν ἀριθμὸν, ὧν καὶ τὰ ὀνόματά
 εἰσι ταῦτα· Ζαχαῖος ὁ ποτε τελώνης, καὶ Σοφωρίας³ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,
 Ἰωσήφός τε καὶ ὁ τούτου σύντροφος Μιχαίας, προσέτι δὲ Θωμᾶς καὶ Ἐλιέ-
 ζερὸς⁴ οἱ δίδυμοι, καὶ Ἐνέας⁵ ὁ ἰσραῆς, καὶ Λάζαρος ὁ ἰσραῆς,⁶ ὃν ἀνέστησεν
 ἐκ νεκρῶν τετραήμερον ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ Ἐλισσαῖος, καὶ⁷
 Βενιαμὴν ὁ τοῦ Σαφραῖ, ὁμοίως γὰρ Ρούβιλος⁸ καὶ Ζαχαρίας οἱ οἰκοδόμοι,
 Ἀνανίας τε καὶ Ἀγγαῖας οἱ ἀμμηνοὶ⁹, ἔτι τε Νικήτης καὶ Ἀκύλας οἱ ἐταῖροι·
 εἰσῆλθον καὶ ἐγὼ καὶ προσαγορευσάς ἑκαθέσθην ἐκεῖνου κελύσαντος.

XXI. Ὁ δὲ τὸν προκειμένον ἐκκόψας¹ λόγον, ὥσπερ ἀπολογούμενος
 ἐπληροφύρει, τίνας ἔνεκεν οὐκ ἀφίπνισέ με, ὅπως ἀκροατῆς τῶν αὐτοῦ γένω-
 μαι λόγων, καὶ τούτου αἰτίαν τὸν ἐκ τοῦ πλοῦ σκυλμὸν ἐποιεῖτο· ἐκεῖνον γὰρ
 πεφθῆναί μοι θέλων ἠσυχάζειν ἀφήκεν.² ὅπου ἂν γὰρ³ ἡ ψυχὴ, φησὶ, περὶ
 τὸ λείπον ἀσχυλῆται τῷ σώματι, εἴτε τινὶ συμφορᾷ συνέχηται,⁴ οὐ μετὰ πολ-
 λῆς εἴωθε προσέχειν ἀκριβείας⁵ τοῖς λεγομένοις. τούτου δὲ⁶ ἔνεκεν οὐ βού-
 λιμαι διαλέγεσθαι τοῖς ἢ λύπη κατεχομένοις, ἢ ἀμέτρως ὀργιζομένοις, ἢ τὸ
 σῶμα πεποννηκόσιν, ἢ βιωτικαῖς φροντίσιν ἢ ἑτέρῳ πάθει τινὶ διενυχλουμένοις.

XXII. Καὶ μὴ λεγέτω τις, ὅτι οὐ χρὴ παραμανθείας καὶ νουθεσίας¹
 λόγους προσάγειν τοῖς φαυλὸν τι πράττουσι. φημὶ γὰρ, ὡς εἰ μὲν ἀνύει τις,
 προσφερέτω· εἰ δὲ μὴ, τῷ καιρῷ τέως παραχωρεῖτω. καιρὸς γὰρ, ὡς Σολο-
 μῶντι δοκεῖ, παντὶ πράγματι.² διὸ χρὴ τοὺς τὴν ψυχὴν ῥωννύντας λόγους

Cap. XIX. 1) ἤδη om. C. — 2) Sic
 ver. ABCD p. οὕτω vulg. — 3) Ita
 BCD c. Hom. I, 21, om. καὶ A ut nostra
 Epit. Subinde exhibet προσέσχε B. —
 4) ἀφρόντιστος B. — 5) Ita ABCD,
 nostra Epit. et al. ap. Cot. favente Hom.
 I. c., ἐνδοιάσω vulg. — 6) τὰ addidit ex
 C suadente Hom. I. c.; om. τὰ μέγιστα
 A. — 7) καὶ περὶ τῆς inv. A et ed. Cler.

a. 1724. — 8) τὸ ἅγιον βάπτισμα C c.
 nostra Epit. — 9) Primum huius Epi-
 tomes fragmentum in Cod. Angelico de-
 sinit: ἐκέλευσεν. εὐλογήσας δ/. —
 10) ὁμοιωθῆναι C. — 11) βαπτι-
 σθέντα CD et al. ap. Cot. c. Hom.
 I, 22 et nostra Epit., verisimilius
 βαπτισθέντα σε B. Sed in Hom.,
 nostra Epit. et heic legendum videtur

XIX. Postquam haec dixisset Equidem, inquam, modo gratias ago Deo patri et unigenito eius filio et sancto eiusdem spiritui, quia ut certus fieri volui, ita et mihi tribuit. Ceterum de me deinceps securus esto. Nunquam enim dubitabo de ullo eorum, quae a te prolata sunt. Igitur domine mi Petre ne animo anxio sis, tanquam non sentienti homini maxima bona donaveris. Scio quippe hoc tale et adeo magnum esse, ut quilibet illud et celeriter velit accipere. Sentio enim mihi velociter datum charisma. Haec postquam locutus sum, Petrus dixit: Gratiam habeo Deo et pro salute tua et pro commodo meo. Itaque per trium mensium dies ieiuna, et baptismum accipies. Incipe ergo a die crastina. Erit autem mihi cras cum Simone mago disputatio. Neque ambigas mihi adesse in adversantium controversiis. His dictis ipse etiam cibum sumpsit, meque iussit privatim sumere. Benedicto autem cibo actisque gratis subiunxit dicens: Det tibi Deus, ut in omnibus mihi similis efficiaris, utque baptizatus eiusdem mecum particeps fias mensae. Eoque pronunciato quiescere me praecepit; iam enim et tempus ad somnum vocabat.

XX. Sequenti ergo die ego Clemens cum adhuc nox esset e somno excitatus, ubi intellexi Petrum vigilare et cum iis, qui una erant, de cultu Dei disserere (erant autem numero sexdecim, quorum haec sunt nomina: Zacchaeus, qui olim publicanus, et Sophonias frater eius, Iosephus illiusque sodalis Michaeas, praeterea Thomas et Eliezerus gemini, Eneas sacerdos, Lazarus sacerdos, quem a mortuis excitavit quatrduanum dominus noster Iesus Christus, Elisaeus, Benjamin filius Saphrae, itidem Rubilus et Zacharias architecti, Ananias et Aggaeas Ammeni, nec non Nicetas et Aquila socii), ego quoque ingressus sum, et postquam salutassem, iubente eo consedi.

XXI. Ille autem institutum sermonem interrumpens et quasi se purgans rationem reddidit, cur non expergefecisset me, quo verborum ipsius essem auditor, cuius rei causam navigationis molestiam assignabat; illam enim mihi sedari volens me quiescere permisit. Siquidem quando anima, inquit, circa id quod corpori deest occupatur vel aliqua calamitate premittur, non multa cum diligentia solet attendere iis quae dicuntur. Et propter hoc nolo sermocinari cum iis, qui aut aegritudine detinentur, aut immoderate irati sunt, aut corpore aegrotant, aut secularibus curis vel alio quopiam affectu obturbantur.

XXII. Neque dicat aliquis, non oportere consolationis et admonitionis verba iis admovere, qui mali aliquid habent ac gerunt. Aio enim, quodsi quidem aliquis proficit, adhibeat; sin minus, interim tempori cedat. Tempus enim est, ut Salomoni videtur, omni rei. Quare oportet ser-

καὶ βαπτισθέντα σε ποιῆσαι τῆς αὐτῆς κτλ.

Cap. XX. 1) οὐν om. D. — 2) ἐξ-καίδεκα D. — 3) Ea scriptura est Codicis D, Hom. II, 1, nostrae Epit. et vulg., σοφονίας ser. noster Hom. Cod. Ottob., BC et al. ap. Cot. — 4) προσετίθει δὲ Θωμᾶς καὶ ἐλεάζαρος B. — 5) αἰνέας BCD, Hom. Cod. Ottob. o. nostra Epit. Clericus scribi vult Αἰνέας heic et Hom. II, 1. Cfr. Act. Ap. 9, 8. 84. — 6) Ὀσο. καὶ Αἰζαρος ὁ ἱερεὺς non leg. C. — 7) καὶ excidit ed. Cler. 1724. Subinde ὁ τοῦ Φαρά D. — 8) ὁμοίως γερούβλιος (sic curis secundis correctum) B, ὁμοίως Γερούβλιος D, ὁμοίως Χερούβλιος C. — 9) ἀγγαῖος οἱ λαμμηνοὶ BC, ἀγγαῖος οἱ ἀμνηνοὶ

D, Ἀγγαῖος οἱ λαμμηνοὶ (Hom. II, 1) et ἀμνηνοὶ et λαμμηνοὶ (cum V nostrae Epit.) al. ap. Cot., λαμμηνοὶ O nostrae Epit.

Cap. XXI. 1) ἐγκόψας BC, Cod. Homiliarum (II, 2) Ottob., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) Sic o. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., ἐκείνον γὰρ πεφθῆναι θέλων, με ἠσυχάζειν ἀφήκεν vulg. — 3) Excerptam sententiam hanc ut Κλήμεντος Πάπα Ρώμης cernere est in Ms. Regio 1500. Cot. — 4) συνέχεται mendum est ed. Cler. a. 1724. — 5) εἰσθεὶν ἀριβείας προσέχειν B. — 6) δὲ om. BCD, Hom. l. c. et nostra Epit. — 7) οὐ c. B, Hom. l. c. et nostra Epit., οὐδὲ OD et vulg.

Cap. XXII. 1) καὶ νοουθεσίας om. D. — 2) Eccl. 8, 1. —

πρὸ τῆς κακώσεως τοῖς ἀνθρώποις ἐπάγειν, ἵνα εἴ ποτέ τι³ φαῦλον ἐπέλθοι, προωπισμένους ὁ τοῖς ὀρθῶ τῶ λογισμῶ δυνηθείη τὸ ἐπενεχθῆν ὑποστῆναι. ὁθεν, ὦ φίλε Κλήμη, εἶγε τὰ τῶ θεῶ διαφέροντα γνῶναι θέλεις, παρὰ τοῦ⁴ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ διδάσκοντος ἀνθρωπον⁵ γνῶσιν, παρὰ τούτου μόνου μαθεῖν ἔχεις, ὅτι μόνος οἶδεν ἀλήθειαν. τῶν γὰρ ἄλλων εἴ τις ἐπίσταται τι, παρὰ τούτου⁶ ἢ τῶν τούτου μαθητῶν λαβὼν ἔχει.

XXIII. Ἔστι τε αὐτοῦ τὸ βούλημα, ὅτι εἰς θεός¹ ἐν τρισὶν ὑπυστάσειν, οὗ κόσμος² ἔργον ὁ πᾶς, ὃς δίκαιος ὢν πάντως ἐκάστῳ πρὸς τὰς πράξεις ἀποδώσει ποτέ. ἀνάγκη γὰρ πάσα, φύσει³ δίκαιον εἶναι λέγοντα τὸν θεὸν καὶ τὰς⁴ ἀνθρώπων ψυχὰς ἀθάνατους εἶναι πιστεύειν. ἐπεὶ ποῦ τὸ δίκαιον αὐτοῦ, ὅπου τινὲς εὐσεβοῦς βιωτεύσαντες καὶ⁵ κακονηθέντες βιαίως ἀνῆρέθησαν. ἐνιοὶ δὲ ἀσεβεῖς⁶ παρὰ πολὺ γεγεννημένοι, ἐν πολυτελείᾳ βίου τραφίσαντες τὸν κοινὸν ἀνθρώπων θάνατον ἐτελεύτησαν⁷; ἐπεὶ οὖν χωρὶς ἀπάσης⁸ ἀντιλογίας ὁ θεὸς ἀγαθὸς ὢν δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄλλως δὲ δίκαιος εἶναι γνωσθήσεται, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ σώματος ἀθάνατος ἦ, ἵνα μετὰ τὸ ἀπολαβεῖν⁹ τὸ ἴδιον σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει ὁ μὲν κακός¹⁰ ὡς ἐνταῦθα τὰ ἀγαθὰ ἀπολαβὼν, ἐκεῖ περὶ ὧν ἡμαρτε κολασθῆ¹¹ ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐνταῦθα περὶ ὧν ἡμαρτε¹² κολασθῆις, ἐκεῖ ὡς ἐν κόλποις δικαίων κληρονόμος τῶν ἀγαθῶν καταστῆ. ἐπεὶ τοίνυν ὁ θεὸς δίκαιος, πρόδηλον ἡμῖν ἐστίν, ὅτι καὶ κρίσις γίνεται, καὶ αἱ ψυχὰς ἀθάνατοι τυγχάνουσι. εἰ δὲ τις, ὡς τῶ Σαμαρεῖ δοκεῖ Σίμωνι, καὶ οὐχ ὡς ὁ τῆς ἀληθείας βούλεται¹³ λόγος, τὸ δίκαιον εἶναι μὴ θέλοι δοῦναι θεῶ, τίς ἐτι τοῦτό¹⁴ τις δοῦναι δύναται;

XXIV. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Κλήμης καὶ τίς ἄρα τυγχάνει, ἔφη, οὗτος ὃν λέγεις¹ Σίμονα Σαμαρεῖτην, μαθεῖν ἤθελον. ὁ δὲ Πέτρος εἰ θέλεις μαθεῖν, ἔφη, πᾶρ στί σοι τοῦτο² γνῶναι, παρ' ὧν καγὼ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐπυθόμην. καὶ μεταπεμπάμενος ἐκέλευσεν, Ἀκύλαν τε καὶ Νικήτην πάντα μοι ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸν Σίμονα διηγῆσασθαι. οἱ δὲ τὸν θεὸν μαρτυράμενοι, μηδὲν παρεκκλῖναι τῆς ἀληθείας, οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετίθεστο. καὶ πρῶτος Ἀκύλας ἤρξατο λέγειν οὕτως· ἀκουσον, ὦ φίλτατε ἀδελφε, ὅπως καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς πάντα τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα εἰδῆς, τίς οὖν³ καὶ τίς καὶ πόθεν, καὶ τίνα ἐστὶν ἃ πράττει,⁴ καὶ ὅπως καὶ διὰ τί.

XXV. Σίμων οὗτος¹ πατὴρ μὲν ἐστὶν Ἀντωνίου, μητὴρ δὲ Ραχήλ, Σαμαρεῖς τὸ γένος² ἀπὸ Γεθων³ τῆς κόμης, οὗ μείον ἢ σχοίνους ἐξ τῆς Σαμαρείων⁴ πόλεως ἀπεχούσσης. οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ⁵ πρὸς Αἴγυπτον γεγονὸς ἑλληνικῇ τε παιδείᾳ πάνυ ἑαυτὸν ἐξασκήσας καὶ τῇ μάγῳ⁶ τέχνῃ πολλὰ δυνήθεις καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθεῖς θέλει νομίζεσθαι τις εἶναι⁷ δύναμις ἀνωτάτω⁸, καὶ αὐτοῦ⁹ τὸν κόσμον πάντα παραγαγόντος θεοῦ. ἐνίστε δὲ καὶ Χριστὸν ἑαυτὸν αἰνιττόμενος¹⁰ προσαγορεύει. καὶ ταύτη δὴ τῇ προση-

3) τινὰ al. ap. Cot. — 4) τοῦ om. B. —

5) Ita etiam nostra Epit., deest ἀνθρωπον in al. ap. Cot., γνῶσιν ἀνθρωπον transponit C. — 6) Exclusimus vulg. μόνου post τούτου c. BCD, Hom. II, 12, nostra Epit. et al. ap. Cot. ob nimiam praecedentium tautologiam.

Cap. XXIII. 1) εἰς ὁ θεός B. —

2) Extrusimus art. ὁ ante κόσμος c.

BCD, Hom. l. c. et nostra Epit. —

3) ἀνάγκη γὰρ φύσει πάση rectius D cum Hom. II, 13 conveniens. — 4) τὰς τῶν C. — 5) καὶ om. BCD, Hom. l. c. et nostra Epit. — 6) Secundum Cod. Angelicū fragmentum vocc. ἐνιοὶ δὲ ἀσεβεῖς inducunt. — 7) Iste ordo vocc. BCD, Hom. l. c. et nostrae Epit., ἐτελεύτησαν θάνατον A et vulg. —

mones qui animam confirmant hominibus ante vexationem inferre, ut si quid forte pravi acciderit mens prius armata recta ratione possit id quod illatum est perferre. Unde, amice Clemens, si cupis quae ad Deum pertinent cognoscere, a domino et Deo et salvatore nostro Iesu Christo, qui humanum genus docet scientiam, ab eo solo discere potes, quia solus novit veritatem. Aliorum enim si quis aliquid cognoscit, ab eo aut ab eius discipulis traditum accepit.

XXIII. Est autem eius sententia, Deum unum esse in tribus personis, cuius totus mundus opus est, quique iustus existens aliquando certe unicuique pro actionibus retribuet. Necesse quippe omnino est, ut qui asserit Deum natura esse iustum etiam credat, immortales esse hominum animas. Quoniam ubi erit iustitia eius, quando aliqui cum pie vixissent tamen male habiti per vim e medio sublatis sunt; quidam vero cum valde impii extitissent atque vitae luxui ac deliciis indulgissent, communi tamen hominum morte obierunt? Quandoquidem igitur absque ulla contradictione Deus bonus cum sit, iustus etiam est, nec aliunde iustus esse cognoscetur, nisi anima post separationem a corpore sit immortalis, ut quando in resurrectione suum corpus recuperarit malus quidem, tanquam qui hic bona receperit, ibi pro iis quae deliquit puniatur; bonus autem hic pro delictis castigatus illic quasi in sinu iustorum haeres bonorum constituatur. Quandoquidem igitur Deus iustus est, constat inter nos, iudicium quoque fore et animas esse immortales. Si quis vero, quemadmodum Samaritano Simoni placet et non ut veritatis doctrina vult, Deo concedere nolit iustum esse, cui iam aliquis id tribuere potest?

XXIV. His auditis ego Clemens Et quisnam est, dixi, iste quem ais Simon Samaritanus, scire vellem. Respondit autem Petrus: Si cupis discere, licet tibi id ab iis cognoscere, a quibus et ego cuncta illius intellexi. Vocatisque Aquila et Niceta praecipit eis, ut mihi omnia ad Simonem pertinentia diligenter enarrarent. At illi Deum attestati, se nullatenus a veritate declinatos, hunc in modum res eius exposuerunt. Ac prior Aquila coepit ita dicere: Audi, carissime frater, ut tu quoque accurate cognoscas omnia viri illius, cuiusnam sit et quis et unde, et quae nam sint quae facit, et quo modo quamque ob causam.

XXV. Simon iste patre quidem Antonio, matre vero Rachele ortus est, natione Samaritanus ex Gitthis vico, qui non minus quam sex schoenis ab urbe Samaritanorum distat. Hic Alexandriae Aegypti commoratus ac in graeca doctrina plurimum exercitatus et arte magica pollens atque insolentia elatus se vult existimari esse virtutem supremam, ipso quoque superiorem Deo, qui totum orbem produxit. Interdum vero se Christum significans Stantem appellat. Eamque appellationem usurpavit, quasi qui

8) πάσης AC, Hom. l. c. et nostra Epit. — 9) λαβείν A. — 10) κόσμος A. — 11) ἡμαρτεν κολασθήσεται A. — 12) ἡμαρτεν A; om. voco. ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐνταῦθα περὶ ὧν ἡμαρτε D. — 13) δοκεῖ D praepostere. — 14) τούτω A.

Cap. XXIV. 1) Ita ABCD et nostra Epit., λέγουσι vulg. — 2) Sic dedi ex C pro mendoso τοῦ vulg. et ABD. In Hom. II, 18 et nostrae Epit. Codice V est τὸ, neutrum in O. — 3) τίνων τε εἶη C. — 4) πράττειν A.

Cap. XXV. 1) Sic scripsimus c. ABCD, Hom. II, 22, nostra Epit. et al. ap. Cot., οὖν vulg. — 2) ἔθνος Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) γηθῶν B, Γηθῶν et Γηθῶν al.

ap. Cot. — 4) σαμαραίων A. — 5) τῆς A. — 6) μάγων C. — 7) εἶναι om. AC. — 8) ἀνοτάτη ABCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) τοῦ inser. ABD c. Hom. et nostra Epit. In C est καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄντος θεοῦ τοῦ τὸν κόσμον πάντα παραγαγόντος. — 10) αἰνισσόμενος ABD. Miratur Cotelarius, quod in nullo exemplari reperit ἐστῶτα ante προσαγορεύει, quam vocem et Clementina (II, 22) habent, et sequentia postulant, Metaphrasten ipsam non intellexisse suspicans. Neque in nostra Epit., nec in ullo nostrorum quattuor Codd. ἐστῶτα legitur. Fuit tamen man. pr. istis in B apparentque adhuc literarum vestigia, et clare quidem

γορία κέχρηται¹¹ ὡς δὴ συστησόμενός τε αἰὶ καὶ φθορὰς αἰτίαν, ὥστε τὸ σῶμα παθεῖν, οὐκ ἔχων.¹² καὶ οὔτε θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον, ἀνώτατον λέγει εἶναι,¹³ οὔτε νεκροὺς ἐγερθήσεσθαι¹⁴ πιστεύει ποτέ. τὴν Ἱερουσαλήμ ἀρνεῖται, τὸ Γαριζὴν¹⁵ ὄρος ἀντισφίρει. ἀντὶ τοῦ ὄντως¹⁶ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀναγορεύει. τὰ δὲ τοῦ νόμου ἰδία¹⁷ προσλήψει ἀλληγορεῖ. καὶ κρίσιν ἔσσεσθαι μὲν λέγει, οὐ προσδοκᾷ δέ.

XXVI. Τὸ δὲ παρεσαλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸν¹ τῆς θεοσεβείας² λόγον γέγονεν οὕτως. Ἰωάννης τις ἐγένετο ἡμεροβαπτιστής, καὶ ὡσπερ τῷ κυρίῳ γεγόνασι δώδεκα μαθηταὶ τὸν τοῦ ἡλίου δωδεκάμηρον φέροντες ἀριθμὸν, οὕτω³ καὶ αὐτῷ ἑξαρχοὶ⁴ γέγονασιν ἄνδρες τριάκοντα τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης λόγον ἀποπληροῦντες, ἐν οἷς καὶ μία τις ἦν γυνὴ καλουμένη Ἐλένη, ἵνα μηδὲ⁵ τοῦτο ἀνοικονόμητον ᾗ. ἡμῶν γὰρ ἀνδρὸς οὕσα ἡ γυνὴ ἀτελεῖ τὸν τῆς τριακοντάδος τίθησιν ἀριθμὸν, ὡσπερ ἄρα καὶ τῆς σελήνης, ἧς ἡ πορεία τοῦ μηνὸς οὐ τέλειον ποιεῖται τὸν δρόμον. τούτων δὲ τῶν τριάκοντα τῷ Ἰωάννῃ πρῶτος καὶ δοκιμώτατος ἦν ὁ Σίμων.

XXVII. Μετὰ δὲ τὴν ταλευτὴν Ἰωάννου τὴν Ἐλένην ὁ Σίμων παραλαβὼν¹ περιέρχεται τοὺς ὄχλους ἀναστατῶν, αὐτὴν τε τὴν Ἐλένην λέγων ἀπὸ τῶν ἀνωτάτω οὐρανῶν κατενεχθῆναι τῷ κόσμῳ, ἧς ἕνεκεν² Ἕλληνές τε, φησὶ, καὶ Βάρβαροι ἐμαχέσαντο εἰκόνα φαντασθέντες ἀληθείας, καὶ πολλὰ ταρατώδη θαυμάσια³ ποιῶν, ὡς εἰ⁴ μὴ ἤδειμεν, ὅτι μαγεία ταῦτα ποιεῖ, ἠπατήθημεν ἂν καὶ αὐτοί. νῦν δὲ ὅτε πολυμαθὴς⁵ ἀπατᾷ ἠθέλησεν καὶ τοὺς ἐν θεοσεβείᾳ, ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ γὰρ μαιφονεῖν ἤρξατο, ὡς αὐτὸς ἐτι φίλοις οὕσιν ἡμῖν οἷα φίλος ἐξέφρασεν, ὅτι παιδίον ψυχὴν τοῦ ἰδίου σώματος χωρίσας ἀπορρήτοις ὄρκοις τισὶ, συνεργὸν πρὸς τὴν τῶν αὐτῷ δοκούντων φαντασίαν, τὸν παῖδα διαγράψας ἐπὶ εἰκόνης ἐν τινὶ ἐνδοτέρῳ οἴκῳ, καθ' ὃν αὐτὸς ὑπνοῖ, ἀνατεθειμένην ἔχει. διὸ ἀσέβειαν αὐτοῦ καταγνόντες ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ.

XXVIII. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικήτης ἀναγκαῖον, ἀδελφεὲ Κλήμη, ἔφη, τὰ παραλειφθέντα τῷ Ἀκύλᾳ ἐμὲ ὑπομνήσαι.¹ πρῶτον μὲν γὰρ ὁ θεὸς μάρτυς, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἡμεῖς συνειργασάμεθα ἀσεβὲς, ἀλλ' ὅτι αὐτοῦ πράσσοντος ἱστορήσαμεν. καὶ μέχρις ὅτε ἀβλαβῆ ποιῶν ἐπεδείκνυτο, ἐτερπόμεθα· ὅτε δὲ τὰ μαγεία τιμὴ γινόμενα θεούτητι² ποιεῖν πρὸς ἀπάτην θεοσεβῶν ἔλεγεν, οὐκ ἐτι αὐτοῦ ἠνεσχόμεθα, καίτοι πολλὰ ἡμῖν ἐπαγγελιομένου· πρῶτον μὲν τὰν καὶ ἀνδριάντας ἡμῶν κατασκευασθῆναι, καὶ θεοὺς νομισθῆναι, καὶ ὑπὸ ὄχλων προσκνηθῆναι³, καὶ ὑπὸ βασιλέων⁴ δοξασθῆναι, καὶ δημοσίων τιμῶν καταξιοθῆναι, καὶ χρήμασιν ἀπεριορίστοις πλουτῆσαι.

XXIX. Ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις μείζονα¹ νομιζόμενα ἡμῖν ὑπέσχετο, μόνον ἵνα συνόντες αὐτῷ τὸ τῆς ἐγκλησίως κακὸν σιωπῶμεν, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀπάτης προκόπη. καὶ ὁμοῦ οὐ συνεθέμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἀπονοίας παύσασθαι συνεβουλεύσαμεν λέγοντες αὐτῷ· παῦσαι τῆς τοιαύτης τόλμης· θεὸς εἶναι οὐ δύνασαι· φοβήθητι τὸν ὄντως θεόν.

τω, cum reliquae erasae sint. Unde verisimile fit, archetypum quidem Metaphrastae ἑστῶτα habuisse, librariorum autem inscitia id in exemplaribus describendis postea fuisse cancellatum. —

11) κέκτηται C. — 12) ἔχων B. — 13) εἶναι λέγει inv. CD. — 14) Scripsimus ἐγερθήσεσθαι c. ABCD, Cod. Hom. Ottoboniano, nostra Epit. et al. ap. Cot., ἐγηνέρεθαι vulg. — 15) γαριζ

semper constiturus sit, nec habeat corruptionis causam, qua corpore concidat. Nec vero Deum mundi conditorem supremum esse ait, nec mortuos aliquando excitatum iri credit. Hierosolymam negat, montem Garizimum substituit. Pro vere Christo Deo nostro seipsum praedicat. Legem propria praesumptione aliter interpretatur. Et iudicium fore quidem dicit, verum non exspectat.

XXVI. Ut autem ipse religionis opinionem invaderet, factum est ita. Ioannes quidam exstitit, qui singulis diebus baptizaret, et quemadmodum Domino fuerunt duodecim discipuli duodecim mensium solis gerentes numerum, sic ei quoque fuerunt triginta viri principes menstruum lunae rationem implentes, inter quos et una quaedam erat mulier vocata Helena, ut ne hoc quidem absque praemeditatione esset. Cum enim mulier dimidium sit viri imperfectum tricenarii constituit numerum, sicut et in luna, cuius incessus non perfectum mensis cursum conficit. Porro horum triginta Ioanni primus ac probatissimus erat Simon.

XXVII. Post mortem autem Ioannis Simon assumpta Helena oberrat plebem conturbans dicensque, eam Helenam de supremis caelis in terras delatam esse, cuius gratia, inquit, Graeci et Barbari bellum gesserunt imaginati speciem veritatis, et edens multa prodigiosa miracula ita ut, nisi cognovissemus eum illa per magiam efficere, ipsi quoque fuisset decepti. Nunc autem quando vesanus ille voluit etiam imponere hominibus religiosis, ab eo secessimus. Etenim caede se inquinare coeperat, sicut nobis adhuc amicis velut amicus patefecit, quod cum pueri animam a suo corpore separasset, infandis quibusdam adiuramentis futuram adiutricem ad eorum quae ipse vellet repraesentationem puero in imagine delineato consecratam haberet imaginem in quadam interiori aede, in qua ipse caperet somnum. Quapropter damnata eius impietate abscessimus ab eo.

XXVIII. Haec cum Aquila dixisset, frater eius Nicetas Necesse est, frater Clemens, inquit, ea me commemorare, quae ab Aquila praetermissa sunt. Primum equidem Deus testis est, nos in nullo opere impio adiuvisse eum, sed illo faciente tantum spectasse. Et quamdiu opera innoxia edebat, delectabamur; quando autem quae per magiam fiebant per divinitatem se facere ad pios homines decipiendos dixit, non amplius eum passi sumus, quamvis multa nobis promitteret: primum quidem fore ut templum et statuae nobis exstruerentur, Diique existimaremur et a populis coleremur, item a regibus magnificaremur atque donaremur publicis honoribus, nec non infinita vi pecuniae ditesceremus.

XXIX. Haec et alia, quae putantur maiora, nobis pollicebatur, modo ut cum eo viventes pravum eius molimen taceremus, quo fraus ei succederet. Attamen assensi non sumus, quinimmo consilium dedimus, ut ab ista vecordia desisteret dicentes ei: Cessa ab huiusmodi audaci facinore: deus esse non potes; time eum, qui vere Deus est. Cognosce te esse ho-

A. — 16) ὄντος BCD. — 17) Sic ABCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., ἰδία male vulg. Subinde προλήψει Hom., O nostrae Epit. et al. ap. Cot.

Cap. XXVI. 1) εἰς τὸν additum ex ABCD, Hom. II, 28, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ἀσεβείας B, ubi tamen fuisse videtur θεοσεβείας. Lectionem ἀσεβείας, quam reperimus etiam in Cod. Hom. Ottoboniano, unice genuinam putamus. — 3) οὕτως BCD. — 4) Secundum Cod. Angelici fragmentum finit: καὶ αὐτῶ ἔξαρχοι. — 5) δὲ μὴ B.

Cap. XXVII. 1) λαβῶν B. — 2) Ita

scr. BCD, Hom. II, 25 et nostra Epit., ἔνεκα vulg. — 3) σημεία C. — 4) εἰ deest in C. — 5) πολὺ μανείας BCD, Hom. Cod. Ottob., uterque nostrae Epit. Cod. et al. ap. Cot., πολυμαναίς ed. Hom. princeps et al. ap. Cot.

Cap. XXVIII. 1) ἀναμνησαί C. — 2) θειότητι CD. — 3) Voco. καὶ ὑπὸ ὄχλων προσκυνηθῆναι inserenda erant ex BCD, Hom. II, 27, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) βασιλέως B et al. ap. Cot.

Cap. XXIX. 1) μελλοῦσα deest in utroque Hom. (II, 28) Cod., nostra Epit. et duobus Mss. ap. Cot. Subinde om.

γνώθι, ὅτι ἄνθρωπος εἶ, καὶ ὅτι σοῦ μικρός ἐστιν ὁ τῆς ζωῆς χρόνος. καὶ μέγα πλουτήσης ἢ καὶ βασιλεύσης, τῷ μικρῷ σου χρόνῳ τῆς ζωῆς ὀλίγα τυγχανεὶ πρὸς ἀπόλαυσιν. καὶ ἀσεβῶς ζήσαντα² αἰωνία κόλασις περιμένει. διὸ φοβεῖσθαι³ τὸν θεὸν συμβουλευόμεν, ὑφ' οὗ κριθῆναι ἔχει ἡ ἐκάστου ψυχῆ, περὶ ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα.

XXX. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐγέλασεν. ἡμῶν δὲ εἰπόντων· τί τῶν¹ τά σοι συμφέροντα συμβουλευόντων καταγαλᾶς; ἐκεῖνος γελοῦ ὑμῶν, ἔφη, τὴν μορὰν ὑπόληψιν, ὅτι πιστεύετε² ἀθάνατον εἶναι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν. καὶ γὰρ ἔφη· οὐ θαυμάζομεν, ὡς Σίμων³, εἰ ἀπατᾶν ἡμᾶς ἐπιχειρεῖς, ἀλλ' ἐκπληττόμεθα⁴ τίνι λόγῳ καὶ σεαυτὸν ἀπατᾶς. λέγε οὖν ἡμῖν, ὡς Σίμων· εἰ καὶ τῶν ἄλλων οὐδεὶς πεπληροφόρηται ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν γε σὺ καὶ ἡμεῖς· σὺ μὲν, ὧν ἀνθρωπείου σώματος χωρίσας αὐτὴν καὶ προσομιλήσας καὶ ἐπιτάξας· ἡμεῖς δὲ, ὡς συμπαρόντες καὶ τὴν ἐπιταγὴν ἀκούσαντες, καὶ τὸ κελυθὲν⁵ ἐναργῶς ἱστορήσαντες. καὶ ὁ Σίμων ἐγὼ μὲν οἶδα, τί λέγετε· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε, περὶ τίνος διαλέγεσθε.⁶ καὶ ἐγὼ Νικήτης ἔφη·⁷ ἐπεὶ⁸ οἶδας, λέγε· εἰ δὲ μὴ οἶδας, μὴ δύκει ἡμᾶς τῷ λέγειν σὲ μὲν εἰδέναι, ἡμᾶς δὲ μὴ, ἀπατᾶσθαι δύνασθαι. οὐ γὰρ ἐσμὲν οὕτω νήπιοι, ἵνα πανούργον ἐνσπείρης ἡμῖν ὑποψίαν, καὶ τῷ⁹ νυμίζειν σέ τι τῶν ἀπορρήτων εἰδέναι¹⁰ ὑποχειρίους λάβης.¹¹

XXXI. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ὅτι μὲν ἐχώρισα ψυχὴν ἀνθρωπείου σώματος, οἶδα ὑμᾶς εἰδότας· ὅτι δὲ οὐχ ἡ τοῦ τεθνεῶτος ψυχὴ ὑπουργεῖ,¹ ἀλλὰ δαίμων τις ὑποκρινόμενος² εἶναι ψυχὴ,³ οἶδα ὑμᾶς ἀγνοοῦντας. καὶ ἐγὼ Νικήτης ἔφη· πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἠκούσαμεν⁴ ἄπιστα· τοῦ δὲ τοιούτου λόγου ἀνηγιότερον οὐ προσεδοκήσαμεν ἀκοῦσαι ποτε. εἰ γὰρ δαίμων ὑποκρίνεται ἡ τοῦ τεθνεῶτος εἶναι ψυχὴ,⁵ τίς ἄρα τῆς ψυχῆς χρεῖα τοῦ χωρισθῆναι τοῦ σώματος; οὐκ αὐτοὶ δὲ παρόντες ἠκούσαμεν σου τοῦ σκήνους τὴν ψυχὴν ἐξορκίζοντος; πῶς δὲ καὶ ἄλλου ὀρκιζομένου, ἕτερος μὴ ὀρκισθεῖς⁶ ὡς φοβηθεῖς ὑπακούει; οὐκ ἄρα δὲ καὶ αὐτὸς ἐξεταζόμενός ποτε πρὸς ἡμῶν, τίνος χάριν ἐνίστε καὶ παύονται αἱ προσεδρεῖαι, εἰρηκας ὅτι ψυχὴ πληρώσασα τὸν ὑπερ γῆς χρόνον, ὃν ἐμελλεν⁷ ἐν σώματι διατελεῖν, εἰς ἄδην πορεύεται, προσετίθεις δὲ λέγων, ὅτι τῶν ἰδίων θανάτῳ τελευτησάντων αἱ ψυχαὶ, ἐπειδὴ πρὸς ἄδην αὐτόθι χωρήσασαι φρουροῦνται, οὐκ⁸ εὐκόπως ἐλθεῖν ἀφίενται;

XXXII. Ταῦτα τοῦ Νικήτου εἰπόντος Ἀκύλας αὐτὸς πάλιν¹ ἔφη· ἐβουλόμην παρὰ σοῦ τοῦτο μόνον μαθεῖν, Σίμων, εἴτε ψυχὴ, εἴτε δαίμων ἐστὶ τὸ ὀρκιζόμενον, τί δὲ καὶ φοβούμενον οὐ παραπέμπεται τοὺς ὄρκους; καὶ ὁ Σίμων, κόλασιν, φησὶ, παρακούσασα οἶδε μέλλειν² παθεῖν. καὶ ὁ Ἀκύλας οὐκ οὖν εἰ³ ὀρκιζομένη ψυχὴ ἔρχεται, καὶ κρίσις ἄρα γίνεται. εἰ οὖν αἱ ψυχαὶ ἀθάνατοι, πάντως ἐστὶ⁴ καὶ κρίσις. ὥστε εἰ⁵ καὶ τοὺς ἐπὶ⁶ κακῇ πράξει ὀρκισθέντας, εἴτα καὶ παρακούσαντας καταδικασθῆναι φῆς, πῶς οὐ πεφόβησαι σὺ τούτους καταναγκάζειν, τῶν ἀναγκαζομένων ἐπὶ παρακοῇ κολαζο-

νομιζόμενα BD. — 2) βιώσαντα C. — 3) φοβεῖσθαι σοι (Hom. l. c. et V nostrae Epit.) et σε (O nostrae Epit.) al. ap. Cot.

Cap. XXX. 1) ἡμῶν BD, Hom. II, 29, nostra Epit. et al. ap. Cot., om. τῶν B. — 2) πιστεύεται C, idem fuit in B. —

3) ὡς Σίμων οὐ θαυμάζομεν inv. C. —

4) ἐκπεπλήγμεθα BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) κελυθὲν BCD, noster Hom. Cod. l. c., O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) περὶ τίνων διαλέγετε B, περὶ τίνων διαλέγεσθε CD, Hom. l. c., nostra Epit. et

minem, breveque esse tempus vitae tuae. Quanquam admodum locuples vel etiam rex evaseris, exiguo vitae tuae spatio pauca sunt, quibus frueris, et viventem impie aeterna poena manet. Quare auctores sumus, Deum verearis, a quo iudicari debet uniuscuiusque anima pro iis, quae hic gessit.

XXX. Haec ille audiens risit. Cumque diceremus: Cur eos irrides, qui tibi utilia suadent? ille Rideo, inquit, stultam opinionem vestram, quod creditis, immortalem esse hominis animam. Et ego respondi: Non miramur, o Simon, si fallere nos conaris, sed obstupescimus, qua ratione etiam te ipse decipias. Effare igitur nobis, Simon; licet aliorum nemo compertum haberet, animam esse immortalem, tu tamen et nos habemus: tu quidem, ut qui eam a corpore humano diremisti, qui collocutus es, qui imperasti; nos vero, ut qui adfuimus, et imperium audivimus, et quod iussum est vidimus clare. Ad haec Simon: Ego quidem scio, quid dicatis, vos autem nescitis, qua de re loquamini. Ac ego Nicetas dixi: Quandoquidem scis, edissere; quod si nescias, ne existimes, decipi nos posse, dum ais, te quidem scire, nos autem nequaquam. Adeo enim stolidi non sumus, ut nobis vafram inseras suspicionem, redigasque nos in tuam potestatem existimantes, aliquid ineffabilium cognosci a te.

XXXI. Respondit Simon: Quod quidem disiunxerim animam ab humano corpore, novi vos scire; quod vero non anima defuncti ministret, sed aliquis daemon, qui se animam esse simulat, novi vos ignorare. Et ego Nicetas excepi: In vita multa incredibilia audivimus; hoc tamen sermone amentiosem nos unquam audituros non speravimus. Nam si daemon fingit, se animam mortui esse, quinam erat animae usus, ut a corpore separaretur? Nonne ipsi praesentes audivimus te, cum animam e corpore adiurando evocares? Et qua ratione uno adiurato alter non adiuratus tanquam veritus obedit? Nonne etiam tu aliquando a nobis rogatus, quam ob causam interdum cessarent assessiones respondisti: Quia anima completo super terram tempore, quod in corpore peractura erat, ad inferos vadit, ac subiunxisti animas eorum, qui propria morte obierunt, quoniam in inferis hinc secedentes custodiuntur, non facile permitti venire?

XXXII. Haec Nicetas cum protulisset, Aquila iterum dixit: Cupe-rem a te id unum discere, Simon, sive anima sit, sive daemon id quod adiuratur, cuiusnam tandem metu adiurationes non contemnit? Et Simon Poenas, inquit, persoluturam se intelligit anima, si non obtemperet. Aquila vero: Itaque si anima adiurata venit, etiam iudicium fiet. Si ergo animae sunt immortales, omnino et iudicium erit. Quamobrem si eos quoque, qui in malam actionem sunt adiurati tumque non obtemperarunt, condemnandos ais, quo modo tu non timuisti eos cogere, cum qui coguntur

al. ap. Cot. — 7) φημι CD, φησι B. — 8) Mirum, quod Codicibus BCD, quamvis ex diversis archetypis descriptis exciderunt omnia, quae hic habes inde a vocc. ἐπει usque ad sequentis cap. vocc. οἶδα ὑμᾶς ἀγνοοῦντας· καὶ ἐγὼ Νικήτης ἔφη. — 9) τοῦ (Hom. l. c. et nostra Epit.) et ἐκ τοῦ p. καὶ τῷ al. ap. Cot. — 10) καὶ οὕτως ἐπιθυμῶ κολαζομένους ἡμᾶς praeposunt Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) λαβῶν ἔχης Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. XXXI. 1) ἐπει μὴ ὑπάρχει inser. Hom. II, 30 et nostra Epit., ἐπει μὴ ὑπάρχει vel ἐπει μὴ δὲ ὑπάρχει inser. al. ap. Cot. — 2) αὐτὸς add. Hom.

l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) ἐνεργεῖ inser. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) ἤκουσα B. — 5) εἶναι τοῦ τεθνεῶτος ἢ ψυχῆ vocc. ordo BCD et nostrae Epit. — 6) Ita Hom. II, 30 c. nostra Epit., ἕτερος ὁ μὴ ὀρκισθεὶς BCD et al. ap. Cot. — 7) ἤμελλεν B. — 8) οὐκ adiunximus c. Hom. l. c., nostra Epit. et B, in quo quidem hic ordo vocc. εὐκόπως ἐλθεῖν οὐκ ἀφίενται. Videtur esse οὐκ εὐκόπως et οὐκ ἀφίενται et εὐκόπως ἐλθεῖν οὐκ ἀφίενται in al. ap. Cot.

Cap. XXXII. 1) πάλιν om. B. — 2) μέλλει BD. — 3) ἢ al. ap. Cot. — 4) ἔσται C. — 5) εἰ om. C. — 6) ἐπὶ

μένων; τὸ γὰρ ἤδη σε μὴ⁷ παθεῖν, ἐφ' οἷς ἔδρασας, οὐ θαῦμα, ἐπεὶ μήπω κρίσις ἐστίν, ἵνα σὺ μὲν δίκην δῶς, περὶ ὧν ἰνάγκασας, τὸ δὲ ἀναγκασθὲν ὑπὸ συγγνώμῃ γένηται,⁸ ὡς τῆς κακῆς πράξεως τὸν ὄρκον προτιμῆσαν. ὁ δὲ τούτων ἀκούσας ἀργίσθη θάνατον, εἰ μὴ σιωπῶμεν, ἡμῖν ἀπειλήσας.

XXXIII. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος ἐγὼ Κλήμης ἐπυθόμεν, τί δ' ἄρα¹ ἐστίν, ἃ ποιεῖ θαυμάσια. οἱ δὲ ἀνδριάντας, εἶπον, ποιεῖ περιπατεῖν, καὶ κυλιόμενος ἐπὶ πῦρ² οὐ καίεται, ἐπίστε δὲ καὶ πέταται, καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ποιεῖ, ὄφεις γίνονται, εἰς αἶγα μεταμορφοῦνται, διπρόσωπος γίνονται,³ εἰς χροσὸν μεταβάλλεται, θύρας κεκλισμένας ἀνοίγει, σίδηρον λύει, ἐν δείπνοις εἰδωλα παντοδαπῶν ἰδεῶν παρίστησι, τὰ ἐν οἰκίᾳ⁴ σκευὴ ὡς αὐτόματα φερόμενα πρὸς ὑπηρεσίαν ὁρᾶσθαι ποιεῖ, τῶν φερόντων οὐ βλεπομένων. ταῦτα λεγόντων αὐτῶν⁵ ἀκούων ἐθαύμαζον· ἑμαρτύρουν δὲ τὰ⁶ τοιαῦτα αὐτοὶ παρόντες⁷ ἱστορημένα.

XXXIV. Τούτων οὕτω¹ ῥηθέντων ἤκε Ζαχαῖος τοιαῦτα τῷ Πέτρῳ διασαφῶν· ἤδη λοιπὸν, ὦ Πέτρε, καιρὸς πρὸς τὸ ἐκβάττα σε διαλεχθῆναι τοῖς συνελθούσι. πολὺς γὰρ ἐπὶ τῆς αὐλῆς συναθροισθεὶς ἀναμένει σε ὄχλος, οὗ ἐν μέσῳ καθάπερ τις πολέμαρχος² ὑπ' αὐτῶν δορυφορούμενος ἔστηκε Σίμων. ὁ δὲ Πέτρος ταῦτα³ ἀκούσας, εὐχῆς χάριν ὑποχωρῆσαί μοι⁴ κελύσας μικρὸν⁵ μήπω τὸ σωτήριον βάπτισμα δεξαμένῳ, τοῖς ἤδη τελείοις ἀναστάντες, ἔφη, εὐξώμεθα, ἵνα θεὸς⁶ τοῖς ἀνεκλείτοις⁷ αὐτοῦ οἰκτιρμοῖς συνεργήσῃ μοι ὁρμῶντι πρὸς σωτηρίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀνθρώπων. καὶ τοῦτο εἰπὼν, εὐξάμενος ἐξῆγει εἰς τὸν ὑπαιθρον τῆς αὐλῆς τόπον μέγαν ὄντα, ἐνθα συνελθυθότες ἦσαν πολλοὶ, ἵν' ἀκουσθῶν γένηται τῶν λεχθησομένων. στὰς οὖν καὶ ἰδὼν μετὰ πάσης ἡσυχίας τὸν πάντα λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, Σίμωνα δὲ τὸν μάγον εἰς μέσον ἐστῶτα, τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως·

XXXV. Εἰρήνη εἶη¹ πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐτοιμῶς ἔχουσι δεξιὰς διδόναι τῇ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ, ἣν αὐτοῦ μεγάλῃν τε καὶ ἀσύγκριτον ἐν τῷ νῦν κόσμῳ ὑπάρχουσαν δωρεὰν ὁ² ἀποστείλας ἡμᾶς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ ζῶντος θεοῦ,³ ταύτην ἡμῖν ἐνετείλατο τὴν προσηγορίαν πρὸ τῶν τῆς διδασκαλίας λόγων ὑμῖν ἐπιφθέγγεσθαι, ἵνα εἴαν ἢ τις⁴ ἐν ὑμῖν εἰρήνης τέκνον, διὰ τῆς διδασκαλίας ἡμῶν καταλάβῃ⁵ αὐτὸν ἢ εἰρήνη· εἰ δὲ ταύτην λαβεῖν ὑμῶν τις μὴ θέλοι, τότε καὶ ἡμεῖς ἀποτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἡμῶν εἰς μαρτύριον εἰς ἑτέρων ἀπίωμεν⁶ οἰκίας καὶ πόλεις. καὶ ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν,⁷ ἀνεκτότερον ἐστὶ⁸ γῆ Συδόμεων καὶ Γομόρφας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῷ τῆς ἀπειθείας τύπῳ ἐνδιατρίβειν⁹· πρῶτον μὲν, ὅτι¹⁰ ἀφ' ἑαυτῶν οὐχ οἰοί τε γέγονατε τὴν ἀλήθειαν ἐπιγινῶναι· δεύτερον,¹¹ ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀκούσαντες οὐκ ἤλθετε μέχρις ἡμῶν· τρίτον, ὅτι καὶ ἐλθούσιν ἡμῖν ἠπειθήσατε. διὸ φειδόμενοι ὑμῶν προῖκα εὐχόμεθα¹² τὴν εἰρήνην ἡμῶν¹³ ἐλθεῖν ἐφ' ὑμᾶς.¹⁴ εἰ οὖν ταύτην ἔχειν ἐθέλετε, δεῖ ὑμᾶς προθύμως τοὺς περὶ τῆς εὐσεβείας δεῖξασθαι λόγους, καὶ τὴν θεῶν ἀρέσκουσαν πολιτείαν ἐπανελῆσθαι, ἵν' εὐσεβῶς¹⁵ καὶ δικαίως ζήσαντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν γένησθε κληρονόμοι.

om. D. — 7) μὴ deest in B. — 8) γενήσεται C.

Cap. XXXIII. 1) τί ἄρα D. — 2) εἰς πῦρ C. Tertium Codicis Angelici fragmentum incipit: καὶ κυλιόμενος ἐπὶ πῦρ . . . . . extenditurque usque ad πο-

λιτείαν ἐπανελῆσθαι ἵνα εὐσε/ cap. 35, ubi est et ipsius Msti. finis cfr. Recog. II, 9. Anast. Cedren. Niceph. — 3) Ita et Hom. II, 32 et nostra Epit., desunt vocc. διπρόσωπος γίνονται in A. — 4) Sic ABCD, Hom. l. c. et nostra Epit., ἐν τῇ οἰκίᾳ

propter contumaciam puniantur? Nam te iam non esse multatum pro iis, quae designasti, mirum non est, cum iudicium nondum sit, ut tu quidem poenas des eorum, ad quae coegisti, quod autem coactum est, veniam accipiat, quia malo facinori adiuramentum praetulerit. Simon autem his auditis ira percitus mortem, nisi taceremus, nobis minatus est.

XXXIII. Postquam Aquila haec dixit, ego Clemens interrogavi, quae-nam essent miracula, quae faceret. Illi vero responderunt: Facit ut staturae ambulent, in igne volutans se non uritur, interdum volat, ex lapidibus panes facit, serpens fit, in capram transformatur, duas facies ostendit, in aurum convertitur, portas oclusas aperit, ferrum solvit, in conviviis simulacra formarum omnigenarum exhibet, facit ut in domo vasa sponte ferri ad ministerium videantur, nec cernantur qui ferunt. Eos ista memorantes audiens mirabar; testabantur autem ipsi qui aderant talia se vidisse.

XXXIV. His ita enarratis venit Zacchaeus et ista Petro significavit: Iam nunc, Petre, tempus est, ut ex eas ad disserendum cum iis, qui convenerunt. Multa enim turba in atrio congregata te opperitur, in quorum medio tanquam aliquis belli dux ab iis protectus ac stipatus constitit Simon. His auditis Petrus cum orationis gratia paullulum secedere me iussisset, qui nondum consecutus fueram salutare baptismum, ad iam perfectos ac baptizatos Surgentes, inquit, oremus, ut Deus pro suis perpetuis miserationibus opituletur mihi prodeunti ob salutem hominum ab ipso creatorum. Utque hoc dixit, oratione facta exiit in atrii locum subdiale et magnum, quo multi convenerant, ut fierent auditores eorum, quae dicenda essent. Stans ergo cernensque universum populum summo cum silentio oculos in ipsum conicere, ac Simonem magum in medio stare, hunc in modum loqui coepit:

XXXV. Pax sit omnibus vobis, qui parati estis dexteram dare veritati Dei, quam magnum nempe ac incomparabile eius munus in hoc mundo ut in salutationem vobis ante sermones doctrinae acclamemus praecepit nobis, qui misit nos dominus Iesus Christus, filius Dei vivi, quo si aliquis inter vos sit filius pacis per doctrinam nostram pax eum complectatur; si quis autem vestrum eam accipere nolit, tunc et nos excusso pedum nostrorum pulvere in testimonium ad aliorum domos ac civitates abeamus. Ac vere dicimus vobis: Tolerabilius erit in die iudicii fuisse in terra Sodomorum et Gomorrhae, quam in loco incredulitatis: primo quidem quia non potuistis ex vobis agnoscere veritatem; secundo quoniam de nostris cum audieritis, non venistis usque ad nos; tertio quia etiam nobis ad vos profectis non credidistis. Quare gratificantes vobis ultro oramus, ut pax nostra veniat super vos. Si ergo eam habere vultis, oportet vos alacri animo suscipere habitos de pietate sermones atque Deo placitam amplecti vitam, ut pia iustaque vita transacta aeternorum bonorum haeredes sitis.

vulg. — 5) αὐτῶν adiunxi ex ABCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. sp. Cot. In Hom. et nostra Epit. est quidem αὐτῶν λεγόντων. — 6) τὰ om. A. — 7) παρόντες recepimus cum ABCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. sp. Cot. Ordinem vero vocc. sic mutaverim: ἐμαρτύρουσιν δὲ αὐτοὶ παρόντες τὰ τοιαῦτα ιστορηκέναι. Ofr. Hom. II, 32 nostram not. 8.

Cap. XXXIV. 1) οὕτως CD ut Hom. II, 33 et V nostrae Epit. — 2) πολεμάρχης et ταξίαρχος al. sp. Cot. — 3) ταῦτα deprompsi ex A. — 4) με D. — 5) μικρὸν adiunxi ex ABCD et al. sp. Cot. — 6) ὁ θεὸς B ut Hom. III, 29 et nostra Epit. — 7) ἀνεκλαλήτοις C.

Cap. XXXV. 1) εἴη orasum in D. Idem ἡμῖν p. ὑμῖν. — 2) ὁ om. D. — 3) τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος A ut nostra Epit. ofr. Matth. 10, 12. Marc. 6, 11. Luc. 10, 5. — 4) Sic ABCD, Hom. III, 30 et nostra Epit., τις ἢ vulg. — 5) καταλάβοι C. — 6) ἀπίομεν B, ἀπιώμενοι al. sp. Cot. Subinde οικείας A. — 7) λέγωμεν A, λέγομεν ὑμῖν inv. B. — 8) ἀνεκτότερόν ἐστι BD. — 9) ἢ τοῖς μὴ καταδεξαμένοις τὸ σωτήριον κήρυγμα p. ἢ τῷ τῆς ἀπηθείας τόπῳ ἐνδιατροῦσθαι exhibit A. — 10) ὅτι om. C. — 11) δὲ inserit A. — 12) εὐχόμενοι D. — 13) ὑμῶν A. — 14) ὑφ' ὑμᾶς Turn. — 15) ἵνα εὐσεβῶς A.

XXXVI. Καὶ τοῦ Πέτρου ταῦτα εἰπόντος, καὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ θεοῦ διδάξαντος, καὶ πόσα παρὰ τοῦ θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ ἀγαθὰ ἔδωκεν, καὶ παρανέσαντος πολλὰ περὶ μοναρχίας, ὁ Σίμων ἔξω τοῦ ὄχλου βουῆ μεγάλη ἔφη· τί ψευδόμενος ἀπατᾷς θέλεις τὸν παρεστῶτά σοι¹ ἰδιωτὴν ὄχλον πείθων αὐτούς, θεοὺς μῆτε ὀνομάζεις, μῆτε λέγεις ἔξω² εἶναι, τῶν παρὰ Ἰουδαίως δημοσίων βίβλων πολλοὺς θεοὺς εἶναι³ λεγουσῶν; καὶ τῶν δὲ μετὰ πάντων ἀπ' αὐτῶν σοι⁴ τῶν βιβλίων περὶ τοῦ δεῖν θεοὺς τομιῶσαι συζητῆσαι βούλομαι, πρότερον περὶ οὗ ἔφησθε θεοῦ δείξας μὴ αὐτὸν εἶναι τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντα δυναμένην πρόνοιαν, καθ' ὃ ἀπρόγνωστός ἐστιν, ἀτελής, ἐνδεής, καὶ ὅλος⁵ οὐκ ἀγαθός. ἀμέλει καὶ τούτου δειχθέντος ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἕτερος⁶ ἀγράφως περιλείπεται εἶναι θεός, προγνωστικός, τέλειος, ἀνεκδεής, ἀγαθός, πάντων ἀπηλλαγμένος κακῶν· ὃν δὲ σὺ φῆς δημιουργόν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικείμενος τυγχάνει.

XXXVII. Ἀντίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γεγονὼς Ἀδάμ καὶ τυφλὸς κτίζεται καὶ γινώσκει ἀγαθοῦ τυχόν ἢ κακοῦ μὴ ἔχων γνωρίζεται,¹ ἐφ' ᾧ καὶ παραβάτης εὐρίσκεται, καὶ τοῦ παραδείσου² ἐκβάλλεται, καὶ θανάτῳ τιμωρεῖται. ὁμοίως τε³ καὶ ὁ πλάσας αὐτὸν, ἐπεὶ μὴ τὰ πάντα ὄρα, ἐπὶ τῇ Σοδόμων καταστροφῇ δεῦτε, λέγει,⁴ καὶ καταβάντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται, εἰ δὲ μὴ ἴνα γινώσκαι ἀγνοῦντα ἑαυτὸν δείκνυσι. τῷ δὲ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδάμ· ἐκβάλλωμεν αὐτὸν, μὴ πως ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγη, καὶ ζήσεται⁶ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ⁷ φθονεῖ. καὶ τῷ γεγράφθαι, ὅτι⁸ ἐνεθυμήθη ὁ θεός, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· καὶ μετανοεῖ καὶ ἀγνοεῖ. τὸ γὰρ ἐνεθυμήθη, σκέψις ἐστίν,⁹ ἢ¹⁰ τις δι' ἀγνοίαν, ὣν βούλεται, τὸ τέλος ἀκριβοῦσαι θέλει· ἢ ἐπὶ τῷ παρὰ¹¹ γνώμην ἀποβάντι μεταμελουμένου.¹² καὶ τὸ γεγράφθαι,¹³ καὶ¹⁴ ὡσφράνθη κύριος ὀσμὴν εὐωδίας, ἐνδεὺς ἐστὶ, καὶ τὸ ἐπὶ κτίσει¹⁵ σαρκῶν ἡσθῆναι, οὐκ ἀγαθόν. τὸ δὲ πειράζειν ὡς γέγραπται, καὶ¹⁶ ἐπειράζει κύριος τὸν Ἀβραάμ, κακοῦ καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς¹⁷ ἀγνοῦντος.

XXXVIII. Ὅμως ὁ Σίμων πολλὰ τῆς γραφῆς κακῶς ἐκλαμβάνων δεικνύειν ἔσπευδε παντὶ πάθει τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως τὸν θεὸν ὑποκείμενον. καὶ ὁ Πέτρος εἰ μηδὲν¹ ἀγαπᾷ, φησὶν, ὁ κακὸς καὶ πάνυ μοχθηρὸς, ἐφ' οὗς ἀμαρτάνει, ἑαυτὸν ἐλέγχειν, ἀπόκριναί μοι. καὶ ὁ Σίμων οὐκ ἀγαπᾷ, ἔφη. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς ὄν κακὸς καὶ μοχθηρὸς εἶναι δύναται ὁ θεός, εἰ περ αὐτοῦ θελήματι τὰ κατ' αὐτοῦ δευρᾶ² δημοσίᾳ γραφέντα προστέθη; καὶ ὁ Σίμων· ἐνδέχεται μὴ³ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῦ ὑφ' ἑτέρας δυνάμεως τὸν κατ' αὐτοῦ⁴ γραφῆναι ἐλεγχόν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· πρῶτον ὄν τούτο ζητήσωμεν. εἰ μὲν ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ βουλῆς⁵ ἑαυτὸν ἠλεγξεν, ὡς φθάσας σὺ πρότερον⁶ ὡμολόγησας, μοχθηρὸς οὐκ ἐστίν· εἰ δὲ καὶ ὑφ' ἑτέρας δυνάμεως, ζητητέον καὶ παντὶ σθένει ἐξεταστέον, μὴ τις αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν ὄντα ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέλαβε.⁷

Cap. XXXVI. 1) σε B cfr. Rec. II, 37. Cedren. — 2) ἐξ ὧν B. — 3) εἶναι accessit ex BCD, Hom. III, 38 et nostra Epit. — 4) σε C, qui inserit εἶναι post θεούς. — 5) ὅλος BD. — 6) καὶ ἕτερος C.

Cap. XXXVII. 1) Membrum καὶ γινώσκει ἀγαθοῦ τυχόν ἢ κακοῦ μὴ ἔχων γνωρίζεται rescripsimus ex BCD et

al. ap. Cot., faventibus Hom. III, 39 et nostra Epit. — 2) Ita omnino reponendum e. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., θεοῦ vulg. Clerici conjectura τοῦ θεοῦ παραδείσου est parum opportuna. — 3) δὲ C. — 4) Gen. 18, 21. — 5) ἐκτείνας excidit Codici D. Gen. 8, 22. — 6) Huius vulg. lectioni fa-

XXXVI. Quae cum Petrus dixisset, ac de operibus Dei docuisset, quantaque bona a Deo homini sint donata, atque multa monuisset de monarchia, id est unius Dei principatu, Simon extra turbam voce magna infit: Quid adstantem tibi imperitam multitudinem vis mentiendo decipere, dum persuades eis, deos nec nominare licitum esse, nec dicere, cum publici Iudaeorum libri multos deos esse asseverent? Et vero nunc coram omnibus ex iis libris tecum disputare volo de eo, quod Deos existere sit existimandum, et prius de eo Deo, quem protulisti, ostendo eum non esse supremam ac omnipotentem providentiam, quia improvidus futurorum est, imperfectus, indigens ac omnino non bonus. Quo nimirum demonstrato ex Scripturis, quemadmodum ego assero, restat ut sit alius Deus in Scriptura non commemoratus, praesciens futurorum, perfectus, non indigens, bonus, ab omnibus malis liber; ille autem, quem loqueris, mundi opifex contrariis oppositus est.

XXXVII. Statim ergo qui ad eius similitudinem factus est Adamus etiam caecus creatur et cognitionem forte boni vel mali non habere cernitur, propter quod et transgressor invenitur atque e paradiso eiicitur morteque multatur. Simili quoque modo qui finxit illum, quandoquidem cuncta non videt, in Sodomorum exitio *Venite, inquit, et descendentes videamus, an secundum clamorem ipsorum qui ad me venit perficiant, sin minus ut sciam et ignarum se ostendit.* Quando autem dicit de Adamo: *Eiiciamus eum, ne forte extensa manu sua attingat lignum vitae et comedat, et vivet in aeternum* invidet quoque. Cumque scriptum est: *Secum reputavit Deus, quod fecisset hominem* et poenitentia ducitur et ignorat. Nam illud *secum reputavit* consideratio est, qua aliquis ob eorum quae cupit ignorationem finem diligenter explorare vult; aut est poenitentis de re, quae praeter sententiam contigit. Quod etiam scriptum est: *Et odoratus est Dominus odorem suavitatis* indigentis est et, nidore carniū delectatum fuisse, non boni. Tentare autem sicut scriptum est: *Et tentavit Dominus Abrahamum* mali est ac eius, qui ignoret exitum patientiae.

XXXVIII. Sicque Simon multis Scripturae dictis male assumptis probare nitebatur, Deum perinde ac homines omni perpeſſioni obnoxium esse. Tum Petrus An, inquit, qui malus ac plane improbus est, nullatenus velit se ipse arguere in iis quae peccat, responde mihi. Simon respondit: Minime velit. Et Petrus: Quo modo igitur malus ac improbus esse potest Deus, cum ipsius voluntate opprobria in illum conscripta publice proposita sint? Ac Simon: Fieri potest, ut illius reprehensio citra ipsius sententiam ab alia virtute sit scripta. Dixit Petrus: Primum ergo hoc quaeramus. Si suo quidem consilio se reprehendit, ut tu prius ultro confessus es, improbus non est; sin vero alia virtute, inquirendum est ac omnibus viribus examinandum, num quis eum, qui solus bonus existat, omnibus malis subiecerit.

vet ζήσεται Hom. l. c. et nostrae Epit., ζήση corr. ει C, ζήση exhibent BD et al. ap. Cot. — 7) καὶ accessit ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) Vocc. γεγράφθαι, ὅτι non sunt in D. Gen. 6, 6. — 9) Ita BCD c. Hom. l. c. et nostra Epit., ἐστὶ vulg. — 10) ἢ est coniectura Davisii ad Hom. III, 39, ἢ BC et vulg. cum utrisque Homiliarum et nostrae Epit. Codd., εἰ D. — 11) κατὰ BCD et al. ap. Cot., rectius μὴ κατὰ al. ap. Cot. ut Hom. l. c. et nostra Epit. — 12) μεταμελομένου BCD et al. ap. Cot. — 13) γεγράφθαι om. D. — 14) καὶ scripsimus c. BCD, Hom. l. c., nostra Epit., al. ap. Cot. et LXX (Gen.

8, 21), ὅτι vulg. — 15) κλίση C. — 16) καὶ ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., ὅτι vulg. Gen. 22, 1. — 17) ὑπογραφῆς B. Cap. XXXVIII. 1) μὴ al. ap. Cot. — 2) κακὰ Hom. III, 40, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) μὴ deest in B, supra additur tamen man. rec. siglum οὐ. Eadem manus inseruit δὲ post ἐτέρας. Aeque deest μὴ in D, in utroque Hom. Cod. et Mss. nostrae Epit.; ἐνδέχεται μὴ des. in C. — 4) αὐτῶν mendose Cler. edd. — 5) ἐμβουλῆς D. Subinde ἐαυτοῦ mendum est in editionibus Clerici. — 6) πρῶτον D. — 7) Sic etiam BCD et nostra Epit., ὑπέβαλεν Hom. l. c.

XXXIX. Καὶ ὁ Σίμων· πρόδηλος εἰ φεύγων ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀκούσαι τὸν κατὰ τοῦ¹ θεοῦ σου ἔλεγχον. καὶ ὁ Πέτρος· αὐτός μοι φαίνεται τοῦτο ποιῶν. ὁ γὰρ τάξιν ζητήσεως φεύγων εξέτασιν ἀληθῆ γενέσθαι οὐ βούλεται. ὅθεν ἐγὼ τῇ τάξει χρώμενος καὶ βουλόμενος πρῶτον τὸν συγγραφέα νοηθῆναι πρόδηλός εἰμι τὴν εὐθείαν ὁδεύειν θέλων.² καὶ ὁ Σίμων· ὁμολόγησον πρῶτον, εἴ γε τὰ κατὰ τοῦ δημιουργοῦ γεγραμμένα ἀληθῆ ἐστὶ,³ καὶ οὐκ⁴ ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων ἀνώτερος κατὰ τὰς γραφὰς πάση ὑποκείμενος μοχθηρία, καὶ ὕστερον ζητήσομεν⁵ τὸν συγγράψαντα. καὶ ὁ Πέτρος· ἵνα μὴ δόξω,⁶ ἀποκρίνομαι. ἐγὼ φημι, ὅτι τὰ δοκοῦντά σοι ταῦτα κατὰ θεοῦ⁷ γεγράφθαι ἀληθῆ μὲν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐπω τὸν θεὸν δείκνυσι μοχθηρόν. καὶ ὁ Σίμων πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο συστήσαι δύνασαι;

XL. Καὶ ὁ Πέτρος· τὸν Ἀδὰμ τυφλὸν λέγεις γεννηθῆναι, ὅπερ¹ οὐκ ἦν. οὐ γὰρ ἂν τυφλῶ ἐντελλόμενος εἰδείκνυε λέγων· ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκου καλὸν καὶ ποτηρὸν μὴ γένησθε. καὶ ὁ Σίμων μεταβαλὼν· τυφλὸν ἔλεγε τὸν νοῦν αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς καὶ τὸν νοῦν τυφλὸς ἠδύνατο εἶναι² ὁ πρὸ τοῦ γένεσθαι τοῦ φρυτοῦ συμφώνως τῷ κτίσαντι αὐτὸν οἰκεία πᾶσιν ἐπιθεῖς τοῖς ζώοις³ ὀνόματα; καὶ ὁ Σίμων· εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ⁴ Ἀδὰμ, διὰ τί οὐ πρόγνω τὸν τῆν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπατήσαντα ὄφιν; καὶ ὁ Πέτρος· εἰ πρόγνωσιν μὴ εἶχεν⁵ ὁ Ἀδὰμ, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι καὶ τὰ ὀνόματα ἐπιτέθεικε, τὸν μὲν πρῶτον καλέσας Κάϊν, ὃ ἐρμηνεύεται ζῆλος, ὃς καὶ ζηλώσας ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀβελ, ὃ ἐρμηνεύεται πέθνος, ἐπ' αὐτῷ γὰρ πρώτῳ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς;⁶ εἰ δὲ Ἀδὰμ ἔργον θεοῦ ὑπάρχων πρόγνωσιν εἶχε, πολλῶ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν θεός. σὺ δὲ, ὦ Σίμων, κακῶς νοῶν τὰς θείας γραφὰς φημιώθητι.

XLI. Τὸ δὲ γεγράφθαι· ἐνεθυμήθη ὁ θεός,¹ ὡς λογισμῶ χρησαμένου διὰ τὴν ἄγνοιαν, ἔτι μὴν καὶ² ἐπέριξα κύριος τὸν Ἀβραάμ, ἵνα γινῶ,³ εἰ ὑπερέγκη, καὶ τό· καταβάντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συνταλοῦνται· εἰ δὲ μὴ ἵνα γινῶ⁴ καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺ μηκύνω τὸν λόγον, σαφῆ τὴν διάνοιαν καὶ διάγνωσιν αἱ ῥήσεις ἔχουσιν αὐταί, μὴ καταγινώσκουσαι τοῦ θεοῦ ἄγνοιαν, καὶ τὴν σὴν τοῦτο διαφεύγη διάνοιαν.⁵ ὅτι δὲ ὄντως προγινώσκει, λέγει τῷ Ἀβραάμ· γινώσκων γνώση, ὅτι πάροικον ἐστὶ τὸ σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ⁶ κακώσουσι, καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια. τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ εἰάν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς· σὺ δὲ ἀπελεύση πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης τραφεῖς ἐν γῆραι καλῶ· τετάρτη δὲ γενεᾶ ἀποστραφήσονται ὧδε. ταῦτα δὲ πάντως μετὰ πολλὰς⁷ ἄρα συμβήσεσθαι μέλλοντα γενεὰς προγινώσκοντός ἐστι καὶ σαφέστατα εἰδύτος.

XLII. Ἡ μὲν οὖν περὶ τούτων ζήτησις καὶ εἰς τρίτην παρεστίνετο τὴν ἡμέραν. ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς τετάρτης, φυγὰς ὁ Σίμων εἰς Τύρον ᾤχετο. καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀφίκοντό τινας ἐκεῖθεν ἐπαγγέλλοντες¹ τῷ Πέτρῳ, ὅτι Σίμων μεγάλη θαυμάσια ἐν Τύρῳ² ποιῶν πολλοὺς τῶν ἐκεῖ κατέπληξε, καὶ σε πολλαῖς διαβολαῖς μωστῶν ἐποίησε. ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέτρος, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ πάντα τὸν λαὸν συναθροίσας ἐπειδὴ, φησὶν, ὁρμῶντός μου

Cap. XXXIX. 1) τοῦ om. BC. — B. — 5) ζητήσωμεν O et al. ap. Cot. — 2) ἐθέλων BC. — 3) εἰσι C. — 4) ὡς 6) ἀντιλέγειν σου τῇ ἀταξίᾳ μὴ θέλων

XXXIX. Et Simon: Manifestum est, te nolle audire ex Scripturis reprehensionem Dei tui. Ac Petrus: Ipse id facere mihi videris. Qui enim ordinem quaestionis vitat, examen verum fieri non vult. Unde ego, qui ordine utor et volo, primum scriptorem considerari, manifeste cupio recta via incedere. Tum Simon: Primo fatere, an vera sint, quae scripta sunt in mundi opificem, nec sit omnium supremus, cum iuxta Scripturas omni nequitiae sit obnoxius, et postea scriptorem quaeremus. Petrus autem: Ne id de me videatur, respondeo. Ego aio ista, quae tibi censentur adversus Deum scripta, vera quidem esse, verum etiam sic non ostendere, Deum esse improbum. Qui ergo, inquit Simon, hoc potes adstruere?

XL. At Petrus: Adamum dicis caecum formatum esse, quod tamen ille non erat. Non enim caeco praecepiens ostendisset ac dixisset: *De ligno autem scientiae boni et mali ne gustetis*. Et Simon invertens respondit: Caecam dixit mentem ipsius. Ac Petrus: Qua ratione mente caecus esse poterat, qui antequam gustasset fructum, convenienter creatori ipsius propria omnibus animalibus imposuit nomina? Simon vero: Si Adamus praenotionem habuit, quare non praenovit serpentem, qui eius uxorem decepit? Rursum Petrus: Si praenotionem non habuit Adamus, quo modo filiis suis, simul ac nati sunt, etiam nomina imposuit secundum futuras actiones, primum vocans *Chin*, quod interpretatur *aemulatio*, qui etiam aemulatione ductus interfecit fratrem suum *Abel*, quod interpretatur *luctus*; super eo siquidem primo occiso parentes luxerunt? Quod si Adamus, qui Dei opus erat, praenotione praeditus fuit, multo magis qui condidit eum Deus. Tu autem, o Simon, cum male intelligas divinas Scripturas, obturato ore tace.

XLI. Porro quod scriptum est: *Secum reputavit Deus, quasi utatur ratiocinatione propter ignorantiam, et adhuc: Tentavit Dominus Abrahamum, ut cognosceret, an is ferret patienter, illud etiam: Descendentes videamus, an secundum clamorem ipsorum, qui venit ad me, perficiant; sin minus ut sciam: ac ne sermonem longius protraham, clarum sensum ac intellectum habent ea testimonia, nec Deum de ignorantia arguunt, licet id tuam fugiat intelligentiam. Quod autem revera praesciat, ideo dicit Abrahamo: Sciendo scies, quod peregrinum erit semen tuum in terra non sua, et in servitutem redigent illud, et affligent; et depriment eos quadringentis annis. Gentem autem, cui servient, ego iudicabo. Post haec vero exhibunt huc cum multo apparatu; tu autem abibis ad patres tuos cum pace nutritus in senectute bona; quarta vero generationis revertentur huc. Et sane ista, quae post multas generationes eventura erant, ostendunt, quod praenoscat et manifestissime ac certissime sciat.*

XLII. Itaque de istis rebus inquisitio ad tertium quoque diem producta est. Quarto autem illucescente Simon in Tyrum fuga se abripuit. Nec multis post diebus quidam illinc venerunt ita renunciante Petro: Simon magnas praestigias Tyri edendo multos incolarum perculit teque pluribus calumniis odiosum effecit. Quae postquam audivit Petrus, insequenti nocte omni populo congregato Quandoquidem, inquit, cum ego pro-

(θέλειν uterque Hom. Cod., μηδὲ θέλειν nostra Epit.) ζητεῖν inser. BCD, Hom. III, 41, nostra Epit. et al. ap. Cot. Fortassis legendum: *ἵνα μὴ δοξῶ ἀντιλέγειν σου τῇ ἀταξίᾳ μὴ θέλων, μηδὲ ζητεῖν, ἀποκρίνομαι*. — 7) τοῦ θεοῦ D.

Cap. XL. 1) οἴου B. Gen. 2, 17. — 2) ἡδύνατο τυγλὸς εἶναι inv. CD. — 3) πᾶσι τοῖς ζώοις ἐπιθεῖς transp. B. 4) ὁ accessit ex D, Hom. III, 42 et nostra Epit. — 5) ὁ adiunximus c. D, Hom. I. c. et nostra Epit. — 6) αὐτοῦ addit B.

Cap. XLI. 1) Gen. 6, 6. — 2) καὶ om. C, et reapae abundat. Gen. 22, 1. — 3) Vocc. ἵνα γνῶ des. in C. — 4) Gen. 18, 21. — 5) ἀμβλυωπίαν al. ap. Cot. — 6) καὶ excidit Clerici ed. 1724. Gen. 15, 18. — 7) καὶ τὰ πολλὰ p. μετὰ πολλὰς BCD et al. ap. Cot. Ibidem mox γενεαῖς p. γενεῖς.

Cap. XLII. 1) ἀπαγγέλλοντες BCD et al. ap. Cot., λέγοντες Hom. III, 58 et nostra Epit. — 2) Vocc. ἐν τύρῳ

εἰς τὰ ἔθνη τὰ πολλοὺς θεοὺς λέγοντα κηρύξαι καὶ διδάξαι, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ θεὸς³ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ὅπως ἀγαπήσαντες αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι σωθῆναι δυνηθῶσι, προλαβὼν ὁ διάβολος Σίμονα προαπέστειλεν, ἵνα πείσῃ πάντα ἄνθρωπον λατρεύειν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς, καὶ ἀρνήσονται⁴ πιστεύειν εἰς ἓνα θεὸν τὸν ποιήσαντα πάντα, τὰ τε ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. καὶ χρεὶ μὲ⁵ ταχέως αὐτὸν καταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Σίμωνος ἐγχρονίσασα παντελῶς πάντων ἐπικρατήσῃ.

XLIII. Δεῖ οὖν ἀντὶ ἐμοῦ τινα τὸν ἐμὸν ἀναπληρῶσαι τύπον. καὶ πάντες τοῦ θεοῦ ἐκτενῶς¹ δεηθῶμεν, ὅπως τὸν ὄντα ἄξιον ὁ θεὸς ἀναδειξῇ.² καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέθηκε χεῖρας³ τῷ Ζακχαίῳ καὶ φησι· δέσποτα κύριε ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου καὶ προσκνητοῦ σὺ διαφύλαξον τοῦτον ποιμίνειν τὸν λαὸν σου, ὃν ἐξελέξω. καὶ ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν λαὸν ἔφη· ὅσοι βαπτισθῆναι θέλετε, ἀπὸ τῆς αὔριον νηστεύειν ἀρξάσθε. μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας βαπτίζειν ἀρξάμενος ἐμὲ Κλήμεντα φωνήσας καὶ Νικήτην καὶ Ἀκύλαν ἔφη.

XLIV. Μάλλοντί μοι πρὸς τὴν¹ Τύρον ὁρμᾶν μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ, βούλομαι τὸ τάχος ὑμᾶς ἐκεῖ γενομένους καὶ παρὰ τῇ Χαναανίτιδι² Βερνίκη Ἰούστης θυγατρὶ λαοθανόντως ἐπιξενωθέντας τὰ κατὰ τὸν Σίμονα πάντα διερευνησαμένους ἀκριβῶς γράψαι μοι. διὸ ἐξαντῆς πορεύεσθε μετ' εἰρήνης. καὶ δὴ βαπτίζοντα καταλιπόντες αὐτὸν εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης ἐπορευόμεθα. καὶ παρὰ τῇ προειρημένῃ Χαναανίτιδι³ καταχθόντες καὶ δαψιλοῦς⁴ παρ' αὐτῇ ξενίας καὶ⁵ φιλοτίμου τυχόντες περὶ τοῦ Σίμωνος ἀντίκα διελεγόμεθα· Σίμων οὗτος ὁ μάγος, εἰπόντες, ἐπὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τὸν⁶ κύριον ἡμῶν Πέτρον ζητήσεως ἠττηθεῖς, φυγὰς ἐνταῦθα ὡς εἶχεν εὐθύς⁷ ἀπέδρα, καὶ λοιδορούμενος αὐτῷ συναρπάζει τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς, καὶ μάγος ὢν αὐτὸς μάγον ἐκείνον ἀποκαλεῖ, καὶ πλάνος ὢν οὗτος τὸν ἀπόστολον πλάνον ἀποκηρύττει⁸ καὶ διὰ πάντων αὐτὸς ἠττηθεῖς καὶ φυγῇ αἰσχρῶς ἐαυτὸν ἐπιτρέψας φάσκει νεκρωμέναι.

XLV. Ἡ Βερνίκη μὲν οὖν οὕτω καὶ αὐτῇ ταῦτα ἔχειν εἶπε, καὶ τᾶλλα δὲ παρ' ἐαυτῆς τὰ λειπόμενα προσετίθει. φαντάσματα γὰρ, ἔφη, μετὰ τὸ τῆδε αὐτὸν ἐπιστῆναι καὶ ἰνδάσματα καθ' ἑκάστην¹ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ποιῶν πᾶσαν ἐκπλήττει τὴν πόλιν· ὡς ἀνδριάντας μὲν αὐτοῦ διερχομένου κινεῖσθαι, καὶ σκιάς δὲ² πολλάκις αὐτοῦ προηγεῖσθαι, ἃς καὶ τῶν τεθνηκότων ψυχὰς αὐτὸς ὀνομάζει. πολλοὺς δὲ αὐτὸν καὶ³ γόητα λέγοντας ὕστερον εἰς εὐωχίαν δῆθεν καλέσας βουὴν τε θύσας καὶ αὐτοὺς ἐστιάσας⁴ διαφοροῖς περιέβαλε νόσοις, καὶ δαίμονας⁵ δὲ αὐτοῖς ἐνήκε· καὶ ὅλως πολλοὺς κακώσας θεὸς εἶναι νενομίσται. ὄθεν οὐκ οἶομαι δυνηθῆσθαι τινα τοσοῦτον πῦρ ἀναφθῆν κατασβέσαι. διὸ τοῦ μὴ κινδυνεύειν ὑμᾶς χάριν⁶ παρακαλῶ, μηδὲν ἐγχειρήσητε⁷ πρὸς αὐτὸν, πρὶν ἂν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀφίκηται, ὃς τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητῆς δυνησεται μόνος πρὸς τωσαύτην δυναστείαν ἀνταγωνίσασθαι.

XLVI. Ταῦτα τῆς Βερνίκης εἰπούσης, ἡμεῖς ἔωθεν πάντα τὰ κατὰ τὸν Σίμονα γράψαντες εἰς περίπατον ἐτραπόμεθα. καὶ δὴ καὶ Ἀππίων ὑπαντῆ ἡμῖν¹ μεθ' ἐτέρων τριάκοντα, Ἀππίων ἐκεῖνος, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν.²

om. D. — 3) Sic BCD, Hom. III, 59 et
nostra Epit., ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς vulg. —

4) ἀρνήσονται D. — 5) Sic edidi ex B;
in CD et vulg. καὶ deest, unde ambae

perarem ad gentes, quae multos deos asserunt, ut praedicarem ac docerem unum esse Deum in tribus personis creatorem caeli et terrae omniumque quae in iis continentur, quo homines dilecto eo possent salutem consequi, praeveniens diabolus Simonem praemisit, ut persuaderet hominibus cunctis colere deos, qui non sunt, utque recusarent credere in unum Deum, qui universa condidit tum visibilia, tum invisibilia. Idcirco oportet me cito assequi eum, ne doctrina Simonis diutius immorata omnes penitus invadat.

XLIII. Quare necesse est, aliquis pro me locum meum suppleat. Atque cuncti Deum intente oremus, ut eum qui dignus sit Deus designet. Quibus dictis imposuit manus Zacchaeo et ait: Here Domine pater domini Deique ac salvatoris nostri Iesu Christi, per spiritum tuum sanctum ac adorabilem tu hunc tuere, qui pastor sit populi tui, quem elegisti. Haec ubi dixisset, ad populum inquit: Quicumque baptizari vultis, ex crastino die ieiunare incipite. Post tres autem dies cum baptizare coepisset, vocavit me Clementem, Nicetam et Aquilam ac dixit:

XLIV. Tyrum profecturus post septem dies volo, uti vos celeriter eo advenientes et apud Chananaeam Berenicem Iustae filiam clam hospitati omnia quae ad Simonem pertinent investigetis ac diligenter mihi perscribatis. Quapropter iamiam cum pace pergite. Igitur relinquentes eum baptizantem in Tyrum Phoeniciae profecti sumus. Et apud praedictam Chananaeam diversati acceptique ab ea splendide ac honorifice statim de Simone locuti sumus his verbis: Simon iste magnus in disputatione, quam cum domino nostro Petro Caesareae habuit, superatus statim eo habitu quo erat huc se profugus contulit, atque in eum maledicta coniiciens simpliciorum animas abripit, cumque ipse magus sit, illum magum appellat, et cum sit impostor, Apostolum impostorem proclamat, quique in omnibus devictus fuit seque in fugam turpiter coniecit, vicisse se profitetur.

XLV. Berenice autem ipsa quoque ita rem habere testata est, et reliqua alia per se addidit. Phantasmata enim, inquit, postquam is huc advenit et spectra ac simulacra quotidie in medio foro faciens totam obstupefacit civitatem: nam statuae quidem moventur, quando ipse pertransit, et vero saepe umbrae ei praeceunt, quas et defunctorum animas nominat. Multos porro, qui eum praestigiatores dicebant, cum postea ad convivium vocasset et bovem mactasset ipsisque in escam dedisset, variis morbis implicuit atque daemones eis immisit: in summa multos affligendo deus esse existimatus est. Quocirca non puto, quemquam valiturum extinguere tantum ignem accensum. Quare ea gratia ut vos in periculum non veniatis hortor, ne quicquam adversus eum tentetis, antequam Apostolus Petrus venerit, qui domini ac Dei nostri Iesu Christi probatissimus discipulus poterit solus contra tantam potentiam dimicare.

XLVI. His a Berenice dictis nos mane cuncta de Simone cum scripsissemus, ad ambulationem convertimus gradum. Et continuo Appion cum aliis triginta occurrit nobis, Appion is, cuius ante mentionem feci-

sententiae male confundebantur: τὰ τε ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, χρῆ μὲ.

Cap. XLIII. 1) ἐκτενωσ τοῦ θεοῦ inv. CD. — 2) ἀναδελξει fuit in D. — 3) χεῖρα Hom. III, 72 et nostra Epit., τὰς χεῖρας B.

Cap. XLIV. 1) τὴν om. B. — 2) χανααντίδι CD, ed. Hom. princeps III, 73, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) χανααντίδι CD et al. ap. Cot., παρὰ Βερνική θυγατρὶ τῆς χανααντίδος (χανααντίδος Cot. et nostra Epit.) Hom. IV, 1 et nostra Epit. — 4) δαψιλῶς al. ap. Cot. — 5) Deest καὶ in al. ap.

Cot. — 6) τὸν om. C. — 7) εὐθέως BCD. — 8) ἀνακηρύττει CD et al. ap. Cot.

Cap. XLV. 1) ἐκάστην ἡμέραν plenius B. — 2) δὲ exoidit Oler. ed. 1724. Subinde πολλὰς p. πολλάκις BCD et al. ap. Cot. Cfr. Anastasius, Cedrenus, Nicephorus. — 3) καὶ om. B. — 4) καὶ αὐτοὺς ἐστιάσας om. D. — 5) δαίμονα C. — 6) ὑμῶν al. ap. Cot. — 7) ἐγχειροσητε CD.

Cap. XLVI. 1) ὑμῖν D. — 2) Notabilis boni Epitomatoris memoriae lapsus; nam Appionis nomen heic primum

καὶ ἅμα τῷ ἰδεῖν με προσαγορεύσας τε καὶ κατασπασάμενος οὗτός ἐστι Κλήμης, ἔφη³ τοῖς μετ' αὐτοῦ, περὶ οὗ πολὺν ἐν εὐγενείᾳ τε καὶ τρόπων ἐλευθερία πρὸς ὑμᾶς ἐποιούμην λόγον, ὅτι ἀνὴρ γένος⁴ τε ὢν ἀπὸ Καίσαρος Τιβερίου καὶ πᾶσαν Ἑλληνικὴν παιδείαν⁵ ἐξησημέμενος ὑπὸ βαρβάρου τινὸς τὴν προσηγορίαν Πέτρου τὰ Χριστιανῶν ποιῶν καὶ λέγειν ἠπάτηται. ὅθεν ἀξιῶ,⁶ συναγωνίσασθέ μοι πρὸς τὴν τούτου διόρθωσιν. ἐφ' ὑμῶν γὰρ αὐτοῦ πυνθᾶτομαι, καὶ λεγέτω μοι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ εὐσεβεῖν ἑαυτὸν ἀποδεδωκέναί νομίζει, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖ τὰ πατρία μὲν καταλιπὼν, ἀποκλίνας δὲ εἰς ἔθνη βάρβαρα καὶ ἀλλόκοτα.

XLVII. Καγὼ πρὸς αὐτὸν τὴν μὲν πρὸς ἐμέ σου, φημί¹, ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀπυδέχομαι τὴν δὲ ἀγνωσίαν ἀποσεῖομαι. ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις ἀγαθὴ, ὅτιπερ ἐν οἷς δοκεῖς καλοῖς, ἐν τούτοις εἶναι με θέλεις² ἡ δὲ γνώσις οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα. προφάσει γὰρ φιλίας λανθάνεις πρὸς ἀπάτην ἡμᾶς ἐκκαλούμενος. καὶ ὁ Ἀππίων οὐκοῦν ἀγνωσία σοι δοκεῖ τὰ πατρία, ἔφη,² φυλάττοντα τὰ Ἑλλήνων φρονεῖν; καγὼ τὸν εὐσεβεῖν προσηρημέμενον, ἀπεκρινάμην, οὐ πάντως φυλάσσειν τὰ πατρία δεῖ ἀλλὰ φυλάσσειν μὲν, εἴαν ἦ εὐσεβῆ, ἀποσεῖσθαι δὲ μὴ οὕτως ἔχοντα. ἐνδέχεται γὰρ, τινὰ πατρὸς ἀσεβοῦς³ ὄντα καὶ βουλόμενον εὐσεβεῖν μὴ τὰ τοῦ πατρὸς ἐθέλειν μιμῆσθαι,⁴ καὶ κατ' ἴχνος αὐτοῖς ἔπεισθαι. καὶ ὁ Ἀππίων τί οὖν, τὸν σὸν πατέρα φῆς οὐκ ἀγαθοῦ γεγονέναι βίου; καγὼ ἔφην, ὅτι κακοῦ μὲν αὐτὸν οὐκ ἂν εἴποιμι, πλὴν ὅτι τοῖς ψευδέσι καὶ⁵ κακοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐπίστευε μύθοις. καὶ ὅς τίνες οἱ μῦθοι οὗτοι; φησί. ἐγὼ δὲ ὑπολαβὼν ἢ περὶ τὸν Θεόν, εἶπον, οὐκ ὀρθῆ δόκησις, ἦν εἴαν μακροθυμῆς, μετὰ τῶν ἄλλων ἀκούσῃ φιλομαθῶν.⁶

XLVIII. Διὸ πρὸ τῶν διαλόγων εἰς τινα πλείονα παρεχόμενον ἡσυχίαν ὑποχωρήσωμεν τόπον. καὶ δὴ προϊόντες, ἐνθα ναμάτων ἦν¹ ψυχρῶν καθαρὰ ρεύματα καὶ δένδρων παντοίων χλοερῶν τέρψις,² ἐκαθεζόμεθα.³ ἐπεὶ δὲ πάντες ἦσαν ὄρωντες ἀτενῶς εἰς ἐμέ, οὕτω τοῦ⁴ πρὸς αὐτοὺς ἄρχομαι λόγου.

XLIX. Πολλὴ τις, ὦ ἄνδρες, διαφορὰ τυγχάνει¹ ἀληθείας τε καὶ συνιθείας. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς θεοὺς κακοὺς καὶ πολυπαθεῖς ἠγήσαντο, ἵνα οἱ τὰ ὅμοια πράττειν θέλοντες² ἐκείνους ἔχωσι τοῦ κακοῦ συνηγόρους. ἄλλοι δὲ εἰμαρμένην εἰσηγήσαντο³ τὴν λεγομένην γένεσιν, καὶ παρ' αὐτὴν οὔτε πάσχειν τινὰ δυνατὸν εἶναί φασιν, οὔτε ποιεῖν, ἵνα νομίσαντες, ὅτι παρὰ γένεσιν οὐδεὶς οὔτε ποιεῖν, οὔτε πάσχειν ἔχει, ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἀμαρτάνειν ἔρχονται, καὶ ἀμαρτάνοντες⁴ μὴ μεταμελῶνται, ἐφ' οἷς ἠσεβήκασιν. ἄλλοι δὲ ἀπρονόητα δογματίζουσι τὰ παρόντα, καὶ αὐτομάτως φέρεσθαι τὸ πᾶν εἰσάγουσι, μηδεὶς ἐφρονηκότος δεσπύτου· ὃ δὴ που⁵ καὶ πάντων ἐστὶ χαλεπώτατον, οὕτω τὸν Θεὸν βλασφημεῖν καὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐκβάλλειν προνοίας, ὥστε μηδὲ εἶναι λέγειν τὸν ἐφρονητῶτα καὶ προνοούμενον καὶ τὰ⁶ κατ' ἀξίαν τῷ παντί ἀπονέμοντα. ὅθεν οὐ ῥαδίως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονούντες σωφρονίζονται. τὸν γὰρ ἐπερχόμενον κίνδυνον οὐ προορῶνται.

L. Ὁ δὲ τῶν, ὡς ὑμεῖς φασί, βαρβάρων λόγος εὐσεβεστάτος ἐστίν, ἵνα Θεὸν καὶ¹ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς εἰσηγούμενος, τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἀγαθὸν μὲν, ὡς μεταμελομένοις συγχωροῦντα τὰ ἀμαρτήματα

fit obvium. — 3) et ἔφη D. — 4) γένους B ut Hom. IV, 7 et nostra Epit. — 5) ἐπιστήμην C. — 6) ἀξίως BCD.

Cap. XLVII. 1) φησὶν BC et forte D. — 2) ἔθνη CD et al. sp. Col. Utrumque est in Hom. IV, 8 et nostra Epit.

mus. Ac simul atque me vidit salutans ac osculatus Hic est, ait illis, qui cum eo erant, Clemens, de quo multum ad vos sermonem habui, deque illius nobilitate ac moribus liberalibus, quod vir ex genere Tiberii Caesaris et in omni Graeca disciplina exercitatus a Barbaro quodam, qui vocatur Petrus, fraude compulsus esset ad peragendos ac praedicandos Christianorum ritus. Quare rogo, adiuvate me in illo corrigendo. Nam coram vobis eum interrogo, ac respondeat mihi, quandoquidem arbitratur, quod se ut pietatem coleret dediderit, quo modo non et maxime impius sit, qui patrios dereliquerit, declinaverit vero ad barbaros atque alienos et monstruosos mores.

XLVII. Et ego ad illum Tuam quidem in me, inquam, praeclaram voluntatem acceptam habeo; at ignorationem amolior. Scilicet praeclara quidem voluntas est, dum in iis, quae tibi bona videntur, me versari cupis; verum cognitio non recte se habet. Ignoras enim, quod praetextu amicitiae nos in fraudem voces. Et Appion Num ergo ignoratio tibi videtur, inquit, patrios ritus servando cum Graecis sentire? Ad quae ego respondi: Qui vitam pie agere statuit, non omnimodis debet patria instituta servare; sed servare quidem, si pia sint, abiicere vero, si ita se non habeant. Usu enim venire solet, ut aliquis patre impio natus et volens vivere pie nolit patris mores imitari, eosque ad vestigium consecrari. Ad haec Appion Quid ergo, patrem tuum ais non bona vita fuisse? Respondi ego: Mala quidem eum vita fuisse non dixerim, nisi quod falsis ac pravis Graecorum fabulis habuit fidem. Et ille Quenam, inquit, sunt istae fabulae? Ego vero excipiens dixi: Non recta de Deo opinio, quam si aequo animo fers, cum aliis discendi cupidis audies.

XLVIII. Quare ante dissertationem secedamus in aliquem locum, qui maiorem quietem praebeat. Et eo progressi, ubi pura erant gelidorum laticum fluenta et viridium omnis generis arborum oblectatio, consedimus. Cumque omnes me fixis oculis intuerentur, hunc in modum alloqui eos coepi:

XLIX. Multa est, o viri, differentia inter veritatem atque consuetudinem. Ex Graecis enim alii multos deos malos pluribusque perturbationibus obnoxios induxerunt, ut qui similia patrare velint, illos malitiae patronos habeant. Alii vero Fatum, quod Natale [Genesis] dicitur, invexerunt, ac praeter illud neque pati, neque facere quenquam posse aiunt, ut cum existimaverint neminem praeter Genesin quicquam vel facere, vel pati posse, facile ad peccandum accedant, et post peccatum non ducantur poenitentia impie gestorum. Alii autem praesentem rerum statum providentiae expertem esse decernunt, atque sua sponte universitatem hanc ferri censent domino nullo praesidente; quod sane omnium est durissimum, ita Deum blasphemare et ab omni universae naturae expellere providentia, ut et asseratur, neminem esse, qui praefectus sit ac provideat et universis pro merito attribuat. Quare qui ista opinantur, non facile honestam vitam ducunt, quia impendens periculum non praevident.

L. At vero doctrina eorum, quos Barbaros vocatis, maxime pia est, quae unum Deum et opificem totius huius mundi introducit natura bonum ac iustum: bonum quidem, ut qui poenitentibus delicta condonet; iustum autem, ut qui unicuique non poenitenti pro factorum meritis retribuat.

loco quidem mutato. — 3) μή πατρός εὐσεβοῦς al. ap. Cot. — 4) ἐθέλειν καὶ μιμῆσθαι D. — 5) καὶ om. B. Subinde exhibet κακῶς C. — 6) φιλομαθῶς C et al. ap. Cot.

Cap. XLVIII. 1) ἦν om. B. — 2) τέρψεις al. ap. Cot. — 3) ἐκαθεζόμεν B. — 4) τοῦς C.

Cap. XLIX. 1) τυγχάνει om. D. — 2) ἐθέλοντες CD. — 3) εἰσήγαγτο C. — 4) Ὑοοο. καὶ ἁμαρτάνοντες om. B. — 5) που accessit ex BCD et al. ap. Cot. — 6) τὰ om. D et al. ap. Cot.

Cap. L. 1) καὶ textui restituimus ex BCD et ed. principe, postquam editionibus Cotelarii et Clerici male exci-

δίκαιον δὲ, ὡς ἑκάστῳ μὴ² μετανοῦντι κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἀποδίδοντα. ἕκαστος γὰρ προσδοκίᾳ τοῦ κριθῆσθαι ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ πρὸς τὸ σωφρονεῖν μᾶλλον τὴν ὀρμὴν³ λαμβάνει· καὶ ὁ σωφρόνως βεβιωκὸς τῆς αἰωνίου λυτροῦται κολάσεως.

LI. Ἐκάστου δὲ τῶν παρ' ὑμῖν λεγομένων Θεῶν τὰς ἀσεβεῖς διελέγχων πράξεις, τοῦ Διὸς τε καὶ Ποσειδῶνος,¹ Ἰλλούτωνός² τε καὶ Ἀπόλλωνος, Διονύσου³ τε καὶ Ἡρακλέους,⁴ καὶ τῶν καθ' ἓνα ἕκαστον, ὧν οὐδὲ αὐτοὶ ἀγνοεῖτε, ἐκ παιδείας Ἑλληνικῆς ὀρμώμενοι, οὓς ἐπαιδεύθητε βίους, ἵνα ὡς ζιλωταὶ τῶν Θεῶν τὰ ὅμοια πράττειτε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ γε⁵ πρότερον, εἰ δοκεῖ, τοῦ βασιλικωτάτου Διὸς ἄρξομαι. οὐ ὁ μὲν πατὴρ Κρόνος τὰ ἴδιαι τέκνα, ὡς λέγεται, καταπιῶν, τῇ ἐξ ἀδάμαντος ἄρπη τοῦ πατρὸς τὰ μόρια Θερίσας τῆς πρὸς γονεῖς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τὰ τέκνα σιλίας τοῖς τὰ μυστικὰ τῶν Θεῶν ζηλοῦσιν εἰκόνας καὶ τύπους παρέσχετο. αὐτὸς δὲ ὁ Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δήσας⁶ κατέρραξεν εἰς Τάρταρον, καὶ⁷ τοὺς ἄλλους κολάζει Θεοὺς. τοῖς δὲ ἀόρητουργεῖν ἐθέλουσι τὴν Μῆτιν γενήσας κατέπιεν. ἦν δὲ ἡ Μῆτις γονὴ βρέφος γὰρ καταπιεῖν, ἀδύνατον. ὑπὲρ δὲ ἀπολογίας παιδαρστών⁸ Γανυμήδην⁹ ἄρπάξει. καὶ μοιχοῖς ὑπὲρ μοιχείας βοηθῶν, αὐτὸς πολυλάκις μοιχός¹⁰ εὐρίσκεται. ἀδελφογαμεῖν¹¹ δὲ προτρέπεται ἀδελφαῖς οὕτως συνεισελθῶν¹² Ἡρᾶ καὶ Δήμητρι καὶ Ἀφροδίτῃ τῇ οὐρανίᾳ, ἣν τινες Δωδώνην λέγουσι. τοῖς δὲ θυγατράσι μίγνυσθαι βουλομένοις Περσεφόνῃ συνελθῶντος παράδειγμα¹³ πινηρὸν ἐκ τῶν μύθων γίνεται. ἄλλα τε μυρία ἠσέβηκεν, ἵνα ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν καὶ Θεὸς εἶναι τοῖς ἰδιώταις ὁ μῦθος δογματισθῆ. τούτων οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐγὼ καταγνοὺς τῷ μόνῳ ἀγαθῷ Θεῷ προσέφυγον, ἀποδεδωκὸς τὴν πίστιν ἀσφαλεῖ τῇ κρίσει, ὅτι ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας κρίσεως καὶ νόμος ὠρισταί, καὶ ἡ ψυχὴ πάντως τὸ κατ' ἀξίαν, ὧν ἐπραξεν, ὅπου δὴ ποτε¹⁴ ἀπολαμβάνει.

LII. Ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Ἀππίων¹ ἐπήνεγκε τῷ λόγῳ τί γὰρ; οὐχὶ καὶ Ἕλληνες καὶ οἱ² Ἑλλήνων νόμοι ἀπαγορεύουσι τὰ τοιαῦτα; καὶ τοὺς μοιχοὺς τε καὶ ἄλλως τὰ ἐναντία πράττοντας τιμωρεῖσθαι νομοθετοῦσι; καὶ γὰρ ἔφην· οὐκοῦν οἱ Ἕλλήνων Θεοὶ τὰ ἐναντία τοῖς νόμοις διαπραξάμενοι κώλασιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ὀφείλουσι. πῶς δὲ σωφρονίζεις ἐμαντὸν δυνήσομαι ὑπολαμβάνων, ὅτι οἱ Θεοὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἅμα τῇ μοιχείᾳ τὰ χαλεπὰ πάντα διαπράξαντο, καὶ δίκην οὐ δεδοκάσι, ταύτη μᾶλλον ὑφείλοντες δοῦναι, ὡς μὴ³ δουλεύοντες ἐπιθυμία; εἰ δὲ ὑπέκειντο, πῶς ἦσαν Θεοί; καὶ ὁ Ἀππίων· ἔστωσαν ἡμῖν σκοποὶ μηκέτι⁴ Θεοὶ, ἀλλὰ⁵ δικασταί, εἰς οὓς ἀφορῶντες φοβηθησόμεθα ἀμαρτάνειν. καὶ γὰρ ἔφην· οὐκ ἔστιν ὅμοιον, ὡς Ἀππίων. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἄνθρωπον ἔχων τὸν σκοπὸν⁶ ἐλπίδι τοῦ λαθεῖν⁷ ἀμαρτάνειν⁸ πάντως τολμήσειεν· ὁ δὲ Θεὸν παντεπόπτην τῇ ἐαυτοῦ ψυχῇ ὀρισάμενος, εἰδὼς αὐτὸν λαθεῖν⁹ μὴ δύνασθαι, καὶ τὸ λάθρα ἀμαρτάνειν παραιτήσεται.

LIII. Ταῦτα ὁ Ἀππίων ἀκούσας ἤδεν, ἔφη, ἐξ ὅτε¹ ἤκουσα Χριστιανοῖς σε προσομιλοῦντα ἠλλοιωῖσθαι² τὴν γνώμην. καλῶς γὰρ εἴρηται τι.

derat. — 2) μὴ des. in BCD. —

3) ἀφορμὴν al. ap. Cot.

Cap. LI. 1) Ποσειδῶνος al. ap. Cot.

— 2) πλάτωνός BC. — 3) Διονυσίου

D et al. ap. Cot. — 4) ἡρακλῆος C. —

5) γε om. BCD. Pergit D εἰ δοκεῖ πρό-

τερον. — 6) Ita BCD, Hom. IV, 16,

nostra Epit. et al. ap. Cot., δέσας vulg.

— 7) Sic BCD, Hom. l. c. et nostra

Epit., ὅπου καὶ legit Clericus, quia κατ-

Singuli namque dum exspectant futurum erga ipsos Dei cuncta intuentis iudicium, ad temperate vivendum maiorem impetum capiunt; et qui vitam moderatam traduxit, aeterno supplicio liberatur.

LI. Porro dum uniuscuiusque eorum, qui apud vos dii nominantur, impios actus redarguo, Iovis, Neptuni, Plutonis, Apollinis, Bacchi, Herculis ac singulorum, quos neque ipsi ignoratis utpote in Graecorum litteris instituti, quas vitas edocti estis, ut tanquam deorum aemulatores similia peragatis, et ab ipso primum, si videtur, maximo rege Iove ordiar. Illius quidem pater Saturnus liberis suis, ut fertur, devoratis et adamantina falce demessis patri genitalibus, pietatis erga parentes et amoris in liberos iis, qui deorum mysteria aemulantur, specimina ac exemplaria praebuit. Ipse vero Iupiter patrem suum vinctum in Tartarum praecipitavit, et alios deos punit. Pro iis autem, qui nefandam patrant obscenitatem, Metin cum genuisset absorpsit. Porro Metis erat semen; infantem enim absorberi impossibile. In defensionem vero eorum, qui puerorum indulgent amoribus, Ganymedem rapit. Et adulteris in adulterio opem ferens, ipse saepe moechus invenitur. Ad sorores etiam ducendas invitat ipse congregiendi cum sororibus Iunone et Cerere et Venere caelesti, quam nonnulli Dodonam vocant. Iis vero, qui cum filiabus commisceri volunt, cum Proserpina congressus exemplum improbum ex fabulis efficitur. Alia quoque innumera impie gessit, ut ab impiis hominibus propter exsuperantem intemperantiam fabulosum dogma de illius divinitate imperitis persuasum fuerit. His ergo non temere condemnatis ad Deum, qui solus bonus est, confugi, cum fidem certo iudicio habuissem, quod ex Dei iusto iudicio et lex fixa sit ac definita, et anima omnino pro dignitate eorum, quae gessit, aliquando receptura sit.

LII. Haec cum dixissem, Appion orationi subiecit: Quid enim? nonne Graeci etiam Graecorumque leges ista prohibent, et adulteros eosque, qui alia repugnantia committunt, puniri sanciunt? Et ego respondi: Igitur Graecorum dii contraria legibus facientes non leve supplicium merentur. Quo modo autem me coercere potero, dum existimo, deos ipsos primos una cum adulterio cuncta flagitia perfecisse, nec poenas dedisse, quas ideo magis dare debebant, quia non serviunt cupiditati? Quod si ei obnoxii fuerunt, quo pacto dii erant? Et Appion: Sint nobis pro scopo non iam dii, sed iudices, in quos respiciendo peccare metuemus. At ego excepi: Non est simile, o Appion. Qui enim ad hominem collimat, spe latendi delinquere omnino audebit; qui vero Deum omnium inspectorem metae loco animae suae proposuit gnarus, quod eum latere non posset, clam quoque peccare supersedebit.

LIII. Quae cum audisset Appion, Intellexeram, inquit, ex quo audivi tibi cum Christianis esse consuetudinem, mutavisse te sententiam. Praeclare enim a quodam dictum est: *Mores bonos colloquia corrumpunt mala.* Et ego ad illum: Ergo mores non bonos colloquia bona corrigunt. Haec me dicente qui aderant non obscure videbantur delectari iis, quae a me dicebantur; unde et cum rogassent, ut postridie iterum conveniretur, in praesentiarum discesserunt. Postero autem die Petro egresso processe-

ἐρράξεν non conveniat cum κολάζει. Non assentior. De re ofr. Hesiodi Theog., et Epiph. Haer. 26 n. 16 de seqq. — 8) πειραστῶν B. — 9) γαννιμήτην C. — 10) μοιχὸς πολλάκις inv. B. — 11) ἀδελφοκτονεῖν BCD, Hom. ed. Cotelarii l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. Subinde οὕτως (c. isto accentu) D. — 12) συνελθῶν C. — 13) συνεληλυθὸς παράδειγμα D. — 14) ὀπουδῆποτε C.

Cap. LI. 1) Ἀπίων al. ap. Cot. —

2) οἱ accessit ex BCD, Hom. IV, 28 et nostra Epit. — 3) μὴ om. C. — 4) μὴ ἔτι al. ap. Cot. — 5) ἀλλ' ἢ BCD et nostra Epit., ἀλλὰ ἢ al. ap. Cot., ἀλλ' οἱ Hom. l. c. — 6) Is ordo voco. BCD, Hom. l. c. et nostrae Epit., τὸν σκοπὸν ἔχων vulg. — 7) λανθάνειν B. — 8) ἀμαρτεῖν D. — 9) λανθάνειν B.

Cap. LIII. 1) ἐξ ὅτε B pr. man. mutatum in ἐξ ὅτου, quod leg. CD. — 2) οἰλλοιῶσθαι D, ἠλλοιοῦσθαι al. ap.

φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί. ³ καὶ γὰρ πρὸς αὐτόν· οὐκοῦν ἐπαγορευοῦσιν ἤθη μὴ χρηστὰ ὁμιλίας καλαί. ταῦτά μου εἰπόντος οἱ παρόντες φανεροὶ ἦσαν ὡσπερ ἠδόμενοι τοῖς ὑπὲρ ἐμοῦ λεγομένοις· ὅθεν καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἀξιώσαντες ἀφικέσθαι ⁴ πάλιν, τό γε νῦν ἔχον ὑπεχώρουν. ⁵ τῇ δὲ ἐπαύριον προελθύνθῃ τῷ Πέτρῳ ἀπήντων ⁶ πλησιόχωροί τε οὐκ ὀλίγοι, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Τύρου πολλοὶ, καὶ ἐπεφώνουν λέγοντες· ὁ θεὸς διὰ σου ἡμᾶς ἐλεεῖτω, ⁷ διὰ σου ⁸ θεραπευέτω. στὰς οὖν ὁ Πέτρος ἐπὶ λίθου τιτῶς ὑψηλοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι πᾶσι καταφανῆς εἶναι καὶ προσαγορευσῆς θεοσεβεῖ νόμῳ οὕτως ἤρξατο·

LIV. Θεῷ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν οὐ λείπει πρόφασιν πρὸς σωτηρίαν τῶν σώζεσθαι βουλομένων· δυνατὸς γὰρ ἐστὶ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα σώσαι. μαθητῶν οὖν, ὡς βουθυτήσας Σίμων ὁ μάγος εἰστίασεν ἡμᾶς ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ καὶ οἴνω πολλῷ κορέσας ὀλεθρίοις πάθεσι καὶ δαίμοσι ¹ παραδέδωκεν. ἀλλ' ὡσπερ οὖν τῶν δαίμοσιν ἀποδοδομένων θυμάτων μεταλαμβάνοντες τῷ τῆς κακίας ἡγεμόνι κατεδουλώθητε, οὕτως ἂν τούτων πανσάμενοι τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσέλθητε, εὖ ἴστε, ὅτι σὺν τῇ τοῦ σώματος ἰάσει καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιαινούσας ἔξετε τὰ θεῷ ἀρέσκοντα μεταρχόμενοι. ἐστὶ δὲ τὰ ἀρέσκοντα τῷ θεῷ τὸ αἰτῶ τε προσεύχεσθαι, καὶ τραπέζης δαμονίων ἀπέχεσθαι, μὴ ψαύειν αἵματος, ἐκ παντὸς μᾶσμαθός ἀσπίλους ἑαυτοὺς συντηρεῖν, ἐν πολλοῖς σώμασι μᾶ γνῶμη στοιχοῦντας ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ θέλει, τοῦτο καὶ περὶ τοῦ πλησίον φρονεῖν. ² φησὶ γάρ· ³ οὐ θέλεις φονευθῆναι; σὺ ⁴ ἕτερον μὴ φονεύσης· ⁵ οὐ θέλεις τὴν σὴν ὑφ' ἑτέρου μοιχευθῆναι γυναῖκα; τὴν ἑτέρου μὴ μοιχευε γαμετήν· οὐ θέλεις τι τῶν σῶν ὅλως κλαπῆναι; ἑτέρου μὴ κλέπτε μηδέν. καὶ οὕτως ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν τὸ εὐλογον συννοοῦντές τε ⁶ καὶ μετιόντες θεῷ προσφιλεῖς ἔσεσθε καὶ τῆς ἰάσεως ἐπιτεύξεσθε. ⁷

LV. Τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κατηχηθέντες, εἶτα καὶ θεραπείας ἀξιοθέντες τῷ ἱερῷ προσῆλθον βαπτίσματι. ταῦτα καὶ Σιδῶνιοι μαθόντες ἰκέτας πρὸς τὸν Πέτρον ἀπέστειλλον, ¹ μετάκλητον ποιῶντες πρὸς αὐτούς, ἅτε δὴ διὰ τὰς νόσους ἀδυνάτως αὐτοὶ ἔχοντες πρὸς ἐκεῖνον ² φοιτᾶν. ὁ Πέτρος τοίνυν ἡμέρας ὀλίγας ἐνδιατρέψας τῇ Τύρῳ καὶ παντοδαπῶν αὐτούς ἀπαλλάξας παθῶν ἐκκλησίαν τε συστησάμενος καὶ ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας ³ ὤρμησεν εἰς Σιδῶνα. Σίμων δὲ πάλιν ὁ μάγος ἤκοντα ἤδη τὸν Πέτρον μεμαθηκῶς, φεύγειν ἠγάπα, καὶ πρὸς Βηρυτὸν ⁴ ἐχώρει μετὰ ⁵ Ἀππίωνος καὶ τῶν ἐταίρων ⁶ αὐτοῦ.

LVI. Τοῦ δὲ Πέτρου εἰσιόντος εἰς τὴν Σιδῶνα· πολλοὺς ἐπὶ κλινῶν φέροντες εἰς ὄψιν ἐτίθεσαν. ὁ δὲ Πέτρος ¹ πρὸς αὐτούς μὴ με νομίσητε, ἔφη, δύνασθαί τι πρὸς ὑμετέραν ἴασιν, ἄνθρωπον ὄντα θνητὸν καὶ αὐτὸν καὶ ² πολλοῖς πάθεσιν ὑποκειμένον· ὑφηγήσασθαι δὲ ὑμῖν τὸν τρόπον, δι' οὗ σωθῆναι ³ δυνατοὶ ἔσεσθε, οὐ φθονῶ, ⁴ ὡς ἂν ⁵ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Χριστοῦ διδαχθεὶς καὶ μαθητῆς ἐκεῖνου τοῦ ἀγαθοῦ γενόμενος. τοιαῦτα καὶ ἐν Σιδῶνι τοῦ Πέτρου παραινοῦντος τοῖς συνιοῦσιν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ⁶ πολλῶν κακῶν ⁷ μετανοία χρησαμένων καὶ πιστευσάντων, εἶτα καὶ θεραπείας ἀξιοθέντων ἐκκλησίαν ⁸ συνέστησε. καὶ τῶν συνεπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων τινα καταστήσας ⁹ ἐπίσκοπον ἔξεισι τῆς Σιδῶνος.

Cot. — 3) I Cor. 15, 88. Menander. — χῶρουν OD, ἀνεχώρουν et ὑπανεχώ-
4) ἀφικέσθαι dea. in B. — 5) ὑπανε- ρουν al. ap. Cot. — 6) Sic scribendum

runt obviam non pauci finitimi ac ex Tyro ipsa complures et acclamabant dicentes: Deus per te nostri misereatur, per te nos curet. Stans ergo Petrus in excelso lapide, ut omnibus posset esse conspicuus, postquam religioso more salutasset, ita exorsus est:

LIV. Deo conditori caeli, terrae ac maris non deest occasio ad salutem eorum, qui servari cupiunt; potest enim et animas nostras et corpora servare. Audio utique, Simonem magum bove mactato convivium vobis in medio foro dedisse ac vino multo expletos perniciosis morbis ac daemonibus tradidisse. At certe sicut perceptis sacrificiis, quae daemonibus oblata fuerant, malitiae duci servire coacti estis, ita si iis relictis ad Deum per dominum nostrum Iesum Christum accesseritis, profecto scitote vos cum corporis sanitate etiam animas sanas habituros esse Deo placita consecrando. Ceterum Deo placita sunt cum precari, daemoniorum mensa abstinere, sanguinem non attingere seu gustare, ab omni inquinamento immaculatos se conservare, in multis corporibus una mente gradientes quod unusquisque sibi vult, id et de proximo cogitare ac cupere. Ait enim: Non vis interfici? tu alterum non interficias; non vis uxorem tuam ab alio constuprari? alterius nuptam ne constupra; non vis quidpiam omnino rerum tuarum furto auferri? nihil alterius furare. Atque ita ex vobis ipsis, quod rationi consentaneum est, intelligentes ac consecrati Deo cari eritis et sanitatem assequemini.

LV. Haec a Petro paucis diebus edocti, deinde et curationem adepti ad sacrum baptismum accesserunt. Quae cum Sidonii audiissent, supplicaturos ad Petrum miserunt et acciverunt eum ad se, quia nempe ipsi propter morbos ad illum venire non poterant. Igitur Petrus postquam paucos dies Tyri commoratus esset morbisque omnigenis eos liberavisset et instituisset ecclesiam atque ex presbyteris qui eum sequebantur episcopum ipsis constituisset, Sidonem profectus est. Rursusque Simon magus comperto, iam adventare Petrum, ultro aufugit et ad Berytum cum Appione eiusque sociis se contulit.

LVI. Ceterum ubi Petrus Sidonem ingressus est, multos in lectis portaverunt ac in conspectu eius posuerunt. At Petrus ad eos Ne existimetis, inquit, me aliquid posse ad curationem vestram, qui sum ipse quoque homo mortalis ac multis perpeccionibus obnoxius; docere autem vos modum, quo salvi esse poteritis, non gravabor, utpote qui ipse quoque a Christo edoctus sim et discipulus boni illius extiterim. Haec et Sidone Petro suadente iis qui convenerant, cum paucis diebus multi ibi quoque poenitentia ducti fuissent ac credidissent, dein et sanitate donati essent, ecclesiam instituit, et postquam aliquem ex presbyteris, qui eum consecrabantur, constituisset episcopum, Sidone egreditur.

LVII. Statim autem ac Berytum pervenit, terrae motus factus est; atque plebs accedens ad Petrum, ut ferret opem, rogabat. Timuimus enim, dicebant, ne funditus periremus. Tunc et Simon audacia sumpta

o. BCD, Hom. VII, 1, nostra Epit. et al. ap. Cot., ἀπὴντων vulg. — 7) ἐλεῆτο al. ap. Cot. — 8) καὶ inser. CD et al. ap. Cot.

Cap. LIV. 1) καὶ δαίμοσι om. D. — 2) Matth. 7, 12. — 3) φησὶ γὰρ om. Hom. VII, 4, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) σὺ recepi ex B. — 5) φρονεύσεις B. — 6) τε om. C. — 7) ἐπιτεύξῃσθε B.

Cap. LV. 1) Sic BCD, Hom. VII, 5, nostra Epit. et al. ap. Cot. (ubi al. etiam ἀπέστειλαν), ἐστειλλον vulg. — 2) ἐκείνων properisp. D. — 3) κατα-

στήσας αὐτοῖς inv. C. — 4) Βιρυτὸν D. — 5) μετὰ γε CD. — 6) ἐτέρων D, idem fuit in B.

Cap. LVI. 1) Πέτρος om. BCD, Hom. VII, 6 et nostra Epit. — 2) καὶ om. B. — 3) σωθῆναι deest in D. — 4) εὐ φρονῶ p. οὐ φθονῶ al. ap. Cot. — 5) ἦν om. B. — 6) ἡμέραις ὀλίγαις inv. BCD, Hom. VII, 8 et nostra Epit. — 7) κακεῖσε BCD. — 8) ἐκκλησίαν τε B. — 9) αὐτοῖς inser. BC, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. Subsequens ἐπίσκοπον non est in D.

LVII. Ὡς δὲ εὐθὺς ἐπέβη τῆς¹ Βηρυτοῦ σεισμὸς ἐγένετο· καὶ οἱ ὄχλοι προσιόντες τῷ Πέτρῳ βοηθεῖν ἐδέοντο. πεφοβήμεθα γὰρ, ἔλεγον, μὴ καὶ παντελῶς ἀπολώμεθα. τότε καὶ ὁ Σίμων τολμήσας Ἀππίωνι ἄμα καὶ Ἀνουβίῳ,² Ἀθηροδώρῳ τε καὶ ὅσοι ἕτεροι ἦσαν αὐτῷ προσηταιρισμένοι δημοσίᾳ τοῖς ὄχλοις³ ἐβύα τὸν⁴ Πέτρον ὑποδεικνύς· φεύγετε τοῦτον, ὧ ἄνδρες, πάσῃ σπουδῇ, φεύγετε· μάγος ἐστὶ λέγων, πιστεύσατε, καὶ τὸν σεισμὸν αὐτὸς οὗτος ἐν ὑμῖν εἰργάσατο καὶ τὰς πόσους ἐκίνησεν, ἵνα ὑμᾶς καταπλήξῃ καὶ θεὸς ἀπικρὺς παρ' ὑμῖν νομισθῇ. ἡσυχίαν δὲ τοῦ λαοῦ παρασχόντος ὁ Πέτρος βραχὺ ὑπομειδιάσας μετὰ πολλῆς μάλα τῆς παρήρησίας ἄνδρες, ἔφη, ἅπερ οὗτοι λέγουσι θεοῦ θέλοντος ποιεῖν δυνατὸς εἶναι ὁμολογῶ· πρὸς δὲ τούτοις ἑτοιμὸς εἰμι, εἰ μὴ πείθησθέ μοι,⁵ περὶ ὧν λέγω, τὴν πᾶσαν ὑμῶν ἐκ βάρων αὐτῶν ἀναστρέψαι⁶ πόλιν.

LVIII. Τῶν δὲ ὄχλων ὑποπληξάντων,¹ εἶτα² προθύμως ἐπαγγελλομένων τὰ ὑπ' αὐτοῦ κελυόμενα πράττειν ὁ Πέτρος μηδεὶς ὑμῶν, ἔφη, τὸ ἐξῆς ὁμιλείτω³ μάγοις, μηδ' ὄλως εἰς λόγους αὐτοῖς⁵ ἐρχέσθω. οἱ δὲ ὄχλοι ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, τοῖς περὶ τὸν Σίμονα εὐθὺς ἐπετίθεντο, καὶ πάντα ἐν ὀλίγῳ τραυματίας ποιήσαντες οὐκ ἀνῆκαν αὐτοὺς παίοντες, ἕως παντελῶς τῆς πόλεως ἐξεδίωξαν.⁶ ἔπειτα προσιόντες ὅσοι πόσους αὐτῶν καὶ δαίμοσι προσεπάλοιον, πρὸ τῶν αὐτοῦ ποδῶν ἔκειντο. ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν ἄρας τὰς χεῖρας καὶ τῷ θεῷ προσευξάμενος ἰάσατο πάντα ἐκ μόνης εὐχῆς. οὐκ ὀλίγας δὲ τινὰς⁷ ἡμέρας παραμείνας τοῖς Βηρυτίοις καὶ πολλοὺς τῇ εἰς πατέρα⁸ καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα πίστει καταρτίσας τε καὶ βαπτίσας ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἕνα ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας εἰς τὴν Βύβλον⁹ ἐξῆλθε.

LIX. Καὶ γενόμενος ἐκεῖ καὶ μαθῶν, ὅτι Σίμων εἰς Τρίπολιν ὤρμησεν, αὐτὸς βραχὺ παραμείνας αὐτοῖς καὶ θεραπεύσας τῶν ἐν Βύβλῳ¹ πολλοὺς καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῖς² ἐκδιδάξας κατ' ἴχνος τοῦ Σίμωνος εἰς Τρίπολιν³ ἐπορεύετο, μεταδιώκειν⁴ αὐτὸν μάλλον, οὐχ ὑποφύγειν προηρημένος. εἰς δὲ τὴν Τρίπολιν εἰσιόντι τῷ Πέτρῳ τῶν φιλομαθεστέρων πολλοὶ συνῆλθον ἐκ τε τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ Βηρυτοῦ καὶ Βύβλου⁵. οὐχ ἠκιστα δὲ καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ὄχλων πλείους συνέβηρον ἱστορησάμενοι Πέτρον βουλόμενοι.⁶ ἔτιοι δὲ τῶν ἀδελφῶν, οἱ καὶ ἦσαν ὑπ' ἐκείνου προσεπεμφθέντες, διηγούντο ἡμῖν τὰ τε κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τὰ πραττόμενα παρὰ Σίμωνος ἀκριβοῶς, ἀποδεξάμενοί τε ἡμᾶς ἐπὶ τὴν Μαροῶνου⁷ ἦγον οἰκίαν.

LX. Ὁ δὲ Πέτρος ἐπ' αὐτῷ ἤδη τῷ τῆς ξενίας πυλῶνι γεγονῶς, ἐπιστραφεὶς τοῖς ὄχλοις ὑπέσχετο, αὔριον περὶ θεοσεβείας διαλεχθῆναι. ἐπεὶ δὲ καὶ¹ εἰσῆλθε, μὴ μεταλαβεῖν πρότερον ἔφη² τροφῆς, πρὶν ἢ τοὺς συνεληλυθότας διαναπαύσει. ἀποκριναμένων δὲ ἡμῶν, ὅτι σπουδῇ πάντα αὐτοὺς διαναπαύσομεν³, ὁ Πέτρος ἀκούσας καὶ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐξῆλθε καὶ λουσάμενος ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ εἰσελθὼν, εἶτα καὶ σιτίων μεταλαβῶν ἐσπέρας καταλαβούσης ὑπνώσεν.

Cap. LVII. 1) τῆς om. BCD. — 2) ἀνουβίῳ C et tres scripti Codd. ap. Cot., ἄνουβιῶνι Hom. VII, 8, nostra Epit. et al. ap. Cot. Anubio sive Anubius ab Anubi Aegyptiorum deo descen-

dit. — 3) τοὺς ὄχλους C. — 4) τὸν addidi ex BD. Deest Πέτρον in C. — 5) Sic dedimus c. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., πείθησθέ μοι absque εἰ μὴ vulg., πεισθῆτέ μοι.

et commento una cum Appione, Annubione, Athenodoro, ceterisque omnibus sodalibus excogitato publice multitudini clamabat Petrum ostendens: Fugite hunc, o viri, omni studio ac festinatione, fugite; dicens magus est, mihi credite, et terrae motum is ipse apud vos fecit morbosque excitavit, ut vos perterreat, deusque apud vos palam habeatur. Cumque populus se intra silentium tenuisset, Petrus subridens plurima cum libertate, Viri, inquit, quae ab istis dicuntur me posse Deo volente efficere fateor; ad haec paratus sum, nisi mihi habueritis fidem in his quae loquor, universam vestram ab ipsis fundamentis evertere civitatem.

LVIII. Tum turba consternata est, dein prompto animo promittit, se ab ipso imperata facturam, et Petrus Nemo vestrum, inquit, posthac cum magis commercium habeat, neque usquam in colloquium iis veniat. Vulgus autem postquam haec audivit, confestim Simonem sociosque eius adorti sunt, cunctisque brevi vulneratis, eos verberare non destiterunt, donec penitus urbe expulissent. Postea accedentes quicumque ex iis cum morbis ac daemonibus colluctabantur, ante pedes illius iacebant. Ille vero sublatis in caelum manibus Deumque comprecatus, cunctos precatione sola curavit. Non paucos autem dies apud Berytios commoratus, cum multos fide in patrem, filium et spiritum sanctum consummasset, nec non baptizasset, uno ex presbyteris, qui eum sequebantur, ipsis in episcopum constituto in Byblum abiit.

LIX. Qua postquam pervenisset comperto, quod Simon Tripolim evaserat, ipse breve tempus apud eos commoratus, curatisque multis Bybli incolis ac doctrina pietatis eis tradita, Tripolim per vestigia Simonis processit certus eum insequi, non subterfugere. Porro cum Petrus Tripolim ingrederetur, multi eorum, qui discendi cupidiores erant, Tyro Sidone Beryto ac Byblo concurrerunt: ex ipsa etiam maxime civitate plerique omnes confluxere desiderio videndi Petrum. Quidam autem fratrum, qui et ab eo praemissi fuerant, enarrabant nobis accurate tum statum urbis, tum Simonis gesta, et excipientes nos in domum Maroonis duxerunt.

LX. Petrus vero iam fores hospitii tenens, conversus promisit multitudini, cras se de Dei cultu verba facturum. Ac postquam introiit, non prius se quicquam cibi esse percepturum affirmavit, quam eos qui convenierant refecisset. Nobis autem respondentibus, quod eos omnes studiose essemus refecturi, Petrus audita re et laudatis ac benedictis nobis exivit; cumque lavisset in mari ac ingressus esset posteaque cibum sumpsisset, nocte adveniente somno se dedit.

unus Cod. ap. Cot. Subinde deest membrum *περὶ ὧν λέγω* in B. Tum corrige *πάσιν ὑμῖν* in ed. Clerici a. 1724. Om. voco. *ἐκ βάρων αὐτῶν* D. — 6) *ἀνατρέψαι* CD.

Cap. LVIII. 1) Sic BCD, Turn. et Cot., quam lectionem Cler. in ed. a. 1724 sine ulla sana ratione mutavit in *ὑποπληξάντων*. — 2) *καὶ* Hom. VII, 10 et nostra Epit., *εἶτα καὶ* CD et al. ap. Cot. — 3) *ὁμιλήτω* al. ap. Cot. — 4) *μηδ'* BCD et al. ap. Cot., favente Hom. l. c. et nostra Epit. — 5) *αὐτοῖς* inserui c. BCD. — 6) *ἀπεδύωξαν* D. — 7) *τινας* om. D. — 8) *τὸν πατέρα* CD et nostra Epit. — 9) *Βίβλον* B, i ex correctura, *Βίβλον* Hom. VII, 12, V nostrae Epit. et al. ap. Cot.

Cap. LIX. 1) *Βίβλω* B, i ex correctura, *Βίβλω* al. ap. Cot. — 2) *αὐτοῖς* al. ap. Cot. — 3) *εἰς τὴν Τυρίπολιν* B. — 4) *καταδιώκειν* C. — 5) *Βίβλου* B, ubi *Βύβλου* fuit, *Βίβλου* Hom. VIII, 1, V nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) *βουλόμενοι πέτρον* inv. B. — 7) Nomen est Syriacum sat notum, vel propter Monachum illum sive male, sive recte sentientem, a quo dicti *Maronitae*. De eo *Eutychius Batricides*, qui Monothelitam fuisse vult, a quo recentiores *Maronitae* dissentiant. *Cler.*

Cap. LX. 1) *καὶ* om. B. — 2) *πρότερον ἔφη* om. D. — 3) Sic BCD, vulg. et nostra Epit., *διανεπαύσαμεν* legi queat; ut Cotelario videtur, ex Hom. VIII, 2 et Rec. 4, 2.

LXI. Ἄρτι δὲ περὶ τὰς δευτεραίας¹ τῶν ἀλεκτρούων φῶδας ἀναστάς, καὶ εὐρῶν ἡμᾶς ἤδη ἐρηγορότας, οἱ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ πάντες ἐκκαίδεκα, αὐτὸς φημι Πέτρος, καὶ γὰρ Κλήμης, Νικήτης τε καὶ Ἀκύλας, καὶ οἱ προοδεύσαντες δώδεκα, μετὰ τὸ προσαγορευῆσαι πάντας εἰσῆει τις τῶν συνήθων ἀπαγγελλῶν αὐτῷ, ὅτι Σίμων ὁ μάγος μαθὼν σε τῇ Τριπόλει ἐπιδημήσαντα τὴν ἐπὶ Συρίαν αὐτὸς ᾤχετο. τὰ δὲ πλήθη τὴν μίαν ταύτην νύκτα ἐνιαυτοῦ περίοδον ἠγησάμενοι, τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ σοῦ προθεσμίαν οὐ δυνάμενοι ἀναμένειν πρὸ τῶν θυρῶν ἐστήκασιν κατὰ συστάσεις καὶ συλλόγους ἀλλήλοις, παρὶ τῆς τοῦ Σίμωνος μοχθηρίας διομιλοῦντες. ὅτι² μεταωρίσας αὐτοὺς καὶ ὑποσχόμενος ἐπὶ πολλοῖς σε κακοῖς ἐλθόντα ἐλέγξειν, ἐπιδημήσαντα γνοὺς νύκτωρ διέφυγε· πλὴν ἐπιθυμοῦσιν αὐτοὶ ἀκοῦσαί σου.

LXII. Καὶ ὁ Πέτρος θαυμάσας τῶν ὄχλων τὴν σπουδὴν ἀπεκρίνατο· ὁρᾶτε, ἀδελφοί, πῶς οἱ τοῦ κυρίου ἡμῶν λόγοι ἐμφανῶς τελειοῦνται;¹ μέμνημαι γὰρ αὐτοῦ εἰρηκότος, ὅτι πολλοὶ ἐλεύσονται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης² καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἀλλὰ καὶ³ πολλοὶ, φησὶ, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. τὸ μὲν οὖν ἐλθεῖν οὐκ αὐτῶν ἐστὶν ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ κεκληκότος θεοῦ· εἰ δὲ μετὰ τὸ κληθῆναι⁴ τὰ ἀγαθὰ πράξωσι, τοῦτο αὐτῶν ἴδιον, καὶ τῆς προσήκουσης τεύξονται μισθαποδοσίας. ταῦτα εἶπε, καὶ τὸν πολὺν ὄχλον ἰδὼν πρῶτος καθάπερ ἠσυχόν τι ῥεῦμα ποταμοῦ ἐπιφύροντα ἔφη τῷ Μαροῶνι· ποῦ σοι τόπος ἐστὶν ἐνταῦθα τοὺς ὕλους χωρεῖν⁵ δυνάμενος; τοῦ δὲ Μαροῶνου εἰς τὸν⁶ κακηπνευμένον τόπον καὶ ὑπαιθρον αὐτὸν ἄγοντος εἶποντο καὶ οἱ ὄχλοι.

LXIII. Καὶ ὁ Πέτρος ἐπὶ τινος βάσεως ἀνδριάντος οὐ πάνυ μεταώρου στας, ἅμα τῷ τὸν ὄχλον θεοσεβεῖ ἔθει προσαγορευῆσαι, ἰδὼν πολλοὺς τῶν παρεστῶτων ὑπὸ δαιμόνων τε καὶ πολλῶν παθῶν ἐκ¹ πολλῶν χρόνων ἐνοχλουμένους βρόχοντάς τε μετ' οἰμωγῆς καὶ πίπτοντας μετὰ ἰκεσίας, ἐπιτιμῆσας αὐτοῖς καὶ ἠσυχίαν ἔχειν ἐπιτάξας καὶ τὴν ἴασιν μετὰ τὸ διαλεχθῆναι καθυποσχόμενος τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως·

LXIV. Ὁ μόνος ἀγαθὸς θεὸς τὰ πάντα καλῶς πεποιηκὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐξαπέστειλε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὰ ἐκαίνῃ δοκοῦντα ἐκφάναι καὶ νόμον αἰώνιον δοῦναι, ἵνα φυλάσσοιτες αὐτὸν διὰ παντός καὶ βαπτισθέντες εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιωθῶμεν. σπουδάσατε δὲ πρότερον ἐκδύσασθαι τὸ ῥυπαρὸν ὑμῶν¹ ἔνδυμα τῆς ἀπιστίας, ὅπερ οὐκ ἄλλως ἀποδύσασθαι δύνασθε, εἰ μὴ πρότερον ἐπὶ καλάῖς πράξεσι βαπτισθῆτε, καὶ οὕτω καθαροὶ σώματί τε² καὶ ψυχῇ γενόμενοι τῆς ἐσομένης αἰδίου βασιλείας ἀπολαύσετε. μήτε οὖν ἱεῖδῶλοις πιστεύετε, μήτε τραπέζης αὐτῶν³ κοινωνεῖτε· μή φρονεῦετε, μή μοιχεύετε, μή μισεῖτε ἀλλήλους, μηδὲ κλέπτετε, μηδὲ κακαῖς τισὶ πράξεσιν ὅλως ἐπιχειρεῖτε.

LXV. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ¹ καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν πολλὰ παραινέσαντος οἱ πάντες παρέμεναν, οἱ μὲν τοῦ θεραπευθῆναι χάριν, οἱ δὲ τοῦ ἱστορῆσαι τοὺς τῆς θεραπείας ἐπιτυχόντας. ὁ δὲ Πέτρος τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθείς μόνον καὶ προσευξάμενος² τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκάστω τοῦ πάθους παρέσχετο, ὡς τοὺς μὲν παραχρῆμα θεραπευθέντας γενέσθαι περιχαρεῖς,

Cap. LXI. 1) δευτέρας C. — 2) Ita c. BCD, Hom. VIII, 3, nostra Epit. et al. ap. Cot., διὸ vulg.

Cap. LXII. 1) Ita distinguo c. BCD, in edd. ponitur punctum. — 2) Pro καὶ νότου Luc. 18, 29, ex Psalm. 106, 8,

LXI. Iam vero ad secundum gallorum cantum surgens inveniensusque nos iam vigilantes, qui et eramus cum eo omnes sedecim, ipse, inquam, Petrus et ego Clemens, Nicetas et Aquila, atque duodecim, qui praegressi fuerant, postquam salutavisset omnes, ingressus est quidam ex familiaribus hunc nuntium ei afferens: Simon magus ubi didicit, te Tripoli esse, in Syriam ipse abiit. Multitudo autem unam hanc noctem esse anni ambitum arbitrata, nec valens praestitutum a te tempus expectare, pro foribus stat per coetus et circulos de Simonis improbitate mutuo colloquens. Qui cum eos in spem adduxisset atque pollicitus esset, quod te praesentem multis de criminibus esset convicturus, cognito adventu tuo se de nocte in fugam dederit; sed et eadem plebs te audire desiderat.

LXII. Et Petrus admiratus vulgi studium respondit: Videtis, fratres, quo pacto Domini nostri verba manifeste compleantur? Memini enim eum dicere: *Multi venient ab oriente et occidente et aquilone et mari; ac recumbent cum Abrahamo, Isaaco et Iacobo.* Sed et *Multi*, inquit, *vocati, pauci vero electi.* Itaque quod veniant, non est eorum proprium, sed est Dei, qui vocavit; si vero post vocationem bona opera fecerint, hoc eorum erit proprium, et convenientem assequentur mercedis retributionem. Haec dixit, cumque ingentem turbam videret, leniter velut placidum fluentum amnis affluere, Marooni ait: Ubi hic tibi locus est, qui hanc multitudinem capere possit? Et Maroone ducente eum in locum horto excultum ac subdialelem secutae sunt et turbae.

LXIII. Petrus autem super basim statuae non admodum excelsam stans simul atque populum more religioso salutavit, cernens multos adstantium a daemonibus et pluribus morbis iam diu molestatos ac stridere cum ululatu et procidere cum supplicatione, increpitis iis silentiumque tenere iussis, pollicitus curationem post habitum sermonem ita loqui coepit:

LXIV. Deus, qui solus bonus est cunctaque praeclare fecit propter salutem generis humani, misit unigenitum filium suum dominum nostrum Iesum Christum, qui ei placita vulgaret legemque daret aeternam, ut illam perpetuo custodientes et baptizati in remissionem peccatorum, vita sempiterna donemur. Enitimini autem primo, ut sordidum indumentum vestrum scilicet infidelitatis exuatis, quod non alia ratione potestis deponere, nisi prius in bonis actionibus baptizemini, atque ita puri corpore ac anima effecti futuro perpetuo regno fruemini. Itaque nec idolis credite, nec mensae eorum participes estote; non occidite, non adulterate, non flagrate odio mutuo, nec furtum facite, neque omnino aggredimini ulla prava facinora.

LXV. Haec cum dixisset atque ex Scripturis monuisset multa, omnes permanserunt, alii ut curarentur, alii ut viderent eos, qui sanitatem reciperent. Petrus autem dumtaxat imponens illis manus et comprecatus unicuique immunitatem a morbo praebuit adeo, ut qui subito curati fuerant laetarentur, qui autem viderant, summopere mirarentur simulque gloriam Deo pro ea re offerrent. Cum ergo firmiter credidissent una cum iis, qui sanati fuerant, ad sua abierunt in mandatis accipientes, ut maturius convenirent.

ubi videndi Interpretes. *Cot.* Matth. 8, 11. — 3) Matth. 20, 16. *Om. καὶ D.* — 4) *ἐὰν δὲ μὴ μετὰ τὸ κλιθῆναι C.* — 5) *χωρεῖν τοὺς ὄχλους inv. D.* — 6) *τὸν adiunximus ex BCD et nostra Epit.*

Cap. LXIII. 1) *Vocce πολλῶν παθῶν ἐκ recepimus ex BCD, Hom. VIII, 8, nostra Epit. et al. ap. Cot.*

Cap. LXIV. 1) *ἡμῶν Turn.*, sed rectius *vestem vestram* Peronius vertit. Subinde *ἔνδυμα τοῦτο D.* — 2) *τε accessit ex CD, Hom. 8, 28 et nostra Epit.* — 3) *μιαρᾶς inser. al. ap. Cot.*

Cap. LXV. 1) *αὐτοῦ εἰπόντος inv. B ut Hom. VIII, 24.* — 2) *ἐπενεξάμενος C.* — 3) *Vocce γενέσθαι περιχα-*

τοὺς δὲ ἱστορήσαντας³ ὑπερθυναμάσαι τε καὶ δόξαν ὑπὲρ τούτου προσε-
νεγκεῖν⁴ τῷ θεῷ. βεβαίως οὖν πιστεύσαντες ἅμα τοῖς θεραπευθεῖσιν ἐπὶ τὰ
ἑαυτῶν ἀπήσαν⁵ τοῦτο λαβόντες ἐνταλὴν, ὥστε προῖαίτερον συνελθεῖν.

LXVI. Τῇ οὖν ἐπιούσῃ ὁ Πέτρος¹ ἅμα τοῖς συνοῦσιν ἑταίροις² ἐξίων
καὶ ἐπὶ τὸν τόπον πάλιν ἔλθων ὁ θεὸς, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, πάντα δύναται.
ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι μακροθυμῶν, ἵνα οἱ
βουλόμενοι ἐφ' οἷς ἐπραξαν κακοῖς μεταμεληθέντες καὶ κατὰ τὸ ἀρίσκον
αὐτῷ³ βιώσαντες, ἐν ἡμέρᾳ ἣ τὰ πάντα κρίνεται, τῶν κατ' ἀξίαν ἕκαστος
ἀπολαύσῃ. διὸ νῦν ἄρξασθε γνώσεως ἀγαθῆς θεῷ πειθόμενοι ἀντιλέγειν
ταῖς ἑαυτῶν ἀτύποις⁴ ἐπιθυμίαις, ἵνα δυνηθῆτε ἀνακαλέσασθαι τὴν πρώτην
τῇ ἀνθρωπότητι νεμηθεῖσαν χάριν. οὕτω γὰρ ὑμῖν⁵ ἐξαυτῆς ἀνατελεῖ τὰ
ἀγαθὰ καὶ τῷ δεδωκότι εὐχαριστήσετε⁶ εἰς αἰὶ τῶν ἀπορήρητων ἀπολαύον-
τες ἀγαθῶν, ἀπολουσάμενοι τῇ μακαρίᾳ τῆς τριάδος ἐπικλήσει⁷ πρότερον,
εἴ τις κηλὶς, εἴ τις σπῖλος ταῖς ὑμετέραις⁸ ἐπιπολάζει ψυχαῖς. οὕτω γὰρ οὐ
μόνον τὰ ἐνδομυχοῦντα πνεύματα ὑμῖν⁹ ἀποδιώξαι δυνησέσθε, ἀλλὰ καὶ τὰ
ἑτέροις ἐνοχλοῦντα δαιμόνια σὺν τοῖς ἄλλοις πάθεσιν ἀπελάσετε. ταῦτα εἰ-
πὼν τοῖς ὑπὸ τινῶν παθῶν ὕχλουμένοις ἐκέλευσεν αὐτῷ προσιέναι, καὶ
χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεῖς καὶ ἐξαυτῆς ἰασάμενος ἐντείλατο¹⁰ ὀρθροαιότερον
συνελθεῖν.

LXVII. Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ περὶ ὄρθρον¹ ἀναστὰς ὁ Πέτρος καὶ
προσευξάμενος ἑκαθέσθη. ἡμᾶς δὲ περικαθεζομένους καὶ εἰς αὐτὸν ἀτενί-
ζοντας, ὥσπερ ἀκούσαι τι βυυλομένους, συνεῖς ἔφη πρὸ πάντων, ὦ φίλοι, ὁ
θεὸς σέβειν αἰρούμενος εἰδέναι ὀφείλει, ὅτι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν οὕτως² γνω-
ρίζεται. ἐστὶ δὲ τὸ³ ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον, τὸ πάντων κτισμάτων
εἶναι δημιουργός,⁴ πάντα περιέχων, πάντα τε⁵ περιορίζων, ὡς ὑπὲρ πάντα
ᾧν καὶ πάντα δημιουργήσας. ταῦτα εἰπὼν καὶ πολλὰ περὶ θεοσεβείας διδάξας
ἐκέλευσε τοὺς δαμονῶντας καὶ νόσοις τισὶ κατειλημμένους αὐτῷ προσφέ-
ρεσθαι. προσενεχθεῖσι δὲ τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς καὶ προσευξάμενος ἀπέλυσεν
ὑγιαίνοντας.

LXVIII. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ πάλιν ἡμέρᾳ¹ διαναστάς καὶ προσευξά-
μενος, εἶτα καὶ σὺν ἡμῖν καθεσθεις λέγειν ἤρξατο οὕτως· τὸν μέλλοντα προσ-
ιέναι τῷ θεῷ χρὴ νῆφειν, χρὴ σωφρονεῖν, ὀργῆς κρατεῖν, ἀλλότρια μὴ νοσ-
φίζεσθαι, δικαίως βιοῦν, ἐπιεικῶς, εὐσταθῶς, πράως, κολάζειν ἑαυτὸν μᾶλ-
λον² ἐν ταῖς ἐνδείαις, ἢ μὴ ἔχοντα ἑτέρου ἀφελόμενον κορροθῆναι, καθαρὸν
εἶναι τῇ καρδίᾳ καὶ ἀγνὸν τῷ σώματι, καὶ μὴ ὁμοιωθῆναι τοῖς φαρισαίοις,
πρὸς οὓς ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφησεν· οὐαὶ ὑμῖν³, γραμ-
ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί,⁴ ὅτι καθαρίζετε τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παρ-
ουσίας τὸ ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ γέμει ῥύπον. φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον
πρῶτον τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροουσίας τὸ ἔσωθεν, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξω⁵
αὐτοῦ καθαρὸν. ἀληθῶς γὰρ ὁ καθάρας τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἔξω καθάρα δύνα-
ται· ὁ δὲ τὰ ἔξω καθαίρων, πρὸς ἀνθρώπων ἔπαινον ἀφορῶν τοῦτο ποιεῖ,
παρὰ δὲ τῷ θεῷ μισθὸν οὐκ ἔχει.

LXIX. Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἕτερα πλείονα περὶ ἀγνισμοῦ, τῶν τριῶν
ἤδη μηνῶν πληρωθέντων, ᾧν νηστεῦσαι με ἐκέλευσεν, ἀγαγὼν με εἰς τὰς ἐν

ρεῖς, τοὺς δὲ ἱστορήσαντας inseruimus
c. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al.

ap. Cot. — 4) προσενεγκεῖν Turn. — 5)
ἐπανήσαν al. ap. Cot.

LXVI. Sequenti ergo die Petrus una cum sodalibus, qui cum eo erant, egressus rursusque ad eum locum veniens dixit ad eos: Deus omnia potest. Is enim est bonus ac iustus nuncque in cunctos patiens, ut qui voluerint poenitentia de malis a se commissis acta et vita secundum id quod ei placet transacta singuli in die, quo universa iudicabuntur, pro merito percipiant. Quapropter nunc incipite bona cognitione a Deo persuasi vestris resistere absurdis cupiditatibus, quo possitis primam, quae humano generi tributa fuit, gratiam revocare. Sic enim vobis continuo orientur bona; et ei qui dedit agetis gratias perpetuo ineffabilia bona possidentes, abluti prius in beata trinitatis invocatione, si quis naevus, si quae macula in animabus vestris exstet. Ita namque non solum latitantes in vobis spiritus expellere poteritis, sed et daemonia alios infestantia perpeffionesque alias abigetis. Quae cum dixisset eos, qui aliquibus aegritudinibus vexabantur, ad se iussit accedere, impositisque manibus super eos cum illos confestim sanasset praecepit, ut maiori mane convenirent.

LXVII. Tertio autem die Petrus diluculo surrexit factaque prece sedit. Et animadvertens nos circumsedere oculisque intentis eum aspicere, quasi aliquid audire cupientes, dixit: Ante omnia, o amici, is qui Deum colere vult scire debet, quod ille in tribus personis cognoscitur. Proprium autem illius ac praecipuum est, omnium creaturarum esse opificem, omnia continere, omniaque terminare, ut qui super omnia sit cunctaque effecerit. His dictis multisque de pietate erga Deum expositis iussit, daemoniacos et morbis occupatos ad se adduci, quibus oblati manus imponens ac precatus incolumes dimisit.

LXVIII. Rursum autem sequenti die exurgens et comprecatus, cum deinde nobiscum sedisset, hunc in modum coepit loqui: Qui ad Deum accedere desiderat, sobrius esse debet, debet sibi temperare, iram tenere, aliena non surripere, iuste vivere, cum bono iure, tranquille, leniter, se in indigentia potius continere ac reprimere, quam cum non habeat alterius bonis oblati expleri, corde mundus esse et purus corpore, nec assimilari Pharisaeis, ad quos dominus et Deus noster Iesus Christus dixit: *Vas vobis Scribae et Pharisaei hypocritae, quia mundatis calicis et paropsidis quod exterius est, intus autem ea plena sunt sordibus. Pharisaei caeci, munda prius calicis et paropsidis interius, ut et illius exterius mundum fiat.* Vere enim qui interiora purgaverit, exteriora quoque purgare potest; qui vero exteriora purgat, ad hominum laudes aspiciens id agit, sed apud Deum mercedem non habet.

LXIX. His dictis et aliis pluribus de castimonia, cum iam tres menses, quibus ieiunare me praeceperat, completi essent, ducens me ad fontes maris vicinos perenni aqua baptizavit in nomine patris et filii et spiritus asncti; cumque panem accepisset et benedixisset ac fregisset, communicavit nos intemeratis ac vitalibus sacramentis. Atque ita feriatu ac laeti

Cap. LXVI. 1) ὁ Πέτρος om. B. — 2) ἑτέροις supra αι B, ἑτέροις C. — 3) αὐτῷ ἀρέσκον inv. B. — 4) κακαῖς Hom. IX, 19 et nostra Epit., deest ἀτόποις in al. ap. Cot. — 5) ἡμῖν BCD e. Tur̄n., sed vobis Perionius. — 6) εὐχαριστήσατε Hom. l. c., εὐχαριστήσητε V nostrae Epit. et al. ap. Cot., εὐχαριστεῖτε al. ap. Cot. — 7) ἐπικλύσει C. — 8) ἡμετέrais C. — 9) ἐνδομυχοῦντα ἡμῖν (sunt ἡμῖν) πνεύματα B, ἐνδομοιχοῦντα πνεύματα ὑμῶν D, ἐνδομαχοῦντα al. ap. Cot. — 10) πάλιν inser. CD et al. ap. Cot. Subinde ὀρθριώτερον B ut nostra Epit.

Cap. LXVII. 1) ὀρθριώτερον B ut nostra Epit. — 2) ὁ εἰς θεός nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) τὸ adiunxi ex B. — 4) δημιουργὸν D cum utroque nostrae Epit. Codice et al. ap. Cot. — 5) τε om. D. Hic ordo voco. B: πάντα δὲ περιορίζων· καὶ πάντα περιέχων.

Cap. LXVIII. 1) πάλιν ἡμέρα om. C. — 2) μᾶλλον recepimus ex BCD, Hom. XI, 15, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) Matth. 23, 25. 26; ὑμεῖς C. — 4) ὑποκριταὶ om. C. — 5) τὸ ἔξωθεν C.

τῇ θαλάσῃ πλησίον οὔσας πηγὰς, ὡς εἰς αἴεναον ἐβάπτισεν ὕδωρ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ λαβὼν ἄρτον καὶ¹ εὐλογήσας καὶ κλάσας μετέδωκεν ἡμῖν² τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων. καὶ οὕτως ἐνωχηθέντες οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐπὶ τῇ Θεοδορήτῳ μου³ ἀναγεννήσει δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀποδεδώκαμεν⁴ τῷ Θεῷ. πολλοῦ τε ὄχλου συναθροισθέντος,⁵ νόσους, πάθη, δαίμονας ἀπελάσας ὁ Πέτρος καὶ βαπτίσας πολλοὺς Μαροῶνην, τὸν ἀποδεξάμενον⁶ αὐτὸν ἤδη λουτὸν τέλειον ὄντα, ἐπίσκοπον καταστήσας⁷ καὶ πρεσβυτέρους δώδεκα ὀρίσας καὶ διακόνους δείξας ὑπὲρ τε τοῦ κοινῆ καὶ συμφέροντος καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τάξεώς τε καὶ ἁρμονίας συλλαλήσας τῷ ἐπισκόπῳ τοῖς ἐν Τριπόλει τῆς Φοινίκης ἀποταξάμενος τὴν ἐπὶ⁸ Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ὁδὸν ἐπορεύετο.

LXX. Ἐκβάτες δὲ¹ τὴν Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, ὡς ἐπὶ Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἐλθεῖν,² αὐτῆς ἡμέρας ἐν Ὁρθωσίᾳ ἐμείναμεν· καὶ διὰ τὸ πλησίον εἶναι ἧς ἐξήλθομεν πόλεως, πάντων σχεδὸν προακηκούτων τὰ τοῦ κηρύγματος, μᾶς ἡμέρας ἐκεῖ μείναντες ἀπήραμεν εἰς Ἀντάραδον. πολλῶν δὲ τῶν συνοδοιπορούντων ἡμῖν ὄντων ὁ Πέτρος Νικήτη καὶ Ἀκύλα προσωμίλει λέγων· ἐπειδὴ ὁ πολὺς ὄχλος τῶν συνοδοιπορούντων οὐ μικρὸν φθόνον εἰσιούσι κατὰ πόλιν ἡμῖν ἐπισπάται, ἀναγκαίως ἐσκεψάμην φροντίσαι, ὅπως μῆτε οὗτοι λυπηθῶσι κωλυθέντες συνεῖναι ἡμῖν, μῆτε ἡμεῖς περιβλεπτοὶ γενόμενοι, φθόνου τοῖς ἄλλοις κατασταῶμεν αἴτιοι. τούτου ἕνεκα βούλομαί σε τὸν Νικήτην ἅμα τῷ³ Ἀκύλα προδεύειν μου κατὰ συστήματα δύο σποράδην.

LXXI. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἀπεκρίναντο Νικήτης τε¹ καὶ Ἀκύλας· οὐ πάντῃ ἡμᾶς κύριε λυπεῖ² τοῦτο πράττειν διὰ τὸ ὑπὸ σου προστετάχθαι· πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα καλῶς νοεῖν τε καὶ συμβουλεύειν ἄξιός ὢν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐξελέγης· ἐπειτα δὲ, ὅτι ὡς ἐπιτολὴ ἡμερῶν δύο ἀνάγκη τοῦτο πράττειν ἡμᾶς ἀπολιμπανομένους σου· καὶ αὐταὶ δὲ πολλαὶ πρὸς τὸ μὴ σε τὸν κύριον ἡμῶν καθορᾶν· πλὴν ὡς καλεύεις διὰ τὸ συμφέρον οὐκ ἀντιλέγομεν. ταῦτα εἰπόντες προῆγον.

LXXII. Προρευθέντων οὖν αὐτῶν ἐγὼ Κλήμης ἔχαιρον, ὅτι σὺν αὐτῷ με ἐκέλευσεν εἶναι. ἀμέλει καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπον· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι με οὐκ ἐξαπέστειλας ὡς τοὺς ἐταίρους,¹ ἐπεὶ ὀδυνώμενος ἂν διαπεφωνήκειν. ὁ δὲ ἔφη· τί δαί, εἰ καὶ χρεία τις ἔσται² πεμφθῆναί σε πον, σὺ διὰ τὸ πρὸς ὀλίγον ἀπολιμπάνεσθαί μου συμφερόντως, διὰ τοῦτο τεθνήξῃ; οὐχὶ δὲ προσομιλήσας σεαυτῷ, φέρειν τὰ διὰ τὴν ἀνάγκην σοι³ προσταττόμενα, εὐθύμως ὑποίσεις; ἢ οὐκ οἶδας,⁴ ὅτι σύνεισιν οἱ φίλοι ταῖς μνήμαις, καὶ τοῖς⁵ σώμασιν ἐκείνων ἀπολιμπάνονται, ὡς ἔνιοι συνόντες τοῖς σώμασι, μακρὰν ἀφροστήκασιν ταῖς ψυχαῖς;

LXXIII. Καγὼ ἀπεκρινάμην· ἀλλὰ μὴ με νομίσης κύριε, ὅτι τὰ λύπης πάσχειν ἐμελλον ἀνοήτως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ὀρθῶς ἔχοντι λογισμῷ. ἐπεὶ γάρ σε ἀντὶ πάντων εἰλόμην, πατρός τε¹ καὶ μητρὸς, ἀδελφῶν ἅμα καὶ συγγενῶν, αἰτίον μοι γενόμενον διὰ τὸν Θεὸν τῆς σωζούσης ἀληθείας, οὕτω καὶ ἧς ἐμελλον ἐκ πάντων ἀπολαύειν παραμυθίας, διὰ σου μόνου καρποῦμαι. δέδοικα γὰρ ὅλως ἀπολειφθῆναί σου, μὴ ποτε διὰ τὴν ἐκ τῆς ἡλικίας ἀκμῆν

Cap. LXIX. 1) καὶ addidi ex B. BCD, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) Subinde εὐχαριστήσας p. εὐλογήσας μοι C. — 3) μοι C. — 4) ἀποδεδώ-

fratres nostri pro mihi a Deo concessa secunda nativitate gloriam et gratiarum actionem Deo detulimus. Et multa turba congregata, Petrus depulsis morbis, afflictionibus, daemonibus, nec non baptizatis compluribus, ubi Maroonem hospitem suum iam omnibus numeris absolutum episcopum constituisset, duodecim presbyteros designasset, diaconos fecisset, collocutus cum episcopo de communi bono ac utilitate deque ecclesiastico ordine atque concentu valedixit Tripolitanis Phoenices, et iter versus Antiochiam Syriae ingressus est.

LXX. Egressi vero Tripolim Phoeniciae ut Antiochiam Syriae veniremus, eo die Orthosiae mansimus; et quia est prope urbem, e qua egressi fueramus, cum omnes fere praedicationis evangelicae sermonem prius audivissent, unum diem illic commorati Antaradum abivimus. Cum autem multi essent nobiscum iter facientes, Petrus Nicetam et Aquilam allocutus est dicens: Quandoquidem magna comitantium multitudo non parvam invidiam nobis per urbes intransibiles attrahit, necessario curandum esse iudicavi, ut neque ipsi contristantur, dum prohibentur esse nobiscum, neque nos, dum sumus spectabiles, aliis efficiamur auctores invidiae. Quocirca volo, te Nicetam una cum Aquila ante me iter habere per duos globos sparsim.

LXXI. Ista Petro dicente responderunt Nicetas et Aquila: Non valde nos domine contristat id agere quoniam a te imperatum est. Primo quidem quia Dei providentia delectus es, qui merearis cuncta praeclare cogitare atque consulere; deinde vero quod ut plurimum biduo nos hoc facere necesse sit a te absentes; illud autem spatium, quamvis longum sit, dum te dominum nostrum non videmus, tamen ut iubes, quia utile est, non contradicimus. Haec ubi dixerunt, antegressi sunt.

LXXII. His igitur profectis ego Clemens gavisus sum, eum me secum esse voluisse. Itaque ad eum dixi: Gratias ago Deo, quod me non emiseris, ut sodales, nam prae dolore enectus fuisset. Ille vero Quid autem, inquit, si quae necessitas iusserit, ut aliquo mittaris, tu quia aliquamdiu a me utiliter eris separatus, ideo morieris? Nonne potius tecum reputans ferenda esse, quae propter necessitatem iuberis, aequo animo feres? Aut nescis, amicos una esse recordatione, licet corporibus inter se disiungantur, sicut nonnulli corporibus praesentes, animis procul sunt dissiti?

LXXIII. Et ego respondi: Verum ne de me arbitreris, domine, quod istum moerorem insipienter sim perpessus, quinimo admodum recte se habente ratione. Quoniam enim te pro omnibus accepi, pro patre et matre, fratribus et cognatis, qui per Deum suctor mihi fuisti, ut agnoverim servatricem veritatem, sic et consolationem quam ab omnibus consecutus fuisset, per te unum fruor. Vereor quippe omnino a te abesse, ne per aetatis fervorem a cupiditate vincar. Et ideo ita in animum induxi, ut a te non possim discedere, nisi hoc divina quadam ira eveniat. Etenim memini, te Caesareae dicere: si quis vult mecum iter facere, pie quoque una iter habeat. Pie autem dicebas esse, neminem tristitia secundum Deum afficere, veluti relinquendo parentes, uxorem, nec non alios piam vitam

κτισι al. ap. Cot. — 5) συναθροισθέντος ὄχλου inv. C. — 6) Sic etiam D, Hom. XI, 86 et nostra Epit., ὑποδείξι-
μενον BC et al. ap. Cot. — 7) καταστή-
σας ἐπίσκοπον inv. C. — 8) ἐπὶ
τὴν C.

Cap. LXX. 1) οὖν BCD, Hom. XII, 1, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ὁδὸν ἐλθεῖν B. — 3) τῷ accessit ex C.

Cap. LXXI. 1) τε addidi ex BCD. — 2) λυπεῖ κύριε inv. C.

Cap. LXXII. 1) Ita etiam D et nostra Epit., ἑτέρους B, sed fuit ἑταί-
ρους, C c. Hom. XII, 4 ἑτέρους ut Rec. VII, 4. — 2) ἐστὶ CD. — 3) σοι om. Turn. — 4) ὡς οὐκ οἶδας des. in B. — 5) τοῖς om. B.

Cap. LXXIII. 1) τε accessit ex BCD,

ἤττων ἐπιθυμίας γένομαι. καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἐστάσεως ἔχω, ὡς ἀποστή-
ναί σου ἀδύνατον εἶναι, εἰ μὴ κατὰ τινα χόλον θεοῦ τοῦτο γένηται. καὶ γὰρ
μέμνημαί σου ἐν Καισαρείᾳ εἰπόντος· εἴ τίς μοι βούλεται συνοδεῦσαι, εὐσε-
βῶς καὶ συνοδευέτω. εὐσεβῶς δὲ ἔφη· τὸ μηδένα λυπῆσαι κατὰ θεόν, οἷον
ἀπολιπόντα γονεῖς, γυναῖκα, πρὸς δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῶν εὐσεβεῖν ἐλομέ-
νων.² ὅθεν ἐγὼ κατὰ πάντα ἐπιτήδειός εἰμι σοι συνοδοιπόρος, ᾧ καὶ τὰ μέ-
γιστα χαρίζη, εἴ μοι³ τὰς τῶν⁴ δούλων ὑπηρεσίας ἐπιτρέποις ποιῆν.

LXXIV. Καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας μετὰ τινός φησι μειδιάματος· τί σὺν
οἶει, Κλήμη, μὴ ὑπ' αὐτῆς ἀνάγκης εἰς δούλων¹ σε ταγῆναι τόπον; ἐπεὶ τίς
τὰς καλὰς μοι καὶ πολλὰς σινδύνας μετὰ τῶν ἐπομένων δακτυλίων καὶ τῶν
ὑποδημάτων φυλάξει;² τίς δὲ καὶ τὰ ἰδέα καὶ πολυτελῆ ὄψα προετοιμάσει,
ἃ τινα ποικίλα ὄντα πολλῶν καὶ τεχνικῶν δεῖται³ μαγεύων, καὶ πάντα
ἐκεῖνα, ὅσα ὡς θηρίῳ μεγάλῳ, τῇ ἐπιθυμίᾳ προεντραπίζεται;⁴ πλὴν ἢ τοι-
αύτη σε⁵ προαίρεσις ὑπεισηλθεν, ἴσως μὴ συνιέντα καὶ τὸν ἐμὸν ἀγνοούντα
βίον, ὅτι ἄρτω μόνῳ καὶ εἰλαίαις⁶ χρῶμαι καὶ σπανίως⁷ λαχάνοις· καὶ ὅτι
ἡμάτιόν μοι καὶ τριβώνιον ἐν ἐστὶ τοῦτο⁸ αὐτὸ, ὃ περιφέβλημαι, καὶ ἑτέρου
χρεῖαν οὐκ ἔχω, οὐδὲ ἄλλων τινῶν. ἐν γὰρ τούτοις καὶ περισσεύομαι. ὁ νοῦς
γάρ μου⁹ τὰ ἐκεῖ πάντα ὁρῶν αἰώνια ἀγαθὰ, τῶν ἐνταῦθα οὐδενὸς ἐπιστρέ-
φεται.¹⁰ ὅμως σοῦ μὲν τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι καὶ θανμάζων
ἐπαινω, πῶς ἀνὴρ ἐκ πολυτελῶν ἐθῶν ὑπάρχων ῥαδίως τοῖς ἀναγκαίοις τὸν
σεαυτοῦ ὑπήλλαξας βίον. ἡμεῖς γὰρ ἐκ παίδων ἐγὼ τε καὶ Ἀνδρέας¹¹ ὁ
σύναιμος οὐ μόνον ἐν ὀρφανίᾳ τραφέντες, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πενίας εἰς ἐργασίαν
ἐθισθέντες¹² εὐμαρῶς φέρομεν τὴν τὰς μακρὰς ταύτας ὁδοιπορίας. ὅθεν εἰ
ἐπειθόν μοι, ἐμοὶ ἂν συγκεχωρήκεις τὰ δούλων ἀποπληροῦν σοι.

LXXV. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας σύντρομος ἐγενόμην καὶ ἐπίδακρος, οἷον
λόγον εἶπεν ἀνὴρ, οὐ πάντες οἱ τῆς νῦν γενεᾶς ἀνθρώποι τῷ τῆς γνώσεως
καὶ εὐσεβείας λόγῳ¹ ἤττους εἰσίν. ὁ δὲ ἰδὼν με σύνδακρον ἐπυνθάνετο τὴν
αἰτίαν. καὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν καὶ τί τοιοῦτον ἤμαρτον, φημί, ἵνα καὶ τοιοῦτον
ἀκοῦσαί με² λόγον; Καὶ ὁ Πέτρος εὐθύς εἰ κακῶς εἴρηκα δουλεῦσαί σοι
προελόμενος, σὺ πρῶτος³ ἤμαρτες, πρῶτος τοῦτο καὶ ποιῆσαι προθυμηθεῖς.
καὶ γὰρ ἔφη· οὐχ ὁμοίως ἔχει· ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ λίαν προσήκει τοῦτο ποιῆν,
σοὶ δὲ οὐδαμῶς, ἅτε θεοῦ κήρυκι ὄντι καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων ποιμαίνειν
πεπιστευμένῳ. καὶ ὁ Πέτρος ὁ κύριος ἡμῶν, εἶπεν, ὁ⁴ ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς
τοῦ κόσμου ἐληλυθὼς, μόνος τε ὑπὲρ πάντας τὴν ἀληθῆ καὶ μόνην εὐγένειαν
ἔχων, δουλεύειν ἠνέσχετο, ἵν' ἡμᾶς πείσῃ, μὴ δὲ αἰσχύνης ποιῆσθαι τὸ δουλι-
κὰς προσφέρειν τοῖς πλησίον ὑπηρεσίας, κἂν εὐγενεῖς ᾖμεν, κἂν πλείστον αὐ-
τῶν διαφέρωμεν. καὶ γὰρ ἔφη· εἰ λόγῳ σε νικίσεις οἶσμαι, ἄφρων εἰμὶ κατὰ
τὸ φανερόν καὶ ἀνόητος· πλὴν ἀλλὰ χάριν οἶδα τῇ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ, ὅτι περ
εἰς γονεῶν μοῖραν ἔχειν σε κατηξίωμαι.

LXXVI. Καὶ ὁ Πέτρος οὐδεὶς δέ σοι ἀληθῶς¹, ἔφη, πρὸς γένους
ὑπάρχει; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· εἰσὶ μὲν² πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες Καίσαρι
προσῆκοντες κατὰ γένος. ὅθεν τῷ ἐμῷ πατρὶ ὡς καὶ συντρόφῳ³ Καίσαρι
γυναῖκα συγγενῆ συνηρμόσατο, ἀφ' ἧς τρεῖς ἐγενόμεθα υἱοί· δύο μὲν πρὸ
ἐμοῦ οἱ καὶ δίδυμοι ὄντες κομιδῇ ὅμοιοι ἀλλήλοις ἐτύγγανον, ὡς ὁ πατήρ

Hom. XII, 5 et nostra Epit. — 2) βου-
λομένων CD, in quo ad oram man. pr.

γρ. ἐλομ. — 3) μοι accessit ex BCD,
Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. —

consectantes. Unde ego prorsus tibi sum aptus itineris comes, a quo et maximam inibi gratiam, si ministeria servorum obire mihi permiseris.

LXXIV. Hoc audito Petrus cum leni risu dixit: Quid ergo putas, Clēmens, quod non te ipsa necessitas in servorum ordinem rediget? Nam quis mihi elegantes ac multas sindones cum adiunctis annulis et calceis custodiet? Quis vero et suavia exquisitaque opsonia praeparabit? quae cum varia sint, multos ac solertes coquos postulant, et omnia illa quae tanquam immani bestiae cupiditati apparantur? Sed forsā haec te subiit sententia, quod non intellexeris quodque ignores, vitae meae rationem, qui solo pane et olivis utor raroque oleribus, quique unum habeo vestimentum ac pallium hoc ipsum, quo amictus sum, et alio opus non habeo, neque ulla re. Nam in his etiam abunde mihi est. Mea quippe mens cernens illic omnia bona aeterna, nullius eorum quae hic sunt curam suscipit. Tuum tamen egregium institutum approbo mirorque ac laudo, quo modo vir in vita sumptuosa educatus facile vivendi rationem immutaveris et ad sola necessaria traduxeris. Nos quippe a puero ego et Andreas frater non solum in pupillari conditione educti, verum etiam propter inopiam ad exercitium assuefacti expedite nunc has longas ferimus peregrinationes. Quare si crederes mihi, servorum officia me tibi impendere concederes.

LXXV. Id ego audiens contremui et collacrimavi, quia talem habuisset orationem vir, quo cuncti huius aetatis homines ratione scientiae ac pietatis sunt inferiores. At ille cernens me illacrimantem causam rogabat. Ego autem ad illum et quidnam peccavi, inquam, ut hunc sermonem audirem? Statimque Petrus: Si male locutus sum cum proposui servire tibi, tu prior deliquisti, qui prior in animo habuisti hoc agere. Et ego respondi: Non est similis ratio, siquidem me valde decet id facere, te vero nullatenus, qui es Dei praeco, cuique animas hominum pascere commissum est. Tum Petrus dixit: Dominus noster, qui ad salutem totius mundi venit, quique unus supra cunctos veram et solam nobilitatem obtinet, servire ac ministrare sustinuit, ut doceret nos, ne indecorum putemus servilia ministeria proximis exhibere, quamvis nobiles simus, quamvis plurimum eos antecellamus. Ego excepi: Si existimem, quod te oratione sim superaturus, amens sim plane ac stultus; verumtamen gratias divinae providentiae habeo, te loco parentum mihi donatum fuisse.

LXXVI. Tum Petrus Verene, inquit, nullus tibi superest ex genere? Et ego respondi: Sunt quidem plures ac magni viri ad Caesarem genere attinentes. Nam patri meo utpote una educato Caesar uxorem cognatam iunxit, ex qua tres liberi orti sumus; duo quidem ante me, qui et gemini cum essent, admodum inter se similes erant, sicut mihi narrabat pater. Ego quippe neque illos, neque genitricem valde novi, sed quasi per somnium obscuram eorum formam mihi repraesento. Igitur mater quidem mea

4) τῶν om. BD ut Hom. l. o. et nostra Epit.

Cap. LXXIV. 1) δούλου C. — 2) διαφυλάξει BCD et al. ap. Cot., voco. praeced. καὶ τῶν ὑποδημάτων in CD omissis. — 3) Is ordo voco. BCD, Hom. XII, 6 et nostrae Epit., δέϊται καὶ τεχνικῶν vulg. — 4) ὅσα εἰς μεγάλῳ θηρίῳ προευντρέπεται D. — 5) σοι B. — 6) Fuit ἐλαίαις in B, nunc ἄλωϊ man. sec. — 7) σπανίοις al. ap. Cot. — 8) τὸ BCD et al. ap. Cot. — 9) μοι D. Subinde ὁρῶν τὰ ἐκεῖ πάντα transp. B. — 10) ἐπιτρέφεται B, fuit ἐπιστρέφεται. — 11) ἡμεῖς γὰρ, ἐγὼ τε ἐκ παίδων καὶ

ἄνδρες inv. D. — 12) ἐνεθισθέντες BCD et al. ap. Cot.

Cap. LXXV. 1) τῶν . . . λόγων O et al. ap. Cot. — 2) ἀκούσαιμι B, fuit tamen ἀκούσαι μί, al. ap. Cot.: ἀκούσαιμι. In C est ἵνα καὶ τοιούτων ἀκούσαιμι λόγων, quod praestat, in D ἵνα καὶ τοιούτον (supra ω) ἀκούσαι με λόγον (producendi signum supra). — 3) πρῶτον BC. — 4) ὁ accessit ex B, qui leg. ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐληλυθώς, Hom. XII, 7 et nostra Epit. Matth. 20, 28.

Cap. LXXVI. 1) ἄλλος B. — 2) μὴν Clerici ed. 1724 nec libb. scripti, nec impressi agnoscunt. — 3) αὐτοῦ inser.

ἐξηγεῖτό μοι. ἐγὼ γὰρ οὔτε αὐτοὺς, οὔτε τὴν τεκοῦσαν πάνν ἐπίσταμαι, ἀλλ' ὡσπερ⁴ δι' ὄνειρων ἰμυδρὸν⁵ αὐτῶν καὶ τὸ εἶδος ἀναφέρω. ἡ μὲν οὖν μήτηρ μου Ματθιδία ἐλέγετο, ὁ δὲ πατὴρ Φαῦστος, οἱ δὲ⁶ ἀδελφοὶ ὁ μὲν Φαυστί-
τος, ὁ δὲ Φαυστινιανὸς⁷ ἐκαλεῖτο. ἐμοῦ οὖν τοῦ⁸ τρίτου ἐπιγεννηθέντος αὐτοῖς, ἡ μήτηρ ὄνειρον ἐώρακει, ὡς ὁ πατὴρ ὑφηγεῖτο, ὅτι ἐὰν μὴ τοὺς διδύμους αὐτῆς υἱοὺς ἐξαντῆς⁹ παραλαβοῦσα τῆς Ῥωμαίων ἀποδημῆσιν¹⁰ πόλεως ἐπὶ ἔτη δέκα, πανωλεθρίῳ¹¹ σὺν αὐτοῖς ἀποθανεῖται θανάτῳ.

LXXVII. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ φιλότεκνος ὢν, σὺν τε δούλοις καὶ δού-
λαις ἐφοδιάσας ἱκανῶς καὶ εἰς πλοῖον ἐνθήμενος εἰς τὰς Ἀθήνας ἅμα παι-
δευθησομένους ἐξέπεμψεν· ἐμὲ δὲ μόνον εἰς παραμυθίαν ἔσχε παρ' ἐαυτῷ.
καὶ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστῶ πολλὰ, ὅτι καμὲ ὁ ὄνειρος μὴ ἐκκελεύει ἅμα τῇ
μητρὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκβῆναι πόλιν. τοῦ ἐνιαυτοῦ τοίνυν ἐκείνου περὶελθόντος
ὁ πατὴρ ἐπέμψεν εἰς Ἀθήνας χρήματα τοῖς ἐαυτοῦ¹ μαθεῖν ἅμα γλιχόμε-
νος, πῶς ἄρα διάγουσιν. οἱ δὲ ἀπελθόντες οὐκ ἐπανῆλθον. τρίτῳ δὲ πάλιν
ἐνιαυτῷ ὁ πατὴρ ἀθυμῶν ἐτέρους ἐπέμψεν ὁμοίως σὺν ἐφοδίῳ· οἱ τινες
τετάρτῳ ἐνιαυτῷ ἦκον ἀπαγγέλλοντες, μήτε μου τὴν τεκοῦσαν ἢ τοῖς ἀδελ-
φοῦς ὅλως ἐωρακέναι,² μηδὲ ἄλλου τινὸς τῶν σὺν αὐτοῖς ἀπεληλυθόντων κἄν
ἶχνος εὐρηκέναι.

LXXVIII. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ¹ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὑπὸ πολλῆς λύ-
πης ἐκθαμβος γενόμενος, καὶ οὐκ εἰδὼς, ποῦ ὁρμήσας κατὰ ζήτησιν ἐκείνων
ἐξεέλθοι, ἐμὲ παραλαβὼν καὶ εἰς Πόρτον² καταβάς πυκνότερον ἐπυνηθάνετο,
ποῦ τις ἢ³ ἴδοι ἢ ἀκούσειεν ἐντὸς τεσσάρων ἐνιαυτῶν ἀπαντῆσαν ναυάγιον.
καὶ ἄλλος ἀλλαγῆ ἔλεγεν. ὁ δὲ πάλιν ἀντεπυνηθάνετο, εἰ ἐωράκασι σῶμα
γυναικὸς μετὰ βρεφῶν ἐκβεβρασμένον⁴ τῇ γῆ. πολλῶν οὖν πολλὰ λεγόντων
ἐωρακέναι πτώματα κατὰ διαφόρους καιροὺς, ὁ πατὴρ ἀκούων ἐστέναζε.
πλὴν ὑπὸ τῶν σπλάγχχνων νενικημένος⁵ ἀλόγιστα ἐπυνηθάνετο, τοσοῦτον θα-
λάσσης βυθὸν πειρώμενος ἐρευνᾶν· ὁμοῦς συγγνωστὸς ἦν, ὅτι διὰ τὴν πρὸς
τοὺς ζητουμένους στοργὴν ἐλπίσιν ἐβουκολεῖτο κεναῖς. καὶ δὴ ποτε ὑπὸ
φροντισταῖς καταλιπὼν με καὶ ἐπιτρόποις δωδέκατον ἤδη γεγονότα ἔτος,
αὐτὸς δακρύων εἰς Πόρτον κατῆλθε· καὶ εἰς πλοῖον ἐμβὰς εἰς ἐπιζήτησιν
ἐκείνων ἐξέπλευσε· καὶ ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ νῦν οὔτε γράμματα παρ' αὐτοῦ⁶
ἐδεξάμην, οὔτε⁷ ἐν ζῴσιν αὐτὸν εἶναι ἢ τεθνηκόσιν ὅλως ἐπίσταμαι. ῥυπὴ
δὲ μοι πλείων⁸ πρὸς τοῦτο τῆς διανοίας, ὅτι τέθνηκέ που, ἢ ὑπὸ λύπης
ἦντων γενόμενος, ἢ ναυαγίῳ περιπεσὼν. τούτου δὲ τεκμηρίῳ χροῶμαι, ὅτι ἐξ
ἐκείνου ἤδη λοιπὸν εἰκοστὸν ἔτος ἐστίν, ἀφ' οὗ ἶχνος οὐδὲν ἀληθείας ἐμοὶ
περὶ αὐτοῦ ἦκουσται.

LXXIX. Ταῦτα ἀκούων ὁ Πέτρος ὑπὸ συμπαθείας¹ ἐδάκρυε καὶ
εὐθέως τοῖς συνοῦσι γησιόις εἶπεν· εἴ τις πέπονθεν εὐσεβῆς ἀνὴρ, οἷα ὁ
τούτου πατὴρ, εὐθέως ἂν τῷ τῆς θεοσεβείας λόγῳ ἢ² τῷ πονηρῷ ἐπέγραφε
τὴν αἰτίαν· οὕτω καὶ τοῖς ταλαιπώροις ἔθνεσι συμβαίνει πάσχειν, καὶ ἀγνοοῦ-
μεν οἱ³ θεοσεβεῖς. ταλαιπώρους⁴ δὲ αὐτοὺς εὐλόγως εἶρηκα, ὅτι καὶ ἐνταῦ-
θα πλανῶνται, καὶ τῆς ἐκείθεν ἐλπίδος ἀποτυγχάνουσι. τοῖς γὰρ ἐν θεοσε-
βείᾳ τὰ λυπηρὰ πάσχουσιν ἔκτισις αὐτὰ γίνεται τῶν παραπτωμάτων.

LXXX. Οὕτως εἰπόντος τοῦ Πέτρου εἰς τις τῶν ἐν ἡμῖν τολμήσας

BCD et al. ap. Cot. Scribe saltem αὐτοῦ. δὲ excidit Clerici ed. 1724. — 7) φου-
— 4) ὡς B. — 5) ἀμυδρῶν BC. — 6) στιανὸς C. — 8) τοῦ addidi ex BCD.

Matthidia dicebatur, pater autem Faustus, fratres vero alter Faustinus, alter Faustianus vocabantur. Cum igitur tertius ego post eos natus essem, mater, quemadmodum pater referebat, somnium vidit, quod nisi confestim assumptis duobus filiis suis geminis Roma decennium abesset, ipsa cum iis morte pessima esset interitura.

LXXVII. Pater igitur, qui liberorum amans erat, cum servis et ancillis ac dato sufficienti viatico in navem impositos Athenas etiam erudiendos misit; me vero solum ad consolationem secum retinuit. Atque eam ob rem ingentes gratias ago, quod me quoque somnium non iusserit una cum matre urbe Roma excedere. Itaque eo anno transacto pater suis Athenas misit pecuniam simul cognoscere gestiens, quo modo vita agerent. Qui autem abierant, non redierunt. Tertio rursus anno pater anxius alios ablegavit similiter cum rebus ad victum necessariis; qui quarto anno redeunt ac nunciant, se nec matrem meam, nec fratres usquam vidisse, neque ullius eorum, qui cum iis discesserant, vel vestigium reperisse.

LXXVIII. Haec ergo audiens pater et prae multo dolore obstupefactus nesciensque, quo eorum quaerendorum causa tenderet, assumpto me ac in Portum descendens frequentius sciscitabatur, ubi quispiam vel vidisset vel audivisset intra quattuor annos naufragium contigisse. Atque varii vario in loco accidisse referebant. Ille autem iterum rogabat, num vidissent corpus mulieris cum pueris in terram a mari eiectum. Cumque multi se multa diversis temporibus cadavera spectasse dicerent, pater audiens ingemiscebat. Verum naturali affectu devictus praeter rationem percontabatur, qui tantum maris profundum scrutari conaretur; tamen venia dignus erat, quod caritate eorum quos quaerebat spebus lactabatur inanibus. Denique me sub magistris et procuratoribus relinquens iam duodecim annos natum ipse in Portum flens descendit, navique conscensa ad illorum inquisitionem enavigavit; atque ex eo tempore usque adhuc nec litteras ab eo accepi, nec inter vivos an inter mortuos sit prorsus novi. Eo tamen plus mens mea propendet, ut existimem, eum obiisse vel tristitia superatum vel naufragio involutum. Qua in re hoc utor argumento, quod iam ab eo tempore vigesimus annus sit, ex quo nullum veritatis vestigium de eo accepi.

LXXIX. Cum haec audisset Petrus, commiserationis affectu lacrimas fudit statimque ad familiares qui aderant dixit: Si quis piaee religioni deditus vir ea pertulisset, quae huius pater, continuo religioni vel diabolo adscripsisset causam. Ita etiam miseris Gentilibus pati contingit, et ignoramus qui pii erga Deum sumus. Eos autem miseros merito appellavi, quia et hic in errore versantur, et spe futura excidunt. Quando enim viri religiosi afficiuntur incommodis, ea illis ad delictorum persolutionem cedunt.

LXXX. Hunc in modum locuto Petro unus ex nostris audacia sumpta

— 9) *ἐξ αὐτῆς* deest in C, ubi *λαβοῦσα* p. *παραλαβοῦσα*. — 10) *ἀποδημήσοι* B C D, cui lectioni favet nostra Epit. — 11) *πανολεθρίω* CD.

Cap. LXXVII. 1) *τοῖς αὐτοῦ* BCD ut uterque nostrae Epit. Cod. — 2) *μήτε μὴν αὐταῖς* (haud dubie legendum *αὐτοῦς* c. Hom. XII, 9 et nostra Epit.) *Ἀθήναις ἐπιδημηκένοι* insor. BCD et al. ap. Cot.

Cap. LXXVIII. 1) *πατήρ* om. C. — 2) Intellige Portum Romanum ad Tiberis ostia (Ostiae) situm. Cfr. supra

c. 8. — 3) *ἦ* accessit ex B C D. Mox *ἀκούσαι* p. *ἀκούσειεν* Turn. — 4) *ἐκβεβρασμένων* mutatum in *ἐκβεβρασμένον* B, *ἐκβεβρασμένων* C. — 5) *κεκινημένος* BCD et al. ap. Cot. — 6) *παρ' αὐτοῦ* om. B. — 7) *οὐτ' CD, οὐτ' εἰ B, οὐτ' ὡς* al. ap. Cot. — 8) *πλείων* post *διανοίας* exh. C.

Cap. LXXIX. 1) *ὑπὸ τῆς συμπαθείας* C. — 2) *ἦ* recepi ex O nostrae Epit. Cfr. nostr. Hom. ed. XII, 11 not. 8. — 3) *οἱ* om. D. — 4) *καὶ ταλαιπώρους* B.

ἀντὶ πάντων παρεκάλεσεν αὐτὸν, αὔριον ὀρθροαιότερον εἰς Ἄραδον¹ τὴν κατέναντι νῆσον ἐκπλεῦσαι, τριάκοντα οἴμαι οὐδὲ ὄλους² σταδίους ἀπέχουσιν, ἐπὶ ἱστορία τῶν ἐκαῖσε³ ἀμπελίνων δύο στύλων μέγιστα πάχη φερόντων.⁴ ὁ γοῦν πειθήνιος Πέτρος ἐπένευσεν οὕτως εἰπὼν· ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐκβῆτε, μὴ ἅμα πάντες εἰσέρχησθε εἰς τὴν θεωρίαν, ὣν ἐπιθυμεῖτε. οὐ γὰρ βούλομαι ὑμᾶς τὰς τῶν πολιτῶν ὄψεις πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρέφειν. καὶ οὕτω⁵ πλεύσαντες μᾶς ὥρας κατήχθημεν εἰς τὴν νῆσον. ἐκβάντες δὲ⁶ τοῦ σκάφους εἰσήειμεν, ἔνθα οἱ ἀμπελίνοι στύλοι ἦσαν· ὅμως καὶ μετὰ τῶν στύλων ἄλλος μὲν ἄλλο τι τῶν Φειδίου ἔργων ἐθεώρει.

LXXXI. Πέτρος δὲ μόνος οὐκ ἀναγκαῖον ἠγήσατο ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκεῖ γενέσθαι· γυναικὶ δὲ τιτι εἶξω πρὸ τῶν θυρῶν καθεζομένη καὶ τροφῆς χάριν μεταιτούση¹ προσχῶν ἔφη· γίναι, τί σοι τῶν οἰκείων ἐλλείπει² μελῶν, ὅτι τοςάντην ὕβριν ἀνεδέξω, λέγω δὴ τὸ πρυσαιτεῖν, καὶ μὴ μᾶλλον ταῖς ὑπὸ τοῦ³ θεοῦ σοι δεδωρημέναις χερσὶν ἐργαζομένη τὰς ἐφημέρους πορίζη τροφάς; ἡ δὲ βύθιον τι στενάξασα καὶ περιπαθὲς ἀπεκρίνατο· εἴθε γὰρ ἦσαν μοι χεῖρες ὑπουργεῖν ὅπως δυνάμεναι. νῦν δὲ μοι σχῆμα μόνον χειρῶν ἀποσώζουσι νεκρὰ καὶ αὐταὶ τυγχάνουσαι. καὶ ὁ Πέτρος· τίς δὲ⁴ ἡ αἰτία, ἤρετο, τοῦ⁵ τοῦτό σε τὸ χαλεπώτατον πεπονθέναι; ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν· ψυχῆς ἀσθένεια, καὶ πλέον οὐδέν. εἰ γὰρ ἀνδρεῖον εἶχον φρόνημα, ἦν κρημνὸς ἡ⁶ βυθὸς, ὅθεν ἐμαντὴν ῥίψασα τῶν ὀδυνώοντων με παυσασθαι ἠδυνάμην κακῶν.

LXXXII. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί οὖν, οἶε, γίναι, ὅτι πάντες οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μὴ¹ τῇ χείρονι κολάσει ἐν ἄδου² αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ τῆς ἀντοκτονίας χάριν κολάζονται; ἡ δὲ εἴθε ἐπεπέισμην, ἔφη, ὅτι οὕτως ἐν ἄδου³ ψυχαὶ εὐρίσκονται ζῶσαι· καὶ ἠγάπων ἂν παρ' οὐδέν⁴ θεμένη τὴν τιμωρίαν ἀποθανεῖν, ὥστε τοὺς ἐμοὶ περιποθήτους θεάσασθαι καὶ βραχύ. καὶ ὁ Πέτρος πρὸς ταῦτα⁵ καὶ τί ἄρα ἐστὶ τὸ λυποῦν σε; διψῶ γὰρ⁶ μαθεῖν. καὶ εἰ με διδάξεις, πίστις σοι παρέξω⁷ βεβαίαις, ὅτι ἐν ἄδου ζῶσιν αἱ ψυχαὶ, καὶ ἀντὶ κρημοῦ ἢ βυθοῦ ὀρέξω σοι φάρμακον, δι' οὗ τοῦ ζῆν ἀνωδύνως ἀπαλλαγῆση.

LXXXIII. Καὶ ἡ γυνὴ τὸ ῥηθὲν οὐ συνείσα, ἠδέως δὲ μόνον ἀρπάσασα τὸ λεχθὲν, λέγειν ἤρξατο οὕτως· γένος μὲν καὶ πατρίδα σοι διηγῆσασθαι, οὐκ οἴμαι ποτε πείσειν ἐμαντὴν δυνηθῆναι· πλὴν ἀλλὰ καὶ σοι τί διαφέρει τοῦτο μαθεῖν, ἢ μόνον τὴν αἰτίαν, ἧς ἔτεκεν ὀδυνωμένη δῆγμασι τὰς ἐμὰς ἐνέκρωσα χεῖρας; ὅμως τὰ κατ' ἐμαντὴν ὡς δυνατόν ἀκοῦσαι σε διηγῆσομαι. ἐγὼ πάντ' ἐξ εὐγενῶν οὕσα δυνατοῦ τινὸς προσταγῆ ἀνδρὶ πρὸς γένους αὐτῶ τυγχάνοντι ἐγενόμην γυνή· καὶ διδύμους υἱοὺς ἔχουσα καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις υἱὸν ἔσχον.¹ ὁ δὲ τοῦ ἐμοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὸς ἐπιμανεῖς μου τῇ ὄψει καὶ τῷ ἐμῷ ἔρωτι κατ' ἄκρας ἀλούς, καὶ τὰ σωφρονεῖν σφόδρα τῆς ταλαιπώρου φιλούσης καὶ μήτε συνθέσθαι τῷ ἐραστῇ βουλομένης, μήτε δὲ τῷ ἐμῷ ἀνδρὶ πάλιν ἀναθέσθαι τὸν ἐπ' ἐμοὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἔρωτα πρέπον εἶναι λογισαμένης, ὡς ἂν μήτε² τὴν τοῦ ἀνδρὸς κοίτην ὕβρισω, μήτε τῷ ἀδελφῷ τὸν ἀδελφὸν ἐκπολεμώσω³ καὶ τῷ ἐκείνου γένει μεγάλῳ ὄντι ὄνειδισμὸν ἐπαγάγω, τὴν πόλιν ἐλογισάμην μετὰ τῶν ἐμῶν διδύμων παιδῶν⁴ ἐπὶ χρόνον τινὰ καταλι-

Cap. LXXX. 1) Ἀντάραδον O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 2) ὄλους C. — 3) ἐκαῖ C. — 4) πάχη μέγιστα

φερόντων στύλων ordinat D. — 5) οὕτως CD. — 6) οὖν B.

Cap. LXXXI. 1) ἐπαιτούση al. ap.

pro omnibus rogavit eum, ut postridie diluculo in Aradam oppositam insulam, quae triginta opinor nec totis stadiis distabat, navigaremus ad videndas ibi duas columnas viteas maximam molem continentes. Petrus ergo, qui erat morigerus, annuit ita dicens: Cum ex navi egressi fueritis, ne una omnes procedatis ad spectationem eorum, quae cupitis. Neque enim volo ut civium oculos in vos convertatis. Atque sic navigantes hora una in insulam delati sumus. Et descendentes ex scapha eo progressi sumus, ubi columnae viteae erant; simulque cum columnis alius quidem aliud quodpiam ex Phidiae operibus spectabat.

LXXXI. Unus autem Petrus necesse non putavit, quae ibi erant invisere; sed animadvertens mulierem quandam extra pro foribus sedentem et victus gratia mendicantem Mulier, inquit, quonam membrorum tuorum cares, quod tantam contumeliam suscepisti, mendicandi inquam, ac non potius a Deo tibi concessis manibus laborans quotidianum cibum comparas? Illa vero profundum ac vehementem gemitum trahens respondit: Utinam quidem mihi essent manus, quae certe possent operari. Nunc autem mihi solam manuum figuram servant, ipsaeque emortuae sunt. Ac Petrus interrogavit: Quae vero causa fuit, ut tam grave malum sustineres? At illa ad eum: Animi imbecillitas, nec aliud quicquam. Si enim forti animo fuisset praedita, erat praecipitium aut pelagus, unde me deiciens poteram malis dolorem afferentibus finem imponere.

LXXXII. Tum Petrus inquit: Quid enim, putasne, mulier, omnes sui interfectores supplicio liberatum iri, an non potius animas eorum, qui ita moriuntur, maiori supplicio in inferis propter sui homicidium afficiendas? At illa Utinam, inquit, persuasum mihi esset, revera in inferis animas vivas reperiri, utique nihili reputans poenas mori eligerem, quo vel exiguo tempore intuerer mihi exoptatissimos. Ad haec Petrus: Et quidnam est, quod te excruciat? Scire enim valde aveo. Ac me si certiozem feceris, tibi firma tradam documenta, quod animae in inferis vivant, et pro praecipitio vel profundo tibi dabo medicamen, quo a vita sine dolore decedas.

LXXXIII. Et mulier, ut quae sermonem non intelligeret eumque dumtaxat prout optabat arriperet, ita disserere coepit: Genus quidem et patriam, si tibi exponerem, non arbitror me unquam posse persuadere; sed et quid ad te attinet id cognoscere, nisi tantum causam, ob quam dolore affecta morsibus manus meas mortuas reddidi? Attamen mea, quoad audire potes, referam. Ego nobilissimis orta parentibus potentis cuiusdam imperio nupsi viro, qui erat illius propinquus; et duos geminos liberos sustuli, tertiumque insuper edidi. Porro cum mariti mei frater formam meam deperiret et amore meo summopere captus esset, atque misera ego caste vivere admodum cuperem et neque vellem amatori consentire, neque etiam viro meo amorem fratris erga me exponere, cumque mecum reputassem, ut nec viri torum contumelia afficerem, nec fratrem fratri redderem inimicum et magnae familiae probrum inferrem, statui ab urbe cum geminis meis pueris ad quoddam tempus abesse, donec impurus amor illius, qui

Cot. — 2) *λεβπει* B ut Hom. XII, 13 et nostra Epit. — 3) *τοῦ* om. C. — 4) *δέ σε* C, licet alterum *σε* exhibeat post *τοῦτό*. — 5) *τοῦ* addidi ex C et Hom. l. c. — 6) *ἦν* BD et noster Hom. Cod. Ottob.

Cap. LXXXII. 1) *μη* deest in al. ap. Cot. — 2) *ἐν ἄδῃ* BC c. Hom. XII, 14 et nostrae Epit. Codice V, *ἐν ἀδῃ* D. — 3) *ἐν ἄδῃ* B ut Hom. l. c., nostra

Epit. et al. ap. Cot., idem est *ἐν ἀδῃ* D; *αἱ ψυχαὶ ἐν ἄδῃ* exhibet C. — 4) *οὐδενός* al. ap. Cot. — 5) *πρὸς ταῦτα ὁ Πέτρος* p. καὶ ὁ Πέτρος πρὸς ταῦτα BCD. — 6) *τοῦ* al. ap. Cot. — 7) *παράσχῳ* BCD.

Cap. LXXXIII. 1) *ἔσχον υἱὸν* inv. C. — 2) *μήτε δὲ* CD. — 3) *ἐκπολεμώσω τὸν ἀδελφὸν* inv. BCD. — 4)

πειν, ἕως καὶ ὁ μαρὸς ἔρως παύσεται^δ τοῦ πρὸς ὕβριν με κολακεύσαντος.^ε τὸν μὲν τοι ἕτερον υἱὸν παρὰ τῷ πατρὶ μαῖναι εἰς παραμυθίαν ἔγνω καταλιπεῖν.

LXXXIV. Πλὴν ἵνα¹ ταῦτα οὕτω γένηται, ἐπενόησα καὶ ὄνειρον πλάσασθαι, ὡς δὴ τις νύκτωρ ἐπιστάντος μοι καὶ εἰπόντος· ἑξαυτῆς ἅμα τοῖς διδύμοις σου τέκνοις, ὦ γύναι, ἐπὶ χρόνον τινα μέχρις ὅτε μηνύσω σοι πάλιν ἐπαγελθεῖν, ἔβηθι τὴν Ῥωμαίων· ἐπεὶ ἅμα ἀνδρὶ καὶ πᾶσι σου τοῖς τέκνοις ἐκ τοῦ αἰφνιδίου κακῶς τελευτήσεις. ἅμα δὲ τῷ τὸν ὄνειρόν με ψεύσασθαι² πρὸς τὸν ἄνδρα, αὐτὸς περίφοβος γενόμενος τοὺς τε δύο υἱούς, δούλους τε καὶ παιδίσκας, καὶ χρήματα συχνὰ ἐν πλοίῳ ἐνθήμενος εἰς Ἀθήνας ἐξέπεμψεν, ἐντειλάμενος τοὺς υἱούς ἐκπαιδεῦσαί με, μέχρις ἂν, φησί, τῷ χρηματίσαντι δόξῃ³ ἐπανιέναι σε. καὶ δὴ σὺν ἅμα τέκνοις ἢ τάλαινα πλέουσα, ὑπὸ ἀνέμων ἀταξίας εἰς τούτους ἀπορήκρῃσα τοὺς τόπους, νυκτὸς τῆς νηὸς διαλυθείσης, ναυαγίῳ περιεπέσομεν. πάντων δὲ θανόντων ἢ ἀτυχῆς ἐγὼ μόνη ὑπὸ σφοδροῦ κύματος ῥιπισθεῖσα ἐπὶ πέτρας ἐρήϊφην· ἐφ' ἧς καθεσθεῖσα ἐλπίδι τοῦ τὰ τέκνα με ζῶντα εὔρειν εἰς τὸν βυθὸν ἑμαντήν οὐκ ἔρριψα τότε, ὅτε καὶ τὴν ψυχὴν εἶχον τοῖς τῆς λύπης κύμασιν ἤδη⁴ μεμεθυσμένην, καὶ πράξαι τοῦτο εὐπετῶς ἠδυνάμην.

LXXXV. Πλὴν ἐπειδὴ ὄρθρος ἐγένετο, μεγάλη βοῶσα καὶ γοερὰ κωκύουσα περιεβλεπόμεν, ζητοῦσα τῶν ἐμῶν ταλαιπώρων βρεφῶν τὰ νεκρὰ σώματα. ἐλείσαντες οὖν με οἱ ἐπιχώριοι καὶ γυμνὴν ἰδόντες ἐνέδυσαν. εἶτα καὶ¹ τὸν βυθὸν ἀνηρεύνων τὰ ἐμὰ τέκνα ζητοῦντες. ἐπεὶ δὲ μὴ εὔρισκον, παραμυθίας χάριν τινὲς τῶν φιλοξένων γυναικῶν προσελθοῦσαι διηγοῦντο ἑκάστη τὰ ἑαυτῆς κακὰ, ἵνα τῇ τῶν ὁμοίων συμφορᾷ παραμυθίας μέρος² ἐν τοῖς ἐμοῖς εὔρομι· ὃ δὴ με καὶ μᾶλλον ἐλύπει, καὶ τὴν ψυχὴν ἐπὶ πλεῖον κατήσθει, γυναικῶν καὶ ἄλλων ἀκούουσαν³ συμφορᾶς. καὶ δὴ καὶ εἰς ξενίαν πολλῶν με ἄγειν ἀξιουσῶν μία τις τῶν ἐνταῦθα πενιχρὰ πολλὰ βιασαμένη εἰς τὸ ἑαυτῆς ἔλθεῖν ἀνέπεισε καταγώγιον θάρσει,⁴ λέγουσα· καὶ γὰρ ὁ ἐμὸς ἀνὴρ, ναύτης δὲ οὗτος ἦν, κατὰ θάλασσαν τέθνηκε πάντῃ νεώτερος ὢν. καὶ ἐξ ἐκείνου πολλῶν με ἀξιούντων εἰς⁵ γάμον ἔλθεῖν ἐγὼ χηρεύειν εἰλόμην⁶ τὸν ἐμὸν ἄνδρα ποθοῦσα. ἔσται δὲ κοινὰ ἡμῖν, ἃ διὰ χειρῶν ἀμφοτέραι πορίζειν δυνάμεθα. καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνη.

LXXXVI. Ἐγὼ δὲ ἵνα μὴ σοι μηκύνω τοὺς ὑπὲρ τούτου λόγους, συνήκησα ταύτῃ διὰ τὴν φιλανδρίαν. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τῆς ταλαιπώρου μὲν αἱ χεῖρες ἐμοῦ¹ ὑπὸ τῶν δηγμάτων παρείθησαν, καὶ ἡ ὑποδεξαμένη με² αὕτη γυνὴ ὑπὸ πάθους τινὸς ὅλη συνδεθεῖσα σχεδὸν ἀκίνητος³ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἔρριπται. ἐπεὶ οὖν ὁ τῶν πάλαι⁴ γυναικῶν ἔλεος ἤδη παρήμασεν, ἐγὼ δὲ καὶ ἡ κατ' οἶκον ἀμφοτέραι⁵ συμφοραῖς ἐπίσης κεχρήμεθα, καθέζομαι νῦν ὡς ὁρᾶς ἐνταῦθα προσαιτοῦσα, καὶ ὢν ἂν εὐπορήσω, κοινὰ ποιοῦμαι⁶ καὶ τῇ συνταλαιπώρῳ. καὶ τὰ μὲν ἐμὰ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. λοιπὸν⁷ σὺ μὴ κωλύσης τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι τοῦ δοῦναι τὸ φάρμακον, ὅπως καὶ τῇ συνουίῳ θανεῖν ἐπιθυμούσῃ τοῦ δοθέντος κοινωνήσω, αὐτὴ τε μετασχοῦσα τῆς ζωῆς ταύτης θάττον ἀπαλλαγῶ.

LXXXVII. Ταῦτα τῆς γυναικὸς εἰπούσης ὁ Πέτρος ὑπὸ λογισμῶν¹

τέκνων B. — δ) παύσεται CD, Hom. XII, 15, nostra Epit. et al. ap. Cot. —

ε) κολακεύοντος Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

mihī ad dedecus assentabatur, finem acciperet. At alterum filium, ut apud patrem in solatium maneret, relinquendum censi.

LXXXIV. Verum quo haec ita fierent, in animum indaxi somnium fingere, quasi aliquis mihi noctu adstitisset ac dixisset: Confestim una cum geminis tuis pueris, o mulier, Roma discede ad aliquod tempus, donec tibi rursus indicavero, ut redeas; alioqui cum viro cunctisque tuis liberis der repente peribis male. Simul autem ac somnium ementitum viro naravi, timore magno commotus me et duos filios servosque et ancillas atque multam pecuniam in navem imponens Athenas misit iussitque, ut natorum eruditioni vacarem, quoad, inquit, visionis auctori placuerit redire te. Itaque ego misera una cum liberis navigo, et ventorum vi prolicior in haec loca, navique noctu dissoluta in naufragium incidimus. Mortuis autem omnibus una ego infelix magnis iactata fluctibus in saxum eiecta sum, in quo sedens, quia me natos vivos reperturam sperabam, in pelagus me non deieci tum, cum et animum habebam doloris fluctibus iam ebrum, et hoc facere facile poteram.

LXXXV. Verum ubi illuxit, plurimum clamans et miserabiliter eulans circumspiciebam quaerens infeliciū liberorum meorum cadavera. Igitur misericordia ducti regionis illius homines et nudam intuiti induerunt. Ac deinde maris profundum scrutati sunt quaerentes natos meos. Et quia non inveniebant, nonnullae hospitales mulieres consolandi mei gratia accesserunt et sua singulae mala enarrabant, ut similium calamitate partem consolationis in meis adversitatibus nanciscerer; id quod certe me magis torquebat animumque plus lacerabat, dum aliarum mulierum calamitates audirem. Ceterum cum multae me hospitio recipere cuperent, quaedam eius loci paupercula multa vi adhibita persuasit, ut ad suum domicilium pergerem Confide, dicens; etenim vir meus, qui erat nauta, in mari admodum iuvenis obiit. Atque ab eo tempore licet multi rogarint me, ut nuptias contraherem, ego viri mei desiderio agere in viduitate malui. Erunt autem inter nos communia, quaecumque manibus ambae poterimus comparare. Atque ipsa hactenus.

LXXXVI. Ego vero ne tibi sermonem de his in longum protraham, cum ea habitavi propter amorem, quo maritum prosequeretur. Nec multum tempus intermedium fuit, quando et meae manus infelicis mulieris morsibus debilitatae sunt, et ea mulier quae me susceperat morbo quodam tota occupata fere immobilis domi iacuit. Quoniam ergo misericordia mulierum, quae olim commiserescebant, iam vigorem amisit, ac ego et illa clausa domi ambae miseriis ex aequo utimur, nunc ut vides hic sedeo stipem petens, et quae mihi suppeditantur communia facio cum illa pariter misera. Ac meae quidem res hoc modo se habent. Superest, ut te non inhi-beas in complendo eo, quod promisisti daturum te pharmacum, quo et cum contubernali mortem optante quod dederis communicem et ego sumens hac vita citius liberer.

LXXXVII. Haec dicente muliere Petrus cogitationibus stare sus-

Cap. LXXXIV. 1) *ἵνα μοι* B. — 2) Sic etiam Hom. XII, 16 et nostra Epit., *διαψεύσασθαι* BCD et al. ap. Cot. — 3) *πάλιν* inser. CD. — 4) *ἤδη* non est in B.

Cap. LXXXV. 1) *καὶ* om. B. — 2) *παραμυθίαν* p. *παραμυθίας μέρος* B. — 3) *ἀκούουσα* BD. — 4) *θάσσει* BCD. — 5) *πρὸς* B. — 6) *ἐβουλόμην* fuit in B.

Cap. LXXXVI. 1) *ἐμοῦ αἱ χεῖρες* inv. B. — 2) *με* om. C. — 3) *ὄλωσ* inserit B. — 4) *παντῶν* B. — 5) *ἀμφοτέραις* B. — 6) Ita dedi ex B, *ποιουμένη* CD et vulg. — 7) *οὖν* inser. al. ap. Cot.

Cap. LXXXVII. 1) *ὑπὸ λογισμῶν ὁ πέτρος* transp. CD ut Hom. XII, 19 et nostra Epit., ubi est *ὑπὸ λογισ-*

ἵστασθαι μετέωρος ἰδοῦμαι. ἐγὼ δὲ ἐπιστάς καὶ τὸν διδάσκαλον τῆ γυναικὶ κοινολογούμενον² οὕτω καταλαβὼν ἐκ πολλοῦ σε περιερχόμενος, ἔφη, ἐζή-
 τουν· καὶ τὰ τῶν τί ποιητέον; ὁ δὲ Πέτρος προσέταξέ μοι προαγαγόντι μέ-
 νει ἐπὶ τοῦ πλοίου. καὶ ἐπειδὴ ἀντειπεῖν οὐκ ἦν οὕτω καλεῦσαντι, τὸ προσ-
 ταχθῆν ἐποίουν. ὁ δὲ Πέτρος μικρᾷ τινὶ ὑποψία, ὡς αὐτός μοι πάντα
 ὑστερον διηγήσατο, παλλόμενος τὴν καρδίαν ἐπυθάνετο τῆς γυναικὸς λέγων·
 εἰπέ μοι, γύναι, τὸ γένος καὶ τὴν πόλιν καὶ τῶν τέκνων δὴ³ τὰ ὀνόματα, καὶ
 παραχρῆμα δίδωμί σοι τὸ φάρμακον. ἡ δὲ βιαζομένη μὲν καὶ εἰπεῖν οὐκ ἐθέ-
 λουσα, τὸ φάρμακον δὲ ὁμοῦς ἐριεμένη λαβεῖν ἐσοφίσατο ἀντὶ ἄλλων εἰπεῖν
 ἕτερα, καὶ ὁμοῦς αὐτὴν μὲν Ἐφεσίαν εἶναι ἔφησε,⁴ τὸν ἄνδρα δὲ Σικελὸν,
 ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν ἠμεψε τὰ ὀνόματα. καὶ ὁ Πέτρος οἰη-
 θεὶς αὐτὴν ἀληθεύειν οἶμοι γύναι, φησὶν, ἐνόμιζον μεγάλην τινὰ χαρὰν τῆ
 σήμερον ἄγειν ἡμέρα ὑπολαβὼν σε τίνα εἶναι, ἧς τὰ πράγματα ἀκούσας
 ἀκριβῶς ἐπίσταμαι. ἡ δὲ ἐξώρκιζε⁵ λέγουσα· δεομαί σου, εἰπέ μοι, ἵνα εἰδῶ,
 εἰ ἔστι τις ἐν γυναιξὶν ἄλλη ἀθλιωτέρα ἐμοῦ.

LXXXVIII. Καὶ ὁ Πέτρος ψεύδεσθαι οὐκ εἰδὼς καὶ ἄλλως ὑπὸ
 εἰδούς τοῦ πρὸς αὐτὴν ἐλκόμενος τὸ ἀληθὲς λέγειν ἤρξατο. ἐμοί τις ἔστι
 νεανίας, ὃ γύναι,¹ τῶν τῆς θεοσεβείας ὀρεγόμενος λόγων,² Ῥωμαίων ὑπάρ-
 χων πολίτης, ὅστις μοι διηγῆται, πῶς³ πατέρα τε ἔχων καὶ ἀδελφοὺς δύο⁴
 διδύμους οὐδένα τούτων ὄρα. ἡ τε γὰρ μήτηρ ὡς ὁ πατήρ, φησὶ, διηγῆτό μοι,
 ὄνειρον ἰδοῦσα τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπὶ χρόνον τινὰ ἐξῆι μετὰ τῶν διδύμων
 αὐτῆς τέκνων, ἵνα μὴ κακῶ τελευτήσῃ θανάτῳ, καὶ οὐκ αὐτοῖς ἐκβᾶσα τὴν
 οὐχ εὐρίσκειται· ὁ δὲ ταύτης μὲν ἀνὴρ, αὐτοῦ δὲ πατήρ, καὶ αὐτὸς εἰς ἐπιζή-
 τησιν αὐτῆς ἐκβᾶς, οὐδὲ οὕτως⁵ εὐρίσκειται.

LXXXIX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἐπιστήσασα τὸν νῦν αὐ-
 τοῖς¹ ὑπὸ ἐκπλήξεως ἀπέψυξεν ἡ γυνή. ὁ δὲ Πέτρος νήφειν αὐτὴν παρα-
 κελυσάμενος, τί² ποτὲ ἔστιν ὁ πάσχεις,³ διεπυθάνετο. ἡ δὲ ὡσπερ ἐκ μέ-
 θης ἀνενεγκοῦσα καὶ τὸ πρόσωπον τρίψασα καὶ ποῦ ἔστιν, ἔφη, ποῦ⁴ ὁ
 θρυλλόμενος νεανίας; συνεῖς δὲ ὁ Πέτρος τὸ δράμα εἰπέ μοι σὺ πρῶτον,
 ἔφη· ἄλλως γὰρ ἰδεῖν τοῦτον οὐ δύνασαι. ἡ δὲ σπεύδουσα ἐγὼ, φησὶν, ἡ τοῦ
 νεανίσκου μήτηρ εἰμὶ, καὶ Κλήμης αὐτῶ ὄνομα. καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας αὐ-
 τὸς ἔστιν,⁵ εἶπεν, αὐτός ἐστι. καὶ οὕτως ἦν ὁ πρὸ μικροῦ⁶ προσελθὼν καὶ
 λαλήσας μοι, ὃν καὶ ἀναμένειν ἐν τῷ πλοίῳ προσέταξα. ἡ δὲ προσπεσοῦσα
 τῷ Πέτρῳ ἠξίου σπεύδειν ἐπὶ τὸ πλοῖον. καὶ ὁ Πέτρος εἶ μοι τηρεῖς, ἔφη,
 τὰς συνθήκας, καὶ τοῦτο ποιήσω. ἡ δὲ πάντα ποιῶ, φησὶ, μόνον μοι τὸ
 τέκνον τὸ μονογενὲς γνώρισον· δύξω γὰρ δι' αὐτοῦ καὶ τὰ δύο μου τὰ ἐνταῦ-
 θα τεθνηκότα τέκνα ὄραν. καὶ ὁ Πέτρος ἀλλ' ὅταν αὐτὸν ἴδῃς, ἠσύχασον,
 μέχρις ἂν τῆς νήσου ἐκβῶμεν.

XC. Λαβόμενος οὐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς ὁ Πέτρος ἦγεν ἐπὶ τὸ πλοῖον.
 ἐγὼ δὲ ἰδὼν χειραγωγοῦντα γυναῖκα ἐγέλασα, καὶ προσελθὼν εἰς τιμὴν αὐ-
 τοῦ ἀπ' αὐτοῦ χειραγωγεῖν αὐτὴν ἐπειρώμην. καὶ ἅμα τῷ ἄψασθαί με τῆς
 χειρὸς αὐτῆς ὀλολύξασα ὡς μήτηρ μέγα καὶ περιπλακεῖσα σφόδρα κατεφίλει
 με τὸν αὐτοῦ υἱόν. ἐγὼ δὲ τὸ πρᾶγμα ὄπερ ἦν ἀγνοῶν ὡς μαινομένην ἀπε-
 σαιώμην, αἰδούμενος δὲ καὶ τὸν Πέτρον πικρίας ἐπληρούμην.

μῶν πολλῶν ὁ Πέτρος. — 2) κοινολο-
 γούμενον τῆ γυναικὶ ἱπν. C. — 3) δὴ

om. B. — 4) ἀνέφησεν εἶναι B, ἔφησεν
 εἶναι C, om. ἔφησε D. — 5) Sic B C D,

pensus videbatur. Ego vero superveniens et magistrum cum muliere colloquentem ita nactus. Jam dudum, inquam, oberrans quaerebam te; et nunc quid faciendum est? Petrus autem imperavit, ut praecederem ac in navi exspectarem. Et quia non licebat contradicere ei, qui ita praeceperat, quod fuerat iussum feci. At Petrus, ut ipse mihi cuncta postea exposuit, suspitione exigua in pectore pulsatus interrogabat mulierem dicens: Refer mihi, femina, genus et civitatem atque etiam liberorum nomina, statimque medicamentum tibi tradam. Illa vero, quippe quae cogereetur ac nollet quidem dicere et tamen pharmacum accipere cuperet, id commenta est, ut pro aliis diceret alia simulque se Ephesiam esse pronuntiavit, virum Siculum, similiter quoque trium puerorum nomina commutavit. Tum Petrus arbitratus eam verum dicere, Heu mulier, inquit, existimabam me magnam lactitiam hodierno die allaturum, suspicatus te quandam esse, cuius res audivi et probe novi. At illa adiuravit cum dicens: Oro te, refer mihi, quo sciam, utrum inter mulieres sit alia quaequam me infelicio.

LXXXVIII. Et Petrus mentiri nesciens et alioqui misericordia erga illam adductus, quod verum erat, coepit dicere. Est mihi quidam iuvenis, o mulier, sermonum ad cultum Dei spectantium cupidus et civis Romanus, qui mihi narravit, quo modo cum haberet patrem ac duos fratres geminos, neminem eorum videret. Nam mater quemadmodum, inquit, mihi commemorabat pater, viso insomnio ex urbe Roma ad quoddam tempus una cum geminis suis natjs exivit, ne misera morte decederet, atque cum illis egressa nunc non invenitur; eius autem vir, pater vero meus, is quoque ad quaerendam eam digressus nec ipse inveniri potest.

LXXXIX. Ita cum Petrus dixisset, mulier quae ad ea animum applicuerat stupore exanimata est. Petrus autem ut ad sobriam mentem rediret hortatus Quidnam est, quod pateris, interrogavit. At illa quasi ex ebrietate se recolligens cum os fricasset Et ubi est, inquit, ubi memoratus iuvenis? Intelligens autem rem Petrus Tu mihi dic prius, inquit; aliter enim eum videre non poteris. Illa vero festinans ait: Ego sum adolescentis mater, et nomen illi est Clemens. Quo Petrus audito Is ipse est, inquit, is ipse est. Atque is erat, qui paullo ante accessit et mecum locutus est, quemque in navi exspectare iussi. Tum illa ad Petri genua procidens rogabat, ut ad navem properaret. Et Petrus Si mihi, inquit, servas pacta, hoc quoque agam. Illa autem respondit: Omnia faciam, tantum mihi filium unigenitum ostende; per eum quippe videre mihi videbor et duos meos qui hic mortui sunt natos. Ac Petrus: Sed cum videbis eum, quieta mane, donec ex insula egressi fuerimus.

XC. Tenens ergo illius manum Petrus eam ad navigium duxit. Quem ego videns manu deducere mulierem risi, et accedens in honorem illius pro ipso manu ducere eam volui. Et simul atque tetigi manum ipsius magno tanquam mater clamens edito meque complexa vehementer me filium suum deosculata est. Ego autem ignorans, quidnam rei esset, tanquam insanientem repellebam, simulque reveritus Petrum plenus eram amaritudine.

XCI. Tum Petrus Sine, inquit, o Clemens. Quid enim agis ita relictus eam, quae te peperit? Id cum ego audissem, multum lacrimans et

Hom. l. c., nostra Epit., Turn., Cot.,
ἐξώρκισε utraque Clerici ed.

Cap. LXXXVIII. 1) ὃ γύναι να-
υίας ord. B. — 2) τὸν . . . λόγον V
nostrae Epit. et al. ap. Cot., τῶν . . .
λόγον B. — 3) ὡς C et al. ap. Cot. —
4) δύο om. C. — 5) οὕτως al. ap. Cot.

Cap. LXXXIX. 1) ἐαυτῆς BCD,
nostrae Epit., ἐαυτῆς et αὐτῆς al. ap.
Cot. — 2) τί δὲ C. — 3) ὃ γύναι inser.
B. — 4) ποῦ om. D., ποῦ ἐστὶν exh.
al. ap. Cot. Subinde ὁ τρυλούμενος B.
— 5) ἐστὶν om. BCD, V nostrae Epit.
et al. ap. Cot. — 6) μικροῦ μοι C.

XCΙ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶα, φησὶν, ὦ Κλήμη. τί γὰρ καὶ ποιεῖς οὕτως¹ τὴν σε τεκοῦσαν ἀποσειόμενος; ἐγὼ δὲ τοῦτο ἀκούσας, περιδάκρυς γενόμενος καὶ καταπεσούση τῇ τεκούσῃ προσπεσὼν καταφιλον. καὶ γὰρ ἅμα τῷ ῥηθῆναι μοι τοῦτο ἀμυδρῶς πως² τὸ εἶδος ἀνεκαλούμην. πολλοὶ μὲν οὖν ὄχλοι συνέτρεχον ἱστορῆσαι τὸ θαῦμα, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς διὰ στόματος ἦν, ὅπως ἀνὴρ οὕτως³ ἀξιόλογος τὴν προσαῖτιν γυναῖκα μητέρα ἑαυτοῦ ἀνεγνώρισεν. βουλομένοις οὖν ἡμῖν σὺν τῇ μητρὶ τῆς τῆσου ἐβαίνειν ἢ μήτηρ ὦ τέκνον μου ποθεινόν, εἶπεν, εὐλογόν ἐστι συντάξασθαι καὶ τῇ ὑποδεξαμένη με⁴ γυναῖκί, ἣτις πενιχρὰ οὔσα καὶ ὄλη παρειμένη ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐρῶριπται. καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας ἐθαύμασεν, ἀλλὰ⁵ καὶ πάντες οἱ περιστώτες⁶ ὄχλοι τὸ τῆς γυναικὸς ἀγαθόν⁷ φρόνημα, καὶ εὐθέως ἐκέλευσέ τισι πορευθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα ἐπὶ κλίνης κομίσει. ἣς ἐνεχθείσης⁸ τεθῆναι μὲν ἐπιτάττει τὴν κλίνην· αὐτὸς δὲ ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκοαῖς εἰ ἀληθείας⁹ κήρυξ ἐγὼ, ἔφη,¹⁰ ἐγεροθήτω ἑξαντῆς ὑγιῆς τὴν τῶν παρεστώτων πίστιν, ἵνα γνῶσιν, ὅτι εἰς ἐστὶ θεὸς ὁ τὸν κόσμον ποιήσας. ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἶπε· καὶ ἡ γυνὴ εὐθύς ὑγιῆς¹¹ ἀναστᾶσα τῆς κλίνης τῷ Πέτρῳ προσέπεσεν. εἶτα καὶ τὴν συνήθη καὶ φίλην καταφιλήσασα ἐπὶνθάνατο, τί εἶη τοῦτο. ἡ δὲ ὅλον αὐτῇ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀναγνωρισμοῦ διηγήσατο, καὶ οἱ ἀκούσαντες καταπλάγησαν. τότε ἡ μήτηρ τὴν ξενοδόχον ἰαθεῖσαν παραδόξως ἰδοῦσα παρεκάλει καὶ αὐτῇ θεραπείας τυχεῖν. ὁ Πέτρος δὲ τὴν χεῖρα ἐπιθείς καὶ αὐτὴν ἐθεράπευσεν.

XCII. Εἶτα¹ περὶ εὐσεβείας διαλεχθεὶς ἐπὶ τῷ τέλει δὲ καὶ προσθείς, ὡς εἴ τις βούλεται ταῦτα μαθεῖν ἀκριβῶς, εἰς Ἀντιόχειαν ἀφικόμενος, ὅπου πλείους ἡμέρας ἔκρηνα παραμένειν,² ἐκεῖ ταῦτα καὶ μαθησάμενος. εἰ γὰρ ἐμπορίας ἔνεκεν ἢ στρατείας οἰκίας³ καταλυμπάνειν οἴδατε καὶ εἰς μακροὺς ἀπιέναι τόπους⁴, αἰωνίας δὲ χάριν ζωῆς οὐδὲ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν οἴχεσθαι προθυμήσεσθε;⁵ οὕτως εἰπὼν, τὸν λόγον⁶ κατέπαυσε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐγὼ τῇ ὑγιασθείσῃ γυναῖκί ἐπὶ παντὸς τοῦ ὄχλου χιλίας δραχμᾶς εἰς τροφὰς δωρησάμενος,⁷ εἶτα καὶ παραθέμενος αὐτὴν ἀγαθῷ τινι⁸ ἀνδρὶ πρώτῳ τῆς πόλεως ὄντι, φύσει μετὰ χαρᾶς τοῦτο⁹ πράττειν προσηρημένῳ, ἔτι δὲ καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἀργύρια διανείμας ταῖς ποτε τὴν μητέρα παραμυθησαμέναις, εὐχαριστήσας τῷ κυρίῳ διέπλευσα¹⁰ εἰς Ἀντάραδον ἅμα τῇ μητρὶ καὶ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἑταίροις, καὶ οὕτως εἰς ξενίαν ὤρμησάμεν.

XCIII. Γενομένων δὲ ἡμῶν ἐπὶ αὐτὸ καὶ τροφῆς μεταλαβόντων, τεινομένης ἐτι τῆς ὥρας ἔφη ἐγὼ τῷ Πέτρῳ· φιλοανθρωπίας ἔργον, κύριέ μου Πέτρε, ἡ ἐμὴ πεποίηκε μήτηρ τῆς ξενοδόχου ὑπομνησθεῖσα γυναικός. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀρά γε, ὦ Κλήμη, ἀληθῶς νενομικας φιλοανθρωπίας ἔργον πεποιηκέναι τὴν σε τεκοῦσαν, καθ' ὃ τὴν ἀπὸ¹ ναυαγίου αὐτὴν ὑποδεξαμένην² ἠμείψατο, ἢ ὡς μητρὶ χαριζόμενος τοῦτο εἴρηκας; εἰ δὲ μὴ χαριζόμενος, ἀλλ' ὡς ἀληθεύων ἔφη, ἔοικάς μοι ἀγνοεῖν, τί ποτέ ἐστι φιλοανθρωπίας μέγεθος, ἣτις ἐστὶν ἄνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος ἢ πρὸς οἷον δὴ ποτε στοργῆ, καθ' ὃ³ ἀνθρωπός ἐστιν. ἀλλ' οὐδὲ ἡ ξενοδόχος ἢ ἀπὸ ναυαγίου τὴν σε⁴ τεκοῦσαν ὑποδεξαμένη φιλόανθρωπος ἂν παρ' ἐμοὶ⁵ λέγοιτο. ὑπὸ γὰρ ἐλεύς κολασθεῖσα⁶ ἐπέπειστο γενέσθαι γυναικὸς ἐνεργέτις,⁷ ναυαγίῳ περι-

Cap. XCI. 1) οὕτως BCD et nostra Epit., οὕτω vulg., τὴν σὴν οὕτως τεκοῦσαν Hom. XII, 23. Post οὕτως in-

terpungit C. — 2) πρὸς D. — 3) οὕτως B, man. pr. οὗτος supra, quod probo. — 4) με recepit ex BCD, Hom. l. c.,

matri quae se deiecerat accidens osculabar. Nam statim ac id mihi dictum fuit, subobscurè formam [genitricis] recalebam. Magna ergo hominum multitudo concurrat ad videndum miraculum, iisque omnibus in ore erat, quo modo adeo memorabilis vir mulierem mendicam suam matrem recognovisset. Porro cupientibus nobis ex insula cum matre exire dixit mater: Fili mi optatissime, aequum est, ut valedicam mulieri, quae me suscepit, quaeque pauper et tota paralytica domi iacet. Quod audiens Petrus cum ingenti quae aderat multitudine admiratus est mulieris bonum consilium, statimque nonnullis praecepit, ut irent et mulierem in lectulo portarent. Qua illata iussit quidem poni lectum; ipse vero cunctis audientibus Si, inquit, veritatis sum praeco, surgat continuo sana ad fidem eorum, qui adstant, ut cognoscant unum esse Deum opificem mundi. Atque haec quidem ille dixit, confestimque mulier ex lecto surrexit sana et procidit ad pedes Petri. Ac postea familiarem et amicam deosculata sciscitabatur, quidnam hoc esset. Illa vero totum ei negotium recognitionis exposuit, et cuncti qui audierunt obstupefacti sunt. Tunc mater hospitem mirabiliter sanatam cernens rogavit ipsa quoque ut medelam acciperet. Petrus autem manu imposita ipsam etiam curavit.

XCVI. Et postea de pietate disseruit atque in fine addidit: Si quis haec vult diligenter cognoscere, Antiochiam veniat, ubi complures dies manere statui, et ibi discat ea. Si enim negotiationis causa vel militiae relinquere domos soletis et ad loca multum dissita proficisci, an non aeternae vitae gratia vel trium dierum iter aggredi in animum inducetis? Ita locutus sermoni finem imposuit. Deinde autem ego postquam mulieri, quae curata fuerat, coram omni populo mille drachmas ad victum dedi, insuperque bono cuidam viro civitatis primario, qui sponte id cum gaudio facere proposuit, commendavi eam et praeterea aliis etiam multis, quae matri quondam solatium praebuerant, pecuniam distribui, gratis Deo actis Antaradum cum matre et Petro ceterisque sodalibus enavigavi, atque ita ad hospitium processimus.

XCVII. Cum autem una essemus et sumpsissemus cibum restaretque adhuc aliquid temporis, ego dixi Petro: Humanitatis opus, domine mi Petre, exercuit mater mea, quae hospitae mulieris recordata fuerit. Respondit Petrus: Itane, o Clemens, vere existimas, humanitatis opus factum a genitrice tua, quando ei, quae ipsam ex naufragio receperat, gratias retulit, an ut matri gratificareris hoc dixisti? Si enim non ut rem gratam

nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) ἀλλὰ addidi c. BCD et al. ap. Cot. — 6) Ita BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., περιεστηχότες vulg. — 7) ἀγαθὸν accessit ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) Ita BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., ἐναχθελσης vulg. — 9) ἀληθῶς D. — 10) ἐγὼ φησι C. — 11) ὑγιῆς deest in al. ap. Cot.

Cap. XCVI. 1) Dedi *Εἶτα* ex D, *Εἶθ' οὕτως* BC, Hom. XII, 24, nostra Epit. et vulg. Sed *οὕτως* prorsus absolum. — 2) Ita etiam B, *περιμένειν* CD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) *πατρίδα* B c. O nostrae Epit. *πατρίδας* CD c. V nostrae Epit., Hom. l. c. et al. ap. Cot. — 4) *τόπους* expressimus c. BCD, Hom. l. c., nostra Epit.

et al. ap. Cot., *πόνους* vulg. — 5) *προθυμηθήσεσθε* B, *προθυμηθήσεσθε* et *προθυμηθήσεσθαι* al. ap. Cot. — 6) *τῶν λόγων* Clerici ed. 1724. — 7) *κομισάμενος* C. — 8) *ἀγαθῶ τινι* om. C. — 9) *τούτῳ* al. ap. Cot. — 10) *διεπλεύσαμεν* B.

Cap. XCVII. 1) *καθ' ὅτι ἀπὸ* B, *καθότι ἀπὸ* CD, *καθὸ* et *καθ' ὅτι ἐπὶ* et *καθότι τὴν ἀπὸ* al. ap. Cot. In Cler. ed. 1724 est *ὑπὸ ναυαγίου* ex errore, opinor. — 2) *ἀποδεξαμένην* B. — 3) *καθὸ* CD. — 4) *σε* recepimus ex BCD, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) *παρ' ἐμοῦ* B et unus Cotelarii liber, deest *παρ' ἐμοὶ* in al. ap. Cot. — 6) *κατακλασθεῖσα* unus Cotelarii liber. Subinde *πέπειστο* BCD, noster Hom. (XII, 25) Cod., *πέπεισθο* al. ap. Cot. — 7)

πεσοῦσης, τέκνα πενθούσης, ξένης, γυμνῆς, μεμονωμένης, καὶ σφόδρα ἐπιταῖς συμφοραῖς ὀλοφυρομένης. ἐν τοσαύταις οὖν αὐτὴν συμφοραῖς οὖσαν⁸ τίς οὐκ ἂν ἰδῶν⁹ ἐλεήσει καὶ τῶν ἀσεβῶν; ὥστε οὐπω φιλανθρωπίας ἔργον οὐδὲ ἢ ξενοδόχος γυνὴ πεποιηκυῖα πρὸς αὐτὴν φαίνεται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐπιμαρτίαις συμφοραῖς ἐλέου πρὸς εὐεργεσίαν κεννημένη. καὶ γὰρ ἢ σε τεκοῦσα βίου εὐκορήσασα καὶ τὴν ξενοδόχον ἀμειψαμένη οὐ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ φιλίας ἐποίησεν ἔργον.¹⁰ πολλὴ δὲ διαφορὰ μεταξὺ φιλίας τε καὶ φιλανθρωπίας, ὅτι ἢ μὲν φιλία ἐξ ἀμοιβῆς γίνεται, ἢ φιλανθρωπία δὲ ἄνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος πάντα ἄνθρωπον, καθὼς ἄνθρωπός ἐστι,¹¹ φιλοῦσα εὐεργετεῖ. εἰ μὲν οὖν ἢ ἐλεήσασα ξενοδόχος αὐτὴ καὶ ἀδικήσαντας ἐχθροὺς ἐλεοῦσα εὐεργετεῖ, φιλάνθρωπος ἂν εἴη.¹² εἰ δὲ διότι¹³ φίλη ἢ ἐχθρὰ, ἢ φίλη τοιαύτη¹⁴ τοῦ τινὸς αἰτίου φίλη ἐστὶν ἢ ἐχθρὰ, οὐ τοῦ ἀνθρώπου.

XCIV. Καγὼ ἀπεκρινάμην· οὐ δοκεῖ σοι οὖν φιλάνθρωπος εἶναι καὶ ἢ ξενοδόχος ξένη,¹ ἣν οὐκ ἠπίστατο, εὐεργετήσασα; καὶ ὁ Πέτρος· ἐλεήμονα μὲν αὐτὴν εἰπεῖν ἐπίσταμαι, φιλάνθρωπον δὲ οὐ τολμῶ λέγειν, ἅτε δὴ² μηδὲ τὴν τεκοῦσαν φιλότεκνον, ὑπὸ ὠδίνων γὰρ καὶ ἀνατροφῆς στέργειν πέπεισται. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐρῶν ὑπὸ τῆς συνηθείας κολακεύεται, καὶ ὁ φίλος ὑπὸ τῆς ἀμοιβῆς, οὕτω καὶ ὁ ἐλεῶν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς. πλὴν ἐγγὺς ὁ ἐλεήμων τῷ φιλανθρώπῳ, ὅτι ἄνευ τοῦ τι θηράσαι καὶ λαβεῖν εὐεργετεῖν πείθεται, οὐπω δὲ καὶ φιλάνθρωπος. καγὼ³ ἀπεκρινάμην· ἐπὶ ποίαις οὖν πράξεσι φιλάνθρωπός τις εἶναι δύναται; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ ὁρῶ σε γλιχόμενον ἀκοῦσαι, τί ποτέ ἐστι φιλανθρωπίας ἔργον, οὐκ ὀκνήσω εἰπεῖν. φιλάνθρωπος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ⁴ καὶ ἐχθροῖς ἡμέρους καὶ εὐεργετικῶς προσφερόμενος. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, σαφῶς ἀκουε.⁵ τὴν φιλανθρωπίαν ἐκ δύο μοι νόεσι συγκεῖσθαι μερῶν, ὧν τὸ μὲν αὐτῆς ἐλαημοσύνη, τὸ δὲ ἀγάπη ἐστὶν ἢ πρὸς τὸν⁶ πλησίον· πλησίον δὲ ἀνθρώπῳ ἐστὶν ὁ πᾶς ἄνθρωπος, οὐχ ὅτι εἰς ἄνθρωπος.⁷ ἄνθρωπος γὰρ ἐστὶ καὶ ὁ⁸ κακὸς καὶ ὁ ἀγαθός, καὶ ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ⁹ φίλος. χρὴ οὖν τὸν φιλανθρωπίαν ἀσκούντα μιμητὴν εἶναι θεοῦ, εὐεργετοῦντα¹⁰ δικαίους τε καὶ ἀδίκους, ὡς αὐτὸς ὁ θεὸς ἐν τῷ νῦν κόσμῳ τὸν τε ἥλιον καὶ τοὺς ὑετοὺς αἰτοῦ¹¹ πᾶσι παρέχων.¹² εἰ δὲ θέλεις ἀγαθοὺς μὲν εὐεργετεῖν, κακοὺς δὲ κολάζειν, κριτοῦ ἔργον πράττειν ἐπιχειρεῖς.

XCV. Καγὼ ἔφη· ἀρά γε καὶ ὁ θεὸς τότε μέλλον κρίνειν, ὡς διδάσκεις¹ ἡμᾶς, οὐ φιλάνθρωπός ἐστι;² καὶ ὁ Πέτρος· τούναντίον λέγεις. ἐπεὶ³ γὰρ κρίνει,⁴ φιλάνθρωπός ἐστι. φιλῶν γὰρ καὶ ἐλεῶν τοὺς ἠδικημένους τιμωρεῖται τοὺς ἀδικήσαντας. καγὼ ἔφη· οὐκοῦν εἰ καγὼ ἀγαθοὺς μὲν εὐεργετῶ, τοὺς δὲ ἀδικούντας καθ' ὃ⁵ ἀνθρώπους ἠδίκησαν τιμωροῦμαι, φιλάνθρωπός εἰμι.⁶ καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰ μετὰ τοῦ πρόγνωσιν ἔχειν

εὐεργέτης fuit in B. — 8) οὖν συμφοραῖς οὖσαν αὐτὴν in v. D. — 9) ἰδῶν οὐκ ἂν in v. C. Subinde ἠλέησε al. ap. Cot. — 10) ἔργον ἐποίησε (fuit σε) B. — 11) ἄνθρωπος ἐστὶν D. — 12) εἴη ἂν in v. C. — 13) ὅτι D, δι' ὅτι et διὰ τι al. ap. Cot. — 14) καὶ διὰ τι ἐχθρὰ ἢ φίλη, ἢ τοιαύτη C, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. Iis testibus nixus reliquorum nostrorum Codd. et vulg. ἢ φίλη τοιαύτη mutavi in ἢ φίλη τοιαύτη.

Cap. XCIV. 1) ἠξένην C. — 2) δὴ om. D. — 3) δὲ inserit D. — 4) ὁ excidit Clerici ed. 1724. — 5) ἀκουσον B ut Hom. XII, 26 et nostra Epit. — 6) τῶν edd. Clericaneae. — 7) οὐχ ὅτι εἰς ἄνθρωπος des. in B et in O nostrae Epit. — 8) ὁ excidit Clerici ed. 1724. — 9) Sic B, Hom. l. c. et nostra Epit., om. art. ὁ ante ἐχθρὸς C, ante φίλος D, utrobique vulg. — 10) Vulgatae particulam δὲ post εὐεργετοῦντα exclusimus

incerta sed ut veritatem haureris effatus es, videris mihi ignorare, quae-
 nam ut magnitudo humanitatis, quae est amor in quemlibet quatenus ho-
 minem et adque alio naturali affecta. Sed nec hospes, quae matrem tuam
 ut naufragio suscepit, humana a me dicitur. Misericordia enim com-
 passio est, quae ad bene faciendam mulieri naufragium passae, natos
 liberosque, quosdamque alios destitutas, multumque calamitates suas lamen-
 tandas. In summa ergo diversitatibus versantem quis videns non etiam ex
 natura humana dicitur? Quare nequaquam humanitatis opus nec mulier
 dicitur ad hoc, sed ad beneficium mota fuisse miseri-
 cordia est, quae ad bene faciendam pertinet. Etiam parens tua facultatibus abun-
 dante de humanitate voluntate sua humanitatis, verum amoris opus effecit.
 Quae enim est inter et humanitatem, quia
 quae quidem est humanitas, quae est, diligit ac beneficiis
 etiam hostes male de ea
 humana esset: sin vero propter quid
 quae causa sit, amica est

Quis ergo dicitur esse humana saltem
 beneficium contulit? Tum
 humanam autem non
 quippe quae
 sit. Quemad-
 mallecter, et qui
 a calamitate.
 ac
 est. Et
 Respondit
 humanitatis offi-
 plarum
 audi. Mihi
 quidem
 homini
 malus
 humanitatem
 sicut ipse
 Quodsi vis
 implere

et nos
 indi-
 et in-
 Et Pe-

et nos
 indi-
 et in-
 et in-
 et in-

ἐφείτό σοι καὶ ἡ τοῦ κρίνειν ἐξουσία, ὀρθῶς ἂν τοῦτο ἐποίεις, διὰ μὲν τοῦ εἰληφέναι τὴν ἐξουσίαν καταδικάζων οὓς ὁ θεὸς ἐδημιούργησε, διὰ δὲ τὴν πρόγνωσιν⁷ ἀπταιστώως ἐν ἑφ᾽ κρίνειν οὓς μὲν ὡς δικαίους δικαιοῶν, οὓς δὲ ὡς ἀδίκους καταδικάζων. καὶ γὰρ ἔφη⁸ ὀρθῶς⁸ ἔφη καὶ ἀληθῶς ἀδύνατον γὰρ τινα πρόγνωσιν οὐκ ἔχοντα κρίνειν ὀρθῶς. ἐπίστε γὰρ φαίνονται τινες ἀγαθοὶ, ἀθέμιτα κρύφα διαπραττόμενοι ἔτιοι δὲ ἀγαθοὶ, ὑπὸ διαβολῆς ἐχθρῶν κακοὶ ὑπολαμβάνομενοι. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦ βασανίζειν καὶ ἀνακρίνειν ἐξουσίαν τις ἔχων δικάζει,⁹ οὐδὲ οὕτως ἔξει πάντως τὸ δικαίως δικάζειν.¹⁰ ἔτιοι γὰρ φονεῖς ὄντες, εἴτα τὰς βασάνους ὑπενεγκόντες, ἀφείθησαν ὡς ἀθῶοι· ἕτεροι δὲ πάλιν ἀθῶοι τυγχάνοντες, τὰς βασάνους οὐχ ὑπομείναντες, καὶ διὰ τοῦτο καταψευδάμενοι ἑαυτῶν, ὡς αἴτιοι ἐκολάσθησαν.

XCVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔχει μετρίως καὶ ταῦτα, ἔφη τὸ δὲ μείζον ἄκουσον. ἐνίων¹ ἀνθρώπων ἀμαρτανόντων ἢ εὖ πρατύντων, ἃ μὲν ὦν ποιούσιν ἴδια ἐστὶν αὐτῶν, ἃ δὲ καὶ ἀλλότρια· δίκαιον δὲ ἕκαστον ἐπὶ τοῖς ἰδίαις ἀμαρτήμασι τιμωρεῖσθαι, ἢ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἀμοιβῆς ἀξιούσθαι. ἀδύνατον δὲ τινι πλὴν προφήτη μόνῳ πρόγνωσιν² ἔχοντι τὰ³ ὑπὸ τινος γεόμενα εἶδέναι σαφῶς, ποῖα μὲν αὐτοῦ ἐστὶν ἴδια, ποῖα δὲ οὐκ ἐστὶ.⁴ καὶ γὰρ ἔφη⁵ ἐβουλόμην μαθεῖν, πῶς τῶν ἀδικημάτων ἢ κατορθωμάτων⁵ τὰ μὲν ἴδια, τὰ δὲ ἀλλότρια τυγχάνει.⁶ καὶ ὁ Πέτρος μοι ἀπεκρίνατο· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἔφη τὰ ἀγαθὰ ἐλθεῖν δεῖ· μακάριος δὲ, φησὶ, δι' οὗ ἔρχεται. ὁμοίως ἀνάγκη καὶ τὰ κακὰ ἐλθεῖν· οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται.⁷ εἰ δὲ διὰ κακῶν ἔρχεται τὰ κακὰ, καὶ διὰ ἀγαθῶν ἀγαθὰ⁸ φέρεται, προσεῖναι δεῖ ἕκαστῳ,⁹ εἴτε ἀγαθὸν ἐπραξεν, εἴτε φαῦλον, ἵνα καὶ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος· ὅς ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀληθὲς ἢ πάντως καὶ ἀναμφίλογον.¹⁰ πλὴν ἀλλὰ τὸν ἀρετῆς ὅλως ἀντιποιούμενον δέον ἐστὶν, ὡς ὁ Χριστὸς εἶρηκε, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν· ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεσθαι, καὶ τοὺς λοιδοροῦντας εὐλογεῖν, καὶ τοῖς ἐπιηρεάζουσι συγχωρεῖν.¹¹ οὕτω γὰρ ἀκριβῆς ἐστὶ φύλαξ τῶν ἐντολῶν, καὶ¹² τὰ ἀμαρτήματα πάντα διὰ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης συγχωρηθεὶς ἀπελείσεται.

XCVII. Τούτων ἀκούσας αὐτὸς τάλλα¹ μὲν πράττειν εἶναι δυνατόν ἔφη· ἐχθροὺς δὲ εὐεργετεῖν, πᾶσαν αὐτῶν ὑποφέροντα τὴν ἐπήρειαν, οὐκ οἶμαι² δυνατόν ἀνθρωπείᾳ προσεῖναι φύσει.³ καὶ ὁ Πέτρος ὀρθῶς ἔφη, ἀπεκρίνατο. ἀθανασίας γὰρ αἰτία οὐσα ἢ φιλανθρωπία, πολλοῦ δίδεται. εἴαν γὰρ πληροφορηθῇ τις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν κακουχοῦντες οὓς μισοῦσιν, αἰωνίου κολάσεως ἀπαλλαγῆς αὐτοῖς⁴ αἴτιοι γίνονται, ὡς εὐεργέτας

rogandi signum apud Turn. — 7) Hic vox πρόγνωσις non est praenotio; index enim praenosse delicta minime necesse habet, sed tantum scire praeterita; neque enim poenas sumit de futuris flagitiis, sed de praeteritis. Igitur πρόγνωσις apud hunc scriptorem est hoc loco τῶν πρότερον γεγονότων γνώσις seu cognitio eorum quae prius facta sunt ab iis, de quibus sententia fertur. An vero usquam alibi haec vox hoc significatu

occurrat, fateor me ignorare. Cler. — 8) Voc. ἀδύνατον γὰρ τινα πρόγνωσιν οὐκ ἔχοντα κρίνειν ὀρθῶς non leg. B. — 9) δικάζει om. B. — 10) κολάζειν C.

Cap. XCVI. 1) ἐνίων δὲ D. — 2) Hic quoque hac voce significatur τῶν γενομένων γνώσις, ut sequentia verba ostendunt; neque enim cum praevisione futurorum in prophetis coniuncta fuit cognitio praeteritorum, ita ut posterior

faceres, sed ut veritatem loquereris effatus es, videris mihi ignorare, quae nam sit magnitudo humanitatis, quae est amor in quemlibet quatenus hominem et absque ullo naturali affectu. Sed nec hospes, quae matrem tuam ex naufragio suscepit, humana a me dicetur. Misericordia enim compressa impulsata est ad bene faciendum mulieri naufragium passae, natos lugenti, peregrinae, nudae, destitutae, multumque calamitates suas lamentanti. In tantis ergo adversitatibus versantem quis videns non etiam ex impiis miseratus fuisset? Quare nequaquam humanitatis opus nec mulier hospita erga eam peregrisse videtur, sed ad beneficium mota fuisse misericordia ex plurimis adversis orta. Etenim parens tua facultatibus abundans et hospitam remunerata non humanitatis, verum amoris opus effecit. Multa autem intercedit differentia amorem inter et humanitatem, quia amor quidem ex remuneratione est, humanitas vero absque ulla naturali propensione hominem omnem, quatenus homo est, diligit ac beneficiis afficit. Itaque si ea hospes, quae miserta est, etiam hostes male de ea meritos miserata beneficio afficeret, humana esset; sin vero propter quid amica est vel inimica, haec amica alicuius rei, quae causa sit, amica est vel inimica, non autem hominis.

XCIV. Et ego respondi: Non ergo tibi videtur esse humana saltem hospes, quae in peregrinam, quam non noverat, beneficium contulit? Tum Petrus: Eam quidem misericordem appellare novi, humanam autem non audeo dicere, quandoquidem nec matrem amantem liberorum, quippe quae a partus doloribus et ab educatione ad diligendum compulsata sit. Quemadmodum enim qui cupidine inflammatur a consuetudine mulcetur, et qui amore prosequitur a remuneratione, ita et qui miseretur a calamitate. Attamen misericors humano vicinus est, quoniam absque ullo quaestu ac munere ad praestandum beneficium fertur, sed nondum humanus est. Et ego dixi: Ob quas igitur actiones humanus quis esse potest? Respondit Petrus: Quia video te cupidum audiendi, quodnam sit humanitatis officium, non pigebit dicere. Humanus ille est, qui etiam erga inimicos placide ac munifice se gerit. Quod autem ita habeat, manifesto audi. Mihi cogita, humanitatem ex duabus partibus constare, quarum una quidem misericordia sit, altera vero dilectio in proximum; proximus autem homini est quilibet homo, et non quia unus homo. Homo enim est etiam malus et bonus, hostis pariter ac amicus. Oportet ergo eum, qui humanitatem colit, imitatore Dei esse de iustis atque iniustis bene merendo, sicut ipse Deus in hoc mundo solem imbresque suos cunctis praebet. Quodsi vis bonis quidem benefacere, malos vero punire, iudicis munus implere niteris.

XCV. Et ego dixi: Igitur et Deus, qui tum iudicaturus est, ut nos doces, non est humanus? Ac Petrus: Pugnancia loqueris. Nam quia iudicat, humanus est. Diligens enim ac miseratus iniuria affectos iniuriam inferentes plectit. Et ego Itaque, inquam, si ipse bonis benefacio, et iniuriosos quia iniurii erga homines fuerunt castigo, humanus sum. Et Pe-

c. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) αὐτοῦ om. C. — 12) Matth. 5, 45; παρέχει al. ap. Cot.

Cap. XCV. 1) διδάσκει C. — 2) Melius vertisset noster: *hominum amans* quam *humanus* ambiguitatis vitandae causa. Sed ubique verba lectori adnumerat, non adpendit. Vir doctus, qui ex ore Henr. Valesii excepit versionem historicorum ecclesiasticorum animad-

verterat, virum summum interdum nimium a verbis abscedere, sed ipse nimis adhaerens perpetuo βαρβαρίζει, nec semper feliciter potestatem vocum Graecorum exprimit. Hoc obiter et semel, quod sexcenties dici potuit, hic adnotandum censui. Clor. — 3) ἐπει ex BCD, Hom. XII, 27 et nostra Epit., ἐπειδὴ vulg. — 4) Sic etiam BCD, ed. Hom. Cotel. et uterque Cod. nostrae Epit., κρινεῖ noster Hom. Cod. — 5) καθὼ CD. — 6) Inter-

ἐφείτο σοι καὶ ἡ τοῦ κρίνειν ἐξουσία, ὀρθῶς ἂν τοῦτο ἐποίεις, διὰ μὲν τοῦ εἰληφέναι τὴν ἐξουσίαν καταδικάζων οὓς ὁ θεὸς ἐδημιούργησε, διὰ δὲ τὴν πρόγνωσιν⁷ ἀπταιστόως ἐν τῷ κρίνειν οὓς μὲν ὡς δικαίους δικαιοῶν, οὓς δὲ ὡς ἀδίκους καταδικάζων. καὶ γὰρ ἔφη⁸ ὀρθῶς⁸ ἔφησεν καὶ ἀληθῶς· ἀδύνατον γάρ τινα πρόγνωσιν οὐκ ἔχοντα κρίνειν ὀρθῶς. ἐνίοτε γὰρ φαίνονται τινες ἀγαθοὶ, ἀθέμιτα κρύφα διαπραττόμενοι· ἐνιοὶ δὲ ἀγαθοὶ, ὑπὸ διαβολῆς ἐχθρῶν κακοὶ ὑπολαμβάνομενοι. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦ βασανίζειν καὶ ἀνακρίνειν ἐξουσίαν τις ἔχων δικάζει,⁹ οὐδὲ οὕτως ἔξει πάντως τὸ δικαίως δικάζειν.¹⁰ ἐνιοὶ γὰρ φονεῖς ὄντες, εἴτα τὰς βασάνους ὑπενεγκόντες, ἀφείθησαν ὡς ἀθῶοι· ἕτεροι δὲ πάλιν ἀθῶοι τυγχάνοντες, τὰς βασάνους οὐχ ὑπομείναντες, καὶ διὰ τοῦτο καταψευσάμενοι ἑαυτῶν, ὡς αἴτιοι ἐκολάσθησαν.

XCVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔχει μετρίως καὶ ταῦτα, ἔφη τὸ δὲ μείζον ἄκουσον. ἐνίων¹ ἀνθρώπων ἀμαρτανόντων ἢ εὖ πραττόντων, ἃ μὲν ὡν ποιῶσιν ἰδιά ἐστὶν αὐτῶν, ἃ δὲ καὶ ἀλλότρια· δίκαιον δὲ ἕκαστον ἐπὶ τοῖς ἰδίαις ἀμαρτήμασι τιμωρεῖσθαι, ἢ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι ἀμοιβῆς ἀξιούσθαι. ἀδύνατον δὲ τινι πληρὴν προφήτη μόνῃ πρόγνωσιν² ἔχοντι τὰ³ ὑπὸ τινος γενόμενα εἰδέναί σαφῶς, ποῖα μὲν αὐτοῦ ἐστὶν ἰδία, ποῖα δὲ οὐκ ἐστὶ.⁴ καὶ γὰρ ἔφη⁵ ἐβουλόμην μαθεῖν, πῶς τῶν ἀδικημάτων ἢ κατορθωμάτων⁵ τὰ μὲν ἰδία, τὰ δὲ ἀλλότρια τυγχάνει.⁶ καὶ ὁ Πέτρος μοι ἀπεκρίνατο· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἔφη· τὰ ἀγαθὰ ἐλθεῖν δεῖ μακάριος δὲ, φησὶ, δι' οὗ ἔρχεται. ὁμοίως ἀνάγκη καὶ τὰ κακὰ ἐλθεῖν· οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται.⁷ εἰ δὲ διὰ κακῶν ἔρχεται τὰ κακὰ, καὶ διὰ ἀγαθῶν ἀγαθὰ⁸ φέρεται, προσεῖναι δεῖ ἕκαστῳ,⁹ εἴτε ἀγαθὸν ἐπραξεν, εἴτε φαῦλον, ἵνα καὶ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος· ὅς ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀληθὲς ἢ πάντως καὶ ἀναμφίλογον.¹⁰ πληρὴν ἀλλὰ τὸν ἀρετῆς ὅλως ἀντιποιούμενον δεῖον ἐστὶν, ὡς ὁ Χριστὸς εἶρηκε, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν· εἰ μὴ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεσθαι, καὶ τοὺς λοιδοροῦντας εὐλογεῖν, καὶ τοῖς ἐπηρεάζουσι συγχωρεῖν.¹¹ οὕτω γὰρ ἀκριβὴς ἐστὶ φύλαξ τῶν ἐντολῶν, καὶ¹² τὰ ἀμαρτήματα πάντα διὰ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης συγχωρηθεὶς ἀπελεύσεται.

XCVII. Τούτων ἀκούσας αὐτὸς τᾶλλα¹ μὲν πράττειν εἶναι δυνατὸν ἔφη· ἐχθροὺς δὲ εὐεργετεῖν, πᾶσαν αὐτῶν ὑποφέροντα τὴν ἐπήρειαν, οὐκ οἶμαι² δυνατὸν ἀνθρωπείᾳ προσεῖναι φύσει.³ καὶ ὁ Πέτρος ὀρθῶς ἔφησεν, ἀπεκρίνατο. ἀθανασίας γὰρ αἰτία οὐσα ἢ φιλανθρωπία, πολλοῦ δίδεται. εἰ γὰρ πληροφορηθῆ τις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν κακουχοῦντες οὓς μισοῦσιν, αἰωνίου κολάσεως ἀπαλλαγῆς αὐτοῖς⁴ αἴτιοι γίνονται, ὡς εὐεργέτας

rogandi signum apud Turn. — 7) Hic vox πρόγνωσις non est praenotio; iudex enim praenotasse delicta minime necesse habet, sed tantum scire praeterita; neque enim poenas sumit de futuris flagitiis, sed de praeteritis. Igitur πρόγνωσις apud hunc scriptorem est hoc loco τῶν πρότερον γεγονότων γνώσις seu cognitio eorum quae prius facta sunt ab iis, de quibus sententia fertur. An vero usquam alibi haec vox hoc significatu

occurrat, fateor me ignorare. Cler. — 8) Voco. ἀδύνατον γὰρ τινα πρόγνωσιν οὐκ ἔχοντα κρίνειν ὀρθῶς non leg. B. — 9) δικάζει om. B. — 10) κολάζειν C.

Cap. XCVI. 1) ἐνίων δὲ D. — 2) Hic quoque hac voce significatur τῶν γενομένων γνώσις, ut sequentia verba ostendunt; neque enim cum praevisione futurorum in prophetis coniuncta fuit cognitio praeteritorum, ita ut posterior

trus respondit: Si una cum praenotione concederetur tibi et iudicandi potestas recte id faceres, per acceptam quidem potestatem condemnans eos, quos Deus creavit, per praenotionem vero inculpate in iudicando tum alios tanquam iustos absolvens, tum alios tanquam iniustos damnans. Et ego dixi: Recte locutus es ac vere; fieri enim nequit, ut qui praenotione caret iudicet recte. Interdum quippe nonnulli videntur boni, qui illicita clam perpetrant; nonnulli vero boni hostium calumnia mali esse creduntur. Sed et si quis potestate torquendi et quaestionem habendi praeditus iudicet, neque sic poterit omnino iuste iudicare. Quidam enim, cum homicidae essent, postea quaestionis tormenta sustinentes dimissi sunt velut innocii; et alii rursus qui innocentes erant, cum tormenta ferre non potuissent, ideoque contra se mentiti fuissent, tanquam rei affecti sunt supplicio.

XCVI. Tum Petrus Atque haec, inquit, modica sunt; audi vero maius quidpiam. Quando aliqui homines peccant vel bene agunt eorum, quae operantur, alia ipsorum propria sunt, alia etiam aliena; aequum vero est, unumquemque pro delictis propriis dare poenas, aut pro recte factis praemio donari. Fieri autem non potest, ut quispiam nisi solus propheta, qui praenotionem habet, ab aliquo gesta certo sciat, quaenam quidem eius propria sint, quaenam vero non sint. Et ego Vellem, inquam, audire, quo modo ex criminibus aut ex bonis operibus alia quidem sint propria, alia vero aliena. Et Petrus mihi respondit: Dominus noster Iesus Christus filius Dei dixit: *Oportet, ut veniant bona; beatus autem, inquit, per quem veniunt. Similiter necesse est, ut etiam veniant mala; vae autem illi, per quem veniunt.* Porro si per malos veniunt mala, et per bonos bona inferuntur, inesse unicuique oportet, sive bonum sive malum gesserit, ut et quod a spiritu dictum fuit: *Qui reddet unicuique secundum opera eius*, verum sit prorsus ac indubium. Sed tamen qui virtutem omnino affectat, debet, quemadmodum dixit Christus, inimicos quoque deligere; et praeterea pro illis orare, et conviciantibus benedicere, et calumniantibus condonare. Sic enim diligens erit mandatorum custos, atque venia omnium peccatorum ob caritatem erga proximum accepta e vita discedet.

XCVII. His ego auditis Reliqua quidem, inquam, facere possumus; at inimicis benefacere, omnes eorum iniurias tolerando, ut insit in humana natura, impossibile puto. Tum Petrus respondit: Recte locutus es. Cum enim humanitas causa sit immortalitatis, multo constat. Nam si quis certo sibi persuadeat, inimicos dum quos oderunt vexant ad tempus, liberationis ab aeterno supplicio illis auctores esse, eos tanquam beneficos amore complectetur. Aliter autem nemo potest hoc mandatum perficere, nisi valde Deum diligat et in illius timore sit institutus. Ait enim: *Initium sapientiae timor Dei.* Qui autem timore Dei imbutus fuerit, ad caritatem omnino perveniet eodemque loco habebit proximum, quo seipsum.

e priore sequeretur. *Cler.* — 3) τὰ adiunctum ex BCD, Hom. XII, 28 et nostra Epit. — 4) οὐκ εἰσὶν B, οὐκ εἰσὶ CD et nostra Epit. — 5) ἡ κατορθωμάτων adsumptum ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) τυγχάνει recopi ex C. — 7) Vix crediderim in exemplari Ebionitico Matthaei ita lectum. Verisimilius mihi videtur citari hic textum loci, aut potius collectionem Ebionitae, quasi diceret: ut dixit Christus oportere esse scandala, sic etiam oportet esse bona; et quemadmodum

dixit: vae scandalorum auctori, ita et euge dicet rerum bonarum auctori. *Cler.* Matth. 18. Luc. 17. — 8) τὰ ἀγαθὰ C, voc. φέρεται om. — 9) τὸ ἴδιον add. al. ap. Cot. — 10) ἀναμψιβολον B. Rom. 2, 6. — 11) Matth. 5. Luc. 6. — 12) δὲ καὶ B quod probo.

Cap. XCVII. 1) Ita BCD et al. ap. Cot., πολλά vulg. Ex iisdem recopi seq. εἶναι. — 2) οἶμαι BCD, Hom. XII, 38 et nostra Epit. — 3) φύσει προσεῖναι inv. C. — 4) Ita BCD, Hom. l. c., nostra

αὐτοὺς ἀγαπήσουσιν.⁵ ἄλλως δὲ ἀδύνατόν τινα τὴν τοιαύτην ἐντολήν κατορθῶσαι, εἰ μὴ σφόδρα τὸν θεὸν ἀγαπῶν εἶη, τῷ τούτου φόβῳ παιδαγωγούμενος. φησὶ γὰρ ἀρχὴ σοφίας φόβος θεοῦ.⁶ τῷ ἐκείνου δὲ φόβῳ στοιχειωθεῖς τις εἰς ἀγάπην ἤξει πάντως, καὶ οὕτως ἔξει καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἐσπέρας ἐπικαταλαβύσης εἰς ὕπνον ἐτρέπημεν.

XCVIII. Ὁρθρου δὲ γενομένου¹ εἰσιὼν ὁ Πέτρος ἔφη ὁ μὲν Κλήμης μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς Ματθιδίως καὶ τῆς ἐμῆς γυναικὸς ἅμα ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθεζέσθωσαν. ὁρμώντων δὲ ἡμῶν τὴν ἐπὶ² Βαλαναίας³ ὁδὸν ἐπύθετό μου ἡ μήτηρ, πῶς ὁ πατήρ διάγει. καὶ γὰρ ἔφη ἐπὶ ζήτησίν σου καὶ τῶν διδύμων υἱῶν Φαυστίνου τε καὶ Φαυστινιανοῦ⁴ ἐξελθῶν, ἀνεύρετος μένει. οἴμαι δὲ τάχα καὶ τελευτήσαι αὐτὸν, ἢ ναυαγίῳ περιπεσόντα, ἢ ἐν ὁδῷ σφαλέντα,⁵ ἢ τηκεδόνι λύπης μαρασμὸν υπομείναντα.⁶ ἡ δὲ ἀκούσασα καὶ ἐπίδακρος γενομένη ἐστέναζε⁷ μὲν καὶ λυπηρῶς εἶχε· τῇ δ' ἐμῇ εὐρέσει τὸ πολὺ τῆς λύπης παρεμυθεῖτο. κατηντήσαμεν οὖν εἰς Βαλαναίας,⁸ καὶ τῇ ἐπιώσῃ εἰς Πάλτον⁹ ἦλθομεν, κακεῖθεν εἰς Γάβαλα. τῇ δὲ ἑτέρῃ κατηντήσαμεν εἰς Λαοδίκειαν, καὶ ἰδοὺ πρὸ τῶν θυρῶν Νικήτης τε καὶ Ἀκύλας ἀπίπτων ἡμῶν, καὶ καταφιλήσαντες ἤγον ἐπὶ τὴν ξενίαν.¹⁰ ὁ δὲ Πέτρος καλὴν καὶ μεγάλην πόλιν ἰδὼν ἄξιον, ἔφη, ἐνταῦθα ἡμέρας ἡμᾶς¹¹ προσμεῖναι. δυνατὸν γὰρ ἐν τῷ πλήθει καὶ τινὰς εὐρέσθαι τῆς¹² τοῦ Χριστοῦ μερίδος ἀξίους. ὁ μὲν οὖν Νικήτης καὶ Ἀκύλας¹³ ἐπυνθάνοντό μου, τίς ἂν εἶη ἡ ξένη αὐτῆ γυνή. καὶ γὰρ ἔφη ἐμῇ μήτηρ, ἣν ἐπιγνώναί μοι ὁ θεὸς διὰ Πέτρου τοῦ κυρίου μου ἔδωρήσατο.

XCIX. Ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Πέτρος αὐτοῖς ἐν κεφαλαίῳ πάντα ἐξέθετο, ὅσα τε παρὰ τῆς μητρὸς ἀκούσεις, καὶ ὅσα πρότερον παρ' ἐμοῦ μάθοι, περὶ τε τοῦ πεπλασμένου ὄνειρου, περὶ τε¹ τῆς ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ καὶ² τῶν υἱῶν ναυαγίας, καὶ ὅπως ὕστερον ὁ πατήρ εἰς ἀναζήτησιν τῆς γυναικὸς καὶ τῶν διδύμων αὐτῆς παιδῶν ἐκβὰς ἄχρι τῆς δεῦρο διέμεινεν ἄγνωστος, κινδύνῳ τυχόν³ καὶ αὐτὸς θαλαττίῳ περιπεσών.

C. Τούτων οὕτω¹ κεφαλαιωδῶς ῥηθέντων ὑπὸ τοῦ Πέτρου ὁ Νικήτης καὶ Ἀκύλας² καταπλαγέντες ἄρά γε δέσποτα καὶ κύριε τῶν ἀπάντων, εἶπον, ἀληθές, ἢ ὄνειρός ἐστι ταῦτα; καὶ Πέτρος εἰ μὴ κοιμώμεθα, ἔφη, ἀληθές τυγχάνει. οἱ δὲ βραχὺ μείναντες καὶ ὡσπερ ἐπὶ συννοίας γενόμενοι ἡμεῖς ἐσμὲν Φαυστίνος καὶ Φαυστινιανός, ἔφασαν. καὶ ἀπαρχῆς σου διαλεγόμενον ἀλλήλοις ἐμβλέποντες πολλὰ περὶ αὐτῶν κατεστοχαζόμεθα, μὴ ἄρα οὐχ ἡμῶν διαφέρει³ τὰ λεγόμενα· λογιζόμενοι [δὲ,]⁴ ὅτι πολλὰ παρόμοια γίνεται ἐν τῷ βίῳ διὸ καὶ ἐσιωπῶμεν παλλόμενοι τὰς καρδίας· πρὸς δὲ τὸ τέλος τῶν λεγομένων ἰδόντες καὶ γνόντες ἀκριβῶς, ὅτι περὶ ἡμῶν διαφέρει τὰ εἰρημένα, τότε ἑαυτοὺς⁵ ἀνωμολογήσαμεν. καὶ τοῦτο εἰπόντες μετὰ δακρύων ἐπεισῆλθον τῇ μητρὶ, καὶ⁶ κοιμωμένην εὐρόντες περιπλέκεσθαι ἤδη ἐβούλοντο. ὁ δὲ Πέτρος ἐκώλυσεν αὐτοὺς εἰπών· ἐάσατέ με, αὐτὸς ὑμᾶς τῇ μητρὶ προσαγάγω, μήπως ὑπὸ τῆς πολλῆς αἰφνιδίου χαρᾶς καὶ εἰς ἔκστασιν ἔλθοι φρενῶν, ἅτε δὴ καὶ κοιμωμένη καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἀπησχολημένον ἔχουσα.

Epit. et Cler., αὐτοῖς Turn. Cot., αὐ-
τῆς al. ap. Cot. — 5) ἀγαπῶσιν B.

— 6) κυρίου BCD et al. ap. Cot. Prov.
1, 7.

Ista postquam Petrus dixit, vespera succedente ad somnum nos contulimus.

XCVIII. Exorto autem mane ingressus Petrus ait: Clemens cum matre sua Matthidia et mea uxore simul in carru consideant. Pergentibus autem nobis per viam, quae Balanaeas ducit, interrogavit me mater, quo modo pater ageret. Dixi ego: Ad indagationem tui et geminorum liberorum Faustini et Faustiniანი egressus, incompertus manet. Puto autem eum mox obiisse, vel enim incidisse in naufragium, vel in via cecidisse, vel dolore exedente tabem esse passum. Illa vero audiens et in lacrimas effusa ingemuit quidem ac aegre habuit; verum quod me invenisset, multum de moerore detrahebat. Pervenimus ergo Balanaeas, et sequenti die Paltum ivimus, et inde Gabala. Aliaque die Laodiceam devenimus, cum ecce ante portas occurrunt nobis Nicetas et Aquila, et osculati ducunt ad hospitium. Petrus autem pulchram et magnam civitatem videns Aequum est, inquit, nos hic aliquot dies commorari. Fieri enim potest, ut in tanta multitudine quidam reperiantur Christi sorte ac partibus digni. Ceterum Nicetas et Aquila percontabantur me, quatenam esset illa mulier externa. Et ego dixi: Mater mea est, quam ut agnoscerem Deus mihi per dominum meum Petrum concessit.

XCIX. Haec postquam dixi, Petrus illis cuncta summam exposuit, tum quae ex matre audivisset, tum quae antea ex me comperisset, nimirum de somnio confecto, de naufragio una cum liberis facto, et quemadmodum postea pater ad investigationem uxoris atque geminorum eius natorum profectus usque adhuc manserit ignotus, fortassis ipse quoque in maris discrimen delapsus.

C. His ita capitulatim a Petro relatis Nicetas et Aquila stupore percussi dixerunt: Here ac domine omnium verumne est, quod narratur, an somnium? Et Petrus Nisi dormimus, inquit, res ita se habet. At illi paululum morati ac velut cogitabundi Nos, inquierunt, sumus Faustinus et Faustiniანი. Atque ab initio tuae narrationis alter alterum inspicientes plurimum circa nos considerabamus, num quae dicebantur ad nos pertinerent; reputantes vero multa similia in vita contingere, siluimus, quamvis cor nostrum palpitaret. Nunc vero in fine sermonis videntes ac probe scientes, quae a te dicta sunt ad nos pertinere, tunc nos declaravimus. Atque hoc dicto cum lacrimis properabant ad matrem, eamque dormientem nacti protinus complecti volebant. Sed Petrus prohibuit dicens: Sinite me, ipse vos ad matrem adducam, ne forte multo gaudio repente adveniente in animi stuporem incidat, utpote quae etiam dormiat spiritumque somno habeat occupatum.

CI. Ceterum postquam somnum ad satietatem cepit ac experrecta est mater, Petrus ad illam prius sermonem habuit de cultu Dei ac dixit: Scire te volo, mulier, nostrae fidei disciplinam. Unum enim Deum colimus

Cap. XCVIII. 1) διαγερομένου BCD et al. ap. Cot. — 2) ἐπὶ τὴν inv. D et nostra Epit. ut Cod. Reg. 804. — 3) Ita etiam BCD, nostra Epit. et fortassis noster Hom. Cod., Βαλανίας Hom. XIII, 1, Βαλανίας al. ap. Cot. Adnotat Clericus: De situ horum Syriae locorum vide, quae collegit Christoph. Cellarius. Geogr. Ant. lib. 3, cap. 12. — 4) φαστιανου C. — 5) σφραγέντα con. Cot. — 6) ὑπομείναι al. ap. Cot. — 7) Ita etiam B, ἐστέναξε CD, Hom. XIII, 1 et nostra Epit. Subsequens μὲν om. B. — 8) Βαλανίας C et al. ap. Cot. — 9)

πάλταν BCD, Hom. Cod. Ottob., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) οὐκίαν al. ap. Cot. — 11) ἡμᾶς om. B. — 12) καὶ τῆς D. — 13) ὁ ἀκύλας D.

Cap. XCIX. 1) Om. περὶ τε B. — 2) καὶ om. C. — 3) τυχῶν C, idem fuit in B.

Cap. C. 1) οὕτως B. — 2) ὁ Ἀκύλας D, Hom. XIII, 8 et nostra Epit. — 3) διαφέρει BC, uterque Cod. Hom. l. c. et nostra Epit. — 4) [δὲ] addidi ex Rec. VII, 28. — 5) ἐαυτοῖς B — 6) καὶ om. BCD, Hom. l. c. et nostra Epit.

CI. Ὅμως ἐπεὶ κύριον ἔσχε τοῦ ὕπνου, διεγερθείση τῇ μητρὶ ὁ Πέτρος περὶ θεοσεβείας αὐτῇ¹ διελέχθη πρότερον εἰπών·² γνώσκεις σε θέλω, γύναι, τῆς ἡμετέρας πίστεως τὴν ἀκρίβειαν. ἕνα γὰρ θεὸν σέβομεν τὸν πεποιηκότα οὐρανὸν τε καὶ γῆν καὶ ὃν ὁρᾷς κόσμον, καὶ τούτου φυλάσσομεν τὸν νόμον, περιέχοντα ἐν πρώτοις αὐτὸν σέβειν μόνον, καὶ τὸ αὐτοῦ ἀγιάζειν ὄνομα, τιμᾶν τε γονεῖς καὶ σωφρονεῖν βιοῦν τε³ ἀνεπιλήπτως, καὶ τραπέζης ἐθνικῆς μὴ μετέχειν, διὰ τὸ ἀκαθάρτως αὐτοὺς πολιτεύεσθαι. ὅταν δὲ πείσωμεν αὐτοὺς τὰ τῆς ἀληθείας φρονεῖν τε καὶ ποιεῖν, τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ἀξιώσαντες ἐν τρισμακαρίᾳ τινὶ ἐπονομασίᾳ, τότε δὴ αὐτοῖς καὶ συναυλιζόμεθα.⁴ ἐπεὶ οὐδ' ἂν πατὴρ ἢ μήτηρ τυγχάνῃ,⁵ ἢ γυνὴ, ἢ τέκνον, ἢ ἀδελφὸς, ἢ ἄλλος τις ἐκ φύσεως τὴν στοργὴν ἔχων, συνεστιᾶσθαι αὐτῷ θεμιτὸν ἡμῖν. πίστει γὰρ διαφερόντως τοῦτο ποιούμεν.⁶ μὴ οὖν ὕβριν ἡγήσῃ τὸ μὴ συνεστιᾶσθαι⁷ σοι τὸν υἱόν, ἄχρῃς ἂν⁸ τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονῆς καὶ ποιῆς.

CII. Ἡ δὲ ἀκούσασα ἔφη· τί οὖν κωλύει με σήμερον βαπτισθῆναι; ἦτις καὶ πρὸ τοῦ ἰδεῖν σε τοὺς λεγομένους θεοὺς ἀπεστράφη λογισμῶ τοιούτῳ, ὅτι πολλὰ σχεδὸν καθ' ἡμέραν θνούση μοι¹ τούτοις ἐν ταῖς ἀνάγκαις οὐ παρεστάθησάν μοι. περὶ δὲ μοιχείας τί δεῖ με καὶ² λέγειν; ὅπῳ ἂν οὐδὲ πλουτοῦσαν τροφή με πρὸς τοῦτο ἠπάτησεν,³ οὐδὲ ἢ μετὰ ταῦτα πενία ἐπὶ τοῦτό γε ἐλθεῖν κατηνάγκασεν, ἅτε δὴ τῆς σωφροσύνης ὡς μεγίστου καλοῦ ἀντιποιουμένης μου, ἥς ἔνεκα καὶ εἰς τοσαύτην ἦλθον περίστασιν. ἀλλ' οὐδέ σε οἶμαι,⁴ κύριέ μου Πέτρε, ἀγνοεῖν, ὅτι ἢ πλείων ἐπιθυμία ἐξ εὐθυμιῶν γίνεται· ὅθεν ἐγὼ ἐν εὐθυμίᾳ σωφρονήσασα ἐν δυσθυμίᾳ⁵ πρὸς ἡδονὰς ἑαυτὴν οὐκ ἐκδίδωμι. ἀλλὰ μηδὲ νῦν κακουχίας ἀπηλλάχθαι νομίσης μου τὴν ψυχὴν τὴν ποσῶς παραμυθίας τυχοῦσαν διὰ τὴν Κλήμεντος ἀναγνώρισιν· ἀντεισερχομένη γὰρ ἢ ἐκ τῶν δύο μου⁶ τέκνων ἀθυμία⁷ καὶ τὴν ποσῶς⁸ ἀμανροῦ χαράν. λυπεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐ τοσοῦτον τὸ ἐν τῇ θαλάσῃ τούτους παραπολέσθαι, ὅσον τὸ⁹ χωρὶς τῆς εἰς θεὸν εὐσεβείας διαφθαρεῖναι μετὰ γε τῶν ψυχῶν αὐτοῖς καὶ τὰ σώματα. ὁ δὲ τούτων πατήρ, ἐμὸς δὲ σύνευνος, ὡς παρὰ Κλήμεντος ἔμαθον, ἐπὶ τε¹⁰ τὴν ἐμὴν καὶ τῶν υἱῶν ζήτησιν ἐκβὰς τοσοῦτοις ἔτεσιν ἀφανῆς ἐστὶ· πάντως δὲ καὶ αὐτὸς ἐτελεύτησε. καὶ γὰρ ὁ ταλαιίπωρος ὑπὸ σωφροσύνης με ἀγαπῶν φιλότεκνος ἦν· ὅθεν πάντων ἡμῶν τῶν¹¹ ὑπὲρ πάντα ἠγαπημένων αὐτῷ¹² στέρηθεις ὁ γέρον ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας διαπεφώνηκε.

CIII. Τῆς δὲ μητρὸς ταῦτα λεγούσης ἀκούοντες οἱ παῖδες οὐκέτι κατὰ τὴν τοῦ Πέτρου παραίνεσιν ἠδύναντο στέγειν· ἀλλ' ἀναστάντες περιεπλέκοντό τε¹ αὐτῇ καὶ σὺν² δάκρυσι καταφιλοῦν. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ ἡ μήτηρ καταπλαγαῖσα, τί θέλοι τοῦτο εἶναι, ὑπὸ ἐκστάσεως ὡσπερ καὶ ἀγνοίας τῶν γινόμενων ἠρώτα. καὶ ὁ Πέτρος εὐθύς παράστησον, ὦ γύναι, εἶρηκε, γενναίως τὸν νῦν σου, ὥστε τῶν σῶν ἠδέως ἀπολαῦσαι τέκνων. οὗτοι γὰρ εἰσι Φανστίνος καὶ Φανστινιατὸς, οὓς ἔλεγεσ ἐν βυθῷ τεθνάναι, καὶ ὧν τὸ πένθος ἀβίωτον ἐτίθει σου³ τὴν ζωὴν. πῶς δὲ αὐτῶν⁴ ὁ μὲν Νικήτης, ὁ δὲ Ἀκύλας κλυεῖται, αὐτοὶ καλῶς λεγέτωσάν τε καὶ διδασκέτωσαν. ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἡ μήτηρ ἀμέτρον πλησθεῖσα χαρᾶς μικροῦ ἂν ἀπολελοίποι⁵ καὶ τὴν πνοήν· ἀνενεγκοῦσα δὲ ὅμως καὶ ὡσπερ ἑαυτῆς⁶ γενομένη τέκνα

Cap. CI. 1) αὐτῇ om. B. — 2) Ita· εἰπὼν BD vulg. — 3) βιοῦν τε ex BCD, dedi ex C p. διαλεχθεὶς πρότερον καὶ Hom. XIII, 4 et nostra Epit., βιοῦντας

effectorem caeli et terrae et huius quem vides mundi, eiusque legem servamus, quae in primis continet, ipsum solum colendum esse, sanctificandum nomen eius, honorandos parentes, temperanter vivendum et inculpate, nec mensam cum Gentilibus communem habendam, quod impuram vitam degant. Cum autem eis persuaserimus, sentire ac facere ea quae ad veritatem spectant, sacro baptismo inter beata quadam nominis invocatione eis donato tum demum una cum illis etiam vescimur. Alioquin nec si pater sit aut mater, aut uxor, aut proles, aut frater, aut quivis alius naturali amore carus, cum ipso cibum sumere licitum est nobis. Hoc quippe praesertim ob fidem agimus. Ne igitur contumeliam existimes, quod tecum filius cibum non capiat, usque quo tu eadem nobiscum sentias et agas.

CII. His illa auditis ait: Quid ergo impedit hodie me baptizari? quae et antequam viderem te eos, qui dicuntur esse dii, aversata sum per hanc ratiocinationem, quod cum multa fere quotidie ipsis immolarem, mihi in adversis rebus non affuerint. De stupro autem quid oportet me dicere? quandoquidem nec divitem deliciae me ad hoc pellexerint, nec subsecuta paupertas eo venire me compulerit, ut quae pudicitiam velut maximum bonum capesserem, cuius gratia et in tantam calamitatem deveni. Sed nec te arbitror, domine mi Petre, ignorare, maiorem cupiditatem ex laeta fortuna oriri; unde ego, quae in secundis rebus temperate vixi, in afflictione me voluptatibus non dedo. Neque vero nunc animum meum existimes aegritudine esse liberum, qui aliquantum consolationis nactus est per Clementis recognitionem. Succedens namque tristitia ex duobus liberis meis nata hoc qualecunque gaudium obscurat. Non enim adeo nos contristat, eos in mari male periisse, quam sine pietate erga Deum una cum animis interiisse eorum corpora. Pater autem eorum, meusque maritus, quemadmodum per Clementem comperi, ad quaerendum me ac liberos progressus tot annis non comparet; prorsus vero et ipse obiit. Etenim miser quod continentiam diligebat me et erat amans liberorum; quare cunctis nobis a se super omnia dilectis orbatus senex prae maximo dolore occubuit.

CIII. Matrem vero haec locutam audientes liberi non amplius secundum Petri admonitionem se continere potuerunt; sed exsurgentes complectebantur eam et cum lacrimis deosculabantur. Ob quod mater attonita, quid hoc sibi vellet, prae stupore iuxta atque ignoratione rerum interrogabat. Statimque Petrus dixit: Advoca, o mulier, fortiter mentem tuam, ut natis tuis fruaris iucunde. Hi enim sunt Faustinus et Faustianus, quos aiebas in pelago obisse, quosque dum luges vitam tuam is luctus non vitalem efficiebat. Qui vero alter eorum Nicetas, alter Aquila vocetur, ipsi auspicato dicant et doceant. Haec Petro dicente mater gaudio immodico repleta propemodum et spiritu defecit; attamen recolligens se ac velut sui compos facta Filii mei optatissimi, inquit, filii dul-

vulg. — 4) συναλιζόμεθα al. ap. Cot. — 5) τυγχάνει D. — 6) ποιῶμεν supra οὐ D. — 7) Sic BCD, Hom. l. c. et nostra Epit., τὸ μὴ νῦν συνεστιασθαι vulg. — 8) ἄχρις ἂν μὴ C, Hom. l. c., O nostrae Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CII. 1) μου B. — 2) καὶ om. C. — 3) ἠπάτησαν C. — 4) οἴομαι C. — 5) Voc. σωφρονήσασα ἐν δυσθυμίᾳ des. in C. — 6) μου om. B. — 7) βαρυθυμία CD et al. ap. Cot. — 8) μετρίαν D. — 9) τὸ ex BCD, Hom.

XIII, 5 et al. ap. Cot., καὶ vulg. — 10) τε om. B. — 11) ποῦ C, τὸν D. — 12) αὐτῶ om. D.

Cap. CIII. 1) τε ex CD, τότε B vulg. — 2) σὺν accessit ex BCD et al. ap. Cot. — 3) σοι BCD et al. ap. Cot. — 4) αὐτῶν ex BCD, Hom. XIII, 6 et nostra Epit., αὐτοῦ vulg. — 5) Sic Turn., sique scriptura ἀπολελοίπει explicanda, quam exhibent nostri Codd., Cot. et Cler. — 6) Ita et Hom. l. c., ἐν ἑαυτῇ BCD, ἐφ' ἑαυτῆς et ἐν ἑαυτῇ al. ap. Cot. — 7) μετὰ ex

μου πούεινά, ἔφη, τέκνα γλυκύτατα, τέκνα καρδίας καύσωνες τῆς ἐμῆς εἶπα τέ μοι, τίνα δὴ τὰ μετὰ⁷ τὴν χαλεπὴν ἐκείνην νύκτα συμβάντα ὑμῖν.⁸

CIV. Καὶ ὁ Νικήτης ἀντίκα τὸν λόγον ἀναλαβὼν οὕτως¹ ἔφη ἡμῖν, ὦ μήτερ, ὡς οἴσθα, τοῦ πλοίου κατὰ τὴν νύκτα² διαρρήγντος ἄνδρες τινὲς ἐν τῷ βυθῷ ληστεύειν οὐ δεδοκότες ἡμᾶς ἀναλόμενοι καὶ τι ἐνθέμενοι σκάφει, ἔπειτα δὲ καὶ³ κόπαις χρώμενοι εἰς τὴν Στράτωνος ἡγον Καισαρείαν. καὶ κεῖ σφόδρα συνεχομένους ἡμᾶς τῷ λιμῷ, πρὸς δὲ καὶ περιδρεῖς ὄντας, μή τι καὶ προπετεῖς καὶ τῶν ἀντιῶν οὐ δοκούντων φθεγξώμεθα, ἐκείνοι τὰ ὀνόματα ἡμῶν διαμείψαντες εἰς δουλείαν ἀθλίως ἀπέδοντο. γυνὴ δὲ τις ἡμᾶς Ἰουδαίως προσήλυτος ἀξιόλογος πάνυ ὄνομα Ἰούστα ὠνησαμένη ἐν τέκνων ἐφύλαττε μοῖρα καὶ πάσῃ ἑλληνικῇ παιδείᾳ μετὰ σπουδῆς ἐξεπαίδευσεν. ἡμεῖς δὲ γενόμενοι ἐφ' ἡλικίας ἔμφρονες⁴ καὶ τὴν θρησκίαν ἠγαπήσαμεν καὶ τὰ τῆς παιδείας ἐφιλοπονήσαμεν, ὅπως πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διαλεγόμενοι ἐλέγχαις αὐτὰ περὶ πλάτης δυνατῶς⁵ ἔχωμεν. ἠκριβώσαμεν δὲ⁶ καὶ τὰ φιλοσόφων, ἐξαιρέτως τὰ ἀθεώτατα, λέγω δὴ τὰ Ἐπικούρου καὶ Πυρρόντος, ἵνα καὶ μᾶλλον ἀνασκευάζειν δυνώμεθα.

CV. Σίμωνι δὲ τι μίαν μάγῳ σχεδὸν γενόμενοι¹ σύντροφον φιλίας ὁδῷ ἀπατηθῆναι ἤδη² ἐκινδυνεύομεν. ὁμοῦ ταῦτα, μήτερ,³ ἐπὶ καιροῦ σοι ἀκριβέστερον ἐκτεθήσεται. πλὴν μέλλουσιν ἡμῖν ἀπατάσθαι ὑπὸ τοῦ Σίμωνος ἑταῖρός τις⁴ τοῦ κυρίου ἡμῶν Πέτρου Ζακχαῖος λεγόμενος, προσηκάμενος ἐνουθέτησε μὴ συνθέσθαι τῷ μάγῳ. ἐπελθόντι δὲ τῷ Πέτρῳ προσήγαγεν, ὅπως ἡμᾶς πληροφορήσας πείσῃ περὶ τῶν τῆ θεοσεβείᾳ διαφερόντων. διὸ καὶ σε, μήτερ, εὐχόμεθα, ὧν ἡμῖς κατιξιώθημεν ἀγαθῶν, τούτων καὶ αὐτὴν⁵ μετασχεῖν, ὅπως κοινῶν ἀλῶν καὶ τραπέζης δυνηθῶμεν μεταλαβεῖν. αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐνόμισες ἡμᾶς ἐν τῇ θαλάσῃ τεθνάναι.⁶

CVI. Ταῦτα τοῦ Ψανστίνου εἰπόντος ἡ μήτηρ ἡμῶν προσέειπε τῷ Πέτρῳ δεομένη καὶ ἀξιόυσα, ὅπως αὐτὴν τε καὶ τὴν ξενοδόχον αὐτῆς μεταπεινώμενος βαπτίσῃ, ἵνα, φησὶ,¹ μηδεμίαν τις ἄμοιρος ἡμέρα γένηται, ἀφ' ἧς τὰ ἐμαντῆς ἀπέλαβον τέκνα, καθ' ἣν ἂν οὐ συνεστιαθεῖν² αὐτοῖς. καὶ ἡμῶν δὲ³ τὰ ὅμοια τῇ μητρὶ⁴ συνεκετευόντων ὁ Πέτρος ἔφη τί οἴσθη, μόνος ἐγὼ⁵ ἄσπλαγχνός εἰμι, ὅτι μὴ βούλομαι⁶ συνεστιαθῆναι ὑμᾶς τῇ μητρὶ σημερον βαπτίσας αὐτὴν; οὐ μὲν οὖν.⁷ ἀλλὰ κἂν μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι πιστεῦσαι αὐτὴν δεῖ, ἐπεὶ καὶ⁸ τινα ὑπὲρ ἑαυτῆς⁹ ἐφθέγγατο ἡ μήτηρ· τάχα γὰρ εἰ μὴ τοῦτο, πολλῶν ἡμερῶν αὐτὴν¹⁰ ἀγνισθῆναι εἶδει.¹¹

CVII. Ἐρομένη οὖν μοι, τί ἄρα καὶ φθεγξαμένη¹ τὴν πίστιν αὐτῆς ἐξέφησεν, ὁ Πέτρος ἔφη ἀπόχρη² καὶ μόνον αὐτῆς ἡ ἀξίωσις τοῦ συμβαπτισθῆναι αὐτῇ τὴν ξενοδόχον καὶ εὐεργέτην.³ οὐκ ἂν δὲ τοῦτο τῇ ὑπ' αὐτῆς ποθυμένη δοθῆναι ἡξίου,⁴ εἰ μὴ πρύτερον αὐτῇ διετέθη ὡς ἐπὶ μεγάλη τῇ τοῦ βαπτίσματος δωρεᾷ.⁵ ὅθεν ἐγὼ πολλῶν ἔχω καταγινώσκων,⁶ ὅπου ἂν

BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., κατὰ vulg. — 8) ἡμῖν C.

Cap. CIV. 1) οὕτως om. D. — 2) κατὰ ταύτην τὴν νύκτα B, κατὰ τὴν νύκτα ταύτην C et al. ap. Cot., ἐκείνην inser. al. ibidem. — 3) καὶ adsumpsi ex BD. — 4) ἔμφρονος corr. man. rec. εὐφρονες B. — 5) ἰκανῶς C. — 6) δὲ om. C.

Cap. CV. 1) γενόμενοι om. B. — 2) ἤδη erasum est in B, om. ἤδη Hom. XIII, 8 et nostra Epit. — 3) ἡ μήτηρ (sic) D. — 4) ἕτερος τις B. — 5) αὐτὴ D. Tum scribe saltem μετάσχης. — 6) τότε, (τῷ Hom., τὸ nostra Epit.) ἐν ἐκείνῃ τῇ χαλεπωτάτῃ νυκτὶ ὑπὸ πειρατοῖν ἀχθῆναι (ἀρθῆναι Hom. et

cissimi, filii ardores cordis mei dicite mihi, quatenus vobis post saevam illam noctem contigerint.

CIV. Tum Nicetas confestim resumpto sermone ita infit: Quando nobis, o mater, quemadmodum scis, navigium noctu disruptum est, homines quidam, qui in mari praedas agere non verentur, ceperunt nos et scaphae imposuerunt, posteaque remis usi duxerunt Caesaream Stratonis. Atque ibi vehementer fame compressos, ut metu affecti nihil praecipere, quodque iis displiceret loqueremur, illi nominibus nostris mutatis in servitum misere tradiderunt. Porro mulier quaedam apud Iudaeos proselyta valde laudabilis nomine Iusta cum nos emisset, habuit loco filiorum omnibusque Graecis disciplinis studiose erudit. Nos vero per aetatem facti prudentes et religionem amavimus et litteris gnauiter operam dedimus, ut cum reliquis gentibus disputantes eas possemus de errore arguere. Perdidicimus etiam philosophorum decreta, maxime quae a pietate in Deum alienissima sunt Epicuri, inquam, et Pyrrhonis, quo et magis possemus confutare.

CV. Ceterum una cum Simone quodam mago educati ratione amicitiae in fraudem fere inducti fuimus. Verum ista tibi, mater, in tempore diligentius exponentur. Sed cum decipiendi essemus per Simonem, familiaris quidam domini nostri Petri Zacchaeus dictus accedens monuit, ne mago assentiremur. Petroque adveniienti obtulit, ut nos plene atque certo, quae spectant ad cultum Dei, doceret. Quare etiam te oramus, mater, ut quae nos consecuti sumus bona illa et tu percipias, quo communi sale ac mensa uti possimus. Ea igitur causa est, propter quam nos in mari periisse existimasti.

CVI. Haec cum Faustinus prolocutus fuisset mater nostra procidit coram Petro rogans et obsecrans, uti se suamque hospitem accersitam baptizaret, ut, inquit, ex quo natos meos recepi nullus dies excludatur, quo cum iis non sumpserim cibum. Cumque nos eadem quae mater precaremur, Petrus ait: Quid putatis, unus ego immisericors sum, quod nolim vos cum matre vestra vesci hodie eam baptizans? Minime vero. Sed oportet, ut ipsa antequam baptizetur saltem uno die ieiunet, quandoquidem et nonnulla pro se locuta est mater; quodsi non esset, multis diebus eam necesse fuisset expiari.

CVII. Interroganti ergo mihi, quidnam ea locuta fidem suam indicasset, Petrus respondit: Sufficit dumtaxat illius postulatio de hospite et benefica, ut secum baptizaretur. Neque enim id dilectae suae tradi postulasset, nisi prius erga baptismum tamquam erga magnum donum fuisset affecta. Quare ego multos damnare non dubito, quod cum ipsi baptizati fuerint et profiteantur se credere, nihil faciant dignum fide,

nostra Epit.) ἐν πελάγει add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CVI. 1) φησὶ om. D. — 2) καθ' ἣν ἂν τοῦ συνεστιαθῆναι B. — 3) δὲ om. B. — 4) τῇ μητρὶ τὰ ὁμοια inv. D. — 5) μὴ συνεστιαθεῖσα αὐτοῖς ταῦτα οὖν καὶ ἡμῶν τῇ μητρὶ συμπαρακλεσάντων, ὁ Πέτρος ἐφη· τί νομίζετε ἐγὼ μόνος nostra Epit. et al. ap. Cot. Fere eadem Hom. XIII, 9. — 6) Ὅσο. ὅτι μὴ βούλομαι des. in D. — 7) Ὅσο. οὐ μὲν οὖν om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ἀπλῶς al. ap. Cot. Simili modo Hom. l. c. et nostra Epit. — 9) αὐτῆς B. — 10) αὐτὴν om. D. — 11) ἐπεὶ πολλῶν ἡμερῶν αὐτὴν ἀγελληνισθῆναι (ἀγνι-

σθῆναι noster Hom. Cod.) ἔδει Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CVII. 1) καὶ ἐγὼ εἶπον (ἐφη Hom. et V nostrae Epit.)· εἰπέ ἡμῖν τίνα ἐφθέγγετο λόγον, ὅς Hom. XIII, 10, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ἀπόχρη deest in al. ap. Cot. — 3) Ita et Hom. l. c., τοῦ βαπτισθῆναι αὐτὴν τῇ ξενόδοχῳ καὶ εὐεγγέτι B, τοῦ συμβαπτισθῆναι αὐτὴν τῇ ξενόδοχῳ καὶ (om. καὶ nostra Epit.) εὐεργέτιδι (εὐεργέτη V nostrae Epit.) CD, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) παρεκάλει Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) Ita et Hom. l. c. et V nostrae Epit., art. τοῦ omisso, αὐτὴ τῇ τοῦ βαπτίσματος προσῆλθε δωρεὰ O nostrae Epit., art.

αὐτοὶ βαπτισθέντες καὶ πιστεύειν ὁμολογούντες⁷ μηδὲν ἄξιον πίστεως ποιῶσι, μηδὲ οὓς ἀγαπῶσι, λέγω δὴ γυναῖκας ἐναντῶν καὶ υἱοὺς ἅμα καὶ φίλους, εἰς τοῦτο προτρέπονται. εἰ γὰρ πεπιστεύκασι, ζοὴν αἰώνιον σὺν ἔργοις καλοῖς δωρεῖσθαι τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ βαπτίσματι,⁸ πάντως ἂν καὶ⁹ οὓς ἠγάπων προτρέποντο βαπτισθῆναι.¹⁰ ἐπεὶ τί δὴ ποτε νοσοῦντας ὁρῶντες, ἢ ἀπαγομένους τὴν ἐπὶ θάνατον,¹¹ ἢ ἄλλα τινὰ χαλεπὰ πάσχοντας ὀδύρονται καὶ κατελευσῶν;¹² οὕτως εἰ ἐπεπιστεύκεισαν,¹³ αἰώνιον πῦρ περιμένειν τοὺς τὸν Θεὸν μὴ σέβοντας, οὐκ ἂν ἐπαύσαντο νοθευοῦντες, ἢ καὶ ἀπειθοῦντας ὁρῶντες, δακρύοντες ἐπ' αὐτοῖς καὶ χαλεπῶς ὀδυνώμενοι.¹⁴ καὶ τὰ νῦν τὴν ξενοδόχον πέμψας ἀνακρινῶ,¹⁵ εἰ τὸν νόμον ἡμῶν ἀγαπᾶν αἰρεῖται, καὶ οὕτως ἀκολουθῶς ἂν δεῖ πράξομεν. ἢ δὲ μήτηρ ὑμῶν, ἐπειδὴ πιστῶς διάκειται περὶ τοῦ βαπτίσματος, νηστευσάτω¹⁶ ἡμέραν πρὸ τοῦ βαπτίσματος.

CVIII. Ἡ δὲ ὤμνη, δύο τῶν διεθουσῶν ἡμερῶν τῇ γυναικὶ¹ διηγουμένη τὰ κατὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν ὑπὸ πολλῆς χαρᾶς² τροφῆς μὴ μεταλαβεῖν,³ ἢ χθὲς μόνον⁴ βραχέος ὕδατος. μαρτυρήσει⁵ τε τῷ ὄρκῳ καὶ ἡ γυνὴ Πέτρου λέγουσα, ὡς ἀληθῶς οὐκ ἐγεύσατο. καὶ ὁ Ἀκύλας ἔφη· οὐκοῦν οὐδὲν κωλύει⁶ αὐτήν, ὦ κύριέ μου, τὴν⁷ σήμερον βαπτισθῆναι. καὶ ὁ Πέτρος· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο νηστειὰ βαπτίσματος, ἐπεὶ μηδὲ⁸ δι' αὐτὸ⁹ γέγονε. καὶ ὁ Φαυστινιανὸς¹⁰ ἴσως οὖν ὁ Θεὸς¹¹ βουλόμενος ἡμῶν τὴν μητέρα μηδεμίαν μετὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν ἡμέραν τῆς ἡμετέρας χωρίσαι¹² τραπέζης,¹³ προσηκούμησε¹⁴ τὴν νηστειάν. ὡς γὰρ ἐσωφρόνησεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸ πρέπον τῇ ἀληθείᾳ¹⁵ ποιήσασα, οὕτω καὶ νῦν ὁ Θεὸς ἴσως¹⁶ ᾤκονόμησεν αὐτήν πρὸ μιᾶς ἐν ἀγνοίᾳ νηστεύσαι ὑπὲρ τοῦ ἀληθοῦς βαπτίσματος, ἢ ἀπὸ πρώτης ἡμέρας τοῦ γνωρίσαι ἡμᾶς μεταλαβεῖν σὺν ἡμῖν καὶ ἄλων δυνηθεῖη.

CIX. Καὶ ὁ Πέτρος μὴ ἡμᾶς,¹ ἔφη, νικᾶτω ἢ κακία πρόφασιν εὐροῦσα τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν τῆς τεκούσης στοργήν·² ἀλλὰ μᾶλλον ὑμεῖς καγὼ σὺν ὑμῖν διαμείνωμεν τὴν σήμερον ἐν νηστειᾷ,³ καὶ αὔριον βαπτισθήσεται.⁴ οὕτως ἔφη Πέτρος, καὶ οἱ πάντες τῷ λόγῳ συνευδοκήσαμεν. ὀρθριώτερον⁵ δὲ πολλῷ τοῦ καθ' ἡμέραν ὁ Πέτρος διηπισθῆναι εἰσῆγει πρὸς ἡμᾶς, καὶ⁶ διαναστήσας Φαυστινίος, εἶπε, καὶ Φαυστινιανὸς ἅμα Κλίμεντι μετὰ τῶν οἰκείων ἀκολουθησάτωσάν μοι, ὅπως ἐν σκεπειῶν⁷ τῆς θαλάσσης τύπῳ γενόμενοι τὰ τοῦ βαπτίσματος σχεδιάσωμεν.

CX. Ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν οὖν¹ γενομένων ἡμῶν καὶ² μεταξὺ πετρῶν τινῶν γαληροῦ καὶ καθαροῦ τόπου εὐπορησάντων³ ἐβάπτισεν αὐτήν εἰς τὸ

τοῦ omisso, et al. ap. Cot. — 6) ὅθεν ἐγὼ πολλῶν ἔχειν καταγινώσκω B, ὅθεν ἐγὼ πολλῶν καταγινώσκω Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) λέγοντες Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) Vocc. ἐπὶ τῷ βαπτίσματι desunt in ed. Hom. principio, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) ἀνυπερθέτως p. πάντως ἂν καὶ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) ἀλλ' ἐρεῖ τις ὑμῶν· ἀγαπῶσιν αὐτοὺς καὶ φροντίζουσιν αὐτῶν. τοῦτο εὐηθέες ἐστίν add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) ἐπὶ θανάτῳ al. ap. Cot.,

ἐπεὶ τί δήποτε ἀπαγομένους ὁρῶν τὴν ἐπὶ θάνατον· ἢ νοσοῦντας B. — 12) ἐλευσῶσιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) πεπιστεύκεισαν BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) ὁρῶντες, ὡς περὶ ἀπίστων ὀδυνώμενοι· τὴν κατ' αὐτῶν κόλασιν πεπληροφορημένοι Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 15) ἀνακρινῶ B. — 16) καὶν μίαν inser. al. ap. Cot., itidem Hom. XIII, 11 et nostra Epit., vocc. ordine paulisper permutato.

Cap. CVIII. 1) Πέτρου vel τῇ ξενοδόχῳ inser. al. ap. Cot. Priorem

neque eos quos diligunt, uxores inquam, et filios atque amicos ad hoc exhortentur. Nam si crederent, vitam aeternam cum bonis operibus in baptismo a Deo donari, plane eos quos diligenter ad illum suscipiendum hortarentur. Quando denique eos vident aegrotare, aut in mortis viam abduci, aut alia molesta sustinere, cur gemunt ac ducuntur commiseratione? Ita si crederent, ignem perpetuum manere eos qui Deum non colunt, non cessarent monere vel super illis plorare et graviter dolere, dum eos cernunt non habere fidem. Atque nunc hospitam evocatam interrogabo, num legem nostram velit amplecti, et ita consequenter quae oportet faciemus. Mater autem vestra, quoniam prout decet fidelem in baptisma anima est, ante baptismum ieiunet uno die.

CVIII. At illa iurabat, se duobus superioribus diebus, dum narrat mulieri recognitionis eventum, prae multo gaudio cibum non cepisse, nisi pridie dumtaxat paullum aquae. Cui iuramento et uxor Petri testimonium praebuit dicens, vere eam nihil gustasse. Et Aquila ait: Nihil ergo impedit eam, domine mi, hodierno die baptizari. Tum Petrus: At hoc non est baptismi ieiunium, quandoquidem nec propterea factum est. Et Faustinianus: Sed fortasse Deus volens matrem nostram ne uno quidem post recognitionem die a nostra mensa separari, hoc ieiunium praestruxit. Sicut enim in ignoratione servavit pudicitiam id quod veritatem decet faciens, ita et nunc Deus forte providit eam ante unum diem in ignorantia ieiunare pro vero baptismo, ut a primo die quo nos agnovit nobiscum posset etiam salem seu cibum percipere.

CIX. Tum Petrus Ne vos, inquit, vincat malitia praetextum nacta providentiam et matris amorem. Sed potius vos et ego vobiscum hodie in ieiunio permaneamus, et cras baptizabitur. Hunc in modum locutus est Petrus, cunctique orationi assensi sumus. Multo autem maturius quam quotidie solebat Petrus experrectus ad nos ingressus est, quos somno excitavit, ac dixit: Faustinus et Faustinianus unaque Clemens cum suis me sequantur, ut venientes ad obiectum maris locum baptismi ritus peragamus.

CX. Cum igitur fuimus in litore inter saxa quaedam, quae tranquillum et mundum locum praebabant, baptizavit eam in nomine patris et filii et spiritus sancti. Nos autem et quotquot nobiscum aderant, mulierum

lectionem exhibet nostra Epit., ordine voco. mutato. — 2) πολλῆς τῆς χαρᾶς CD. — 3) ἠδυνήθην add. Hom. XIII, 11, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) μόνον χθές inv. B. — 5) ἐμαρτύρει O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) οὐκοῦν (sic) τί (man. sec. supra add.) κωλύει B. — 7) τῆς B, τῆ CD et al. ap. Cot. Voco. ὦ κύριέ μου, τὴν σήμερον non leg. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ὃ μὴ p. ἐπεὶ μηδὲ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) Sic BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., αὐτὸ τοῦτο vulg. — 10) φαστινός B, Cotelerii ed. Hom. et al. ap. Cot. Subinde add. ἀπεκρίνατο Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) ἔφη inserit D. — 12) χωρῆσαι in duobus Mss. invenit Cot. — 13) μηδεμίαν ἡμερᾶν τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως χωρῆσαι τῆς τραπέζης nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) προφρονόμησε Cot., Cler. —

15) τῆς ἀληθείας nostra Epit. et al. ap. Cot. — 16) τάχα D.

Cap. CIX. 1) ὑμᾶς C et al. ap. Cot. — 2) καὶ ἡ . . . . στοργὴ nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) νηστεύοντες nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) οὐδὲ (γὰρ inser. Hom.) ἡ ὥρα τῆς σήμερον ἡμέρας ἐπιτηδείος ἐστὶν εἰς τὸ (om. τὸ Hom.) βάπτισμα. καὶ ὁμῶς οὕτω γενέσθαι οἱ πάντες συνευδοκήσαμεν add. Hom. XIII, 12, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) ὀρθροαίτερον B et noster Cod. Hom. XIV, 1. — 6) καὶ om. D. Subinde ἐξυπνίσας ἔφη absque seq. εἶπε Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) σκεπηῶ C.

Cap. CX. 1) ἐλθόντες (ἐν ἀκατασκόπῳ add. Hom.) βαπτίσαι αὐτὴν δυνηθῶμεν. πλὴν ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν (τὸν αἰγιαλὸν ed. Hom. Cot. et nostra Epit.) Hom. XIV, 1, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) καὶ deest in Hom. l. c.,

ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἡμεῖς δὲ καὶ σὺν ἡμῖν ὅσοι παρῆσαν, τῶν γυναικῶν χάριν ὑπεχωρήσαμεν.⁴ ἔπειτα ὁ Πέτρος τὰς γυναίκας διὰ τὸν ὄχλον προέπεμψε δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπὶ τὴν ξενίαν εἰσελθεῖν, μίνοις ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἡμῖν συνεῖναι τῇ μητρὶ καὶ ταύταις ἐγκαλευσάμενος.⁵ εἰσελθόντες οὖν ἐπὶ⁶ τὴν ξενίαν καὶ ἀναμένοντες αὐτὸν ἀφικέσθαι⁷ ἀλλήλοις διελεγόμεθα.⁸ μετὰ ἰκανὰς δὲ ὥρας ὁ Πέτρος εἰσελθὼν καὶ ἄρτον λαβὼν, εὐχαριστήσας, εὐλόγησας, ἀγιάσας, κλάσας τῇ μητρὶ πρῶτον ἐπέδωκε καὶ⁹ μετὰ ταύτην ἡμῖν τοῖς υἱοῖς.¹⁰ καὶ οὕτως αὐτῇ συνειστιάθημεν καὶ τὸν διδόντα τροφὴν¹¹ θεὸν εὐλογήσαμεν.

CXI. Τότε λοιπὸν ὁ Πέτρος τὸν ὄχλον εἰσεληλυθότα ἰδὼν, καθίσας¹ αὐτὸς καὶ ἡμᾶς δὲ² παρακαθεσθῆναι κελεύσας ὑφηγεῖτο, τίτι λόγῳ προέπεμψας ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ βραδύνας ἐπήλυθε.³ τὴν δὲ αἰτίαν εἶπεν εἶναι⁴ τιαύτην. ἅμα τῷ ὑμᾶς, φησὶν, ἀποστῆναί μου,⁵ γέροντις σὺν ἡμῖν περιέργως,⁶ κλέπτων ἑαυτὸν καὶ βουλούμενος ὁρᾶν,⁷ αὐτὸς μὴ ὁρᾶσθαι.⁸ καὶ προκατασκοπήσας ἡμᾶς, ὡς αὐτὸς ὕστερον ὁμολόγησε, πρὸς τὸ ἰδεῖν τί⁹ ἂν καὶ πράττοιμεν¹⁰ εἰς τὸν σκοτεινὸν τόπον γενόμενοι, λάθρα¹¹ ἐκβὰς ἠκουλούθησεν. εἶτα¹² ἐν εὐκαιρῷ τόπῳ μοι¹³ προσελθὼν καὶ προσαγορεύσας ἔφη· ἐκ πολλοῦ σοι ἀκολουθῶν καὶ συντυχεῖν ἐθέλων¹⁴ ἠδούμην, μήπως ὡς περιέργῳ μοι χαλεπήνης. νῦν δὲ τὰ δοκούντα ἐμοὶ ἀληθῆ λέγω, εἰ βούλει. καγὼ ἀπεκρινάμην· λέγε ἡμῖν, ὅπερ σοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, καὶ ἀποδεξόμεθά σε, κἂν τῷ ὄντι μὴ κικλὸν ἦ τὸ λεγόμενον, ἐπεὶ περ ἀγαθῆ προαιρέσει τὸ δοκῶν σοι καλὸν εἰπεῖν ἠθέλησας.

CXII. Καὶ ὁ γέροντις τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως· θαλάσση ὑμᾶς λελουμένους εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον ὑποχωρήσαντας ἰδὼν, προσελθὼν λάθρα κατασκοπεῖ τὸ¹ τί ἂν ἐν κρυφῇ² πράττοιτε· καὶ ἐπειδὴ εὐχομένους εἶδον, ὑπεχώρησα, καὶ ἐλείψας³ ὑμᾶς ἀν' ἑμῖνα, ὅπως ἐξιῶσι προσομιλήσας⁴ πείσω μὴ ἀπατάσθαι. οὔτε γὰρ θεὸς ἐστίν, οὔτε πρόνοια, ἀλλὰ γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, ὡς ἐγὼ ἐφ' οἷς πέπονθα πεπληροφύρημαι ἀκριβῶν ἐκ πολλοῦ τὸ μάθημα. μὴ οὖν ἀπατῶ. εἴτε γὰρ εὐχῆ, εἴτε καὶ⁵ μὴ, τὰ ἐκ τῆς γενέσεως παθεῖν ἂν ἔχοις.⁶ αἱ γὰρ εὐχαι εἰ ἐδύναντό⁷ τι ἢ τὸ εὖ ποιεῖν, αὐτὸς ἂν ἐν τοῖς κρείττοσιν ἦμην. καὶ νῦν εἰ μὴ σε ἀπατᾶ ἢ πενιχρά μου αὕτη ἐσθῆς, οὐκ ἀπιστήσεις οἷς λέγω. ἐν πολλῇ βίου ποτὲ ὢν εὐθηρία⁸ πολλὰ καὶ θεοῖς ἔθνον καὶ δεομένοις παρεῖχον, καὶ ὁμως εὐχόμενός τε καὶ εὐσεβῶν τὴν πεπρομένην ἐκφυγεῖν οὐ δεδύνημαι.⁹ καγὼ πρὸς αὐτόν· καὶ¹⁰ τίνα ἐστίν, ἃ πέπονθας; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· οὐκ ἀνάγκη μοι¹¹ λέγειν νῦν· ἴσως δὲ ἐπὶ τῷ¹² τέλει ἀκούσῃ, τίς τε ὢν ἐγὼ καὶ τίνων καὶ¹³ ἐν ποίαις βίου¹⁴ περιστάσεσι γέγονα. νῦν δὲ ὅτι γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, πίστις σοι παρασχέειν βούλομαι.¹⁵

nostra Epit. et al. ap. Cot — 3) εὐπορήσαντες B. — 4) ἡμεῖς δὲ οἱ ἀδελφοὶ τῶν γυναικῶν χάριν καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπεχωρήσαμεν nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) κελεύσας, ἀνδρῶν τε μόνοις ἡμῖν συνεῖναι τῇ μητρὶ καὶ ταῖς αὐταῖς γυναῖξιν (ἐπέτρεψε add. Hom.) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) εἰς Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) εἰσελθεῖν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) Ita BCD,

Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. διαλεγόμεθα vulg. — 9) καὶ om. ed, Hom. Cotelerii, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) αὐτῆς add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) διδόντα τροφὴν om. Hom. l. c., nostra Epit. et fortassis al. ap. Cot.

Cap. CXI. 1) καθίσας p. καθίσας αὐτὸς Hom. XIV, 2, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) δὲ om. B, Hom. l. c. et nostra Epit. — 3) ἐπαρῆλθε C. —

gratia secessimus. Postea Petrus mulieres ob multitudinem praemisit, ut per alteram viam irent ad hospitium, iussitque nos solos ex viris matrem easque comitari. Venientes ergo ad diversorium et praestolantes adventum illius colloquebamur invicem. Post sat multas vero horas Petrus regressus accepit panem, gratias egit, benedixit, consecravit, fregit et matri primum dedit ac post eam nobis eius filiis. Atque ita cum ea comedimus. Deumque cibi largitorem laudibus prosecuti sumus.

CXI. Tum deinceps Petrus ingressum populum videns cum ipse consedisset nosque iussisset assidere docebat, qua ratione nobis post baptismum praemissis ipse tarde rediisset. Causam vero hanc esse dicebat: Simul atque vos, inquit, a me discessistis, senex quidam curiosus venit occultans se atque volens cernere, nec ipse cerni. Cumque nos prius observasset, sicut ipse postea fassus est, ut videret, quidnam in oblecto loco positi ageremus, clam exiit et secutus est. Postea in opportuno loco me conveniens ac salutans dixit: Iam diu te sequens et alloqui cupiens verbar, ne me tamquam curiosum aegre ferres. Nunc autem quae mihi vera videntur, si vis profero. Et ego respondi: Eloquere nobis, quod tibi videtur esse bonum, et laudabimus te, licet revera quod dixeris bonum non fuerit, quoniam prudenti consilio rem, quae tibi visa est bona, volueris proloqui.

CXII. Tum senex ita effari coepit: Vidi vos, cum in mari lavissetis, ad occultum locum secessisse adiensque clam speculatus sum, quidnam in abdito ageretur; cumque vos orantes aspexissem, secessi et vestri misertus exspectavi, ut egressos alloquerer et docerem, ne fallamini. Neque enim Deus est, neque providentia, sed Genesi cuncta subiacent, quemadmodum ex iis quae mihi acciderunt, plene persuasus sum iam pridem mathesim diligenter edoctus. Ne ergo fallaris. Sive enim precaris, sive non, ea quae Ortus portendit, necessario accident tibi. Nam si preces possent aliquid aut bona opera, ipse inter primores essem. Ac nunc nisi te decipit haec paupercula mea vestis, dictis meis non diffides. Cum olim in magna prosperitate vitae versarer, multa tum diis immolabam, tum egenis largiebar; attamen dum oro ac pie vivo, Fatum non potui effugere. Atque ego ad illum: Et quae sunt, quae tibi contigerunt? Ille vero respondit: Non necesse est, ut nunc dicam; forte autem in fine audies, quisnam ego cum sim et ex quibus natus et in quales incurrerim vitae calamitates. Sed nunc quod omnia subiiciantur Geniturae, volo tibi proferre argumenta.

4) εἶναι om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) μου deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) γέρον συνεισῆει ἐργάτης, περιεργως Hom. l. c., γέρον συνεισῆει ἐργάτης, περιεργος nostra Epit. et fortassis al. ap. Cot. — 7) ὄρων CD et al. ap. Cot. — 8) Vocc. καὶ βουλόμενος ὄραν, αὐτὸς μὴ ὄρασθαι desunt in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. Subseq. καὶ om. ed. Hom. princeps et nostra Epit. — 9) εἴ τι (sic) B. — 10) πράττωμεν B ex correctura pr. man. — 11) εἰσελθόντες· εἶτα (om. εἶτα Hom.) λάθρα p. γενομένοι λάθρα Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) καὶ noster Hom. Cod., om. εἶτα nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) μοι non est in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) θέλων Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXII. 1) τὸ om. D. — 2) κρυφαίῳ εἰσιόντες Hom. XIV, 3,

nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) ἐλεήσας δὲ p. καὶ ἐλεήσας Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) ἐξιούσι προσομιλήσας recepimus ex BCD, Hom. l. c. (ἀξιούσι ed. Cotaleriana, alterum pro coniectura) nostra Epit. (ἀξιούσιν V) et al. ap. Cot. — 5) καὶ om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) ἀνάγκην ἔχεις p. ἂν ἔχοις Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) ἐδύνατό mutatum in ἡδύνατό B. — 8) περιουσία Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) οὐκ ἡδυνήθην Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) ἔφην p. πρὸς αὐτόν· καὶ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) μοι deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) τῷ reposui ex B. — 13) καὶ accessit ex CD et O nostrae Epit. — 14) βίου om. D. — 15) πληροφορηθῆναί σε θέλω Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

CXIII. Καὶ γὰρ ἔφη· εἰ γενέσθαι τὰ πάντα ὑπόκειται, καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχειν¹ πεπληροφόρησαι, σεαντιῶ τὰναντία² τοῶν συμβουλεύεις.³ εἰ μὲν γὰρ παρὰ γενέσθαι οὐ δυνατὸν οὐδὲ τὸ φρονεῖν, τί ματαιοπονεῖς συμβουλεύων ἡμῖν, ὃ γενήσεσθαι πάντως ἀδύνατον;⁴ ἀλλ' ἔτι μὴν εἰ γενέσθαι ὑφέστηκε, μὴ σπεῦδε πείθειν ἐμὲ μὴ σέβειν τὸν τῶν ἄστρον⁵ δεσπότην, οὐ θέλοντος καὶ μὴ γενέσθαι,⁶ γενέσθαι ἀδύνατον.⁷ ἀεὶ γὰρ ἂν⁸ τὸ ὑποκειμένον τῷ ἡγουμένῳ πείθεσθαι ἀνάγκη ἔχει. τὸ μέντοι τοὺς νομιζομένους θεοὺς σέβειν γενέσεως ἐπικρατούσης περιττὸν ἔστιν. οὔτε γὰρ παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ πεπρωμένῃ τι⁹ γίνεται, οὔτε αὐτοῖσι ποιεῖν δύναται τῇ καθόλου αὐτῶν ὑποκειμένοι¹⁰ γενέσει.¹¹

CXIV. Τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους λεγόντων ἡμῶν πολὺς ἐπισυνῆλθεν¹ ὄχλος. καὶ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν ἀποβλέψας ἔφη·² ἐγὼ καὶ τὸ ἐμὸν φύλον ἐκ προγόνων θεὸν σέβειν παρεληφότες³ καὶ παράγγελμα ἔχοντες⁴ γενέσει μὴ προσανέχειν, φημί⁵ δὴ τῷ τῆς ἀστρολογίας μαθήματι, διὰ τοῦτο καὶ οὐ προσέσχον. ὅθεν ἀστρολογίας μὲν οὐκ εἰμὶ ἔμπειρος· ὧν δὲ εἰμι, ὑφηγήσομαι. φημί γὰρ, ὅτι κατὰ θεοῦ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πάντα,⁶ καὶ ἕκαστος πρὸς ἃ πράττει τιμῆς ἢ κολάσεως τεύξεσθαι. εἴτε δὲ νῦν, εἴτε καὶ⁷ αὐτίς, οὐδὲν μοι διαφέρει, πλὴν ὅτι πάντως ἀπολαύσει⁸ ἕκαστος ὧν ἐπραξεν. ἢ δὲ ἀπόδειξις τοῦ μὴ εἶναι γενέσει, ἔστιν αὕτη· τῶν παρεστώτων εἴ τις ὀφθαλμῶν⁹ ἐστέρηται, ἢ πεπρωμένην ἔχει¹⁰ τὴν χεῖρα, ἢ χυλὸν ἄρα¹¹ τὸν πόδα, ἢ ἕτερόν τι περὶ τὸ σῶμα ἰατροῖς οὐ θεραπευθῆναι δυνάμενον οὐδὲ ἀστρολόγοις, ἐπεὶ μηδὲ¹² ἀπὸ τοῦ μακροῦ αἰῶνος τοιοῦτόν τι γέγονεν, ἐγὼ τοῦ θεοῦ δεηθεὶς παρεῖξω τὴν θεραπείαν.¹³ τούτου δὲ, ὡς ἐγὼ φημι, γενομένου,¹⁴ οὐχ ἁμαρτάνουσιν οἱ τὸν πάντα δημιουργήσαντα θεὸν βλασφημοῦντες; καὶ ὁ γέρον ἀπεκρίνατο· βλασφημεῖν γὰρ ἔστι τὸ λέγειν· γενέσει ὑποκεισθαι τὰ πάντα; καὶ γὰρ πρὸς αὐτόν·¹⁵ καὶ πάνυ. εἰ γὰρ καὶ¹⁶ πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι καὶ ἀσέβειαι καὶ ἀσελγειαὶ ἐξ ἀστέρων, ὡς σὺ φῆς, γίνονται· τὸ δὲ τοὺς ἀστέρας ταῦτα ποιεῖν ὑπὸ θεοῦ τέτακται,¹⁷ ἵνα πάντων χαλεπῶν¹⁸ ἀποτελεσματικοὶ γένωνται,¹⁹ αἱ πάντων ἁμαρτίαι πάντως ἄρα καὶ²⁰ εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται τὸν τὴν γενέσει ἐνθέντα²¹ τοῖς ἄστροις.

CXV. Καὶ ὁ γέρον·¹ ἀληθῶς² ἔφη· ἀλλὰ πάση σου τῇ ἀπαρα-

Cap. CXIII. 1) ἔχον ed. Hom. princeps XIV, 4, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ἐναντία Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) συμβουλεύεις D. — 4) τί ματαιοπονεῖς συμβουλεύων γενέσθαι, ὃ γενήσεσθαι (γενήσασθαι O nostrae Epit.) ἀδύνατον ἔστιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) καὶ τῶν ἄστρον Hom. l. c. et nostra Epit., καὶ τῶν ἀστέρων al. ap. Cot. — 6) τι inser. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) οὐ θέλοντος· μὴ γενέσθαι τι γενέσθαι ἀδύνατον B, οὐ θέλοντος καὶ μὴ γενέσθαι τι; γενέσθαι ἀδύνατον C, οὐ θέλοντος· καὶ μὴ γενέσθαι τι γενέσθαι ἀδύνατον D. — 8) ἂν deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) τι om. textus Hom. Cotelierianus, nostra Epit. et al. ap. Cot.

— 10) ὑποκειμένη B. — 11) Additur in nostra Epit. et Cod. 804 ap. Cot. ex Hom. l. c. εἰ γενέσις ἔστιν, ἀντίκειται τὸ μὴ πρῶτον ἄρχειν, ἢ ὑπόκεισθαι οὐ δύναται τὸ ἀγέννητον (ἀγέννητον nostra Epit.) ὡς ἀγέννητον (ἀγέννητον nostra Epit.), ἑαυτοῦ πρεσβύτερον μηδὲν ἔχον. Liber vero 148 ap. Cot. heic interpolatus fuit ad hunc modum, εἰ γ. ε. α. καὶ τῷ πρώτῳ τὸ ἄρχειν. ἐπεὶ ὑπόκεισθαι αὐτῷ, οὐ δύναται τὸ ἀγέννητον ὡς ἀγέννητον etc. scilicet in vocibus καὶ τῷ πρώτῳ τὸ et ἐπεὶ et αὐτῷ οὐ.

Cap. CXIV. 1) Ita BCD et al. ap. Cot., ἐπεισῆλθεν vulg., παρεῖστη Hom. XIV, 5, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) καὶ τότε ἐγὼ εἰς τὸν ὄχλον ἀποβλέπων, ἔφη Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) παρεληφώς Hom. l.

CXIII. Et ego dixi: Si Genesi cuncta subsunt, hocque ita esse persuasum habes, tecum pugnancia cogitas et consulis. Etenim si contra Natale ne sentire quidem possumus, cur frustra laboras id nobis consulendo, quod fieri omnino nequit? Quinetiam si Nativitas subsistit, noli in eo navare operam, ut persuadeas mihi, ne colam astrorum dominum, quia etsi velim non fieri, fieri non potest. Semper enim quod subest, ei quod praest ac ducit, pareat necesse habet. Certe venerari eos, qui dii putantur, Genesi dominante superfluum est. Neque enim praeter id quod Fato placet quidquam fit, neque ipsi quidpiam facere possunt, qui universali Genesi suae sint subiecti.

CXIV. Haec cum inter nos loqueremur, ingens hominum multitudo simul ingressa est. Ad quam Petrus respiciens dixit: Ego et genus meum accepimus a maioribus cultum Dei et praeceptum habemus, ne Ortui confidamus, astrologicae inquam disciplinae; idcirco ad eam animum non applicui. Quare astrologiae non sum peritus; quorum autem peritiam habeo, ea exponam. Aio quippe, per Dei providentiam administrari omnia, et unumquemque secundum ea quae facit praemium vel supplicium esse nacturum. Sive autem nunc, sive et posthac, nihil mea interest, nisi quod omnino unusquisque fructum eorum quae gesserit percipiet. Demonstratio autem, non esse Genesim, haec est: Ex adstantibus si quis oculis sit orbatus, aut manum habeat mutilatam, aut pedem claudum, aut in corpore aliquid aliud quod a medicis curari non possit, neque ab astrologis, quoniam nec ab omni seculo tale quid contigit, ego Deum precatus remedium praestabo. Ea vero re quemadmodum aio facta, nonne errant, qui in cunctorum opificem Deum maledicta et blasphemias coniciunt? Respondit senex: Scilicet id est maledicta conferre, dicere Geniturae subiici universa? Tum ego ad eum: Omnino est. Nam si omnes hominum errores et impietates et impudicitiae ex stellis, quemadmodum tu ais, oriuntur, ut autem ea faciant stellae, a Deo constitutum fuit, quo cunctorum flagitiorum effectrices sint, omnium certe delicta ad eum omnino referuntur, qui in astris posuerit Genesim.

CXV. Et senex: Verum ais; sed omni tuae incomparabili demonstrationi mea obstat conscientia. Ego enim qui astrologus sum et Romae

c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) έχων Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) λέγω Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) επειδή γενεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ γενεσιν ἐπιστήμης ἀνασκευάζειν οὐ δύναμαι, βούλομαι ἄλλῃ τρόπῳ ἀποδείξαι, ὅτι κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πράγματα Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) καὶ deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ἀπολαύσει πάντως in v. D. — 9) ὄφθαλμόν O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 10) ἡ πεπρωμένην έχοι BCD et al. ap. Cot., ἡ κυλλήν τὴν χεῖρα έχει (έχει τὴν χεῖρα Hom.) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., ἡ κυλλήν τὴν χεῖρα έχοι noster Hom. Cod. — 11) ἄρα om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) δ ὑποστροφὴν πρὸς ἰασιν πάλιν οὐκ έχει, καὶ παντὸς ἰαματικοῦ (ἰατικῷ Hom.) ἐπαγγέλλματος ἐκτός ἐστιν· ὃν οὐδὲ ἀστρολόγοι ἰάσασθαι (ἰᾶσθαι Hom., ἰάσεσθαι nostra Epit.) ἐπαγγέλλονται, ὅτι

μὴ δὲ (om. δὲ Hom. et nostra Epit.) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) ἰασιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) ὁπότε (ὁπότε δὲ O nostrae Epit.) ἐκγενέσεως κατόρθωσιν τὸ τοιοῦτον (τοιοῦτο textus Hom. Cotal.) οὐδέποτε λαβεῖν ἠδυνήθη. τούτου οὕτω (οὕτως Hom., V. nostrae Epit.) γενομένου Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 15) ἀπεκρινάμην p. πρὸς αὐτόν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 16) καὶ om. BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 17) ἐξ ἀστέρων γίνονται, οἱ δὲ ἀστέρες ταῦτα ποιεῖν ὑπὸ θεοῦ ἐτάγησαν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 18) χαλεπῶν om. D. — 19) γίνονται B, γίνονται CD. — 20) πάντως ἄρα καὶ om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 21) θέντα ἐν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXV. 1) ἀπεκρίνατο inser. Hom. XIV, 6, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ἀληθῶς μεγάλως textus

βλήτω ἀποδείξει ἢ ἐμὴ ἐμποδίζει συνειδήσις. ἐγὼ γὰρ ἀστρολόγος ὢν καὶ Ῥώμην πρῶτον οἰκήσας, εἶτα³ φιλωθείς τιμὴν πρὸς γένους ὄντι Καίσαρος, αὐτοῦ τε καὶ τῆς συμβίου τὴν γένεσιν ἀκριβῶς⁴ ἠπιστάμην, καὶ ἱστορήσας ἀκολούθως τὰς πράξεις ἀποταλυσθείσας αὐτῶν τῇ γενέσει,⁵ λόγοις μόνου⁶ οὐκ ἔχω σοὶ παίθεσθαι. ἦν γὰρ τῆς γενέσεως αὐτῆς⁷ τὸ διάθεμα, ποιῶν μοιχάδας ἰδίων δούλων ἐρώσας καὶ ἐπὶ ξένης ἐν⁸ ὕδατι θνησκούσας· ὃ καὶ οὕτω⁹ γέγονεν. ἐρυσθείσα γὰρ¹⁰ τοῦ ἰδίου δούλου καὶ τὸν ψόγον φέρειν οὐ¹¹ δυναμένη, φυγοῦσα ἐν ἄλλοδαπῇ καὶ κοίτης αὐτῆς κοινωνήσασα κατὰ θάλασσαν διεφθάρη.¹²

CXVI. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· καὶ πῶς ἄρα¹ γινώσκεις, ὅτι ἡ φυγοῦσα, ἐπὶ ἄλλοδαπῆς γενομένη τὸν δούλον ἐγῆμυς καὶ γήμασα ἐτελεύτησε; καὶ ὁ γέρον· ἀσφαλῶς οἶδα τάληθῆ, οὐκ ὅτι ἐγῆμυς, ὑπότι οὐδὲ ὅτι ἦρα ἐγίνωσκον· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκείνης² ἀπαλλαγὴν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς πάντα μοι³ τὰ κατὰ τὸν αὐτῆς ἔρωτα διηγήσατο, καὶ ὡς σεμνὸς ὢν, ἄτε δὴ καὶ ἀδελφὸς, οὐκ ἐβουλήθη⁴ μᾶναι τὴν κοίτην· καὶ πῶς βουλομένη καὶ αἰδουμένη πάλιν⁵ αὐτόν τε καὶ τὸν ψόγον ἢ τάλαινα· οὐκ ἔστι γὰρ αὐτὴν μὲμψασθαι, ὅτι ἐκ γενέσεως ταῦτα καὶ πάσχειν καὶ ποιεῖν⁶ ἠναγκάζετο· ὄνειρον εἶτε ἀληθῆ, εἶτε ψευδῆ ἐπλάσατο, οὐκ ἔχω λέγειν. ἔλεγε γὰρ αὐτὴν εἰρηκέναι, ὅτι ὄναρ αὐτῇ τις ἐπιστάς⁷ ἐκέλευσεν⁸ ἐξ αὐτῆς ἅμα τέκνοις⁹ τῆς Ῥωμαίων ἐκβῆναι πόλεως·¹⁰ ὃ δὲ ἀνὴρ σώζεσθαι ταύτην¹¹ σὺν τοῖς υἱοῖς σπεύδων αὐτίκα παιδευθησομένους αὐτοὺς εἰς τὰς¹² Ἀθήνας ἐξέπεμψε σὺν μητρὶ¹³ καὶ δούλοις· τρίτον δὲ¹⁴ υἱὸν ἔχων παρ' ἑαυτῶ,¹⁵ ὡς δὴ τοῦ χρηματίσαντος ἐν ὄνειρῳ συνεῖναι αὐτῶ¹⁶ ἐπιτρέψαντος· πολλοῦ οὖν¹⁷ παρεληλυθότος χρόνου ὡς οὐκ ἔλαβε γράμματα παρ' αὐτῆς, αὐτοῦ πολλάκις πέμψαντος εἰς Ἀθήνας, ἐμὲ παραλαβὼν ὡς πάντων αὐτῶ γνησιώτατον ὄντα ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτῆς ἐπορεύθη. πολλὰ μὲν οὖν αὐτῶ καὶ κατὰ τὴν ἀποδημίαν συνέκαμνον¹⁸ προθύμως μεμνημένος, ὅτι τῆς πάλαι αὐτοῦ εὐδαιμονίας κοινωνόν με πάντων¹⁹ εἶχεν ὑπὲρ πάντας αὐτοῦ με τοὺς φίλους ἀγαπῶν. καὶ δὴ ἀπεπλεύσαμεν αὐτῆς Ῥώμης, καὶ οὕτως εἰς τὰ ἐνταῦθα τῆς Συρίας ἐγενόμεθα μέρος. καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐκεῖνος²⁰ μὲν ἀθυμῶν ἐτελεύτησεν· ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα ἔλθὼν τὰς διὰ τῶν χειρῶν τροφὰς ἐκτοτε καὶ εἰς δεῦρο²¹ πορίζομαι.

CXVII. Ταῦτα τοῦ γέροντος εἰπόντος συνιδὼν, ὅτι ὢν ἔλεγε γέροντα εὐτος αὐτὸς ἦν,¹ ἐξ ὧν ἔλεγεν ὁ πατήρ ὁ ὑμέτερος, οὐκ ἐβουλήθη² αὐτῶ συναντιβαλεῖν,³ μέχρις ἂν ὑμῖν προσανάθωμαι. πλὴν τὰ κατὰ τὴν ξενίαν αὐτοῦ καταμαθὼν καὶ τὴν ἐμὴν δὲ⁴ μηνύσας ἀκριβείας ἕνεκα, τοῦτο μόνον ἐπυθόμην, τί τῶ γέροντι ὄνομα. ὁ δὲ ἔφη· Φαῦστος· τί δὲ⁵ τοῖς διδύμοις υἱοῖς· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Φαυστίνος καὶ Φαυστινιαῦς· τί δὲ τῶ τρίτῳ υἱῶ

Hom. Cot. et V nostrae Epit., ἀληθῶς μεγάλα O nostrae Epit., ἀληθῶς μέγα al. ap. Cot. — 3) εἶτα om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) ἀκριβῶς om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) ἐργῶ inser. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) μόνον BCD et al. ap. Cot. — 7) Ita ex CD, Hom. l. c., nostra Epit. et al.

ap. Cot., αὐτῶν B, αὐτοῖς vulg. — 8) ἐν des. in D. — 9) οὕτως BCD, deest οὕτω in al. ap. Cot. — 10) γὰρ des. in D. — 11) μὴ D. — 12) μὴ φέρουσα, φυγοῦσα σὺν αὐτῶ ἐν ἄλλοδαπῇ ὀρήμασα, καὶ κοινωνήσασα αὐτῶ, θάλασση διεφθάρη al. ap. Cot., fore eadem Hom. l. c. et nostra Epit.

Cap. CXVI. 1) πῶς p. καὶ πῶς

primum habitavi, postea amicus factus cuiusdam qui erat ex genere Caesaris, viri illius uxorisque eius Genituram probe callui, cumque viderim res, prout ferebat eorum Genesis, evenisse, solis verbis a te nequeo persuaderi. Erat enim Ortus mulieris positura, quae efficeret adulteras amore servorum suorum captas et peregre in aqua pereuntes; quod et ita contigit. Nam quae servum suum deperiret, nec ferre posset opprobrium, solum fuga vertens et cum eo concumbens in mari periit.

CXVI. Ego respondi: Et quonam modo scis, illam fugientem et in alieno solo positam servo nupsisse ac interiisse post nuptias? Atque senex: Certo novi revera, non quod nupserit, cum nec amore captam esse scirem; verum postquam illa discessit, frater viri eius omnem mihi illius amorem enarravit, quod ipse qui sanctus et honestus erat utpote etiam frater noluerit torum maculare; et quo modo volens ac rursus ipsum atque dedecus verita illa infelix [non enim licitum est queri de ea, quoniam ex Natali haec cum facere tum perpeti cogebatur] somnium finxerit verumne an falsum, non habeo dicere. Aiebat siquidem ipsam dixisse, quod in somnis quidam sibi adstitit, qui eam iussit cum liberis illico urbe Roma excedere; at vir illam cum filiis incolumem evadere satagens confestim eos erudiendos Athenas misit cum matre et servis; tertium vero filium retinuit apud se, quia qui per somnium ediderat oraculum cum eo manere permisit. Multo igitur elapso tempore ut ab ea litteras non accepit, cumque saepe Athenas misisset, assumpto me, qui ei omnium essem coniunctissimus ac fidissimus, ad quaerendam illam profectus est. Multos equidem cum ipso in peregrinatione labores alacriter tuli memor, quod in prisca sua felicitate me omnium habuisset socium ac supra omnes amicos dilexisset. Itaque Roma continuo solvimus sicque in has Syriae partes devenimus. Nec multos post dies ille quidem praes animi dolore migravit e vita; ego vero huc veniens victum ab eo tempore ad hunc usque diem manibus comparo.

CXVII. His a sene dictis intelligens ex oratione eius, senem quem dixerat ipsum esse patrem vestrum, nolui cum eo conferre sermonem ea de re, donec communicassem vobiscum, nisi quod cum hospitium eius didicissem meumque indicassem explorandi causa, hoc tantum percontatus sum, quod esset seni nomen; ille autem *Faustus* inquit; item quod nomen geminis filiis; ille vero respondit: *Faustinus et Faustianus*; et quodnam

ἤρα nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) αὐτῆς Hom. XIV, 7, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) μοι reicit D post διηγῆσατο. — 4) ἐβουλήθη man. pr., ἤβουλήθη man. sec. B. — 5) πάλιν om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) ποιεῖν καὶ πάσχειν inv. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) ὡς ὅτι ἐν ὄραματι ἐπιστάς τις Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) μοι inser. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) ἅμα τοῖς τέχνοις D. — 10) τὴν... πόλιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) αὐτὴν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) τὰς om. D. — 13) σὺν τῇ μητρὶ D, Hom. l. c. et nostra Epit. — 14) τὸν τρίτον p. τρίτον δὲ B. — 15) ἔσχε παρ' αὐτῷ p. παρ' ἑαυτῷ al. ap. Cot. — 16) κατ' ὄναρ συνεῖναι αὐτὸν αὐτῷ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 17) οὖν accessit ex BC; illic πολλῶν

οὖν παρεληλυθῶτων χρόνων, heio πολλοῦ οὖν παρεληλυθῶτος χρόνου. In Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. est πολλοῦ δὲ χρόνου διεληθόντος. — 18) συνέκαμον textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 19) πάντως al. ap. Cot. — 20) ἐκείνος om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 21) μέχρι τοῦ δεῦρο p. εἰς δεῦρο textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXVII. 1) ἦν om. B, συνειδόν μὲν διὸν ἐλεγε τεθνάναι γέροντα, αὐτὸς ἦν exhibit al. ap. Cot. — 2) ἐβουλήθη man. pr. ἤβουλήθη man. sec. B. Subinde οὖν τὸ καθ' ὑμᾶς αὐτῷ textus Hom. Cot. XIV, 7, τὸ καθ' ὑμᾶς αὐτῷ Cod. Hom. Ottob. et nostra Epit., δὲ τὰ κατ' ὑμᾶς αὐτῷ al. ap. Cot. — 3) συναντιλαβεῖν C et nostra Epit. — 4) δὲ om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) δαί

ὁ δὲ Κλήμης, εἶπε·⁶ τί⁷ δὲ τῇ τούτων μητρὶ ὄνομα· Ματθιδία, φησίν.⁸ ὑπὸ συμπαθείας οὖν ἐγὼ σύνδακρος γενόμενος, ἀπολύσεις τοὺς δόλους ἦλθον πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μετὰ τὴν τῶν ἁλῶν⁹ κοινοίαν ταῦτα προσανάθωμαι ὑμῖν. πρὸ δὲ τῶν ἁλῶν εἰπεῖν ὑμῖν οὐ δέον ἔκρινα,¹⁰ μήπως ὑπὸ λύπης τυπηθέντες ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρᾳ πενθοῦντες διατελέσητε, ὑπότε καὶ ἄγγελοι χαίρουσι.¹¹ ταῦτα τοῦ Πέτρου λέγοντος¹² ἔδακρύομεν οἱ πάντες μετὰ τῆς μητρὸς. ὁ δὲ δακρύοντας ἡμᾶς ἰδὼν, ἔφη· τῶν ἑκαστος ὑμῶν φόβῳ τῷ πρὸς τὸν Θεὸν γενναίως φερέτω τὰ εἰρημένα.¹³ οὐ γὰρ δὴ σήμερον ὑμῖν ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι, ὡς ὑμεῖς εἰρήκατε στοχαζόμενοι.¹⁴

CXVIII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἡ μήτηρ μὴ φέρουσα μέγα ἀνέβραγεν·¹ οἴμοι, ἄνερ, ὡς² ἀγαπῶν ἡμᾶς κρίσει μὲν αὐτὸς³ ἐτελεύτησας, ἡμεῖς δὲ ζῶντες τὸ φῶς ὁρῶμεν καὶ τροφῆς ἄρτι⁴ μεταλαμβάνομεν. οὐπω⁵ τῆς μᾶς ταύτης ὀλολυγῆς πανσαμένης ἰδοὺ καὶ ὁ γέρον εἰσῆει, καὶ ἅμα τῷ βούλεσθαι αὐτὸν τῆς κραυγῆς τὴν αἰτίαν πυνθάνεσθαι εἰς τὴν γυναῖκα ἐμβλέψας ἔφη· οἴμοι, τί θέλει⁶ τοῦτο εἶναι; τίνα ὁρῶ; προσελθὼν δὲ καὶ ἀκριβέστερον ἐνιδῶν⁷ καὶ ὀραθεὶς περιεπλέκετο. οἱ δὲ ὑπὸ χαρᾶς αἰφνιδίῳ διεφώνουν ἀμρότεροι καὶ λαλεῖν⁸ ἀλλήλοις βουλόμενοι, ἀφασία συσχεθέντες ἐκ τῆς ἀπλήστου χαρᾶς ἐπέχειν⁹ ἑαυτοὺς οὐκ ἠδύναντο. καὶ μετ' οὐ πολὺ¹⁰ πρὸς αὐτὸν¹¹ ἡ μήτηρ· ἔχω σε ψαῦστα τὸν κατὰ πάντα¹² γλυκύντατον. πῶς ἄρα ζῆς, ὃν ὡς τεθνεῶτα μικρῷ πρόσθεν¹³ ἠκούσαμεν; πλὴν οὐτοί εἰσιν οἱ¹⁴ υἱοὶ ψαυστίνοσ καὶ ψαυστινιανός, καὶ ὁ ποθεινός¹⁵ Κλήμης. ταῦτα εἰπούσης¹⁶ ἡμεῖς οἱ τρεῖς προσπεσόντες αὐτῷ καὶ καταφιλοῦντες τὴν ἐκείνου μορφὴν ἀμυδρῶς πως κατεμανθάνομεν¹⁷.

CXIX. Ἄ καὶ βλέπων ὁ Πέτρος σὺ εἶ ψαῦστος, εἶπεν,¹ ὁ ταύτης ἀνὴρ καὶ τῶν αὐτῆς παιδῶν πατήρ; ὁ δὲ ἐγὼ εἰμι, ἔφη. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς οὖν μοι τοὺς σθαντοῦ² ὡς περὶ ἄλλου δηγήσω πόρους εἰπὼν καὶ λύπην καὶ τάφον; καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· συγγενῆς ὢν³ Καίσαρος καὶ γενέσθαι κατὰ τάφωρος⁴ οὐκ ἐθέλων ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τὴν ἐξήγησιν ἀνετυπωσάμεν, ἵν' αὐτοῖς⁵ ὅστις εἰμὶ μὴ ἐπιγνωσθῶ. ἦδειν γὰρ ὅτι, εἰ ἀναγνώριμος γένωμαι, οἱ κατὰ τὸν τόπον ἠγούμενοι ταῦτα μαθόντες ἀνακαλέσονται⁶ Καίσαρι κεχαρισμένα ποιῶντες καὶ τὴν τοῦ βίου πάλιν⁷ εὐδαιμονίαν μοι περιθήσουσιν,⁸ ὅπερ ὅλη προθέσει πρότερον ἀπεταξάμεν,⁹ ἄνευ τῶν ἐμοὶ φιλτάτων τέκνων πολιτεύεσθαι ἢ ζῆν ὅλως μὴ ἀνεχόμενος.

D. — 6) εἶπεν C, Hom. l. c. et nostra Epit. — 7) τῇ B. — 8) φησὶ BCD; ὁ δὲ ἔφη Ματθιδία (vel Ματτιδία) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) Ita ex C, Hom. l. c., nostra Epit., τῶν ἁλῶν BD et al. ap. Cot., τῶν ἁλῶν vulg. — 10) πρὸ δὲ τοῦ τῶν (om. τῶν Hom. et nostra Epit) ἁλῶν μεταλαβεῖν εἰπεῖν ὑμῖν οὐκ ἠβουλήθη (ἐβουλήθη Hom.) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) χαίρουσιν C, Hom. l. c. et nostra Epit. — 12) εἰπόντος C et V nostrae Epit. — 13) λεχθέντα Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) σχολαζόμενοι al. ap. Cot.

Cap. CXVIII. 1) βοῶσα ἔφη p. μέγα ἀνέκραγεν Hom. XIV, 9, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ὡς deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) μὲν αὐτὸς om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) ἄρτι deest in textu Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) δὲ inser. C, Hom. textus Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) θέλοι al. ap. Cot. — 7) ἰδὼν O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 8) λαβεῖν C. — 9) κρατεῖν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) Ita ex BCD, nostra Epit. et al. ap. Cot., μετὰ πολὺ vulg. — 11) πρὸς αὐτὸν om. textus Hom. Cot.,

tertio filio; at ille: *Clemens*, dixit; denique quo nomine vocaretur eorum mater; et ait: *Matthidia*. Ego igitur ex miseratione collacrimans dimissa turba veni ad vos, ut post cibi communem perceptionem haec vobiscum communicarem. Porro ante cibum narrare opportunum non censi, ne forte dolore victi baptismi diem in luctu duceretis, quando etiam angeli efferuntur laetitia. Haec Petrus cum diceret, omnes una cum matre lacrimis nos dedidimus. Quos ille lacrimantes videns ait: Nunc unusquisque vestrum pro timore erga Deum fortiter quae memorata sunt ferat. Neque enim hodie vobis interit pater, sed iam olim, sicut vos coniectura recte facta dixistis.

CXVIII. Ista Petro loquente mater ferre non valens magno clamore edito ait: Hei mihi, o vir, quantum nos diligens ipse quidem mori voluisti, nos vero vivimus et lucem aspiciamus et adhuc capimus cibum. Nondum hoc uno eiulatu finito ecce senex ingreditur, et simul atque clamoris causam sciscitari voluit respiciens ad uxorem Hei, inquit, quidnam hoc est? quam video? Accedens vero et diligentius aspiciens ac visus complexus est. Ambo autem prae gaudio repentino defecerunt exclamare, nisi et alter alteri loqui cupientes vocem emittere non potuerunt, nec ob inexpectatam laetitiam reprimere se. Verum non multo post mater ad eum: Habeo te Fauste omni modo suavissimum. Et qua ratione vivis, de cuius morte paulo ante audivimus? Ceterum hi sunt filii Faustinus et Faustianus ac exoptatus Clemens. Quae cum dixisset, nos tres in ipsum incumbentes eumque deosculati formam illius obscure agnovimus.

CXIX. Haec cum videret Petrus, Tu es Faustus, inquit, huius vir eiusque liberorum pater? Ille vero ait: Ego sum. Et Petrus: Quare ergo tuos mihi labores tanquam de alio enarrasti referens et dolorem et exsequias? Tum pater respondit: Cum essem cognatus Caesaris et nollem deprehendi, de alio quodam narrationem effinxi, ut a vobis quis essem non agnoscerer. Sciebam enim, quodsi recognitus essem, loci praesides his compertis, ut rem gratam Caesari facerent, me essent revocaturi et pristina felicitate circumdaturi, cui tota intentione antea renunciavi, sine carissimis mihi liberis in republica versari aut vivere omnino non sustinens.

nostra Epit. et al. ap. Cot. Post μήτηρ inserunt ἔφη nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) μοι inser. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 18) τεθνεῶτα μικρῷ τάχιον textus Hom. Cot. et nostra Epit., τεθνηκότα μικρῷ τάχιον al. ap. Cot. — 14) ἡμῶν Hom. l. c., V nostrae Epit. et al. ap. Cot., ἡμῶν οἱ O nostrae Epit. — 15) ὁ ποθεινός om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 16) εἰπόντες D. — 17) Ita BCD, nostra Epit. et al. ap. Cot., ἀνεφύρομεν Hom. l. c., καταμανθάνομεν vulg.

CXIX. 1) εἶπεν om. D; ταῦτα βλέπων ὁ Πέτρος ἔφη σὺ εἶ Φαῦστος exhibent Hom. XIV, 10, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ἑαυτοῦ C, noster Hom. Cod. et al. ap. Cot., σεαυτοῦ mutatum in ἑαυτοῦ D. Subinde om. ὡς C. — 3) πρὸς γένους ὑπάρχων Hom. l. c., προσγενῆς ὑπάρχων nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) κατάφορος B (correctum man. pr. κατάφωρος) D et al. ap. Cot. In Hom. et nostra Epit. est περιφωρος (φερι-

φορος V nostrae Epit.) μὴ θέλων γενέσθαι (om. γενέσθαι al. ap. Cot.), ἀλλὰ τινὲ (εἰς ἄλλου τινός textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot.) τὴν ἐξήγησιν κτλ. — 5) αὐτός Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) Ita et noster Hom. Cod., ἡγούμενοι ἀκούσαντες, ἀνακαλέσαντες textus Hom. Cot., al. ap. Cot., cum voco. tamen ordine mutato nostra Epit. — 7) καὶ... πάλιν om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ἐπιθήσουσιν D. — 9) ὡπερ ὅλη προθέσει πρότερον ἀπεταξάμην C et noster Hom. Cod., ὡπερ O nostrae Epit.) ἀπεταξάμην nostra Epit. et al. ap. Cot. Pergunt οὐ γὰρ ἐδυνάμην περὶ τῶν ἐμοὶ ἠγαπημένων τὰ μέγιστα ὡς περὶ θανόντων κρίνας, πρὸς τὴν τοῦ βίου τρυφήν (om. τρυφήν nostra Epit. et al. ap. Cot.) ἑαυτὸν ἀποδιδόναι (ἀποδοῦναι nostra Epit. et al. ap. Cot.) δόξαν (om. δόξαν Hom.) Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

CXX. Καὶ ὁ Πέτρος·¹ ταῦτα μὲν ἐποίησας, ὡς ἐβουλεύσω. περὶ δὲ γενέσεως ἄρα ψευδόμενος δισχυρίζου, ἢ ὡς ἀληθεύων ἐβεβαίους; καὶ ὁ πατήρ οὐ ψεύσομαι,² ἔφη, πρὸς σέ· ὡς ἀληθῶς ἄρα οὕσης³ γενέσεως ἐβεβαίουν. ἔχω γὰρ οὐκ ἀμύητως⁴ τοῦ θεωρήματος. πλὴν ἀλλὰ καὶ⁵ συνῆν μιν τις ἀστρολόγων ἀτὴρ ἀριστος Αἰγύπτιος Ἀννουβίων ὄνομα,⁶ ὅστις⁷ ἐν ταῖς ἀποδημίαις κατ' ἀρχάς μοι⁸ φιλωθεῖς τὸν τῆς ἐμῆς συμβίου⁹ μετὰ τῶν τέκνων θάνατον ἐδήλου. καὶ ὁ Πέτρος·¹⁰ οὐκ οὖν ἔργῳ πέπεισαι νῦν¹¹, ὅτι οὐ συνέστηκε τὰ κατὰ τὴν γένεσιν; καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· ἀνάγκη με πάντα τὰ¹² τὸν ἐμὸν ὑπερβαίνοντα νοῦν κατὰ μέρος ἐκθέσθαι σοι, ἵνα παρὰ σοῦ πάλιν τ' ἴληθῆ μάθω καὶ βέβαια. πολλὰ πταίειν οἶδα τοὺς ἀστρολόγους,¹³ πολλὰ¹⁴ δὲ καὶ τῆς ἀληθείας ἀντοὺς ἐφικνεῖσθαι. ἀλλὰ μὴ πως¹⁵ ἂ μὲν ἀκριβοῦσιν, ἀληθεύουσιν. ἂ δὲ πταίουσιν, ἀμαθία πάσχουσιν· ὡς ὑπνοεῖν με τὸ μὲν μάθημα συνεστάναι, τοὺς δὲ δι' ἀμαθίαν ψεύδεσθαι μόνην¹⁶ διὰ τὸ τῆ πάντας¹⁷ περὶ πάντων ἀκριβοῦν δύνασθαι. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεχε, ἔφη, μὴ πως¹⁸ περὶ ὧν ἀληθεύουσιν ὡς ἐπιτυγχάνοντες¹⁹ καὶ οὐχὶ ὡς ἀκριβοῦντες ἄρα προλέγουσιν.²⁰ ἀνάγκη γὰρ πᾶσα ἐκ πολλῶν τῶν λεγομένων ἀποβαίνειν τινά. καὶ ὁ γέρον·²¹ πῶς οὖν ἐστὶ περὶ τούτου με πιστωθῆναι τὸ εἶτε²² συνέστηκε τὸ κατὰ τὴν γένεσιν, ἢ οὐ;

CXXI. Ἀμφοτέρων οὖν σιωπῶντων ἐγὼ Κλίμης¹ ἐπειδὴ τὸ μάθημα, ἔφη, ἀκριβῶς ἐπίσταμαι, ὁ δὲ κύριος καὶ πατήρ μου² οὐχ οὕτως, ἠθέλον εἰ αὐτὸς Ἀννουβίων παρῆν, ἐπὶ τοῦ πατρὸς ποιήσασθαι³ λόγον. οὕτω γὰρ ἂν τὸ πρᾶγμα εἰς φανερόν ἐλθεῖν ἠδύνατο, τεχνίτου πρὸς ὁμότεχρον τὴν ζήτησιν ἐσχηκότος. καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· ποῦ οὖν δυνατόν ἐστὶν Ἀννουβίῳ συντυχεῖν; καὶ ὁ Πέτρος ἐν Ἀντιωχείᾳ,⁴ ἔφη. ἐκεῖ γὰρ μαθάνω Σίμωνα τὸν μάγον ἐπιδημεῖν,⁵ ᾧ καὶ⁶ παρεπόμενος Ἀννουβίων ἀχώριστός ἐστιν. ἐπ' αὐτῶν οὖν ἐκεῖ γενώμεθα, εἴαν γε καταλάβωμεν αὐτοὺς, ἢ ζήτησις ἐπ' ἐκείνου γενήσεται.⁸ καὶ ὁμῶς πολλὰ διαλεχθέντες καὶ ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ χαρᾶς πληρωθέντες⁹ καὶ θεῷ πολλὴν χάριν ὁμολογοῦντες,¹⁰ ἐσπέρας καταλαβοῖσιν εἰς ὑπνον ἐτράπημεν.

CXXII. Ὄρθρου δὲ γενομένου ὁ πατήρ μετὰ τῆς μητρὸς¹ καὶ τῶν τριῶν υἱῶν εἰσελθὼν ἐνθα ὁ Πέτρος ἦν, καὶ² προσαγορευσάσας ἐκαθέσθη· ἔπειτα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ κλεύσαντος. καὶ ὁ Πέτρος³ τὸν πατέρα προσβλέψας σπεύδω σε, ἔφη, ὁμόφρονα γενέσθαι γυναικὶ καὶ τέκνοις,⁴ ὅπως αὐτοῖς καὶ ἐνταῦθα⁵ ὁμοδίαιτος ἦς καὶ μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς χωρισμὸν συνῶν ἐν εὐφροσύνῃ διάγῃς.⁶ ἢ γὰρ οὐ τὰ μέγιστα σέ τε λυπεῖ καὶ

Cap. CXX. 1) ἔφη add. Hom. XIV, 11, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) ψεύδομαι B. — 3) ἀληθῶς ὡς (om. ὡς O nostrae Epit.) οὕσης Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) εἰμι γὰρ οὐκ ἀμύητος Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) καὶ om. C, ἀλλὰ καὶ om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) ὄνοματι Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) ὅστις fuit in B. — 8) καταρχάς με C. Subinde φιλωθεῖς textus Hom. Cot., φιληθεῖς nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) τὲ in-

serit B. — 10) ἔφη add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) νῦν om. B, textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 12) τὰ om. B. — 13) ὑποτρέχοντά μοι (μου Hom.) εἰς τὸν νοῦν ἐκτίθεσθαι σοι, ἵνα πρὸς αὐτὰ ἀκούων, μαθάνειν ἔχω Cod. Hom. Ottob., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) πολλάκις BCD, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 15) ἀληθεύειν· (καὶ add. V nostrae Epit.) ὑποπτεύω οὖν μήπως Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 16) μόνην om. Cod. Hom. Ottob., nostra

CXX. Tum Petrus: Haec quidem fecisti, quemadmodum placuit. Sed de Genitura fingensue affirmabas, an veluti verum dicens asserebas? Et pater: Non mentiar, inquit, apud te; tanquam vere sit Genesis, confirmabam. Non enim rudis sum in mysteriis huius disciplinae; sed et mecum versatus est quidam astrologus, vir praestantissimus Aegyptius nomine Annubion, qui in peregrinationibus ab initio mihi amicus effectus uxoris meae ac liberorum mortem indicavit. Et Petrus: Numquid ergo nunc reipsa persuasum habes, Genesim non consistere? Pater respondit: Necessesse est, ut omnia quae per mentem meam transeunt tibi exponam singulatim, quo a te iterum vera discam et certa. Animadverti errare in multis astrologos, in multis quoque eos veritatem attingere. Verum forte in iis quae comperta habent vere dicunt, in iis autem in quibus errant id ignorantia patiuntur: quare suspicor constare disciplinam, illos autem per solam inscitiam falsa praedicare eo, quod non omnes possint de omnibus habere scientiam. Et Petrus Cave, inquit, ne cum verum dicunt veluti casu assequentes et non tanquam certo scientes praedicant. Omnino enim necesse est ex multis dictis evenire nonnulla. Tum senex: Qua ergo ratione certus hac in re esse possum an constet, nec ne id quod ad Genesim pertinet?

CXXI. Cum igitur uterque taceret, ego Clemens Quia, inquam, mathematicas disciplinas penitus novi, dominus autem et pater meus non item, cuperem si ipse Annubion adesset, coram patre disputationem habere. Ita quippe res palam venire posset, dum artis peritus adversus eiusdem artis hominem quaestionem agigaret. Respondit pater. Ubi ergo potest cum Annubione congressus et colloquium haberi? Et Petrus Antiochiae, inquit. Ibi enim audio Simonem magum esse, quem Annubion assectatus non deserit. Quando ergo illic erimus, si eos nanciscamur, coram eo disceptatio fiet. Et postquam de multis disseruimus propter recognitionem gaudio repleti Deoque magnam gratiam habentes, nocte superveniente ad somnum nos contulimus.

CXXII. Exorto autem mane pater cum matre tribusque filiis ingressus in locum, ubi erat Petrus, cum salutasset sedit; deinde nos quoque illo iubente. Patremque intuitus Petrus Percupio, inquit, te idem sentire, quod uxor ac liberi, ut et hic cum eis convivas et illic post animae a corpore disiunctionem una cum eisdem in laetitia degas. An non enim maxime te atque illos contristaret, si una non essetis? Excepit pater:

Epit. et al. ap. Cot. — 17) πάντως C, Cod. Hom. Ottob., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 18) καὶ ὁ Πέτρος ἔπεχε, ἔφη, μὴ πως al. ap. Cot., καὶ ὁ πέτρος ἀπέκριναιτο ἄπεχε, μὴ πως Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 19) ἐπιτυχάνουσιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 20) ἀκριβοῦντες λέγουσιν ὡς ἀκριβοῦντες ἄρα προλέγουσιν Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 21) ἔφη add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 22) περὶ τούτου πληρογορηθῆναι, τὸ (om. τὸ al. ap. Cot.) εἶτε Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXI. 1) Κλήμης om. Hom. XIV, 12. nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) μου recepi ex O, κύριός μου καὶ πατήρ B, κύριος καὶ ὁ πατήρ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) ἐποίησάμην textus Hom. Cot., nostra Epit.

et al. ap. Cot. — 4) ἀντιοχία B. — 5) ὄντα Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) καὶ om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) ὡς ἂν textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ἡ ζήτησις γενέσθαι δύναται Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) Ita et Cod. Hom. Ottob., πλησθέντες nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) πολλὴν χάριν ὁμολογήσαντες BCD, et al. ap. Cot., εὐχαριστήσαντες p. πολλὴν χάριν ὁμολογοῦντες Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXII. 1) μητρὸς ἡμῶν Hom. XV, 1, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) καὶ deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) πρὸς inser. CD. Subinde τῷ πατρὶ Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) τοῖς τέχνοις CD. — 5) καὶ αὐτοῖς ἐνταῦθα inv. D.

αὐτοὺς τὸ μὴ ἀλλήλοις συνεῖναι; καὶ ὁ πατὴρ ἔφη⁷ καὶ πάνυ γε. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ οὖν ἐνταῦθα τὸ ἀλλήλων κχωρίσθαι λυπεῖ, μετὰ θάνατον πάντως γινόμενον, πόσῳ⁸ γε μᾶλλον⁹ λυπήσει, σὲ μὲν ἄνδρα σοφὸν¹⁰ ὄντα τῷ τῆς γνώμης σου λόγῳ τῶν σῶν κχωρίσθαι, αὐτοὺς δὲ πολὺ μᾶλλον ὀδυνᾶσθαι τῷ εἶδέναι, ὅτι σε ἄλλα φρονούντα αἰώνιος μένει κόλασις ῥητοῦ δόγματος ἀποφάσει.

CXXIII. Καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὦ φίλτατε, τὸ ἐν ἄδου ψυχᾶς¹ κολάζεσθαι, αὐτῆς ἅμα τῷ² ἀποστῆναι τοῦ σώματος εἰς ἀέρα λυομένης. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μέχρις οὖν³ ὅτε περὶ τούτου πείσωμέν⁴ σε, ἀποκριναί μοι· οὐ δοκεῖ σοι, σὲ μὲν τῇ κολάσει διαπιστοῦντα⁵ μὴ λυπεῖσθαι, ἐκείνους δὲ περὶ σοῦ πεπεισμένους, ὡς ἄρα οὐ μικρὰν ἔχεις ἀνάγκην, ἐκ περισσοῦ ἀνιάσθαι;⁶ καὶ ὁ πατὴρ· ἀκολουθῶς λέγεις. καὶ ὁ Πέτρος· διὰ τί δὲ αὐτοὺς οὐκ ἀπαλλάξεις⁷ μεγίστης περὶ σοῦ⁸ λύπης τῇ πίστει συνθέμενος, οὐ δυσωπία λέγω, ἀλλ' εὐγνωμοσύνη, περὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων σοι ἀκούων καὶ κρίνων, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει ἢ οὐ; καὶ εἰ μὲν οὕτως ἔχει ὡς λέγομεν, καὶ ὧδε συναπολαύσεις τοῖς φιλτάτοις,⁹ κακῆ συναναπαύση. εἰ δὲ ἐν τῇ τῶν λόγων σου¹⁰ σκέψει δείξης¹¹ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα ψευδῆ τινα μῦθον εἶναι, καὶ ὁμογνώμονάς σου λάβοις αὐτοὺς, καὶ οὕτω¹² καλῶς ποιήσεις. τοῦ τε γὰρ κενῆς¹³ ἐλπίσιν ἐπερείδεσθαι παύσεις, καὶ φόβον¹⁴ αὐτοὺς ψευδῶν ἀπαλλάξεις.

CXXIV. Καὶ ὁ πατὴρ· πολλὰ φαίτη¹ μοι εὐλογα λέγων. καὶ ὁ Πέτρος·² τί οὖν ἔστι τὸ κωλύον συνθέσθαι σε τῇ ἡμετέρῃ πίστει; οὔτε γὰρ ἀσχολίας ἀγορασμῶν, οὔτε πράξεων, οὔτε γεωργιῶν, οὐ φροντιδῶν, οὐδενὶ τούτων κατέχη. δύνασαι δὲ νοεῖν ὡς οὐκ αὐτομάτως ἐγένετό τι τῶν ὄντων, οἷα προνοίας οὐκ οὔσης. καὶ τούτου δεῖγμα σαφέστατον τὰ περὶ σε καὶ τὰ σα³ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα γεγενημένα. εἰ γὰρ παρά σοι ὄντες καὶ εἰς δεῦρο ἐτύγγαρον, οὐκ ἂν τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον ἐδέξαντο, οὐκ ἂν ἐπιγνώσκειν τὴν ἀλήθειαν ἠδυνήθησαν.⁴ διὰ τοῦτο μετὰ τῆς ἀποδημίας καὶ νανάγιον ὠκονομήθη, καὶ πικροῦ θανάτου ὑπόνοια, προσέτι δὲ καὶ ἡ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ τοιῶν ἀσκησις, ἢ ὡς πρότερον αὐτὰ παιδευθέντες, εἴτα μεταβαλύντες πρὸς τὴν εὐσεβίαν, δυνατοὶ ὡσιν ἐτοιμῶς αὐτὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀνασκευάζειν τῆς εὐκολίας, καὶ ἅ κακῶς τηρικαῦτα κατὰ τῆς εὐσεβείας προυβάλλοντο⁵, τούτοις καλῶς ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι χρήσαιντο· εἴση δὲ σαφῶς καὶ αὐτὸς⁶ ἀπὸ γε τοῦ μακροῦ τούτου ἀναγνωρισμοῦ, καὶ ὧν μεταξὺ σαφῶς⁷ ἡ πρόνοια περὶ σε ὠκονόμησεν, ὡς ἄρα οὐδὲν τῶν γινομένων αὐτομάτως οὕτως⁸ καὶ εἰκῆ γίνεται, ἀλλ' ἐκείνη ἔστιν ἡ ἐφεστῶσα καὶ τόδε τὸ πᾶν συγκρατοῦσα διηρηκῶς καὶ συνέχουσα, εἰ καὶ τὰ πολλὰ τὴν διάνοιαν ὑπερβαίνει⁹ τὴν ἡμετέριαν.

CXXV. Ἐπεὶ τούτων ἤκουσεν ὁ πατὴρ, τὸν λόγον ἀναλαβὼν μὴ νόμιζε, εἶρηκε, κύριέ μου Πέτρε, ὡς πάντῃ μου διαπέφευγε τὸν νοῦν ἢ περὶ τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένου λόγου δύναμις· ἀλλὰ καὶ τοῦ παιδὸς Κλήμεντος

— 6) σύνοντα ἄλυπον ἔσεσθαι textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) ἔφη deest in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) πάντως γινόμενον, πολλῶ B, πάντως ὀφειλόμενον ὑμῖν μετ' ἀλλήλων μὴ εἶναι, πόσῳ Hom. l.

o., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) οὐ inser. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) σοφώτατον D.

Cap. CXXIII. 1) ψυχὴν al. ap. Cot. — 2) τοῦ D. — 3) οὖν om. D. — 4) Ita ex C et V nostrae Epit. πείσωμέν

Omnino sane. Tum Petrus: Si ergo hic invicem separatos esse molestia afficit, hoc ubi post mortem plane fiet, quanto magis molestum erit te quidem, qui vir sapiens es, ratione tuae opinionis disiungi a tuis, illos vero multo magis dolere, quod sciant, te alia sentientem aeternum supplicium ob veri dogmatis negationem manere?

CXXIII. Et pater dixit: At non ita est, o amice, ut apud inferos animae puniantur, quoniam anima, simul atque a corpore discedit, in aërem dissolvitur. Excepit Petrus: Itaque usque dum hac de re tibi persuadeamus, responde mihi: Nonne tibi videtur te quidem, qui futuras poenas non credis, nequaquam dolere, illos vero, qui persuasum habent, non parvam te manere calamitatem, plurimum angere? Tum pater: Recte dicis. Petrus autem: Et quare maximo de te moerore non eos liberabis fidei assentiens, non pudore inquam, sed aequitate de iis quae tibi a me dicuntur audiendo et iudicando, utrum ea ita necne habeant? Ac si quidem ita est ut dicimus, et hic una cum carissimis dilectaberis et illic cum eisdem requiem consequeris. Quodsi in verborum tuorum disceptatione ostenderit, quae a nobis afferuntur falsam esse fabulam, etiam illos idem tecum sentientes accipies, sicque pulchre facies. Ut enim vana spe inniti desistant efficies, eosque falsarum rerum terroribus liberabis.

CXXIV. Et pater: Multa mihi videris dicere rationi consentanea. Ac Petrus: Quid ergo impedit, nostrae te fidei assentiri? Non enim negotiis mercaturae, actionum publicarum, agriculturae, sollicitudinum, horum nullo retineris. Potes autem intelligere, nihil eorum quae sunt fortuito, quasi nequaquam existat, providentia evenire. Cuius quidem rei documentum manifestissimum, quae tibi liberisque tuis ac uxori acciderunt. Nam si apud te hucusque mansissent, non suscepissent verbum pietatis, veritatem non potuissent agnoscere. Propter hoc cum peregrinatione naufragium quoque provisum est, ac mortis acerbae suspicio, praetereaque eorum in Graecis disciplinis exercitatio, ut qui illas prius edocti et postea ad veram religionem conversi fuissent, expedite magnaque cum facilitate possent easdem confutare, et quas aliquando male contra religionem obiecerant, his bene et tempore convenienti pro religione uterentur. Tu quoque ex hac post longum tempus recognitione et iis, quae interim sapienter providentia circa te constituit, manifesto intelliges, nihil eorum quae fiunt casu ita et temere fieri, sed providentiam praesesse ac semper continere atque conservare hanc universitatem, licet multa superent mentem nostram.

CXXV. Postquam haec audivit pater, sermonem resumens Ne arbitreris, inquit, domine mi Petre, omnino ex mente mea vim doctrinae a te praedicatae excidisse; sed cum Clemens filius multis per totam noctem

BD, uterque Hom. Cod., O nostrae Epit. et vulg. — 5) *σὲ μὲν ἀπιστοῦντα τὴν κόλασιν* (*τῇ κολάσει* O nostrae Epit.) Hom. XV, 2, V nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) *αὐτοὺς* (*ἐκείνους* Hom. et nostra Epit.) *δὲ πεπεισμένους, ἀνάγκην ἔχειν περὶ σοῦ ἀνιάσθαι* Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 7) *ἀπαλλάξης* D. — 8) *περὶ σὲ* C. — 9) *συναπολαύσεις τοῖς φιλοτάτοις* om. B. — 10) *σοῦ* om. textus Hom. Cot., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) Ita et Hom. l. c., *δείξεις* BCD et nostra Epit. — 12) *οὕτως* B; *οὕτως καλῶς ποιήσεις, αὐτοὺς* (*γὰρ* add. O nostrae Epit.) *ὁμογνώμονάς σοι* (*σου* nostra Epit.) *εἰληφώς, καὶ τοῦ κεναιῖς* exhibent Hom. l.

c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) *ἐπὶ κεναιῖς* B. Subinde *ἐλπισίν* C, Hom. l. c., et nostra Epit. — 14) *φόβων* ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., *φόβῳ* vulg. Subinde om. *αὐτοὺς* Hom., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXIV. 1) *φαίνει* al. ap. Cot. — 2) *ἐφη* add. Hom. XV, 3, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) *τὰ κατὰ σὲ* B. — 4) *ἠδυνήθεισαν τὴν ἀλήθειαν* inv. C. — 5) *πrouβάλοντο* B. — 6) Is ordo vocc. ex BCD, *καὶ αὐτὸς σαφῶς* vulg. — 7) Ita BCD et al. ap. Cot., *σαφῶς* vulg. — 8) *οὕτω* B, om. *οὕτως* C, ubi *γίνονται* p. *γίνεται*. — 9) *ὑπερφαινή* fuit in B.

πολλά¹ δι' ὅλης² ἰνκτὸς ὀμιλοῦντίς μοι,³ ὥστε συνθέσθαι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις, καὶ πάντα τρόπον εἰς τοῦτο ἐνάγοντος. τί δαί,⁴ πρὸς αὐτὸν ἔφη ἐγὼ, δύναται τις ἐντέλλεσθαι τι καινότερον, παρ' ὃ πρότερον οἱ ἀρχαῖοι παρήνεσαν; κακῆτος ἰρέμα γελάσας πολλὴ διαφυρὰ, τάτερ, εἶπε, μεταξύ τῶν τῆς θεοσεβείας λόγων καὶ τῆς φιλοσοφίας. ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας λόγος τὴν ἐκ προφητείας ἔχει βεβαίαν ἀποδείξιν· ὁ δὲ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ συνθέσεως λόγων καὶ στοχασμῶν δοκεῖ παριστάειν τὰς ἀποδείξεις. καὶ ὁμως ταῦτα εἰπὼν δείγματος χάριν τὸν περὶ φιλανθρωπίας μοι λόγον⁵ ἐξέθετο, ὃν⁶ οὐ πολλῶ πρότερον αὐτῷ ὑφηγήσω, ὃς⁷ ἀδικιώτατός μοι μᾶλλον ἐφαίνετο. καὶ τὸ πῶς, ἐρωῶ. δίκαιον ἔφασκεν εἶναι καὶ τῷ τύπτοντι αὐτοῦ τὴν σιαγῶνα, παρατιθέναι καὶ τὴν ἄλλην·⁸ καὶ τῷ αἴροντι αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον, προσδιδόναι καὶ τὸν χιτῶνα·⁹ ἀγγαρεύοντι δὲ¹⁰ μίλιον ἓν, συναπέρχεσθαι¹¹ δύο, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

CXXVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ἐνόμισας ἀδικον,¹ καίτοι γε δικαιοτάτον ἐστι. καὶ² εἴ σοι φίλον ἐστίν, ἄκουσον. καὶ ὃς ἔφη· πάντῃ μοι³ φίλον. καὶ ὁ Πέτρος· οὐ δοκεῖ σοι δύο ἐχθρῶν βασιλέων ὄντων καὶ διηρημένας τὰς χώρας ἐχόντων, εἴ τις ἐκ τῶν τοῦ ἐνὸς ὑπηκῶν ἐν τῇ τοῦ ἑτέρου χώρᾳ φωραθεῖη, καὶ διὰ τοῦτο θάνατον ὀφείλοι,⁴ εἴαν ῥαπίσματι καὶ μὴ θανάτῳ τῆς τιμωρίας ἀπολυθῆ, οὐ φαίνεται ὁ ἀπολύσας φιλάνθρωπος εἶναι; καὶ ὁ πατήρ ἔφη· καὶ πάντῃ. καὶ ὁ Πέτρος·⁵ τί δαί, εἰ καὶ ἴδιόν τί τις ἀντὸς οὗτος ἀφέληται⁶ ἢ καὶ⁷ ἀλλότριον, καὶ ἐπὶ τούτῳ⁸ συλληφθεὶς ἐν ἡ⁹ διπλάσιον δῶ, τετραπλάσιον¹⁰ ὀφείλων καὶ τὸ θανεῖν ὡς ὁ¹¹ ἐν τοῖς τοῦ ἐναντίου ἀλοῦς ὄροις, οὐ δοκεῖ σοι, ὅτι ὁ λαβὼν τὸ διπλάσιον καὶ θανάτου αὐτὸν ἀπολύσας φιλάνθρωπος τυγγάνει; καὶ ὁ πατήρ¹² ἀπεκρίνατο· τῶν με πέπεικας, ὅτι οἱ ἀδικοῦντες αὐτοὶ ἀδικοῦνται, οἱ δὲ ἀδικούμενοι μᾶλλον πλεονεκτοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον ἀδικιώτατόν μοι φαίνεται τὸ γινόμενον,¹³ ὅτι οἱ μὲν δοκοῦντες ἀδικεῖν ἑαυτοὺς ἐβλαψαν μᾶλλον, πολλὴν δὲ τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἐπορίσαντο τὴν ὠφέλειαν·¹⁴ οἱ δὲ δοκοῦντες ἀδικεῖσθαι αὐτοὶ μᾶλλον¹⁵ ἀδικοῦσιν, ὅτι καίτοι πλεῖστα παρ' ἐκείνων ὠφεληθέντες τοῖς ὁμοίως αὐτοὺς οὐκ ἀμείβονται. καὶ ὁ Πέτρος· ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν τῶν ἐπιηραζόντων, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν δεχομένων ταῦτα γίνεται γνώμη.

CXXVII. Καὶ ὁ πατήρ ἐπαινέσας τὰ εἰρημένα πρὸς τὸν Πέτρον φησὶν· ἀλλ' ὦ κύριέ μου, καὶ τυντίς μοι¹ τὸν λόγον σαφίρισον. μέμνημαι γὰρ εἰρηκότος μοι² Κλήμεντος, ὅτι τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ πάθη πρὸς ἄφροσιν ἀμαρτιῶν πάσχομεν. καὶ ὁ Πέτρος· ὀρθῶς ἔχει καὶ οὕτως³ ἐστίν. ἃ γὰρ ἄνθρωποι κτώμεθα τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι εἴτε ἱμάτια, φημί, εἴτε βρώματα, εἴτε ποτὰ,⁴ εἴτε ἄλλα τινὰ, οὐ καλοῦς πάντως ποιοῦντες κτώμεθα, διὰ τὸ δεῖν μηδὲν ἔχειν ὡς μικρῶ πρόσθεν ὑμῖν εἶρηκα. εἰ γὰρ ἐν πᾶσι τὰ κτήματα

Cap. CXXV. 1) πολλῆς D. — 2) ὅλης τῆς B. — 3) μου al. ap. Cot. — 4) δὲ B. — 5) λόγον μοι inv. D. — 6) ὄνπερ sine οὐ πολλῶ πρότερον Hom. XV, 5, nostra Epit. et al. ap. Cot. Vid. supra c. 98 sqq. — 7) ὡς mendose Cot. Cler. — 8) καὶ τὴν ἄλλην παρατιθέναι inv. D. — 9) προσδιδόναι καὶ τὸ μαγδόνιον (μαγδόνιον nostra

Epit.) Hom. l. c., et nostra Epit., προσδιδόναι καὶ τὸ ὠμογόνιον al. ap. Cot. Luc. 6, 29. Matth. 5, 89. — 10) τε O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 11) αὐτῷ inserit O, μετ' αὐτοῦ Matth. 5, 41.

Cap. CXXVI. 1) Interrogative BD. Pergunt δ, τι Hom. XV, 6, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) καὶ om. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) μοι

mecum colloqueretur, ut a te dictis assentirer omnique modo ad id impellerer, Quid vero, dixi ego ad ipsum, potestne aliquis praecipere quidpiam novum praeter id, quod antea veteres monuerunt? At ille postquam leniter risit, Magnum, inquit, discrimen est, pater, inter religionis sermones ac philosophiae. Sermo namque veritatis ex prophetia firmam obtinet demonstrationem; philosophiae vero ex compositione verborum et coniecturarum videtur demonstrationes afferre. Hisque dictis exempli gratia doctrinam de humanitate mihi exposuit, quam paullo ante ei enarraveras, quae mihi profecto maxime iniqua videbatur. Et quo modo, dicam. Aequum aiebat esse et ei, qui maxillam tuam percutit, alteram quoque apponere; et ei, qui aufert tuum pallium, tradere etiam tunicam; et cum eo, qui ad milliare unum adigit, per duo miliaria proficisci, et alia similia.

CXXVI. Respondit Petrus: Atqui hoc existimasti iniquum, quamquam aequissimum est. Ac si lubet, audi. Ille dixit: Prorsus lubet. Tum Petrus: Num tibi videtur, cum duo reges hostes existant et divisas regiones teneant, si quispiam ex iis qui alteri subiecti sunt in alterius regione sit deprehensus ideoque mortem mereatur, at colapho non autem capite punitus poenam evadat, num videtur humanus esse, qui veniam dedit? Et pater ait: Admodum. Ad haec Petrus: Quid vero, si is ipse etiam aliquid proprium cuiquam vel et alienum auferat, et in eo comprehensus, simplum aut duplum det, cum quadrupli sit debitor, insuperque mortis, qui nempe in adversarii finibus captus sit, nonne tibi videtur humanum esse eum, qui duplum accepit et mortem remisit? Et pater respondit: Nunc persuasisti mihi eos, qui iniuriam faciunt, iniuriam pati, eos autem qui iniuria afficiuntur, potius iniuriam facere. Quo circa amplius mihi iniquissimum apparet id ipsum quod fit, quoniam ii quidem qui videntur conferre iniuriam, sibi ipsis potius nocuerunt, et multam iis qui iniuria affecti sunt pararunt utilitatem; qui vero videntur iniuriam sustinere, ipsi eam potius inferunt, quia licet plurimum ab illis commodi tulerint, eos pari gratia non remunerant. Et Petrus: Verum haec non contra infestantium, sed contra infestatorum voluntatem contingunt.

CXXVII. Tunc pater laudata ea oratione ait ad Petrum: Sed, domine mi, hunc quoque sermonem mihi declara. Memini enim, Clementem mihi dicere, nos iniurias et afflictiones ad peccatorum remissionem pati. Et Petrus: Recte habet atque ita est. Quae enim homines possidemus plura appetentes sive vestes, inquam, sive escas, sive potiones, sive alia quaepiam, non recte omnino facientes possidemus, quia nihil habere debemus, uti paullo ante vobis dixi. Nam si in omnibus possessiones solent

om. B. — 4) Ita et Hom Cod. Ottobonianus (non *ὀφελον*, quod in nostrae Hom. editionis textu typhotheta male expressit) et V nostrae Epit., *ὀφειλῶς* textus Hom. Cot., *ὀφειλῶν* O nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 5) *ἐρη* add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. Pergunt *τί δέ* BCD, Hom., V nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) *ἀμφέληται* B, *ἀμφελεῖται* D. — 7) *καὶ* adiunximus ex BCD, Hom. l. c., nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 8) *τοῦτο* D c. V nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 9) *ἐὰν* p. *ἐν ἡ* Hom. l. c., O nostrae Epit. (*ἐνα* — sic — V) et al. ap. Cot. — 10) Poena quadrupli in furto sancitur legibus plurimis. Cot. Asteriscus criticus ante *τετραπλάσιον* in ed. Coteleriana a. 1672 et notula

marginalis „Deest in al.“ heic quidem locum suum non tueri videntur. In Homiliarum, nostrae et huiusce Epitomes Codd. nil certe desideratur. — 11) *ὁ* addidi ex C. — 12) *πρὸς ταῦτα* add. Hom. XV, 8, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) *ἔτι μᾶλλον ἀδικώτατον ὄλων* (sic et noster Hom. Cod., *ὄλον* textus Hom. Cot. et nostra Epit.) *μοι φαίνεται τὸ πρᾶγμα* Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) *πολλὰ τοῖς (τὰ ἐσόμενα add. Hom.) ἐλομένοις συγχωροῦσιν* p. *ἐαυτοῖς ἐβλαψαν . . . τὴν ὀφείλειαν* Hom. XV, 9, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 15) *μᾶλλον* des. in Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXVII. 1) *μοι* om. B. — 2) *αὐτοῦ* C. — 3) *οὗτος* D. — 4) *εἶτε*

προξενεῖν οἶδε τοῖς ἔχουσιν ἁμαρτήματα, ἢ τούτων⁵ ὅπως ποτὲ στέρησις ἁμαρτιῶν ἐστὶν ἀφαίρεσις.⁶ καὶ ὁ πατήρ ἔφη· ἀκολούθως ἔχει. καὶ ὁ Πέτρος· καὶ δικαιοτάτα. ἐπεὶ γὰρ⁷ τῶν σωζομένων ἐστὶν, ὡς ἔφη, τὸ μηδὲν ἔχειν,⁸ ὑπάρχει δὲ πολλὰ⁹ πολλοῖς κτήματα, τούτου χάριν ἐξ ὑπερβαλλούσης¹⁰ θεοῦ φιλανθρωπίας ἐπάγονται παιδεῖαι τοῖς μὴ κατὰ τὸ δοκοῦν¹¹ θεῶν πολιτευομένοις, ἵνα διὰ τὸ ποσῶς φιλόθεον προσκαίρους ὑπομένοντες τιμωρίας¹² αἰωνίων ἀπαλλαγῶσι κολάσεων. καὶ ὁ πατήρ· τί δαί,¹³ οὐ πολλοὺς ἀσεβεῖς ὀρωμεν πέντητας; εἶτα παρὰ τοῦτο καὶ αὐτοὺς τῆς τῶν σωζομένων εἶναι¹⁴ μερίδος φήσομεν;¹⁵ καὶ ὁ Πέτρος· οὐ πάντως. οὐ γὰρ ἀποδεκτὴ ἡ πενία, ὣν μὴ προσήκειν ὀρεγομένη, ἐπεὶ καὶ¹⁶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ ζῶντος θεοῦ μακαρίζων τοὺς πτωχοὺς¹⁷ μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ἔφη, τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ὁ πατήρ· ἀληθῶς πάνυ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὀρθῶς ἔχει τὰ πράγματα φαίνεται· διὸ καὶ προαιρέσεως ἔχω¹⁸ τῇ τάξει παντός¹⁹ ἐπακοῦσαι τοῦ λόγου.

CXXVIII. Καὶ ὁ Πέτρος· οὐκοῦν τοῖ λοιποῦ σπεύδοντί σοι τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν πίστιν μαθεῖν, προκίοντα¹ τὸν λόγον ἐκθήσομαι ἀπ' αὐτοῦ πρώτον² ἀρχόμενος τοῦ θεοῦ καὶ δεικνύς, αὐτὸν μόνον δεῖν³ λέγειν θεόν, ἑτέρους δὲ μήτε λέγειν, μήτε νομίζειν, καὶ ὅτι ὁ⁴ παρὰ τοῦτο ποιῶν⁵ αἰώνια κολασθήσεται ὡς εἰς αὐτὸν τὸν⁶ τῶν ὅλων ἀσεβήσας θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν καὶ τοῖς ὑπὸ παθῶν ὀχλουμένοις καὶ νοσοῦσι καὶ δαιμονῶσι τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς καὶ τούτους εὐχῇ θεραπεύσας, τὴν ἐκκλησίαν διέλυσεν· εἰθ' οὕτως εἰσεληθὼν καὶ τῶν συνήθων⁷ ἄλων μεταλαβὼν ὑπνωσεν.

CXXIX. Ὄρθρου δὲ πάλιν¹ ὁ Πέτρος ἐξιών καὶ ἐπὶ² τὸν συνήθη τοῦ διαλέγεσθαι τόπον στάς, ἅτε καὶ πολλῶν συνδεδραμηκώτων ὄχλων, ἅμι τῷ μέλλειν διαλέγεσθαι αὐτὸν εἰσῆει τις τῶν αὐτοῦ διακόνων λέγων· Σίμων ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰσεληλυθὼς ἀπ' αὐτῆς ἐσπέρας, μαθὼν ὑποσχόμενόν σε τὸν περὶ μοναρχίας ποιῆσθαι³ λόγον, ἔτοιμός ἐστι μετὰ γε τοῦ Ἐπικουρείου Ἀθηνοδώρου διαλεγόμενῳ σοι ἐπελθεῖν, ὡς ἂν πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ περὶ μοναρχίας ὑπαγορευομένοις δημοσίᾳ παρὼν αὐτὸς ἀντιλέγοι.⁴

CXXX. Ταῦτα τοῦ διακόνου λέγοντος ἰδοὺ καὶ ὁ¹ Σίμων σὺν Ἀθηνοδώρῳ καὶ τισὶν ἄλλοις ἑταίροις² εἰσῆει, καὶ πρὸ τοῦ τι τὸν Πέτρον ὄλωσ· εἰπεῖν αὐτὸς πρυλαβὼν ἔμαθον, φησὶν,³ ὅτι χθὲς ὑπέσχου τῷ Φαύστῳ κατὰ τὴν σήμερον δεῖξαι τῇ τάξει τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πρώτον ἀρχόμενος τοῦ τῶν ὅλων δεσπότου, ὅτι αὐτὸν δεῖ μόνον λέγειν θεόν, ἄλλους⁴ δὲ μήτε λέγειν, μήτε νομίζειν, καὶ ὅτι ὁ παρὰ τοῦτο ποιῶν αἰώνια ὑφέξει τὴν τιμωρίαν. πρὸ πάντων οὖν ἀληθῶς καταπέπληγμαί σου τὴν ἀπόνοιαν, ὅτι ἤλπισας μεταπειῖσαι ἄνδρα σοφὸν οὕτω, καὶ ταῦτα πρεσβύτην· ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξη τῶν ἐλπίδων καὶ τοῦ θελήματος, ἅτε παρόντος ἐμοῦ καὶ τοὺς ψευδεῖς⁵ σου διελέγοντος λόγους. ἴσως γὰρ ἂν καὶ ἠπάτητο μὴ παρόντος ἐμοῦ

πόματα B, εἶτε καὶ πόματα C. — 5) δὲ inser. nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) ἄφεσις B. — 7) δὴ B. — 8) μηδὲν μηδὲν ὑπάρχειν Hom. XV, 9, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 9) πολλὰ excidit edd. Cot. et Cler. — 10) ὑπερβαλλούσης C. — 11) ἐλλικρινῶς p. κατὰ τὸ δοκοῦν Hom. l. c., nostra Epit. et al.

ap. Cot. — 12) διὰ προσκαίρων τιμωριῶν nostra Epit. et al. ap. Cot. — 13) τί δὲ BD, noster Hom. Cod. et al. ap. Cot., τί δὴ textus Hom. Cod., om. τί δαί nostra Epit. et al. ap. Cot. — 14) εἶναι om. C, μερίδος εἶναι inv. D. — 15) παρὰ (εἶτα παρὰ noster Hom. Cod.) τοῦτο οὖν (om. οὖν Hom. et V nostrae

iis qui possident conciliare delicta, earum quocunque modo privatio ademptio est delictorum. Dixit pater: Recte habet. Petrus vero: Iustissime. Quandoquidem enim eorum qui salvantur est, ut dixi, nihil habere, multis autem multae suppetunt possessiones, ea causa per eximiam Dei humanitatem castigationes inducuntur iis qui secundum voluntatem Dei non vivunt, ut propter aliquantam erga Deum caritatem temporaria supplicia perferentes aeternis poenis eximantur. Tum pater: Quid enim, nonne multos impios videmus pauperes? An propterea et illos dicemus in parte eorum esse, qui salutem consequuntur? Et Petrus: Nequaquam omnino. Non enim probanda est inopia quae appetit ea, quae non decet, quia et dominus noster Iesus Christus filius Dei vivi beatos praedicans pauperes *Beati inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Tum pater: Vere prorsus secundum propositam quaestionem res videntur recte habere; quapropter in animo habeo, totam ordine audire doctrinam.

CXXVIII. Et Petrus: Itaque deinceps studenti tibi discere quae ad nostram fidem pertinent, hanc doctrinam explicabo ab ipso primum incipiens Deo et ostendens, ipsum solum dicendum esse Deum, alios vero nec dicendos, nec existimandos, hominemque qui aliter fecerit, aeterno supplicio puniendum, ut qui in ipsum universorum Deum impius exstiterit. Atque hoc dicto cumque aliqua perpessione infestatis aegrotantibus et daemonicis imposuisset manus ac eos curasset prece, concionem dimisit. Deinde ita ingressus et solito cibo percepto se somno dedit.

CXXIX. Mane vero iterum egressus Petrus cum stetisset in loco, in quo disserere solebat, ingensque hominum multitudo concurrisset, simul ac ipse iam erat locuturus, introivit quidam ex eius diaconis dicens: Simon Antiochia ipso vespere ingressus, audiens te promisisse de monarchia [principatu unius] verba esse facturum, paratus est una cum Athenodoro Epicureo tibi disserenti intervenire, ut cuncta quae a te de monarchia denunciabuntur publice ipse praesens impugnet.

CXXX. Haec dicente diacono ecce et Simon cum Athenodoro aliisque nonnullis sodalibus ingreditur, et ante quam Petrus aliquid omnino loqueretur, ipse anticipans Comperi, inquit, te heri pollicitum esse Fausto, quod hodie habito sermone ordine esses ostensurus primumque incipiendo ab ipso universorum Domino, eum solum dicendum esse Deum, alios vero neque dicendos, neque existimandos, quique contra fecerit, aeternas poenas daturum. Ante omnia ergo vere insaniam tuam demiratus sum, quod sperasti, te posse in aliam sententiam adducere virum adeo sapientem, ad haec senem. At spes ac voluntatem non obtinebis, utpote

Epit.) καὶ οὗτοι τῶν σωζομένων εἰσὶν
p. εἶτα παρὰ . . . φήσομεν Hom. XV,
10, nostra Epit. et al. ap. Cot. —
16) πλὴν p. ἐπει καὶ nostra Epit. et al.
ap. Cot. — 17) τοὺς πτωχοὺς des. in
nostra Epit. et al. ap. Cot. — 18) ἐγε-
νόμην Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap.
Cot. — 19) πάντως B.

Cap. CXXVIII. 1) ὀφείλοντι τῇ
τάξει nostra Epit. et al. ap. Cot. —
2) πρῶτον om. Hom. XV, 11, nostra
Epit. et al. ap. Cot., τοῦ πρῶτον ex-
hibet D. — 3) ὅτι αὐτὸν μόνον δεῖ
BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap.
Cot. — 4) ὁ accessit ex BCD, Hom. l. c.
et nostra Epit. — 5) καὶ τοῦτο εἰπὼν
p. καὶ ὅτι παρὰ τοῦτο ποιῶν al. ap.
Cot. — 6) τὸν addidi ex BCD, Hom. l.
c. et nostra Epit. — 7) καὶ εὐξάμενος,

καὶ ἰαθάμενος, ἀπέλυσε τοὺς ὄχλους
καὶ εἰθ' οὕτως εἰσιὼν τῶν συνήθων
(συνηθεστέρων addidit Cot. in Hom.)
Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXIX. 1) πάλιν om. Hom.
XVI, 1, nostra Epit. et al. ap. Cot. —
2) ἐπιστάς Hom. l. c., nostra Epit. et
al. ap. Cot., ubi mox om. στάς post τό-
πον. Ibidem pergitur: ὄχλον πολὺν
συνεσιῶτα εἶδεν. καὶ ἅμα. — 3) ποι-
εῖσθαι des. in D. — 4) πρὸς τὸ ἀντι-
λέγειν δημοσίᾳ πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ
(σοῦ ὀπωσποτε Hom.) ὑπὲρ μοναρ-
χίας λεγομένοις λόγοις Hom. l. c.,
nostra Epit. et al. ap. Cot.

Cap. CXXX. 1) καὶ ὁ om. B, ὁ om.
CD. — 2) ἑτέροις CD, idem fuit in B.
— 3) φησὶ C. — 4) ἄλλον al. ap. Cot.
— 5) ψευδούς (αἰο) C.

ιδιότης ὧν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις δημοσίᾳ πεπιστωμένων βίβλων. τὰ νῦν δὲ τοὺς πολλοὺς ὑπερθήσομαι λόγους, ἵνα θᾶττόν σου τὴν ὑπόσχεσιν ἀσθενῶς ἔχουσαν διαλέξω. λέγε τοιγαροῦν, ὃ ὑπέσχου. εἰ δὲ τὸν ἔλεγχον αἰδούμενος ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν ἐθελῶς παραλιπεῖν, ἀντάρκης καὶ οὕτως ἀποδείξεις ὅτι ψευδῆ τὰ ὑπεσχημένα, καθ' ὅτι ἐπὶ τῶν τὰς γραφὰς εἰδόντων εἰπεῖν οὐκ ἐτόλμησας. καὶ νῦν δὲ τί περιμένω σε λέγειν μέγιστον ἔχων μάρτυρα τῆς ὑποσχέσεώς σου τὸν γέροντα τουτονί; ταῦτα εἰπὼν καὶ τῷ πατρὶ προσβλέψας φησὶν· εἰπέ μοι, ἀνδρῶν ἀπάντων ὁ τιμωτάτος, οὐχὶ οὕτως ὑπέσχετό σοι δεῖξαι σήμερον, ὅτι εἷς ἐστὶ θεός, καὶ οὐ χρὴ ἕτερόν τινα λέγειν ἢ νομίζειν θεόν, ὃ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἀθάνατον εἰσπραχθήσεται τιμωρίαν;

CXXXI. Καὶ ὁ πατήρ ἔφη· καλῶς ἂν τὴν μαρτυρίαν παρ' ἐμοῦ ἀπήγεις, ὧ Σίμων,¹ εἰ πρότερον ἠρνεῖτο² Πέτρος· νῦν δὲ οὐκ αἰδουθήσομαι λέγειν,³ ἃ δεῖ λέγειν· οἴμαί σε ὀργῆς πεπλησμένον διαλεχθῆναι βούλεσθαι. τοῦτο δὲ οὕτε σοι προσήκει ποιεῖν, οὔθ' ἡμῖν οὕτως ἔχοντα⁴ ὑπακούειν, ὅτι μάχην ἐστὶν ἱστορῆσαι, καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὠφελεῖσθαι· ἀλλ' ἐκάτερος ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ δόγμα ἐκθέσθω, καὶ ὑφ' ἑτέρῳ κρίνοντι τοὺς λόγους δοτέον, καὶ οὕτω πάντως ἀναμφίλογον⁵ τάληθές εὐρεθήσεται. ἤρσε τῷ Σίμωνι τὸ λεχθὲν, καὶ ποιήσαιν ὑπέσχετο κατὰ ταῦτα. πλὴν ἀλλὰ δέδοικα, τῷ Φαύστῳ ἔφη,⁶ μή πως ἤδη προκατειλημένος τοῖς τοῦ Πέτρου λόγοις οὐ φιλαλήθης γένῃ κριτής.

CXXXII. Καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· μή με βιάζου ἀκρίτως συνθέσθαι σοι, ὡς ἂν δόξω φιλαλήθης εἶναι κριτής. εἰ γὰρ τάληθῆ βούλει μαθεῖν, τῷ σῷ φρονήματι προσέλημαι¹ μᾶλλον. καὶ ὁ Σίμων· πῶς προσέλημαι, οὐκ εἰδώς δ φρονῶ; καὶ ὁ πατήρ· τοῦτο ῥᾷδιόν ἐστιν εἰδέναι, καὶ πῶς, ἄκουσον. ἐλέγξαιν ὑπέσχου τὸν Πέτρον ἕνα θεὸν λέγοντα εἶναι, ὅτι ψεύδεται· ὃ δὲ τὸν ἕνα λέγοντα ἐλέγξαι ἐπαγγελλόμενος, πάντως εὐδηλον ὡς ἐκεῖνος ἀληθεύων, οὐ τὸ αὐτὸ λέγει. εἰ γὰρ² τῷ καταψευδομένῳ τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ αὐτὸς ἄρα³ ψεύδεται· εἰ δὲ τὰ ἐναντία λέγων ἀποδείκνυσιν, ἀντικρὺς ἀληθεύει. οὐκ ἄλλως οὖν⁴ τὸν ἕνα θεὸν εἶναι λέγοντα ψεύστην λέγεις, εἰ μὴ⁵ ἂν ὅτι πολλοὺς αὐτὸς δοξάζεις⁶ θεοὺς. θεοὺς δὲ πολλοὺς εἶναι καὶ ἐγὼ φημι. τῷ αὐτῷ οὖν σοι πρὸ τῆς ζητήσεως λόγῳ καγὼ προκατειλημαι· καὶ κατὰ τοῦτο περὶ ἐμοῦ σε τὸ παράπαν οὐ δεδοικέναι χρὴ, ἀλλὰ Πέτρον⁷ μᾶλλον· τυγχάνω γὰρ αὐτῷ καὶ ἐτι τὰ ἐναντία φρονῶν. μετὰ δὲ τὴν ὑμετέραν ζήτησιν ἐλπίζω φιλαλήθης ὧν κριτής, πᾶσαν ἀποδυσάμενος πρόληψιν, τῷ ἐπικρατοῦντι συνθέσθαι λόγῳ. ταῦτα τοῦ πατρὸς εἰπόντος ἡρέμα βοή τις ἐπαίνου ἐκ τῶν ὄχλων ἐγένετο ἐπὶ τῷ οὕτως τὸν πατέρα διαλεχθῆναι.

CXXXIII. Καὶ ὁμοῦς ὁ Πέτρος τὸ ἑαυτοῦ περὶ θεοῦ ἐξέθετο φρόνημα, καὶ πολλὰ περὶ μοναρχίας διαλεχθεὶς μετὰ δακρύων τῇ χειρὶ προσεκαλεῖτο¹ τοὺς ὄχλους, οἷς προσελθούσι τὰς χεῖράς τε ἐπετίθει, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἤρχετο, καὶ ὁμοῦ πάντες εὐλογήσαμεν τὸν θεόν. ὑπεισέδραμε δὲ τις λέγων πρὸς Σίμωνα· Ἀππίων ὁ Πλειστονίης σὺν Ἀννουβίῳ² ἦκεν ἀρτίως ἀπὸ Ἀντιοχείας. καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Σίμων ἐξείσιν εὐθέως ὡς³ τοὺς εἰρημένους ὑποδεξόμενος. ὃ δὲ πατήρ προσελθὼν⁴ τῷ Πέτρῳ εἶ μοι ἐπιτρέπεις, ἔφη,⁵ κίχμῃ μου, πορεύομαι καγὼ σὺν αὐτῷ προσαιγορευῶν Ἀππίωνά

Cap. CXXXI. 1) ὧ σίμων D. — το B. — 3) Voss. ἃ δεῖ λέγειν desunt
2) ἀρνήτο mutatum man. sec. in ἀρνεῖ- in D. — 4) ἔχοντι BC. — 5) ἀνιμφί-

praesente me tuosque falsos sermones redarguente. Etenim forte me absente deceptus fuisset, cum imperitus sit librorum, qui Iudaeis palam sunt traditi. Nunc autem multa verba praeteribo, ut citius promissionem tuam infirmam esse convincam. Dic igitur, quod pollicitus es. Sin autem reprehensionem veritus coram nobis velis promissum omittere, etiam sic sufficiens erit probatio falsa esse, quae promisisti, quandoquidem coram hominibus Scripturas callentibus non ausus sis dicere. Et vero iam cur exspecto, ut dicas, qui maximum habeo pollicitationis tuae testem hunc senem? Post haec verba cum patrem aspexisset, ait: Dic mihi, virorum praestantissime, nonne iste tibi pollicitus est ostensurum se hodie, unum Deum esse, nec alium dicendum aut habendum Deum, ab eo autem, qui aliter fecerit, immortale supplicium exactum iri?

CXXXI. Respondit pater: Recte a me testimonium postulares, o Simon, si antea Petrus negavisset. Nunc autem non verebor dicere, quae dicenda sunt: arbitror te ira repletum velle disputationem suscipere. Hoc porro neque te facere decet, neque oportet, ut nos sic affectum audiamus, quoniam id pugnam videre est, et non ad veritatem iuari. Sed uterque vestrum dogma suum exponat, et ad alium iudicem verba habeantur, sicque prorsus invenietur dubitationis expers veritas. Placuit Simoni oratio, seque ex ea facturum promisit. Verumtamen timeo, inquit Fausto, ne iam Petri verbis occupatus non sis veri studiosus iudex.

CXXXII. Et pater respondit: Ne me cogas, temere ac indicta causa tibi assentiri, ut iudex veritatis amans videar. Nam si vera audire cupis, tua potius sententia praecoccupatus sum. Ac Simon: Quo modo es praecoccupatus qui nescis, quid sentiam? At pater: Facile est illud cognoscere, et quonam pacto, audi. Pollicitus es, a te falsi convictum iri Petrum, qui unum esse Deum asserat: ceterum qui promittit reprehensionem asserentis unum Deum plane manifestum est, quod is vera loquens non idem affirmet. Si enim idem dicit cum eo, qui ementita loquitur, et ipse profecto est mendax; si vero contraria dicere se ostendit, ex adverso sane verus est. Non alia ergo ratione praedicatorum unius Dei esse mendacem pronuncias, nisi quia multos deos esse censes. Atqui multos esse deos ego quoque aio. Eadem igitur tecum doctrina ante disceptationem occupatus sum, et propterea nulla tenus oportet te metuere de me, sed Petrum potius; etiamnum quippe contra atque ille sentio. Post vestram autem disputationem spero fore, ut veri studiosus iudex omni deposita anticipationem praevalenti consensurus sim orationi. Haec cum pater dixisset, sensim clamor quidam laudationis a populo exortus est, quoniam ita pater esset locutus.

CXXXIII. Porro Petrus suam de Deo sententiam exposuit, pluraque de monarchia prolocutus cum lacrimis manu advocavit multitudinem; qua accedente tum manus imposuit, tum pro iis precatus est, pariterque omnes Deo benediximus. Intro autem irrumpit aliquis Simoni dicens: Appion Plistonices cum Annubione modo venit Antiochia. Quibus auditis Simon exit statim praedictos excepturus. Pater vero accedens ad Petrum Si mihi, inquit, concedis, domine mi, et ego cum eo proficiscar, ut salutem Appionem et Annubionem mihi a prima aetate amicos. Etenim forte Annu-

βολον BD. — 6) *εἶπε* D. Parum accurate Cot. et Cler. vertunt: „Verumtamen, inquit, timeo Fausto; ne iam Petri verbis occupatus, non sit veri studiosus iudex.“

Cap. CXXXII. 1) *προκατελήμμαι* B. — 2) *δέ* B, ubi deest *τῷ κατασκευασμένῳ*. — 3) *ἄρα* om. Hom. XVI, 4, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 4) *οὐν*

om. B. — 5) *μή τι* BD, Hom. I. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) *δοξάζης* correctum man. sec. ex *δοξάζεις* B. — 7) *πέτρος* B, *πέτρου* C.

Cap. CXXXIII. 1) *προσεκαλοῦτο* D. — 2) *Ἀνουβίωνι* al. ap. Cot. — 3) *ὡς* om. BCD et al. ap. Cot. — 4) *ἀκούσας καὶ χερσὶς* Hom. XX, 11, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) *ἔφη*

τε καὶ Ἀννουβίωνα ἐκ πρώτης ἡλικίας φίλους μοι⁶ γενομένους. τυχὸν γὰρ καὶ Ἀννουβίωνα⁷ πείσω Κλήμεντι διαλεχθῆναι περὶ γενέσεως. καὶ ὁ Πέτρος ἐπιτρέπων, ἔφη,⁸ καὶ ἐπαινῶ τὰ φίλων σε πληροῦντα μέρη. πλὴν ἐννόει μοι, ὡς κατὰ πρόνοιαν θεοῦ παταχόθεν συντρέχει τὰ πρὸς τὴν σὴν πληροφορίαν, οἰκείαν ἀποτελοῦντα τὴν ἀρμονίαν. τοῦτο δὲ εἶπον διὰ τὴν Ἀννουβίονος χρησίμως σοι γενομένην ἐπιδημίαν.⁹ καὶ ὁ πατήρ¹⁰ ἀληθῶς, ἔφη, καὶ γὰρ συνυρῶ τοῦτο οὕτως ἔχον.¹¹

CXXXIV. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπορεύθη πρὸς Σίμωνα. καὶ εὐρῶν Ἀππίωνα¹ τε καὶ Ἀννουβίωνα καὶ¹ προσαγορεύσας αὐτοὺς ἐκαθέσθη.² ὁ δὲ Σίμων ἀκούσας ἐπιδημήσειν τινὰς ἐκ προσταγῆς βασιλικῆς ἐπιζητοῦντας αὐτὸν καὶ φάσκοντας, καθ' ὅτι Καῖσαρ πολλοὺς μάγους ἀνελὼν, εἶτα καὶ τὰ κατὰ τὸν³ Σίμωνα πνθόμενος⁴ εἰς ἐπιζήτησιν αὐτοῦ πέμψειεν, ὅπως καὶ αὐτὸν ὁμοίως⁵ κολάσῃ, πρὸς Ἀννουβίωνα καὶ Ἀππίωνα⁶ ἔφη· Φαῦστον πρὸς ἡμᾶς⁷ ἐλθόντα μετασχεῖν ἄλων ποιήσατε σὺν ἡμῖν.⁸ ἐγὼ δὲ μῦρόν τι κατασκευάσω,⁹ ἵνα δειπνήσας καὶ ἀλειψάμενος¹⁰ τὴν ἐμὴν πᾶσι δόξῃ ἔχειν¹¹ μορφὴν.

CXXXV. Καὶ τοῦ Σίμωνος ταῦτα εἰπόντος Ἀππίων καὶ Ἀννουβίων φασὶ¹ πρὸς αὐτόν· καὶ τί ῥα σοι κέρδος ἀπὸ τῆς μηχανῆς ἔσται ταύτης; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πρῶτον μὲν συλλαβόντες αὐτόν, οἱ ἐμὲ ζητοῦντες παύσονται τῆς κατ' ἐμοῦ ζητήσεως. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ βασιλικῆς χειρὸς ἀναίρεθῆι, μέγιστον πένθος ἔξουσιν οἱ τούτου παῖδες, οἳ τινες ἐμὲ καταλιπόντες Πέτρῳ προσπεφοιτήκασιν.² Ἀππίων δὲ καὶ Ἀννουβίων³ κατ' ἰδίαν πάντα τῷ Φαύστῳ⁴ διασαφοῦσι, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν φράζουσι. καὶ ὁ Φαῦστος οὐκ ἀληθεῖς⁵ εἶναι τοὺς λόγους νομίσας, συνδειπνήσας τῷ Σίμωνι μετὰ γε τῶν ἐταίρων⁶ Ἀππίωνός τε καὶ Ἀννουβίονος ἐκ χειρὸς τοῦ Σίμωνος λαμβάνει τὸ μῦρον, καὶ τὸ ἴδιον ἀλειψάμενος πρόσωπον τὴν τοῦ Σίμωνος εὐθὺς⁷ ὑπέδου μορφὴν. πλὴν ἐν μέσῃ γε τῇ νυκτὶ διαναστάς ὁ Σίμων τὴν ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας φυγὴν ἐποιεῖτο.

CXXXVI. Ἡμεῖς δὲ γε οἱ τῷ Πέτρῳ συνόντες δι' ὅλης νυκτὸς ἀλλήλοις διομιλοῦντες¹ ὑπὸ τε ἡδονῆς καὶ χαρᾶς τῶν λεγομένων νήφοντες διενυκτερεύσαμεν. ἤδη δὲ πως τῆς νυκτὸς ὑπαναγαζομένης ὁ Πέτρος ἐμβλέψας ἐμοί τε² καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἔφη· διαπορῶ, τί ἄρα γε τῷ ὑμετέρῳ³ πατρὶ γέγονε.⁴ καὶ λέγοντος ταῦτα ἰδοὺ καὶ ὁ πατήρ ἦκε, τὸν Πέτρον ἡμῖν περὶ αὐτοῦ διαλεγόμενον ἤδη καταλαβὼν, ἀθυμοῦντά τε⁵ ἰδὼν καὶ προσαγορεύσας ἀπελογήσατο,⁶ δι' ἣν αἰτίαν ἔξω κεκοίμηται. ἡμεῖς δὲ ἐμβλέποντες αὐτῷ ἐξοστήκειμεν τὸ εἶδος Σίμωνος ὁραῖτες, φωνῆς δὲ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀκούοντες Φαῦστου. καὶ δὴ φευγόντων ἡμῶν αὐτὸν ὁ πατήρ ἐξεπέπληκτο.⁷ μόνος δὲ Πέτρος τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ μορφὴν ἐνορῶν πρὸς ἡμᾶς ἔφη· τίνος ἕνεκα⁸ τὸν ὑμέτερον ἀπωθεῖσθε πατέρα καὶ ἀποστρέφεσθε; ἡμεῖς δὲ πρὸς αὐτόν καὶ ἡ μήτηρ, ὅτι Σίμων ἡμῖν οὕτως φαίνεται φωνὴν ἔχων τοῦ ἡμετέρου πατρὸς. καὶ ὁ Πέτρος, οὐ, φησὶν.⁹ ὑμῖν μὲν ἡ ἀμάγευτος αὐτοῦ φωνὴ γινώριμός ἐστι μόνῃ· ἐμοῦ δὲ τοῖς ἀμαγεύτοις ὀφθαλμοῖς καὶ τὸ εἶδος ὁποῖον ἐστι κα-

deest in D. — 6) μοι ex BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., μου vulg. — 7) ἀννουβίωνι D. — 8) ἔφη om. D. — 9) ἐπιτυχίαν al. ap. Cot. — 10) ἔφη

et heic et post ἀληθῶς exh. D. — 11) ἔχων fuit in B.

Cap. CXXXIV. 1) καὶ om. B et nostra Epit. — 2) ἐκαθέσθη D. —

bioni persuadebo, ut cum Clemente disputet de Genesi. Et Petrus Concedo, inquit, laudo etiam, quod amicorum partes et officia impleas. Verumtamen mihi cogita, quo modo secundum Dei providentiam undique concurrant, quae ad plene faciendam tibi fidem pertinent, aptum perfectiora concentum. Hoc autem dixi, quia Annubionis adventus tibi usui obtigit. Et pater Vere, inquit, ego quoque conspicio, id ita habere.

CXXXIV. Atque post haec dicta profectus est ad Simonem. Inventis autem Appione et Annubione ac salutatis consedit. Simon vero audiens, quosdam iussu regio adventaturos, qui ipsum quaererent quique dicerent, Caesarem multis magis interfectis deinde et de Simone certiorum factum ad investigationem illius misisse, ut in illum etiam animadvertat, ad Annubionem et Appionem inquit: Faustum qui ad nos venit facite cibum nobiscum sumere; ego autem unguentum quoddam conficiam, ut coenatus et perungens se cunctis habere formam meam videatur.

CXXXV. Cumque haec Simon dixisset, Appion et Annubion aiunt ad illum: Et quodnam tibi lucrum ex hac machinatione adveniet? Respondit Simon: Primo quidem, comprehenso illo, qui me quaerunt desistent ab indagatione contra me suscepta. Quod si etiam manu regia occisus fuerit, maximum luctum habebunt eius liberi, qui me derelicto ad Petrum se contulerunt. Appion vero et Annubion privatim omnia Fausto aperiunt, insidiasque commemorant. Et Faustus vera non esse ea verba arbitratus, coenatus cum Simone et cum sodalibus Appione et Annubione unguentum sumit ex Simonis manu, ac ungens faciem suam illico induit formam Simonis. At media nocte exurgens Simon in Iudaeam fuga se abripuit.

CXXXVI. Porro nos qui cum Petro eramus per totam noctem mutuo colloquentes prae voluptate ac laetitia ex iis quae dicebantur orta vigiles pernoctavimus. Iam vero ubi sublucere coepit, Petrus me et fratres intuens ait: Nescio, quidnam patri vestro contigerit. Dumque haec diceret, ecce pater advenit Petrum nobis de ipso iam loquentem nactus; quem cum videret anxium atque salutasset rationem et causam reddidit, cur pernoctasset foras. Nos autem recipientes eum obstupuimus, qui Simonis speciem videremus, at vocem patris nostri Fausti audiremus. Cumque fugeremus eum, pater animo percussus est. Ceterum Petrus, qui unus naturalem eius formam cernebat, ait ad nos: Quare patrem vestrum repellitis et aversamini? Nos vero et mater ad eum: Quoniam ille nobis videtur esse Simon vocem habens patris nostri. Tum Petrus Nequaquam, inquit; vobis quidem vox illius, quae magiae vim non sensit, nota est sola; meis autem non fascinatis oculis etiam effigies qualem habet conspicitur;

3) τὸν accessit ex BCD et nostra Epit. — 4) μαθὼν Hom. XX, 18, nostra Epit et al. ap. Cot. — 5) ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ μάγους p. ὁμοίως Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 6) ἀππίωνα καὶ ἀννουβίωνα inv. BCD et nostra Epit. — 7) ὑμᾶς B, quod probō. — 8) ὑμῖν B et Hom. XX, 16. — 9) σκευάσω BCD, Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 10) ἀναλαβὼν τὸ (τὶ noster Hom. Cod.) ἴδιον χρίσας πρόσωπον p. ἀλειψάμενος Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 11) ἔχειν δόξην inv. CD, Hom. l. c. et nostra Epit.

Cap. CXXXV. 1) φησὶ D. — 2) προσφυγόντες (om. προσφυγόντες O nostrae Epit.) τῷ Πέτρῳ συνεργούσιν p. Πέτρῳ προσπεφοιτήκασιν

Hom. XX, 17, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 3) ἀννουβίων δὲ καὶ ἀππίων inv. BCD et nostra Epit., solus Ἀννουβίων est Hom. XX, 14. — 4) φαῦστον p. τῷ Φαύστῳ D. — 5) ἀληθῆς B. — 6) ἑτέρων supra ai man. pr. B. — 7) εὐθύς om. nostra Epit et al. ap. Cot.

Cap. CXXXVI. 1) ἐπαλλήλως πυνθανόμενοι Hom. XX, 12, nostra Epit. et al. ap. Cot. — 2) τε addidi ex BCD, Hom. l. c. et nostra Epit. — 3) ἡμετέρῳ C. — 4) ἔδοξε Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 5) ἀθυμοῦντά τε καὶ C. — 6) ἀπελογίσαστο BCD. — 7) ἐπὶ τὸ (τῷ Hom. et O nostrae Epit.) οὕτως ἀπηνώς καὶ ἐχθρωδῶς (ἐχθρῶς Hom.) αὐτῷ χρῆσθαι add. Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot. — 8) ἔνεκα C, Hom. l. c. et nostra Epit. — 9) οὐ φησὶ BD.

θοράται· ἐπεὶ μὴ Σίμων ἐστὶν οὗτος, ἀλλὰ Φαῦστος ὁ ὑμῖτερος ὄντως πατήρ· τότε δὴ προσεμβλέψας καὶ τῷ πατρὶ λέγει·¹⁰ τὸ γνήσιόν σου εἶδος αὐτοῖς οὐ φαίνεται, ἀλλὰ Σίμωνος τοῦ ἠσεβεστάτου καὶ ἡμῖν ἐχθίστου.

CXXXVII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου διαλεγόμενου ἐπεισῆει τις τῶν προόδων ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἐληλυθὼς, λέγων· εἰδέναι σε θέλω, κύριέ μου Πέτρε, ὅτι Σίμων ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὅτε ὑπῆρχε, δημοσίᾳ πολλὰ τεράστια ποιῶν οὐδὲν ἄλλο σπουδάζων ἦν, ἢ σε μισητὸν αὐτοῖς καταστήσαι, μάγον τε ὀνομάζων καὶ γόητα¹ καὶ μαιφόνον, ἐφ' ᾧ καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ἠρέθισε κατὰ σου, ὡς γλίχασθαι τοὺς ἐκεῖ² πάντας τῶν σαρκῶν αὐτῶν θηριωδῶς ἀπογεύσασθαι σου. ἡμεῖς δὲ πολὺν κατὰ σοῦ βρύχουσαν τὴν πόλιν ἐωρακότες, ἦλθουμεν ἀπαγγεῖλαι σοι. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Καίσαρος πεμφθεὶς τις βασιλικὸς πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον εἰς ἀναζήτησιν Σίμωνος μαθὼν, ὅτι φυγὰς εἰς Ἰουδαίαν ᾤχετο, καὶ αὐτὸς κατὰ ζήτησιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν, ἵνα κατὰ τὴν πρόσταξιν Καίσαρος τιμωρήσῃται αὐτόν.

CXXXVIII. Ταῦτα ἀκούσας φησὶ πρὸς τὸν πατέρα Φαῦστον ὁ Πέτρος· αὐτὸς ἰδίως¹ ὡσὶν ἀκίκοις τῶν προόδων ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰσεληλυθότων,² ὡς ἐκεῖ γεγονὼς ὁ Σίμων ἰσχυρῶς τοὺς ὄχλους παρώξυνε κατ' ἐμοῦ, πλάνον τε καὶ μαιφόνον, πρὸς δὲ καὶ μάγον καὶ γόητα³ καὶ τὰ τοιαῦτα καλῶν. νῦν οὖν ἐξαυτῆς ποιήσον, ὃ ἐγὼ σοι ἐντέλλομαι. καὶ καταλιπὼν Κλήμεντα παρ' ἐμοῖ, προλαβὼν⁴ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀντιοχείαν⁵ μετὰ καὶ⁶ τῆς γυναικὸς Ματθιδίας ἔτι δὲ καὶ⁷ Φανστίνου καὶ Φανστιανοῦ τῶν υἱῶν· συνέπονται δέ σοι καὶ ἄλλοι τινὲς, οἳ τινες δυνατοὶ ἔσονται ὑπουργῆσαί μου⁸ τῷ βουλήματι· μετὰ τούτων ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ⁹ γενόμενος, ἐν ὅσῳ τὴν μορφὴν ἔτι Σίμωνος περιφέρεις, δημοσίᾳ κήρυξον τὴν σεαυτοῦ μετάνοιαν.

CXXXIX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος, ὁξὺς ὢν εἰς τὸ νοῆσαι. Φαῦστος οἶδα, ἔφη, κύριέ μου, τί βούλεται τὰ ῥήματα ταῦτα. διὸ μὴ κάμνε. μελήσει γάρ μοι ἐκεῖσε γενομένων¹ διατελέσαι τὸ προσταττόμενον. καὶ δῆτα² ὑπὸ νύκτα ὁ πατήρ μεθ' ὧν ἐκέλευσε Πέτρος τῆς πόλεως ἐξορμήσας ἐπὶ τὴν πλησίον Ἀντιοχείαν ἦλθε. καὶ στὰς ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς εἶρηκε πρὸς τὸ πλῆθος· ἐγὼ Σίμων, ἐγὼ ταῦτα ὑμῖν κηρύσσω καὶ ὁμολογῶ, ἀδίκως καταψεύσασθαι Πέτρον. οὐκ ἐστὶ πλάνος, οὐ μαιφόνος, οὐ γόης, οὐδὲ ὅσα ποτὲ φαῦλα περὶ αὐτοῦ ἔλεγον.³ δέομαι ὑμῶν ἐγὼ αὐτὸς ὁ τοῦ πρὸς ὑμᾶς μίσους αἰτίος αὐτῷ⁴ γεγονώς· παύσασθε⁵ μισοῦντες αὐτόν. τοῦ γὰρ πρὸς σωτηρίαν κόσμου ἐπιφανέντος υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἀψευδῆς ἐστὶν οὗτος ἀπύστολος. διὸ καὶ αὐτὸς ἐγὼ σύμβουλος ὑμῖν τὰ γε πρὸς σωτηρίαν τὴν⁶ ὑμέτεραν καθίσταμαι καὶ παραινῶ πείθεσθαι τούτῳ, καὶ πιστεύειν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένῳ θεῷ· ἐπεὶ πᾶσα ὑμῶν ἡ πόλις ἄρδην ἀπολείται, καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῇ. ὅτου δὲ χάριν εἶρηκα ταῦτα, καὶ τοῦτο ὑμᾶς εἰδέναι βούλομαι. ταύτη γὰρ τῇ νυκτὶ ἄγγελός με θεοῦ⁷ τὸν ἀσεβῆ ὡς ἐχθρὸν ὄντα τῷ τῆς ἀληθείας κήρυκι δεινῶς ἐμαστίγον. παρακαλῶ οὖν, μηδ' ἂν αὐτὸς ἐγὼ ἄλλοτε ἐλθὼν κατὰ Πέτρον ἐπιχειρῶ λέγειν ἀποδέξῃσθέ με. ἐξομολογοῦμαι γὰρ ὑμῖν, ὡς ἐγὼ μάγος, ἐγὼ πλάνος, ἐγὼ γόης· ἀλλὰ μετανοῶ. ἔξεστι γὰρ ἴσως μετανοίᾳ μοι τὰ κακῶς πεπραγμένα μοι⁸ συγχωρηθῆναι.

— 10) ἔφη D, Hom. l. c., et nostra Epit.

Cap. CXXXVII. 1) γόητα ser. D. — 2) τοὺς ἐκεῖ om. B.

Cap. CXXXVIII. 1) ἰδίως BCD, Hom. XX, 18, nostra Epit. et al. ap. Cot., ἰδίως vulg. — 2) ἐληλυθότων

quandoquidem iste non est Simon, sed Faustus vere pater vester. Tuncque ad patrem respiciens ait: Germana species tua ipsis non apparet, verum Simonis impiissimi ac nobis inimicissimi.

CXXXVII. Ita Petro loquente ingressus est quidam ex iis, qui praecesserant Antiochia veniens dixitque: Haec scire te volo, domine mi Petre: Simon cum esset Antiochiae, publice multa portentosa faciens nihil aliud operam dabat, quam ut te odiosum illis redderet, quem magum nqminabat et praestigiatores et caede multa pollutum, propter quod adeo illos adversus te irritavit, ut omnes illius loci aveant ipsas carnes tuas ferino more deglutire. At nos multum contra te fremere civitatem intuiti venimus, ut nunciaremus tibi. Sed et quidam homo regius a Caesare quaerendi Simonis gratia ad provinciae praesidem missus audiens, illum fuga Iudaeam petivisse, ipse quoque ad eum quaerendum abiit, ut ex Caesaris praecepto poenas de eo capiat.

CXXXVIII. Quibus auditis Petrus ad Faustum patrem ait: Ipse auribus tuis audisti ex iis, qui cum praecessissent venerunt Antiochia, quemadmodum Simon illic positus multitudinem adversus me vehementer concitarit, planum et caede pollutum, ad haec magum ac praestigiatores aliaque huiusmodi nuncupans. Igitur nunc facito statim, quod ego praecipio tibi, et relicto Clemente apud me ipse praecede ad Antiochiam urbem una cum uxore Matthidia atque Faustino et Faustiano liberis; erunt etiam tecum alii quidam, qui meam voluntatem poterunt exsequi; cum his Antiochiae consistens dum formam Simonis iam circumfers, palam praedica tuam poenitentiam.

CXXXIX. Ista cum Petrus dixisset, Faustus qui mentis acumine pollebat, Novi, inquit domine mi, quid haec sibi velint verba. Quare ne labora. Mihi enim curae erit, quando illic fuero imperata perficere. Itaque noctu cum iis, quos Petrus iusserat, digressus ab urbe pater Antiochiam propinquam civitatem venit. Stansque in medio foro dixit ad multitudinem: Ego Simon, ego haec vobis pronuncio et fateor, me inique mentitum esse adversus Petrum. Non est impostor, non sanguinarius, non praestigiator, neque affinis ulli eorum scelerum, quae aliquando de eo praedicavi. Deprecor vos ego ipse, qui causa odii erga illum vestri exstiti: desinite odio illum prosequi. Nam Dei filii, qui propter mundi salutem venit, iste est verus Apostolus. Quocirca et ipse ego vobis consiliarius in re quae ad salutem vestram pertinet efficior moneoque, ut ei fidem habeatis, Deoque quem annunciat credatis; alioqui tota vestra civitas funditus peribit, ac vos cum illa. Cuius autem gratia haec dixerim, etiam id vos scire volo. Hac enim nocte Angeli Dei me impium graviter flagellarunt, quod veritatis praconi essem inimicus. Hortor itaque, ne etiamsi ipse alio tempore veniens tentavero contra Petrum loqui recipiatis me ac audiatis. Vobis quippe confiteor: ego sum magus, ego impostor, ego praestigiator; sed poenitet me. Et fortassis per poenitentiam ea quae improbe gessi mihi possunt condonari.

Hom. l. c., nostra Epit. et al. ap. Cot., *συνεληλυθότων* al. ap. Cot. — 3) *γόϊτα* D. — 4) *παραλαβών* B, *προαγωγών* Hom. l. c. — 5) *Ἀντιόχειαν* C, Hom. l. c., et nostra Epit. Subinde *κατὰ* male Cler. ed. 1724. — 6) *καὶ* accessit ex BCD et al. ap. Cot. — 7) *καὶ* recepi ex D. — 8) *μοι* BCD et al. ap. Cot. — 9) Sic et Hom. XX, 19 et nostra Epit., *Ἀντιοχέων* BCD et al. ap. Cot. —

Cap. CXXXIX. 1) *γενόμενον* fuit in B, *γενομένον* (sic) D, *γενόμενον*

al. ap. Cot., *ἐλθόντι* Hom. XX, 20 et nostra Epit. — 2) *δήτα* ex BC et al. ap. Cot., *δή ταῦτα* D, *δή τὰ* vulg. Scripserim potius: *καὶ δὴ μετὰ ταῦτα ὑπὸ νύκτα*. Transponunt ὁ πατήρ ὑπὸ νύκτα CD. — 3) *ὅσα περὶ αὐτοῦ ποτὲ φάῦλα ἔλεγον* transp. B. — 4) *αὐτῷ αἴτιος* inv. B. — 5) *παύσασθαι* V nostrae Epit. et al. ap. Cot. — 6) *τὴν* om. BCD. — 7) *τοῦ θεοῦ* B, Hom. XX, 19 et nostra Epit., om. θεοῦ al. ap. Cot. — 8) *μοι* om. BCD, nostrae Epit. O et al. ap. Cot.

CXL. Ταῦτα εἰπὼν ὁ πατὴρ δημοσίᾳ ὡς¹ ἐκ προσώπου τοῦ Σίμωνος καὶ Πέτρου² εὐλογήσας τὴν πᾶσαν Ἀντιοχείων πόλιν εἰς τὸν ἐκείνου³ πόθον μετέθηκε, καὶ πάντες ἐπιθυμῶν αὐτοῦ δεινῶς ἔλεγον· ἔτιοι δὲ καὶ χαλεπαίνοντες αὐτῷ ἦσαν δῆθεν, οἷά περ αὐτῷ ἐκείνῳ Σίμωνι ὄντι, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς περὶ τὸν Πέτρον στοργῆς, καὶ χεῖρας ἐπιβαλεῖν ἐπιχειροῦν. καὶ ὅς μὴ παρ' αὐτῶν ἀναιρεσθῆ⁴ δεδοικώς, ἐξαντῆς ἔλθειν πέμψας ἡξίου τὸν Πέτρον, ὅπως αὐτὸν ἐπικαταλάβῃ⁵ ζῶντα, καὶ ἀκμαζούσῃ τῷ πρὸς αὐτὸν πόθῳ τῇ πόλει εὐκαίρως ἐπιφανῆ. Πέτρος δὲ τούτων ἀκούσας πρὸς τὸ ἐκκλησιάσκειν πλείστους ἀγαθῶν,⁶ ἐπίσκοπόν τε καταστήσας, καὶ ἰασάμενος πολλοὺς καὶ βαπτίσας, ἡμέρας ἐπιμείνας τρεῖς τῇ Λαοδικείᾳ ἐπὶ τὸν πλησίον ὁρμήσειν Ἀντιόχειαν ἔσπευσε.⁷

CXLI. Καὶ δὴ τὴν πόλιν καταλαβόντα τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἅπαν μετὰ χαρᾶς ὑπεδέξατο ὡς τῆς ἀληθείας κήρυκα καὶ ἀπόστολον. προσευξάμενος δὲ καὶ χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεῖς πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, ἕνα τε θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν εὐαγγελισάμενος καὶ πολλὰ διδάξας αὐτοὺς περὶ μοναρχίας. εἶτα¹ πρὸς τὴν ξενίαν ἀπήγεμεν. γνοὺς δὲ ὁ γέρον, ὅτι Πέτρος παρῆν, προσδραμὸν ἑαυτὸν τε τῇ γῇ προσκαταβαλὼν τὰ ἐκείνου κατησπάζετο ἰχνη ἀξιῶν τῷ θεῷ τελειωθῆναι βαπτίσματι, ὥστε τὸ ἀρχαῖόν τε τῆς ψυχῆς κάλλος καὶ τὴν μορφήν τοῦ σώματος ἀπολαβεῖν διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ κοινωνῶν τῶν ἀχράντων γενέσθαι τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων.² καὶ ὁ Πέτρος κατηχήσας αὐτὸν, εἰρηκῶς τε πολλὰ περὶ σωτηρίας, ἐπὶ τέλει δὲ καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὡς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ³ τοῖς μαθηταῖς ἐντελλόμενος, ὁ πιστεύσας, ἔφη, καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται, καὶ κατὰ τὴν πίστιν σου γενηθήτω σοι ὡς θέλεις· ἐπεὶ περ ὁ καιρὸς πρὸς ἐσπέραν ἦν, τροφῆς μεταλαβόντας⁴ μετὰ τὴν συνήθη εὐχήν ὁ ὕπνος⁵ ἐλάμβανε.

CXLII. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ὀρθριώτερον¹ πάλιν ἀναστὰς ὁ Πέτρος καὶ προσευξάμενος μετακαλεῖται σὺν ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ σήμερον, ὃ ἀδελφοί, λέγει, μεγάλη χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ² ἐπὶ τῇ θεοδωρήτῳ ἀναγεννήσει τοῦ καλοῦ γέροντος Φαύστου. καὶ παραλαβὼν ἡμᾶς ἐξήειμεν κατὰ ἀνατολὰς τῆς πόλεως, ἐνθα ἦν³ ὕδατα πολλὰ τε καὶ καθαρὰ, καὶ μόνον τὸν πατέρα λαβὼν⁴ ἰδίᾳ, κατηχήσας τε πολλὰ καὶ διδάξας αὐτὸν τὰ περὶ θεοῦ καὶ τῆς διὰ σαρκὸς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίας ἐβάπτισεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ἄρτον λαβὼν, εὐχαριστήσας τε καὶ εὐλογήσας τῶν ἱερωῶν αὐτῷ κοινωνεῖ μυστηρίων. καὶ ἡμεν ὁμοῦ πάντες ἀγαλλιώμενοι ἐν κυρίῳ νύκτα τε καὶ μεθ' ἡμέραν⁵ ἐπὶ τε τῇ τοῦ πατρὸς διὰ⁶ τοῦ θείου πνεύματος ἀναγεννήσει, καὶ τῇ ἀκροάσει τῶν Πέτρου λογίων.⁷ χρόνον οὖν τινα ἐπὶ τὸ αὐτὸ διευγαγόντων ἡμῶν, πᾶσι δῆλα κατέστη τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων ἡμεν στόμασι, καὶ πάντες ἐθαύμαζον ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν ἡμῖν, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ εἰς ἡμᾶς βοήθειαν ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ ἡμῶν ἐμεγάλυνον.

CXLIII. Τῆς φήμης οὖν πανταχόσε¹ διαθεούσης ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἡγεμὼν πάντα τὰ συμβεβηκότα² ἐπὶ τε τῷ πατρὶ καὶ τῇ³ μητρὶ γνοὺς, καὶ ὅτι Καίσαρι κατὰ γένος προσήκονσιν, ἀναφέρει ταῦτα τῷ Τιβερίῳ.⁴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας κελεύει, τὸ τάχος ἀναπεμφθῆναι αὐτοὺς εἰς Ῥώμην. ὁ καὶ

Cap. CXL. 1) Male ἢ ante ὡς in- — 3) ἑαυτοῦ B. — 4) ἀναιρεθεῖη B. —
 terpit ed. Cler. 1724. — 2) πάντας B. 5) ἐπικαταλάβοι C. — 6) συναγαγῶν

CXL. Haec cum pater publice quasi ex persona Simonis dixisset et Petrum laudasset, universam Antiochensium civitatem ad illius desiderium traduxit, cunctique se eum vehementer exoptare asserebant; nonnulli vero etiam patri, tanquam is ipse esset Simon, succensebant propter nimietatem amoris erga Petrum, et manus iniicere conabantur. At ille veritus, ne ab ipsis interficeretur, per legatum postulavit a Petro, continuo ut veniret, quo se nancisceretur vivum, et in urbem desiderio illius flagrantem opportune adventaret. Quibus auditis Petrus plurimos ad agendum conventum adduxit et episcopum constituit, multos curavit atque baptizavit, triduoque Laodiceae praeteres commoratus Antiochiam propinquam civitatem adire festinavit.

CXLI. Et quidem cum ad urbem pervenisset, universus populus accurrens cum gaudio ipsum excepit tanquam veritatis praeconem et Apostolum. Precibus autem fuis et manibus super eos positis, universis male habentibus attulit medicinam, item unum Deum in tribus personis annuntiavit, pluribusque eos de unius numinis principatu docuit. Deinde ad hospitium nos recepimus. Intelligens autem senex Petrum adesse accurrit, seque deiiciens in terram illius pedes complectebatur rogans, ut divino baptismo consummaretur, quo antequam animae pulchritudinem et formam corporis reciperet per baptismum, fieretque particeps intemeratorum Christi mysteriorum. Et Petrus tradita ei christianae religionis doctrina multisque de salute prolatis tandem hoc addito, dominum nostrum Iesum Christum filium Dei in mandatis ad discipulos dixisse: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit et secundum fidem tuam fiat tibi sicut vis*, tempore iam ad vesperam inclinante, cibum sumpsimus, et post solitam precationem somnus nos occupavit.

CXLII. Sequenti vero die Petrus iterum maturius surgens postquam oravit, patrem et nos accersivit et Hodie, inquit, fratres, magnum gaudium orietur in caelo propter divinum munus renascentiae boni senis Fausti. Cumque nos assumpsisset, egressi sumus ad loca orientalia civitatis, ubi multae erant aquae ac purae, solumque patrem seorsum sumens multisque instituens tradensque illi doctrinam de Deo eiusque in carne ad nos adventu baptizavit eum in nomine patris et filii et spiritus sancti; cumque panem, accepisset gratias egisset ac benedixisset sacra ipsi mysteria impertivit. Et eramus pariter cuncti in Domino noctu ac interdiu exultantes tum de patris per divinum spiritum instaurata nativitate, tum de auditione oraculorum Petri. Cum igitur per aliquod tempus una ageremus, omnibus patuerunt res nostrae, et in omnium ore versabamur, cunctique mirabantur de universis quae contigerant nobis, Deique erga nos patrocinium in nostra recognitione celebrabant.

CXLIII. Fama igitur quoquoersus pervagante Antiochiae praeses cuncta quae patri et matri acciderant resciscens, quodque ad Caesarem cognatione attinerent, de his refert ad Tiberium. Quibus auditis Imperator iubet, eos quam primum Romam mitti. Quod et factum est. Illos-

BC, Hom. XX, 23, nostra Epit. et al. ap. Cot., παραλαβών D. — 7) ἔσπευ-
σε B.

Cap. CXLI. 1) παραλαβών ἡμᾶς
B. — 2) μυστηρίων τῶν τοῦ χριστοῦ
leg. C. — 3) εἶρηκε inserit C, seq. ἔφη
omisso. Deesse ἔφη in al., adnotat Cot.
Marc. 16, 16. Matth. 9 et 15. — 4) με-
ταλαβόντες B, nostra Epit. et al. ap.
Cot. — 5) ἡμᾶς inser. al. ap. Cot.

Cap. CXLII. 1) ὀρθροιαίτερον C,
ὀρθροιαίτερον supra ω D. — 2) Cfr.

Luc. 15, 7, 10. — 3) ἦν om. BCD et al.
ap. Cot., ὑπάρχουσιν exh. nostra Epit.
— 4) παραλαβών D. — 5) καθ' ἡμέραν
D. — 6) ἐπὶ al. ap. Cot. — 7) λό-
γων B.

Cap. CXLIII. 1) πανταχόσεν D. —
2) συμβεβοηκότα B. — 3) τῇ excaidit
edd. Cot. et Cler. — 4) Aliter Nicepho-
rus Hist. Eccl. lib. 2. cap. 85. A cuius
sententia discedit Freulfus tom. 2. lib.
2. cap. 10. Est autem Nicephori sen-
tentia, haec sub Nerone contigisse. Cot.

γένονε. καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ δορυφορίας ὁ ἡγεμὼν ἐξ Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Καίσαρα Τιβέριον αὐτοὺς ἀποστέλλει. θεασάμενος δὲ ὁ Καῖσαρ τὸν τε πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ ἐπιγνούς αὐτοὺς ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ, καὶ περιφὴν αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ θερμῶς ἔκλαιεν. ἐπισχὼν δὲ τοῦ πένθους, πρὸς τὴν σύγκλητον ἀποβλέψας συγχάρητέ μοι, ἔφη, πάντες καὶ κοινήν ἑορτὴν ποιησώμεθα τὴν ἀνεύρεσιν Φαύστου καὶ Μαθιδίας, ὅτι νεκροὶ νομιζόμενοι ἀνέστησαν, καὶ ἀπολωλότες εὐρέθησαν. εἶτα καὶ εὐωχηθεὶς μετ' αὐτῶν καὶ χρήματα πολλὰ χαρισάμενος⁵ ἔτι δὲ καὶ παῖδας⁶ καὶ παιδίσκας εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῖς δωδωκῶς, θεραπείᾳ πλείστη καὶ τιμῇ περιέβαλεν. οἱ καὶ χρόνον οὔτι βραχὺν⁷ ἐν Ῥώμῃ διήγον, εὐσεβῶς μὲν βιοῦντες καὶ πένησι τὰ ἑαυτῶν χορηγοῦντες⁸ καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν μετερχόμενοι, ἕως ἐν γῆρει καλῶ τὰ ἐνταῦθα λιπόντες⁹ τὴν Χριστοῦ βασιλείαν ἠλλάξαντο, ἀρχέτυπον βίου καὶ παράδειγμα πρὸς ἀρετὴν¹⁰ ἀκριβέστατον τὸν ἑαυτῶν βίον τῇ Ῥωμαίων παρασχόμενοι πολιτείᾳ.

CXLIV. Ἐγὼ μέντοι Κλήμης μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἔτι παρὰ τῷ διδασκάλῳ Πέτρῳ μεμενηκῶς,¹ ἐχομένῳ² τε τοῦ κηρύγματος καὶ πολλοὺς ἐκ ποικίλων νόσων καὶ παθῶν ἰωμένῳ. ἐπεὶ³ τὰς πόλεις ἐκεῖνος ἀμείβων ἔφθασε καὶ εἰς Ῥώμην, καὶ τοῖς σννιοῦσι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον διήγγειλε,⁴ καὶ πολλοὺς τῷ μέρει Χριστοῦ προσήγαγε διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ τῶν εὐγενῶν γυναικῶν τὰς περιφανεστέρας, καὶ ἃς ὁ λόγος ματρῶνας οἶδε καλεῖν,⁵ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μικροῦ δεῖν πάσας προσδραμεῖν παισαι⁶ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι καὶ πιστεῦσαι θεῷ.

CXLV. Ἐμελλε δὲ καὶ αὐτὸς ἤδη¹ τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐκδημῆσαι Χριστὸν τὸν τοῦ εὐαγγελίου δρόμον τετελεκῶς.² ἐπεὶ περ ἔγνωστο τούτῳ³ καὶ ὅτι σταυρῷ μέλλει καὶ οὗτος κατακριθῆναι, ἵνα τῷ διδασκάλῳ καὶ πάθους κοινωνήσῃ καὶ δόξης, μᾶλλον σννηθροισμένων τῶν ἀδελφῶν πάντων, τῆς χειρὸς μου λαβόμενος, στὰς ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀκούσατέ μου, ἔφη, τέκνα καὶ ἀδελφοί· τοῦ μὲν ἐμοῦ δρόμου τὸ τέλος ἐγγύς· τοῦτο γὰρ καὶ ἤδη μοί ἔγνωσται· Κλήμεντα δὲ τοῦτον ἐπίσκοπον ὑμῖν χειροτονῶ σήμερον, ὃ καὶ τὴν ἐμὴν τῶν λόγων πιστεύω⁴ καθέδραν, ὡς ἀπαρχῆς μοι καὶ μέχρι τῶν συνοδουσάντα, καὶ οὕτως⁵ πασῶν μου τῶν ὁμιλιῶν ἐπακούσαντα,⁶ ὃς ἐν πᾶσί μοι τῶν πειρασμῶν κοινωνήσας τῇ πίστει προσκαρτερῶν εὐρέθη,⁷ ὃν ἐγὼ ἀκριβέστατα πάντων οἶδα θεοσεβῆ καὶ φιλόανθρωπον, ἀγνόν τε καὶ σώφρονα, ἀγαθόν, δίκαιον, μακρόθυμον καὶ γενναίως εἰδότα φέρειν⁸ τὰς ἐνίων τῶν κατηχουμένων ἀχαριστίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τῆς ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν τε⁹ καὶ λύειν. δῆσει γὰρ, ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει παντως, ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα καλῶς εἰδώς. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε εἰδότες, ὅτι ὁ τὸν ἀληθείας προκαθεζόμενον λυπῶν εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν πατέρα τῶν ὅλων παροργίζει θεόν, οὗ εἵνεκεν οὐ ζήσεται. καὶ αὐτὸν οὖν δεῖ τὸν προκαθεζόμενον ἰατροῦ τύπον ἐπέχειν, οὐ θηρίου ἀλόγου θυμόν.

CXLVI. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος ἐγὼ Κλήμης πεσὼν ἐπὶ γῆς, πολὺς ἦν τοῦ διδασκάλου δεόμενος, καὶ τὸν θρόνον ὡς μάλιστα παραιτούμενος.

— 5) Ita BCD et al. ap. Cot., χρησάμενος vulg. — 6) καὶ παῖδας om. D. — 7) πραχὺ D. — 8) ἐπιχορηγοῦντες BCD et al. ap. Cot. — 9) καταλιπόντες

C et nostra Epit. — 10) καὶ πρὸς ἀρετὴν παράδειγμα in v. D.

Cap. CXLIV. 1) Ἐγὼ μέντοι Κλήμης καὶ Ἀκύλας καὶ Νικήτης ἐμελναμεν

magno cum honore ac satellitio praeses ex Antiochia mittit ad Tiberium Caesarem. Intuitus autem Caesar patrem et matrem agnitisque eis super re obstupuit, patrisque cervicem complexus acriter flevit. Cohibito autem luctu ad senatum respiciens ait: Gaudete mecum omnes et commune festum agamus inventionem Fausti et Matthidiae, quod cum mortui putarentur revixerunt, cumque periissent reperti sunt. Postea et cum iis epulatus multamque pecuniam largitus, insuperque ipsos ad famulatum servis augens ac ancillis, plurimo comitatu et honore circumdedit. Qui etiam non exiguo tempore Romae aetatem egerunt, pie quidem viventes suaque erogantes pauperibus et consecrati omnes alias virtutes, donec in senectute bona, eis quae hic sunt relictis, Christi regnum consecuti sunt, exemplar vitae ac specimen ad virtutem accuratissimum suam vitam Romanae republicae largiti.

CXLIV. Ceterum ego Clemens cum fratribus adhuc apud Petrum doctorem mansi, qui evangelicae praedicationi insistebat, et complures variis morbis ac perpeccionibus curabat. Deinde ille urbibus peragratis Romam quoque pervenit, atque iis qui concurrebant verbum pietatis annuntiavit, multosque per baptismum adduxit ad Christi religionem tam viros quam mulieres adeo, ut et brevi tempore nobilium mulierum clarissimis, quasque solent *matronas* nuncupare, propemodum universis persuaserit, ad sanctum baptismum confugere ac Deo credere.

CXLV. Sed et ipsi iam vita relinquenda fuit et proficiscendum ad magistrum Christum evangelii cursu consummato. Id quippe cum notum illi esset, et ipsum ad crucem, ut cum magistro passionem et gloriam communem haberet, esse damnandum, una congregatis cunctis fratribus, apprehensa manu mea, stans in media concione et ecclesia Audite me, inquit, filii et fratres: cursus quidem mei finis prope est; id enim et iam mihi est cognitum; Clementem autem hunc episcopum vobis hodie ordino, cui et meam sermonum cathedram credo, quoniam ab initio hucusque comes mihi fuit, sicque omnes audivit conciones meas, qui in omnibus particeps tentationum et periclitationum mearum factus in fide perseverare inventus est, quem ego omnium certissime novi esse Dei cultorem et hominum amantem, castum et temperantem, bonum, iustum, patientem et valentem fortiter ferre ingrata facinora nonnullorum, qui Christiana imbuuntur doctrina. Quare illi trado potestatem ligandi et solvendi. Ligabit enim, quod ligari oportet, et solvet omnino, quod solvi debet, ut qui ecclesiae canonem ac regulam probe cognoscat. Ipsum ergo audite scientes eum, qui veritatis praesidi molestiam exhibet, in Christum peccare et Deum universorum patrem incitare ad iram, quapropter non vivet. Ipse itaque praeses debet medici locum obtinere, non bestiae ratione carentis furorem.

CXLVI. Haec eo dicente ego Clemens procidens in terram multus eram in orando doctore, et in sede quam maxime deprecanda. Sed divinus

nostra Epit. — 2) *ἐχομένου* D. — 3) *ἐπὶ* B. Scribendum videtur: *Ἐγὼ μὲν τοι Κλήμης . . . . μεμενηκώς* (vel potius Gen. absol.) . . . . *ἰωμένω ἐπὶ τὰς πόλεις κτλ.* — 4) *διήγγελε* C, *διήγγελε* BD et al. ap. Cot. — 5) Legit Barthius lib. 82. Adversariorum cap. 14 *ἕς καὶ ματρῶνας ὁ λόγος οἷδε καλεῖν* parva quidem transpositione, verum minime necessaria. Per matronas intelliguntur honestae feminae, honesto nobilique loco natae, ut dicere est ex Cedreno et Servio. *ἑορτὴ τῶν Ματρωνῶν* memoratur a Plutarcho in Romuli

Vita. *Cot.* Vulgata lectio est in C, sed cum transpositione *οἷδε ματρῶνας καλεῖν.* — 6) *πεῖσαι* om. D.

Cap. CXLV. 1) *ἤδη* des. in D. — 2) *Ἦ. Tim 4, 7.* — 3) *τοῦτο* al. ap. Cot. — 4) *πιστεύω* ex BCD, Hom. Epistola Clementis ad Iacobum c. 2, nostra Epit. et al. ap. Cot., *ἐπίστευσα* vulg. — 5) *οὕτως* BCD, Ep. Clem. ad Iac. l. c. et V nostrae Epit., *οὕτω* O nostrae Epit. et vulg. — 6) *ἐπακούσαντι* B. — 7) *Luc. 22, 28.* — 8) *φθρεῖν* om. C. — 9) *τε* om. D. Cfr. Matth. 16 et 18.

ἀλλ' ὁ θεῖος ἀπόστολος, περὶ τούτου με μὴ ἀξίου εἰπῶν· ἃ γὰρ ὁ θεὸς βούλεται,¹ τίς ἱκανὸς ἀνθρώπων διασκεδάσαι; ἔτι πρὸς τὸ πλῆθος ἰδὼν καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τὴν ὀφειλομένην ὡς πατρὶ τιμὴν καὶ εὐπείθειαν δια παντὸς ἀποδιδόναι τῷ ὑμῶν πατρὶ μὴ ἐλλείποιτε.² οὕτω γὰρ καὶ ὑμεῖς ποιμαίνεσθαι καλῶς ἔξετε, καὶ ποιμὴν οὗτος ἔσται, καὶ οὐ μισθωτὸς, τοῦ ποιμνίου ἐπιμελούμετος.³ ἔσθετε γὰρ εἰδότες, ὡς ὁ τὸν ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον ἐν τοῖς κατὰ θεὸν λυπῶν τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα λυπεῖ, οὐ τὴν καθέδραν οὗτος καὶ τὸν τόπον ἐπέχει, καὶ ὁ τοὺς αὐτοῦ λόγους ἀθετῶν Χριστὸν ἀθετεῖ καὶ παραβάτης νόμον εὐρίσκειται.⁴ πρὸ πάντων δὲ τὰ τῆς πίστεως ὑμῖν ὑγιῶς ἐχέτωσαν καὶ βεβαίως, κινδύνῳ μηδενὶ σαλευόμενα· ἔπειτα καὶ ὁ βίος ὑμῶν καθαρὸς ἔστω, ἢ καθαιρέσθω, καὶ προηγουμένως ὁ τοῦ σώματος ἀγιασμὸς σπουδαζέσθω· οὐδεὶς γὰρ τούτου χωρὶς τὸν κύριον ὕψεται. τὸ εἰρηρικόν τε καὶ ἡμερον ἀλλήλοις παντὶ τρόπῳ περιποιείσθω.⁵ εἰ δὲ καὶ συμβαίῃ ποτὲ ἀλλήλων μεταξὺ σκάνδαλον, μὴ ἐπιδυνέτω ὑμῖν⁶ ὁ ἥλιος οὕτως ἔχουσι. τοῦ⁷ κρίνειν τὸν πλησίον εὐλαβεῖσθε· Φαρισαϊκὸν γὰρ τοῦτο καὶ κρίσεως ἐνοχόν.⁸ τῆς φιλοξενίας καὶ εὐποιίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοῦτο γὰρ ἐντολὴ τοῦ πρώτου διδασκάλου καὶ σωτῆρος θεοῦ.⁹ τοῖς πταίοισι συγχωρεῖτε τὰ ἀμαρτήματα· οὕτω γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀπαύστως¹⁰ ἐρεῖτε τὸ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.¹¹ ζυγὰ, μέτρα καὶ στάθμα μηδὲ ἐν¹² ἄδικον ἔστω. οὕτω γὰρ εὐνομουμένη πόλις¹³ ἢ τοῦ θεοῦ ἔσται καθολικὴ ἐκκλησία. οἱ πράγματά τινα μετ' ἀλλήλων ἔχοντες ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων κρινέσθωσαν, καὶ τὸ καλὸν νοῦντες συμριβαζέσθωσαν· καὶ μὴ ἔλκετε εἰς δικαστήρια τοὺς ἀδελφούς. ἀπίστῳ γὰρ τοῦτο, τοῖς ἔξω κρίνεσθαι, ἐπεὶ καὶ ἀγγέλους κρινούμεν γέγραπται.¹⁴ ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων οὕτως ἔστὲ τὸν ποιμένα¹⁵ ὁρῶντες, ὡς ἐμὲ Πέτρον, τὸν ὑπὸ θεοῦ προχειρισθέντα ὑμῖν εἰς διδάσκαλον.

CXLVII. Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἐπὶ πάντων μοι τὰς χεῖρας ἐπιθείς εἰς τὴν αὐτοῦ με καθέδραν καθεσθῆναι πεποιήκει· καθεσθέντι δὲ τούτῳ μοι εὐθέως ἔφη· ἀξιῶ σε ἐπὶ πάντων μου τῶν συμπαρόντων ἀδελφῶν, ὅπηνίκα τοῦ ἐνταῦθα μεταστῶ βίου, ὡς ἢ τοῦ θεοῦ κέκρικε πρόνοια, πάντα τῷ κυρίῳ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ κυρίου¹ μου ἐν ἐπιτομῇ ἀναγραψάμενον διαπέμψαι, μέχρι καὶ τῶν ἐκ παιδός σου λογισμῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι νῦν μοι συνώδυσσας, ἐπακούων τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέντων λόγων τε καὶ πράξεων· ἔπειτα πρὸς τῷ τέλει καὶ τὴν τοῦ θαλάτου μου² πρόφασιν, ὡς προεῖπον, δηλώσαι μὴ παραλίπης. οὐ γὰρ αὐτὸν λυπήσει τούτου εἰδόμενα σαφῶς, ὅτι ὁ πάντως ἔδει με παθεῖν, εὐσεβῶς ἀποδέδωκα. μεγίστης δὲ παραμυθίας τεύξεται μαθὼν, ὅτι μετ' ἐμὲ οὐκ ἀμαθῆς ἀνὴρ καὶ ζωοποιὸς ἀγνοῶν λόγους, ἐκκλησίας τε κανόνα εἰδὼς μάλιστα, τὴν τοῦ διδασκόντος ἐπιστεύθη καθέδραν. ὅθεν ἐγὼ, κύριέ μου Ἰάκωβε, τοῦ διδασκάλου Πέτρου ταῦτά μοι ἐπιστήψαντος οὐκ ὤκησα τὸ κελυσθῆν ἐκπληρῶσαι, καὶ ὡς³ ἐπιτομῇ σοι πάντα⁴ γνώριμα καταστήσαι ἐπιγράψας τὴν ὑπόθεσιν οὕτως·⁵ Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν καὶ⁶ κηρυγμάτων ἐπιτομή.

Cap. CXLVI. 1) βεβούλευται BCD D et al. ap. Cot. — 2) ἐπιμελούμενος et al. ap. Cot. Probo. — 3) ἐπιμελούμενος mutatum ἐπιμελόμενος B. — 4) Cfr.

Apostolus Noli me, dixit, de hoc rogare; quae enim Deus vult, quis hominum dissipare poterit? Postea ad multitudinem respiciens Et vos, inquit, fratres carissimi, debitum ut patri honorem et obsequium per omnia deferre patri vestro ne desinite. Ita quippe et vobis recte regi seu pasci continget, atque iste erit pastor, non mercenarius, curam qui gregis suscipiet. Nam scitote eum, qui pastori ac magistro negotium in rebus, quae ad Deum pertinent, facessit, Dei spiritum, cuius hic sedem et locum obtinet, contristare eumque, qui sermones illius spernit, Christum spernere et legis transgressorem inveniri. Ante omnia vero fides in vobis sana sit ac firma, nullo periculo fluctuans; deinde et vita vestra pura aut sit, aut efficiatur, praesertimque excolatur corporis sanctimonia; nemo enim absque ea Dominum videbit. Pax et quies inter vos omni modo teneatur. Quod si forte scandalum et offensio inter vos acciderit, sol ita affectis vobis non occidat. Iudicare de proximo cavetote; id siquidem Pharisaeorum est et obnoxium iudicio. Hospitalitatis et beneficentiae ne obliviscamini; hoc est enim praeceptio primi magistri ac Salvatoris Dei. Iis qui offendunt peccata condonate; sic namque et ipsi sine fine dicetis illud: *Dimitte nobis debita nostra*. Inter trutinas, mensuras et pondera ne vel unum minus aequum exstet. Ad hunc quippe modum civitas praeclaris legibus gubernata erit catholica Dei ecclesia. Qui negotia quaedam inter se habent, apud ecclesiae presbyteros iudicentur, et quod bonum est contemplati reconcilientur, neve ad tribunalia fratres trahitote. Iudicari enim ab extraneis ac Ethnicis, id vero infidelium est, quandoquidem et *Angelos iudicabimus* scriptum est. Super omnia et ante omnia pastorem ita intuemini, ut me Petrum, qui a Deo electus est vobis in magistrum.

CXLVII. Ita cum perorasset et coram omnibus manus mihi imposuisset, in sua cathedra sedere fecit; cumque sedissem, hoc mihi statim dixit: Oro te coram omnibus qui adsunt meis fratribus, ut quando ex hac vita migravero, quemadmodum Dei censuit providentia, omnia domino Iacobo fratri Domini mei compendiaro describas et mittas etiam usque ad pueritiae tuae consilia, et quemadmodum ab initio ad hoc usque tempus mecum iter feceris audiens sermones et actus a me praedicatos; deinde in fine et mortis meae causam, ut ante dixi, indicare ne omittas. Non enim hoc ei molestiam creabit, ut qui certo sciat, me quod omnino pati debebam pie reddidisse. Maximum autem solatium habebit, quando discet, post me non homini imperito ac vitalium verborum ignaro, sed ecclesiae canonem omnium maxime scienti cathedram doctoris creditam fuisse. Quocirca ego, domine mi Iacobe, cum magister Petrus haec mihi praeceperit, quod iustum est complere non veritus sum, et quasi in compendio tibi cuncta nota facere ita inscripto operis argumento: Clementis Petri peregrinationum et praedicationum Epitome.

Luc. 10, 16. — 5) περιποιήσθε al. ap. Cot. — 6) ὑμῶν om. C. Eph. 4, 26. — 7) τὸ C et al. ap. Cot. — 8) Matth. 5, 21. — 9) ἡμῶν θεοῦ BD et al. ap. Cot.; ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ C, quod praestat. — 10) ἀπταίστως BCD et al. ap. Cot. — 11) Matth. 6, 12. — 12) ὑμῶν inser. BCD et al. ap. Cot. — 13) παρ' ἀνθρώποις τοῖς εὐνοουμένοις Irenaeo lib. 4. cap. 72, pro quo Vetus Interpres Martyris legebat εὐνοουμένοις. Apud homines inquit sensatos. Cot. — 14) I. Cor.

6, 3. — 15) ὑμῶν inser. BCD et al. ap. Cot.

Cap. CXLVII. 1) τῷ κυρίῳ Turn. — 2) Ita etiam Ep. Clem. ad Iac. c. 19 et nostra Epit. c. 158, om. μου al. ap. Cot. — 3) ἐν Ep. Clem. ad Iac. l. c. et nostra Epit. l. c., εἰς ἐν BCD et al. ap. Cot., quod praefendum. — 4) πάντα σοι in v. D. — 5) οὕτως BCD, οὕτω vulg. — 6) καὶ om. BD, Ep. Clem. ad Iac. c. 20, nostra Epit. c. 159 et Mss. ap. Cot., καὶ κηρυγμάτων om. C.

CXLVIII. ¹ΑΥΤΗ μὲν οὖν ἡ πλήρης τῆς ἀνωθεν χάριτος τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐπιδημιῶν διήγησις, ἐπίτομὸν τε ὁμοῦ διδασκαλίαν αὐτοῦ ἔχουσα καὶ τὸν τοῦ μεγάλου καὶ ²θαυμασίου Κλήμεντος βίον, καθάπερ ἐν πίνακι τῷ λόγῳ διατυπούσα, ὡς αὐτὸς οὗτος Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοθέῳ γράφων ἐγνώρισε. τὸν μὲντοι διάπυρον αὐτοῦ πρὸς θεὸν ἔρωτα καὶ τὸν πολὺν ἐκείνου ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον ἱκανὰ μὲν ³τὰ ῥηθέντα δηλώσαι δηλώσει δὲ μάλιστα τὰ ⁴πάντων σαφέστατα καὶ αὐτὸ τὸ διὰ μαρτυρίου τέλος.

CXLIX. Τρίτος ¹γὰρ μετὰ Πέτρον τὸν μέγαν ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας θρόνον καθίσας καὶ ἀρετῆς ἀθλον αὐτὸν δεξάμενος εἶπετο καὶ ἴχνος τῷ διδασκάλῳ, καὶ ἀποστολικὴν διδασκαλίαν καὶ αὐτὸς ἐπεδείκνυτο, καὶ τοῖς ὁμοίως διέλαμπε τρόποις, οὐ Χριστιανοῖς μόνον ²εὐαρεστοῦν, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰουδαίοις καὶ αὐτοῖς Ἑλλῆσι, καὶ πᾶσι πάντα γινόμενος, ἵνα τοὺς πάντας καὶ οὕτω ³κερδάνη καὶ τῷ Χριστῷ παραστήσῃ καὶ συνδήσῃ τῇ εὐσεβείᾳ. ὅπως δὲ μὴ ψιλὴ μόνον ὑπόληψις εἶναι δοκῇ τὰ παρόντα, καὶ τὰς αἰτίας ἐροῦμεν. Ἑλλῆσι μὲν ⁴γὰρ διὰ τοῦτο τιμώμενος ἦν, καὶ ἡδέως αὐτῷ προσεῖχον ἐκείνοι, ὅτι μὴ λοιδορούμενος αὐτοῖς, μηδὲ ἀποστρεφόμενος, ἀλλ' ὡσπερ ἀπολογούμενος, καὶ μαρτυρίας πάντοθεν παράγων ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς βιβλίων τε καὶ γραφῶν εἰδείκνυ σαφῶς, ὅθεν τε οἱ ὑπ' αὐτῶν νομιζόμενοι θεοὶ ἄρμηγται, καὶ ὅπου γεγίνηται, ἅ τε πράξειαν, καὶ εἰς οἶον ἐλθοῖεν ⁵τέλος, καὶ ὅπως τὸν βίον ἀθλῶς κατέστρεψαν. εἶτα καὶ ὡς οὐκ ἀπυκέκλεισται αὐτοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ ἢ τῆς μετανοίας ὁδός, οὐδὲ παντάπασι τῆς σωτηρίας ἐξέπεσον· ἀλλ' εἰ καὶ μόνον ἐπιστρέψαντας ἴδοι, καὶ τῆς προτέρας ἀπωλείας καὶ τῆς ἀπάτης ἀποσχομένους καὶ συγγνώσεται αὐτοῖς φιλανθρώπως καὶ προσηγῶς ὑποδέξεται καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ἐτοιμάσει καὶ ἀγαθῶν ἀξιώσει τῶν ἀπορήτων.

CL. Ἰουδαίοις δὲ πάλιν ἐντεῦθεν ἐδόκει χαρίζεσθαι, ὅτι τε φίλους τοῦ θεοῦ τοὺς ἐκείων πατέρας ὑπέφαινε, ¹καὶ ὅτι τὸν παρ' αὐτοῖς νόμον ἱερόν τε παρίστη καὶ θεῖον, καὶ οὐτε αὐτὸν πανθήσεσθαι, οὐτε τὴν πολιτείαν μετατεθήσεσθαι, ἀλλὰ ²κληρὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν Παλαιστίνην διηρηκῆ,

Cap. CXLVIII. 1) In uno veterum Codicum praerponitur titulus *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος*. Cot. —

2) καὶ om. C. — 3) καὶ inser. BCD et al. ap. Cot. — 4) τὰ accessit ex D.

Cap. CXLIX. 1) πρώτος C et al.

CXLVIII. Haec itaque est plena caelestis gratiae Petri Apostolorum principis peregrinationum narratio, quae simul et compendiarium eius doctrinam continet, et magni admirandique Clementis vitam velut in tabula oratione exprimit, quemadmodum ipse ad Iacobum fratrem Domini scribens indicavit. Porro ardentem Clementis erga Deum amorem et magnum illum pro pietate zelum declarare possunt ea, quae dicta sunt; praesertim autem manifestabit omnium apertissime ipse per martyrium finis vitae.

CXLIX. Tertius enim post magnum Petrum in excelso Romanae ecclesiae throno sedens ipsumque virtutis certamen suscipiens magistri vestigiis insistebat, apostolicamque doctrinam ipse quoque praeferebat, et similibus moribus effulgebat, non Christianis dumtaxat placens, verum etiam Iudaeis ac ipsis Gentilibus et omnibus omnia factus, ut et sic omnes lucrifaceret Christoque praesentaret ac verae religioni connecteret. Ut autem ista non videantur esse nuda tantum suspicio, etiam causas dicemus. Ethnicis enim ideo venerationi erat, ac in eum mentem libenter illi intendebant, quoniam non eos convitiis insectans, nec aversatus, sed quasi rationem reddens et undique testimonia ex eorum libris ac scriptis adducens clare ostendebat, unde et prodiissent, qui ab illis putantur dii, et ubi nati fuissent, quae gessissent, quem habuissent exitum, utque misere vitam amisissent. Deinde non eis a Deo interclusam esse poenitentiae viam, nec omnimodis salute excidisse, sed si vel solum illos videret redire et a pristina perditione ac fraude recedere, veniam ipsis eum datum humaniter et benigne suscepturum ac paraturum regnum caelorum bonisque donaturum ineffabilibus.

CL. Iudaeis rursus inde gratum facere videbatur, quod patres eorum Dei amicos fuisse ostenderet, quodque legem eorum sacram esse doceret ac divinam, nec eam desitiram, nec eorum populum translatum iri, sed

ap. Cot., δεύτερος O nostrae Epit. c. 161 et al. ap. Cot., qui adnotat: Infra latine habes editam Passionem seu Vitam Clementis, post Pseudo-Abdian et apud Mombritium. Memoratur autem a Gregorio Turonensi Miraculorum lib. I. cap. 35 et excerpitur per Freulfum tom. 2. lib. 2. cap. 10. ac per Martyrologos. Iohannem quoque Diaconum seculo nono scripsisse gesta Clementis Papae legimus in Sigeberto de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 107, eumque librum aiunt exstare in Casinensi Bibliotheca.

De Graeco Martyrio venisse in manus Nicephori Callisti colligere est ex illius lib. 3. cap. 18. Ceterum hic notari debet triplex lectio πρώτος, δεύτερος, πρώτος originem ducens a diversis exscriptorum sententiis, quas retuli ad Constitut. Apostol. lib. 7. cap. 46. — 2) μόνοις B. — 3) οὗτος BCD et al. ap. Cot. Cfr. I. Cor. 9, 20 sqq. — 4) μέν om. B. — 5) ἐπέλθοιεν C.

Cap. CL. 1) ἀπέφαινε BCD et al. ap. Cot. — 2) καὶ inserit C. — 3) πρὸς

εἶ γε τὸν τοιοῦτον³ καὶ αὐτοὶ νόμον τηρήσουσιν·⁴ ὥστε γενέσθαι αὐτὸν⁵ πατέρα τσοῦτων ἐγγόνων, ὡς παρισυῦσθαι τὸ πλῆθος αὐτῶν τῷ πλήθει τῶν ἄστρον· καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ κληροδοτεῖσθαι πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ὁ πρὸς τὸν Δαβὶδ εἶπεν αὐθις· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου·⁶ καὶ διὰ Ἡσαίου πάλιν, ὅτι⁷ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τεξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. εἰ τοίνυν μὴ ἀθετοῦσιν, ἀλλὰ πίστει παραδέχονται ταῦτα, τῆς προτέρας αὐτοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας μὴ ἐκπτεσῆν, ἀλλ' ἀναφαίρετον⁸ μένειν παρ' αὐτοῖς τὴν Παλαιστίνην διαβεβαίον. Ἕλληνας μὲν⁹ οὕτως καὶ Ἰουδαίους δεξιῶς ἄγαν καὶ οἰκείως ὑπήρχετο,¹⁰ χαριζόμενός τε αὐτοῖς ὁμοῦ καὶ ἡρέμα πρὸς τὴν εὐσέβειαν¹¹ ἐπαγόμενος.

CLL. Χριστιανοὶ δὲ πολλὰ¹ καὶ ἄλλα τῆς τοῦ ἀνδρὸς περὶ αὐτοῦς κηδεμονίας δείγματα εἶχον· μάλιστα δὲ τὴν εὐποίαν, οἷος ἐκεῖνος, πένησι θησαυρίζων ἀεὶ ταῖς ἀσφαλείαις ἀποθήκαις, καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἰσχυροτέρας. τοὺς τε γὰρ ἐν ἐκάστῳ μέρει τῆς πόλεως ἐνδεεῖς ἀπογραψάμενος² τῶν ἀναγκαίων αὐτοῖς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐποιεῖτο τὴν χορηγίαν· καὶ ὅσοι παρ' αὐτῷ πάλιν τοῦ θεοῦ³ κατηξιούντο βαπτίσματος, δημοσίων αὐτοῦς ἀπέλυε φόρων, καὶ πανταλὴ παρῆγεν ἀτέλειαν. παρήγει δὲ καὶ τοῖς ἐκάστοτε διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν πρὸς αὐτὸν⁴ συνιοῦσι, καὶ μάλιστα ὅσους περιττοὺς ἦδει τῷ πλούτῳ καὶ πρὸς τὸ δίδόναι δυνατῶς ἔχοντας, μὴ τοὺς ἅπαξ τῷ βαπτίσματι τῷ ἀγίῳ καθαρθέντας, περιορᾶν δημοσίᾳ παρὰ τῶν Ἰουδαίων τρεφομένους δι' ἀπορίαν, καὶ τὴν λαμπρὰν στυλὴν τοῦ χαρίσματος διὰ τῆς ἐναγυῶς ἐκείνης κοινωρίας μολύνοντας. ἀφ' ὧν οὕτω προθύμως⁵ αὐτοῦς ἐποίει τοῖς βασανιζομένοις⁶ τὰ πρὸς τὴν⁷ χρείαν ἀποδιδόναι, ὡς τοῦτό γε μόνον κέρδος νομίζειν, ὃ τι ἂν εἰς αὐτοῦς ἀναλώσειαν.

CLII. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἱερός Κλήμης ἔχων καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς κείμενος καὶ οὐ Χριστιανὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦς Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους τῆς οἰκείας καὶ ψυχῆς πάλιν ἐκεῖνος καὶ γλώττης ἀνηρητημένος, τῷ Σισίννῳ¹ ἐκείνῳ φίλος δὲ οὕτος τῷ βασιλεῖ Νερούα² καὶ τῶν ἐπιτηδείων· ἐμισεῖτο καὶ διαβάλλετο, ἐπειδὴ τὴν σύζυγον Θεοδώραν ὁ Σισίννιος³ ὑψησθάνετο ἔρωτι τῆς ἐκείνου διδασκαλίας ἀλισκομένην, καὶ οἴκου μὲν καὶ παιδῶν καὶ ἀνδρῶς ἀμελοῦσαν, ὅλην δὲ τῷ Κλήμεντι προσκειμένην, καὶ αὐτῷ συνεχῶς φοιτῶσαν, καὶ τοῦτον πάλιν⁴ ἐπὶ τῆς οἰκείας ψυχῆς ἀεὶ πνευματικῶς περιφέρονσαν. ἀλλ' ἡ μὲν Θεοδώρα τῇ σειρῆνι τῆς τοῦ⁵ Κλήμεντος γλώττης καταθελχθεῖσα⁶ καὶ τῷ Χριστῷ δι' ἐκείνου πιστεύσασα θερμότερον ἀντεποιεῖτο τῆς εὐσεβείας, καὶ διτρεκῶς ἔψαλλε, καὶ οὐκ ἀπελιμπάνετο τῆς συνάξεως.

CLIII. Ὁ Σισίννιος¹ δὲ ὑπὸ τῆς ἀδίκου ζηλοτυπίας κεντούμενος ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς γυναικὸς ἐμελέτα, καὶ ὑπὸ τοῦ πάθους καθ' ἐκάστην ὥπλιζετο τὴν ἡμέραν. καὶ δὴ ποτε τηρήσας αὐτὴν πρὸς τὴν σύναξιν ἀπιούσαν λάθρα μετὰ τῶν οἰκετῶν καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ναὸν παρεισῆλθεν, ὥστε περιεργάσασθαι καὶ καταμαθεῖν τὰ ἐν αὐτῷ πάντα τελούμενα, καὶ ὧν χάριν ἡ Θεοδώρα συνεχῶς ἐκεῖ ἀφικνεῖται τοῦ θαυμασίου δὲ Κλήμεντος τὴν συνήθη παραχρημα τῶν ἱερῶν ὑμῶν εὐχὴν προσιπόντος² τυφλὸς εὐθύς ὁ Σισίννιος³ ἐγένετο καὶ κωφός, ὡς μήτε ἀκούειν, μήτε ὁρᾶν δυνασθαι. καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας ἐπιστραφεὶς λάβετε με, ἔφη, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν χειραγωγήσατε· ἀθρόον γάρ τι κατασκήψαν εἰς ἐμὲ κακὸν οὔτε ἀκούειν, οὔτε βλέπειν ἀνίησι.

Ἄβραμ al. ap. Cot. — 4) κηρύσουσιν aut τὸν λαὸν suppleas. Cfr. Gen. 15 et C. — 5) Διὸ τὸν Ἄβραμ substituas, 25. — 6) Pa. 131, 11. — 7) Ἰδοὺ inserit

Palaestinam fore illis perpetuam hereditatem, si talem legem servarent; esseque Abrahamum patrem tot posterorum, ut eorum multitudo stellarum multitudinem adaequet; et in eius semine omnes gentes haereditatem accipere; rursusque quod ad Davidem dictum est: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, et iterum quod per Esaiam: *Virgo in utero concipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuel*. Si ergo haec non reiicerent, sed fide comprobarent, non eos pristina Dei providentia carituros, verum Palaestinam apud illos stabilem mansuram affirmabat. Graecos quidem hoc modo et Iudaeos valde solerter et accommodate subiiciebat, eos simul et demerens et sensim ad veram religionem adducens.

CLI. Christiani vero multa et alia curae viri illius erga ipsos documenta habebant; praesertim vero in beneficentia quantus ille fuit, qui pauperibus semper thesauros asservaret in tutis repositoriis, quaeque erant insidiatoribus fortiora. Egenos enim singularum urbis partium in tabulas referens quotidie illis suppeditabat, quae erant necessaria; iterumque quotquot ab eo fuerant divino baptismate donati, eos a publicis liberabat tributis, et integram praebat immunitatem. Sed et eos qui semper ad illum propter praedicationem atque doctrinam conveniebant, maximeque quos sciebat divitiis abundare et largiri posse hortabatur, ne semel sancto baptismo purgatos sinerent publice a Iudaeis inopiae causa nutriri, splendidamque gratiae vestem impura illa communione polluere. Per quae illos ad explendam calamitosorum necessitatem adeo alacres reddebat, ut id dumtaxat lucrum putarent, quod in eos impendissent.

CLII. Cum ergo ita ageret sanctus Clemens et ita in omnium animis esset constitutus atque adeo non tantum Christianos, sed etiam ipsos Gentiles ac Iudaeos a sua anima et lingua pendentes haberet, per Sisinnium illum (erat autem is amicus Nervae et unus ex familiaribus) odio et calumniis petebatur, quando coniugem Theodoram Sisinnius sensit Clementis doctrinae amore captam esse, et domum quidem, liberos ac virum negligere, totam vero Clementi adhaerere, ad eum assiduo adventare, adeoque in animo suo semper illum spiritualiter ferre. At Theodora, quae suavitate linguae ac verborum Clementis illecta erat Christoque per illum crediderat, ardentius pietatem capessebat, psallebat continue, nec ab ulla Christianorum congregatione aberat.

CLIII. Sisinnius vero iniqua zelotypia stimulatus insidias adversus uxorem meditabatur, singulisque diebus armabatur eo affectu. Cumque eam aliquando abeuntem ad synaxim observasset, clam cum famulis ipse quoque in templum ingressus est, ut curiose inquireret et animadverteret cuncta, quae in eo gererentur, quasque ob causas Theodora eo assidue proficisceretur. Ceterum ubi admirabilis Clemens solitam confestim sacrorum hymnorum orationem praefatus est, Sisinnius caecus ac surdus illico effectus est ita, ut nec audire, nec videre posset. Conversusque ad famulos Prehendite me, inquit, et ad domum manu deducite; quippe malum aliquod in me irruens neque audire, neque cernere permittit.

C, qui καὶ τέξεται om. Is. 7, 14. — 8) ἀλλὰ ἀναφαίρετον D. — 9) οὐν inser. BCD et al. ap. Cot. — 10) Significat ὑπέρχεσθαι τινα, in alicuius mentem subire, eumque obsequio capere ac sibi devincire. Cot. — 11) ἀσέβειαν B.

Cap. CLI. 1) μὲν inser. BCD et al. ap. Cot. — 2) ἐναπογραφάμενος C. — 3) τοῦ θεοῦ παρ' αὐτῷ πάλιν inv. D. — 4) αὐτῷ p. πρὸς αὐτὸν D. —

5) προθύμους videtur esse in C, quod praeferendum. — 6) βιηπιζομένοις D. 7) τὴν om. C.

Cap. CLII. 1) σισινίω D. — 2) Νέργα ser. D. — 3) σισίνιος D. — 4) πάλιν deest in al. ap. Cot. — 5) τοῦ om. C. — 6) κατασχέθεισα C.

Cap. CLIII. 1) σισίνιος D. — 2) προσειπόντιος C. — 3) σισίνιος D.

CLIV. Χεῖρα μὲν οὖν εὐθύς ὀρέγουσιν αὐτῷ οἱ οἰκέται καὶ ἀπαίρουσι δῆθεν πρὸς τὴν οἰκίαν· ἐξελθεῖν δὲ οὐκ εἶχον, καίτοι γε πάσης τοῦ ναοῦ πύλης ἀνεωγμένης. ἀλλὰ διὰ πάσης αὐτὸν τε¹ περιῆγον τῆς ἐκκλησίας ἀνὰ τὸ τῶν ἀδόντων πλήθος. ἀπέκλειε γὰρ τὴν ἐξοδὸν²· αὐτοῖς δύναμις θεωτέρα σαφρονέστερον τὸν ἀνύητον ἐκείνον ἐργαζομένη. περιόντες τοίνυν πανταχοῦ τοῦ ναοῦ ἐντυγχάνουσι πρυσευχομένη τῇ αὐτοῦ συζύγῳ. κάκεινη τὸν ἄνδρα σὺν τοῖς οἰκέταις ἰδοῦσα πρῶτα μὲν ἐκκλίνει τὴν θεῖαν δεδοικυῖα, μὴ καὶ οὗτος³ αὐτῆς ἴδι· οὐδὲν γὰρ τέως τῶν πραχθέντων ἢ Θεοδώρα ἦδει. ἔπειτα δὲ τῶν οἰκετῶν ἓνα μετακαλεσαμένη τὴν αἰτίαν ἠρώτα, δι' ἣν οὕτω σὺν αὐτοῖς ὁ ἀνὴρ ἀνὰ τὸν ναὸν περιέρχοιτο. κάκεινος αὐτῇ πάντα καταλέγει σὺν ἀκριβείᾳ, ὅπως τε μετὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς ὑποχώρησιν λάθρα τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτοὶ⁴ καταλάβοιεν, καὶ ὅπως τὴν εὐχὴν τοῦ πατριάρχου διατελέσαντος τυφλὸς εὐθύς ὁ κύριος αὐτῶν γένοιτο καὶ κωφός, καὶ ὡς προστάξεις μὲν αὐτοῖς χειραγωγῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, οὐδεμίᾳ δὲ αὐτοῖς ἐξοδος καίτοι πολλὰ καμουῖσι καὶ πανταχοῦ τῆς ἐκκλησίας περιελθούσιν εὐρίσκειται.

CLV. Τούτων ἐκείνη ἀκούσασα συνῆκεν εὐθέως, ὅθεν ἢ τῶν ὄτων αἰτῷ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν πήρωσις ἦν, καὶ βρηθὺς¹ ἀληθῶς αὐτῷ γίνεται. τραπεῖσαι γὰρ εἰς εὐχὴν αὐτίκα καὶ δάκρυα μετὰ τῆς εὐχῆς θερμὰ χέουσα² εἶδειτο τοῦ θεοῦ, ὥστε τὴν ἐξοδὸν ἐπιτραπήναι τῷ Σισιννίῳ καὶ οἴκαδε ὑποστρέψαι αὐτόν.³ καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας ἐπιστραφεῖσα· ἦδει γὰρ ὡς οὐδὲ τὸν ἄνδρα⁴ περιύψεται πάντως ὁ ἐκείνης θεός· ἄγετε, φησὶ, τὸν κύριον ὑμῶν⁵ πρὸς τὸν οἶκον χειραγωγῆσατε, καταλαμβάνω δὲ μετὰ βραχὺ καὶ⁶ αὐτῆ. ταῦτα ἔφη, καὶ ῥαδίᾳ ἢ ἐξοδος εὐθύς⁷ τοῖς οἰκέταις ἐγένετο. καὶ ὁ Σισιννίος ὀφθαλμοὺς ἔτι καὶ ὄτα πεπηρωμένος ἐχειραγωγεῖτο πρὸς τὴν οἰκίαν. οἱ οἰκέται τοίνυν ἐλθόντες παρὰ τὴν Θεοδώραν καὶ αὐτίς ἔτι κωφὸν εἶναι καὶ τυφλὸν τὸν ἑαυτῶν ἀπαγγέλλουσι⁸ κύριον. καὶ αὐτῇ συντυπωτέρα πάλιν πρὸς τὸν θεὸν τῇ⁹ δεήσει καὶ θερμότεροις εἶδειτο¹⁰ τοῖς δάκρυσιν, ὥστε τὸν ἄνδρα τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι. ἤδη δὲ καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν ἱερὰν ἐκτελέσαντος λειτουργίαν¹¹ πίπτει πρὸς τοὺς αὐτοῦ πόδας ἢ Θεοδώρα, καί τὴν πήρωσιν τοῦ ἀνδρός ἀπαγγέλλει, καὶ δεῖται καὶ ἰκετεύει καὶ δάκρυα τῶν ποδῶν καταχέει, θεραπεῦσαι τῷ ἀνδρὶ τὸ πάθος, καὶ μὴ οὕτω περιυδεῖν κακῶς ἔχοντα.

CLVI. Τούτων ὁ μακάριος Κλήμης ἀκούσας καὶ παθῶν ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς συμφορᾷ τὴν ψυχὴν εἰς δάκρυα καὶ αὐτὸς φανερὰ κατάγεται, καὶ προτρέπεται τοὺς παρόντας κοινῇ τοῦ θεοῦ δεηθῆναι, ὥστε λυθῆναι¹ τῷ Σισιννίῳ τὴν πήρωσιν. τούτου δὲ γενομένου θαρρόντως ἄπεισι μετὰ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὸν οἶκον ὁ πατριάρχης, καὶ ἀνεωγμένους μὲν εὐρίσκει τῷ ἀνδρὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰς δὲ τὸ βλέπειν οὐδὲν τῶν πεπηρωμένων ἄμεινον ἔχοντας. κεκώφωτο² δὲ καὶ³ τὰ ὄτα, καὶ βιμυτάτῃ συμφορᾷ περὶ τὸ σῶμα ἐκέχρητο. ὀδυρμὸς οὖν ἐκ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ κατέσχεν οἰμωγὴ τὸν οἶκον. ἀλλ' ὁ μὲν Σισιννίος οὐκ ἠσθάνετο τῶν γεγενημένων, πῶς⁴ ὅς τε οὔτε⁵ ἀκούειν οὔτε ὁρᾶν εἶχεν.

CLVII. Ὑπεραλγίστας δὲ ὁ θεῖος Κλήμης τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ οἴκου ἰκέτης γίνεται τοῦ θεοῦ, καὶ μετὰ δακρύων εἶδειτο, καὶ περιπαθεῖς ἐξέτεινε¹ τὰς δεήσεις κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λέγων, ὁ τὰς τῶν οὐρανῶν κλεῖς δεδωκώς

Cap. CLIV. 1) τε om. CD. — B. — 4) καὶ αὐτοὶ τὴν ἐκκλησίαν
2) τὴν ἐξοδὸν om. D. — 3) οὕτω inv. C.

CLIV. Itaque protinus manum ei porrigunt famuli et abducunt ad domum. Exire autem non poterant, licet tota templi ianua aperta esset, sed eum per totam ecclesiam ducebant inter multitudinem canentium. Praecluserat enim eis exitum vis divina prudentiorem reddere volens stultum illum. Circumeundo autem ubique per templum uxori eius precanti occurrunt. Et illa virum cum servis intuita primo quidem oculos deflexit verita, ne et ipse eam videret; nihil quippe adhuc eorum quae gesta erant sciebat Theodora. Postea autem uno ex famulis accersito causam rogabat, propter quam ita cum illis maritus per templum oberraret. Ac ille ei omnia enarrat diligenter, tum quemadmodum postquam illa domo exiisset clam etiam ipsi ad ecclesiam venissent, tum quo pacto cum patriarcha orationem peregisset dominus eorum statim caecus et surdus factus esset, tum quo modo illis imperasset quidem, ut eum manu domum deducerent, nullus autem ab ipsis exitus reperiretur, quamvis multum laborassent ac ubique per ecclesiam obambulassent.

CLV. His illa auditis intellexit statim, unde illi aurium et oculorum defectus accidisset, eique vere auxiliatrix efficitur. Illico namque confrens se ad preces lacrimasque cum prece acies fundens orabat Deum, ut Sisinnio exitus concederetur isque domum rediret. Et ad famulos conversa (noverat enim quod nec virum despecturus esset omnino Deus, quem ipsa colebat) Agite, inquit, dominum vestrum domum manu ducite, et ipsa vero paullo post advenio. Haec dixit, confestimque facilis exitus exstitit famulis. Et Sisinnius oculis adhuc et auribus captus domum manu ducebatur. Famuli autem venientes ad Theodoram iterum nunciant, dominum suum adhuc surdum esse ac caecum. Rursusque ipsa contentioribus ad Deum precibus lacrimisque vehementioribus orabat, ut vir a morbo liberaretur. Cumque iam patriarcha sacram perfecisset liturgiam, procidit ad eius pedes Theodora et mariti debilitatem pronunciat, profusisque ad pedes lacrimis precatur ac obsecrat, ut viri morbum curet, nec ita eum male habentem despiciat.

CLVI. Quae cum audiisset beatus Clemens ac ex animo mulieris calamitatem doleret, in lacrimas ipse etiam manifestas prorumpit, eosque qui aderant hortatur, Deum in communi orare, ut a Sisinnio morbus depellatur. Quo facto patriarcha confidenter domum cum muliere abit, et apertos quidem nanciscitur viri oculos, ad videndum vero non melius quam caecorum dispositos. Sed et auribus obsurduerat, atque pessime corpore erat affectus. Ab iis ergo qui praesentes erant lamentatio orta est, domumque ciulatus occupavit. Verumtamen Sisinnius quae facta fuerant non intelligebat, scilicet ut qui et visu et auditu privatus esset.

CLVII. Divinus autem Clemens cum admodum mulieris ac domus vicem doleret, Deo supplex fit et cum lacrimis precabatur affectusque plenas orationes fudit dicens: Domine Iesu Christe, qui claves caelorum

Cap. CLV. 1) *ὡς* inser. BCD et al. ap. Cot. — 2) *χέισα* BCD et al. ap. Cot. — 3) *καὶ οἰκαδε αὐτὸν ἀναστρέψαι* BCD, *καὶ οἰκαδε ἀναστρέψαι αὐτὸν* al. ap. Cot. — 4) *αὐτῆς* inserit C. — 5) *καὶ* inser. C et al. ap. Cot. — 6) *καὶ* accessit ex BCD. — 7) *εὐθύς* om. C. — 8) *ἀπαγγέλλουσιν* C, Cot., Cler. — 9) *τῆ* om. D. — 10) *ἐχρήτο* BCD et al. ap. Cot. — 11) Latina Versio edita *Post Mystera facta scripta duorum Codicum Ioliani et Herovalliani: factis et celebra-*

tis Missis. In Paraphrasi vero Libri Regii 804 *καὶ δὴ τῆς ἀπολύσεως γενομένης ex Martyrio c. 7. Cot. ἐτελέσαντος τὸ λειτουργίαν* D.

Cap. CLVI. 1) *ὥστε λυθῆναι* om. D, ubi subinde *τοῦ σισινίου.* — 2) *κεκώρητο* C, *κεκώρητο* al. ap. Cot. — 3) *καὶ* excidit edd. Cot. et Cler. — 4) *πῶς γὰρ* C et al. ap. Cot. — 5) *οὔτε* ex BCD et al. ap. Cot., *οὐκ* vulg.

Cap. CLVII. 1) *ἐξέπεμπε* C. —

τῷ ἀποστόλῳ σου Πέτρῳ, καὶ ἅπερ ἀνοιξίαις ἀνέωκται εἰπὼν, καὶ ἅπερ ἂν κλείσῃς κέκλεισται,² αὐτὸς καὶ τοὺς πεπηρωμένους ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀνδρὸς τοῦδε καὶ τὰ ὦτα διάνοιξον, ὅτι σὺν καὶ τοῦτο τὸ³ ῥῆμα τὸ ἅπερ⁴ ἂν αἰτησιτε πιστεύοντες, λήψεσθε, καὶ αὐτῆ σου ἡ ἐπαγγελία διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα τοῦ πατριάρχου προσευξαμένου καὶ τῶν παρόντων τὸ ἀμὴν ἐπειπόντων, εὐθέως ἡ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὠτῶν πήρωσις διελέλυτο.⁵ καὶ ὁ Σισίνιος καθάπερ ἐξ ὑπνου διαναστάς καὶ τὸν μακάριον Κλήμεντα μετὰ τῆς γυναικὸς ἐστῶτα ἰδὼν κακὰς ὁ ἀνόητος τῷ ἁγίῳ χάριτας ἀπεδίδου. καὶ κατασχεῖν εὐθέως τὸν πατριάρχην τοῖς οἰκέταις παρεκελεύετο τοῦ δίκας ὑποσχεῖν αὐτὸν τῆς πηρώσεως. ὡςτε γὰρ τινα γοητείαν εἶναι, ὅτι καὶ πηρωθῆναι πρότερον αὐτὸν, καὶ ἀναβλέψαι καὶ ἀκοῦσαι πάλιν ἐποίησεν.

CLVIII. Οἱ μὲν οὖν οἰκέται σπονδαίως τὰ πικροτεταγμένα ποιεῖν εἰς¹ αὐτὸν ἐπειρῶντο. ἐλάνθανον δὲ ἄρα τῶν παρακειμένων λίθων καὶ ξύλων ἀπτόμενοι, καὶ σύροντες αὐτὰ καὶ δεσμοῦντες, καὶ τῆδε κάκεισε μανικῶς περιάγοντες. τοῦτο δὲ καὶ τῷ Σισινίῳ εἶδομαι, καὶ δεσμώτην² ὑπὸ τῶν οἰκετῶν³ γεγενησθαι τὸν πατριάρχην καὶ αὐτὸς ὡςτε. ἐκεῖνος⁴ δὲ ἀπαθῆς ἀπὸ τῶν ἀδίκων ἐκείνων ἐτηρεῖτο χειρῶν, οὐδὲ μικρὰν ἀφὴν ὑπομένων, οὐδὲ ἐν μέσῳ τοῖς δεινοῖς θορυβούμενος. εἶτα καὶ πρὸς τὸν ἀνόητον ἐκεῖνον ἰδὼν πεπώρωσαι τὴν καρδίαν, ἔφη, λίθους οὕτω καὶ ξύλα κινῶν καὶ ὄλην κατ' αὐτῶν ἀφίεις τὴν ὀργὴν, ἃ μικρῶ πρόσθεν ἐτίμας καὶ ὡς θεοὺς ἐθεράπευες. ὁ δὲ ἀλλ' ἐγὼ σε κακῶς ἀπυλῶ⁵, φησὶν, ὡς καὶ μεταβαλεῖν πολλοὺς τῶν γοήτων ἐντεῦθεν καὶ σωφρονῆσαι,⁶ ἀφ' ὧν αὐτὸς τὰ ἔσχατα πείσῃ, τὰ μεγάλα ἐκείνους κερδάναντας.

CLIX. Ταῦτα ὁ μὲν φυσώμενος ὑπὸ τῶν παρόντων ἔλεγε καὶ ἀνχοῶν, ὅτι καὶ δεσμοῖς ὑποβεβλήκει τὸν πατριάρχην. ὁ δὲ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν ἀπεστρέφετο, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου σύζυγον εὐλογήσας καὶ εἰς τὰς εὐγνώμονας ἐκείνας καὶ καταπειθεῖς ἀκοὰς ὡςπερ εἰς βαθύγειόν τινα καὶ λιπαρὰν ἄρτυραν δαψιλῆ τὰ¹ σπέρματα τῆς εὐσεβείας καταβαλὼν ᾤχετο,² μὴ ἀνεῖναι προσευχομένην πρότερον ἐντειλάμενος, ἕως καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας χειραγωγήσειε.³ τῇ εὐχῇ τοίνυν θερμότερον προσκειμένη τῇ Θεοδώρᾳ ἐπιφαιίνεται τις αὐτῇ πρὸς ἐσπέραν αἰδέσιμος ἀνὴρ καὶ πολὺς τὴν τρίχα· ἐφίκει δὲ ἄρα ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν εἶναι Πέτρος, ὁ τοῦ διδασκάλου θερμὸς ἐραστής· καὶ φησὶ πρὸς αὐτὴν· διὰ σε, ὦ γύναι, ὑγιὴς ἔσται Σισίνιος, ὅπως ἂν καὶ ἀνὴρ κατὰ τὸν ἀδελφόν μου Παῦλον ἁγιασθῆ δια τὴν γυναῖκα.⁴ ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν.

CLX. Ὁ¹ Σισίνιος δὲ ἀντίκα καὶ² ὡςπερ ἐκ συνθήματος τὴν Θεοδώραν καλέσας· ἦν δὲ ἄρα τοῦτο³ πέρας τῆς φανείσης αὐτῇ⁴ ὕψεως· τοῦ πόθου⁵ τε αὐτὴν καὶ τῶν κοινῶν ἄλῶν, καὶ τῆς ἐστίας καὶ τῆς λοιπῆς ἀπάσης κοινωνίας ἀναμνησκει, καὶ πάντων αὐτῶν μίαν ἀπαιτεῖ χάριν, καὶ λιπαρεῖ τὴν γυναῖκα καὶ ἰστεύει, ὡςτε δεηθῆναι τοῦ θεοῦ ἀφεῖναι τε τὰ ἡμαρτημένα, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτῷ ὑποδείξαι τῆς σωτηρίας. εἶτα κατήγορος αὐτὸς ἑαυτοῦ γίνεται, καὶ πάντα⁶ ποιῆσαι δι' αὐτὴν καὶ παθεῖν ἀπαγγέλλει.

CLXI. Ἐγὼ γὰρ ἐζηλοτύπων, φησὶν, ἐπὶ σοι, ὅτι τὸν σύζυγον ἐμὲ περιορῶσα παρὰ τὸν ξένον τοῦτον ἐφοίτας, τὸ τοῦ πατριάρχου προσθεῖς ὄνομα· καὶ τοὺς τῆς φύσεως θορύβους καὶ τὰς ἐκ τῆς ζάλης¹ ταραχὰς σὺ φέρων ἠναγκάσθην πρὸς² τὴν ἐκκλησίαν ἀπιούσαν ἐπιρυλάξαι σε καὶ ἰδεῖν τὰ τελούμενα. εἰσελθὼν τοίνυν καὶ αὐτὸς κατόπιν εἰς τὸν ναὸν, καὶ περιέρχων

dedisti Apostolo tuo Petro et dixisti: *Quae aperueris, aperta erunt, et quae claueris, clausa erunt*, ipse et aperi caecos viri huius oculos ac aures surdas, quia hoc etiam dictum tuum est: *Quaecumque petieritis credentes, accipietis*, et haec tua promissio permanet in aeternum. Ita postquam oravit patriarcha et qui aderant responderunt amen, illico oculorum auriumque vitium discussum est. Ac Sisinnius quasi ex somno expergefactus beatumque Clementem cum uxore stantem cernens malam stultus sancto remunerationem dedit. Praecepit igitur famulis, ut statim patriarcham comprehenderent, quo poenas laesionis daret. Arbitrabatur enim, praestigias quasdam esse, quod eum prius oculorum auriumque usu privari, posteaque aspicere et audire fecisset.

CLVIII. Itaque servi studiose exsequi de illo, quae imperata fuerant, nitebantur. Non animadvertiebant autem, quod adiacentia saxa et ligna tangerent, eaque traherent ac ligarent, atque huc illucque insane circumducerent. Porro id etiam Sisinnio videbatur, ac ipse quoque existimabat, patriarcham a famulis vinctum teneri. Is tamen nihil ab iniquis illis manibus patiebatur, nec levem tactionem perferens, nec mediis in malis agitato. Posteaque ad illum dementem respiciens Corde, inquit, induratus es sic saxa et ligna moveus totamque in ea iram immittens, quae paullo ante honorabas et ut deos colebas. Ille vero Sed ego te, inquit, male perdam adeo, ut multi praestigiatores hinc mutent mentem ac resipiscant, iidemque plurimum lucrentur, per quae tu patieris gravissima.

CLIX. Haec ille quidem inflatus apud eos qui aderant proferebat et glorians, se patriarcham vinculis subiecisse. At iste nec sic eum aversatus est, sed benedicta coniuge illius et in bonas illas obsequentesque aures tanquam in agrum quendam terrae profundae ac pinguem demissis uberibus pietatis seminibus abscessit ei praeciens, antea ne precari desisteret, quoad virum ad veritatis cognitionem adduxisset. Cum ergo ferventius ad orationem incumberet Theodora, apparet illi ad vesperam quidam vir venerabilis et capillis canis (videbatur autem esse primus discipulorum Petrus, magistri calidus amator) et ait ad eam: Propter te, o mulier, sanus erit Sisinnius, ut et vir secundum fratrem meum Paulum sanctus efficiatur per mulierem. Quibus quidem dictis ille abiit.

CLX. Sisinnius vero statim et quasi ex compacto Theodora arcessita (erat autem utique hic finis visionis, quae ipsi apparuerat) apud eam amoris, cibi communis, convictus ac reliquae omnes communionis facit mentionem eorumque omnium unam gratiam poscit coniugemque rogat et obtestatur, ut Deum oret, quo ipsi dimittantur quae peccavit, salutisque viam demonstret. Postea ipse sui accusator efficitur, cunctaque se propter illam fecisse ac pertulisse commemorat.

CLXI. Ego enim, inquit, zelotypia tui ductus sum, quod me coniuge neglecto ad hospitem hunc adventares (et addidit nomen patriarchae), naturaeque perturbationes ac ex fluctuatione ortos tumultus non ferens coactus sum te, cum ad ecclesiam ires, observare atque videre, quae agebantur. Ingressus ergo et ipse post te in templum oculisque curiosis, quae

2) Matth. 16, 19. — 3) τὸ om. BD. — 4) καὶ ἄπερ BCD et al. ap. Cot. Matth. 21, 22. — 5) διαλέλυτο BCD et al. ap. Cot.

Cap. CLVIII. 1) εἰς recepi ex C et al. ap. Cot. Subinde ἐαυτὸν C. — 2) δεσμότην ex correctura B. — 3) οἰκείων C. — 4) αὐτὸς D. — 5) ἀπολλῶ (sic) C. — 6) σωφρονίσαι BCD.

Cap. CLIX. 1) τὰ addidi ex BCD. — 2) ἀπιῶν ᾤχετο al. ap. Cot. — 3) χειραγωγῆσειεν BD. — 4) Cfr. I. Cor. 7, 14.

Cap. CLX. 1) Ὁ om. B. — 2) καὶ om. B, αὐτίκα καὶ om. C. — 3) τοῦτο ἄρα inv. D. — 4) αὐτῆς al. ap. Cot. — 5) πότου Turn. — 6) καὶ inser. BCD.

Cap. CLXI. 1) τοῦ ζήλου BCD et al. ap. Cot. — 2) καὶ πρὸς BCD. —

ὄφθαλμοῖς τὰ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου γινόμενα θεωρῶν, ὅλην τε αὐτῷ τὴν ἀκοὴν³ διανιστῶν, καὶ ἀκροατῆς εἶναι τῶν λεγομένων ἐθέλων τὰς ὕψεις τε ὁμοῦ καὶ τὰ ὦτα πιηροῦμαι.⁴ εἰ καὶ πάλιν ἐκεῖνος, ἅτε⁵ θεοῦ μιμητῆς ὢν, ἀναβλέψαι τε καὶ ἀκούσαι πεποιήκεν,⁶ ἐγὼ δὲ ἀγαθοῦ τοσοῦτου ἀμνημονήσας οὐ μόνον οὐκ ἀπέδωκα⁷ χάριτας αὐτῷ τῆς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ τερατείαν ὁ μάταιος τὸ θαῦμα εἰπὼν τιμωρήσασθαι τε αὐτὸν ἐπεχείρουν, ὅση μὴ δύναμις, καὶ κατασχεῖν, οἴμοι, καὶ δεσμοῖς περιβαλεῖν ἐκέλευον τοῖς οἰκέταις· ἐκεῖνοις δὲ κατέχειν τε αὐτὸν⁸ νομιζουσι καὶ εἰς δεσμὰ φέρειν ξίλα ἦν ἐν χερσὶ μόνον καὶ λίθοι· τοῦτο δὲ καὶ αὐτῷ μὴ ἐδόκει, καὶ οἷα ὑπ' αὐτῶν κατεχομένῃν τοῦ πατριάρχου, ἀπειλὰς ἐγὼ χαλεπωτέρας ἐπήγγον. διὰ τοῦτο δέομαι ὁ σὸς ἀνὴρ, καὶ ταύτην παρὰ γυναικὸς ἐμῆς αἰτῶ χάριν,⁹ ὥστε πρῶτα μὲν εὐμενῆ γενέσθαι μοι¹⁰ τὸν θεόν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸν διαλλαγήναι τὸν πατριάρχην.

CLXII. Τούτων ἀκούσασα Θεοδώρα πρὸς τὸν ὄσιον ἐντὺς ἀφικνεῖται, καὶ ὅσα τε ἴδοι, καὶ ὅσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀκούσειε, πάλιν ἀπαγγέλλει πάντα τῷ πατριάρχῃ. ὁ δὲ μὴ μελλήσας¹ μηδὲν, αὐτίκα μάλια πρὸς τὸν Σισίνιον παραγίνεται, καὶ οὐχ ὡς τὸ πρότερον αὐτῷ ἐντυγχάνει, ἀλλὰ μεθ' ὄσης ἐκεῖνος τῷ πατριάρχῃ προσέβαλε τότε τῆς ἀγχιμότητος, μετὰ πλείονος αὐτὸν τῶν² τῆς τιμῆς ὑποδέχεται. ἀθρόαν τοῖνον οὕτω καὶ πολλὴν³ τὴν μεταβολὴν ὁ μάγας ἰδὼν, λόγους τε περὶ τῆς εὐσεβείας δεξιῶς ἄγαν αὐτῷ ὑποτείνει, καὶ ὅλον⁴ ὑποποιεῖται τὸν ἄνδρα. καὶ πιστεύσας ἀπὸ ψυχῆς ὁ Σισίνιος τῷ θεῷ ἤψατο τῶν μακαρίων ἐκείνων τοῦ πατριάρχου ποδῶν, καὶ τοιαῦτα μετὰ δακρύων ἐφθέγγετο·

CLXIII. Εὐχαριστῶ σοι τῷ ἀληθεῖ καὶ μόνῳ θεῷ,¹ τῷ διὰ τοῦτό μοι τοὺς ὄφθαλμοὺς πεπηρωκότι τοῦ σώματος, ὅπως τοὺς τῆς ψυχῆς διανοίξης, καὶ διαβλέψαι με παρασκευάσης πρὸς τὴν ἀλήθειαν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῶν ὠτων τὴν ἐνέργειαν ἀποσβέσονται, ὅπως νηφούση διανοία, καὶ μηδενὸς τῶν ἔξωθεν ὡς αισθανομένη, τὸ τῆς εὐσεβείας ὑποδέξωμαι² κήρυγμα. νῦν δὲ αὐτῆν τε³ τὴν ἀλήθειαν ἐμνήθην καὶ ἀκριβῶς τὰ τῶν Ἑλλήνων διέγνων, ἀπάτην ὄντα μόνον καὶ τερατείαν ἀπίθανον. ἐπὶ τούτοις φαιδρότης ἔσχε καὶ ἡδονὴ τὸν οἶκον, καὶ τῷ Χριστῷ πάντες ἐπίστευσαν. τοῦ πάσχα δὲ ἤδη ἐνισταμένου ἐβαπτίσαντο μετὰ τοῦ Σισιηνίου πάντες πατέρες ὁμοῦ καὶ μητέρες καὶ παῖδες εἰς εἴκοσι καὶ τρεῖς ἐπὶ τοῖς τετρακοσίοις ὄντες. τοῦτο πολλοὺς ἐπεσπάσατο τῶν ἐπιφανεστέρων, ὅσοι τε⁴ μακρὰ τῇ δόξῃ διέπρεπον, καὶ οἷς ὁ βασιλεὺς Νερούας φίλοις μάλιστα καὶ συμβούλοις ἐχρήτο· καὶ τῇ εὐσεβείᾳ πάντες συνέθεντο.

CLXIV. Ταῦτα ὁρῶν ὁ πονηρότατος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν ὄφρικίων κόμης¹ Πούπλιος Τουρκυντιανὸς² ἐδυσχέρανε καὶ δεινὰ ἐποίει, καὶ σκοπῶν ὅπως ἂν ἐπίσχη περαιτέρῳ προβαίνουσαν τὴν εὐσέβειαν, αὐτὸν ἔγνω πρῶτον ἐκ ποδῶν ποιῆσαι τὸν³ Κλήμεντα, οἷα τῶν παρόντων αἰτιώτατον αὐτὸν⁴ ὄντα, καὶ τοὺς ἐκάστου μέρους τῆς πόλεως προσετώτας⁵ συγκαλεσάμενος καὶ χρήμασιν αὐτοὺς διαφθείρας, στάσιν τινὰ κινήσει κατὰ τοῦ Κλήμεντος αὐτοῖς ὑπετίθει, καὶ διαβαλεῖν αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν προστρέπετο, ταύτην καταλῦσαι τὸ πρὸς αὐτὸν τῆς πόλεως φίλτρον βουλόμενος καὶ πρὸς ἐπιβουλήν εὐχείρωτον τὸν ἄνδρα παρασκευάσαι.

3) τὴν ἀκοὴν αὐτῷ ἰν. D. — 4) πη-
ρωμαί supra ου D. — 5) ἅ τε δὴ D. —

6) Sic nostri tres, πεποίηκε vulg. —
7) ἀποδέδωκα al. ap. Cot. — 8) ἐκεί-

a patriarcha gerebantur, aspiciens eique totas aures arrigens ac eorum quae dicebantur cupiens esse auditor oculis pariter atque auribus captus sum. Et licet ille iterum utpote Dei imitator me cernere ac audire fecerit, ego tamen tanti beneficii immemor non solum grates ipsi ob beneficentiam non persolvi, sed et stolidus cum miraculum dicerem esse praestigias, eum supplicio afficere, quantum potui, conatus sum iussique famulis, hei mihi, ut eundem retinerent ac vinculis onerarent; illis vero, qui tenere illum et in vincula ducere putabant, ligna duntaxat et lapides erant in manibus, id quod mihi etiam videbatur et, quasi ab eis patriarcha detineretur, minas gravissimas ego iactabam. Quocirca precor vir tuus, hancque ab uxore mea gratiam peto, ut primo quidem Deum mihi propitium efficias, deinde vero et me concilies patriarchae.

CLXII. His auditis Theodora ad sanctum confestim venit, cunctaque quae vidisset et quae a viro audiisset rursum patriarchae nunciat. Ille nihil cunctatus citissime ad Sisinnium proficiscitur, et non ut antea eum invenit, sed cum quanta ille ferocitate patriarcham tunc adortus fuerat, cum maiore honore nunc excipit. Adeo igitur subitam et magnam mutationem vir magnus cernens sermones de pietate admodum scite ei suggerit, totumque sibi comparat hominem. Cumque ex animo Sisinnius Deo credidisset, tetigit beatos illos patriarchae pedes, haecque cum lacrimis prolocutus est:

CLXIII. Gratias ago tibi vero ac soli Deo, qui ideo mihi oculos corporis excaecasti, ut eos, qui animae sunt, aperires, meque faceres aspicere ad veritatem; ideoque etiam aurium vim compressisti, ut mente vigili, nihilque penitus eorum, quae extra sunt, sentiente, verae religionis susciperem praedicationem. Nunc vero mysteriis veritatis initiatus sum certoque agnovi, Gentilium sacra fraudem tantum esse ac incredibilem vanitatem. Propter ista hilaritas et laetitia domum occupavit, omnesque Christo crediderunt. Paschate vero iam ineunte baptizati sunt cum Sisinnio omnes patres simul et matres et liberi ad tres et viginti supra quadringentos. Hoc attraxit multos ex illustrioribus, qui magnis honoribus praepollebant, quibusque Imperator Nerva amicis maxime et consiliariis utebatur; atque pio cultui omnes assensi sunt.

CLXIV. Quae cum videret pessimus per illud tempus comes officiorum Publius Tarquitianus, moleste tulit et gravia existimavit, consideransque quo modo pietatem ulterius progredientem comprimeret, ipsum primo Clementem tanquam eorum quae fiebant maxime auctorem statuit e medio tollere, et singularum urbis regionum praefectis convocatis iisque pecunia corruptis seditionem adversus Clementem uti moverent eis proposuit, utque illius existimationem impeterent hortatus est cupiens amorem urbis erga eum per hoc dissolvere, hominemque reddere insidiis facilem atque opportunum.

νοῖς τε κατέχειν αὐτὸν C. — 9) τὴν
ἐμαυτοῦ σωτηρίαν add. BCD et al. ap.
Cot. — 10) μοι accessit ex BCD et al.
ap. Cot.

Cap. CLXII. 1) μελήσας C. —
2) νῦν αὐτὸν transp. BCD. — 3) καὶ
πολλὴν οὕτω inv. C. — 4) αὐτῷ ἐπι-
τείνει (ὁ supra) καὶ δλον αὐτῷ D.

Cap. CLXIII. 1) τῷ θεῷ C. —
2) ὑποδέχομαι D. — 3) τε accessit ex
BCD. — 4) ὄση τὲ C.

Cap. CLXIV. 1) Historia Latina:
Comes sacrarium, nempe largitionum,

quae est alia dignitas. Sic in Concilio
Ephesino memoratur Iohannes κόμης
τῶν σακρῶν. κόμης τῶν θελῶν λαργι-
τιῶν. Lex autem 2. C. Th. de metal-
lis est Iuliani Augusti ad Rufinum Co-
mitom Officiorum. Sed tempore Nerae
Imperatoris nulli erant Comites huius-
modi. Cot. — 2) Aliter Τορχουτιανός et
Τουρχιτιανός. Latine in Editione Tar-
quinius pro Tarquitius in Ms. V. C.
Vionis Herovallii Torquatus, ut sit vel
Torquatianus vel Tarquitianus. Cot. —
3) τον deest in al. ap. Cot. — 4) αὐτὸν
om. al. ap. Cot. — 5) παρεστῶτας B.

CLXV. Συστάντες οὖν ἐπ' αὐτὸν οἱ πονηρότατοι τῶν πολιτῶν ἐκείνοι, ψόγους τε, ὡς αὐτοὶ ᾤοντο, καταχέουσιν αὐτῷ πονηροῦς, καὶ πολλὰς ἐπάγουσι¹ τὰς αἰτίαις, γοητείας αὐτῷ περιάπτουτες καὶ τῆς ἐκείνων θρησκείας κιντροπήν, ἄλλα τε πολλὰ ἐξυβρίζουσιν αὐτὸν λέγοντες, καὶ τοὺς πατρώους διασύρειν θεοῖς· τὸν μὲν ἀπάντων θεῶν² μέγιστον Δία μηδὲ θεὸν ἀπλῶς ὀνομάζοντα, Ἡρακλέα δὲ τὸν Ἀλκμήνης τὸν ἐκείνων φασὶ σωτήρα,³ ἐναγῆ τινὰ δαίμονα καὶ μαρὸν ἀποκαλῶντα, πόρνην τε τὴν φίλην Ἀφροδίτην εἰσάγοντα, καὶ τὴν ἐκηβόλον Ἄρτεμιν, καὶ τὸν σοφὸν Ἑρμῆν, τὸν τοῦ λόγου θεόν· τὸν πολεμικόν τε Ἄρεα, καὶ τὸν Κρόνον αὐτὸν ἐπίσης βλασφημοῦντα πάντα καὶ διαβάλλοντα, καὶ τὰ τεμένη τούτων καὶ τοὺς βωμοὺς καταστρέφοντα. κεφάλαιον τοῦ λόγου ἢ θυσάτω τοῖς θεοῖς, ἔλεγον, ἢ τῆς ζωῆς τὸ τάχος ἀπαλλαγίτω. οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα κινήσαντες ἔκδοτον ἡξίουν τὴν πατριάρχην⁴ ἐπὶ θανάτῳ λαβεῖν. ἐφ' οἷς ἠγανάκτουσιν πάντες, ὅσοι μὴ χρημάτων ὄνιον τὴν συνείδησιν προετίθεσαν, καὶ λόγους πρὸς τὸν δῆμον ἐλευθέρους⁵ ἐποιούοντο τί τῷ πατριάρχῃ κακὸν εἴργασται, λέγοντες· μᾶλλον δὲ ποίων οὐχ ἢ πόλις παρ' αὐτῷ⁶ χαρίτων ἀπέλαυσεν;⁷ εἶτα καὶ αὐτὰ ἕκαστα τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραδύξως γεγενημένων ἀπηριθμοῦντο,⁸ καὶ μάρτυρας αὐτοῦς ἐποιούοντο τῶν λεγομένων.

CLXVI. Μαρμεντίνος δὲ ὁ τῆς πόλεως ἑπαρχος μὴ φέρων ἐπὶ πολὺ στασιάζουσαν οὕτω τὴν πόλιν ὄραν, ἄλλως τε καὶ τῇ τῆς εὐσεβείας ἐπιδύσει βασκαίνων, ἄγει τὸν μακάριον Κλήμεντα πρὸς ἑαυτὸν καὶ λόγοις τὴν γενναίαν οὕτω ψυχὴν κλέπτειν ἐπεχείρει ἐξ εὐγενοῦς, λέγων, προελήλυθας ῥίζης· τοῦτο πᾶς ὁ τῶν Ῥωμαίων σοὶ μαρτυρεῖ δῆμος· ἀλλ' ἀνθρωπίνην καὶ αὐτὸς πλάνην ὑπέστῃς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ σιωπᾶν ἢ πόλις ἀνέχεται. φασὶ γάρ, σὲ καινότεραν εἰσάγειν θρησκείαν, καὶ τινα παρὰ τοὺς πατρώους θεοὺς κηρύσσειν¹ Χριστόν. οὐθεν ἀποθέσθαι σε χρὴ τὴν περιττὴν ταύτην δεισιδαιμονίαν, καὶ μόνους αἰδεῖσθαι καὶ τιμᾶν τοῖς συνήθεις τῇ πόλει θεοῖς. καὶ ὁ πατριάρχης εὐχομαι τὴν σὴν στερότητα, ἔφη, μεταδοῦναί μοι λόγου, καὶ προσχεῖν μου ταῖς ἀποκρίσεις, ἀλλὰ μὴ οὕτως ἀλόγῳ στάσει καὶ ματαιαῖς ἐπεσθᾶι θορύβοις. οὐδὲ γὰρ δεῖ στάσεως, οὐδὲ θορύβων, ὅπου σκοπήσαι τε περὶ τῆς ἑαυτοῦ² σωτηρίας τιτὶ καὶ περὶ θεοῦ διαλεχθῆναι πρόκειται. ὁ ἑπαρχος τοίνυν τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναῖον καὶ στάσιμον ἐξ αὐτῶν εὐθύς τῶν προικμίων καταμαθὼν, καὶ εἰπεῖν τε αὐτὸς καὶ ἀκοῦσαι παρ' ἐκείνου πάλιν ὀκνήσας, καὶ ἀναβαλλόμενος τὴν διάλεξιν Τραιανῷ περὶ αὐτοῦ τῷ ἀντοκράτῳ ἀναφέρει. καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ οὕτως ἐπιλύει τὰ γεγραμμένα, ὡς ἢ θῦσαι τὸν Κλήμεντα τοῖς πατρώοις θεοῖς, ἢ πέραν τοῦ Πόντου εἰς ἕρμιόν τινα πόλιν τῶν τῇ Χερσῶνι παρακειμένων ἀπὸ τῆς Ῥώμης αἰδίῳ φυγῇ ἐλαθῆναι.

CLXVII. Τῆς ἀποφάσεως οὖν ταύτης καταλαβούσης ἐσκέπτετο Μαρμεντίνος, ὅπως ἂν μὴ ὁ Κλήμης ἔλθῃ τὴν ὑπερορίαν, ἀλλ' αὐτῷ μᾶλλον καὶ τῷ βασιλεῖ πεισθῆῃ καὶ θύσειεν. οὐδὲ γὰρ ἔφερε τηλικαύτην ἀνδρὸς ἀρετὴν ζημιούμενος. τῷ δὲ τοσοῦτον ἐμέλησεν¹ ἐκείνοις πεισθῆναι, ἢ² δυσχερᾶναι πρὸς τὴν ὑπερορίαν, ὅσῳ καὶ αὐτὸν ἐσπούδαζε πρὸς τὴν εὐσέβειαν τὸν ἑπαρχὸν ἐπισπάσασθαι. τοσαύτη γὰρ τις ἄνωθεν τὸν Κλήμεντα περιίπτατο χάρις, καὶ οὕτως ἢ ἐκείνου γλωττα κηρίου παντὸς καὶ μέλιτος γλυκύτερον ἔσταζεν, ὡς καὶ αὐτὸν ἔρωτι θερμῷ τοῦ ἀνδρὸς ληφθέντα τὸν Μαρμεντίνον, πολλὰ τε τῇ ἀποδημίᾳ ἐπιστενάξαι, καὶ δάκρυα τῷ πατριάρχῃ ἐπιβαλεῖν ὁ θεὸς, εἰπόντα, ᾧ³ σὺ εἰλικρινῶς λατρεύεις, αὐτὸς σοὶ βοηθὸς ἐπὶ τῇ συμ-

CLXV. Conspirantes ergo adversus eum improbissimi illi cives mala ac foeda, ut ipsi arbitrabantur, de illo diffundunt multaque obiiciunt crimina, praestigias ei attribuunt et religionis eorum eversionem aliaque plurima atque dicunt, ab ipso affici contumeliis et lacerari patrios deos, ut qui Iovem omnium deorum maximum neque deum prorsus nominaret, Herculem vero Alcmenae filium, quem illi suum conservatorem aiunt, impurum quendam daemonem et scelestum vocaret, carissimam et suavissimam Venerem meretricem induceret, atque optimam iaculatricem Dianam, sapientem Mercurium deum sermonis, bellicosum Martem Saturnumque ipsum ex aequo omnes infamaret atque criminaretur, necnon horum fana et aras everteret. Ad summam aiebant: Aut diis sacrificet aut vita statim privetur. Atque illi quidem talia moventes petebant, ut sibi ad mortem traderetur patriarcha. Ob quae indignabantur, quicumque pecunia venalem conscientiam non exhibuerant, loquebanturque ad populum libere dicentes: Quid mali a patriarcha gestum est; immo vero quae beneficia per eum civitas non est consecuta? Deinde quo singula quae mirabiliter ab eo facta fuerant recensebant, et eorum quae memorabant ipsos assumebant testes.

CLXVI. Mamertinus autem urbi praefectus adeo seditione agitatum civitatem videre non sustinens, ad haec verae religionis incremento invidens, ad se accessit beatum Clementem verbisque tam generosum animum conatur fallere ac abducere dicens: Ex nobili stirpe ortus es; hoc de te perhibet testimonium omnis populus Romanus; sed et ipse in humanum errorem incurristi, atque ideo neque urbs tacere potest. Aiunt enim, te novam inducere religionem; et contra deos patrios praedicare quendam Christum. Quare oportet, te abiicere superfluum hanc superstitionem, deosque tantum revereri et colere, quos civitas solet. Ad haec patriarcha Oro, inquit, tuam gravitatem et constantiam, ut mihi concedas verba facere ac meis responsionibus attendas, non autem adeo ratione destitutam seditionem tumultusque vanos conseceris. Neque enim opus est seditione, nec tumultibus, ubi cuiquam propositum est de salute sua considerare atque de Deo disserere. Itaque praefectus comperta ex ipso statim exordio constantia viri et fortitudine, veritusque tum ipse dicere, tum et ab eo audire atque collocationem detrectans ad Traianum Imperatorem de illo refert. Et Imperator ad istum modum ei quae scripta erant dirimit, ut Clemens aut diis patriis sacrificet aut trans Pontum in desertum aliquod oppidum eorum, quae Chersoni adiacent, Roma perpetuo exilio ablegetur.

CLXVII. Hac itaque sententia accepta cogitabat Mamertinus, quo modo Clemens non eligeret exsilium, sed potius pareret ipsi ac Imperatori atque immolaret. Non enim sustinebat privari tanta viri virtute. Porro Clementi adeo curae fuit obtemperare illis, aut moleste ferre relegationem, ut etiam ad pietatem praefectum attrahere niteretur. Tanta quippe divinitus Clementem gratia circumdabat sicque illius lingua omni favo ac melle dulcius stillabat, ut ipse quoque viri fervido amore captus Mamertinus plurimum ex eius discessu ingemuerit lacrimasque dederit patriarchae dicens: Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi auxiliator in calamitate assistat; statimque navigium paraverit impositis ei, quae ad usum suffice-

Cap. CLXV. 1) *ἐπάγουσιν* fuit in C. — 2) *θεὸν* al. ap. Cot.; idem fuit in B. — 3) Similiter apud Theodoritum, Sermones de Martyribus: *Ἡρακλέα σωτήρα καὶ ἀλεξίκακον προσηγόρευον.* Cot. — 4) *τὸν πατριάρχην ἤξλου* in D. — 5) *ἐλευθέρους πρὸς τὸν δῆμον* transp. C. — 6) *αὐτοῦ* C. — 7) *ἀπῆλυσεν* corr. ex *ἀπέλαυσεν* B. — 8) Sic

BCD c. ed. princ., *ἀπεριθροῦντο* Cot. Cler.

Cap. CLXVI. 1) *κηρύττειν* BCD. — 2) *σεαυτοῦ* C.

Cap. CLXVII. 1) *ἐμίλλησεν* al. ap. Cot. — 2) *ἢ καὶ* BCD et al. ap. Cot. — 3) *δ* (sic) D. —

φρικῆ περιστασίῃ· καὶ αὐτίκα πλείον ἐντρεπίσαι, διαρκῆ τε⁴ αὐτῶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἐντέσθαι, καὶ δεξιόσασθαι αὐτὸν, καὶ περιβιβαίειν, καὶ οὕτω μετὰ τῶν προσηκόντων ἀσπασμῶν ἀπολῦσαι. πολλοὶ δὲ αὐτῶ καὶ τῶν εὐλαβῶν ἠκυλούθησαν, καὶ εἰς τὴν ὑπερορίαν γενόμενῃ καταλαμβάνουσιν ἐν τῇ τῶν μαρμάρων λατομίᾳ Χριστιανούς, περί που τοὺς χιλίους⁵ ἢ καὶ πλείονας, πύλιν διὰ τὴν εὐσέβειαν ἐκεῖ χρόνον κατεχομένους. οὐ καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου πρότερον ἀκούσαντες, καὶ ὅτι τῆς πόλεως ἀπελαθεὶς ὑπερόριος πρὸς ἐκείνους καὶ αὐτὸς ἄγεται, παραμυθίαν ἔσχον οὐ τὴν τυχοῦσαν τὴν ἐκείνου ἐπιδημίαν.

CLXVII. Ὅτε γοῦν πρὸς αὐτοὺς κατελάμβανε, τοῦ τῶν χειρῶν ἔργου ἀφέμενοι καὶ τούτῳ προσελθόντες μετὰ δακρύων καὶ τῶν ἁγίων ἐκείνου ποδῶν ἀψάμενοι καὶ τὰς καθαρὰς περιπτυσσάμενοι χεῖρας τὰς καταλαβούσας αὐτοὺς ἀνεκλαίοντο συμφορᾶς, τὴν τῆς πατρίδος ἔκπτωσιν, τὴν ἀφιλον ἐπὶ ξένης διαγωγῆν, τῶν ἀναγκαίων τὴν ἀπορίαν, καὶ ὁ πάντων βαρύντατον ἦν, τὴν αὐτοῦ τοῦ ὕδατος ἔνδειαν. εἰ γάρ τις ὅλην τὴν ἡμέραν τῇ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ καὶ τῷ καμάτῳ προστετηκώς, ἔλθον, ὕδατος βραχεῖάν τινα σταγόναι λυβεῖν ἐθέλῃσειεν, ὥστε τὴν ἐκ τοῦ κόπου¹ ἀναψύξαι ταλαιπωρίαν, οὐκ ἔλαττον ὁ τοιοῦτος ἢ σταδίους πέντε καὶ τεσσαράκοντα προελθὼν ἀν² ὕδωρ κομίσαιτο. πρὸς ταῦτα συναλγίσας τε αὐτοῖς ὁ πατριάρχης καὶ συνδακρύσας, εἶτα καὶ τῷ θεῷ εὐχαριστήσας, καὶ ἰκινῶς τὰς ἐκείνων ψυχὰς παραμυθισάμενος οὐχ ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀλόγως, εἶπεν, ἐνταῦθά με ὁ θεὸς συνεχώρησεν³ ἐκβληθῆναι, ἀλλ' ὥστε καὶ κοινωνὸν ὑμῖν γενέσθαι τῶν παθημάτων, καὶ ὑπομονῆς μάλιστα καὶ καρτερίης ὑπόθεσιν.

CLXIX. Ἐπειτα μέντοι καὶ εἰς εὐχὴν τρέπεται καὶ δεῖται σὺν αὐτοῖς τοῦ θεοῦ, ὥστε τοῖς αὐτοῦ ὁμολογηταῖς πηγὴν ὕδατος διανοῖξαι, καὶ ὁ πικρῆς πέτραν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐρήνησαν ὕδατα,¹ αὐτὸς ἀφθονον καὶ αὐτοῖς τοῦ ὕδατος παρέχοις² τὴν χορηγίαν. ἤδη γὰρ πάντων τῇ εὐχῇ προσκειμένων ὁ πατριάρχης τῇ δε κακεῖσε περιβλεψάμενος ἀμύν τινά³ ὄρα τὸν δεξιὸν μετεωρίζοντα πύδα καὶ ὥσπερ ἐκείνῳ ὑποδεικνύντα τὸ ὑποκείμενον ἔδαφος. οὐδενὶ γὰρ ὁ ἀμύν τῶν ἄλλων⁴ τεθέατο. καὶ συμβαλὼν τὴν ὕψιν ὁ πατριάρχης τῷ ὑποδειχθέντι τόπῳ μετὰ τῶν παρόντων ἐρίσεται καὶ φησὶν· ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνταῦθά μοι, τέκνα, ὀρύξατε. καὶ ἐπειδὴ αὐτὸν τε τὸν⁵ τόπον, εἰς ὃν ὁ ἀμύν ἴστατο, καὶ τὸ κύκλω πᾶν περιέσκαψαν, λαβὼν σκαφεῖον⁶ ὁ πατριάρχης κρούει τὸν τόπον, ἐνθα ὁ ἀμύν ὑπεδείκνυ, κούφῳ τινὶ καὶ μετῴρῳ τῷ κρούματι· καὶ παραχρῆμα διειδὲς ὕδωρ ἢ γῆ καὶ ἠδὺ πιεῖν ἀναδίδωσι, καὶ τούτο σὺν ὀρμῇ ἐκχυθὲν ποταμὸν ἀθρόον⁷ ποιεῖ. πάντων οὖν χαιρόντων ἐπὶ τῷ ὕδατι ὁ πατριάρχης τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ,⁸ ἔλεγεν.

CLXX. Ἐντεῦθεν ἡ πόλις περὶ αὐτὸν πᾶσα συνέῳρεν, καὶ τῇ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης διδασκαλίας γλυκύντητι πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν πάντας ἐπήγετο, ὡς καὶ πολλοὺς ὅσαι ἡμέραι βαπτίζεσθαι, εἰς πεντακοσίους τε τὸν ἀριθμὸν ἀναβῆναι, καὶ τὴν εὐσέβειαν καθ' ἐκάστην ἐπιδιδόναι. οὐπω τοῖνυν ἐνικαντὸς τὴν ὑπερορίαν ἐμέτρει, καὶ οἰκοδομῶνται μὲν ὑπὸ τῶν πιστευσάντων¹ ἐκκλησίαι τὸν ἀριθμὸν πέντε καὶ ἑβδομήκοντα, τεμένη τε εἰδώλων καὶ ναοῖ² καθαιρούνται, καὶ τὰ παραπεφυκῆτα τούτοις ἄλσῃ ἐπὶ πολὺ γῆς δικρούμενα τὸ πῦρ κατανέμεται, καὶ πᾶσα τῶν δαιμόνων κατιβιάλλεται ἡμανία.

CLXXI. Τηνικαῦτα σὺν ἐπίφθονός τε καὶ βαρεῖα γῆμη τὰς τοῦ βασιλέως ἀκρὰς ὑποτρέχει, ἐπιδύναται τὰ Χριστιανῶν εἰς πλῆθους ἀριθμοῦ κρεῖτ-

bant, illumque dextera prehensarit, item complexus sit, atque ita cum salutationibus congruis dimiserit. Multi autem ex piis secuti sunt eum, et pervenientes ad locum exsilii reperiunt in marmoris lapidicinis Christianos circiter mille vel et plures, qui iam diu illic propter verum cultum detinebantur. Hi cum de patriarcha prius audiissent, quod et ipse ab Urbe pulsus exsul ad eos duceretur, solatium non leve ceperunt ex eius adventu.

CLXVIII. Itaque ubi ad illos venit, ab opere manuum cessarunt, et ad eum cum lacrimis accesserunt, tactisque sanctis eius pedibus et puras manus deosculati calamitates ipsos complexas deflerunt, patriae amissionem, insuavem in alieno solo vitam, rerum necessariorum penuriam, quodque omnium erat gravissimum, aquae ipsius indigentiam. Si quis enim, aiebant, per totum diem opere manuum et labore maceratus aquae guttam exiguam sumere voluerit, quo miseriam ex fatigatione ortam sublevet, is non minus quam usque ad stadia quinque et quadraginta profectus aquam portaverit. Ob haec patriarcha particeps eorum doloris ac lacrimarum factus, dein et Deo gratias actis et sufficienter animos illorum consolatus Non ita, inquit, temere et sine causa huc me Deus permisit expelli, sed ut et socius sim vestrarum perpressionum et patientiae maxime ac tolerationis documentum.

CLXIX. Postea vero ad preces convertitur et cum eis orat Deum, ut suis confessoribus fontem aquae aperiat, quique percussit petram in deserto, et fluxerunt aquae, ipse etiam eis copiosam aquam suppeditet. Iamque omnibus precationi insistentibus patriarcha huc atque illuc respiciens agnum videt, qui dextrum pedem attollebat eoque quasi ostendebat subiectum solum. A nullo autem alio agnus visus est. Tum patriarcha coniectis oculis ad locum monstratum cum iis qui aderant accedit et ait: In nomine domini nostri Iesu Christi hic mihi, filii, fodite. Cumque tum ipsum locum, in quo agnus stabat, tum quidquid circum erat fodissent, patriarcha sumpto sarculo locum, quem agnus ostendebat, levi et ad superficiem ictu pulsat; confestimque terra emittit limpida aquam et ad bibendum suavem, atque ea cum impetu effusa flumen repentinum efficit. Universis ergo aquae causa gaudentibus patriarcha dixit: *Fluminis impetus laetificant civitatem Dei.*

CLXX. Hinc tota ad eum confluebat civitas, et spiritalis illius doctrinae dulcedine ad veram fidem cunctos impellebat, ut et multi quotidie baptizarentur, numerusque ad quingentos pervenerit ac vera religio in dies caperet incrementum. Nondum profecto annus in exilio erat emensus ac praeteritus, et aedificantur quidem ab iis qui crediderant ecclesiae numero quinque et septuaginta, idolorumque fana et templa evertuntur, iisque adsitos lucos multum terrae occupantes ignis depascit, atque universa prosternitur daemonum insania.

CLXXI. Tunc ergo invidiosus et gravis rumor ad Imperatoris aures pervenit referens, Christianorum sectam in maiorem multitudinem cres-

4) και διαρκη τε C. — 5) διαχιλους BCD et al. ap. Cot.

Cap. CLXVIII. 1) τροπου p. του κοπου C. — 2) αν om. B. — 3) συνεχωρησεν ο θεος inv. BCD.

Cap. CLXIX. 1) Cfr. Num. 20. Ps. 77. — 2) Sic scripsi ex coniectura, πα-

ρεχεις D, παρεχει BC vulg. — 3) εστωτα inser. BCD et al. ap. Cot. — 4) των αλλων ο αμνος inv. D. — 5) τον om. al. ap. Cot. — 6) σκαυλον C. — 7) αθρων D. — 8) Ps. 45, 5.

Cap. CLXX. 1) υπο των πιστευσαντων om. C. — 2) βωμοι D.

τον, καὶ¹ καθ' ἐκάστην αὐξῆσθαι τὴν ἡμέραν διδάσκουσα. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ Ἀνφιδιατὸν ἀντίκα τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνος ἐκπέμπει, ὥστε μὴ μόνον μηδὲ περαιτέρω προελθεῖν ἐντὰ συγκωρηῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη χειρωθέντας ἐπαναγαγεῖν,² καὶ ἀπιστῆσαι τῆς εὐσεβείας. οὗτος³ τοῖνυν τὴν Χερσῶνα καταλαβὼν καὶ πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλαῖς βασάνοις καὶ ποικίλαις ὑποβαλὼν, ἐπεὶ πάντας τῇ προθέσει μάρτυρας γεγεννημένους ἑώρα, καὶ πρὸς μαρτίους παρεσκευασμένους θανάτους, τί ποιεῖ; ἀπέχεται μὲν τοῦ πλῆθους δεδοικῶς, μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους⁴ μάρτυρας πλείους⁵ ἐργάσεται· τὸν αἴτιον δὲ μόνον κολάζει, καὶ πάντα θυμὸν κατὰ τῆς μακαρίας ἐκείνης τοῦ Κλήμεντος ἀφίησι κεφαλῆς. ἐπειδὴ δὲ πάντα σὺν αὐτῷ κούφα καὶ εἰς οὐδὲν λογιζόμενα, καὶ ἀφ' ὧν αὐτὸς ἐπάσχε μᾶλλον πλείονα τοῖς ἄλλοις παρείχεται τὴν ἀσφάλειαν, σύντομοι ἀπαλλαγὴν αὐτῷ τοῦ βίου καὶ ταχεῖαν ἐπινοεῖται, καὶ εἰς μέσιν τὴν μάρτυρι τὴν θάλασσαν ἀγαγὼν καὶ ἄγκυραν σιδηρᾶν τοῦ τραχήλου⁶ ἐκδήσας καθίησι τῷ βυθῷ, ὅπως μηδὲ λείψανον ἐκείνου, φησὶν, ὑπολειφθεῖν Χριστιανοῖς.

CLXXII. Ἄλλ' ὁ μὲν ἑρῆπιτος¹ κατὰ τοῦ πελάγους· τὸ δὲ τῶν Χριστιανῶν πλῆθος ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐστὺς ἐθρήνον ἐλεινῶς, ὠλοφύροντο καὶ οἰκτροτάταις φωναῖς ἀνεκάλουν τὸν πατριάρχην. Κορηλίος δὲ καὶ Φοῖβος οἱ μαθηταὶ οἷας τὸ πάθος ἀπήτει φωνὰς καὶ αὐτοὶ βυῶντες, καὶ οὐκ ἔχοντες, ὅτι τῆς συμφορᾶς ποιήσονται παραμύθιον, εὐξώμεθα πάντες ὁμοθυμαδὸν, εἶπον, ὥστε κἂν ἀναδειχθῆναι ἡμῖν τὸ τοῦ μάρτυρος λείψανον. καὶ προσευχομένων αὐτῶν, ὃ τῶν² μεγάλων σου δέσποτα τεραστῶν,³ θαυματουργεῖται τι κἀνταῦθα θεός⁴ τοῦ Μωσείως παραδοξότερον. ὑποφείγει μὲν γὰρ ἡ θάλασσα πρῶτωτέρω σταδίους σχεδὸν οὐκ ἐλάττους τῶν εἴκοσι.⁵ προσελθόντες δὲ τὸ πλῆθος διὰ ξηροῦ τοῦ ἐδάφους, τῆς θαυμαστῆς σου καὶ τοῦτο Χριστὲ δυνάμεως, εὐρίσκουσι λίθον ἐν εἴδει ναοῦ παρὰ τῆς σῆς ἀπορρήτου σοφίας πεποιημένον, καὶ τὸ μαρτυρικὸν σῶμα λαμπρῶς ἐν αὐτῷ κείμενον, καὶ τὴν βαρεῖαν ἐκείνην ἄγκυραν ἐγχεῖται πρὸς τὸν λίθου καὶ αὐτὴν κειμένον.

CLXXIII. Ἄλλ' ἀπεκαλύφθη Κορηλίῳ καὶ Φοίβῳ, ὥστε μὴ τὸ λείψανον ἐκεῖθεν μετακινήσαι, καλῶς ἐν τῷ βυθῷ κείμενον, καὶ ὅτι καθ' ἐκάστην ἐνιαυτοῦ περιτροπὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ μάρτυρος τελειώσεως ὑποχωρήσει παρ' ὅλας ἐπτὰ ἡμέρας τοῖς προσιωῦσιν ἡ θάλασσα, πεζῆ καὶ βάδην αὐτοῖς μέχρι τοῦ λειψάνου τὴν πάροδον ἐπιτρέπουσα. ὕπερ ἐτησίως ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο τελεῖται, τὴν ἐπιδημίαν τῆς αὐτοῦ μνήμης¹ υἰοεῖ τινα ὄρον ἔχον καὶ προθεσμίαν. ἐντεῦθεν αἵρεσις παρ' αὐτοῖς² πᾶσα καὶ ἐλληγισμὸς καταλέλνται,³ τῶν ἐν τῇ τοῦ μάρτυρος μνήμῃ τελουμένων ἐκεῖ σημείων καὶ τῶν θαυμάτων εἰς ἐπίγνωσιν πάντας χειραγωγούντων, καὶ καθαρῶς ἐναγόντων πρὸς τὴν ἀλήθειαν. οὐδενὶ γὰρ τῶν⁴ ὑπὸ τινος ἀνηκέστου κακοῦ πιεζομένων⁵ τῆς τοῦ ὕδατος ἐκείνου μεταλήψεως καὶ τοῦ ῥαντισμοῦ πλέον ἐδέησε πρὸς τὴν τοῦ κατέχοντος αὐτὸν πάθους ἀπαλλαγὴν.

CLXXIV. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν δὴ τιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα· ἐκεῖνο δὲ καὶ λίαν πολλῷ μείζον καὶ ἰκανὸν τὰ προλαβόντα πιστώσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ, ὡς¹ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, εἰς πέλαγος ὁ μάρτυς ἠφίετο, καὶ εἰς ὕδατων μυχούς² ἑρῆπιτο, ἧ τε θάλασσα ὑπέβαινε πορῆρωτέρω, καθάπερ ὑπὸ πόδα χωροῦσα, καὶ³ μηνυτῆς τοῦ λειψάνου παραδόξως γινομένη, καὶ βυθὸν⁴ πεζεύειν τῷ βουλομένῳ παρέχουσα, πῶς μὲντοι πλῆθος τηρικαῦτα Χριστιανῶν

cere et singulis diebus augeri. Quam ob causam ille statim Aufidianum praesidem mittit, qui non solum non ulterius progredi sectam sineret, verum et iam captos reduceret, avocaretque a pietate. Hic itaque postquam Chersonem venit Christianosque complures tormentis multis ac variis affecit, quando omnes proposito et intentione martyres fuisse vidit paratosque esse ad mille mortes, quid facit? Abstinet quidem a populo veritus, ne etiam ex primoribus multos faceret martyres; solum vero auctorem reprimit, omnemque furorem immittit in beatum illud Clementis caput. Porro cum huic omnia essent levia et nullius momenti, quin potius ex eis, quae ipse patiebatur, ceteris praeberet maiorem fiduciam, brevem ei et celerem excogitat discessum e vita, atque adducto martyre in medium mare anchoraque ferrea ad collum eius religata in profundum demittit Ne, inquit, illius vel reliquiae remaneant Christianis.

CLXXII. Atque ille quidem in pelagum proiectus est; Christianorum autem multitudo in littore stans lamentabatur, misere ciulabat et miserandis admodum vocibus inclamabat patriarcham. Cornelius vero et Phoebus discipuli quales voces id quod perferebatur postulabat et ipsi per clamorem emittunt, nec habent, quam infortunio afferant consolationem atque aiunt: Oremus cuncti uno animo, ut nobis ostendatur martyris corpus. Et cum orarent, o magna tua miracula Domine, ibi Deus aliquid maiore admiratione dignum edit, quam quod Moses. Etenim mare procul recedit viginti fere stadia. Accedens autem plebs per siccum solum, hoc quoque mirabilis tuae potentiae, Christe, invenit lapidem in forma templi ineffabili tua sapientia effectum, et martyris corpus magnifice in eo iacens, gravemque illam anchoram proxime saxum et ipsam positam.

CLXXIII. Sed Cornelio et Phoebus revelatum est, ne illinc transferrent corpus, quod praeclare situm erat in profundo ac fore, ut per singulos annorum circuitus tempore, quo martyr morte consummatus est, mare adventuris cederet per septem integros dies, permetteretque illis aditum pedibus et lento gradu usque ad corpus. Quod annuatim ab illo tempore adhuc perficitur, habetque velut praefinitum terminum ac praestitutum tempus adventum commemorationis martyris. Hinc omnis apud eos Haeresis et Graeca religio eversa est, cum signa et miracula, quae ibi in memoria martyris eduntur, cunctos ad cognitionem adducant, et plane ad veritatem impellant. Nemini enim illorum, qui insanabili aliquo malo premerentur, alia re quam aquae illius perceptione et aspersione opus fuit ad morbi eum occupantis depulsionem.

CLXXIV. Sed haec quidem talia sunt et ita habent; illud vero longe maius sufficiensque ad confirmanda praecedentia. Nam cum, ut superior oratio declaravit, in pelagus martyr immissus est et in sinus aquarum proiectus, atque mare longius abscessit, dum quasi sub pedem dat locum et index corporis mirabiliter efficitur ac volenti facit potesta-

Cap. CLXXI. 1) και deest in B. — 2) επαγγελειν B. — 3) αυτος D. — 4) Ex primoribus vel cum Perionio, tandem. Cot. — 5) Ita BCD, πλειονας vulg. — 6) τω τραχηλω supra v... v D.

Cap. CLXXII. 1) ενριπτο (sic) C. — 2) των om. B. — 3) θανμασιων al. ap. Cot. — 4) θεος om. BCD et al. ap. Cot. Cfr. Eod. 14. — 5) ελχοσιν D.

Cap. CLXXIII. 1) εν τη ημερα της αθλησιως αυτου est in Clementis martyr. c. 25, nostrae Epit. c. 185. Adnotat Cotelarius: Acta et Freculfus die passionis eius. Gregorio Turonensi: in die solemnitatis eius. Graeci ad 24

Novemb. εν τη του αγλου μνημη. Male ergo apud Nicophorum III, 18 ista παραδοξον δε τι της μνημης ενισταμενης αυτω επιγινεται verterunt sic: De quo supra opinionem praesentis memoriae quiddam accidit. Lego ego αυτου et explico: Editur autem miraculum, quoties adventat dies quo illius memoria celebratur. — 2) παρ αυτοις om. D. — 3) επιλελυται C. — 4) των accessit ex BCD et al. ap. Cot. — 5) εκπιεζομετων D.

Cap. CLXXIV. 1) και ως D. — 2) μοιχους scr. D. — 3) και recepi ex C. — 4) βυθω C. — 5) πολλοι εις p.

πρὸς τὴν τοῦ λειψάνου⁵ θείαν ἠπειγόντο. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ μεγίστη ἐορτὴ τὸ θιαῦμα ἦγετο, ἐκείνο δὲ μᾶλλον ἐποίει τὴν ἐορτὴν, οὐ γεγοιὸς ἅπαξ, εἴτα παισάμενον, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην ἐνιαυτοῦ⁶ περίοδον ὁμοίως τελούμενον, καὶ τῆς εὐσεβεῖς⁷ ψυχὰς συγκαλοῦν⁸ εἰς ἐστίασιν. ἐπεὶ τοίνυν οὕτω ταῦτα καὶ οἱ κατὰ Χερσῶνα πάντες Χριστιανοὶ πρὸς τὴν τοῦ θιαύματος πανήγυριν ἐτησίως συνέτρεχον, θαυματουργεῖ τι κἀνταῦθα θεὸς τῶν περιγεγυγυμένων παραδοξίτερην.

CLXXV. Ἀγὴρ γάρ τις θεοσεβῆς ἄμα¹ γυναικὶ καὶ ἄρρηνι τέκνῳ τοῦ θιαύματος ἤδη τελουμένου πρὸς τὸ μαρτυρικόν² ἐκείτο καὶ αὐτοὶ σῶμα μετὰ τοῦ συδρέοντος πλήθους ἐχώρουν. τὸ πέλαγος οὖν ἐκ ποδὸς διαβάντες καὶ τὸν ἐν μυχῷ τούτου καταλαβόντες τὰν, τῆς χειρὸς λαβόμενοι τοῦ παιδὸς οἱ πατέρες ἐπεὶ τοῦ ναοῦ ἔνδον ἐγένοντο, καὶ τὴν ἁγίαν ἐκείνην περιστάντες σοφοί, τότε ἄλλα ἐδέοντο τοῦ ἁγίου, καὶ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἐλιπίσκουν, ὅσα τῆς³ πατέρας εἰκός. εὐξάμενοι οὖν καὶ θερμῶς τὸν τάφον περιπτυξάμενοι, αὐτοὶ μὲν ἤδη τῆς πανηγύρεως τελεσθείσης καὶ οἴκαδε πάντων ἐπανιόντων ὀπίσω πάλιν μετὰ τοῦ συνδραμοῦντος⁴ πλήθους ἐχώρηκον. τὸ παιδίον δὲ τοὺς τεκόντας λατῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως, μόνον παρὰ τῇ συρῷ καταλείπεται,⁵ πάντως τῆς ακατιλίπτου προνοίας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομησαμένης, ἵνα τιμῆσιν πλέον τὸν καὶ⁶ ψυχὴν καὶ σῶμα δι' αὐτὸν ἠδέως προιέμενον.⁷ καὶ τὸ μὲν ὕδωρ ἐπικαστρέφειν εἰς⁸ τὰ οἰκεία ἐκάλυπτε τὴν βυθὸν, καὶ πέλαγος αὐτίς ἐγίγνετο.

CLXXVI. Οἱ πατέρες δὲ μικρὸν ἀπὸ τοῦ λειψάνου προελθόντες ὡς ἤδη τὸν παιδὶα παρ' αὐτοῖς οὐχ ἐώρων, εἰς ἔρευναν αὐτοῦ τρέπονται· καὶ ὀπίσω στραφεῖτες, ὡστε τὸ παιδίον εὐρεῖν, πέλαγος ὁρῶσι πάλιν τὴν ἐπὶ τὸ λείψανον ἐξῆς φέρησαν· καὶ αὐτίκα θορυβοῦνται, ταράττονται, κλονοῦνται, θερμότερον ὕρμῳσι πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς ζήτησιν. τὸ δὲ ἄρα ἦν ἐν τῇ συρῷ καταλειμμένον. ἐπεὶ δὲ πολλὰ κινῶντες τὸ παιδίον οὐχ εὗρον, ἀλλ' ἐν τῷ βυθῷ καταλείψθαι αὐτοῖς ἐνομίσθη, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦν, μακρὴν τε καὶ γοερὸν ἀτεβῶν ἀγκαλιόμενοι τὸν υἱὸν καὶ τὰ στήθη ἔπαιον, καὶ τὴν κατασχούσαν αὐτοῖς ἀνωλοφύροντο συμφορὰν. εἴτα καὶ πρὸς τὸν ἅγιον, οἷά περ ἂν ὀδυνωμένη ψυχὴ φθιέξαιτο,¹ ἔλεγον θάνατον ἑαυτοῖς ἀντὶ τῶν παρόντων εὐχόμενοι, ἕως τῶν πλησίον τινὲς περὶπεσόντες² αὐτοῖς ἐκκελυμένοις ὑπὸ τῶν θορήων ἤδη, καὶ πολλὰ ἐπὶ τῷ πάθει καὶ αὐτοὶ ἐκχέαντες δάκρυα, πικρομένησαντό τε αὐτοὺς καὶ ὑφείναι τῆς μικρᾶς λύπης ἐποιήσαν. ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐκείνων ἐπανελθόντων μεῖζον καὶ πάλιν τὸ πάθος³ ἐγίγνετο, καὶ ἰμάτιον ὑφθὲν τοῦ παιδὸς, εἴτε τινὰ τῶν ἐκείνοι συνήθων εἰς μνήμην τοῖς πατράσιν ἐλθόντα χαλεπωτέραν αὐτοῖς ἐποίει τὴν συμφορὰν.

CLXXVII. Τοῦ ἐνιαυτοῦ δὲ ἤδη περμελιτόντος καὶ τῆς λαμπρᾶς ἐορτῆς ἐκείνης ἄρισται πάλιν μελλούσης ἐκέντε τε αὐτοῖς ἐπὶ πλέον τὸ πάθος, καὶ σφοδρότερον πάλιν τοῦ παιδὸς ἀνεμίμησε. καὶ διῆτα πρὸς ἀλλήλους ἴωμεν, φασί,¹ πρὸς τὸν τάφον ἴδοιμεν, εἴ τι τοῦ παιδὸς ὑπολείπεται λείψανον, εἴ πως² καὶ αὐτὸ κομιούμεθα. ταῦτα καὶ ὅσα τοῦ πάθους πρὸς ἑαυτοὺς κωνυλογησάμενοι προέρχονται τῆς οἰκίας πενίτικῶς ἐσκευασμένη καὶ τὰς ὀράσεις ὑπὸ τῶν δακρῶν ἐκτετηχότες, καὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἀφικνοῦνται. καὶ ὑποχωρεῖ μὲν εὐθέως³ ἡ θάλασσα τῆς προθέσμιας καταλαβούσης. ἀκολουθοῦσι δὲ αὐτῷ πρώτοι, καὶ κατὰ πόδας ἕτεροι πάλιν, τῇ θαλάσῃ κα-

tem gradiendi per profundum, ingens certe Christianorum multitudo tunc ad corporis spectaculum properabat. Postea vero et maximus dies festus miraculum induxit, aut potius hoc miraculum diem festum effecit, quod non semel editum deinde desiit, sed per unumquodque anni curriculum perficiebatur eodem modo, piasque animas convocabat ad epulum. Cum equidem haec ita essent et omnes circa Chersonem Christiani ad mirae rei sollemnem diem quotannis concurrerent, ibi etiam Deus miraculum anterioribus magis inopinum et admirabile operatur.

CLXXV. Nam vir quidam religiosus una cum uxore et prole mascula miraculo iam edito ad martyris corpus ipsi quoque cum populo confluente profecti sunt. Igitur aequor e vestigio traiciunt templumque in sinu eius positum attingunt parentes manu puerum ducentes, cumque intra templum fuerunt et sanctum illum tumulum ambierunt, tum alia sanctum precati sunt, tum pro nato rogarunt ea, quae parentes decebat. Precati ergo ac sepulcrum ferventer exosculati et complexi, ipsi quidem iam peracta celebritate cunctisque domum redeuntibus retro iterum cum populo qui concurrerat abscesserunt. Puer autem clam parentes, nescio quo modo, solus apud sepulcrum relictus est, omnino id incomprehensibili Dei providentia disponente, ut magis honoraret eum, qui animam et corpus pro ipso libenter dederat. Et aqua quidem ad propria remeans profundum obtexit, iterumque effectum est pelagus.

CLXXVI. At parentes paulum a corpore digressi, ut iam filium secum non viderunt, ad investigationem eius vertunt se; ac retro conversi, ut invenirent puerum, cernunt mare rursus esse eam viam, quae ad corpus deinceps duceret; statim consternantur, turbantur, commoventur, acrius ad nati indagacionem prorumpunt. Is autem in tumulo relictus fuerat. Cuius post multum laborem puerum non repererunt, sed in maris fundo desertus fuisse ipsis visus est, uti revera erat, longum ac flebiliter vociferabantur filium appellantes et pectora feriebant atque deplorabant calamitatem, quae eos opprimebat. Tumque ad sanctum ea dicebant, quae animus dolore fractus pronuntiaverit, mortem sibi pro rebus praesentibus optantes, donec proximorum nonnulli incidentes in eos lamentationibus iam confectos multasque propter casum et ipsi lacrimas profundentes consolati sunt eos effeceruntque, ut de magno diurnoque moerore remitterent. Verum postquam illi domum revererunt, iterum et maior aegritudo orta est, atque visa nati vestis sive quaedam, quae illi familiaria erant, in parentum in memoriam recurrentia molestiorem ipsis reddebant iacturam.

CLXXVII. Ceterum anno iam confecto cum splendidum illud festum iterum agitandum esset, ipsos multo magis pungebat et exoruciabat dolor, vehementiusque rursus pueri memoriam revocabat. Itaque inter se aiunt: Eamus ad sepulcrum; videamus, num aliquae filii reliquiae supersint, si quo pacto et illas asportemus. Haec et quaecumque moestitia suggerebat inter se collocuti domo prodeunt lugubri ornatu oculisque lacrimarum vilipientibus, atque ad litus perveniunt. Et quidem statim recedit mare, praestitutus dies cum advenisset. Sequuntur autem illi primi, atque e vestigio alii denuo, mari tanquam itineris duce utentes. Ac templum illud

πολὸν μέντοι . . . . τοῦ λειψάνου B, πολλοὺς ἐπὶ θείαν ἐπήγετο al. sp. Cot. — 6) ἐορτῆς D. — 7) Ita BCD et al. sp. Cot., ἀσεβεῖς vulg. — 8) καλοῦν D.

Cap. CLXXV. 1) σὺν D. — 2) σκήνος inserit D, seq. σώμα omissio. — 3) τοὺς accessit ex BCD. — 4) συναδραμόντος BCD et al. sp. Cot. — 5) Dedi καταλέλειπται ducibus BD,

ubi est καταλέλειπτο, est κατελέλειπται in C, κατελέλειπτο vulg. — 6) καὶ om. D. — 7) Ita ex D, προέμενον BC vulg. — 8) εἰς om. B.

Cap. CLXXVI. 1) φθέγγοιτο BCD et al. sp. Cot. — 2) περιτυχόντες C et al. sp. Cot. — 3) πένθος supra α D.

Cap. CLXXVII. 1) φησὶ B. — 2) εἶπαις om. D. — 3) εὐθέως om. D. —

θάπερ ὀδιγγῶ χρώμενοι. καὶ τὸν αὐτομάτως οἰκοδομηθέντα⁴ ναὸν ἐκεῖνον, μᾶλλον δὲ τὸν⁵ ὑπὸ τῆς σῆς, δέσποτα, σοφίας δημιουργηθέντα καταλαβόντες, ὁρῶσι τὸ παιδίον, ὃ τοῦ θαύματος, ζῶν καὶ ἀλλόμενον παρὰ τῷ ναῷ.⁶ καὶ πρῶτον⁷ μὲν ἀμφιβόλως εἶχον πρὸς τὰ ὁρώμενα λογιζόμενοι, μὴ οὐχ ὁ παῖς ἦ τὸ φαινόμενον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς γνωρίσμασι καὶ τοῖς σχήμασι πάντοθεν εἰς πίστιν αὐτοῦ⁸ τὸ παιδίον ἐνήγε, καὶ τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν υἱὸν ἐπίστευσαν, περιχυθέντες εὐθέως αὐτῷ, καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖλη προσφύοντες, ἔκλαιον τε μέχρι πολλοῦ, τὰ γλυκέα δὲ ταῦτα ὑφ' ἡδονῆς προχέοντες⁹ δάκρυα, καὶ θερμῶς αὐτὸν ὥσπερ γυμῆ τῇ ψυχῇ κατεφίλον.

CLXXVIII. Ἐπειτα μικρὸν ἑαυτοῦς ἀναλαβόντες ἠρώτων ἀκριβῶς ἕκαστα τὸ παιδίον, ὅπως οὕτω παραδόξως διεσώθη,¹ τίνας φυλάττοντος, τίνας τρέφοντος, τίνας θάλποντος, τίνας ζωογονοῦντος. τὸ δὲ τῇ μὲν λαίᾳ χειρὶ τὴν σορὸν κατέχον,² θατέρα δὲ τὸν ἐν αὐτῇ κείμενον ὑποδεικνύν³ οὕτως μοι καὶ τῆς ζωῆς πάροχος, ἔλεγε, καὶ τρυφεὺς καὶ φύλαξ, παρ' ἑαυτῷ γησιῶς ἀεὶ με τηρῶν⁴ καὶ καλῶς τιθηνούμενος. θαύμιτι οὖν οἱ τεκόντες ἀπορήτῳ σὺν ἡδονῇ ληφθέντες⁵ τοὺς προτέρους θρήνησας καὶ τὰ σκυθρωπὰ τοῦ πάθους ἐκεῖνα ῥήμιτι εἰς φαιδρότητα καὶ εὐχαριστίαν μετέβαλον θαυμαστός, λέγοντες, ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ,⁶ καὶ ὅσα ἐξίς προστιθέντες. ἐπανέρχονται τοίνυν μακάριοι καὶ ζηλωτοὶ πρὸς τὴν οἰκίαν, ὃν ὡς νεκρὸν ἐπέπθον, καὶ τάφον αὐτῷ θαλαττίου γαστέρα θηρὸς ἐπεφήμιζον, μᾶλλον δὲ οὐ μὴδὲ λείψανον εὐρεῖν προσεδύκων, τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ βαδίζοντα ἔχοντες, καὶ συλλαλοῦντα ὁρῶντες, ἄφατόν τι χρῆμα πατράσιν εἰς ἡδονὴν, καὶ ἀπόρητον γλυκύτητα τοῖς ἐκείνων σπλάγχχνις ἐναποστάζον.⁷

CLXXIX. Οὕτω τιμᾶν οἶδεν ὁ κοινὸς ἀπάντων δεσπότης Χριστὸς¹ τοὺς δὲ αὐτὸν² παθόντας τῶν οἰκετῶν, καὶ³ τισούτων, κίνδυνον ἀναδεξαμένους, τοιαύτη θαυμάτων ὑπερβολῇ, τοιαύταις λαμπρότησιν, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι⁴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.⁵

4) ὠκοδομηθέντα D. — 5) τὸν ex BCD. — 6) Ex Ephraemo. At Nicephorus: παρακαθήμενον λάρνακι. In Ms. 2421 ἐν τῇ τοῦ ἁγίου καθήμενον λάρνακι. Gregorius dormientem. Aspi-

cit filium in eo loco, ubi eum dormientem reliquerat, in ipso adhuc sopore teneri. Aestimans autem eum esse defunctum, accessit cominus quasi collectura cadaver exanime. Sed cum eum dormire cogno-

sua sponte aedificatum, immo a tua, Domine, sapientia conditum attingentes cernunt puerum, o miraculum, vivum et salientem in templo. Et primo quidem de iis quae cernebantur ambigebant reputantes, num filius esset id quod appareret. Postquam vero iudiciis et gestibus puer omnino eis fidem fecit, huncque ipsum esse filium crediderunt, confestim amplexi eum et oculis ac labris adhaerentes fleverunt diu his dulcibus lacrimis prae gaudio effusis, eumque vehementer quasi nudo animo deosculati sunt.

CLXXVIII. Deinde cum paullum collegissent se, singula diligenter rogarunt puerum, quo modo ita mirabiliter servatus fuisset, quo custodiente, quo nutriente, quo fovente, quo vitam praestante. At ille laeva quidem manu loculum tenens, altera vero in eo iacentem ostendens Hic mihi, inquit, et vitae largitor et altor et custos fuit, apud se vere perpetuo me conservans ac praeclare enutrens. Miraculo igitur inenarrabili parentes cum voluptate capti lamenta priora et tristia illa doloris verba in hilaritatem et gratiarum actionem mutaverunt dicentes: *Mirabilis Deus in sanctis suis*, et consequentia addentes. Itaque beati ac aemulatione digni redeunt domum, quem ut mortuum lugebant, et cui sepulcrum esse ventrem belluae marinae praedicabant, immo vero cuius nihil reliqui se inventuros sperabant, eum secum incedentem habentes, atque colloquentem spectantes, inexplicabilis voluptatis rem parentibus, et ineffabilem suavitatem suis ipsorum pectoribus instillabant.

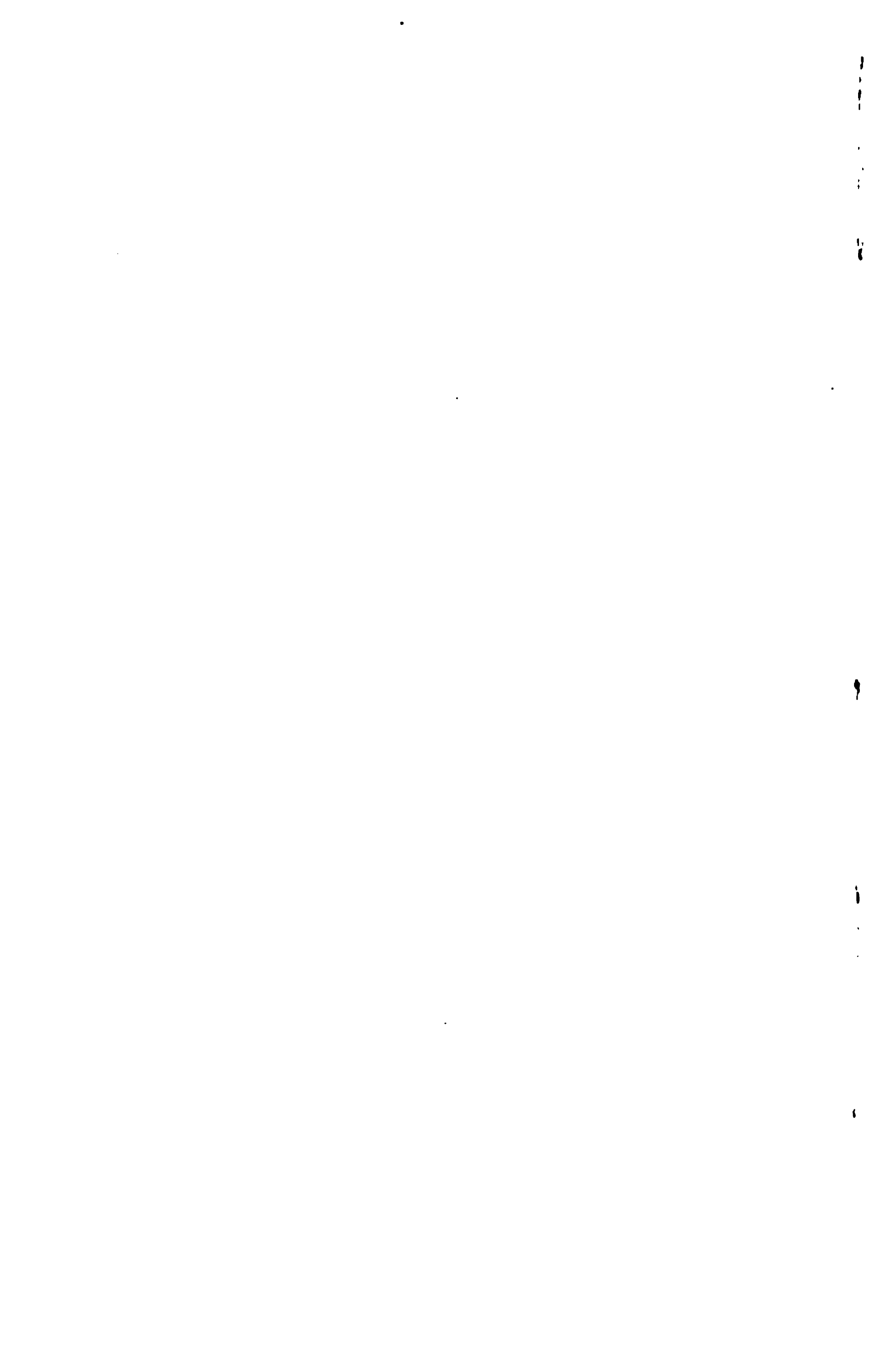
CLXXIX. Ita in honore habere solet communis omnium dominus Christus eos famulorum, qui propter ipsum passi sunt tantumque, periculum qui susceperunt tali miraculorum exsuperantia, talibus splendoribus, quorum etiam nos compotes fieri contingat gratia et humanitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria una cum sancto spiritu in secula seculorum. Amen.

visset, excitatum velociter spectantibus populis: incolumem levavit in ulnis interrogans inter oscula, ubi per anni fuisset spatia. Nescire se ait, si annus integer praeteriisset: tantum dormisse suavi sopore in unius noctis spatia aestimabat. Sic vetus Codex. Cot. Transponunt *παρὰ τῷ ναιῶ καὶ* (om. καὶ B) *ἀλλόμενον* BCD. — 7) *πρῶτα* BCD et al. ap. Cot. — 8) *αὐτοὺς εἰς πλῆθυν* inv. D. — 9) *ἐχέοντες* BCD et al. ap. Cot.

Cap. CLXXVIII. 1) *περιεσώθη* C et al. ap. Cot., *οὕτω περιεσώθη παραδόξως* inv. BC. — 2) *κατέχων* B. —

3) *ὑποδεικνύων* BC. — 4) *με ἀεὶ τηρῶν γρησίως* inv. D. — 5) *λειψθέντες* D. — 6) Ps. 67, 36. — 7) Est participium. Perionius legebat *ἐναπέσταζον*, quod et cum eo vertit Cotelerius. Est *ἐναποστάζοντα* in C et al. ap. Cot.

Cap. CLXXIX. 1) *ἀπάντων χριστὸς καὶ δεσπότης* D. — 2) *αὐτῶν* CD. — 3) *καὶ* om. B. — 4) *ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ p. μετ' οὗ . . . πνεύματι* BC. — 5) *νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας* D et al. ap. Cot., *νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.* al. ap. Cot.

CLEMENTINA EPITOME

ALTERA NUNC PRIMUM EDITA.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ.¹

Κλήμης Ἰακώβω τῷ κυρίῳ καὶ ἐπισκόπῳ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ, διέποντι² τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ ἁγίαν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν καὶ τὰς πανταχῆ θεοῦ προνοία ἰδρυθείσας καλῶς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐκκλησίας σὺν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς· εἰρήνη εἶη πάντοτε.

I. Γνώριμον ἔστω σοι, κύριέ μου, ὅτι ἐγὼ Κλήμης Ῥωμαίων πολίτης ὢν καὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν σωφρόνως ζῆσαι δυνηθεὶς, τῆς ἐννοίας μου ἐκ παιδὸς ἀπασχολούσης¹ τὴν ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμίαν εἰς τε ἀθυμίας καὶ πόνους. συνῆν γάρ μοι λογισμὸς, οὐκ οἶδα πόθεν τὴν ἀρχὴν λαβὼν, περὶ θανάτου πυκνὰς ποιούμενος ὑπομνήσεις, ὅτι ἄρα θανὼν οὐκ εἰμὶ, καὶ οὐδὲ μνήμην τις ποιήσει μου ποτὲ,² τοῦ ἀπείρου χρόνου πάντων τὰ πάντα εἰς λήθην φέροντος· ἔσομαι δὲ οὐκ ὢν, οὐκ ὄντας³ εἰδώς, οὐ γινώσκων, οὐ γνωσκόμενος, οὐ γεγονώς, οὐ γινόμενος; καὶ ἄρα πότε⁴ γέγονεν ὁ κόσμος, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τί ἄρα ἦν; εἰ γὰρ ἦν ἀεὶ, καὶ ἔσται· εἰ δὲ γέγονε, καὶ λυθήσεται·⁵ καὶ μετὰ λύσιν τί ἄρα ἔσται πάλιν, εἰ μὴ τάχα σιγὴ καὶ λήθη; ἢ καὶ⁶ τάχα ἔσται τι, ὃ νῦν νοῆσαι οὐ δυνατόν.

II. Ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οὐκ οἶδα πόθεν ἀπᾶνστως ἐνθυμούμενος ὀδυνηρὰν εἶχον λύπην τοσοῦτον, ὡς ὠχριακότα με τίμεσθαι· καὶ τὸ δεινότατον, εἴ ποτε ἀπώσασθαι τὴν φροντίδα ὡς ἀνωφελῆ ἐβουλευσάμην, ἀκμαιότερόν μοι μᾶλλον τὸ πάθος ἐγένετο. καὶ ἠχθύμην ἐπὶ τούτῳ, οὐκ εἰδώς σύνοικον καλὴν ἔχων ἐννοίαν, ἀθανασίας ἀγαθῆς¹ αἰτίαν μοι γενησομένην,² ὡς ὕστερον τῇ πείρᾳ ἐπέγγων καὶ θεῷ τῷ πάντων δεσπότῃ εὐχαρίστησα.³ ὑπὸ γὰρ τῆς κατ' ἀρχὰς θλιβούσης με ἐννοίας εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν καὶ εὗρεσιν ἠναγκάσθη ἐλθεῖν· καὶ τότε ἐταλάμιζον,⁴ οὓς τὴν ἀρχὴν δι' ἀγνοίαν μακαρίζειν ἐκινδύνευον.

III. Ἐκ παιδὸς οὖν ἡλικίας ἐν τοῖς τοιούτοις ὢν λογισμοῖς, χάριν τοῦ μαθεῖν τι βέβαιον εἰς τὰς τῶν φιλοσόφων ἐφοίτων διατριβάς. καὶ οὐθὲν¹

1) Inscriptionem et quae eam excipiunt usque ad vbb. οὖν ἐπεκράτει λόγος, ὅτι ἀθάνατος ἢ ψυχὴ cap. 3. deprompsi e solo Codice Ottoboniano, cum in Vaticano temporum iniuria et hominum incuria, si paucarum literarum ex-

cipias vestigia, fore perierint. Ceterum consentit cum Ottob. codd. Orient. Ital. Monac. teste Tisch. Inscriptio eadem tantum in Monac. — 2) Cod. Orient. Tisch. et eiusdem Italic. add. δὲ, non item Monac.

CLEMENTIS PRAEDICATIONUM, QUAS PETRUS INTER PEREGRINANUDM HABUIT, EPITOME.

Clemens Iacobo domino ac episcopo, et episcoporum episcopo, sanctam Christianorum ecclesiam Hierosolymis, Christique Dei nostri ecclesias ubivis divina providentia praeclare constitutas gubernanti, una cum presbyteris, et diaconis caeterisque fratribus omnibus: pax sit semper.

I. Scire te velim, mi domine, ego Clemens civis Romanus primam vitae aetatem caste atque temperanter cum vivere potuerim, contemplationem iam a pueris cupiditatem meam ad macrores avocasse atque labores. Inerat enim mihi cogitatio nescio unde oborta, quae me crebro mortalitatis commonebat, me quippe post obitum non futurum, nec unquam mei mentionem aliquem facturum, immenso nimirum tempore cunctorum cuncta in oblivionem abducente; ero autem non existens eos, qui [ea, quae] sunt, non cognoscens, nec cognoscens, neque cognitus, quique aliquando non fuerim, et tunc non sim? Dein utrum creatus sit mundus, et antequam fieret, quid fuerit? Etenim si semper fuit, semper erit; si factus est, etiam interibit solutus; et post interitum quid iterum erit, ni forte silentium atque oblivio? Aut fortasse aliquid erit, quod nunc excogitari nequit.

II. Haec et his similia nescio unde animo indesinenter revolvens tam acerbo macrore afflictabar, ut pallens tabescerem: et quod gravissimum, si quando eiusmodi sollicitudinem veluti inutilcm repellere conarer, multo vehementior dolor mihi consurrexit. Id vero aegre ferebam, utpote qui non cognoscerem, contubernalem inesse praeclaram sollicitudinem, quae mihi certae immortalitatis causa futura esset, quemadmodum rerum exitu didici, et Deo cunctorum domino gratias egi. Etenim cum inde ab initio cogitatio illa me urgeret, ad rerum inquisitionem et inventionem venire coactus sum: ac tum miseros iudicavi, quos in principio ob ignorantiam beatos praedicare ausus sum.

III. Itaque cum a pueris in eiusmodi cogitationibus versarer, quo aliquid certi addiscerem, ad philosophorum scholas ventitabam; ast nihil

---

Cap. I. 1) Ita margo Codicis Ottoniani, ἀσχολεύσης textus. Item Orient. et Ital. ἀπασχολ., sed Monac. ἀσχολ. — 2) Hunc liber Ottob. cum Tischendorffii tribus accentum habet. — 3) οὐ τὰ ὄντα coniecit Schwegelerus. — 4) Ita uterque Tisch., ἄρα ποτε C, ἄρα πότε Mon. — 5) Apud Tisch. verba καὶ λυθήσεται incuria typosetae exciderunt. Hoc etiam inde apperet quod nullam Homiliarum aut Epitomes differen-

tiam notavit. — 6) καὶ ἦ invertit noster Hom. Codex.

Cap. II. 1) Ita etiam Or. Ital. Mon. Noster Hom. Cod. ἀγαθὴν, quod praestat. — 2) Sic etiam noster Cod. Hom. rectius quam Cotelerius in Hom. et Tischendorffii Codd. Italicis et Mon. γενομένην. Idem ex Or. suo γινομένην edidit. — 3) Or. et Ital. ηὐχαρ.

Cap. III. 1) Ita margo Ottob., cum Or. Ital. Monac. οὐδὲν textus. — 2) λό-

ἕτερον εὐρων ἢ δογμαίων ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς καὶ ἔρεις καὶ φιλονεικίας καὶ συλλογισμῶν τέχνας καὶ λημμάτων ἐπινοίας. καὶ ποτε μὲν ἐπεκράτει, φίρε λέγειν, ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, ποτὲ δὲ ὅτι θνητὴ. ὅποτε οὖν ἐπεκράτει λόγος,² ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ,³ ἔχαιρον, ὅποτε δὲ ὅτι θνητὴ, ἐλυπούμην· πλείον δὲ ἠθύμον, ὅτι οὐδ' ὀποτέρων τις⁴ τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νοῦν ἠδύνατο. πλὴν ἐνενόουν,⁵ ὅτι αἱ δόξαι τῶν ὑποθέσεων παρὰ τοὺς ἐκδικουῦντας ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ὑπολαμβάνονται, καὶ⁶ οὐχ ὡς ἔχουσιν ἀληθείας φαίνονται. ἐπιστήσας οὖν ἤδη ποτὲ, ὅτι οὐ παρὰ τὰς ἐκδικουμένας ὑποθέσεις ἢ κατὰληψις γίνεται, ἀλλὰ παρὰ⁷ τοὺς ἐκδικουῦντας αἱ δόξαι ἀποφραίνονται,⁸ ἔτι μᾶλλον εἰλιγγίων⁹ ἐν τοῖς πράγμασι. διὸ ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς βάθους ἐστὲναζον. οὔτε γὰρ τι βεβαιῶσαι οἷός τε ἡμῖν, οὔτε τὴν τῶν τοιούτων φροντίδα ἀποσεΐσασθαι ἠδυνάμην,¹⁰ καίπερ βουλόμενος, ὡς φθάσας εἶπον, ὅτι¹¹ ἐμαντῶ δὲ¹² πυκνότερον ἡσυχάζειν ἐπιτάσσοντι, οὐκ οἶδ' ὅπως λανθανόντως μεθ' ἠδονῆς ὁ τῶν τοιούτων μοι εἰσήρχετο λογισμός.

IV. Καὶ πάλιν ἀπορούμενος ἔλεγον ἐμαντῶ· τί ματαιοπονῶ σαφοῦς ὄντος τοῦ πράγματος; ὅτι εἰ μὲν¹ θανάων οὐκ εἰμί, νῦν ὄντα με λυπεῖσθαι οὐ προσήκεν.² διὸ τηρήσω τὸ λυπεῖσθαι εἰς τὴν τύπε, ὅτε οὐκ ὦν οὐ³ λυπηθήσομαι. εἰ δ' ἄρα εἰμί, τί νῦν ἐκ περισσοῦ μοι πρῦσεστι τὸ λυπεῖσθαι; καὶ εὐθέως μετὰ τοῦτο ἕτερός με εἰσῆει λογισμός. ἔλεγον γάρ· μή τί γε τοῦ νῦν με λυποῦντος ἐκεῖ χειρόν παθεῖν ἔχω,⁴ μὴ βεβιωκῶς εὐσεβῶς, καὶ παραδοθήσομαι κατ' ἐνίων φιλοσόφων λόγους Πυριφλεγέθοντι καὶ Ταρτάρῳ, ὡς Σίσυφος ἢ Τιτυὸς⁵ ἢ Ἰξίων ἢ Τάνταλος, καὶ ἔσομαι ἐν ἄδου τὸν αἰῶνα κολαζόμενος; πάλιν τα⁶ ἀνθυπέφερον λέγων·⁷ ἢ⁸ ἀδήλου ὄντος τοῦ πράγματος ἀκινδυνότερόν ἐστι μᾶλλον εὐσεβῶς βιωσαί με. καὶ πάλιν· πῶς δυνήσομαι τοῦ δικαίου χάριν εἰς ἀδήλον ἐλπίδα ἀφορῶν τῶν τοῦ σώματος κρατεῖν ἠδυνῶν; ἀλλ' οὐδ' ὅτι ποτέ ἐστι δίκαιον καὶ ἀρέσκον τῶ⁹ θεῶ πεπληροφόρημαι, οὔτε εἰ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ θνητὴ γινώσκω· οὔτε τις λόγος βέβαιος εὐρίσκειται, οὔτε τῶν τοιούτων λογισμῶν ἡσυχάζειν δύναμαι.

V. Τί οὖν χρὴ ποιεῖν ἢ τοῦτο; εἰς Αἴγυπτον πορεύσομαι, καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱερυφάνταις τε καὶ προφήταις φιλωθήσομαι, καὶ μάγον ζητήσας καὶ εὐρῶν χρήμασι πολλοῖς πείσω, ὅπως ψυχῆς ἀναπομπὴν τὴν λεγομένην νεκρομαντίαν¹ ποιήσῃ, ἐμοῦ ὡς περὶ πράγματός τινος πυνθανομένου. ἡ δὲ πεῦσις ἐστὶ περὶ τοῦ μαθεῖν, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀπίκρσις, ὅτι ἀθάνατός ἐστιν, οὐκ ἐκ τοῦ λαλῆσαι ἢ καὶ² ἀκοῦσαι ἐστὶ μοι γνῶναι, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀφθῆναι μόνον, ἵνα αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν αὐτὴν ἀντάρκη καὶ ἰκανὴν ἀπόφρασιν ἔχω ἐκ τοῦ μόνον φανῆναι ὅτι ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔτι δυνήσεται τὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἴδια τὰ τῆς ἀκοῆς ἀνατρέψαι ἀδηλα ῥήματα. ὁμως καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν σκέψιν ἀντέβαλλον τινι συνήθει φιλοσόφῳ, ὃς συνεβούλευέ³ μοι τοῦτο μὴ τολμῆσαι κατὰ πολλοὺς τρόπους. εἴτε γὰρ οὐκ εἰσακούσεται⁴ ἡ ψυχὴ τῶ μάγῳ, σὺ τοῖς ταῦτα ποιεῖν ἀπαγορεύουσι νόμοις ὡς ἀντιπράξας δυσσυνειδήτως βιώσεις· εἰ δὲ ἐπακούσεται,⁵ μετὰ τοῦ δυσσυνειδήτως σε βιοῦν οἶμαι τὰ τῆς εὐσεβείας σι μηκέτι προχωρεῖν, οὐ εἴνεκεν

γος om. O et Mon. Autea Or. καὶ ὅποτε γοῦν. — 3) ἡ ψυχὴ (ex Or. et Ital.) non leg. in O et Mon. et Hom. — 4) Ita etiam Or. et Ital. ὀποτέρων τε O et

Mon. — 5) Voco. ἠδύνατο. πλὴν ἐνενόουν in Or. Ital. Mon. sunt, non itom in O. Tisch. mavult ad modum Rufini: sed hoc tantum intelligebam. — 6) καὶ

aliud ceruebam, quam dogmatum destructiones et adstructiones, et lites ac contentiones, et syllogismorum artificia, et argumentorum inventiones. Illic praevalebat modo, exempli gratia, animam esse immortalem, modo autem mortalem. Quando igitur disceptatio de eius immortalitate praevalebat, equidem laetabar, sed quando de mortalitate sermo, tristabar magis autem rursus animum despondebam, quod neutrum menti meae; fidem facere valebat. Praeterea mecum reputabam, controversiarum sententias pro arte propugnatorum veras aut falsas existimari, nec eiusmodi videri, quales reapse sunt. Iam igitur animadvertens, perceptionem non nasci ex rebus ad agendum propositis, sed pro ingenio disputantium statui dogmata, adhuc magis hisce de rebus perplexus haerebam. Itaque ex profundo animo gemiscebam. Neque enim poteram firmi aliquid decernere, neque de istis curam valebam depellere, quamvis, ut antea dixi, id vellem, quoniam cum mihi frequenter quietem imperarem, nescio quo modo horum cum voluptate clanculum in me intrabat cogitatio.

IV. Ac iterum haesitans mihi dicebam: Quid frustra laboro, cum res manifesta sit? Quodsi post mortem non existam, non convenit, ut me contristem nunc, dum vivo. Quare tristitiam in illum diem reponam, quo non futurus haud contristabor. Si autem ero, quid mihi iam inest maeror inutilis? Et mox alia post ea mihi incidit cogitatio. Dicebam quippe: An non aliquod peius eo, quod nunc me cruciat, illic patiar, si pie non vixero, tradarque secundum quorundam philosophorum placita Pyriphlegethonti et Tartaro, ut Sisyphus vel Tityus vel Ixion vel Tantalus, et aeterno puniar in Orco? Iterumque replicabam dicens: Vel cum incerta res sit, minus periculosum est, pie me vivere. Ac rursus: Quo pacto iustitiae causa dubiam intuens spem potero corporis cupiditatibus imperare? Sed nec quidnam sit iustum Deoque acceptum, plene certoque cognitum habeo, nec utrum anima immortalis sit scio, an mortalis: neque ulla certa ratio invenitur, neque ab hisce cogitationibus cessare possum.

V. Quid igitur faciendum est, nisi hoc? In Aegyptum proficiscar, et cum adytorum hierophantis prophetisque amicitiam inibo, magoque quaesito et reperto pecunia multa persuadebo, ut animae evocationem, quam dicunt necromantiam, instituat, tanquam de negotio quodam sciscitaturus. Percontatio vero id spectabit, ut discam, utrum anima immortalis sit. At responsio animae de sua immortalitate non ex loquela ipsius aut mea auditione crit mihi comperta, sed ex sola visione; ut his ipsis oculis illam videns sufficientem ac idoneam habeam declarationem, quod existat, ex eo solo quod apparuerit; nec amplius incerta auditus verba oculorum poterunt firmitatem evertere. Ac simul hanc ipsam deliberationem cum philosopho quodam, familiari meo, communicavi, qui consilium mihi dedit, facere id ne auderem ob multas quidem rationes. Sive enim, inquit, mago non obtemperabit anima, tu, ut qui legibus ista facere vetantibus repugnaveris, male tibi conscius vives; sin vero obedierit, praeterquam quod mala in conscientia vives non amplius tibi bene cessura existimo ea, quae pietatis sunt, cuius ergo etiam ista facere ausus es. Nam Deum aiunt

om. O et Mon. — 7) παρὰ des. in O et Mon. — 8) ὑποφαινονται O et Mon. — 9) ἡλιγγίων scr. O, Or. et Mon. ἡλιγγ. Ital. — 10) ἑδουράμην O, Or. et Ital. — 11) ἔτι O et Mon. — 12) δὲ non est in Vat. Or. Ital., sed confirmat Mon.

Cap. IV. 1) εἰ μὲν γὰρ O et Mon. — 2) προσῆκε O et Mon. — 3) οὐ des. in O Or. Mon. — 4) Ita distinguit O, nec aliter Tisch. ex suis codd. — 5) Variat nominis accentus in libris editis et scriptis: Τίτυος Cot., Τιτύος Tisch. ex

Ital. suo, oxytonon nostri duo Codd. et Hom. — 6) καὶ πάλιν O et Mon. — 7) Ita et tres cdd. Tischendorffii. Ex Hom. I, 4 inserendum videtur: ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα. καὶ πάλιν ἔλεγον· εἰ δὲ ἔστιν; — 8) εἰ O et Mon. — 9) τῷ om. O Or. Ital. Mon.

Cap. V. 1) νεχυομαντεῖαν O et Mon., item νεχυομαντίαν Or. et Ital. — 2) καὶ om. O et Mon. — 3) συνεβούλευσέ O et Mon. — 4) Inseras φησὶν ο. Hom. I, 5. — 5) εἰ δ' ἐπαχούσεται scr. O. — 6) Scri-

καὶ⁶ ἐτόλμηςας. ἐχθραίνειν γὰρ τὸ θεῖον λέγουσιν ἐπὶ τοῖς τῇ λύσει⁷ τῶν θανόντων σωμάτων σκύλλουσι τὰς ψυχὰς. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ὀκνηρότερος μὲν πρὸς τὸ τοιοῦτον ἐγχειρῆσαι ἐγενόμην· τῆς δὲ ἀπ' ἀρχῆς μου⁸ οὐκ ἐπαυσάμην βουλῆς, ἀλλ' ὡς ἐμποδισθεὶς τῆς ὁρμῆς ἠθύμουν.

VI. Καὶ ἵνα μὴ σοι τὰ τοιαῦτα μακροῦ διηγῆσωμαι λόγῳ, ἐν τοσούτοις λογισμοῖς καὶ πράγμασιν ὄντος μου φήμη τις ἡρέμα ἐπὶ τῆς Τιβερίου Καίσαρος βασιλείας ἐξ ἐαρινῆς τροπῆς τὴν ἀρχὴν λαμβάνουσα ἠΰξανεν ἐκάστοτε, καὶ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὴ¹ θεοῦ ἄγγελος δίτρεχε τὸν κόσμον, τὸ τοῦ θεοῦ βούλημα σιγᾶν² στέγειν μὴ δυναμένη. ἐκάστοτε οὖν πλείων καὶ μείζων ἐγίνετο λέγουσα, ὡς τίς ποτε ἐν Ἰουδαίᾳ ἐξ ἐαρινῆς τροπῆς λαβὼν τὴν ἀρχὴν, Ἰουδαίοις³ τὴν τοῦ αἰδίου θεοῦ εὐαγγελίζεται βασιλείαν, ἧς ἀπολαύειν λέγει, εἴαν τις αὐτοῦ⁴ προκατορθώσῃ τὴν πολιτείαν· τοῦ δὲ πιστεύεσθαι αὐτὸν χάριν, ὅτι θεϊότητος γέμων τὰντα ποιεῖ,⁵ πολλὰ θαυμάσια, σημεῖά τε καὶ τέρατα διαπράττεται· κελεύσει γὰρ⁶ μόνῃ, ὡς ἔχων ἐξουσίαν, κωφούς ποιεῖ ἀκούειν, τυφλοὺς ἀναβλέπειν,⁷ κυλλοὺς ποιεῖ⁸ περιπατεῖν, χωλοὺς ὀρθοῖ,⁹ πᾶσαν νόσον ἀπελαύνει, πάντα δαίμονα φρυγαδεύει· ἀλλὰ καὶ λεπροὶ ἐκ διουστήματος μόνον ἐνορῶντες αὐτῷ ἰώμενοι ἀπαλλάσσονται, νεκρῶν δὲ πικραφρόμενοι ἐγείρονται, καὶ οὐδὲν ἔστιν ὃ ἀδυνατεῖ ποιεῖν. καὶ ὅσον γε¹⁰ μάλλον ὁ χρόνος προέκοπτε, πολὺ μείζων¹¹ διὰ πλείονων τῶν ἐπιδημούντων βεβαιωτέρα ἐγίνετο, οὐκ ἔτι φήμη, λέγω, ἀλλὰ τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια· ἡδὴ γὰρ ποτε καὶ συστήματα κατὰ τύπους ἐγίνετο βουλῆς καὶ σκεψέως, τίς¹² ἂν εἴη ὁ φανείς καὶ τί βούλεται λέγειν.

VII. Καὶ δὴ ποτέ τις πρὸς αὐτῷ τῷ ἔτει ἐν φθινοπωρινῇ τροπῇ διημοσίᾳ στάς ἔβρα λέγων· ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἀκούσατε· ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐν Ἰουδαίᾳ πάρεστιν ἐπαγγελόμενος πᾶσι τοῖς βουλομένοις ζωὴν αἰώνιον, εἴαν τὰ¹ κατὰ γνώμην τοῦ πέμψαντος αὐτὸν πατρὸς βιώσωσι. διὸ μεταβάλλεσθε τὸν τρόπον ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν ἐπὶ τὰ αἰώνια. γινώτε ἵνα θεὸν εἶναι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι² τὸν ἐπουράνιον, οὗ τὸν κόσμον ἀδίκως οἰκείτε ἐμπροσθεν τῶν αὐτοῦ δικαίων ὀφθαλμῶν. ἀλλ' εἴαν μεταβάλλησθε καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν βιώσητε, εἰς ἕτερον αἰῶνα ἐνεχθέντες καὶ αἰδιοὶ γερόμενοι, τῶν ἀπορήτων ἀγαθῶν αὐτοῦ³ ἀπολαύσετε· εἴαν δὲ ἀπειθήσητε, μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀποβίωσιν εἰς⁴ τὸν τόπον τοῦ πυρὸς βληθήσεσθε, ὅπου αἰδίως⁵ κολαζόμενοι ἀνωφελῆτα μετανοήσετε. ὁ γὰρ τῆς μετανοίας καιρὸς ἡ τῆν ἐκάστου ζωὴ τυγχάνει· ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἀκούων ἠχθύμην, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τοσούτων ὄχλων τηλικαύτην ἀγγελίαν ἀκούσας εἰρηκεν· εἰς Ἰουδαίαν πορεύσομαι, ἵνα ἴδω,⁶ εἰ οὗτος λέγων ἀληθεύει, ὡς ὅτι υἱὸς θεοῦ ἐπιδημήκεν⁷ τῇ Ἰουδαίᾳ, ἀγαθῆς καὶ αἰωνίας ἐλπίδος χάριν τὴν τοῦ ἀποστείλαντος πατρὸς βούλησιν ἐκφαίνων.⁸ καὶ ὅπερ λέγουσιν αὐτὸν κηρύσσειν, οὐκ ἔστι μικρὸν. ὧν μὲν γὰρ τὰς ψυχὰς διαβεβαιούται αἰωνίους οὔσας, αἰωνίων ἀπολαύσειν ἀγαθῶν, ὧν δὲ ἐν πυρὶ ἀσβέστοφ ῥιφείσας,⁹ τὸν αἰῶνα κωλοσθήσεσθαι.

VIII. Ταῦτα ἐγὼ λέγων περὶ ἄλλων καὶ ἐμαντῶ ὠμίλησα¹ λέγων· τί ἄλλους μέμφομαι ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἀμελείας ὑπάρχων ἐγκλήματι; ἀλλ' εἰς Ἰουδαίαν ὁρμήσω, πρότερον τὸν ἐμὸν διαθεῖς βίον· καὶ δὴ οὕτως² βουλευσα-

bendum videtur καὶ ταῦτ'. — 7) λύσσει
V, ubi deest sub seq. τῶν. — 8) Μον. μοι.

Cap. VI. 1) Οτ. ἀγαθ' ἀληθῶς
omisso eq. θεοῦ. — 2) σιγῇ τερροπεν-

odio persequi eos, qui mortuorum animas a corporibus solutas divexant. Quibus ego auditis segnior quidem ad illud aggrediendum factus sum, a consilio tamen quod initio ceperam non destiti, sed velut a desiderii impetu impeditus dolebam.

VI. Ac ne in istis tibi enarrandis longior sim, cum in eiusmodi cogitationibus atque negotiis ego versarer, Tiberio Caesare Imperatore fama quaedam a verno tempore sensim orta crevit undique, et uti revera bonus Dei nuncius mundum peragravit, quae Dei voluntatem silentio tegere non patiebatur. Ubique igitur amplior et maior fiebat referens: „In Iudaea quidam, principio sumpto a verno tempore, aeterni Dei regnum Iudaeis annunciat, quod frui licere dicit, si quis recte atque emendate vivendi rationem instituat. Quo autem divinitatis plenus haec agere [docere] creditur, multa mirabilia, signa et prodigia edit; solo enim nutu, quasi potestate accepta, surdos audire facit, caecos videre, pedibus aegros ambulare, claudos firmo gradu incedere, omnem morbum depellit, omnem malum spiritum fugat; quin etiam leprosi eminus eum tantum intuentes sanati abeunt, mortui vero obliti suscitantur, nec quisquam est, quod praestare non possit.“ Atque quo plus temporis praeteribat, eo maior firmiorque per complures advenientes fiebat iam non amplius fama, inquam, sed rei veritas. Tum enim conventus per loca fiebant, ut consultarent deliberarentque, quisnam is esset, qui apparuisset, quidque eius sibi vollet oratio.

VII. Caeteroquin autumnali tempore eiusdem anni quidam publice exstitit clamavitque dicens: Viri Romani audite: Dei filius in Iudaea adest, cunctis, qui velint, vitam sempiternam promittens, si vitam instituant ex voluntate patris, qui ipsum misit. Quapropter mores commutate a deterioribus ad meliora transeuntes, a caducis ad aeterna. Cognoscite unum esse Deum in tribus personis, qui in caelis est, cuius mundum ante eius oculos iustos iniuste incolitis. Verum si convertamini et secundum voluntatem eius vivatis, in alterum seculum sublatis aeternique redditi, ineffabilibus ipsius bonis perfruemini; sin vero non obtemperetis, post hanc vitam in locum ignis coniciemini, ubi aeterno puniti frustra vos poenitebit. Poenitentiae enim opportunum tempus praesenti uniuscuiusque vita concluditur. Quibus ego auditis dolebam, quod ex tot catervis tam magno nuncio accepto nemo dixit: In Iudaeam proficiscar, ut videam, utrum iste orator vere dicat, Dei quippe filium in Iudaea exstitisse propter bonam aeternamque spem, qui voluntatem patris, a quo missus est, manifestet. Haud sane parvi est, quod eum praedicare dicunt. Quorundam enim animas affirmat, utpote immortales, immortalibus bonis fruituras; aliorum vero in ignem inextinctum proiectas, aeternum esse puniendas.

VIII. Quae cum de aliis dicerem, etiam mecum his verbis locutus sum: Quid alios vitupero, qui in eodem, quo illi negligentiae crimine verser? Agedum, rebus domesticis quam primum ordinatis, in Iudaeam

dum ex Hom. I, 6 et Epit. c. 6., aut forte cum Tisch. scribendum *σιγᾶν ἢ στέγειν*. Illud tamen praestat. Cfr. Soph. Oed. T. 341, Trach. 992, Phil. 137. — 3) *Ἰουδαῖος* O et Mon. — 4) *αὐτῷ* V et Mon., *αὐτῶν* Hom. ibid. item Or. Tum Or. *προκατορθώσει*. — 5) *πνέει* O Or. Mon. — 6) *γὰρ* om. V et Or. — 7) *βλέπειν* O et Mon. — 8) *ποιεῖ* non est in O et Mon. — 9) Or. *ἀνορθοῖ*. — 10) *ὅσο γε* O, quod ex huius Codicis scribendi ratione idem est ac *ὅσω γε*. — 11) *μᾶλλον* O et Mon. — 12) Ita O et Mon. rectissime, *τὸ τίς*

V male cum utroque Hom. Cod. et Epit.

VII. 1) *τὰ* om O et Mon. — 2) Notabilis haec appositio *ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι* non leg. Hom. I, 7. Quin ea solius epitomatoris sit (Epit. c. 7), non dubito. — 3) *αὐτοῦ ἀγαθῶν* ordo vocc. in O. — 4) *ἐς* V. — 5) *ἰδῶς* ὅπου ordine inv. O et Mon. — 6) *εἰδῶ* O et Mon. — 7) *ἐπιδημήματι* O. — 8) *ἐμφάνων* O et Mon. — 9) Sic et noster Hom. Cod. et Mon. *ῥιφθείσας* ed. Cot. Hom. I, 7.

Cap. VIII. 1) Or. *ὁμίησα*. — 2) *οὕτω* C. — 3) Mon. *ὠδίποτε*. Idem

μένου μου, πολὺς ὁ τῆς παρολιῆς ἐγένετο χρόνος, τῶν βιωτικῶν πραγμάτων δυσσεκλύτων ὄντων· πέρας γοῦν συννοήσας ὡδήποτε³ τὴν τοῦ βίου φύσιν, ὅτι ἐλπίδι ἐκπλοκῶν τοὺς σπεύδοντας ἐνεδρεύει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅν ποτε εἰσεκλάπην χρόνον ἐλπίσι δονούμενος, καὶ ὅτι οὕτως ἀσχολούμενοι οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι, τὰ πάντα μου ὡς ἔτυχεν ἀφείκεις εἰς Ἱόρτον ὤρμισα.⁴ καὶ εἰς τὸν λιμένα ἐλθὼν καὶ ἀναχθεὶς ἀνέμων ἔχθραις, ἀντὶ τοῦ εἰς Ἰουδαίαν, εἰς Ἀλεξανδρείαν ἤνέχθη. καὶ ἀνέμων ἀπορία ἐπισχεθεὶς ἐκεῖ συνεφοίτων τοῖς φιλοσόφοις, καὶ τὰ τῆς φήμης μετὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ φανέντος ἔλεγον τοὺς λόγους. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι μὲν ἐν Ῥώμῃ φανέντα⁵ οὐκ ἴσμεν, περὶ δὲ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ γενομένου καὶ υἱοῦ θεοῦ ὑπὸ τῆς φήμης λεγομένου, παρὰ πολλῶν τῶν ἐκεῖθεν ἐλληλυθύτων ἠκούσαμεν,⁶ καὶ περὶ πάντων, ὧν λαλῶν ἐποίει θαυμασιῶν ἐμάθουμεν.⁷

ΙΧ. Ἐμῷ δὲ¹ εἰπόντος· ἤθελόν τι σιντυχεῖν τῶν ἐωρακότεων αὐτὸν, εὐθύς² ἤγόν με λέγοντες· ἔστιν τις ἐνταῦθα, οὐ μόνον ἱστορήσας αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ τίμος ὀνόματι Βαρνάβας, ὅς καὶ³ ἕνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν εἶναι λέγει, καὶ ἐνταῦθά που καθεζόμενος τῆς ἐκείνου ὑποσχέσεως τοὺς λόγους τοῖς βουλομένοις ἐτοίμως λέγει. καὶ διησνήθησαν αὐτοῖς. καὶ ἐλθὼν σὺν τῇ παρεστῶτι ὄχλῳ ἔστην ἐπακούων τῶν λόγων.⁴ καὶ συνενόουν τὰ ἀληθῆ οὐ διαλεκτικῇ τέχνῃ λέγοντα, ἀλλὰ ἀκάκως καὶ ἀπαρασκευάστως ἐκτιθέμενον, ἅτε ἠκουσε καὶ ἐώρακε τὸν τοῦ θεοῦ φανέντα υἱὸν πεποιμέναι τε καὶ εἰρημέναι. πολλοὺς δὲ μάρτυρας τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων θαυμασιῶν τε καὶ λόγων ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρεστῶτος ὄχλου παρείχεν.

X. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰ ἀπανούργως λεγόμενα ἠδέως οἱ ὄχλοι¹ διετίθεντο, οἱ ἐκ παιδείας κοσμητικῆς ὀρμώμενοι φιλόσοφοι γελᾶν αὐτὸν καὶ χλευάζειν ἐπεβάλλοντο, σκοπτόντες καὶ διασύροντες θράσει ἀμέτρῳ, ὡς μεγάλοις ὕπλοις κεχηρμένοι τοῖς συλλογισμῶσι. ὁ δὲ ἀπωθούμενος αὐτῶν τὸν λῆρον οὐ συνέντροχεν αὐτῶν τῇ πανούργῳ πεύσει, ἀλλὰ ἀκατάπληκτος ὢν λέγειν οὐκ ἀφίστατο. καὶ ποτὲ τις αὐτοῦ ἐπύθετο, διατί κώνωψ ἐγένετο, καὶ βραχύτατον ὄν,² ἐξ πόδας ἔχων, ἔχει καὶ πτερὰ, ἐλέφας δὲ τὸ μέγιστον ζῶον ἄπτερος ὢν, τέσσαρας μόνον³ ἔχει πόδας; ὁ δὲ μετὰ τὴν πεύσιν τὸν ἐμποδισθέντα ἀναλαβὼν λόγον, ὡς πρὸς τὴν πεύσιν ἀποκρινάμενος, τὸν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς προκείμενον ἀνελάμβανε⁴ λόγον, τούτῳ μόνῳ προσιμίῳ χρώμενος καθ' ἑκάστην ἐγκοπὴν· ἡμεῖς τὸν πέμψαντος ἡμῶς τοὺς λόγους καὶ τὰς θαυμαστιῶν πράξεις εἰπεῖν ὑμῖν μόνον ἔχομεν ἐντολήν, καὶ ἀντὶ τῆς λογικῆς ἀποδείξεως μάρτυρας παρέχομεν ὑμῖν τῶν ἐξ ὑμῶν παρεστῶτων πολλοὺς, ὧν ἐγὼ τὰ εἶδη μέμνημαι, ὡς ἐμψύχους εἰκόνας, ἱκανὰς μαρτυρίας· λοιπὸν τῆς ὑμετέρας ἔστιν ἐξουσίας, ὑπεῖκειν ἢ ἀπειθεῖν. τοῦ δὲ λέγειν ὑμῖν τὸ συμφέρον οὐ παύσομαι, ὅτι ἐμοὶ μὲν ζημία τὸ σιωπᾶν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀπειθεῖν βλάβη. ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκαίων ὑμῶν προβλημάτων τὰς ἀποδείξεις ἀποδοῦναι ἐδυνάμην, εἰ φιλαλήθως ἐπυθάνεσθε. κώνωπος δὲ καὶ ἐλέφαντος τὴν αἰτίαν τῆς διαφόρου δημιουργίας τὴν ὑμῖν εἰπεῖν οὐκ ἔστιν εὐκαιρον τοῖς τὸν⁵ τῶν ὄλων ἀγνοοῦσι θεῶν.

XI. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, ἐκ συμφωνίας ἄτακτον ἠφίεσαν γέλωτα, κατασιωπᾶν καὶ ἀπορεῖν αὐτὸν πεινώμενοι ὡς βάρβαρον τινα δαιμονῶντα. ἐγὼ δὲ ταῦτα ὁρῶν, ζήλω οὐκ οἶδ' ὅπως λιφθεὶς, εὐσεβεῖ θυμῷ τοῦ λοιποῦ σιγᾶν οὐκ ἐκαρτέρουν, ἀλλὰ μετὰ παρήρησίας ἐβύων λέγων· εὐλόγως ὁ θεὸς ὑμῖν ἀκατάληπτον τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἔθετο ἀναξίους περιιδῶν, ἐξ ὧν τὴν

proficiscar. Ita mihi deliberanti multum ob dilationem temporis praeteriit, cum huiusce vitae negotia haud facile expediri possent. Tandem ergo vitae conditione perpensa, quod spe implicans festinantibus insidietur, quin etiam quantum temporis mihi spe [vana] sollicito perditum iverit, quodque sic homines otio vacantes morimur, cuncta mea prout stabant relinquens ad Portum properavi. Cum in portum venissem, essemque ventis contrariis in altum subvectus, in Iudaeae loco Alexandriam perlatus sum. Ubi ventorum importunitate detentus ad philosophos ventitabam, famamque atque sermones illius, qui Romae visus fuerat, referebam. At illi responderunt: Eum quidem, qui Romae apparuit, nescimus; de illo autem, qui in Iudaea degit ac filius Dei fama dicitur, ex multis audivimus, qui illinc venerunt, deque omnibus, quae loquendo patrat, miraculis accepimus auditione.

IX. Cumque dicerem: Vellem incidere in aliquem, qui eum vidisset, statim duxerunt me dicentes: Adest quidam, qui eum non solum vidit, sed etiam illinc oriundus est, vir honorabilis nomine Barnabas, qui se quoque ait unum esse ex illius discipulis, et heic sedens rerum ab ipso promissarum sermones volentibus prompte refert. Et quidem cum iis abii. Ac cum pervenissem, simul cum adstante multitudine steti, ut sermones audirem. Et intellexi, vera eum non dialectica arte dicere, sed absque malitia et praeparatione exponere, quae audierat et viderat a Dei filio, qui apparuit, facta et dicta. Multos autem testes miraculorum sermonumque ab eo relatorum ex ipsa turba adsistente produxit.

X. Cum vero populus simplicia eius dicta libenter audiret, philosophi cum huius mundi eruditione prorumpentes deridere eum ac subsannare aggressi sunt, immodica audacia cavillantes atque probris incessentes, syllogismis usi veluti magnis armis. Ille vero nugae eorum propellens, versutae ipsorum interrogationi non respondebat, sed minime turbatus sermonem institutum persequebatur. Et modo quidam ex eo quaerebat, cur ita factus esset culex, ut cum minimum quid sit, tamen sex pedes habeat, insuper alas gerat, elephas vero, animalium maximum cum careat alis, solummodo quadrupes existat. Ille autem post interrogationem sermonem resumens interruptum, quasi ad percontationem respondisset, propositum sibi ab initio sermonem repetiit, hoc solo utens prooemio per singulas interpellationes: Nobis demandatum solummodo est, ut vobis sermones et mirabilia gesta illius, qui misit nos, annuntiemus; et logicae demonstrationis loco testes vobis producimus eorum, qui ex vobis hic adstant multos, quorum ego facies recordor, velut vivas imagines, idonea testimonia. Caeterum in vestra potestate positum est obsequi, aut fidem non habere. Ego certe, quod utile est, vobis exponere non desistam, quoniam mihi quidem damnum est tacere, vobis autem non credere noxa. Ast et futilium vestrarum propositionum solutiones reddere possem, si veritatis studio interrogassetis. Verum causam diversae creationis culicis et elephanti nunc vobis aperire intempestivum esset, qui Deum omnium rerum ignoratis.

XI. Eo haec loquente, ex consensu confusum emittebant risum, illum tanquam barbarum quendam insanum ad silentium atque conturbationem redigere tentantes. Quae ego cum viderem, zelo nescio quomodo correptus prae pia ira ulterius silere non potui, sed fortiter exclamavi: Merito Deus voluntatem suam incomprehensibilem vobis esse voluit indignos

iam ediderat Tisch. — 4) Or. ὄρησα. 5) τις ἐγάρη O et Mon. — 6) ἐμάθομεν O et Mon. — 7) ἠκούσαμεν O et Mon.

Cap. IX. 1) ♂ O. — 2) εὐθύς deest in O. — 3) καὶ om. O et Mon. — 4) τὸν λόγον O et Mon.

Cap. X. 1) οἱ ὄχλοι ἠδέως ord. inv. O et Mon., qui pergunt οὐ διαίθετρο οἱ τε. — 2) ζῶον coniecit Uhlhorn (*die Homilien und Recognitionen des Clemens Romanus, Göttingen 1858*) pag. 158 not. 8. — 3) μόνους O. — 4) συνεπέρανε O. — 5) τὸν om. V., Or. om. τῶν seq.

τοὺς κριτικῶν νῦν ἔχοντας πληροφορῶν φαίνεται. ἐπεὶ γὰρ νῦν τῆς αὐτοῦ βουλίσεως¹ κήρυκες ἔξαπεστάλησαν, οὐ γραμματικὴν ἐπαγγελλούμενοι τέχνην, ἀλλὰ ἀπλοῖς καὶ ἀπατούργοις λόγοις² τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἐκφαίνοντες, ὡς πάντα ὅτινα οὖν ἀκούσαντα³ τοεῖν τὰ λεγόμενα, καὶ οὐ μετὰ ἕξεώς τινος φθονεράς παρέχειν πᾶσιν ἐαυτὴν μὴ βουλομένης, πάρεστε ὑμεῖς πρὸς τὸ μὴ τοεῖν τὸ ὑμῖν συμφέρον ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ βλάβῃ γελᾶν τὴν εἰς τὴν⁴ ὑμετέριαν καταδίκην ἐν βαρβάτοις πολιτευσαμένην ἀλήθειαν, ἣν καὶ ὑμῖν ἐπιδημίσασαν ξενίσαι οὐ βούλεσθε διὰ τὰς ἀσελγείας ὑμῶν καὶ τὸ λιτὸν τῶν λόγων ἀντίς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆτε, ὅτι εἰκῆ⁵ φιλόλογοί ἐστε, καὶ οὐκ ἀληθεῖς φιλόσοφοι. μέχρι μὲν οὖν⁶ πότε λαλεῖν μανθάνετε, οὐ τὸ λαλεῖν⁷ οὐκ ἔχοντες; πολλὰ γὰρ παρ' ὑμῶν ῥήματα ἐνὸς οὐκ ἄξια λόγου. τί ἄρα ἐρεῖ ὑμῶν⁸ τὸ ἐλληνικὸν πλῆθος μία ψυγὴ γειόμενον, εἴπερ ἔσται κρίσις, ὡς οὗτος λέγει· διὰ τί, ὦ θεε, τὴν σὴν βούλησιν οὐκ ἐκήρυξας ἡμῖν; οὐ πάντως ἀκούσεσθε, εἴπερ ἀποκρίσεως καταξιωθήσεσθε, τάδε· ἐγὼ πάσας τὰς ἐσομένας πρὸ καταβολῆς κόσμου προαιρέσεις εἰδὼς, ἐκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἄξιον λανθανόντως πικραπήντισαι. τοῦτο δὲ αὐτὸ ὅτι οὕτως ἔχει βουληθεῖς τοὺς προσπεφευγῶτάς μοι πληροφορησαί, διατί ἀπ' ἀρχῆς ἐκ προτέρων γενεῶν τὴν ἐμὴν βούλησιν διημισία οὐκ εἴασα κηρυχθῆναι, νῦν πρὸς τῷ τέλει τιῷ βίον κήρυκας ἐμῆς βουλῆς ἀπέστειλα, οὐ καὶ γελῶνται καὶ ὑβρίζόμενοι χλευάζονται ὑπὸ τῶν μηδὲν ὠφελείσθαι ἐθέλοντων⁹ καὶ ἐπιτεταμένως τὴν ἐμὴν φιλίαν παραιτησαμένων; ὦ μεγάλης ἀδικίας, μέχρι θρόνου κινδυνεύουσιν οἱ κήρυκες, καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν εἰς σωτηρίαν καλουμένων ἀνδρῶν. τοῦτο δὲ τὸ ἀδίκως γινόμενον κατὰ τῶν ἐμῶν κηρύκων ἀπ' ἀρχῆς ἂν εἰς πάντα ἐγένετο, εἴπερ ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐκλιούντο οἱ ἀνάξιοι. τὸ γὰρ νῦν γινόμενον ὑπ' αὐτῶν ἀδίκως εἰς ἀπολογίαν τῆς ἐμῆς δικαίας γίνεται πικροῦς, ὅτι καλῶς τὸν τῆς¹⁰ τιμῆς ἄξιον λόγον ἀπ' ἀρχῆς δημοσίᾳ εἰς ὕβριν θείναι οὐκ ἠβουλήθη ἀιωφελῶς, ἀλλὰ σιγᾶσθαι αὐτὸν ὡς τίμον ἐβουλευσάμην, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀξίων, οἷς καὶ μετέδωκα, ἀλλὰ ἀπὸ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ὡς ὁρᾶτε ἀναξίων τῶν ἐμῶν μισούντων, καὶ ἐαυτοὺς φιλεῖν μὴ βουλομένων; καὶ νῦν γε¹¹ παρήντες γελᾶν τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἐμοῦ πρὸς τὸ τούτου ἐπάγγελμα πικρῶς θάνασθε, ἢ πικρῶς θανόμενου μου ὁ βουλούμενος ἀποκρινάσθω. καὶ μὴ ὡς ἀσελγεῖς κύνες ὑλάσσετε,¹² ψόφῳ ἀτάκτῳ βύοντες τῶν σώζεσθαι θελούντων τὰς ἀκοάς. ὦ¹³ ἀδικοὶ καὶ θεοστρυγεῖς καὶ τὸν σώζοντα λογισμῶν εἰς ἀπιστίαν ἀπισχολούντες, πῶς συγγνώμης τυχεῖν δυνησεσθε, τὸν τὴν θειότητα τοῦ θεοῦ ἀπαγγελλούμενον¹⁴ εἰπεῖν ὑμῖν¹⁵ ὑβρίζοντες· καὶ ταῦτα ἄνθρωπον, οὐ¹⁶ ἐχρῆν καὶ μηδὲν ἀληθεῖς λέγοντος,¹⁷ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ πρὸς ὑμᾶς¹⁸ ἀποδέξασθαι προαιρέσιν;

XII. Ταῦτά μου λέγοντος καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, πολὺς τῶν ὄχλων ἐγένετο θρόλλος. καὶ οἱ μὲν ὡς τὸν Βαρνάβαν ἐλεοῦντες συνῆραν μοι, οἱ δὲ ἠλίθιοι ὄντες δεινῶς κατ' ἐμοῦ ἔβρουχον τοὺς ὀδόντας. ἐπεὶ δὲ ἤδη ποτὲ ἐσπέρα κατειλήφει, τῆς χειρὸς λαβὼν τὸν Βαρνάβαν, μὴ θέλοντα βία¹ εἰς τὴν ἐμὴν ἡγὸν οἰκίαν, ἐνθα καὶ μένειν αὐτὸν ἐποίησα, ἵνα μὴ τις αὐτῷ χειρᾶς ἐπιβάλῃ. καὶ ἡμέρας ὀλίγας διατρίψας, καὶ τοῦ ἀληθοῦς² λόγου βραχεία κατηχίσας με, ὅσον ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, σπεύδειν ἔλεγον εἰς Ἰουδαίαν τῆς εὐσπότης χάριν, ὡς καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς ἐαυτοῦ ὁμοέθεσι συνεῖναι θέλων φανερώς δὴ μοι ἀποκαλύψας.

praevidens, sicut ex praesentibus dat plene intelligere iis, qui mentis iudicio utuntur. Quia enim eius voluntatis praecones nunc missi sunt non grammaticam profitentes artem, sed simplicibus et sinceris verbis consilium ipsius demonstrantes (ita ut, quicumque audierit, facile intelligat, quae dicuntur), neque cum habitu quodam invido cunctis se ipsum exhibere nolente: adestis vos ut, praeterquam quod non intelligitis, quod vobis expedit, damno vestro veritatem rideatis, quae apud barbaros ad vestram condemnationem versatur, quam vel ad vos pervenientem non vultis hospitio recipere propter libidines vestras verborumque eius simplicitatem, ne arguamini, quod temere philologi estis, non autem veri philosophi. Quousque ergo discitis loqui, qui dicere nil habetis? Multa quippe verba vestra ne unius quidem verbi pretio sunt aestimanda. Quid autem dicet graeca vestra multitudo, unanimis facta, si iudicium futurum est, ut iste ait: *Quare, Deus, voluntatem tuam non praedicasti nobis?* Nonne audietis, si omnino responsionem accipietis, haec: „Ego cum omnes futuras voluntates ante mundi constitutionem cognoscerem, unicuique pro merito suo latenter praevis occurri; quia autem id ipsum ita se habet volens iis, qui ad me confugerunt, plene manifestare, cur ab initio a primis generationibus voluntatem meam palam non siverim praedicari, nunc circa seculi finem praecones mei consilii misi, qui et irridentur, et contumeliis affecti deluduntur ab iis, qui nequaquam volunt adiuvari, quique amicitiam meam vehementer repudiarunt. O magnam iniuriam! mortis etiam periculum subeunt praedicatores, idque per eos homines, qui ad salutem vocantur. Hoc vero inique factum adversus praecones meos a principio apud omnes eventurum erat, si a principio ad salutem vocati fuissent, qui indigni sunt. Quod enim nunc ab iis iniuriose fit, in defensionem agitur iustae meae providentiae, quod praecclare doctrinam honore dignam nolui inutiliter ab initio ad contumeliam publice exponere, sed eam statui, ut venerandam, silentio tegi; non quidem apud eos, qui principio digni erant, quibus et tradidi, sed apud istos et consimiles, ut cernitis, indignos, odio me prosequentes, seque nolentes diligere?“ Et vero nunc desinentes huncce virum irridere, a me ipsius repromissionem audite, vel qui volet mihi percontanti respondeat. Ac ne velut petulantes canes latretis, incomposito strepitu aures eorum, qui salvari desiderant, obturantes. O iniusti ac Deo exosi et servatricem cogitationem avocantes ad incredulitatem, qua ratione veniam consequi poteritis eum, qui vobis Dei naturam se edocero promittit, contumelia afficientes, idque hominem, cuius bonam erga vos voluntatem grate excipere oportebat, etiamsi nil veri locutus esset?

XII. Quae cum dicerem aliaque his consentanea, multum in plebe ortum est murmur. Et alii quidem tanquam Barnabam miserantes mihi favebant; alii vero, qui erant stolidi, dentibus saeve in me stridebant. Cumque iam vespera advenisset, Barnabae manu apprehensa, invitum eum ad domum meam vi conduxi, ubi et manere feci, ne quis ei manus iniiceret. Et paucos dies commoratus postquam de vera doctrina breviter me instituerat, quantum intra paucos dies fieri potuit, properare se dixit in Iudaeam propter festum, seque deinceps cum suis popularibus degere velle, iam mihi aperte manifestavit.

Cap. XI. 1) θεότητος O. — 2) λόγοις deest in V. — 3) Or. om. ὄντ. οὐν ἄκ. — 4) τὴν om. O. — 5) Ita pro εἰκῆ ser. etiam Hom. I, 11, ubi corrigas. — 6) μέχρις οὐν O. — 7) οἱ τὸ καλῶς λαλεῖν Hom. I, 11 et Epit. c. 11. — 8) ὑμῖν O. — 9) θελότων O. — 10) τῆς des. in V. — 11) δὲ O. — 12) ὑλακτεῖτε O. — 13) ὦ deest in V et

Or. — 14) Or. ἐπαγγ. — 15) ὑμῖν εἰπεῖν ord. inv. O et Or. — 16) οὐ dos. in V. Tisch. supplet ὄν, vide scripturam codicis Or. nota sq. — 17) Ita corrigo. In O est καὶ μηδὲν ἀληθὲς λέγοντα, in V εἰ καὶ μηδὲν ἀληθὲς λέγοντα, ut Hom. et Or. — 18) ἡμᾶς V et Or.

Cap. XII. 1) βίαν O. — 2) ἀληθῶς V.

XIII. Ἐμοῦ μὲν¹ γὰρ εἰπόντος· σὺ μοι μόνον τοὺς τοῦ φανέντος θεοῦ οὓς ἤκουσας ἐκτίθου λόγους, καὶ γὰρ τῷ ἐμῷ κοσμήσας λόγῳ τοῦ θεοῦ κηρύξω τὴν βούλησιν, καὶ εἰθ' οὕτως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν συμπλεύσω σοι· λίαν γὰρ ποθῶ ἐπὶ τὸν τῆς Ἰουδαίας γενέσθαι τόπον· τάχα δὲ καὶ συνοικήσω ὑμῖν τὸν πάντα μου τῆς ζωῆς χρόνον·² αὐτὸς ταῦτα ἀκούσας ἀπεκρίνατο· σὺ εἰ μὲν ἱστορήσαι τὰ ἡμέτερα καὶ μαθεῖν τὸ συμφέρον θέλεις, ἐξαντῆς μοι σύμπλευσον· εἰ δὲ οὐ βούλει, τὰ σημεῖα τῆς οἰκήσεώς μου καὶ ὧν θέλεις, ἐγὼ σοι σήμερον ἐρῶ, ἵνα ὅτε βούλει ἐλθὼν ἐπιστῆς ἡμῖν· ἐγὼ γὰρ αὐριον πορεύσομαι³ ἐπὶ τὰ ἑμαντοῦ. καὶ δὴ ἀδυσώπητον ἰδὼν συνήλθον αὐτῷ μέχρι τοῦ λιμένος, καὶ μιθῶν παρ' αὐτοῦ, ἅπερ ἔλεγεν σημεῖα τῶν οἰκήσεων, ἔφην αὐτῷ· εἰ μὴ ὅτι αὐριόν τι⁴ ἀπαιτῶ ὀφειλόμενόν μοι, ἐξαντῆς ἂν συνέπλεόν σοι· πλὴν τάχιόν σε καταλήφομαι.⁵ καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ παραιθέμενος αὐτὸν τοῖς τοῦ πλοίου ἡγουμένοις, ὑπέστρεφον λυπούμενος, μεμνημένος τοῦ καλοῦ καὶ συνήθους φίλου.

XIV. Ἡμερῶν δὲ διατρίψας καὶ τὸ χρέος οὐχ ὅλον λαβεῖν δυνηθεὶς, τάχους ἔνεκα ἀμελήσας τοῦ περιλειφθέντος ὡς ἐμποδίου ὄντος, καὶ αὐτὸς εἰς Ἰουδαίαν ἀπέπλευσα, καὶ διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν εἰς Καισάρειαν κατήντησα τὴν Στράτωνος. ἐπίβαντος δέ μου τῆς γῆς καὶ ξενίαν θηρωμένου ἔμαθον, ὅτι Πέτρος τις λεγόμενος, τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ φανέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,¹ τοῦ σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος, ὁ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητῆς, αὐριον Σίμωνι τῷ ἀπὸ Γιτθῶν Σαμαρεῖ ζήτισιν ποιεῖται λόγων. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐδείχτην τὴν τούτου μοι μνησθῆναι μονήν· καὶ ὁμῶς ἔμαθον, καὶ τῷ πυλῶνι ἐπέστην· οἱ δὲ² ἐν τῷ οἴκῳ ἀντέβαλλον, τίς τε ὧν καὶ³ πόθεν ἦκω. καὶ ἰδὼν Βαρνάβας ἐκβὰς ἅμα τοῦ⁴ ἰδεῖν περιεπλάκη μοι πολὺν χαίρων καὶ δακρύων· καὶ λαβόμενός μου τῆς χειρὸς εἰσέφερεν ἔνθα ἦν ὁ Πέτρος λέγων μοι· οὗτός ἐστι Πέτρος, ὃν μέγιστον ἐπὶ τῇ τοῦ θεοῦ σοφίᾳ ἐπιγγελλόμεν σοι, ᾧ ἀπάνστως ἔλεγον πάντα τὰ κατὰ σὲ καλὰ ἅμα καὶ τὴν προαίρεσιν ἐξέφηνά,⁵ ὡς αὐτὸν γλίχασθαι καὶ ἰδεῖν σε. μέγα οὖν αὐτῷ δῶρην σε διὰ τῶν ἐμῶν προσφέρω χειρῶν· καὶ τούτο εἰπὼν προσενέγκας ἔφη· οὗτός ἐστι⁶ Κλήμης, Πέτρε.

XV. Ὁ δὲ ἀγαθὸς προσπιδίξας ἅμα τῷ¹ ἀκούσαι τὸ ὄνομα κατεφίλησε, καὶ καθεσθῆναι με ποιήσας ἐξαντῆς ἔφη· καλῶς ἐποίησας τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα ξενίσας Βαρνάβαν εἰς τιμὴν τοῦ ὄντος θεοῦ μεγαλοκρύντως, οὐκ αἰδεσθεῖς, οὐ φοβηθεῖς τῶν τῶν ἀπαιδευτῶν ὄχλων θυμῶν. μακάριος ἔση. ὡς γὰρ σὺ τὸν τῆς ἀληθείας πρεσβυτέρην ὄντα² ἐξένισας πάσῃ τιμῇ, καὶ ἀντὶ σε ἡ ἀλήθεια ξένον ὄντα τῆς ἰδίας πόλεως καταστήσει πολίτην· καὶ τότε χαρήσῃ μεγάλως, ὅτι βραχείαν τὴν δανείσας χάριν, προαίρεσιν λόγων καλῶν, αἰδίων καὶ ἀναφαιρέτων ἀγαθῶν ἔση κληρονόμος. καὶ μὴ κάμνε ἀντιβάλλον μοι τὸ σὺν ἡθῶς· πάντα γὰρ τὰ κατὰ σε ὁ ἀψευδὴς ἀπήγγειλε Βαρνάβας, σχεδὸν καθ' ἡμέραν τὴν ἀγαθὴν σου ποιούμενος μνήμην. καὶ ἵνα σοι ἐν ἐπιτομῇ ὡς γνησίῳ φίλῳ τὸ προκείμενον ἐρῶ· εἰ μὴ σοί τι ἐμποδίζει, συνοδεύσον ἡμῖν μεταλαμβάνων τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, ὧν κατὰ πόλιν ποιεῖσθαι, μέλλω μέχρι Ῥώμης αὐτῆς. καὶ σὺ δὲ εἴ τι βούλει, λέγε.

XVI. Καὶ γὰρ ἐξεθέμην τὴν ἀπ' ἀρχῆς μου προαίρεσιν, καὶ ὡς εἰς ζήτησεις ἀπίρους ἐκενώθην, καὶ πάντα ὅσα σοι τὴν ἀρχὴν προεδήλωσα, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν γράφω. ἐγὼ δὲ ἔλεγον·¹ σοὶ μὲν ἐτυίμως ἔχω συνοδεύειν· τούτο γὰρ οὐκ οὐδ' ὅπως χαίρων θέλω· πλὴν περὶ ἀληθείας πρῶτον πληρο-

XIII. Etenim cum ego quidem dicerem: Tu mihi tantummodo Dei, qui apparuit, sermones a te auditos expone, et ego oratione mea eos exorians Dei voluntatem praedicabo, sicque posthac intra paucos dies tecum navigabo; magnopere enim ad Iudaeae regionem pervenire cupio; fortasse etiam vobiscum per totam vitam habitabo: ille his auditis respondit: Tu, siquidem videre nostra, et quod expedit vis discere, mecum statim navigato; si nolis, signa domicilii mei et quorum volueris tibi hodie dicam, ut quando volueris venire, nobis occurras; ego enim cras ad mea revertar. Iam vero inexorabilem eum esse videns usque ad portum simul progressus sum, acceptisque ab eo signis, quae promiserat domiciliorum, ei dixi: Si non repetiturus essem cras aliquid, quod mihi debetur, iamiam tecum navigarem; citius autem te assequar. Et his dictis, commendatoque eo navis ductoribus, reversus sum tristis, memor boni et concordis amici.

XIV. Aliquot autem dies moratus cum totum debitum exigere non possem, ob festinationem reliquo, quod impedimento erat, neglecto, et ipse in Iudaeam enavigavi, postque quindecim dies adpulsi Caesaream Stratonis. Cum in terram descendissem, hospitium investigans audivi, quendam nomine Petrum, Iesu Christi Dei filii, qui in Iudaea apparuit et signa atque prodigia edidit, probatissimum discipulum, sequente die cum Simone Samaritano Ghittis oriundo disputaturum. Quibus acceptis petebam, ut mansio eius mihi indicaretur; et simulac didici, praesto adstiti ad fores. At illi in domo inter se conferebant, quisnam essem, ac unde venirem. Et ecce Barnabas egressus statim ut vidit, complexus est me multum gaudens ac lacrimans; apprehensaque manu mea, introduxit in locum, ubi erat Petrus, mihi que dixit: Hic est Petrus, quem in Dei sapientia maximum tibi significabam, et cui continuo omnia, quae in te bona sunt simul cum proposito narraui, ut ipse te videre aveat. Magnum ergo ei munus te manibus meis offero. Quod cum dixisset, oblato me ait: Hic est Clemens, Petre.

XV. Bonus autem ille simul ac nomen audivit, prosiliit et osculatus est, ac sedere me fecit, statimque dixit: Recte fecisti, praeconem veritatis Barnabam in veri Dei honorem magnanime hospitem excipiendo non pudens, nec veritus furorem imperitae multitudinis. Beatus eris. Quemadmodum enim tu eum, qui veritatis legatus erat, cum omni honore excepisti hospitio, ipsa quoque te veritas hospitem suae urbis civem constituet: tuncque magnopere laetaberis, quia nunc parvam foeneratus gratiam, bonorum sermonum desiderium, bonorum aeternorum et quae auferri nequeunt, haerens constitueris. Nec vero moribus tuis mihi enarrandis te defatiges; nam omnia, quae attinent ad te, Barnabas annuntiavit, qui mentiri nescit, fere quotidie grata tui mentione facta. Utque tibi, tanquam sincero amico, id quod quaeritur, brevi dicam: nisi tibi aliquid impedimento est, iter nobiscum fac ac participa sermones veritatis, quos per singulas civitates ipsam usque Romam habiturus sum. Tu vero, si aliquid cupis, effare.

XVI. Et ego exposui, quod ab initio propositum habuerim, et quemadmodum quaestionibus inexplicabilibus fuerim exhaustus, et quaecumque tibi principio antea significavi, ut ne eadem iterum dicam. Respondi autem: Paratus quidem sum tecum proficisci, id quod nescio quomodo

Cap. XIII. 1) *μέν* om. O. — 2) Sic Tischendorffii cod. Or., ubi notula in margine: *γρ. βιόν* Codd. OV *βιόν* o. utroque Homiliarum Codice. — 3) Or. *πορεύσωμαι*. — 4) *τι* om. V. — 5) Vocc. *πλὴν ἰαχίόν σε καταλήψομαι* desunt in V.

Cap. XIV. 1) Pium epitomatoris glossema est *Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ*

θεοῦ p. *ἀνδρὸς* Hom. I, 15. — 2) *θεασάμενοι δὲ οἱ* Hom. I, 15. *θεασάμενοι δέ με οἱ* Epit. c. 14. — 3) *καὶ* om. O. — 4) Ita O V. — 5) *ἐξέτανα* V. — 6) *ἔστιν* V.

Cap. XV. 1) *τοῦ* O. — 2) *οὕτω* Hom. I, 16. Epit. c. 15.

Cap. XVI. 1) *ἔλεγον δὲ* absque

κρατηθῆναι θέλω, ἵνα γινῶ, εἰ ἡ ψυχὴ ὑγιητὴ τυχάνει,² ἢ ἀθανάτως ἐστὶ· καὶ εἰ αἰδώς οὐσίαι περὶ ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα ἔχει κριθῆναι· καὶ εἰ τί ποτέ ἐστιν δίκαιον ἢ³ ἀρίσκον θεῶ· καὶ εἰ γέγονε κόσμος,⁴ καὶ διὰ τί γέγονε· καὶ εἰ οὐ λυθίσεται, καὶ εἰ λυθήσεται· καὶ εἰ κρείττων ἐσται, ἢ οὐδὲ ἐσται· καὶ ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα μαθεῖν ἤθελον. ὁ δὲ Πέτρος πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· συντόμως σοι, ὦ Κλήμη, τὴν τῶν ὄντων γινῶσιν παρεξομαι· καὶ τὰ τῶν ἐξαυτῆς ἄκουσον.

XVII. Ἡ τοῦ θεοῦ βουλή ἐν ἀδίλῳ γέγονε κατὰ πολλοὺς τρόπους τοῖς ἀνθρώποις. τὰ μὲν πρῶτα διὰ τὸ κρατηθῆναι αὐτοὺς εἰσαγωγῇ κακῇ,¹ συνιθεῖα δειτῇ, ὁμιλία οὐ καλῇ, προλήψει οὐκ ὀρθῇ· καὶ διὰ ταῦτα πλάνη, ἔπειτα ἀφοβία, ἀπιστία, πυρνεία, φιλαργυρία, κενοδοξία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μινρία κακὰ, ὥσπερ καπνοῦ πλῆθος εἰς ἓνα οἶκον οἰκούντων τὸν κόσμον,² τῶν ἐνδοθεν οἰκούντων ἀνδρῶν ἐπιθολώσαντα τὰς ὁράσεις, οὐκ εἶασεν ἀναβλέψαντας ἐκ τῆς διαγραφῆς τὸν δημιουργήσαντα νοῆσαι θεὸν, καὶ τὸ τούτῳ δυκοῦν γνωρίσαι. διὸ τοὺς φιλαλήθεις ἔσωθεν χρῆ ἐκ στέρνων βροῆσαντας ἐπικυρία πρυσκαλήσασθαι φιλαλήθει λογισμῶ παρὰ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ κυρίου δὲ³ καὶ θεοῦ καὶ⁴ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λαβεῖν, ἵνα τις ἐντὸς ὧν τοῦ οἴκου τοῦ πεπλισμένου καπνοῦ πρυσίων ἀνοιξάι θύραν δυνηθῇ. ὥστε τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ ἡλίου φῶς εἰσκριθῆναι τῷ οἴκῳ, τὸν δὲ ἐντὸς τοῦ πυρὸς ὄντα ἐκβληθῆναι καπνόν. ὅπως διαβλέψαντες οἱ ἄνθρωποι πιστεύσωσιν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως γεννηθέντα, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον,⁵ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀρήϊτως ἐκπορευόμενον, ἓνα θεὸν γνωρίζοντες ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀναρχον, ἀτελεύτητον, αἰώνιον, αἰδιον, ἄκτιστον, ἄτρεπτον, ἀνυλλοιώτον, ἀπλοῦν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀναρῆ,⁶ ἀπερίγραπτον, ἀπερίληπτον, ἀκατάληπτον, ἄπειρον, ἀκατανόητον, ἀγαθόν, δίκαιον, παντοδύναμον, πάντων κτισμάτων δημιουργόν, παντοκράτορα, παντεπύπτην, πάντων προνοητήν, ἐξουσιαστήν καὶ κητήν, καὶ οὕτως ἀναγεννηθέντες δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, συγκληρονόμοι καταστῶσι τῶν πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναγεννηθέντων υἱῶν τοῦ θεοῦ.

XVIII. Διὸ πρὸ παντὸς ζητήματος ἐτοιμῶς πρόσελθε ὡς υἱὸς πατρὸς, ἵνα καὶ τῶν ὀρωμένων καὶ τῶν ἀωράτων ἀψευδῶς τὴν γινῶσιν θεὸς παράσχῃ σοι. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ κληθῆναι οὐ θέλεις ἢ βραδύνεις, δικαίαι θεοῦ κρίσει ἀποκληρώση, τῷ¹ μὴ θελήσαι μὴ θεληθεῖς· καὶ μὴ τοι νομίσης, ὅτι ἔαν² πάντων τῶν ποτὲ γενομένων εὐσεβῶν εὐσεβέστερος γένη, ἀβύπτιστος δὲ ἦς, ἐλπίδος³ τυχεῖν δυνηθῆναι ποτέ· ταύτη γὰρ μάλλιν πλείονα ὑφῆξεις κόλιασιν, ὅτι καλὰ ἔργα οὐκ ἐποιήσας καλῶς. καλῇ γὰρ εὐποιΐα, ὅπῳτ' ἂν ὡς ὁ θεὸς ἐκέλευσε γίνηται.⁴ σὺ δὲ εἰ οὐ θέλεις, ὡς ἐκείνῳ ἔδοξεν,⁵ βαπτισθῆναι, τῷ σῶ θελήματι ὑπηρετῶν, ἐχθραίνεις τῇ ἐκείνου βουλή. ἀλλ' ἴσως εἰς τί συμβάλλεται πρὸς εὐσέβειαν τὸ βαπτισθῆναι ὕδατι; πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δόξαν θεῶ πριάττεις· δεύτερον δὲ ἐξ ὕδατος⁶ καὶ πνεύματος ἀναγεννάσαι θεῶ, καὶ τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σοι γενομένην καταλλάσσεις⁷ γέννησιν, καὶ οὕτως⁸ σωτηρίας τυχεῖν δύνη, ἄλλως δὲ ἀδύνατον· οὕτω γὰρ ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀφθαρσίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν ἐνανθρωπήσας θεὸς λόγον εἶπεν ἡμῖν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἔαν μὴ ἀναγεννηθῆτε δι' ὕδατος καὶ πνεύματος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.⁹ διὸ πρόσελθε τῷ ὕδατι, τοῦτο γὰρ μόνον τῆς τοῦ πνεύματος

lactus cupio, nisi quod prius volo certior de veritate fieri, ut sciam utrum anima mortalis sit an immortalis; et si sempiterna sit, an ob ea, quae hic gessit, iudicari debeat; itidem an aliquid sit iustum vel Deo gratum; praeterea factusne sit mundus, et quare factus; et utrum non dissolvatur, an dissolvatur; et an melior futurus, an nec futurus omnino; ac ne singula prosequar, haec atque consequentia cognoscere vellem. Sed Petrus ad haec respondit: Breviter tibi, o Clemens, rerum scientiam exhibebo; et iam nunc audi.

XVII. Dei voluntas hominibus ob multas rationes occulta fuit. Primum quidem, quod gubernabantur prava institutione, consuetudine perniciose, malo colloquio, non recta opinionum anticipatione; et eapropter error, deinde temeritas, incredulitas, fornicatio, avaritia, inanis gloria, aliaque similia innumera mala, velut ingens fumus unam domum mundum incolentia intus habitantium hominum visum offuscarunt, nec permiserunt aspicientibus, mundi creatorem Deum intelligere ex iis, in quibus ipse se pinxit, neque cognoscere, quod ei placet. Quo circa oportet, ut veritatis studiosi intus ex pectore clamantes auxilium petant cum mente veritatis studium adamante a solo bono Domino, Deo autem ac Salvatore nostro Iesu Christo, quo aliquis intra domum fumo plenam consistens progredi foresque aperire possit, ut lumen solis, quod extra est, intromittatur in domum, ignis vero fumus, qui intro est, eiciatur. Ut homines, cum perspexerint, credant in unum Deum potentem, et in unigenitum eius filium ex eo ante saecula inenarrabili modo genitum, et in spiritum sanctissimum ex eodem ineffabili ratione procedentem, atque unum Deum cognoscant in tribus personis, principio carentem, finis expertem, aeternum, perpetuum, increatum, immutabilem, variationi non obnoxium, simplicem, non compositum, incorporeum, invisibilem, non tactum, qui nec circumscribi, nec comprehendere potest, quem assequi non licet, immensum, intelligibilem, bonum, iustum, omnipotentem, creaturarum omnium opificem, omnium dominatorem, inspectorem cunctorum, provisorem omnium, dominum ac iudicem, ac ita aqua et spiritu renati, cohaeredes constituantur filiorum Dei renatorum ad incorruptionem.

XVIII. Qua propter ante quamlibet disquisitionem prompte tanquam filius ad patrem accede, ut cum visibilium tum invisibilium cognitionem vero tibi praebet Deus. Sin etiam post vocationem non vis aut haesitas, iusto Dei iudicio exhaeres eris, a Deo nimirum repudiatus, quia tu eum noluisti. Nec vero putes, etiamsi omnibus, qui unquam fuerunt, piis pietate praestes, baptizatus autem non fueris, te spem [salutis] habiturum. Non enim maiores poenas dabis, quod bonis operibus non recte usus es. Nam bonum est, quod praeclare agitur, si fit, quomodo Deus id fieri iusserit. Tu vero si, uti illi visum est, nolis baptizari, tuae obsequens voluntati, consilio eius repugnas. Sed fortasse dices: Quid ad pietatem confert, si aqua baptizet? Primum quidem, quod Dei beneplacito stas; deinde quod aqua et spiritu Deo renasceris, pristinamque tuam a cupiditate profectam originem permutabis, eoque modo salutem consequi potes, id quod aliter fieri nequit. Ita enim Deus verbum, quod salutis et immortalitatis generis nostri causa humanam induit naturam, nobis dixit: Amen

ἐγὼ O. — 2) τυγχάνει om. V. — 3) Or. καὶ. — 4) Or. γέγονεν ὁ κόσμος.

Cap. XVII. 1) Epit. et Or. inserunt συντροφεύει πονηρῶν, ut Hom. — 2) εἰσιὸν δὸν τὸν οἶκον τοῦ κόσμου vel εἰσιὸν τὸν οἶκον τοῦ κόσμου pro εἰς ἓνα οἶκον οἰκοῦντα τὸν κόσμον concecit Uhlhorn l. c. p. 158 not. 9. ὡς p. εἰς ed. Cot. An scribendum: ὡς ἓνα οἶκον εἰσοικοῦντα τὸν κόσμον? Cfr. Ep.

Barnabae c. 16 nostrae Patrum Apost. ed. — 3) δὲ est in OV. — 4) Voc. θεοῦ καὶ om. O. — 5) ἅγιον O. — 6) ἀναμφη des. in O.

Cap. XVIII. 1) τὸ O. — 2) Rectius καὶ Epit. c. 18. — 3) ἐλπίδος ἀγαθῆς Epit. — 4) γένηται O. — 5) ἔδοξε O. — 6) ὅτι δι' ὕδατος Epit. — 7) καταλλάσσει O. — 8) οὕτω O. — 9) Ioan. 3, 5.

ὁρμὴν σβέσαι δύναται· καὶ μὴ ἀναβάλλον, ὅτι ἡ ἀναβολὴ κίνδυνον φέρει δια τὸ ἀδύνατον εἶναι τοῦ θανάτου τὴν προθεσίαν.

XIX. Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπεκρινάμεν· ἤδη εὐχαριστῶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ νῆψι καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὅτι ὡς ἐβουλόμην πληροφορηθῆναι, οὕτω μοι παρέσχεν.¹ πλὴν περὶ ἐμῶν τὸ λοιπὸν ἀμέριμνος ἴσθι, ὅτι οὐπώποτε ἐνδοιάσω πρὸς τι τῶν ὑπὸ σοῦ λαλιθέντων, ὥστε κύριέ μου Πέτρος μὴ ἀθύρει, ὡς ἀναισθήτῳ μέγιστα δωρούμενος ἀγαθὰ. οἶδα γὰρ, ὅτι ἐν ἔστιν,² ὃ βούλεται τις καὶ ταχέως λαβεῖν καὶ βραδέως μὴ τυχεῖν· αἰσθάνομαι γὰρ τοῦ δοθέντος μοι διὰ τάχους χαρίσματος. ταῦτά μου εἰπόντος ὁ³ Πέτρος ἔφη· χάριν ὁμολογῶ τῷ θεῷ καὶ περὶ τῆς σῆς σωτηρίας, καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἀπολαύσεως. πλὴν νήστευσον τριῶν μηνῶν ἡμέρας, καὶ λαμβάνεις τὸ ἅγιον βάπτισμα· ἀρξαι τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῆς αὔριον. ἔστι δέ μοι ἡ αὔριον πρὸς Σίμωνα τὸν μάγον διάλεξις· καὶ μὴ ὀκλάσης παρεῖναι μοι ἐν ταῖς τῶν ἀντικειμένων⁴ ζητήσεσιν.⁵ καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ τροφῆς αὐτὸς μεταλαβὼν, ἰδίαν καμὲ μεταλαβεῖν ἐκέλευσεν. εὐλογήσας δὲ ἐπὶ τῆς τροφῆς καὶ εὐχαριστήσας, ἐπήγαγε λέγων· δόξῃ σοι ὁ θεὸς κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναι μοι, καὶ βαπτισθῆναι τῆς αὐτῆς τοι μεταλαβεῖν τροπέζης. ταῦτα εἰπὼν ἠσυχάζειν μοι προσέταξεν· ἤδη γὰρ πῦρ καὶ τὸν ὕπνον ἀπῆρτε ἡ τοῦ σώματος φύσις.

XX. Τῇ μὲν οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγὼ Κλήμης ἔτι τῆς νυκτὸς οὔσις διηπνισθεὶς καὶ μαθὼν τὸν Πέτρον ἐρηγορότα καὶ τοῖς συνουσί περὶ θεοσεβείας¹ διαλεγόμενον, οἱ ἦσαν δέκα καὶ ἕξ, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐκθεῖναι² ἐβουλευσάμεν, ὅπως ἐπιγνώσκει καὶ τίνες ἦσαν· πρῶτος Ζαχαρίας ὁ ποτε τελώνης, καὶ Σοφωνίας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰωσήφος τε καὶ ὁ τοῦτου σύντροφος Μιχαίας, προσέτι δὲ Θωμᾶς καὶ Ἐλιέζερ οἱ δίδυμοι, καὶ Αἰνέας ὁ ἱερεὺς, καὶ Λάζαρος ὁ ἱερεὺς, ὃν ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τετραήμερον ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ Ἐλισσαῖος³ καὶ Βενιαμὴν ὁ τοῦ Σαφραῖ, ὁμοίως γὰρ Ρούβιλος καὶ Ζαχαρίας οἱ οἰκοδόμοι, Ἀνανίας τε καὶ Ἀγγαῖος οἱ Ἰαμμυνοί,⁴ ἔτι τε Νικίτης καὶ Ἀκύλας οἱ ἐταῖροι, πλὴν εἰσῆλθον καὶ ἐγὼ, καὶ πρῶταγορεύσας ἐκαθέστην αὐτοῦ κελεύσαντος.

XXI. Ὁ δὲ τὸν προκειμένον ἐγκόψας λόγον, ὥσπερ ἀπολογούμενος ἐπληροφόρει, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐξύπνισέ με, ὅπως τὸν λόγον¹ ἐπακούσω, αἰτίαν τιθέμενος τὸν ἐκ τοῦ πλοῦ σκυλμὸν· ἐκεῖνον γὰρ πεφθῆναι μοι θέλων, ἠσυχάζειν εἴασεν. ὁπότεν γὰρ ἡ ψυχὴ περὶ τὸ λοιπὸν τῷ σώματι ἀσχολεῖται, τὰ προσφερόμενα μαθήματα οὐ κατ' ἀξίαν προσίεται. τοῦτου ἕνεκα διαλέγεσθαι οὐ βούλομαι οὔτε διὰ τινα συμφορὰν λυπούμενοις ἢ ἀμέτρως ὀργιζομένοις, ἢ πρὸς λύσσαν ἔρωτος ἐκτετραμμένοις, ἢ τὸ σῶμα καταπεπονημένοις, ἢ ὑπὸ βιωτικῶν φροντίδων περιορισμένοις ἢ ἄλλοις τισὶ πάθεσιν ὀχλουμένοις, οἷς ἡ ψυχὴ, ὡς ἔφη, ὑποπίπτουσα καὶ τῷ σώματι πάσχοντι συναλγοῦσα τὴν ἑαυτῆς φρόνησιν ἀσχολεῖ.

XXII. Καὶ μὴ λεγέτω τις· οὐ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπολαύσις καὶ νουθεσίας προσφέρειν τοῖς φαῦλον τι πράττουσι φημί· εἰ μὲν ἀνύει τις, προσφερέτω· εἰ δὲ μὴ, τῷ καιρῷ εἰξάτω· ἐγὼ γὰρ οἶδα, ὅτι πάντα καιρὸν ἴδιον ἔχει. διὸ καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοὺς τὴν ψυχὴν ῥωννύντας λόγους πρὸ τῆς κακώσεως ἐπιδιδόναι, ἵνα εἴ ποτε ἐπέλθοι τι φαῦλον, ὁ νοῦς προωπλισμένος ὀρθῶς τῷ λογισμῷ, τὸ ἐπενεχθῆν ὑποστήναι δυναθῆ. τότε γὰρ αὐτῷ διὰ γνώμης ἀγαθῆς ὄντι¹ παρὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολέμου οἶδεν ὁ νοῦς συντρέχειν. πάντες μὲν οὖν

dico vobis, nisi renati fueritis aqua et spiritu in nomen patris et filii et spiritus sancti, in regnum caelorum haudquaquam introibitis. Quocirca ad aquam accede, siquidem haec sola ignis vim extinguere potis est; neque differ, quoniam dilatio periculum affert, cum incertum sit, quando vitae terminus instet.

XIX. Quae cum dixisset, respondi: Gratias iam ago Deo patri et unigenito eius filio et sancto eiusdem spiritui, quia sicut volui plenitudinem certitudinis accipere, ita etiam mihi contingere fecit. Nec posthac de me sollicitus esto, neque enim me unquam ulla ex parte haesitantem aut dubium tua tenebit oratio, ita ut, domine mi Petre, diffidere nolueris, tanquam sentiendi experti maxima bona donaturus. Scio enim, hoc esse eiusmodi unum, quod quispiam celeriter potius velit accipere quam ocius assequi; sentio enim mihi velociter datum charisma. Haec ubi locutus sum, Petrus dixit: Gratiam habeo Deo et pro salute tua et pro meo gaudio. Itaque per trium mensium dies ieiuna, et baptismum sanctum accipies; caeterum inde a crastino die incipe. Erit autem mihi cras sum Simone mago disputatio; nec ambigas, mihi adesse in adversantium controversiis. Quae cum dixisset, et ipse cibum sumpsit, et me separatim sumere iussit. Benedicto autem cibo et gratiis peractis haec subiunxit: Det tibi Deus, ut in omnibus mihi similis efficiaris, utque baptizatus eiusdem mecum particeps fias mensae. Quibus dictis quiescere me praecepit; iam enim et somnum natura corporis expetebat.

XX. Postero igitur die ego Clemons, cum adhuc nox esset, expergefactus ubi intellexi, Petrum vigilare et cum iis, qui una aderant, de cultu Dei disserere (erant autem sedecim, quorum et nomina apponere volui, ut quinam ii quoque fuerint, addiscas: primus Zacchaeus quondam publicanus et Sophonias eius frater, Iosephus eiusque sodalis Michaeas, praeterea Thomas et Eliezerus gemini, et Eneas sacerdos, et Lazarus sacerdos, quem a mortuis excitavit quatruiduanum dominus noster Iesus Christus, Elisaeus, Beniamin Saphrae filius, itidem Rubilus et Zacharias architecti, Ananias et Aggaeus Iammeni, necnon Nicetas et Aquila socii), ego quoque ingressus sum, et cum salutassem, iubente eo consedi.

XXI. Ille autem instituto sermone interrupto, quasi ut se excusaret, certiore me fecit, cur me non expergefecisset ad sermonem audiendum, causam significans navigationis molestiam; nam illam mihi sedari volens, quiescere me sinebat. Etenim quando anima circa id, quod corpori deest, occupatur, doctrinam oblatam non, prout decet, amplectitur. Quapropter sermocinari nolo cum iis, qui aut calamitatis cuiuspiam causa contristantur, vel immodice irascuntur, vel in amoris rabiem se convertunt, vel corporis labore defatigati sunt, vel a curis secularibus vexantur, vel aliis quibusdam turbantur affectibus, in quibus hominibus anima, quemadmodum dixi, concidens et cum corpore aegrotante condolens vacat sua prudentia.

XXII. Neque dicat aliquis: Non ergo oportet consolationes et admonitiones iis admovere, qui mali aliquid habent ac gerunt. Aio: Quod si quidem aliquis proficit, adhibeat; sin minus, tempori concedat. Scio enim, cuncta habere suum tempus. Quare oportet sermones, qui animum roborant, hominibus ante vexationem tradere, ut si quid forte pravi acciderit, mens prius armata recta ratione possit id perferre, quod illatum est. Tunc quippe ei, qui boni consilii ope existit, mens in ipsa conflictationis acie

Cap. XIX. 1) παρέσχε O. — 2) ὅτι ἐνεστιν ὦν O. — 3) ὁ om. O. — 4) ἀποκειμένων O. — 5) ζητήσεσι O.

Cap. XX. 1) θεολογίας Or. Tischendorffii, item noster Hom. Cod. — 2) Or. ἐκθῆναι. — 3) Πούβηλος V. — 4) Ἰαμνινοὶ O. Coteler. adnotat: Forte scribendum Ἰαμνηνοὶ, a Iamnia, ut

iiidem sint Iamneni qui Iamnitae 2 Macc. XII, 9. At lectio Epitom. Ἀμμηνοὶ exponi potest per civitatem nomine Amma, de qua Ios. XIX, 30.

Cap. XXI. 1) τῶν λόγων O.

Cap. XXII. 1) τότε γὰρ καὶ τῷ διὰ γνώμης ἀγαθῆς βοηθησαντι Hom. II, 3. Nil eiusmodi Epit. c. 22. —

ἧσοι ποτε ἐζητήσαν τὸ ἀληθές, τὸ δύνασθαι εὐρεῖν ἐαυτοῖς πιστεύσαντες, μὴ δεόμενοι θείας διδαχῆς,² ἐπιδρευέτησαν· τούτο ἵπερ πεπόνθασι καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ καὶ βαρβάρων οἱ σπινδιαιότεροι. ἐκ στοιχασμῶν γὰρ ἐπιβίλλοντες τοῖς ὁριετοῖς περὶ τῶν ἀδύλων ἀπεφίησαν τὸ ὅπως ποτε πιστευστῶν αὐτοῖς τούτο ἀληθές εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες ὅτι ὁ ἀλήθειαν ζητῶν, παρὰ τῆς αὐτοῦ πλάνης μαθεῖν αὐτὴν οὐ δύναται· ὅθεν, ὦ φίλε Κλήμη, εἴ γε τὰ τῷ θεῷ διακρίνοντα γινῶναι θέλεις παρὰ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ διδάσκοντος ἄνθρωπον γινῶσιν, παρὰ τούτου μόνου μαθεῖν ἔχεις, ὅτι μόνος οἶδε τὴν ἀλήθειαν· τῶν γὰρ ἄλλων εἴ τις ἐπίσταται τι, παρὰ τούτου ἢ τῶν τούτου μαθητῶν λαβῶν ἔχει.

XXIII. Ἔστι τε¹ αὐτοῦ τὸ βούλημα, ὅτι εἰς θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσειν, οὗ κόσμος ἔργον· ὅς δίκαιος ὢν πάντως ἐκάστῳ πρὸς τὰς πράξεις ἀποδώσει ποτέ. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, φύσει δίκαιον εἶναι λέγοντα τὸν θεόν, καὶ τὰς ἀνθρώπων ψυχὰς ἀθανάτους εἶναι πιστεύειν. ἐπεὶ ποῦ τὸ δίκαιον αὐτοῦ, ὅπου τινὲς εὐσεβῶς βιοτεύσαντες, κακουχηθέντες βιαίως ἀνηρέθησαν, ἐνὶ δὲ ἰσεβείς πολὺ γεγενημένοι, ἐν πολυτελείᾳ βίου τρυφήσαντες τὸν κοινὸν ἀνθρώπων θάνατον ἐτελεύτησαν; ἐπεὶ οὖν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας ὁ θεὸς ἀγαθὸς ὢν δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄλλως² δίκαιος εἶναι γνωσθήσεται, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν χωρισμὸν τοῦ σώματος ἀθάνατος ἦ, ἵνα μετὰ τὸ ἀπολαβεῖν τὸ ἴδιον σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει ὁ μὲν κακός, ὡς ἐνταῦθα ἀπολαβὼν τὰ ἀγαθὰ,³ ἐκεῖ περὶ ὧν ἠμαρτεν⁴ κολασθῆ, ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐνταῦθα περὶ ὧν ἠμαρτεν⁵ κολασθεῖς, ἐκεῖ ὡς ἐν κόλποις δικαίων τῶν ἀγαθῶν κληρονόμος καταστῆ. ὅτι τοίνυν ὁ θεὸς δίκαιος, πρόδηλον ἡμῖν ἐστίν⁶ καὶ ὅτι⁷ κρίσις γίνεται, καὶ ὅτι αἱ⁸ ψυχαὶ ἀθάνατοι τυγχάνουσιν. εἰ δέ τις, ὡς τῷ Σαμαρεῖ Σίμωνι δοκεῖ, τὸ δίκαιον εἶναι⁹ θεῷ μὴ θέλοι δοῦναι, τίτι ἐτι τούτῳ τις δοῦναι δύναται,¹⁰ ἢ καὶ τὸ γενέσθαι δύνασθαι; τῆς γὰρ ῥίζης τῶν ὅλων τούτο οὐκ ἐχούσης, ἀνάγκη πᾶσα νοεῖν, ὅτι τῇ¹¹ τῶν ἀνθρώπων φύσει ὡς ἐν καρποῖς εὐρεῖν ἀδύνατον. εἰ δὲ ἐστὶν εὐρεῖν ἐν ἀνθρώποις, πόσῳ μᾶλλον ἐν¹² θεῷ; εἰ δὲ οὐδαμοῦ οὔτε παρὰ θεῷ, οὔτε παρὰ ἀνθρώποις ἐστὶν εὐρεῖν τὸ δίκαιον, πάντως οὐδὲ τὸ ἀδίκον. ἀλλ' ἐστὶν¹³ τὸ δίκαιον. δικαιοσύνης γὰρ οὔσης, τὸ ἀδίκον λέγεται, ὡς περ παραβαλλομένης τῆς δικαιοσύνης αὐτῇ καὶ ἐναντίως ἔχειν εὐρισκόμενης, ἀδικία λέγεται.

XXIV. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Κλήμης, τίς ἄρα τυγχάνει, ἔφην, οὗτος,¹ ὃν λέγεις Σίμωνι Σαμαρεῖτην, μαθεῖν ἠθέλον.² ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· εἰ θέλεις μαθεῖν, πάρεστί σοι τὸ³ γινῶναι, παρ' ὧν καὶ γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν πάντα ἠκρίβωσα.⁴ καὶ μεταπεμπόμενος ἐκέλευσεν Ἀκύλαν καὶ Νικήτην πάντα μοι τὰ κατὰ τὸν Σίμονα ἀκριβῶς διηγήσασθαι. οἱ δὲ τὸν θεὸν μαρτυρούμενοι⁵ μὴ δὲν ψεύσασθαι, ἐξετίθεντο. ὧν⁶ πρῶτος ὁ Ἀκύλας ἤρξατο λέγειν οὕτως· ἀκουσον, φίλτατε ἡμῖν⁷ ἀδελφὲ, ὅπως ἀκριβῶς πάντα τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα εἰδῆς, τίνας τε ὧν καὶ τίς καὶ πόθεν, καὶ τίνα ἐστίν, ἃ πράττει, καὶ πῶς καὶ διὰ τί.

XXV. Σίμων οὗτος πατὴρ μὲν ἐστὶν Ἀντωνίου, μητρὸς δὲ Ῥαχίλ, Συμαρεὺς τὸ ἔθνος, ἀπὸ Γιτιθῶν¹ τῆς κώμης, τῆς πόλεως ἀπεχούσης σχοίρων· ἔξ. οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον γεγονώς, ἐλληνικῇ παιδείᾳ

2) Voc. μὴ δεόμενοι θείας διδαχῆς desiderantur Hom. II, 7.

Cap. XXIII. 1) δὲ Hom. II, 12. - 2) ἄλλως γε O. — 3) τὰ ἀγαθὰ ἀπολα-

solet concurrere. Quotquot igitur unquam verum quaesierunt, se putantes id per semet ipsos posse invenire, divina nimirum doctrina non egentes, decepti sunt: id quod et Graccorum sapientibus et Barbarorum anxie studiosis evenit. Nam coniecturis considerantes visibilia de rebus obscuris pronunciarunt, quod sibi quoque modo videbatur, id verum esse arbitrati, nescientes, quod qui veritatem quaerit, a suo errore non potest eam addiscere. Unde, amice Clemens, si cupis, quae ad Deum pertinent, cognoscere, a domino et Deo et Salvatore nostro Iesu Christo, qui hominum docet scientiam, ab eo solo discere potes, quia solus novit veritatem; aliorum enim si quis aliquid cognoscit, ab eo aut ab eius discipulis traditum accepit.

XXIII. Et sententia eius est, Deum unum esse in tribus personis, cuius mundus opus est, quique iustus cum sit, unicuique omnino pro actis aliquando retribuet. Necesse quippe omnino est, ut qui asserit Deum natura esse iustum, etiam immortalis esse hominum animas credat. Quoniam ubi erit iustitia eius quando aliqui, cum pie vixissent, tamen male habiti per vim e medio sublatis sunt, quidam vero cum valde impii extitissent atque vitae luxui ac deliciis indulgissent, communi tamen hominum morte obierunt? Quandoquidem igitur absque ulla contradictione Deus, bonus cum sit, iustus etiam est, nec aliunde iustus esse cognoscetur, nisi anima post separationem a corpore sit immortalis, ut quando in resurrectione suum corpus recuperarit, malus quidem tanquam qui hic bona receperit, ibi pro iis, quae deliquit, puniatur, bonus autem, hic pro delictis castigatus, illic quasi in sinu iustorum haeres bonorum constituatur. Quandoquidem igitur Deus iustus est, constat inter nos, iudicium quoque fore, et animas esse immortales. Si quis vero, quemadmodum Simoni Samaritano placet, Deo iustum esse nolit concedere, cui iam aliquis tribuere potest, ut iustus sit, vel esse possit? Nam si id cunctorum radix non habet, prorsus necesse est cogitare, illud quoque in hominum natura, tanquam in fructibus non posse reperiri. Si autem inveniatur in hominibus, quanto magis in Deo? Quod si iustitia nusquam, neque apud Deum, neque apud homines reperitur, plane neque reperitur iniustitia. At iustitia existit. Nam exstante iustitia iniustitia quoque dicitur, quae ita vocatur, quasi cum ea iustitia comparatur, eique inveniatur contraria.

XXIV. His auditis ego Clemens dixi: Scire vellem, quisnam sit ille, quem Simonem Samaritanum appellas. Et Petrus respondit: Si cupis discere, licet tibi cognoscere ab iis, a quibus et ego cuncta illius accurate rescivi. Vocatisque Aquila et Niceta, praecepit eis, ut omnia mihi de Simone diligenter enarrarent. At illi, Deum attestati, se nullatenus mentituros, exposuerunt. Quorum prior Aquila coepit ita dicere: Audi, carissime nobis frater, ut accurate cognoscas omnia viri illius, cuiusnam sit, et quis et unde, et quatenam sint, quae facit et quomodo, quamque ob causam.

XXV. Hic Simon ex Antonio patre et matre Rachele descendit, natione Samaritanus, Gitthis oriundus vico, qui sex schoenos ab urbe distat. Is Alexandriae ad Nilum versatus graeca disciplina cum multum

βῶν ordinat O. — 4) ἡμαρτε O. — 5) ἡμαρτε O. — 6) ἐστι O. — 7) ὅτι καὶ transponit V. — 8) ὅτι αὐτὸν om. V. — 9) Notum est illud loquendi genus ex usu Peripateticorum, de quo exposuerunt Trendelenburgius in Musco Rheno 1828, 4, 457 sqq. (quae commentatio inscripta est: „das τὸ ἐντὶ εἶναι, τὸ ἀγαθῶν εἶναι bei Aristoteles; ein Beitrag zur arist. Begriffsbestimmung und zur griech. Syntax“) et ad Arist. de anim. p. 471 sqq., deinde Waitz ad Arist.

Org. 67, 6. 12. Schwegler. — 10) δύναται δοῦναι invertit O. — 11) Scr. ἐν τῇ heic et Hom. II, 14. — 12) ἐν accessit ex Hom. ibid. — 13) ἐστι O.

Cap. XXIV. 1) οὗτος ἐφην inv. O. — 2) μαθεῖν ἠθέλον om. C. — 3) τὸ om. O. — 4) πάντα ἠκρίβωσα τὰ καὶ αὐτὸν ord. O. — 5) Or. μαρτυρούμενοι. — 6) Ita sine dubio scribendum etiam Hom. II, 22 pro ὡς. Confirmat ὧν etiam Or. — 7) ἡμῶν O.

Cap. XXV. 1) Γιβθῶν V. —

πάνυ ἐξασκήσας ἑαυτὸν, καὶ μαγεία πολὺ δυναθεὶς καὶ φρενωθεὶς θέλει νομίζεσθαι ἀνωτάτη τις εἶναι δύναμις καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν κόσμον κτίσαντος θεοῦ.² ἐπίστετε δὲ καὶ Χριστὸν ἑαυτὸν αἰνισσόμενοι πρῶταγορεύει.³ ταύτη δὲ τῇ προσηγορίᾳ κέχρηται, ὡς δὴ συστησόμενος⁴ αἰεὶ ζῆν, καὶ αἰτίαν⁵ φθορᾶς τὸ σῶμα⁶ πεσεῖν οὐκ ἔχων.⁷ καὶ οὕτε θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον, ἀνώτατον εἶναι λέγει, οὐ νεκροὺς ἐγεσθῆσεσθαι πιστεύει. τὴν Ἰερουσαλήμ ἀρνείται, τὸ Γαριζεῖν⁸ ὄρος ἀντισφῆρει. ἀντὶ τοῦ ὄντως⁹ Χριστοῦ, τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ἑαυτὸν ἀναγορεύει. τὰ δὲ τοῦ νόμου ἰδίᾳ προσλήψει¹⁰ ἀλληγορεῖ. καὶ κρίσιν εἶσεσθαι μὲν λέγει, οὐ προσδοκᾷ δέ.

XXVI. Τὸ δὲ παρεισελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον, γέγονεν οὕτως· Ἰωάννης τις ἐγένετο ἡμεροβαπτιστής, καὶ ὡσπερ τῷ κυρίῳ γεγόνασι δώδεκα ἀπόστολοι, τὸν τοῦ ἡλίου δωδεκίμηρον φέροντες ἀριθμὸν, οὕτως¹ καὶ αὐτῷ ἔξαρχοι ἄνδρες γεγόνασι τριάκοντα, τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης ἀποπληροῦντες λόγον. ἐν ᾧ ἀριθμῷ μία τις ἦν γυνὴ λεγόμενη Ἐλένη, ἵνα μὲν δὲ τοῦτο² ἀνοικονόμητον ἦ. ἡμῶν γὰρ ἀνδρὸς οὐσα ἡ γυνή, ἀτελῆ τὸν τῆς τριακοντάδος τέθεικεν ἀριθμὸν, ὡσπερ καὶ τῆς σελήνης,³ ἧς ἡ πικρία τοῦ μηνὸς οὐ τέλειον ποιεῖται τὸν δρόμον. τούτων δὲ τῶν τριάκοντα τῷ Ἰωάννῃ πρῶτος καὶ δοκιμώτατος ἦν ὁ Σίμων.

XXVII. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίην Ἰωάννου ὁ Σίμων τὴν Ἐλένην παρῆλαβὼν, ἐκπεριεργεῖται ἀναστατῶν τοὺς ὄχλους, αὐτὴν δὲ τὴν Ἐλένην ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων οὐρανῶν κατετηνέχθαι¹ λέγει τῷ κόσμῳ· ἧς ἔνεκεν, φησὶν, Ἕλληγές τε καὶ βάρβαροι ἐμαχεύσαντο, εἰκόνα φαντασθέντες ἀληθείας,² καὶ ἐξαιρέτως πολλὰ τερατώδη θαυμάσια ποιῶν, ὡς εἰ μὴ ἦδεμεν, ὅτι μαγεία ταῦτα ποιεῖ, ἠπατήθημεν ἂν καὶ αὐτοί. νῦν ὅτε δὲ³ πολυμαθῆς, καὶ τοὺς ἐν θεοσεβείᾳ ἀπατᾶν ἐπιχειρεῖν ἤρξατο, ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ· καὶ γὰρ μαυρονεῖν ἤρξατο, ὡς αὐτὸς ἔτι ὡς φίλος φίλοις ἐξέφανεν, ὅτι παιδίου ψυχὴν τοῦ ἰδίου σώματος χαρίσας, ἀπορήρηταις ὄρκοις,⁴ συνεργῶν πρὸς τὴν τῶν αὐτῷ δοκούντων φαντασίαν, τὸν παῖδα διαγράψας ἐπὶ εἰκόνας ἐν⁵ ἐνδοτέρῳ οἴκῳ, ὅπου αὐτὸς ὑπνοῖ, ἀνατεθειμένην ἔχει. διὸ ἀσεβείας καταγνόντες, ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ.

XXVIII. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικήτης ἔφη. ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀδελφεὲ ἡμῶν Κλήμη, τὰ παραλειφθέντα τῷ Ἀκύλα ἐμὲ ὑπομνήσαι. πρῶτον μὲν γὰρ μάρτυς ὁ θεὸς, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἡμεῖς συνειργασάμεθα ἀσεβῆς, ἀλλ' ὅτι αὐτοῦ πρᾶσσοντος ἱστορίσαμεν. καὶ μέχρις ὅτε ἀβλαβῆ ποιῶν ἀπεδείκνυτο, ἐτεροπόμεθα. ὅτε δὲ τὰ μαγεία γινόμενα θειότητι ποιεῖν πρὸς ἀπάτην θεοσεβῶν ἔλεγεν, οὐκέτι αὐτοῦ ἠνθοχόμεθα, καὶ τοι πολλὰ ἐπαγγελιομένον ἡμῖν· πρῶτον μὲν ταῶν καὶ ἀνδριάντας ἡμῶν κατασκευασθῆναι, καὶ θεοὺς τομοσθῆναι, καὶ ὑπὸ ὄχλων προσκυνηθῆναι, καὶ ὑπὸ βασιλέων δοξασθῆναι καὶ δημοσίων τιμῶν καταξιοθῆναι, καὶ χρίμασιν ἀπεριορίστους¹ πλουτίσαι.²

XXIX. Ταῦτά τε καὶ τὰ τοιούτους¹ τομζόμεναι ἡμῖν ὑπέσχετο, μόνον ἵνα συνόντες αὐτῷ τὸ τῆς ἐγχειρίσεως κακόν² σιωπῶμεν, ἵνα αὐτῷ τὰ τῆς ἀπίστης προκύπτῃ. καὶ ὅμως οὐ συνετέμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τῆς τοι-

2) θεῷ (1). — 3) ἐσιῶτα προσαγορεύει Hom. II. 22. — 4) Sic O pr. man. ad oram, συστησόμενον in textu ut V. —

5) αἰτία V. — 6) ὡστε τὸ σῶμα Epit. c. 25. — 7) ἔχων O. — 8) Ita ser. Codd. — 9) ὄντως V. — 10) προσλήψει O.

se exercuerit, et arte magica polleat, mente elatus se vult existimari esse virtutem quandam supremam et quidem ipsius Dei qui mundum condidit; interdum se Christum esse gloriatur. Eam autem appellationem usurpavit, quasi qui semper constiturus sit in vita, nec habeat corruptionis causam, ut corpore concidat. Neque vero Deum, mundi creatorem, supremum esse ait, nec mortuos excitatum iri credit. Hierosolymam negat, montem Garizimum substituit. Pro vero Christo, Deo nostro, seipsum praedicat. Legem propria praesumptione aliter interpretatur. Et iudicium dicit quidem fore, verum non exspectat.

XXVI. Ut autem ipse religionis opinionem invaderet, factum est ita. Ioannes quidam exstitit, qui singulis diebus baptizabat, et quemadmodum Domino fuerunt duodecim apostoli, duodecim mensium solis gerentes numerum, sic ei quoque fuerunt triginta viri principes, menstruam lunae rationem implentes. Quo in numero una quaedam erat mulier dicta Helena, ut ne hoc quidem absque mysterio esset. Cum enim mulier dimidium sit viri, imperfectum trecinarii constituit, sicut et in luna, cuius incessus non perfectum mensis cursum conficit. Horum autem triginta Ioanni primus ac probatissimus fuit Simon.

XXVII. Post mortem autem Ioannis Simon assumpta Helena circumit turbas excitans, ipsam autem Helenam de supremis caelis in mundum delatam dicit, cuius gratia, inquit, Graeci et Barbari conflixerunt, imaginem opinantes veritatis: et praecipue edit multa prodigiosa miracula, ita ut nisi cognovissemus, illa eum magia efficere, ipsi quoque fuisset decepti. Iam vero cum vesanus vellet etiam imponere viris religiosis, ab eo recessimus. Etenim caede se inquinare coeperat, sicut ipse adhuc amicis nobis velut amicus patefecit, quod cum pueri animam a proprio corpore separasset infandis adiuramentis, futuram adiutricem ad eorum quae ipse vellet repraesentationem, pueroque in imagine delineato, consecratam haberet imaginem in aede interiori, ubi ipse dormiret. Quapropter damnata impietate abscessimus ab eo.

XXVIII. Haec cum Aquila dixisset, frater eius Nicetas ait: Necessesse est, frater noster Clemens, ea me commemorare, quae ab Aquila praetermissa sunt. Primo equidem Deus testis est, nos in nullo opere impio eum adiuvisse, sed illo faciente tantum spectasse. Et quamdiu opera innoxia edebat, delectabamur: quando autem quae per magiam fiebant, per divinitatem se facere ad pios homines decipiendos dixit, non amplius eum passi sumus, quamvis multa nobis promitteret: primum quidem fore ut templum nobis et statuae erigerentur, utque dii existimaremur et a populis coleremur, et a regibus magnificaremur, atque donaremur publicis honoribus, nec non infinita vi pecuniae ditesceremus.

XXIX. Haec et quibus eiusmodi putantur, nobis pollicebatur, modo ut cum eo viventes pravum eius molimen taceremus, quo fraus ei succederet. Attamen assensi non sumus, quin immo consilium dedimus, ut ab

Cap. XXVI. 1) οὕτω O. — 2) Simili modo corona quae Simonis magi dicebatur, imperfectam referebat rotunditatem, ad modum lunae in cornua coeuntis. *Cotelerius*. — 3) Legatur ἡ σελήνη, quod postulat orationis series. *Davisius*.

Cap. XXVII. 1) κατενηνεχθησαι O. — 2) Alludit noster ad eorum sententiam, qui non Helenam, sed eius duntaxat imaginem Troiae fuisse statuerunt, cum Graeci Barbarique sibi mutuas eius causa clades facerent. Vid. Plat. de Rep. IX. [586, C: ὡσπερ τὸ τῆς Ἑλένης εἰ-

δωλον ὑπὸ τῶν ἐν Τροίᾳ Σησίχορος φησι γενέσθαι περιμάχητον ἀγνοία τοῦ ἀληθοῦς], Sext. Emp. adv. Matth. VII, 180. 255 et Barnesium ad Eurip. Hel. v. 33. *Davisius*. Adde Schol. ad Lycophr. v. 113. et interp. ad Herod. II, 112 sqq. *Schwegler*. — 3) δὲ om. V. Subinde πολὺ μανείας OV. — 4) εἰρηοίς O. — 5) ἐν deest in V.

Cap. XXVIII. 1) ἀπεριορίστως V. — 2) πλοιτηῆσαι O.

Cap. XXIX. 1) τούτοις O, τούτοις μελίσσια Epit. c. 29. — 2) κακῶν

αὐτῆς ἀπονοίας παύσασθαι συνεβουλευσαμεν λέγοντες αὐτῷ ἡμεῖς, Σίμων, τῆς ἐκ παίδων φιλίας πρὸς σε μεμνημένοι, στέργοντές σε τὰ συμφέροντα συμβουλεύσομεν· παύσαι τῆς τοιαύτης τολμῆς. Θεὸς εἶναι οὐ δύνασαι· φοβήθητι τὸν ὄντως Θεόν. γινώθι, ὅτι ἄνθρωπος εἶ, καὶ ὅτι σου μικρὸς ἐστὶν ὁ τῆς ζωῆς χρόνος. καὶ³ κὰν μέγα πλουτήσης ἢ καὶ βασιλεύσης, τῷ τῆς ζωῆς σοι μικρῷ χρόνῳ ὀλίγου τυγχάνει πρὸς ἀπόλαυσιν, καὶ τὰ⁴ ἀσεβῶς πορισθέντα, εὐθείως φεύγοντα αἰωνίαν κόλασιν περιποιεῖται τῷ τετολμηκότι. διὸ φοβεῖσθαί σοι⁵ τὸν Θεὸν συμβουλεύομεν,⁶ ὑφ' οὗ κριθῆναι ἔχει⁷ ἢ ἐκάστου ψυχὴν περὶ ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα.

XXX. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐγέλασεν. ἡμῶν δὲ εἰπόντων· τί ἡμῶν τὰ σοι συμφέροντα συμβουλευόντων καταγελάς; ἔφη· γελοῦ ὑμῶν τὴν μοῦραν ὑπόληψιν, ὅτι πιστεύετε ἀθάνατον εἶναι τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν. καὶ γὰρ ἔφη· οὐ θαυμάζομεν, ὦ Σίμων, εἰ ἡμᾶς ἀπατᾶν ἐπιχειρεῖς, ἀλλ' ἐκπεπλήγμεθα, τίνι λόγῳ καὶ σεαυτὸν ἀπατᾶς. λέγε ἡμῖν, ὦ Σίμων, εἰ καὶ τῶν ἄλλων οὐδεὶς πεπληροφόρηται ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν γε σὺ καὶ ἡμεῖς· σὺ μὲν ὡς ἀνθρωπεῖον σώματος χωρίσας αὐτὴν καὶ προσομιλήσας καὶ ἐπιτάξας· ἡμεῖς δὲ ὡς συμπαρόντες καὶ τὴν ἐπιταγὴν ἀκούσαντες, καὶ τὸ κελευθὲν¹ ἐναργῶς ἰστικησάντες. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ἐγὼ μὲν οἶδι, τί λέγετε, ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδατε, περὶ τίνων διαλέγεσθε. καὶ ἐγὼ Νικίτης ἔφη· ἐπεὶ οἶδας, λέγε. εἰ δὲ μὴ οἶδας, μὴ δόκει ἡμᾶς τῷ λέγειν, σὲ μὲν εἰδέναι, ἡμᾶς δὲ μὴ, ἀπατᾶσθαι δύνασθαι. οὐ γάρ ἐσμεν οὕτως² νήπιοι, ἵνα πανοῦργον ἐνσπείρης ἡμῖν ὑποψίαν τοῦ νομίζειν σέ τι τῶν ἀποκρίστων εἰδέναι, καὶ οὕτως ἐπιθυμία κολαζομένους ἡμᾶς ὑποχειρίους λαβῶν ἔχης.

XXXI. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ὅτι μὲν ἐχώρισα ψυχὴν ἀνθρωπεῖον σώματος, οἶδα ὑμᾶς εἰδότας· ὅτι δὲ οὐχ ἢ τοῦ τεθνεῶτος ψυχὴ ὑπουργεῖ, ἐπεὶ μὴ ὑπάρχει, ἀλλὰ δαίμων τις ὑποκρινόμενος αὐτὸς εἶναι ψυχὴ ἐνεργεῖ, οἶδα ὑμᾶς ἀγνοοῦντας. καὶ ἐγὼ Νικίτης ἔφη·¹ πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἠκούσαμεν ἄπιστα, τούτου δὲ τοῦ λόγου ἀνηγνότερον οὐ προσεδοκήσαμεν² ἀκοῦσαι. εἰ γὰρ δαίμων ὑποκρίνεται εἶναι τοῦ τεθνεῶτος ἢ ψυχὴ, τίς τῆς ψυχῆς χρεῖα γίνεται, ἵνα χωρισθῇ τοῦ σώματος; οὐκ αὐτοὶ δὲ παρόντες ἠκούσαμεν σου, τοῦ σκήνους τὴν ψυχὴν ὀρκίζοντος; πῶς δὲ καὶ ἄλλου ὀρκιζομένου, ἕτερος μὴ ὀρκισθεὶς ὡς φοβηθεὶς ὑπακούει; οὐκ ἔξετασθεὶς δὲ καὶ σὺ ὑφ' ἡμῶν ποτε, διατί ἐνίστε καὶ³ παύονται αἱ προσεδρεῖαι,⁴ ἔφης, ὅτι ἢ⁵ ψυχὴ πληρώσασα τὸν ὑπὲρ γῆς χρόνον, ὃν ἠμελλεν ἐν σώματι διατελεῖν, εἰς ἄδην πορεύεται· προσετίθης δὲ λέγων, ὅτι τῶν ἰδίῳ θανάτῳ τελετησιάντων αἱ ψυχαὶ, ἐπιβιθῆ ἀντόθι εἰς ἄδην χωρίσασαι φρουροῦνται, οὐκ εὐκόπως ἐλθεῖν ἀφίενται;

XXXII. Ταῦτα τοῦ Νικίτου εἰπόντος, Ἀκύλας αὐτὸς πάλιν ἔφη· ἐβουλόμην παρὰ σου τούτου μόνον μαθεῖν, ὦ¹ Σίμων, εἴτε ψυχὴ, εἴτε δαίμων ἐστὶν² τὸ ὀρκιζόμενον, τί φοβιζόμενον οὐ παραπέμπεται τοὺς ὄρκους; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· κόλασιν γὰρ παρακούσασα οἶδεν³ μέλλειν παθεῖν. καὶ ὁ Ἀκύλας ἔφη· οὐκ οὖν εἰ ὀρκιζομένη ψυχὴ ἔρχεται, καὶ κρίσις γίνεται. εἰ οὖν αἱ ψυχαὶ ἀθάνατοι γίνονται, καὶ κρίσις πάντως γίνεται. ὥστε ἂν καὶ τοὺς ἐπὶ κακῇ πράξει ὀρκισθέντας καταδικασθῆναι παρακούσαντας ὡς⁴ λέγεις, πῶς οὐ πεφόβησαι σὺ ἀναγκάζειν, τῶν ἀναγκαζομένων ἐπὶ παρικοῇ κολαζομένων; τὸ γὰρ ἴδῃ σε μὴ παθεῖν ἐφ' οἷς ἔδρασας, οὐ θαῦμα, ἐπεὶ μήπω κρίσις ἐστὶν, ἵνα σὺ μὲν δίκην δῶς περὶ ὧν ἠνάγκασας, τὸ δὲ ἀναγκασθὲν ὑπὸ συγγνώμην

ista vecordia desisteret, dicentes ei: Nos, Simon, amicitiae, quam tecum a pueritia contraximus, memores, teque amantes utilia consulimus: deus esse non potes: time eum, qui vere Deus est. Cognosce, te esse hominem, breveque esse tempus vitae tuae. Ac etiamsi magnopere fueris locupletatus vel adeo rex evaseris, exiguo vitae tuae spatio pauca sunt, quibus frueris, et quae impie parta sunt, cum cito fugiant, aeternum supplicium homini sceleroso comparant. Quare auctores tibi sumus, Deum verearis, a quo iudicari debet uniuscuiusque anima pro iis, quae hic gessit.

XXX. Ille autem hoc audiens risit. Cumque diceremus: Cur nos irrides, qui tibi utilia suadeamus? Rideo, inquit, stultam opinionem vestram, quod credatis immortalem esse hominis animam. Et ego respondi: Non miramur, o Simon, si fallere nos conaris, sed obstupescimus, qua ratione et te ipsum decipias. Effare nobis, Simon, etsi aliorum nemo compertum habeat, animam esse immortalem, tu tamen et nos id scimus: tu quidem, ut qui eam a corpore humano separaveris, et collocutus sis, et imperaveris: nos vero, ut qui adfuerimus, et imperium audiverimus, et clare viderimus, id quod iussum fuit. Et Simon dixit: Ego quidem scio, quid dicatis, vos autem nescitis, de quibus loquamini. Et ego Nicetas dixi: Quandoquidem scis, edissere: sin autem nescis, ne existimes decipi nos posse, dum ais, te quidem scire, nos autem nequaquam. Adeo enim stolidi non sumus, ut nobis vafram iniicias suspicionem, qua existimemus aliquid ineffabilem cognosci a te, atque sic nos, cupiditate captos, in tuam potestatem redactos teueas.

XXXI. Respondit Simon: Quodquidem disiunxerim animam ab humano corpore, novi vos scire; attamen non animam defuncti ministrare, cum non existat, sed operari aliquem daemonem, qui se animam esse simulet, novi vos ignorare. Et ego Nicetas excepi: In vita multa incredibilia audivimus, hoc tamen sermone amentiosem nos audituros non speravimus. Nam si daemon fingit, se esse animam mortui, quis fuit animae usus, ut a corpore separaretur? Nonne ipsi praesentes audivimus te, cum animam e corpore adiurando evocares? Et qua ratione, uno adiurato, alter non adiuratus tanquam veritus obedit? Nonne etiam tu aliquando a nobis rogatus, cur interdum cessarent assensiones, respondisti: Quia anima, completo super terram tempore, quod in corpore peractura erat, ad inferos vadit: ac subiunxisti, animas eorum, qui propria morte obierunt, quoniam in inferis hinc secedentes custodiuntur difficulter permitti venire?

XXXII. Hacc Nicetas cum exposuisset, ipse Aquila iterum dixit: Id unum a te discere vellem, o Simon, sive anima sit, sive daemon id quod adiuratur, cuiusnam metu adiurationes non contemnit? Et Simon respondit: Poenas nimirum persoluturam se intelligit, si non obtemperet. Atque Aquila excepi: Itaque si anima adiurata venit, etiam iudicium fit. Si ergo animae sunt immortales, omnino et iudicium est. Quamobrem si ii quoque, qui in malam actionem sunt adiurati, nec obtemperarunt, condemnandi sunt, ut ais, quo modo tu non timuisti cogere, cum, qui coguntur, propter contumaciam poenas luant? Nam te iam non esse multatum pro iis, quae designasti, eo evenit, quoniam iudicium nondum est, ut tu quidem poenas des eorum, ad quae coegisti, quod autem coactum est,

O. — 3) και om. V. — 4) τὰ δεστ in V. — 5) σε O. — 6) βουλευόμεν O. — 7) ἔχειν O.

Cap. XXX. 1) κελευσθῆν O. — 2) οὕτω O.

Cap. XXXI. 1) Ita Epit. c. 31, και ὁ Νικήτης ἐφη Hom. II, 80. — 2) Sic et Hom. et Epit. l. c. Ἐσπεκτᾶσας προσ-

δοχοῦμεν. — 3) και om. O. — 4) προσεδρῆσαι O. Inter spiritus paredros animae mortuorum ponebantur. Praeter Recogn. II, 13. III, 44 testem damus Iustinum Apol. II. p. 65. Cotelerius. — 5) ἡ om. O.

Cap. XXXII. 1) ὧ non est in O. — 2) ἐστὶ O. — 3) οἶδε O. — 4) ὡς des. in V.

γένηται, ὡς τῆς κακῆς πράξεως τὸν ὄρκον προτιμῆσαν. ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ὠργίσθη, θάνατον ἡμῖν ἀπειλήσας, εἰ μὴ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα σιωπῶμεν.

XXXIII. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος, ἐγὼ Κλήμης ἐπυθόμην, τί ἄρα ἐστὶν, ἃ ποιεῖ θαυμάσια. οἱ δὲ ἔλεγόν μοι, ὅτι ἀνδριάνταις ποιεῖ περιπατεῖν, καὶ ἐπὶ πῦρ κυλόμενος οὐ καίεται· ἐνίοτε δὲ καὶ πέταται,² καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ποιεῖ. ὄφεις γίνεται, εἰς αἶγα μεταμορφοῦται, διπρόσωπος γίνεται, εἰς χρυσὸν μεταβάλλεται· ἰθύρας κλεισμένας ἀνοίγει, σίδηρον λύει, ἐν δείπνοις εἶδωλα παντοδαπῶν ἰδεῶν παρίστησιν.³ τὰ ἐν οἰκίᾳ σκευὴ ὡς αὐτόματα φερόμενα πρὸς ὑπηρεσίαν βλέπεσθαι ποιεῖ, τῶν φερόντων οὐ βλεπομένων. ταῦτα αὐτῶν λεγόντων ἀκούων ἐθαύμαζον. ἐμαρτύρον δὲ τὰ τοιαῦτα αὐτοὶ παρώντες ἱστορηκέναι.

XXXIV. Τούτων οὕτως¹ ῥηθέντων, Ζακχαῖος ἦκεν² λέγων· ἤδη λοιπὸν, ὦ Πέτρε, καιρὸς πρὸς τὸ ἐκβίβτα διαλεχθῆναι σε. πολὺς γὰρ ἐπὶ τῆς αὐλῆς συναθροισθεὶς ἀναμίνει σε ὄχλος, οὗ ἐν μέσῳ ὡς πολέμιμχος ὑπ' αὐτοῦ δορυφορούμενος ἔστηκε Σίμων. ὁ δὲ Πέτρος ἀκούσας, εὐχῆς χάριν ὑποχωρήσαί μοι κελύσας, μήπω εἰληφότε³ τὸ⁴ πρὸς σωτηρίαν βάπτισμα, τοῖς ἰδιῶς τελείοις ἔφη· ἐγερθέντες εὐξώμεθα, ἵνα ὁ θεὸς τοῖς ἀνεκλείπτους αὐτοῦ οἰκτιρμοῖς συνειργήσῃ μοι ὁρμῶντι πρὸς σωτηρίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀνθρώπων. καὶ τοῦτο εἰπὼν καὶ⁵ εὐξάμενος ἐξῆει εἰς τὸν ὑπαιθρον τῆς αὐλῆς τόπον μέγαν ὄντα, ἐνθα συνελθυθέντες ἦσαν πολλοὶ τοῦ ἀπακοῦσαι χάριν, τῆς διαλέξεως αὐτοῦ ἐπὶ τὸ σπεύδειν τοῦ ἀκούειν σπουδαιότερως τοὺς λόγους αὐτοῦ [πεποικηκίας.]⁶ στάς οὖν καὶ ἰδὼν μετὰ πάσης ἡσυχίας τὸν πάντα λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, Σίμωνα δὲ τὸν μάγον εἰς μέσον ἐστῶτα, τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως.

XXXV. Εἰρήνη εἶη πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐτοιμῶς ἔχουσι δεξιὰς διδόναι τῇ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ, ἣν αὐτοῦ μεγάλην τε καὶ ἀσύγκριτον ἐν τῷ ἵν κόσμῳ ὑπάρχουσαν δωρεὰν ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ταύτην ἡμῖν ἐνετείλατο τὴν προσηγορίαν πρὸ τῶν τῆς διδασκαλίας λόγων ὑμῖν ἐπιφθέγγεσθαι, ἵνα ἔαν ἢ τις ἐν ὑμῖν εἰρήνης τέκνον, διὰ τῆς διδασκαλίας ἡμῶν καταλάβῃ αὐτὸν ἢ εἰρήνη· εἰ δὲ ταύτην λαβεῖν ὑμῶν τις μὴ θέλω, τότε ἡμεῖς, ἀποτιναξάμενοι εἰς μαρτυρίαν¹ τῶν ποδῶν ἡμῶν τὸν κυριότην, εἰς ἑτέρων ἀπίωμεν οἰκίας καὶ πόλεις. καὶ ἀλιθῶς ὑμῖν λέγομεν· ἀνεκτότερον ἐστὶ² γῆ Σιδύμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῷ τῆς ἀπειθείας τύπῳ ἐνδιατρίβειν.³ πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ εὐλίγον ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ ἐνενοήσατε·⁴ δεύτερον, ὅτι ἀκούσαντες τὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἤλιθετε πρὸς ἡμᾶς· τρίτον, ὅτι καὶ ἐλθούσιν ἡμῖν ἠπειθήσατε. διὸ φειδόμενοι ὑμῶν προῖκα εὐχόμεθα τὴν εἰρήνην ἡμῶν ἐλθεῖν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ οὖν ταύτην ἔχειν θέλετε, δεῖ ὑμᾶς προθύμως τοὺς λόγους μου ἀκοῦσαι, καὶ ὡς λογικοὶ ὄντες τὸ καλὸν νοήσαντες, τὴν τῷ θεῷ ἀρεσκουσαν ἀναδέξασθαι πολιτείαν, ἵνα εὐσεβῶς καὶ δικαίως ζήσαντες, θεὸν φιλοῦντες καὶ φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ κληρονομήσητε. αὐτῷ γὰρ μόνῳ τὸ⁵ παρῆσχειν δυνάτιόν ἐστι⁶ τῷ⁷ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι συστησαμένῳ, οὐρανὸν δημιουργήσαντι, γῆν ποιήσαντι, θάλασσαν περιορίσαντι, τὰ ἐν ἅδῃ ταμεύσαντι, καὶ τὰ πάντα ἐν ἀέρι πληρώσαντι· οὗτος⁸ μόνος τὴν μίαν καὶ πρώτην οὐσίαν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, τετραχῶς καὶ ἐναντίως ἐτροψεν· εἶτα μίξας μαρίας κράσεις, ἐξ αὐτῶν ἐποίησεν, ἵνα εἰς ἐναντίας φύσεις τετραμμέναι καὶ

veniam accipiat, quia malo facinori adiuramentum praetulcrit. Quibus ille auditis, ira percitus mortem nobis minatus est, nisi quae gesserat taceremus.

XXXIII. Ubi Aquila haec dixit, ego Clemens interrogavi, quaenam essent miracula, quae faceret. Illi vero responderunt mihi: Facit ut statuae ambulent, in igne volutans se non uritur; interdum volat, ex lapidibus panes facit; serpens fit, in capram transformatur, duas facies ostendit, in aurum convertitur; portas occlusas aperit, ferrum solvit, in conviviiis simulacra formarum omnigenum exhibet; facit ut in domo vasa sponte ferri ad ministerium videantur, nec cernantur qui ferunt. Ista memorantes audiens mirabar. Testabantur autem talia se vidisse ipsi, qui aderant.

XXXIV. His ita enarratis, venit Zacchaeus dicens: Iam nunc, Petre, tempus est, ut ex eas ad disserendum. Multa enim turba in atrio congregata operitur te, in cuius medio tanquam belli dux ab eadem protectus ac stipatus constitit Simon. Quo audito Petrus orationis gratia secedere me iussit, qui nondum acceperam salutis baptisma, et iam perfectis dixit: Surgamus atque oremus, ut Deus pro suis perpetuis miserationibus opituletur mihi, qui prodeco ob salutem hominum quos creavit. Quibus dictis factaque oratione, exiit in atrii locum subdiale et magnum, quo multi convenerant audiendi causa; nam eius disputatio fecerat, ut diligentius festinarent ad audiendos eius sermones. Stans ergo cernensque universum populum summo cum silentio oculos in ipsum coniicere ac Simonem magum in medium collocatum, hunc in modum loqui coepit:

XXXV. Pax sit omnibus vobis, qui parati estis dexteram dare veritati Dei, quam, magnum nempe ac incomparabile eius munus in hoc mundo, ut salutationis causa vobis ante sermones doctrinae acclamemus, praecipit nobis qui misit nos dominus Iesus Christus, filius Dei vivi, quo si aliquis inter vos sit filius pacis, per doctrinam nostram pax eum complectatur; si quis autem vestrum eam accipere nolit, tunc nos excusso pedum nostrorum pulvere in testimonium ad aliorum domos ac civitates abeamus. Ac vere dicimus vobis: Tolerabilius erit in die iudicii manere in terra Sodomorum et Gomorrhae, quam in loco incredulitatis: primo quidem, quia quod rationi convenit, ex vobis non intellexistis; secundo, quoniam cum de nobis audissetis, non venistis ad nos; tertio, quia etiam cum venissemus, vobis non credidistis. Quare gratificantes vobis ultro oramus, ut pax nostra veniat super vos. Si ergo eam habere vultis, oportet vos alacri animo sermones meos auscultare et cum intelligentiae calleatis, bonum adamantes vitam Deo placentem amplecti, ut pia iustaque vita transacta, amantes Deum et ab ipso amati, aeternorum bonorum haeredes sitis. Illud enim ipse solus maxime potest praestare, qui non existentia ad existentiam adduxit, caelum creavit, terram compegit, mare conclusit, quae in inferis sunt recondidit, cunctaque replevit aëre. Hic solus unam ac primam substantiam non existentem in existentiam producens quadrupliciter et contrarie convertit: ac deinde commiscens mille inde produxit mixta, quo contrarias in naturas mutatae ac permixtae res vitam cum

Cap. XXXIII. 1) *τίνα* Hom. II, 32. — 2) *πέτεται* O. — 3) *παρίστησι* O.

ἐπὶ τὸ σπεύδειν τοῦ ἀκούειν σπουδαιότερους πεποιηκίας.

Cap. XXXIV. 1) *οὕτω* O. — 2) *ἦκε* O. — 3) *ὡς μήπω ελληγότι* Hom. III, 29. — 4) *τὸ des. in. O.* — 5) *καὶ des. in V.* — 6) Sic locus in utroque Ms. mancus reficiendus ex Hom. III, 29, ubi est: *τῆς διακρίσεως αὐτοῦ*

Cap. XXXV. 1) *μαρτύριον* O. Matth. 10, 12 sqq. Marc. 6, 11. Luc. 10, 5. — 2) *ἐστὶν* V. — 3) In loco voc. *ἐνδιατυλβεῖν* est lacuna in O. — 4) *ἐνοήσατε* V. — 5) *τὸ δεστ in O.* — 6) *ἐστὶν* O. — 7) *τὸ V.* — 8) *ἰσως αὐ-*

μεμιγμένοι, τὸ ζῆν μεθ' ἡδονῆς ἐκ⁹ συζυγίας ἐργάσονται. ὁμοῦς αὐτός ἐστι μόνος δημιουργὸς πάντων τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν.

XXXVI. Καὶ τοῦ Πέτρου ταῦτα εἰπόντος καὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ θεοῦ διδάξαντος, καὶ πύσα παρὰ τοῦ θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ ἐδόθη,¹ καὶ παρανέσαντος πολλὰ περὶ μοναρχίας, ὁ Σίμων ἔξω τοῦ ὄχλου βοῆ μεγάλη ἔφη· τί² ψευδόμενος ἀπατᾶν θέλεις τὸν παρεστῶτά σοι ἰδιώτην ὄχλον, πείθων αὐτὸν θεοὺς μῆτε ὀνομάζειν, μῆτε λέγειν ἔξόν εἶναι, τῶν παρὰ Ἰουδαίους δημοσίων βίβλων πολλοὺς θεοὺς εἶναι λεγουσῶν; καὶ νῦν δὲ μετὰ πάντων ἀπ' αὐτῶν σοι τῶν βιβλίων περὶ τοῦ δεῖν θεοὺς νομίζειν συζητῆσαι θέλω· πρότερον περὶ οὗ ἔφηθ' θεοῦ, δείξας μὴ αὐτὸν εἶναι τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντα δυναμένην πρόνοιαν, καθ' ἣν ἀπρόγνωστος ἐστίν, ἀτελής, ἐνδεής, οὐκ ἀγαθός, καὶ πολλοῖς καὶ μαρτίαις χαλεποῖς ὑποκείμενος πάθεσιν. ὅθεν τούτου δειχθέντος ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἕτερος ἀγράφως περιλείπεται³ εἶναι, προγνωστικός, τέλειος, ἀνεκδεής, ἀγαθός, πάντων χαλεπῶν ἀπηλλαγμένος παθῶν· ὃν δὲ σὺ φῆς δημιουργόν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικείμενος⁴ τυγχάνει.

XXXVII. Ἀντίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γεγονώς Ἀδάμ καὶ τυφλὸς κτίζεται,¹ καὶ γῶσιν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ οὐκ ἔχων παραδέδοται, καὶ παραβάτης εὐρίσκεται, καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται καὶ θανάτῳ τιμωρεῖται. ὁμοίως τε καὶ ὁ πλάσας αὐτὸν, ἐπεὶ μὴ πανταχόθεν βλέπει, ἐπὶ τῇ Σοδύμων καταστροφῇ λέγει· δεῦτε καὶ καταβάντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν γενομένην² πρὸς με συντελοῦνται· εἰ δὲ μὴ, ἵνα γνῶ³ καὶ ἀγνοοῦντα ἑαυτὸν δείκνυσιν.³ τῷ⁴ δὲ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδάμ· ἐκβάλωμεν αὐτὸν, μήπως ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἄψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγη, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα·⁵ τῷ⁶ εἰπεῖν μήπως, ἀγνοεῖ· τῷ⁷ δὲ ἐπαγαγεῖν, μήπως φαγὼν ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ φθονεῖ. καὶ τῷ⁸ γεγράφθαι, ὅτι ἐνεθυμήθη ὁ θεὸς, ὅτι ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον,⁹ καὶ μετανοεῖ καὶ ἀγνοεῖ· τὸ γὰρ ἐνεθυμήθη, σκέψις ἐστίν, ἢ τις δι' ἀγνοίαν ὧν βούλεται τὸ τέλος ἀκριβῶσαι θέλει, ἢ ἐπὶ τῷ μὴ κατὰ γνώμην ἀποβάντι μεταμελομένῳ.¹⁰ καὶ τὸ γεγράφθαι καὶ ὠσφράνθη κύριος¹¹ ὁσμήν εὐωδίας,¹² ἐνθεοῦς ἐστίν,¹³ καὶ ἐπὶ κνίσῃ¹⁴ σαρκῶν ἰσθῆναι, οὐκ ἀγαθοῦ. τὸ δὲ πειράζειν ὡς γέγραπται· καὶ ἐπειράσεν κύριος τὸν Ἀβραάμ¹⁵ κακοῦ, καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς ἀγνοοῦντος.

XXXVIII. Ὅμοῦς ὁ Σίμων πολλὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐδόκει δεικνύειν τὸν θεὸν παντὶ πάθει ὑποκείμενον. καὶ ὁ Πέτρος πρὸς ταῦτα ἔφη· εἰ μηδὲν ἀγαπᾷ ὁ κακὸς καὶ πάνυ μοχθηρὸς, ἐφ' οἷς ἀμαρτάνει, ἑαυτὸν πῶς ἐλέγχειν,¹ ἀπύκριναί μοι. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· οὐκ ἀγαπᾷ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· πῶς οὐκ κακὸς καὶ μοχθηρὸς εἶναι δύναται ὁ θεός, εἴπερ αὐτοῦ θελήματι τὰ κατ' αὐτοῦ κακὰ δημοσίᾳ γραφέντα προετέθη;² καὶ ὁ Σίμων· ἐνδέχεται [μὴ]³ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῦ ὑφ' ἑτέρας δυνάμεως τὸν κατ' αὐτοῦ γραφῆναι ἄλεγον. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· πρῶτον οὐκ οὗτο ζητήσωμεν. εἰ μὴ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ βουλῆς ἑαυτὸν ἠλεγξεν, ὡς φθάσας σὺ ὠμολόγησας, μοχθηρὸς οὐκ ἐστίν· εἰ

τοῦ pr. man. in marg. O. — 9) Ita legendum pro καὶ, quod exh. O V.

Cap. XXXVI. 1) τὰ ἀγαθὰ ἐδωρήθη plenius Epit. c. 36. — 2) Pro τί lacuna in O. — 3) περιλήπται O. — 4) ὑποκείμενος O.

Cap. XXXVII. 1) Meminit Philastrius haereticorum quorundam, qui Adamum et Evam dicebant caecos fuisse, antequam gustassent de arbore; posteaque aperuisse oculos, et vidisse nuditatem suam. Cotelerius. — 2) ἐρχο-

voluptate ex coniugio procurarent. Ipse etiam solus est creator omnium sensibilium atque intelligibilium.

XXXVI. Quae cum Petrus dixisset ac de operibus Dei docuisset, quantaque a Deo homini sint donata, cumque multa monuisset de monarchia, Simon extra turbam voce magna infit: Quid adstantem tibi imperitam multitudinem vis mentiendo decipere, dum persuades ei, Deos nec arbitrari licitum esse, nec dicere, cum publici Iudaeorum libri multos esse Deos asseverent? At vero nunc coram omnibus ex iis libris tecum disputare volo de eo, quod Deos existere sit existimandum: et prius de eo Deo, quem protulisti, ostendens eum non esse supremam ac omnipotentem providentiam, quia improvidus futurorum est, imperfectus, indigens, non bonus, multis millibus gravibusque subiectus affectibus. Unde hac re demonstrata ex Scripturis, quemadmodum ego assero, restat ut sit alius in Scriptura non commemoratus, praescius futurorum, perfectus, non indigens, bonus, ab omnibus malis affectibus liber; ille autem, quem loqueris, mundi opifex contrariis oppositus est.

XXXVII. Statim ergo qui ad eius similitudinem factus est Adamus, etiam caecus creatur et cognitionem boni vel mali non habuisse traditur, et transgressor invenitur, et eiicitur e paradiso morteque mulctatur. Simili quoque modo, qui finxit illum, quandoquidem undique non videt, in Sodomorum exitio ait: *Venite et descendentes videamus, an secundum clamorem ipsorum, qui ad me venit, perficiant; sin minus ut sciam*, et ignarum se ostendit. Et cum dicit de Adamo: *Eiiciamus eum, ne forte extensa manu sua attingat lignum vitae et comedat, et vivet in aeternum*; dicendo *ne forte*, ignorat; addendo autem, *ne forte comedens vivat in aeternum*, invidet quoque. Cum scriptum est: *Secum reputavit Deus, quod fecisset hominem*, et poenitentia ducitur et ignorat: nam illud, *secum reputavit*, consideratio est, qua aliquis ob eorum quae cupit ignorationem finem diligenter explorare vult, aut convenit eam ob rem poenitenti, quae non secundum sententiam contigit. Quod etiam scriptum est: *et odoratus est Dominus odorem suavitatis* indigentis est, et nidore carnum delectari, non est boni. Tentare autem, sicut scriptum est, *et tentavit Dominus Abrahamum*, mali est ac eius, qui ignoret exitum patientiae.

XXXVIII. Sicque Simon multis ex Scriptura locis assumptis videbatur probare, Deum omni perpeccioni esse obnoxium. Et Petrus ad haec dixit: Responde mihi, an qui malus ac plane improbus est, nullatenus velit se ipse arguere in iis quae peccat. Respondit Simon: Minime velit. Excepit Petrus: Quomodo igitur malus ac improbus esse potest Deus, cum ipsius voluntate opprobria in illum conscripta publice apposita sint? Ac Simon: Fieri potest, ut illius reprehensio contra ipsius sententiam ab alia virtute sit scripta. Dixit Petrus: Primum ergo hoc quaeramus. Si suo quidem consilio se reprehendit, ut tu prius ultro confessus es, improbus non est; sin vero alia virtute, inquirendum est ac omnibus viribus

μένην O, ut Gen. 18, 21, Hom. III, 39. Epit. c. 37. — 3) δείκνυσι O. — 4) τὸ V. — 5) Gen. 3, 22. — 6) τὸ V. — 7) τὸ V. — 8) τὸ δὲ pr. καὶ τῶ O, καὶ τὸ V. — 9) Gen. 6, 6. — 10) μεταμελωμένῳ V, μεταμελομένου, quod pendet a voce σκέψις, in Hom. coniecit Davisius. — 11) κύριος des. in O. — 12) Gen. 8, 21. — 13) ἐστὶ O. —

14) Lev. 3, 17. ἐπὶ κνίση scriptura est Codicum O V. — 15) Gen. 22, 1.

Cap. XXXVIII. 1) Sic corrigo lect. Codicis O πῶς ἐλέγχει, in V, Hom., Epit. ἐλέγχειν p. πῶς ἐλέγχει. — 2) δημοσία γραφέντα προετέθη κακία ordo vocc. in Ord. — 3) [μὴ], quod deest in O V, addo ex Epit. c. 38. Nec tamen omnes nostri epitomes Codd. par-

δὲ ὑφ' ἐτίρας δυνάμεως, ζητητέον καὶ παντὶ σθένει ἐξεταστέον, μή τις αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν ὄντα, κακὸν⁴ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέλαβεν.⁵

XXXIX. Καὶ ὁ Σίμων· πρόδηλος εἰ φεύγων ἀπὸ τῶν γραφῶν τὸν κατὰ τοῦ θεοῦ σου ἀκούσαι ἔλεγχον. καὶ ὁ Πέτρος· αὐτὸς μὲ φαιίνη τοῦτο ποιῶν. ὁ γὰρ τάξιν ζητήσεως φεύγων¹ ἐξέτασιν ἀληθῆ γενέσθαι οὐ βούλεται. ὅθεν ἐγὼ τῇ τάξει χρώμενος καὶ βουλόμενος πρῶτον τὸν συγγραφέα νοηθῆναι πρόδηλος εἶμι τὴν εὐθείαν ὁδεύειν θέλων. καὶ ὁ Σίμων· ὁμολόγησιν πρῶτον, εἶγε τὰ κατὰ τοῦ δημιουργοῦ γεγραμμένα ἀληθῆ ἐστίν,² καὶ οὐκ ἐστίν ὁ τῶν ὄλων ἀνώτερος κατὰ τὰς γραφὰς πάση ὑποκείμενος μοχθηρία, καὶ ὕστερον ζητήσομεν τὸν συγγράψαντα. καὶ ὁ Πέτρος· ἵνα μὴ δύξω ἀντιλέγειν σου τῇ ἀταξίᾳ μηδὲ θέλειν ζητεῖν, ἀποκρίνομαι. ἐγὼ φημι, ὅτι τὰ κατὰ τοῦ θεοῦ γεγραμμένα ἀληθῆ ἄν³ εἶη, καὶ οὐπω τὸν θεὸν δείκνυσι μοχθηρόν. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πῶς τοῦτο συστήσαι δύνασαι;

XL. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τὸν Ἀδὰμ τυφλὸν λέγεις γεγενῆσθαι, ὅπερ οὐκ ἴσθ. οὐ γὰρ ἄν τυφλῷ ἐντελλόμενος ἐδείκνυε λέγων· ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν μὴ γεύσισθε.¹ καὶ ὁ Σίμων· τυφλὸν ἔλεγεν² τὸν νοῦν αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς καὶ τὸν νοῦν τυφλὸς εἶναι ἐδύνατο, ὁ πρὸ τοῦ γεύσασθαι τοῦ φρυγίου σύμφωνος τῷ κτίσαντι αὐτὸν οἰκεία πᾶσι τοῖς ζώοις ἐπιθεῖς τὰ³ ὀνόματα; καὶ ὁ Σίμων· εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδὰμ, διατί οὐ προέγνω τὸν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπατήσοιτα⁴ ὄφιν; καὶ ὁ Πέτρος· εἰ πρόγνωσιν μὴ εἶχεν ὁ Ἀδὰμ, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι τὰ ὀνόματα ἐπέθηκεν,⁵ τὸν μὲν πρῶτον καλέσας Κάϊν, ὃ ἐρμηνεύεται ζῆλος, ὅς καὶ⁶ ζηλώσας ἀνεῖλεν⁷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀβελ, ὃ ἐρμηνεύεται πένθος; ἐπ' αὐτῷ γὰρ πρῶτῳ τῷ⁸ φρονεθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς· εἰ δὲ Ἀδὰμ ἔργον θεοῦ ὑπάρχων πρόγνωσιν εἶχεν,⁹ πολὺ¹⁰ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν θεός. σὺ δὲ ὦ Σίμων, κακῶς νοῶν τὰς θείας γραφὰς φημιώθητι.

XLI. Τὸ δὲ γεγράφθαι· ἐνεθυμήθη ὁ θεός, ὡς λογισμῷ χρυσάμενος¹ διὰ τὴν ἄγνοιαν· ἔτι μὲν καὶ εἰ² ἐπειράζεν κύριος τὸν Ἀβραάμ, ἵνα γνῶ, εἰ ὑπενέγκη, καὶ τὸ γεγραμμένον καταβάντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν γενομένην³ πρὸς με συντελοῦνται· εἰ δὲ μὴ ἵνα γνῶ. καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺν μηκύνω τὸν λόγον, σαφῆ τὴν διάγνωσιν αἱ ῥήσεις ἔχουσιν,⁴ μὴ καταγινώσκουσαι τοῦ θεοῦ ἄγνοιαν, καὶ τὴν σὴν διαφείγη διάνοιαν. ὅτι δὲ ὄντως προγινώσκει, λέγει τῷ Ἀβραάμ· γινώσκων γνώση, ὅτι πάροικον ἐστὶ τὸ σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν,⁵ καὶ ταπεινώσουσιν αὐτούς τετρακόσια ἔτη·⁶ τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἄν δουλεύσωσιν,⁷ κρινῶ ἐγώ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὡδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς· σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης, τραφεῖς ἐν γῆρει καλῷ· τετάρτη δὲ γενεᾶ ἀποστραφίσονται ὡδε· οὐπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων.⁸

XLII. Πλὴν ἡ ζήτησις μέχρι τριῶν ἡμερῶν ἐγένετο. ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς τετάρτης, φυχὰς ὁ Σίμων εἰς Τύρον ᾤχετο. καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἦλθόν τινες πρὸς τὸν¹ ἀπόστολον Πέτρον λέγοντες· ὅτι Σίμων μεγάλη θαυμάσια ἐν Τύρῳ ποιῶν, πολλοὺς τῶν ἐκεῖ κατέπληξεν,² καὶ σὲ πολλαῖς διαβολαῖς μισητὸν ἐποίησεν. ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀπόστολος Πέτρος, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ πάντα τὸν λαὸν συναθροῖν ἐποίησεν, συναχθέντων δὲ αὐτῶν ἔφη·

examinandum, num quis eum, qui solus bonus existat, malum omnibus malis subiecerit.

XXXIX. Et Simon: Manifestum est, te reprehensionem Dei tui ex Scripturis nolle audire. Ac Petrus: Tu ipse id facere mihi videris. Qui enim ordinem quaestionis fugit, examen verum fieri non vult. Unde ego, qui ordine utor et volo primum considerari scriptorem, manifeste cupio recta via incedere. Tum Simon: Primo fatere, an vera sint, quae scripta sunt in mundi opificem, nec sit omnium supremus, cum iuxta Scripturas omni nequitiae subiaceat, et postea scriptorem quaeramus. Petrus autem: Ne videar, confusio ni tuae nolle contradicere, nec inquirere, respondeo. Ego aio etiamsi, quae adversus Deum scripta sunt, essent vera, non tamen etiam sic Deum ea ostendere esse improbum. Et Simon dixit: Quo modo potes hoc adstruere?

XL. Respondit Petrus: Adamum dicis caecum formatum fuisse, quod tamen ille non erat. Non enim caeco praecipiens ostendisset ac dixisset: *de ligno autem scientias boni et mali ne gustetis*. Et Simon: Caecam dixit mentem ipsius. Ac Petrus: Qua ratione mente caecus esse poterat, qui, antequam gustasset fructum, convenienter creatori ipsius propria omnibus animalibus imposuit nomina? Simon vero: Si Adamus praenotionem habuit, quare non praenovit serpentem uxorem eius decepturum? Rursum Petrus: Si praenotionem non habuit Adamus, quo modo filiis suis, simul ac nati sunt, nomina imposuit secundum futuras actiones, primum quidem vocans *Cain*, quod exponitur *aemulatio*, qui etiam aemulatione ductus interfecit fratrem suum *Abel*, quod nomen vertitur *luctus*? Super eo siquidem primo hominum occiso parentes luxerunt. Quod si Adamus, qui Dei opus erat, praenotionem habuit, multo magis qui condidit eum Deus. Tu autem, o Simon, cum male intelligas divinas Scripturas, obturato ore tace.

XLI. Porro quod scriptum est: *secum reputavit Deus*, quasi utatur ratiocinatione propter ignorantiam; et adhuc si *tentavit Dominus Abrahamum*, ut cognosceret, an is ferret patienter; illud etiam: *Descendentes videamus, an secundum clamorem ipsorum, qui venit ad me, perficiant: sin minus, ut sciam*. Ac ne sermonem longius protraham, clarum intellectum habent ea testimonia, nec Deum de ignorantia arguunt, licet id tuam fugiat intelligentiam. Quod autem revera praescit, ideo dicit Abrahamo: *Sciendo scies, quod peregrinum erit semen tuum in terra non sua; et in servitutem redigent illud et affligent et depriment eos quadringentis annis: gentem autem, cui servient, ego iudicabo: post haec vero exhibunt huc cum multo apparatu: tu autem abibis ad patres tuos cum pace, nutritus in senectute bona: quarta vero generatione revertentur huc: necdum enim completa sunt peccata Amorrhaeorum*.

XLII. Caeterum disputatio per tres dies duravit. Quarto autem illucescente, Simon Tyrum fuga se abripuit. Nec multis post diebus venerunt quidam ad Petrum apostolum, qui dixerunt: Simon magnas praestigias Tyri edendo multos incolarum perculit, teque multis calumniis odiosum reddidit. Haec ubi audivit Petrus apostolus, insequenti nocte omnem populum convenire fecit, et congregatis dixit: Quandoquidem

ticulam illic agnoscunt. — 4) κακὸν des. in V et Or. item, Πομ., Epit. — 5) Ita etiam Epit. c. 38, ὑπέβαλεν Hom. III, 40.

Cap. XXXIX. 1) λέγων φεύγων O. — 2) ἔστι O. — 3) ἄν om. V.

Cap. XL. 1) Gen. 2, 17. — 2) ἔλεγε O. Infra ἐδύνατο etiam Or. — 3) τὰ om. V. — 4) Ita corrigo Codd. O V loctionem ἀπατήσαντα. — 5) ἐπέθηκε

O. — 6) καὶ des. in O. — 7) ἀνεῖλε O. — 8) τῷ om. V. — 9) εἶχε O. — 10) πολλῶ O.

Cap. XLI. 1) χρησιμμένου V. —

2) εἰ om. O, ubi subinde ἐπειράζει. —

3) ἐρχομένην O. — 4) ἔχουσι O. —

5) κακώσουσι O. — 6) αὐτοὺς ἔτη τε

τετρακόσια O. — 7) δουλεύσωσι. O. —

8) Gen. 15, 13 sqq.

Cap. XLII. 1) τὸν om. V. —

ἐπειδὴ ὁρμῶντός μου εἰς τὰ ἔθνη τὰ πολλοὺς θεοὺς λέγοντα κηρύξαι καὶ διδάξαι, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισεν καὶ γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ὅπως ἀγαπήσαντες αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι σωθῆναι δυνηθῶσιν, προλαβὼν ὁ διάβολος, προαιπέστειλεν Σίμωνα, ἵνα πείσῃ πάντα ἄνθρωπον λατρεύειν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς, καὶ ἀρνήσονται πιστεύειν εἰς ἓνα θεὸν τὸν ποιήσαντα πάντα τὰτε ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, χρὴ [οὖν]³ με ταχέως αὐτὸν καταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Σίμωνος ἐγχρονίσασα παντελῶς πάντων ἐπικρατήσῃ.

XLIII. Δεῖ οὖν τινα ἀντ' ἐμοῦ τὸν ἐμὸν ἀναπληρῶσαι τύπον. καὶ πάντες ἐκτενῶς τοῦ θεοῦ¹ δεηθῶμεν, ὅπως τὸν ὄντα ἄξιον ὁ θεὸς ἀναδειξῇ. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέθηκεν χεῖρα τῷ Ζακχαίῳ λέγων· δέσποτα κύριε, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ, σὺ² διαφύλαξον τοῦτον ποιμαίνειν τὸν λαὸν σου, ὃν ἐξελέξω.³ καὶ ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν λαὸν ἔφη· ὅσοι βαπτισθῆναι θέλετε, ἀπὸ τῆς αὔριον ἡσπείειν ἄρξασθε. μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας βαπτίζειν ἀρξάμενος, ἐμὲ Κλήμεντα φωνήσας καὶ Ἀκύλαν καὶ Νικίτην ἔφη.

XLIV. Μέλλοντά με¹ ἐπὶ τὴν Τύρον ὁρμᾶν μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ βύλομαι ἐξαντῆς ὑμᾶς ἀπελθόντας παρὰ τῇ Χανανίτιδι Βερνίκῃ Ἰούστης θυγατρὶ, λανθανόντως ἐπιξενωθέντας παρ' αὐτῆς, τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκριβῶς μαθόντας, γράψαι μοι. διὸ ἐξαντῆς πορεύεσθε μετ' εἰρήνης. καὶ διὸ βαπτίζοντα αὐτὸν εἴσαντες, καθὼς ἐκέλευσεν εἰς Τύρον αὐτὸν προήγομεν τῆς Φοινίκης. Καισαρείας² δὲ τῆς Στράτωνος ἐξίῳν ἐγὼ Κλήμης ἅμα Νικίτη καὶ Ἀκύλα, εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης ἐπορευόμεθα, καὶ κατ' ἐντολὴν Πέτρον τοῦ ἀποστελλαντος ἡμᾶς ἐξενίσθημεν παρὰ Βερνίκῃ θυγατρὶ τῆς Χανανίτιδος Ἰούστης, ἧτις ἀσμενέστατα ἡμᾶς ἀπεδέξατο.³ εἶπομεν δὲ πρὸς αὐτὴν, ὅτι Σίμων ὁ μάγος ἐπὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Πέτρον ζητήσεως ἠττηθεὶς, παραχρῆμα ἀποδράς ἐνταῦθα πολλὰ κακὰ διαπράσσεται. καὶ λοιδορῶν τὸν Πέτρον,⁴ πολλῶν συναρπάζει ψυχὰς. καὶ μάγος ὢν, μάγον τὸν Πέτρον ἀποκαλεῖ. καὶ πλάνος αὐτὸς⁵ ὢν, πλάνον ἐκείνον ἀποκηρύσσει⁶ καὶ ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἐπὶ πάντων αὐτὸς ἠττηθεὶς καὶ φυγὼν, φάσκει νενικηκέναι.

XLV. Ἡ δὲ Βερνίκῃ εἶπεν· ταῦτα οὕτως ἔχει, τὰ δὲ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκούσατε· φαντάσματα καὶ ἰνδάσματα ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ποιῶν καθ' ἡμέραν πᾶσαν ἐκπλήττει τὴν πόλιν· διερχομένου γὰρ αὐτοῦ ἀνδριάντες κινεῦνται καὶ σκιαὶ πολλαὶ προηγούνται, ὥσπερ αὐτὰς¹ ψυχὰς τῶν τεθνηκότων λέγει. πολλοὺς δὲ αὐτὸν γήητα λέγοντας ὕστερον προφάσει εὐωχίας προσκαλεσάμενος, βοῦν θύσας καὶ ἐστιάσας αὐτοὺς διαφόροις νόσοις περιέλαβεν,² καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλεν,³ καὶ πολλοὺς κακώσας, θεὸς εἶναι προτετίμηται.⁴ ὅθεν οὐκ αἴομαι δυνησασθαι τινα τοσοῦτον ἀναφθὲν πῦρ σβέσαι. διὸ τοῦ μὴ κινδυνεύειν ὑμᾶς χάριν παρακαλῶ μηδὲν ἐγγηρήσητε πρὸς αὐτὸν πρὶν ἂν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔλθῃ, ὃς μόνος δυνησεται πρὸς τοσαύτην δυναστείαν, τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος⁵ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητῆς, ἀνταγωνίσασθαι.

2) κατέπληξε O. — 3) οὖν interposui ex Hom. III, 59.

Cap. XLIII. 1) τῷ θεῷ V. — 2) σὺ om. O. — 3) Quae de Zaochaei

cum ego properarem ad gentes, quae multos Deos asserunt, ut praedicarem ac docerem unum esse Deum in tribus personis creatorem coeli et terrae omniumque, quae in iis continentur, quo homines dilecto eo possent salutem consequi, praeveniens diabolus Simonem praemisit, ut persuaderet hominibus cunctis colere deos, qui non sunt, utque recusarent credere in unum Deum, qui universa condidit tum visibilia, tum invisibilia. Idcirco oportet me cito assequi eum, ne doctrina Simonis diutius immorata omnes penitus invadat.

XLIII. Quare necesse est, aliquis pro me locum meum suppleat. Atque cuncti Deum intente oremus, ut eum qui dignus sit Deus designet. Quibus dictis imposuit manum Zacchaeo et ait: Here domine pater domini Dei que ac Salvatoris nostri Iesu Christi per spiritum tuum sanctum ac adorabilem tu hunc tuere, qui pastor sit populi tui, quem elegisti. Haec ubi dixisset ad populum infit: Quicumque baptizari vultis, ex crastino die ieiunare incipite. Post tres autem dies cum baptizare coepisset, vocavit me Clementem, Aquilam et Nicetam ac dixit:

XLIV. Tyrum profecturus post septem dies volo vos statim abire, et apud Chananaeam Berenicem Iustae filiam clam hospitari, atque diligenter eam percontati mihi perscribere, quae ad Simonem pertinebunt. Quapropter iamiam cum pace pergite. Itaque deserentes eum baptizantem, quemadmodum iusserat, in Tyrum Phoeniciae praecessimus eum. Caesarea ergo Stratonis egressus ego Clemens simulque Nicetas et Aquila Tyrum Phoeniciae profecti sumus, et iuxta Petri mandatum, qui miserat nos, hospitati sumus apud Berenicem Iustae Chananaeae filiam, quae lubentissime nos suscepit. Ei autem diximus, quod Simon magus in disputatione, quam cum domino nostro Petro Caesareae habuit, superatus statimque aufugiens hic multa perpetrat mala. Et Petrum calumnians multorum abripit animas. Nam cum ipse sit magus, Petrum magum appellat; et cum ipse sit impostor, impostorem illum proclamat; cumque in disputatione per omnia ipse victus cesserit ac fugerit, vicisse se profitetur.

XLV. Et dixit Berenice: Ea quidem ita se habent, sed reliqua de Simone audite: phantasmata quippe ac simulacra in medio foro quotidie ostendens totam obstupofacit civitatem; eo enim pertranseunte statuae moventur et multae umbrae educuntur, quas ipsas dicit esse animas defunctorum. Multos porro, qui eum praestigiatores dicebant, cum postea convivii praetextu invitasset et bovem mactasset ipsisque in escam dedisset, variis morbis implicuit, daemonibusque subiecit, ac multos affligendo deus esse creditur. Quocirca non puto, a quoquam ignem tantum accensum posse exstingui. Quare ea gratia, ut vos in periculum non veniatis, hortor ne quidquam tentetis adversus eum, antequam Petrus apostolus venerit, qui cum sit domini et Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi probatissimus discipulus, poterit solus contra tantam potentiam dimicare.

electione atque inauguratione episcopali Caesareae Hom. III, 63 sqq. fusius referunt, ea eodem fere sententiarum nexu iisdemque passim verbis infra (c. 146 sqq.) de Clemente narrata habes, cum Petrus eum coram fidelibus Romae episcopum eligeret.

Cap. XLIV. 1) μέλλων Hom. III, 73; μέλλοντί μοι Epit. c. 44. — 2) In marg. Codicis O nota καθολική á, ad oram V καθ. á. — 3) υπεδέξατο O. —

4) Voc. ζητήσεως ήτηθηεις, παραχρημα αποδρας ένταυθα πολλά κακά διαπράσσεται· και λοιδορών τον Πέτρον exciderunt exemplari O. — 5) αύτός om. O. — 6) κηρύσσει O.

Cap. XLV. 1) Ita etiam uterque Hom. Cod., αύτός Reg. ap. Cot. et Epit. — 2) περιέλαβε O. — 3) υπέβαλε O. — 4) νενόμισται O. — 5) και σωτήρος om. O.

XLVI. Ἡμεῖς δὲ τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἔωθεν ἅπαντα γράψαντες,¹ εἰς περίπτωτον ἀπετραπόμεθα. καὶ Ἀππίων ἅπαντ' ἡμῖν μετὰ ἀνδρῶν τριάκοντα καὶ ἅμα τῷ ἰδεῖν με προσαγορεύσας καὶ καταφιλήσας ἔφη τοῖς μετ' αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν² Κλήμης, περὶ οὗ ὑμῖν³ τῆς τε⁴ εὐγενείας καὶ τῆς ἐλευθεροπείας πολὺν ἐποιούμην λόγον, ὅτι ἀπὸ πρὸς γένους Τιβερίου Καίσαρος ὦν καὶ πάσης ἑλληνικῆς παιδείας⁵ ἐξισκιμένος ὑπὸ βαρβάρῳ τινὸς τὴν πρῆσιγορίαν Πέτρον τὰ Χριστιανῶν⁶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἠπάτιται. ὅθεν ἀξιώσυναγωνίσασθέ μοι πρὸς τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ. καὶ ἐφ' ὑμῶν αὐτοῦ⁷ πυνθάνομαι. λεγέτω μοι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ εὐσεβεῖν ἐναντὸν ἀποδεδωκέναι νομίζει, πῶς οὐχὶ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖ καταλιπὼν μὲν τὰ πάτρια, ἀποκλίνας δὲ εἰς ἔθνη βάρβαρα.

XLVII. Καγὼ ἀπεκρινάμην· τὴν μὲν πρὸς ἐμέ σου ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι, τὴν δὲ ἀγνωσίαν ἀποσειόμαι·¹ ἢ μὲν γὰρ προαίρεσις ἀγαθὴ, ὅτι ἐν οἷς δοκαῖς καλοῖς, ἐν τούτοις εἶναι με θέλεις· ἢ δὲ γνῶσις οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα φιλίας προφάσει ἐνεδρεύειν ἀγωνίζεται. καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ἀγνωσία σοι εἶναι δοκεῖ, τὰ πάτρια εἶθ' φυλάττοντα τὰ Ἑλλήνων φρονεῖν; καγὼ ἀπεκρινάμην· τὸν εὐσεβεῖν προαιρούμενον² οὐ πάντως φυλάσσειν δεῖ τὰ πάτρια, ἀλλὰ φυλάσσειν μὲν εἴαν ἢ εὐσεβῇ, ἀποσειέσθαι δὲ εἴαν ἀσεβῇ τυγχάνῃ· ἐνδέχεται γάρ τινα πατρὸς ἀσεβοῦς ὄντα εὐσεβεῖν βουλούμενον μὴ θέλειν τοῖς τοῦ πατρὸς ἀκολουθεῖν. καὶ ὁ Ἀππίων ἀπεκρίνατο· τί οὖν; τὸν σὸν πατέρα φῆς κακοῦ βίου γεγονέναι; καγὼ ἔφην· κακοῦ μὲν οὐκ ἦν βίου, κακῆς δὲ ὑπολήψεως· καὶ ὁ Ἀππίων· τίς ἦν ἡ κακὴ αὐτοῦ ὑπόνοια ἀκούσθαι θέλω. καγὼ ἔφην· ὅτι τοῖς³ τῶν Ἑλλήνων ψευδέσι καὶ⁴ κακοῖς ἐπίστευεν⁵ μύθοις. καὶ ὁ Ἀππίων ἐπύθετο· τίνας εἰσὶν οὗτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ψευδεῖς τε⁶ καὶ κακοὶ μύθοι; καγὼ ἔφην· ἢ περὶ Θεῶν οὐκ ὀρθῆ δόκησις, ἢν εἴαν μακροθυμῆς, ἀκούσῃ μετὰ τῶν φιλιμαθῶν.

XLVIII. Διὸ πρὸ τῶν διαλόγων εἰς τινα ἡσυχότερον ὑποχωρήσωμεν ἤδη τόπον. καὶ δὴ προιόντες ἐκαθεζόντο, ἐνθα ἦν καθαρὰ ψυχρῶν ναμάτων ῥευματα καὶ δένδρων παντοίων χλοερὰ σκέπη· ἐνθα καγὼ ἄσμενος μετ' αὐτῶν ἐκαθεζόμεν¹, καὶ ὡς ἠτένιζον² εἰς ἐμέ, ἠρξάμην πρὸς αὐτοὺς λέγειν·

XLIX. Πολλὴ τις, ὦ ἄνδρες, διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας τε καὶ συνηθείας. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς θεοὺς κακοῦς¹ καὶ παντοπαθεῖς ἠγήσαντο,² ἵνα οἱ τὰ ὁμοία πράττειν θέλοντες μὴ δεδίωσιν· ἄλλοι δὲ εἰμαρμένην εἰσηγήσαντο,³ τὴν λεγομένην γένεσιν, παρ' ἣν μηδὲν πάσχειν τινὰ⁴ ἢ πικεῖν δύνασθαι. νομίσας γὰρ τις, ὅτι παρὰ γένεσιν οὐδεὶς⁵ οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν ἔχει, ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἀμαρτάνειν ἔρχεται καὶ ἀμαρτῶν οὐ μεταμελεῖται, ἐφ' οἷς ἠσέβηκεν· ἄλλοι δὲ ἀπρονήητον φουρὰν εἰσιγυῖνται, ὡς αὐτομάτως τῶν παντῶν περιφερομένων οὐδενὸς ἐφεστηκότος δεσπότητος. ταῦτα δὲ οὕτω νομίζειν ὡς εἰρήκαμεν, πασῶν δοξῶν τυγχάνει οὕσα χαλεπωτάτη. ὡς γὰρ οὐκ ὄντος τοῦ ἐφεστῶτος καὶ προνοουμένου καὶ ἐκάστῳ⁶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμοντος, πᾶν ὅ,τι δύνανται διὰ τὴν ἀφοβίαν εὐκόλως δρῶσιν. ὅθεν οὐ ῥαδίως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονούντες σωφρονίζονται· τὸν γὰρ ἐπερχόμενον κίνδυνον οὐ προορῶνται.

L. Ὁ δὲ τῶν, ὡς ὑμεῖς φατέ, βαρβάρων λόγος, εὐσεβεστάτος ἐστιν,¹ εἴνα θεὸν καὶ² δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντός εἰσηγούμενος, τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἀγαθὸν μὲν, ὡς μεταμελομένοις χαριζόμενον τὰ ἀμαρτήματα,

cum ego properarem ad gentes, quae multos Deos asserunt, ut praedicarem ac docerem unum esse Deum in tribus personis creatorem coeli et terrae omniumque, quae in iis continentur, quo homines dilecto eo possent salutem consequi, praeveniens diabolus Simonem praemisit, ut persuaderet hominibus cunctis colere deos, qui non sunt, utque recusarent credere in unum Deum, qui universa condidit tum visibilia, tum invisibilia. Idcirco oportet me cito assequi eum, ne doctrina Simonis diutius immorata omnes penitus invadat.

XLIII. Quare necesse est, aliquis pro me locum meum suppleat. Atque cuncti Deum intente oremus, ut eum qui dignus sit Deus designet. Quibus dictis imposuit manum Zacchaeo et ait: Here domine pater domini Deique ac Salvatoris nostri Iesu Christi per spiritum tuum sanctum ac adorabilem tu hunc tuere, qui pastor sit populi tui, quem elegisti. Haec ubi dixisset ad populum inquit: Quicumque baptizari vultis, ex crastino die ieiunare incipite. Post tres autem dies cum baptizare coepisset, vocavit me Clementem, Aquilam et Nicetam ac dixit:

XLIV. Tyrum profecturus post septem dies volo vos statim abire, et apud Chananaeam Berenicem Iustae filiam clam hospitari, atque diligenter eam percontati mihi perscribere, quae ad Simonem pertinebunt. Quapropter iamiam cum pace pergite. Itaque deserentes eum baptizantem, quemadmodum iusserat, in Tyrum Phoeniciae praecessimus eum. Caesarea ergo Stratonis egressus ego Clemens simulque Nicetas et Aquila Tyrum Phoeniciae profecti sumus, et iuxta Petri mandatum, qui miserat nos, hospitati sumus apud Berenicem Iustae Chananaeae filiam, quae lubentissime nos suscepit. Ei autem diximus, quod Simon magus in disputatione, quam cum domino nostro Petro Caesareae habuit, superatus statimque aufugiens hic multa perpetrat mala. Et Petrum calumnians multorum abripit animas. Nam cum ipse sit magus, Petrum magum appellat; et cum ipse sit impostor, impostorem illum proclamat; cumque in disputatione per omnia ipse victus cesserit ac fugerit, vicisse se profitetur.

XLV. Et dixit Berenice: Ea quidem ita se habent, sed reliqua de Simone audite: phantasmata quippe ac simulacra in medio foro quotidie ostendens totam obstupescit civitatem; eo enim pertranseunte statuae moventur et multae umbrae educuntur, quas ipsas dicit esse animas defunctorum. Multos porro, qui eum praestigiatores dicebant, cum postea convivii praetextu invitasset et bovem mactasset ipsisque in escam dedisset, variis morbis implicuit, daemonibusque subiecit, ac multos affligendo deus esse creditur. Quocirca non puto, a quoquam ignem tantum accensum posse exstingui. Quare ea gratia, ut vos in periculum non veniatis, hortor ne quidquam tentetis adversus eum, antequam Petrus apostolus venerit, qui cum sit domini et Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi probatissimus discipulus, poterit solus contra tantam potentiam dimicare.

electione atque inauguratione episcopali Caesareae Hom. III, 63 sqq. fusius referunt, ea eodem fere sententiarum nexu iisdemque passim verbis infra (c. 146 sqq.) de Clemente narrata habes, cum Petrus eum coram fidelibus Romae episcopum eligeret.

Cap. XLIV. 1) μέλλων Hom. III, 73; μέλλοντι μοι Epit. c. 44. — 2) In marg. Codicis O nota καθολική á, ad oram V καθ. á. — 3) υπεδέξατο O. —

4) Voc. ζητήσεως ήττηθεις, παραχρημα αποδρας ενταυθα πολλά κακά διαπράσσειται· και λοιδορών τον Πέτρον exciderunt exemplari O. — 5) αύτος om. O. — 6) κηρύσσει O.

Cap. XLV. 1) Ita etiam uterque Hom. Cod., αύτος Reg. ap. Cot. et Epit. — 2) περιέλαβε O. — 3) υπέβαλε O. — 4) νενομισται O. — 5) και σωτήρος om. O.

XLVI. Ἡμεῖς δὲ τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἔωθεν ἅπαντα γράψαντες,¹ εἰς περίπτωτον ἀπετραπόμεθα. καὶ Ἀππίων ἅπαντᾶ ἡμῖν μετὰ ἀνδρῶν τριάκοντα καὶ ἅμα τῷ ἰδεῖν με πρυσαγορεύσας καὶ καταφιλήσας ἔφη τοῖς μετ' αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν² Κλήμης, περὶ οὗ ὑμῖν³ τῆς τε⁴ εὐγενείας καὶ τῆς ελευθεροποιίας πολὺν ἐποιούμην λόγον, ὅτι αὐτὸς πρὸς γένους Τιβερίου Καίσαρος ὦν καὶ πάσης ἑλληνικῆς παιδείας⁵ ἐξισκιμένος ὑπὸ βαρβάρων τινῶν τὴν πρυσιγορίαν Πέτρον τὰ Χριστιανῶν⁶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἠπάτιται. οὐδὲν ἀξίω συναγωνίσασθέ μοι πρὸς τὴν διώρθωσιν αὐτοῦ. καὶ ἐφ' ὑμῶν αὐτοῦ⁷ πυνθάνομαι. λεγέτω μοι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ εὐσεβεῖν ἑαυτὸν ἀποδεδωκέναι νομίζει, πῶς οὐχὶ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖ καταλιπὼν μὲν τὰ πάτρια, ἀποκλίνας δὲ εἰς ἔθνη βάρβαρα.

XLVII. Καγὼ ἀπεκρινάμην· τὴν μὲν πρὸς ἐμέ σου ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι, τὴν δὲ ἀγνωσίαν ἀποσεύομαι·¹ ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις ἀγαθὴ, ὅτι ἐν οἷς δοκαῖς καλοῖς, ἐν τούτοις εἶναι με θέλεις· ἡ δὲ γνῶσις οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα φιλίας προφάσει ἐνεδρεῦσιν ἀγωνίζεται. καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ἀγνωσία σοι εἶναι δοκεῖ, τὰ πάτρια ἔθνη φυλάττοντα τὰ Ἑλλήνων φρονεῖν; καγὼ ἀπεκρινάμην· τὸν εὐσεβεῖν προαιρούμενον² οὐ πάντως φυλάσσειν δεῖ τὰ πάτρια, ἀλλὰ φυλάσσειν μὲν εἴαν ἡ εὐσεβῆ, ἀποσεύεσθαι δὲ εἴαν ἀσεβῆ τυγχάνῃ· ἐνδέχεται γάρ τινα πατρὸς ἀσεβῆς ὄντα εὐσεβεῖν βουλούμενον μὴ θέλειν τοῖς τοῦ πατρὸς ἀκολουθεῖν. καὶ ὁ Ἀππίων ἀπεκρίνατο· τί οὖν; τὸν σὸν πατέρα φῆς κακοῦ βίου γεγονέναι; καγὼ ἔφη· κακοῦ μὲν οὐκ ἦν βίου, κακῆς δὲ ὑπολήψεως· καὶ ὁ Ἀππίων· τίς ἦν ἡ κακὴ αὐτοῦ ὑπόνοια ἀκούσθαι θέλω. καγὼ ἔφη· ὅτι τοῖς³ τῶν Ἑλλήνων ψευδέσι καὶ⁴ κακοῖς ἐπίστευεν⁵ μύθοις. καὶ ὁ Ἀππίων ἐπύθετο· τίνας εἰσὶν οὗτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ψευδεῖς τε⁶ καὶ κακοὶ μῦθοι; καγὼ ἔφη· ἡ περὶ θεῶν οὐκ ὀρθῆ δόκησις, ἢν εἴαν μακροθυμῆς, ἀκούσῃ μετὰ τῶν φιλιμαθῶν.

XLVIII. Διὸ πρὸ τῶν διαλόγων εἰς τινα ἡσυχότερον ὑποχωρήσωμεν ἤδη τόπον. καὶ δὴ προϊόντες ἐκαθέζοντο, ἔνθα ἦν καθαρὰ ψυχῶν ναμάτων ῥεύματα καὶ δένδρων παντοίων χλοερὰ σκέπη· ἔνθα καγὼ ἄσμενος μετ' αὐτῶν ἐκαθεζόμεν¹, καὶ ὡς ἠτένιζον² εἰς ἐμέ, ἠρξάμην πρὸς αὐτοῦ· λέγειν·

XLIX. Πολλή τις, ὦ ἄνδρες, διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας τε καὶ συνηθείας. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς θεοὺς κακοῦς¹ καὶ παντοπαθεῖς ἠγῆσαντο,² ἵνα οἱ τὰ ὁμοία πράττειν θέλοντες μὴ δεδίωσιν· ἄλλοι δὲ εἰμαρμένην εἰσηγήσαντο,³ τὴν λεγομένην γένεσιν, πᾶρ ἢν μηδὲν πάσχειν τινὰ⁴ ἢ ποιεῖν δύνασθαι. νομίσας γὰρ τις, ὅτι παρὰ γένεσιν οὐδεὶς⁵ οὕτε ποιεῖν οὕτε πάσχειν ἔχει, ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔρχεται καὶ ἁμαρτῶν οὐ μεταμελεῖται, ἐφ' οἷς ἠσέβηκεν· ἄλλοι δὲ ἀπροκλήτον φερόντων εἰσηγυῖνται, ὡς αὐτομάτως τῶν παντῶν περιφερομένων οὐδενὸς ἐφεστηκότος δεσπύτου. ταῦτα δὲ οὕτω νομίζειν ὡς εἰρήκαμεν, πασῶν δοξῶν τυγχάνει οὕσα χαλεπωτάτη. ὡς γὰρ οὐκ ὄντος τοῦ ἐφεστῶτος καὶ προνοουμένου καὶ ἐκάστῳ⁶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμετος, πᾶν ὅ,τι δύνανται διὰ τὴν ἀφουβίαν εὐκόλως δρῶσιν. ὅθεν οὐ ῥαδίως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονούντες σωφρονίζονται· τὸν γὰρ ἐπερχόμενον κίνδυνον οὐ προορῶνται.

L. Ὁ δὲ τῶν, ὡς ὑμεῖς φατέ, βαρβάρων λόγος, εὐσεβέστατός ἐστι,¹ εἶνα θεὸν καὶ² δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντός εἰσηγούμενος, τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἀγαθὸν μὲν, ὡς μεταμελομένοις χαριζόμενον τὰ ἁμαρτήματα,

XLVI. Nos autem de Simone mane cuncta cum scripsissemus, ad ambulationem convertimus gradum. Et occurrit nobis Appion cum triginta viris. Ac simul atque me vidit, salutans et osculatus ait sociis: Hic est Clemens, de quo multum ad vos sermonem habui, deque illius nobilitate ac moribus liberalibus; quod vir ex genere Tiberii Caesaris, et in omni graeca disciplina exercitatus, a barbaro quodam, qui vocatur Petrus, fraude compulsus esset ad peragendos ac praedicandos Christianorum ritus. Quare rogo, ut me in illo corrigendo adiuvetis. Et coram vobis cum interrogo. Respondeat mihi, quandoquidem pietati colendae se dedisse arbitratur, quo modo non maxime impius sit, qui patrios dereliquerit, declinaverit vero ad barbaros mores.

XLVII. Et ego respondi: Tuam quidem in me praeclaram voluntatem habeo acceptam; at ignorationem amolior. Scilicet praeclara quidem voluntas est, quod in iis, quae tibi bona videntur, me versari cupis: verum cognitio non recte se habens praetextu amicitiae insidiari nititur. Dixit Appion: Num ignoratio tibi videtur, patrios ritus servando sentire cum Graecis? Et ego respondi: Qui vitam pie agere statuit, non omnino debet servare patria instituta, sed servare quidem, si pia sint, abiicere vero, si sint impia. Usu enim venire solet, ut aliquis patre impio natus velit vivere pie, patris mores sequi nolens. Excepit Appion: Quid ergo? patrem tuum ais malae vitae exstitisse? Respondi ego: Non quidem erat malae vitae, sed malae opinionis. Et Appion: Quae illius fuerit mala sententia, cupio audire. Et ego dixi: Quod falsis ac pravis Graecorum fabulis habuit fidem. Atque Appion sciscitatus est: Quaenam sunt hae Graecorum falsae ac pravae fabulae? Respondi: Non recta de diis opinatio; quam, si aequo animo fers, cum discendi cupidus audies.

XLVIII. Quare ante dissertationem iam secedamus in quietiorem aliquem locum, ubi vobiscum disseram. Et progressi consederunt, ubi pura erant gelidorum laticum fluenta et arborum tegmen viride. Ibi ego lubens sedi cum iis, et cum oculos in me fixissent, ita ad eos loqui coepi:

XLIX. Multa est, o viri, differentia inter veritatem atque consuetudinem. Ex Graecis enim alii multos deos malos omnibusque perturbationibus obnoxios induxerunt, ut qui similia patrare velint, ne pertimescant. Alii vero fatum seu Genesin invexerunt, praeter quam nemo quidquam vel facere vel pati potest. Existimans enim aliquis, neminem praeter Genesin quidquam vel pati vel facere posse, facile ad peccandum accedit, et post peccatum non ducitur poenitentia impie gestorum. Alii vero introducunt providentiae expertem casum, ac si omnia sponte sua circumferantur, domino nullo praesidente. Haec autem ita censere, ut diximus, omnium sententiarum est perniciosissima. Tanquam enim nullus sit praeses ac provisor singulisque pro merito distributor, omne quod fieri potest, facile ob metus vacuitatem perpetrant. Quare vix qui ista opinantur, honestam ducunt vitam: quia ingruens periculum non praevident.

L. At vero doctrina eorum, quos barbaros vocatis, maxime est pia, quae unum Deum et opificem totius huius mundi inducit, natura bonum ac iustum: bonum quidem, ut qui poenitentibus veniam delictorum concedat,

Cap. XLVI. 1) καὶ Πέτρῳ διαπέμψαντες inser. Hom. IV, 6. — 2) ἐστὶ O. — 3) ἡμῖν V. — 4) τε om. O. — 5) πάσῃ ἐλληνικῇ παιδείᾳ O. — 6) Ita et Epit., Ἰουδαίων Hom. IV, 7. — 7) αὐτῶν scripserat pr. manus in V.

Cap. XLVII. 1) Voc. τὴν δὲ ἀγνώσταν ἀποσεύομαι non extant in V. — 2) ἀφρούμενον O; subinde δεῖ πάντως π. οὐ πάντως φυλάσσειν δεῖ τὰ πάτρια, ἀλλὰ. — 3) τῆς scr. O, neutrum in

V. — 4) καὶ om. V. — 5) ἐπίστευε O. — 6) τε om. O.

Cap. XLVIII. 1) ἐκαθεζόμενῃ μετ' αὐτῶν ordo vocc. in O. — 2) ἀτενέζοντες O.

Cap. XLIX. 1) καχοὺς om. O. — 2) εἰσηγήσαντο O. — 3) εἰσηγάγοντα O. — 4) Six ex Epit., τι OV cum utroque Hom. Cod. — 5) οὐδεις om. O. — 6) ἐκάστου V.

Cap. L. 1) ἐστὶ O. — 2) καὶ deest in O.

δίκαιον δὲ, ὡς ἐκάστῳ μὴ μετανοῶντι κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἐπιξιόντα. ἕκαστος γὰρ προσδοκίᾳ τοῦ κριθῆσθαι ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ πρὸς τὸ σωφρονεῖν μᾶλλον τὴν ὀρμὴν λαμβάνει, καὶ ὁ σωφρόνως βεβιωκὸς τῆς αἰωνίου κολάσεως λυτροῦται.

LI. Περὶ δὲ ἐκάστου τῶν λεγομένων θεῶν ὑμῶν τὰς ἀσεβεῖς πράξεις εἰσηγούμενος, τοῦ Διὸς καὶ Ποσειδῶνος, Ἰλνύτωνός τε καὶ Ἀπόλλωνος, Διονύσου τε καὶ Ἡρακλέους, καὶ τῶν καθ' ἕνα ἕκαστον, ὧν οὐδὲ αὐτοὶ ἀγνοοῦσι εἴτε ἐκ παιδείας Ἑλληνικῆς ὀρμώμενοι, οὓς ἐπαιδευτήγητε βίους, ἵνα ὡς ζηλωταὶ τῶν θεῶν τὰ ὄμια πράττειτε, ἀπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλικωτάτου Διὸς ἄρξομαι. οὗ ὁ μὲν πατὴρ Κρόνος τὰ ἴδια τέκνα ὡς λέγετε καταπιῶν, τῇ ἐξ ἀδάμαντος ἄρπη τοῦ πατρὸς Οὐρανοῦ τὰ μόρια θερίσας, τῆς πρὸς γυνεὺς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τέκνα φιλίας τοῖς τὰ μυστικὰ τῶν θεῶν ζηλοῦσιν¹ τὸν ὑπογραμμὸν ἔδειξεν. αὐτὸς δὲ ὁ Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δήσας κατέδηραξεν εἰς Τάρταρον, καὶ τοὺς ἄλλους κολάζει θεούς. τοῖς δὲ ἀρήτουργεῖν θέλουσιν τὴν Μητιν γεννήσις κατέπιεν. ἦν δὲ ἡ Μητις γυνή· βρέφος γὰρ καταπιεῖν ἀδύνατον. ὑπὲρ δὲ ἀπολογίας παιδεραστῶν Γανυμήδην ἀρπάζει. μοιχοῖς δὲ ὑπὲρ μοιχείας βοηθῶν αὐτὸς πολλάκις μοιχὸς εὐρίσκειται. ἀδελφοκτονεῖν² δὲ προτρέπει ἀδελφαῖς συνεισελθῶν Ἡρα καὶ Δίμητρι, καὶ τῇ οὐρανίᾳ Ἀφροδίτῃ, ἣν τινες Δωδώνην³ λέγουσιν.⁴ τοῖς δὲ θυγατράσι μίγνυσθαι βουλομένοις Περσεφόνη συνελθούσας παράδειγμα πονηρὸν⁵ ἐκ τῶν μύθων γίνεται. ἄλλα τε μυρία ἠσέβηκεν, ἵνα ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν θεὸς εἶναι ὁ μῦθος⁶ δογματισθῇ. ἰδιώταις⁷ περὶ τῶν τοιούτων ὑπολήψεων ἀγανακτεῖν μετρίως εὐλογον. τοῖς δὲ ἐκ παιδείας ὀρμώμενοις τί δεῖ καὶ λέγειν; ὧν τινες γραμματικοὶ καὶ σοφισταὶ ἀξιούντες εἶναι τὰς τοιαύτας πράξεις [θεῶν]⁸ ἀξίας εἶναι βεβαιούσιν. αὐτοὶ γὰρ ἀκρατεῖς ὄντες, ταύτης τῆς μυθικῆς προφάσεως λαβόμενοι ὡς δὴ μιμηταὶ τῶν κριττόνων ἄσεμνα διαπραττόμενοι παρήρησιάζονται. διὰ τοῦτο αὐτῶν πολλῶ ἔλαττον οἱ κατ' ἀγρὸν βιοῦντες ἐξαμαρτάνουσι, οὐκ εἰσηγμένοι πονηρῶς δι' ὧν εἰσῆχθησαν οἱ ταῦτα τολμῶντες, ἐκ παιδείας κακῆς ἀσεβεῖν μεμαθηκότες.⁹ οἱ γὰρ ἐκ παιδὸς διὰ τῶν τοιούτων μύθων¹⁰ μανθάνοντες γράμματα, εἴτι ἀπαλῆς οὐσης τῆς ψυχῆς, τὰς τῶν λεγομένων θεῶν ἀσεβεῖς πράξεις εἰς τὸν αὐτῶν συμφωροῦσι νοῦν.¹¹ ὅθεν ἐπ' ἀνξήθεισης τῆς ἡλικίας ὡς κακὰ σπέρματα καταβληθέντα τῇ ψυχῇ τελεσφοροῦσιν· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι οὐδὲ¹² ἐκκοπήναι ῥαδίως ἐστὶν τὰ ἐρριζωμένα ἀσεβήματα. διὸ χρὴ καὶ τοὺς νέους μὴ τοῖς διαφθειροῦσιν ἀρκεῖσθαι μαθήμασι καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς ὄντας ἐπιμελῶς ὑποστέλλεσθαι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπακούειν μυθολογίας· πολὺ γὰρ ἀμαθίας χεῖρονά ἐστι τὰ παρ' αὐτοῖς μαθήματα· τινὲς δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς πάντα τὰ ἀμαρτήματα ἀδιάφορα λέγουσιν, γελοῖον δὲ οὕτως ὑπολαμβάνειν τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας. ἢ γὰρ οἶκ' ἐκ μοιχείας ἀνακύντουσιν βίων περιγραφὰι, οἴκων καταλύσεις, μαγεῖαι, δόλοι, ἀπορίαι καὶ ἄλλα πλείω κακά; ἐνδέχεται γὰρ συνηθεῖα τῇ πρὸς τὸν μοιχὸν ἢ τὸν ἄνδρα ἀπολιπεῖν, ἢ καὶ συνοικουῦσαν ἐπιβουλεύσαι, ἢ τὰ τοῦ ἀνδρὸς κόπῳ πεπορισμένα τῷ μοιχῷ παρασχεῖν, καὶ ἀποδραμοῦσαν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς συλλαβοῦσαν ἐκ τοῦ μοιχοῦ καὶ¹³ διὰ τὸ αἰδεῖσθαι τὸν ἔλεγχον τὸ κατὰ γαστρὸς φθεῖραι θέλειν καὶ γενέσθαι τεκνοκτόνον, ἢ καὶ φθειροῦσαν συνηθαῖναι. εἰ δὲ συνόντος τοῦ ἀνδρὸς ἐκ μοιχοῦ συλλαβοῦσα τέκοι, ἀνατραφεῖς ὁ παῖς τὸν μὲν πατέρα ἀγνοεῖ, τὸν δὲ οὐκ ὄντα νομίζει, καὶ οὕτως ὁ μὴ πατὴρ τελευτῶν

iustum autem, ut qui unicuique non poenitenti pro factorum meritis irroget. Singuli namque dum expectant futurum erga se Dei cuncta intuentis iudicium, ad temperate vivendum maiorem impetum capiunt, et qui vitam moderatam traduxit, aeterno supplicio liberatur.

LI. Sed uniuscuiusque vestrorum, qui dicuntur, deorum impios actus dum recensco, Iovis, Neptuni, Plutonis, Apollinis, Bacchi, Herculis ac singulorum, quos neque ipsi ignoratis, utpote in Graecorum litteris instituti, quas vitas edocti estis, ut tanquam deorum aemulatores similia peragatis: ab ipso maximo Iove ordiar. Illius quidem pater Saturnus, liberis suis ut soletis referre devoratis, et adamantina falce demessis patri Caelo genitalibus, pietatis erga parentes et amoris in liberos iis, qui deorum mysteria aemulantur ostendit exemplum. Ipse vero Iupiter patrem suum vinctum in Tartarum praecipitavit, et alios deos punit. Pro iis autem, qui nefandam patrare volunt obscenitatem, Metin cum genuisset absorpsit. Sed Metis erat semen: infantem enim absorberi impossibile. In defensionem vero eorum, qui puerorum indulgent amoribus, rapit Ganymedem Adulteris autem in adulterio opem ferens, ipse saepe moechus invenitur. Ad sorores etiam stuprandas invitat congregiendi cum sororibus Iunone, Cerere, Venere caelesti, quam nonnulli Dodonam vocant. Iis vero, qui cum filiabus commisceri cupiunt, cum Proserpina congressus exemplum improbum ex fabulis efficitur. Alia quoque innumera impie gessit, ut ab impiis hominibus propter exsuperantem intemperantiam fabulosum dogma de illius divinitate persuasum fuerit. Homines quidem indoctos aequum videatur circa has opiniones haud multum indignari. Iis autem, qui in litteris instituti fuerunt, quidnam dicere oportet? ex quibus aliquot grammatici et sophistae esse gestientes has actiones diis dignas esse affirmant. Cum enim ipsi incontinentes sint, fabularum accepto praetextu, quasi numinum imitatores libere perpetrant turpia. Quocirca multo minus iis aberrant illi, qui ruri degunt, non prave instituti in iis, quibus imbuti sunt, qui ista audent, quique a mala eruditione impietatem didicerunt. Nam qui a puero per has fabulas edocti sunt litteras, cum adhuc tener est animus, impias putatorum deorum actiones menti suae inserunt: quare adulta aetate instar malorum seminum in animam deiectorum, fructum ferunt: et quod est omnium gravissimum, facile non excinduntur radicatae impietates. Quare oportet, ut pueri corruptricibus non exerceantur disciplinis, et qui in flore aetatis sunt, diligenter cohibeantur Graecorum audire fabulas; multo enim, quam incitiam, peior est eorum scientia; quidam autem iuter eos omnia peccata dicunt indifferentia et ita ridiculos esse eos, qui illo nomine nuncuparent. Nonne enim ex adulterio oriuntur festinae mortes, familiarum dissolutiones, magiae, fraudes, angustiae et plura alia mala? Nam ex consuetudine cum adultero fit, ut vel maritus deseratur, vel et uxor insidias struat, vel labore viri parta moecho praebet, et profuga cum ex adultero conceperit, metu reprehensionis uteri foetum nitatur labefacere, fiatque infanticida, vel dum perdit, ipsa simul pereat. Quod si cum ea manente viro ex moecho concipiens parit, educatus puer patrem nescit, eum vero, qui non est, esse putat; sicque moriens, qui pater non est, alieno filio bona sua dereliquit. Quanta autem

Cap. LI. 1) τελοῦσιν O. — 2) Legas ἀδελφοφθορεῖν cum Homiliarum Codice Ottob., ἀδελφοκτονεῖν OV et Cotelarii Cod. Hom., ἀδελφογαμειν Epit. — 3) Διδώνην legi vult Fr. Wisseler. Auctore Zonara s. v. Διώνη isto nomine Chrysippus nuncupabat Ἀφροδίτην pro Διώνην, id quidem παρὰ τὸ ἐπιδιδόναι τὰς τῆς γενέσεως

ἡδονάς. Cfr. Uhlhorn l. c. p. 406 not. 55. — 4) καλοῦσι O. — 5) πονηρῶν O. — 6) ὁ μῦθος om. O. — 7) ἰδιώταις ἔχοις V. — 8) [θεῶν] inserto ex Hom. IV, 17. — 9) Vocc. ἐκ παιδείας κακῆς ἀσεβεῖν μιμαθηκρότες non leguntur in V. — 10) μύθων om. O. — 11) εἰς τὸν αὐτὸν συμφωνοῦσι γούν V. — 12) οὔτε V. — 13) καὶ om. O. —

ἄλλοτρίῳ παιδί τὸν ἑαυτοῦ κατέλιπεν ¹⁴ βίον. πόσα δὲ καὶ ἄλλα κακὰ ἐκ τῆς μοιχείας φυσικῶς ἀνακύπτειν φιλεῖ; καὶ οὐκ ἴσμεν τὰ κρύφια τῶν κακῶν. ὡσπερ γὰρ ὁ λυσσῶν κύων τούτους ἀναιρεῖ, ὡσπερ ἂν ψαύσῃ τῆς ἀφανστικῆς λύσσης ¹⁵ μεταδιδούς, οὕτως ¹⁶ καὶ τῆς μοιχείας τὸ κρύφιον κακόν. ἐκεῖτο δὲ πάντες ἴσμεν, ὡς ἐπίπαν ἐπὶ τούτῳ ¹⁷ τοὺς ἄνδρας ἀνεπισχέτως δυσχεραίνοντας, πολέμους τε ἐπὶ τούτων ¹⁸ ἐγγηγεμένους, καὶ οἴκων γενομένης ἀνατροπῆς, καὶ πόλεων αἰλώσεως, καὶ ἄλλα μύρια. διὰ τούτου ἐγὼ τῷ μόνῳ ἀγαθῷ θεῷ προσέφυγον ἀποδεδωκὼς τὴν πίστιν ἀσφαλῆ τῇ κρίσει, ὅτι ἐκ τῆς τῶν θεῶν δικαίας κρίσεως καὶ νόμος ὠρισταί, καὶ ἡ ψυχὴ πάντως τὸ κατ' ἀξίαν ὧν ἔπραξεν ὅπου δήποτε ἀπολαμβάνει.

LII. Ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Ἀππίων ἐπήνεγκεν τῷ λόγῳ· τί γάρ; οὐχὶ καὶ οἱ Ἑλλήνων νόμοι ταῦτα ἀπαγορεύουσιν, καὶ τοὺς μοιχοὺς κολάζουσι; καὶ γὰρ εἶπεν· οὐκοῦν οἱ Ἑλλήνων θεοὶ τὰ ἐναντία τοῖς νόμοις πράξαντες κόλασιν ὀφείλουσιν. πῶς δὲ σωφρονίζεις ἑμαυτὸν δυνήσομαι ὑπολαμβάνων, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ πρώτοι ἅμα τῇ μοιχείᾳ τὰ χαλεπὰ πάντα διεπραξάντο, καὶ δίκην οὐ δεδώκασι, ταύτῃ μᾶλλον ὀφείλοντες διδόναι, ὡς μὴ δουλεύοντες ἐπιθυμία; εἰ δὲ ὑπέκειντο, πῶς ¹ ἦσαν θεοί; καὶ ὁ Ἀππίων ἔστωσαν ἡμῖν σκοποὶ μηκέτι θεοὶ, ἀλλ' ἡ ² δικασταί, εἰς οὓς ἀφορῶντες φοβηθησόμεθα ἀμαρτάνειν. καὶ γὰρ εἶπεν· οὐκ ἔστιν ὁμοιον, ὡς Ἀππίων. ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἄνθρωπον ἔχων τὸν σκοπὸν ἐλπίδι τοῦ λαθεῖν τυλμήσει ἀμαρτάνειν· ὁ δὲ θεὸν παντεπόπτῃ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ὀρισάμενος, εἰδὼς αὐτὸν λαθεῖν μὴ δύνασθαι, καὶ τὸ λάθρα ἀμαρτεῖν παρατίσεται. ³

LIII. Ταῦτα ὁ Ἀππίων ἀκούσας εἶπεν· ἦδειν ἔξ ὅτε ¹ ἤκουσα Χριστιανοῖς ² σε προσομιλοῦντα ἠλλοιωῖσθαι τὴν γνώμην. καλῶς γὰρ εἰρηταί τινι φθείρουσιν ἡθῆ χρηστὰ ὁμιλία κακαί. ³ καὶ γὰρ εἶπεν· οὐκοῦν ἐπανορθοῦσιν ἡθῆ μὴ χρηστὰ ὁμιλία καλαί. ταῦτά μου εἰπόντος οἱ παρόντες φανεροὶ ἦσαν ἀρχὴν λαμβάνοντες τῆς πρὸς τοὺς ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντας λόγους ἀγάπης. καὶ γὰρ ⁴ συνεχῶς καὶ ἐσπουδασμένως ἀξιῶντές με πάντως τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν ἀπηλλάγησαν. τῇ δὲ ἐπαύριον προεληλυθότι τῷ Πέτρῳ ἀπήντων πλίσυχωροὶ τε οὐκ ὀλίγοι καὶ αὐτῆς Τύρου πάμπολλοι, καὶ ἐπεφώνουν λέγοντες· ὁ θεὸς διὰ σοῦ ἡμᾶς ἐλεεῖτω, ⁵ διὰ σου θεραπευέτω· ὁ δὲ Πέτρος ἔστη ἐπὶ λίθου τινὸς ὑψηλοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι πᾶσιν ὀραῖσθαι, καὶ προσαγορεύσας θεοσεβεῖ νόμῳ οὕτως ἤρξατο.

LIV. Θεῷ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν οὐ λείπει πρόφασιν πρὸς σωτηρίαν τῶν σώζεσθαι θελόντων· δυνατὸς γὰρ ἔστιν καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα σώσαι. μανθάνω οὖν, ὡς βουδντήσας Σίμων ὁ μάγος εἰστίασεν ὑμᾶς ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ καὶ οἶνον πολλῶν κορέσας ὀλεθρίοις πάθεσι καὶ δαίμοσι παραδέδωκεν. ἀλλ' ὡσπερ οὖν τῶν δαίμοσιν ἀποδεδομένων θυμάτων μεταλαβόντες, τῷ τῆς κακίας ἡγεμόνι κατεδουλώθητε, οὕτως ἂν τούτων παυσάμενοι τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσαχθῆτε, εὐ ἴστε ὅτι σὺν τῇ τοῦ σώματος ἰάσει καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιαίνουσα; ἔξετε τὰ τῷ ¹ θεῷ ἀρέσκοντα ἀναδεξάμενοι. ἔστι δὲ τὰ ἀρέσκοντα τῷ θεῷ, τὸ αὐτῷ προσείχεσθαι, τραπέζης δαιμονίων ἀπέχεσθαι, μὴ ψαύειν αἵματος, ἐκ παντὸς μολυσμοῦ ἀσπίλους ἑαυτοὺς διατηρεῖν ἐν πολλοῖς σώμασιν μίαν γνώμην ἀναλαβόντας. ² ἅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ θέλει, τὰ αὐτὰ βουλευέσθω καὶ τῷ πλησίον. ³ οὐ θέλεις φονευθῆναι; ἕτερον μὴ φονεύσης· οὐ θέλεις τὴν σὴν ὑφ' ἑτέρου μοιχευθῆναι γυναῖκα; τὴν ἑτέρου μὴ μοί-

et alia mala ex adulterii natura oriri solent! Nescimus tamen malorum occulta. Quemadmodum enim rabiosus canis, quos tangit, interimit occultissimam rabiem communicans, ita et adulterii absconditum malum. Illud certe scimus omnes: plerumque eam ob causam homines effraenate irasci, propterea bella exorta, factas domorum eversiones, ac urbium expugnationes, aliaque innumera. Propter hoc equidem ad Deum, qui solus bonus est confugi, cum fidem certo iudicio habuissem, quod ex Dei iusto iudicio et lex fixa sit ac definita et anima omnino pro dignitate eorum quae gessit aliquando receptura sit.

LII. Haec cum dixissem, Appion orationi subiecit: Quid enim? nonne et Graecorum leges haec prohibent, et adulteros puniunt? Ego respondi: Ergo Graecorum dii, quod contraria legibus faciunt, supplicium merentur. Quo modo autem coercere me potero, dum existimo deos ipsos primos una cum adulterio cuncta flagitia perfecisse, nec poenas dedisse, quas ideo magis dare debebant, quia non serviunt cupiditati? Quod si cupiditati obnoxii fuerunt, quo pacto dii erant? Et Appion: Sint nobis pro scopo non iam dii, sed iudices, in quos respiciendo peccare metuemus. At ego excepi: Non simile est, o Appion. Qui enim ad hominem respicit, spe latendi audebit peccare: qui vero Deum omnium inspectorem metae loco animae suae proposuit, gnarus quod eum latere non possit, clam quoque peccare supersedebit.

LIII. Quae cum audisset Appion, dixit: Intellexeram, ex quo accepi tibi cum Christianis esse consuetudinem, te mutavisse sententiam. Praeclare enim a quodam dictum est: *Mores bonos colloquia corrumpunt mala.* Excepi ego: Igitur mores malos colloquia bona corrigunt. Haec me dicente, qui aderant non obscure videbantur incipere dictos a me sermones amore prosequi. Etenim frequenter et studiose rogantes, ut omnino postridie venirem, digressi sunt. Postero autem die Petro egresso processerunt obviam non pauci finitimi ac ex ipsa Tyro quamplurimi, et acclamabant dicentes: Deus per te nostri miseretur, per te nos curet. Petrus vero stetit in excelso lapide, ut ab omnibus posset conspici, cumque religioso more salutasset, ita exorsus est:

LIV. Deo conditori caeli, terrae ac maris non deest occasio ad salutem eorum, qui servari cupiunt; potest enim et animas nostras et corpora servare. Audio utique, Simonem magum bove mactato convivium vobis in medio foro dedisse ac vino multo expletos perniciosis morbis ac daemonibus tradidisse. At certe sicut perceptis sacrificiis, quae daemonibus oblata fuerant, malitiae duci servire coacti estis, ita si iis relictis ad Deum per dominum nostrum Iesum Christum accesseritis, profecto scitote vos cum corporis sanitate etiam animas sanas habituros esse Deo placita consecrando. Caeterum Deo placita sunt eum praecari, daemoniorum mensa abstinere, sanguinem non attingere seu gustare, ab omni inquinamento immaculatos se conservare in multis corporibus eandem opinionem adeptos: quae unusquisque sibi desiderat, eadem et de proximo statuatur. Non vis interfici? alterum non interficias; non vis uxorem tuam ab alio constuprari? alterius nuptam ne constupra; non vis quid-

14) καταλείπει Hom. IV, 21. — 15) Ita etiam Or., λύτης O. — 16) Ita etiam Or., οὕτω O. — 17) τούτω Or. et Hom. IV, 22. — 18) τούτω Hom. ibid., non item Or.

Cap. LII. 1) πῶς εἶ V. — 2) Scribendum puto οἱ cum Hom. IV, 28. — 3) παραιτήσεται V.

Cap. LIII. 1) ἕξοτου p. ἐξ ὄτε O. — 2) Ita it Epit., Ἰουδαίους Hom. IV, 24. — 3) I. Cor. 15, 38. — 4) γὰρ om. O. — 5) ἐλείπω V et Or.

Cap. LIV. 1) τῶ om. V. — 2) ἀναλαμβάνοντες O ut Hom. VII, 4; μὴ γινώσκοντες Epit. — 3) Matth. 7, 12. — 4) ἐπιτεύξεσθε O.

χευε γαμετήν· οὐ θέλεις τι τῶν σῶν κλαπῆναι; ἑτέρου μὴ κλέπτει μηδέν. καὶ οὕτως ἀφ' ὑμῶν αὐτῶν τὸ εὖλογον συννοοῦντες καὶ ποιῶντες, θεῷ προσφιλῆς γενόμενοι ἐπιτεύξησθε⁴ τῆς ἰάσεως.

LIV. Τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κατηχηθέντες καὶ ἰαθέντες, ἅπαντες ἐβαπτίσθησαν. οἱ δὲ Σιδῶνιοι ταῦτα ἀκούσαντες ἰκέταις πρὸς τὸν Πέτρον ἀπέστειλλον ἔλθειν πρὸς αὐτοὺς· αὐτοὶ γὰρ διὰ τὰς νόσους πρὸς αὐτὸν ἔλθειν οὐκ ἴσχυον. ὁ Πέτρος δὲ ἡμερῶν οὐ πολλῶν ἐνδιατρίψας τῇ Τύρῳ καὶ παντοδαπῶν αὐτοὺς ἀπαλλάξας παθῶν ἐκκλησίαν τε συστήσας καὶ ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας ὤρμησεν εἰς Σιδῶνα. Σίμων δὲ ὁ μάγος μαθὼν ἤκουσα τὸν Πέτρον εὐθύς ἀπέδρα εἰς Βηρυτὸν μετὰ Ἀππίωνος καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἑταίρων.

LVI. Τοῦ δὲ Πέτρου εἰσιόντος εἰς τὴν Σιδῶνα πολλοὺς ἐν κλίναις φέροντες πρὸ αὐτοῦ ἐτίθεσαν. ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· μὴ τοίνυν¹ νομίσητέ μέ² τι δύνασθαι πρὸς ὑμετέραν ἴασιν, ἄνδρα θνητὸν καὶ αὐτὸν πολλοῖς πάθεσι ὑποπεσεῖν δυνάμενον· ὑφηγήσασθαι δὲ ὑμῖν τὸν τρόπον, δι' οὗ σωθῆναι δυνησέσθε οὐ φθονῶ, καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαθὼν τοὺς πρωωρισμένους τοῦ θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὀρισμούς. τοιαῦτα³ καὶ ἐν τῇ Σιδῶνι τοῦ Πέτρου παραινοῦντος ἐν ἡμέραις ὀλίγαις πολλῶν καὶ κατὰ μετανοησάντων καὶ πιστευσάντων καὶ θεραπευθέντων ἐκκλησίαν συνέστησεν,⁴ καὶ τῶν συνεπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων τινὰ καταστήσας αὐτοῖς ἐπίσκοπον ἐξῆλθε τῆς Σιδῶνος.

LVII. Ὡς δὲ εὐθύς ἐπέβη τῆς Βηρυτοῦ, σεισμὸς ἐγένετο. καὶ οἱ ὄχλοι προσιώντες τῷ Πέτρῳ, βοῆσαι, ἔλεγον· πεφοβήμεθα γὰρ, ἔφασαν, μὴ ἄρα¹ ἄρδην πάντες² ἀπολώμεθα. τότε ὁ Σίμων τολμήσας ἅμα τῷ Ἀππίωνι καὶ Ἀνουβίῳ καὶ Ἀθηνοδώρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἑταίροις αὐτοῦ δημοσίᾳ τοῖς ὄχλοις κατὰ τοῦ Πέτρου ἐβόα· φεύγετε, ἄνδρες, τὸν ἄνδρα τούτον· μάγος ἐστίν, πιστεύσατε, καὶ τὸν σεισμὸν αὐτὸς ἐποίησεν ἐν ὑμῖν καὶ τὰς νόσους ἐκίνησεν αὐτὸς, ἵνα ὑμᾶς καταπλήξῃται, ὡς³ νομισθῆναι θεός. ἡσυχίαν δὲ παρασχόντος τοῦ λαοῦ ὁ Πέτρος βραχὺ ὑπομειδιάσας καταπληκτικῇ τῇ παρήρησιᾳ εἶπεν· ἄνδρες, ἅπερ οὗτοι λέγουσιν, θεοῦ θέλοντος ποιεῖν δυνατὸς εἶναι ὁμολογῶ· πρὸς δὲ τούτοις ἑτομῖός εἰμι, εἰ μὴ πείθησθέ μοι⁴ περὶ ὧν λέγω, τὴν πᾶσαν ὑμῶν ἐμβαθρεῦσαι πόλιν.

LVIII. Τῶν δὲ ὄχλων φοβηθέντων καὶ προθύμως ἐπαγγελλομένων τὰ ὑπ' αὐτοῦ κελευόμενα πράττειν, ὁ Πέτρος ἔφη· μηδεὶς ὑμῶν ὀμιλεῖτω τοῖς μάγοις, μήτε ἀναμυγνύσθω. οἱ δὲ ὄχλοι ἅμα τῷ¹ ἀκουσαι τοῦ καλεύματος συντόμως ξύλα² λαβόντες καὶ τύψαντες τοὺς περὶ τὸν Σίμονα ἐδίωκον αὐτοὺς ἕως παντελῶς τῆς πόλεως ἐξήλασαν. καὶ εἰσελθόντες οἱ νοσοῦντες αὐτῶν καὶ δαμονῶντες καὶ πᾶς ὁ ὄχλος γονυπετῆς³ πρὸ τῶν αὐτοῦ ἔκειντο ποδῶν. ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν ἄρας τὰς χεῖρας καὶ τῷ θεῷ προσευξάμενος ἰάσατο τοὺς πάντας ἐκ μόνης εὐχῆς. οὐκ ὀλίγας δὲ ἡμέρας παραμείνας τοῖς Βηρυτίοις καὶ πολλοὺς τῇ εἰς τὸν πυτέρα καὶ νῆον καὶ ἅγιον πνεῦμα πίστει κατορθώσας καὶ βαπτίσας, ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἕνα ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας εἰς τὴν Βύβλον⁴ ἐξῆλθε.

LIX. Καὶ γενόμενος ἐκεῖ καὶ¹ μαθὼν ὅτι Σίμων εἰς Τρίπολιν ὤρμησεν, δι' ὀλίγων ἡμερῶν αὐτοῖς ἐπιμείνας καὶ θεραπεύσας πολλοὺς καὶ ταῖς βίβλοις αὐτοὺς ἐνασκήσας κατ' ἴχθος τοῦ Σίμωνος εἰς τὴν Τρίπολιν ἐπορεύετο, μεταδιώκειν αὐτὸν μάλλον, οὐχ ὑποφεύγειν προσηρημένος. εἰς δὲ τὴν² Τρί-

piam rerum tuarum furto auferri? nihil alterius furare. Atque ita ex vobis ipsis, quod rationi consentaneum est intelligentes atque facientes, Deo cari effecti consequemini sanitatem.

LV. Haec a Petro paucis diebus edocti et sanati, omnes baptizati sunt. Ac Sidonii cum haec audissent, ad Petrum supplicaturos miserunt, ut veniret; nam ipsi propter morbos non poterant ad eum proficisci. Itaque cum Petrus per paucos dies Tyri commoratus esset et liberasset eos omnigenis morbis ac instituisset ecclesiam atque ex presbyteris, qui eum sequebantur, ipsis episcopum constituisset, Sidonem appulit. At Simon magus audiens, adventare Petrum, confestim Berytum aufugit cum Appione et sociis.

LVI. Caeterum cum Petrus Sidonem ingressus esset, multos in lectis allatos coram ipso posuerunt. Ille autem dixit ad eos: Ne vero existimetis, me aliquid posse ad curationem vestram, qui sim et ipse homo mortalis, et in multa possim incidere adversa: docere autem vos modum, quo salvi esse possitis, non gravabor, qui et ipse a domino nostro Iesu Christo didici praefixos a Deo ante mundi constitutionem terminos. Haec et Sidone Petro suadente cum paucis diebus multi ibi quoque poenitentiam egissent ac credidissent atque sanati essent, ecclesiam instituit, et postquam aliquem ex presbyteris, qui eum consecabantur, constituerat illis episcopum, Sidone egressus est.

LVII. Statim autem cum Berytum perveniret, terrae motus factus est. Atque plebs accedens ad Petrum per opem, inquebat: timuimus enim, dixerunt, ne omnes omnino periremus. Tunc Simon commento excogitato una cum Appione, Anubione, Athenodoro caeterisque sodalibus publice multitudini adversus Petrum acclamabat: Fugite, o viri, hunc hominem; magus est, [mihi] credite, et terrae motum is in vobis fecit, ipse morbos excitavit, quo vos perterreat, ut ipse vocaretur deus. Cumque plebs se in silentio tenuisset, Petrus breviter subridens cum libertate terrorem incutiente dixit: Viri, quae ab istis dicuntur, fateor me posse Deo volente efficere; ad haec paratus sum, nisi mihi habueritis fidem in his, quae loquor, universam vestram funditus evertere civitatem.

LVIII. Cumque turba timore esset commota promptoque animo se ab ipso imperata facturam promisisset, Petrus ait: Nemo vestrum posthac cum magis commercium habeat, neque cum iis iungatur. Plebs autem simul ac mandatum audivit, fustibus sine mora sumptis sociisque Simonis percussis, persecuta est eos, donec penitus urbe pepulisset. Et ingressi quicumque ex iis aegrotabant et a daemonibus vexabantur, cum tota turba ad genua accedentes iacebant ante pedes illius. At ille, sublatis in caelum manibus Deumque comprecatus cunctos precatione sola curavit. Non paucos autem dies apud Berytios commoratus cum multos religioni erga patrem et filium et spiritum sanctum consuefecisset, nec non baptizasset, uno ex presbyteris, qui eum sequebantur, ipsis in episcopum constituto, Byblum abiit.

LIX. Quo cum pervenisset comperissetque, Simonem Tripolim evasisse, paucos dies apud eos moratus curatisque multis ac in Scriptura exercitis, Tripolim per vestigia Simonis processit, certus eum insequi, non subterfugere. Cum autem Petrus Tripolim ingrederetur, qui discendi

Cap. LVI. 1) *τοίνυν* om. V. — 2) *με* post *δύνασθαι* ponitur in O. — 3) *ταῦτα* V. — 4) *συνεστήσατο* O.

Cap. LVII. 1) *ἄρα* om. O. — 2) Ita O, *παντελῶς* V. — 3) Ita ex nostro

Hom. Codice Ottob., *καταπλήξη τέως* OV. — 4) *πεισθήτέ μοι* O.

Cap. LVIII. 1) *τοῦ* V. — 2) *ξύλα συντόμως* ordo in O. — 3) *γονυπετεῖς* O. — 4) Ita etiam Or., *Βίβλον* V.

Cap. LIX. 1) *καί* om. O. — 2) *τήν*

πολιν εἰσιόντι τῷ Πέτρῳ οἱ φιλομαθέστεροι ἐκ τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ Βηρυτοῦ καὶ Βύβλου³ πολλοὶ⁴ συνασιήθησαν. οὐχ ἤκιστα δὲ τῶν ἐπ' αὐτῆς⁵ τῆς πόλεως ὄχλων συνδρομαὶ ἐγένοντο ἰστορεῖν βουλομένων αὐτόν. συνετύχασον οὖν⁶ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμφθέντες ἀδελφοὶ διαγούμενοι⁷ τάτε κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ πραττόμενα παρὰ Σίμωνι ἀκριβοῶς ἀποδεξάμενοί τε ἡμᾶς ἐπὶ τὴν Μαρώτου⁸ ἦγον οἰκίαν.

LX. Ὁ δὲ Πέτρος ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς ξενίας πύλῳνι ἤδη γεγονῶς, ἐπιστραφεὶς τοῖς ὄχλοις ὑπέσχετο αὐρίον παρὶ θεοσεβείας αὐτοῖς διαλεχθῆναι. εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἔφη πρὸς ἡμᾶς μὴ μεταλήψασθαι πρότερον αὐτὸς τροφῆς πρὶν ἢ τοὺς συνελθούστας αὐτῷ διαναπαύσῃ.¹ ἀποκρινομένων δὲ ἡμῶν, ὅτι σπουδῇ πάντας αὐτοὺς διαναπαύσομεν, ὁ Πέτρος ἀκούσας καὶ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐξῆλθεν· καὶ θαλάσση λουσάμενος εἰσελθὼν καὶ σιτίων σὺν τοῖς προύδοις μεταλαβὼν ἐσπέρας καταλαβούσης ὑπνωσεν.

LXI. Ὑπὸ δὲ τὰς δευτεραίας τῶν ἀλεκτρούων φωνὰς διϋπνισθεὶς ὁ Πέτρος εὗρεν ἡμᾶς ἐγρηγορούσας· ἡμεῖς δὲ σὺν αὐτῷ οἱ πάντες ἑξκαίδεκα· αὐτὸς ὁ Πέτρος καὶ γὰρ Κλήμης, Νικήτης τε καὶ Ἀκίλας, καὶ οἱ προουδύσαντες δώδεκα. προσαγορεύσαντες οὖν ἀλλήλους εἰσῆει τις τῶν συνήθων ἀπαγγέλλων Πέτρῳ· ὅτι Σίμων ὁ μάγος μαθὼν σε ἐπιδημίσαντα, τὴν ἐπὶ Συρίαν ὤρμησεν ὁδόν· οἱ δὲ ὄχλοι τὴν μίαν ταύτην νύκτα ὡς ἐνιαυτοῦ χρόνον ἠγγισάμενοι, καὶ ἀναμένειν τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ σου προθεσμίαν μὴ δυνάμενοι πρὸ τῶν θυρῶν ἐστήκασιν κατὰ συστάσεις καὶ συλλόγους ἀλλήλοις περὶ τῆς τοῦ Σίμωνος διαβολῆς διαλαλοῦντες, ὅτι μετεωρίσας αὐτοὺς καὶ ἐπὶ πολλοῖς κακοῖς σε ἐλέγξιν ἐλθόντα¹ ὑποσχόμενος, ἐπιδημίσαντα² γνοὺς νύκτωρ ἔφυγεν· πλὴν ἐπιθυμοῦσιν αὐτοὶ ἀκούσαί σου.

LXII. Καὶ ὁ Πέτρος θαυμάσας τῶν ὄχλων τὴν σπουδὴν ἀπεκρίνατο· ὁράτε, ἀδελφοί, πῶς οἱ τοῦ Κυρίου ἡμῶν λόγοι ἐμφανῶς τελοῦνται; μέμνημαι γὰρ αὐτοῦ εἰπόντος· πολλοὶ ἐλεύσονται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης, καὶ ἀνακληθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.¹ ἀλλὰ καὶ² πολλοὶ, φησί, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. καὶ³ τὸ μὲν οὖν ἐλθεῖν οὐκ αὐτῶν ἐστὶν ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ καλέσαντος αὐτοὺς Θεοῦ. εἰάν δὲ μετὰ τὸ κληθῆναι καλὰ πράξωσιν, ὅπερ αὐτῶν ἐστὶν ἴδιον, τότε ἐπὶ τούτῳ μισθὸν ἔξουσιν. ὁ δὲ τὸν πολὺν ὄχλον ἰδὼν ὡσπερ ποταμοῦ ἤσυχον ῥεῦμα πρῶως προσρέοντα, ἔφη τῷ Μαρωῶνι⁴· ποῦ σοι τύπος ἐνταῦθα τοὺς ὄχλους χωρεῖν⁵ δυνάμενος; τοῦ δὲ Μαρωῶνου εἰς τὸν ὑπαιθρον καὶ⁶ κεκηπευμένον τόπον προάγοντος, εἶποντο οἱ ὄχλοι.

LXIII. Ὁ δὲ Πέτρος ἐπὶ τινος βίαισεως ἀνδριάντος οὐ πάνυ ὑψηλῆς ἐπιστάς ἅμα τῷ τὸν ὄχλον θεοσεβεῖ ἔθει προσαγορευῆσαι, ἰδὼν πολλοὺς ἐκ τῶν παρεστῶτων ὄχλων ὑπὸ δαυμόνων τε καὶ παντοίων¹ παθῶν ἐκ πολλῶν χρόνων ἐνοχλουμένους, βρῦχοντάς τε μετὰ οἰμωγῆς καὶ πίπτοντας μετὰ ἰκυσίας, ἐπιτιμήσας αὐτοῖς καὶ ἡσυχίαν ἔχειν προστάξας καὶ τὴν ἴασιν μετὰ τὸ διαλεχθῆναι ὑποσχόμενος τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως.

LXIV. Ὁ μόνος ἀγαθὸς Θεὸς τὰ πάντα καλῶς πεποιηκῶς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐξαπέστειλε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὰ ἐκείνῳ¹ δοκοῦντα ἐκφάναι, καὶ νόμον αἰώνιον δοῦναι, ἵνα φυλάσσοντες αὐτόν διαπαντός καὶ βαπτισθέντες εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιοθῶμεν. σπουδάσατε οὖν πρῶτον καὶ ἐκδύσασθε τὸ ῥυπαρὸν ὑμῶν ἔνδυμα, ὅπερ ἐστὶν ἀκάθαρτον πνεῦμα. τοῦτο δὲ

erant cupidiores Tyro et Sydone et Beryto ac Byblo multi simul intrarunt. Multi etiam ex ipsa civitate hominum concursus fiebant illum videre desiderantium. Obviam igitur iverunt, qui ab eo missi fuerant fratres, qui tum urbis alias res, tum Simonis gesta accurate narrarunt; et excipientes nos in domum Maroonis duxerunt.

LX. Petrus vero iam fores hospitii tenens conversus promisit multitudini, cras se de Dei cultu verba facturum. Ingressus autem nobis dixit, non prius se quidquam cibi esse percepturum, quam eos, qui convenerant, refecerit: nobis autem respondentibus, quod eos omnes studiose essemus refecturi, Petrus audita re et laudatis ac benedictis nobis exivit, cumque lotus esset in mari ingressus est, et postquam cibum cum praecursoribus sumpserat, nocte adveniente somno se dedit.

LXI. Sub secundum vero gallorum cantum Petrus expergefactus nos invenit vigilantes. Eramus autem omnes cum eo sedecim: ipse Petrus et ego Clemens, Nicetas et Aquila, atque duodecim, qui praegressi fuerant. Cum nos invicem salutassemus, ingressus est ex familiaribus quidam Petro nuntians: Simon magus ubi didicit te advenisse, versus Syriam profectus est; turbae autem, quae unam hanc noctem velut annum tempus opinantur, nec possunt praestitutum a te diem expectare, pro foribus stant, et per coetus ac circulos de Simonis calumniis inter se invicem colloquuntur, qui cum eas in spem adduxisset, atque pollicitus esset, quod te multis de criminibus praesentem esset convicturus, cognito adventu tuo se noctu in fugam coniecerit: sed et te audire desiderant.

LXII. Et Petrus admiratus vulgi studium respondit: Videtis, fratres, quo pacto domini nostri verba manifesto impleantur? Memini enim eum dicere: *Multi venient ab Oriente et Occidente, a Septentrione et Meridie, et recumbent cum Abrahamo et Isaaco et Iacobo. Sed et Multi, inquit, vocati, pauci vero electi.* Itaque quod veniant, non est eorum proprium, sed est Dei, qui eos vocavit. Quod si post vocationem bona opera faciant, quod eorum est proprium, tunc pro eo recipient mercedem. Ut autem ille vidit turbas, velut amnis placidum fluentum leniter commeantes, dixit Marooni: Ubi heic tibi locus est, qui possit capere hanc multitudinem? Et Maroone deducente eum in subdialelem et horto excultum locum, secutae sunt turbae.

LXIII. Petrus autem super basim statuae non admodum excelsam consistens simul atque populum more religioso salutavit, videns multos adstantis plebis a daemonibus et pluribus morbis iam diu molestatos ac stridere cum ululatu et procidere cum supplicatione, increpitis iis silentiumque tenere iussis, necnon pollicitus curationem post habitum sermonem ita loqui coepit:

LXIV. Deus, qui solus bonus est cunctaque praeclare fecit, propter salutem generis humani misit unigenitum filium suum dominum nostrum Iesum Christum, qui ei placita vulgaret legemque daret aeternam, ut illam perpetuo custodientes et baptizati in remissionem peccatorum vita sempiterna donemur. Enitimini igitur, ut sordidum vestimentum vestrum exuatis, quod est immundus spiritus. Hoc autem non potestis alia ratione

om. O. — 3) Βύβλου V. — 4) πολλοῖς O. — 5) ἀπ' αὐτῆς Hom. VIII, 1. Epit. — 6) συνειύχουμεν οὖν καὶ οἱ O. — 7) διηγούμενοι om. V. — 8) Μαροῶνου Hom. ibid. Μαροῶνου Epit. Cfr. infra c. 62.

Cap. LX. 1) διαναπαύσει O.

Cap. LXI. 1) ἐθέλοντα O. — 2) ἐπιδημήσαντι V.

Cap. LXII. 1) Matth. 8, 11. Luc. 18, 29. — 2) καὶ om. O. Matth. 22, 14. — 3) καὶ om. O. — 4) Cfr. supra c. 59 fin. — 5) κρατεῖν (subnotatum) χωρεῖν O. — 6) καὶ om. O et Or. Idem Or. εἰς τὴν ὕπ.

Cap. LXIII. 1) πολλῶν V.

Cap. LXIV. 1) κείνων V. —

οὐκ ἄλλως ἀποδίσασθαι δύνασθε, εἰ μὴ πρότερον ἐπὶ καλαῖς πράξεσιν βαπτισθῆτε· καὶ οὕτω καθαροὶ σώματί τε καὶ ψυχῇ γενόμενοι τῆς ἐσομένης αἰδίου² βασιλείας ἀπολαύσετε. μήτε οὖν εἰδώλοις πιστεύετε, μήτε³ τραπέζης αὐτῶν κοινοῦτε μισθῶν, μὴ φονεύετε,⁴ μὴ μοιχεύετε, μὴ μοιχεύετε⁵ ἀλλήλους μηδὲ κλέπτετε, μηδὲ κακαῖς τισὶ ὅλως πράξεσιν ἐπιβάλλεσθε.

LXV. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ καὶ παραινέσαντος πολλὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν οἱ πάντες παρήμειναν, οἱ μὲν τοῦ θεραπευθῆναι χάριν, οἱ δὲ τοῦ ἱστορῆσαι τοὺς τῆς θεραπείας ἐπιτυχόντας. ὁ δὲ Πέτρος τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεῖς μόνον καὶ εὐξάμενος, πάντας¹ ἰάσατο, ὡς τοὺς μὲν παραχρῆμα θεραπευθέντας γενέσθαι περιχαρεῖς, τοὺς δὲ ἱστορήσαντας ὑπερθουμάσαι τε καὶ εὐφημῆσαι τὸν Θεόν. βεβαίως οὖν πιστεύσαντες ἅμα τοῖς θεραπευθεῖσιν ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἀπήσαν ἐντολὴν ἔχοντες πρωϊνώταρον συναλθεῖν.

LXVI. Τῇ οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὁ Πέτρος ἅμα τοῖς ἐταίροις¹ ἐξίον καὶ ἐπὶ τὸν τόπον² ἔλθων ἤρξατο λέγειν· ὁ Θεὸς πάντα δύναται. ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν μόνος³ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, νῦν πᾶσι μακροθυμῶν, ἵνα οἱ βουλόμενοι ἐφ' οἷς ἔπραξαν κακοῖς μεταμεληθέντες καὶ πολιτευσάμενοι καλῶς⁴ ἐν ἡμέρᾳ, ἣ τὰ πάντα κρίνεται, τῶν κατ' ἀξίαν ἀπολαύσωσι. διὸ νῦν ἄρξασθε, ἀγαθῆς γνώσεως⁵ Θεῷ πειθόμενοι, ἀντιλέγειν ὑμῶν ταῖς κακαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἐννοίαις, ἵνα δυνηθῆτε ἀνακαλέσασθαι τὴν πρώτην τῇ ἀνθρωπότητι παραδοθεῖσαν ἐντολὴν. οὕτω γὰρ ὑμῖν ἐξ αὐτῆς ἀνατελεῖ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τῷ δεδοκῶτι εὐχαριστήσετε⁶ εἰς αἰεὶ τῶν ἀπορήτων ἀπολαύοντες⁷ ἀγαθῶν. ἀπολουσάμενοι ἐπὶ τῇ τρισμακαρίᾳ ἐπονομασίᾳ καὶ οὐ μόνον τὰ ἐνδομυχοῦντα⁸ ὑμῖν πνεύματα ἀπελάσαι δυνησθε,⁹ ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλων δαιμόνια χαλεπὰ οὖν τοῖς δεινοῖς πάθεσιν ἀπελάσετε.¹⁰ ταῦτα εἰπὼν τοῖς ὑπὸ παθῶν ὀχλουμένοις προσιέναι ἐκέλευσε.¹¹ ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεῖς καὶ εὐξάμενος καὶ¹² ἐξ αὐτῆς ἰασάμενος ἐνετείλατο αὐτοῖς ὀρθριώτερον συναλθεῖν.

LXVII. Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὀρθριώτερον ἐξ ὑπνου ἐγερθεὶς ὁ Πέτρος καὶ προσευξάμενος ἐκαθέσθη¹ ἡμᾶς δὲ περικαθεζομένους καὶ εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντας ὡσπερ ἀκοῦσαί τι βουλομένους συνεῖς ἔφη· πρὸ πάντων, ὦ φίλοι, ὁ Θεὸς σέβειν αἰρούμενος εἰδέναι ὀφείλει, ὅτι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁ εἰς Θεὸς γνωρίζεται· ἐστὶν² δὲ ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἐξαιρετικὸν τὸ πάντων κτισμάτων εἶναι δημιουργός,³ πάντα περιέχων, πάντα περιορίζων, ὡς ὑπὲρ πάντα ὢν καὶ πάντα δημιουργήσας. καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ πολλὰ περὶ θεοσεβείας διδάξας ἐκέλευσε τοὺς δαιμονωθέντας καὶ νόσοις ἐγκατελημμένους αὐτῷ προσφέρεσθαι. προσερχθεῖσιν⁴ δὲ τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς καὶ προσευξάμενος ἀπέλυσε αὐτοὺς ὑγιαίνοντας.

LXVIII. Τῇ μὲν οὖν τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐν Τριπόλει ὁ Πέτρος ἐγερθεὶς καὶ προσευξάμενος συνεκαθέσθη ἡμῖν καὶ ἤρξατο λέγειν· ὁ μέλλων προσιέναι τῷ Θεῷ χρὴ νήφειν, σωφρονεῖν, ὀργῆς κρατεῖν, ἀλλότρια μὴ νοσφίζεσθαι, δικαίως βιοῦν, ἐπιεικῶς, εὐσταθῶς, πράως, κολάζειν ἑαυτὸν μᾶλλον ἐν ταῖς ἐνδείαις ἢ μὴ ἔχοντα τὰ¹ ἑτέρου ἀφελόμενον κορυσθῆναι, καθαρὸς εἶναι τῇ καρδίᾳ καὶ ἀγνός τῷ σώματι, καὶ μὴ ὁμοιωθῆναι τοῖς φαρισαίοις, πρὸς οὓς λέγει ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ γέμει ῥύπου· φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἔσωθεν, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξω αὐτοῦ καθαρόν.² καὶ ἀληθῶς. φωτισθέντος γὰρ τοῦ νοῦ τῇ γνώσει, ὁ μαθὼν δύναται

deponere, nisi prius in bonis actionibus baptizemini: atque ita puri corpore et anima effecti futuro perpetuo regno fruemini. Neque igitur idolis credite, nec mensae eorum impurae participes estote, non occidite, non adulterate, non odio prosequimini vos invicem, neque furtum facite, neque omnino capessite ulla prava facinora.

LXV. Haec cum dixisset atque ex Scripturis monuisset multa, omnes permanserunt alii, ut curarentur, alii ut viderent eos, qui sanitatem reciperent. Petrus autem dumtaxat imponens illis manus et precatus sanavit omnes, adeo ut qui subito curati fuerant lactarentur, qui autem viderant magnopere mirarentur, simulque laudarent Deum. Cum ergo firmiter credidissent, una cum iis, qui sanati fuerant, ad sua abierunt accepto mandato, ut maturius convenirent.

LXVI. Sequenti igitur die Petrus una cum sodalibus egressus et ad locum veniens coepit dicere: Deus omnia potest. Is enim est solus bonus ac iustus, nunc in cunctos patiens, ut qui voluerint, poenitentia de malis a se commissis acta et vita pie transacta, eo die, quo universa iudicabuntur, pro merito percipiant. Quapropter nunc incipite bonae cognitionis persuasi a Deo, resistere vestris pravis cupiditatibus et cogitationibus, quo possitis primam, quae humano generi tradita fuit, salutarem observantiam revocare. Sic enim vobis continuo orientur bona et ei, qui dedit, ageris gratias perpetuo ineffabilia bona possidentes. Abluti prius in beata Trinitatis invocatione non solum latitantes in vobis spiritus poteritis expellere, sed etiam aliorum mala daemoniaca gravesque morbos abigebitis. Quae cum dixisset eos, qui aegritudinibus vexabantur, iussit accedere. Ille vero impositis super eos manibus et precatus cum confestim sanasset eis praecepit, ut maiori mane venirent.

LXVII. Tertio autem die Petrus e somno maturius suscitatus factaque prece sedit; et animadvertens nos circumsedere oculisque intentis eum aspicere quasi aliquid audire cupientes dixit: Ante omnia, o amici, is qui Deum colere vult, scire debet, quod unus Deus in tribus personis cognoscitur; proprium autem illius ac praecipuum est, omnium creaturarum esse opificem, omnia continere, omnia terminare, ut qui super omnia sit cuncta effecerit. Quibus dictis, multisque de pietate erga Deum expositis iussit daemonicos et morbis occupatos ad se adduci, quibus oblatis manus imponens ac precatus incolumes eos dimisit.

LXVIII. Quarto ergo die Petrus Tripoli surgens et comprecatus, cum deinde nobiscum sedisset, hunc in modum coepit loqui: Qui ad Deum accedere desiderat, sobrius esse debet, sibi temperare, iram tenere, aliena non surripere, iuste vivere, cum bono iure, tranquille, leniter, se in indigentia potius continere ac reprimere quam cum non habeat alterius bonis ablati expleri, corde mundus esse et purus corpore nec assimilari Pharisaeis, ad quos dominus et Deus noster Iesus Christus dicit: *Vae vobis Scribae et Pharisaei hypocritae, quia mundatis calicis et paropsidis quod exterius est, intus autem ea plena sunt squaloris. Pharisaei caeci, munda prius calicis et paropsidis interiorius, ut et illius exteriorius mundum fiat.* Et vere. Nam mente per scientiam illustrata, qui didicit potest esse bonus; quam rem

2) αἰδώς O. — 3) τε om. O. —

4) φονεύσητε V. — 5) μισήτε V.

Cap. LXV. 1) πάντας om. V.

Cap. LXVI. 1) ἑτέροις O. — 2) τὸν πρὸ μιᾶς τόπον Hom. LX, 1 — ad locum praecedentis diei. — 3) μόνος non est in V. — 4) καλῶς deest in V. — 5) αὐτῶς add. Hom. LX, 19. — 6) Consentit Or., εὐχαριστήσητε V, εὐχαριστήσατε Hom. LX, 19. — 7) Ita et Epit., βασι-

λεύοντες Hom. ibid. — 8) Consentit Or., ἐνδοχοῦντα O. — 9) δυνήσησθε V. — 10) ἀπελάσητε V. — 11) ἐκέλευσεν O. — 12) καὶ om. V.

Cap. LXVII. 1) ἐκαλέσθη O. — 2) ἔστι O. — 3) δημιουργὸν OV et c. aliis apud Cot. in Epit. noster Cod. D. — 4) προσενεχθεῖσι O.

Cap. LXVIII. 1) τὰ om. V. — 2) Matth. 23, 25. 26. Or. τὸ ἔξωθεν.

ἀγαθὸς εἶναι, ὃ παρέπεται τὸ καθαρὸν γενέσθαι· ἐκ τῆς ἔσω γὰρ διανοίας ἢ τοῦ ἔσω σώματος ἀγαθὴ γίνεται πρόνοια. ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀνασθησίας τῆς διανοίας πρόνοια γενέσθαι οὐ δύναται, οὕτως ὁ καθαρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἔξω καθάρα δύναται· ὁ δὲ τὰ ἔξω καθαίρων πρὸς ἀνθρώπων ἔπαινον ἀφορῶν τοῦτο ποιῆ, καὶ ἔπαινον τῶν ἱστορούντων, παρὰ δὲ τῷ θεῷ μισθὸν οὐκ ἔχει.

LXIX. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ ἕτερα πλείονα περὶ ἀγνισμοῦ ἐπαύτατο.¹ τριῶν οὖν² ἤδη μηνῶν πληρωθέντων, ὧν νηστεῦσαί με ἐκέλευσεν ἡμερῶν ὁ Πέτρος, ἀγαγὼν με εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον οὔσας πηγὰς, ὡς εἰς ἀένναον ἐβάπτισεν ὕδωρ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ λαβὼν ἄρτον ὁ Πέτρος εὐχαριστήσας καὶ κλάσας μετέδωκεν ἡμῖν τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων. οὕτως οὖν εὐωχηθέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπὶ τῇ θεουδωρήτῳ μου ἀναγεννήσει δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἀποδεδώκαμεν. πολλοῦ δὲ ὄχλου συναθροισθέντος νόσους, πάθη, δαίμονας ἀπελάσας ὁ Πέτρος καὶ βαπτίσας πολλοὺς Μαρουῶνην τὸν ἀποδαξάμενον αὐτὸν, ἤδη λοιπὸν τέλειον ὄντα, ἐπίσκοπον καταστήσας καὶ πρεσβυτέρους δώδεκα ὄρισας καὶ διακόνους δεῖξας ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῆς τάξεως προσομιλήσας αὐτῷ³ τοῖς ἐν Τριπόλει τῆς Φοινίκης ἀποταξάμενος τὴν ἐπὶ Ἀντιώχειαν τῆς Συρίας ἐπορεύετο ὁδόν.

LXX. Ἐκβάντες οὖν τὴν Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, ὡς ἐπὶ Ἀντιώχειαν τῆς Συρίας ἐλθεῖν, αὐτῆς ἡμέρας ἐν Ὁρθωσίᾳ ἐμείναμεν ἐλθόντες. καὶ διὰ τὸ πλησίον εἶναι ἧς ἐξήλθομεν πόλεως, πάντων σχεδὸν προακηκοότων τοῦ κηρύγματος, μιᾶς ἡμέρας ἐκεῖ μείναντες ἀπήραμεν εἰς Ἀντάραδον. πολλῶν δὲ τῶν συνοδοιπορούντων ἡμῖν ὄντων ὁ Πέτρος Νικήτη καὶ Ἀκύλα προσομιλεῖ¹ λέγων· ἐπειδὴ ὁ πολὺς ὄχλος τῶν συνοδοιπορούντων ἡμῖν οὐ μικρὸν φθόνον εἰσιούσιν² κατὰ πόλιν ἐπισπάται, ἀναγκαίως ἐσκεπάζμην φροντίσαι, πῶς³ μῆτε οὗτοι λυπηθῶσιν⁴ κωλυθέντες συνεῖναι ἡμῖν, μὴ ποτε⁵ ἡμεῖς περιβλεπτὸι γινόμενοι φθόνῳ τῷ⁶ τῆς κακίας ὑποπέσωμεν. τούτου ἕνεκα βινύλομαί σε τὸν Νικήτην καὶ Ἀκύλᾶν προσδεύειν μου κατὰ συστήματα δύο σποράδην.

LXXI. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἀπεκρίθησαν Νικήτης καὶ Ἀκύλας εἰπόντες αὐτῷ· οὐ πάνυ ἡμᾶς, κύριε, λυπεῖ τοῦτο πράττειν διὰ τὸ ὑπὸ σοῦ κελεύεσθαι· πρῶτον μὲν ὅτι πάντα καλῶς νοεῖν τε καὶ συμβουλεύειν ἄξιός ὢν, ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐξελέγεις.¹ πρὸς τούτοις δὲ ὡς ἐπὶ πολὺ ἡμερῶν δύο ἀνάγκη τοῦ πράττειν τοῦτο ἀπολιμπανόμεθά σου· καὶ αὐταὶ δὲ πολλαὶ πρὸς τὸ μὴ σὲ τὸν κύριον ἡμῶν ὄραν, πλὴν ὡς κελεύεις διὰ τὸ συμφέρον ποιεῖν οὐκ ἀντιλέγομεν. ὁμως ταῦτα εἰπόντες προῆξαν.

LXXII. Πορευθέντων οὖν αὐτῶν ἐγὼ Κλήμης μεγάλως ἔχαιρον, ὅτι σὺν αὐτῷ με ἐκέλευσεν εἶναι. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπον· εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι με οὐκ ἐξαπέστειλας, ὡς τοὺς ἑταίρους, ἐπεὶ ὀδυνώμενος ἂν διεπεφωνήμην.¹ ὁ δὲ ἔφη· τί δαί,² εἰ καὶ χρεῖα τις ἔσται πεμφθῆναί σε πού, σὺ δὲ διὰ τὸ πρὸς ὀλίγον ἀπολιμπανέσθαι μου συμφερόντως, διὰ τοῦτο τεθνήξῃ; οὐχὶ δὲ προσομιλήσας σε αὐτῷ φέρειν τὰ διὰ τὴν ἀνάγκην σοι προσαγένητα εὐθύμως ὑποσταίης; ἢ οὐκ οἴσθα, ὅτι σύνεισιν οἱ φίλοι ταῖς μνήμας κατὰ τοῖς σώμασιν ἀπολιμπανῶνται;³ ὡς ἔτι οἱ σφόντες τοῖς σώμασιν ἀμνημοσύνης αἰτία ταῖς ψυχαῖς ἀποδημοῦσι τοῖς φίλοις.

consequitur puritas, quia ex interiori intellectu fit exterioris corporis bona provisio. Quemadmodum ex corporis neglectu mentis provisio fieri nequit, ita qui interiora purgaverit, exteriora quoque purgare potest: qui vero exteriora purgat, ad hominum laudes aspiciens id agit, laudem certe cernentium, sed apud Deum mercedem non recipit.

LXIX. His aliisque pluribus de castimonia dictis desiit. Itaque cum iam tres menses, quorum diebus Petrus me ieiunare praeceperat, completi essent, ducens me ad fontes maris vicinos perenni aqua baptizavit in nomine patris et filii et spiritus sancti. Ac Petrus cum panem sumpsisset, benedixisset ac fregisset, communicavit nos intemeratis ac vitalibus sacramentis. Ita ergo feriatum ac laeti fratres nostri pro mihi a Deo concessa secunda nativitate gloriam et gratiarum actionem Deo detulimus. Et multa turba congregata Petrus depulsis morbis, afflictionibus ac daemonibus, nec non baptizatis compluribus cum Maroonem hospitem sum iam omnibus numeris absolutum in episcopum constituisset, duodecim presbyteros designasset, diaconos fecisset, et de communi ac utili ecclesiae eiusque disciplina ei locutus esset, valedixit Tripolitanis Phoenices, et iter versus Antiochiam Syriae ingressus est.

LXX. Egressi ergo Tripoli Phoenices, ut Antiochiam Syriae veniremus, eo die Orthosiam profecti ibi mansimus. Et quia est prope urbem, e qua egressi fueramus, cum omnes fere praedicationem evangelicam prius audiissent, unum diem illic commorati Antaradum abivimus. Quia vero multi erant nobiscum iter facientes, Petrus Nicetam et Aquilam allocutus est dicens: Quandoquidem magna comitantium multitudo non parvam invidiam nobis per urbes intrantibus conflat, necessario curandum esse iudicavi, ut neque ipsi contristentur, dum prohibentur esse nobiscum, neque nos, dum sumus spectabiles, forte incidamus in malitiae invidiam. Quocirca volo te Nicetam atque Aquilam ante me iter habere per duos globos sparsim.

LXXI. Quae cum Petrus locutus esset, Nicetas et Aquila responderunt ei dicentes: Non valde nos, domine, contristat hoc agere, quoniam a te iubetur: primo quidem, quia Dei providentia delectus es, dignus qui cuncta praeclare cogites atque consulas. Praeter vero ea, quod ut plurimum biduo nos hoc facere necesse sit, a te aberimus; illud autem spatium quamvis longum sit, dum te non videmus dominum nostrum, tamen ut iubes, quia utile est, non contradicimus facere. Quibus dictis simul recessere.

LXXII. His igitur profectis ego Clemens valde gavisus sum, quod me secum esse voluisset. Atque haec ad eum verba profero: Gratias ago Deo, quod me non emiseris, ut socios; nam prae dolore enectus fuisset. Ille vero Quid autem, inquit, si quae necessitas exegerit mitti te aliquo, tu, quia aliquamdiu a me utiliter eris separatus, ideo morieris? Nonne potius tecum reputans ferenda esse, quae propter necessitatem tibi imposita sunt, aequo animo sustinebis? Aut ignoras, amicos una esse recollectione, licet corporibus separentur? Sicut nonnulli corpore praesentes, quod eorum non recordentur, animo peregrinantur ab amicis.

Cap. LXIX. 1) ἐπαύσατο doest in V. — 2) οὐν om. V. — 3) ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας τὴν τάξιν προσομιλήσας αὐτῷ OV.

Cap. LXX. 1) προσομιλεῖ V. — 2) εἰσιούσι O. — 3) Ita et Hom. XII, 1, ὅπως Epit. — 4) λυπηθῶσι O. —

5) ποτε om. O, μήτε p. μή ποτε Hom. Epit. — 6) τῷ om. O.

Cap. LXXI. 1) ἐξελέγης V, et O in marg.

Cap. LXXII. 1) διαπεφρονέειν O, διαπεφρονέειν V. — 2) δὲ V. — 3) ἀπολειμπάνωνται V.

LXXIII. Καγὼ ἀπεκρινάμην· μὴ τοίνυν νομίσης, κίχέ μου, ὅτι τὰ λύπης πάσχειν ἐμέλλον ἀνοήτως, ἀλλὰ καὶ πάντῳ ὀρθῶ τινι λογισμῶ. ἐπεὶ γὰρ, κύριέ μου, ἀντὶ πάντων σε ἔχω πατρός τε καὶ μητρός, καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, αἰτίον μοι γετόμενον διὰ τὸν θεὸν τῆς σωζούσης ἀληθείας, ἀντὶ πάντων ἔχων σε παραμυθίας τῆς μεγίστης τυγχάνω. πρὸς τούτοις δὲ δεδοιώσ μου καὶ τῆς ἀκμῆς τὴν ἐκ φύσεως ἐπιθυμίαν ἠγωνίων, μήπως ἀπολυθῆς σου ἄνθρωπος ὢν νεώτερος ἤτιων ἐπιθυμίας ἔσομαι, ὅσπερ¹ νῦν οὕτως ἐνστάσεως ἔχω ἀπιστήναί σου ἀδύνατον εἶναι, εἰ μὴ κατὰ τινα χόλον θεοῦ τοῦτο γένηται. καὶ γὰρ μέμνημαί σου ἐν Καισαρείᾳ εἰπόντος· εἴ τις βούλεται μοι συνοδεῦσαι, εὐσεβῶς συνοδευέτω. εὐσεβῶς δὲ ἔφησ τὸ μηδένα λυπεῖν κατὰ θεὸν, οἷον ἀπολιπόντα² γονεῖς, γυναῖκα ὁμόφρονα ἢ ἐτέρους τινὰς τῇ θεοσεβείᾳ προσκευμένους. ὅθεν ἐγὼ κατὰ πάντα ἐπιτήδειός εἰμί σοι συνοδοιπόρος, ᾧ καὶ τὰ μέγιστα χαρίζει,³ εἰ τὰς δούλων μοι ὑπηρεσίας ἐπιτρέποις ποιεῖν.

LXXIV. Καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας γελοιάζων ἔφη· τί οὖν οἶσι,¹ Κλήμη, μὴ ὑπὲρ ἀνάγκης σε εἰς δούλων μοι² ταγήναι τύπον; ἐπεὶ τίς τὰς καλὰς καὶ πολλὰς σινδόνας μετὰ τῶν ἐπομένων δακτυλίων³ καὶ ὑποδήσεων φυλάξει; τίς δὲ καὶ τὰ ἰδέα καὶ πολυτελῆ ὄψα⁴ προστομάσει, ἅτινα ποικίλα ὄντα πολλῶν καὶ τεχνιτῶν δεῖται μαγεύρων, καὶ πάντα ἐκεῖνα, ὅσα ἐκτεθλημένων ἀνθρώπων ὡς θηρίῳ⁵ μεγάλῳ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐκ πάσης πλεονεξίας πορισθέντα ἐτοιμάζεται; πλὴν ἢ⁶ τοιαύτη σε προαίρεσις ἐπεισῆλθεν ἴσως μὴ συνιέντα καὶ τὸν ἐμὸν ἀγνοοῦντα βίον, ὅτι ἄρτω μόνῳ καὶ ἐλαίαις χρῶμαι καὶ σπατίως λαχάνοις, καὶ ὅτι ἱμάτιόν μοι καὶ τριβώνιον ὑπάρχει τοῦτο αὐτὸ, ὃ περιβέβλημαι, καὶ ἐτέρου χρεῖαν οὐκ ἔχω, οὐδὲ ἄλλων τινῶν. ἐν γὰρ τούτοις καὶ⁷ περισσεύομαι. ὁ νοῦς γὰρ μου τὰ ἐκεῖ πάντα ὁρῶν αἰώνια ἀγαθὰ οὐδὲν τῶν ἐνταῦθα περιβλέπεται. ὅμως σοῦ μὲν τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι καὶ θαυμάζων ἐπαινῶ, πῶς ἀνὴρ ἐκ πολυτελῶν ἐθῶν ὑπάρχων ῥαδίως τοῖς ἀναγκαίοις τὸν σταντοῦ ὑπήλλαξας βίον. ἡμεῖς γὰρ ἐκ παιδῶν, ἐγὼ τε καὶ Ἀνδρέας ὁ σύναιμος καὶ κατὰ θεὸν ἀδελφός ὢν ἐμὸς, οὐ μόνον ἐν ὀρφανίᾳ ἀνατραφέντες, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πενίας καὶ κακονχίας εἰς ἐργατείαν⁸ ἐθισθέντες εὐμαρῶς νῦν τὰς τῶν ὁδῶν φέρομεν σκύλεις.⁹ ὅθεν εἰ ἐπέϊθου μοι, ἐμοὶ ἂν συγκεχωρήκεις τὰ δούλων ἀποπληροῦν σοι μέρη.

LXXV. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας σύντρομος ἐγενόμεν καὶ ἐπίδακρος, οἷον λόγον εἶπεν ἀνὴρ, οὐ πάντες οἱ τῆς νῦν γενεᾶς ἄνθρωποι τῷ τῆς γνώσεως καὶ εὐσεβείας λόγῳ ἤττονε¹ τυγχάνουσιν. ὁ δὲ ἰδὼν με σύνδακρον τῶν δακρύων ἐπύθετο τὴν αἰτίαν. καγὼ ἔφην· τί τοιούτον ἤμαρτον, ἵνα μοι τοιούτον εἴπης λόγον; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰ μὲν κακῶς εἴρηκα τὸ² δουλεῦσαι σοι, σὺ πρῶτος ἤμαρτες, τούτῳ ἐμοὶ³ ποιῆσαι ἀξιόσας. καγὼ ἔφην· οὐχ ὁμοίον ἐστίν· ἐμοὶ μὲν γὰρ τοῦτο ποιεῖν πρέπει πάντῳ, σοὶ δὲ τῷ τοῦ θεοῦ κήρυκι τὰς ἡμετέρας σώζοντι ψυχὰς χαλεπὸν τοῦτο ποιεῖν ἐμοί. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ὁ κύριος ἡμῶν ὁ⁴ ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ κόσμου ἐληλυθὼς, μόνος ὑπὲρ πάντας ἐγγενῆς ὢν, δουλείαν ὑπέμεινεν, ἵνα ἡμᾶς πείσῃ μὴ αἰδεῖσθαι⁵ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν τὰς δούλων ποιεῖν ὑπηρεσίας, καθὼς πάντῳ εὐγενεῖς τυγχάνομεν. καγὼ ἔφην· εἰ μὲν νομίζω σε νικῆσαι λόγῳ, ἀνόητός εἰμι· πλὴν χάριν ἔχω τῇ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ, ὅτι σε εἰς γονέων τύπον ἔχειν κατηξιώθην.

LXXVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἐπυνθάνετο· οὐδεὶς δέ σου ἀληθῶς πρὸς γένους ὑπάρχει; καγὼ ἀπεκρινάμην· εἰσὶν¹ μὲν πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες

LXXIII. Et ego respondi: Noli autem putare, mi domine, quod istum macrorum insipienter sim perpessus, quin imo admodum recta ratione. Quoniam enim te, domine mi, pro omnibus habeo, pro patre, matre, fratribus et cognatis, qui per Deum auctor mihi fuisti agnoscendae servatrici veritatis, in locum omnium habens te maxima fruor consolatione. Praeterea autem veritus iuventutis meae naturalem concupiscentiam anxius eram, ne forte, qui homo iuvenis sum, disiunctus a te cupiditate vincerer, qui nunc ita animum induxi, ut absque divina quadam ira non possim a te divelli. Etenim memini te apud Caesaream dixisse: Si quis vult me comitari, pie comitetur. Pie autem dicebas, neminem tristitia secundum Deum afficere, velut relinquendo parentes, uxorem unanimem, aut alios verae religioni addictos. Unde ego prorsus tibi sum aptus itineris comes, a quo si maximam vis inire gratiam, ministeria servorum obire mihi permiseris.

LXXIV. Hoc audito Petrus subridens ait: Quid erge putas Clemens, quod non ipsa necessitate tu in servorum locum mihi redigeris? Nam quis elegantes ac multas sindones cum adiunctis annulis et calceis custodiet? Quis vero et suavia exquisitaque opsonia praeparabit, quae cum varia sint, multos ac peritos postulant coquos, et omnia illa, quae apud effeminatos homines cupiditati, tanquam immani bestiae, per omnem quaesita luxum ac fraudem parantur? Sed forsitan haec tibi venit cogitatio, quia non intellexeris atque ignores vitae meae rationem, qui pane solo et olivis utor, rareque oleribus, quique vestimentum ac pallium habeo hoc ipsum, quo amictus sum, et alio opus non habeo, neque ulla re. Nam in his etiam abunde mihi est. Mea quippe mens cernens illic omnia bona aeterna nihil eorum, quae hic sunt, aspicit. Attamen tuum egregium approbo institutum, mirorque ac laudo, quo modo cum sis vir in vita sumptuosa educatus, facile vivendi rationem immutaveris et ad sola necessaria traduxeris. Nos enim a puero, ego et Andreas, qui eiusdem mecum sanguinis est meusque secundum Deum frater, non solum in pupillatu educati, verum etiam propter inopiam et aerumnas ad laborem assuefacti, expedite nunc itinerum vexationes ferimus. Quare si crederes mihi, servorum officia me, hominem operarium, tibi impendere concederes.

LXXV. At ego haec audiens contremui et collacrimavi, quod talem habuisset orationem vir, quo cuncti huius aetatis homines ratione scientiae ac pietatis minores sunt. Tum ille lacrimantem me videns causam lacrimarum percontabatur. Et ego respondi: Quid tantum peccavi, ut mihi huiusmodi proferres sermonem? Et Petrus excepit: Si malum est, quod dixi, ut serviam tibi, tu prior peccasti, hoc mihi postulans facere. Et ego Non est, inquam, simile: me enim hoc agere decet omnino, te autem, qui es Dei praeco et nostras servas animas, id mihi facere grave est. Et Petrus respondit: Dominus noster, qui ad salutem totius mundi venit, unusque omnium est nobilissimus, servitutum sustinuit, ut nos suaderet non erubescere fratribus nostris servorum exhibere ministeria, quamvis admodum nobiles simus. Tum ego dixi: Si putem, quod te sim superaturus oratione, stultus sim: verumtamen ago gratias providentiae Dei, quia parentum loco habere te merui.

LXXVI. Et Petrus interrogavit: Nemone vere ex genere tibi superest? Respondi: Sunt quidem multi et potentes viri atque ex prosapia Cae-

Cap. LXXIII. 1) *δσπερ* coniecit Davisius ad Hom. XII, 5, ubi uterque Hom. Codex exhibet *δπερ*. In OV heic habes *ωσπερ*. — 2) Ita Epit., *ἀπολιπών* OV cum utroque Hom. Codice. — 3) *χαρίζη* (sine iota subscr.) O.

Cap. LXXIV. 1) *εἴη* O. — 2) *μου* V. — 3) *μοι* add. Hom., et ante Epit. —

4) Ita noster Hom. Cod. et Epit. c. 74, *ὄψη* ed. Cot. Hom. XII, 6, *ὄψει* OV. — 5) *θηρών* V. — 6) *εἰ* OV cum nostro Hom. Cod. — 7) *καὶ* om. O. — 8) *ἐργατρίαν* O. — 9) *φερομένας κύλσεις* V.

Cap. LXXV. 1) *ἦτρον* V. — 2) *τοῦ* O. — 3) *ἐμέ* O. — 4) *ὁ* om. O. — 5) *δείσθαι* V.

καίσαρος πρὸς γένους² ὄντες. ὅθεν τῷ ἐμῷ πατρὶ ὡς καὶ συντρόφῳ αὐτὸς καίσαρ συγγενίδα συντηρόσατο γυναῖκα, ἀφ' ἧς τρεῖς ἐγενόμεθα υἱοὶ, δύο μὲν πρὸ ἐμοῦ, οἱ καὶ δίδυμοι ὄντες πάντῳ ὅμοιοι ἀλλήλοις ἐτύγγατον, ὡς αὐτὸς ὁ πατήρ ἔλεγεν μοι.³ ἐγὼ γὰρ οὔτε αὐτούς, οὔτε τὴν τεκοῦσαν πάντῳ ἐπίσταμαι, ἀλλ' ὡσπερ δι' ὄνειρων ἀμυδρὸν αὐτῶν τὸ εἶδος ἀναφέρω. ἡ μὲν οὖν μήτηρ μου Ματιδία ἐλέγετο, ὁ δὲ πατήρ Φαῦστος, τῶν δὲ ἀδελφῶν καὶ αὐτῶν ὁ μὲν Φιαστίμος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Φιαστινιανὸς ἐλέγετο.⁴ ἐμοῦ οὖν τρίτου ἐπιγεννηθέντος αὐτοῖς ἡ μήτηρ ὄνειρὸν ἐωράκει, ὡσπερ⁵ ὁ πατήρ μου ὑφηγεῖτο, ὅτι εἴαν μὴ τοὺς δίδυμους υἱοὺς αὐτῆς ἐξαντῆς παραλαβοῦσα τὴν Ῥωμαίων πρὸς ἀποδημίαν ἐξέλθοι⁶ πόλιν ἐπὶ ἔτη δέκα, πανολεθρίῳ⁷ μὲν ἅμα αὐτοῖς ἀποθανεῖν ἔχοι.⁸

LXXVII. Ὁ μὲν οὖν πατήρ φιλότεκνος ὢν σὺν τε δούλοις καὶ δούλαις ἐφοδιάσας ἱκανῶς καὶ εἰς πλοῖον ἐμβalόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας ἅμα παιδευθησομένους ἐξέπεμψεν, ἐμὲ δὲ μόνον εἰς παραμυθίαν ἔσχεν μεθ' ἑαυτοῦ. καὶ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστῶ πολλὰ, ὅτι καὶ μὲ ὁ ὄνειρος μὴ κελεύει¹ ἅμα τῇ μητρὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκβῆναι πόλιν. περαιωθέντος οὖν ἑνιαυτοῦ ὁ πατήρ ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας χρήματα τοῖς αὐτοῦ, ἅμα τε καὶ μαθεῖν τὸ πῶς διάγουσιν. οἱ δὲ ἀπελθόντες οὐχ ὑπέστρεψαν. τρίτῳ δὲ ἑνιαυτῷ ὁ πατήρ ἀθυμῶν ἐτέρους ἐπεμψεν ὁμοίως μετὰ ἐφοδίων, οἱ τινες τετάρτῳ ἑνιαυτῷ ἦλθον ἀναγγέλλοντες, μήτε μου τὴν τεκοῦσαν ἢ τοὺς ἀδελφοὺς ἐωρακέναι, μήτε μὴν αὐτοὺς ταῖς Ἀθήναις ἐπιδεδημηκέναι, μηδὲ² ἄλλου τινὸς τῶν σὺν αὐτοῖς ἀπεληλυθόντων κἄν ἴγνος εὐρηκέναι.

LXXVIII. Ὁ μὲν οὖν πατήρ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὑπὸ πολλῆς λύπης ἐκθαμβος γενόμενος καὶ οὐκ εἰδὼς ποῦ ὀρμήσας ἐπὶ ζήτησιν αὐτῶν γένηται, ἐμὲ παραλαβὼν καὶ εἰς Πόρτον καταβάς πολλῶν πυκνότερον ἐπυνθάνετο, ποῦ ἕκαστος αὐτῶν εἶδεν ἢ ἤκουσεν ἀπὸ τεσσάρων ἑτῶν γενόμενον ναυάγιον. καὶ ἄλλος ἀλλαχῇ ἔλεγεν. ὁ δὲ ἀντεπυνθάνετο, εἰ ἐωράκασιν¹ σῶμα γυναικὸς μετὰ βρεφῶν ἐκβεβρασμένων.² ὢν οὖν³ πολλὰ λεγόντων ἐωρακέναι πτώματα κατὰ πολλοὺς τύπους, ὁ πατήρ ἀκούων ἐστέναζεν. πλὴν ὑπὸ σπλάγγων θορυβούμενος ἀλόγιστα ἐδύκει πυνθάνεσθαι,⁴ ὅτι τισούτων μέγεθος θαλάττης⁵ ἐρευνᾶν ἐπειράτο. ὅμως συγγνωστὸς ἦν, ὅτι τῇ πρὸς τοὺς ζητούμενους στοργῇ ἐλπίσιν ἐβουκολεῖτο κεναῖς. καὶ δῆποτε ὑπὸ φροντισταῖς ποιήσας με καὶ εἰς Ῥώμην καταλείψας δωδεκαετῆ αὐτὸς δακρύων εἰς Πόρτον καταλθὼν καὶ εἰς πλοῖον ἐμβὰς, ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἐπορεύθη. καὶ ἔκ τοτε εἰς τὴν σήμερον ἡμέραν οὔτε γράμματα ἐδεξάμην παρ' αὐτοῦ, οὔτε εἰ ζῆ ἢ τέθνηκεν σαφῶς ἐπίσταμαι. μᾶλλον δὲ ὑπνοῶ, ὅτι καὶ αὐτὸς τέθνηκέν που ἢ ὑπὸ λύπης νικηθεὶς ἢ ναυαγίῳ περιπεσών. τοῦτο δὲ δεῖγμα, ὅτι ἤδη λοιπὸν ἔκ τοτε εἰκοστὸν ἔτος ἐστίν, ἀφ' ἧς⁶ οὐδαμίαν τινα περὶ αὐτοῦ ἀλήθειαν ἤκουσα.

LXXIX. Ὁ δὲ Πέτρος ἀκούων ταῦτα ὑπὸ συμπαθείας ἐδάκρυεν καὶ εὐθέως τοῖς συνοῦσι γησιόις ἔφη· ταῦτα εἴ τις πέπονθεν ἐν θεοσεβείᾳ, οὐα ὁ τούτου πατήρ, εὐθέως τῷ τῆς θεοσεβείας λόγῳ τὴν αἰτίαν προσῆπιτεν¹ ἐπιγράφων ἢ² τῷ πονηρῷ. οὕτω καὶ τοῖς ταλαιπῶροις ἔθνεσι συμβαίνει πάσχειν, καὶ ἀγνοοῦμεν οἱ θεοσεβεῖς. ταλαιπῶρους δὲ αὐτοὺς εὐλόγως εἴρηκα, ὅτι ἐνταῦθα ἀλῶνται, καὶ τῆς ἐκεῖ ἐλπίδος οὐ τυγχάνουσιν. οἱ γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ πάσχοντες τὰ θλιβερά εἰς ἔκπραξιν παραπτωμάτων πάσχουσιν.

LXXX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος εἰς τις τῶν ἐν ὑμῖν τολμῆσας ἀντὶ πάντων παρεκάλεισεν αὐτὸν, αὐριον ὀρθριώτερον εἰς Ἄραδον¹ τὴν κατέ-

saris. Nam patri meo, utpote una educato, cognatam Caesar ipse iunxit uxorem, de qua tres liberi orti sumus, duo quidem ante me, qui cum essent gemini, admodum sibi invicem similes erant, ut ipse pater aiebat mihi. Ego enim neque illos neque genitricem valde novi, sed quasi per somnium obscuram eorum formam recolo. Mater ergo mea Mattidia dicebatur, pater autem Faustus, fratrum vero alter Faustinus vocabatur, alter dicebatur Faustianus. Cum igitur tertius ego post eos natus essem, mater (quemadmodum pater meus referebat) somnium vidit, quod nisi confestim duobus filiis suis geminis assumptis urbe Roma fuisset egressa et abfuisset annos decem, ipsa cum iis leto pessimo esset interitura.

LXXVII. Pater igitur, qui liberorum amans erat, cum servis et ancillis ac dato sufficienti viatico in navem coniectos Athenas etiam erudiendos misit; me vero solum filium ad consolationem secum retinuit. Atque eam ob rem ingentes gratias ago, quod me quoque somnium non iusserit una cum matre urbe Roma excedere. Anno igitur completo pater ad suos Athenas misit pecuniam, simulque sciscitatum, quo modo agerent. Qui vero abierunt, non reversi sunt. Tertio autem anno maestus pater alios ablegavit similiter cum rebus ad victum necessariis, qui quarto anno regressi nunciant, neque meam matrem se, neque fratres vidisse, sed neque ipsos Athenas pervenisse, neque usquam alicuius, qui cum ipsis fuerant, vel vestigium a se repertum.

LXXVIII. Pater ergo haec audiens et multa tristitia obstupefactus, nesciensque quo tenderet ac illos quaereret, assumpto me ac in Portum descendens multos frequentius percontabatur, ubi quisque eorum vidisset vel audiisset a quattuor annis naufragium contigisse. Atque varii vario in loco accidisse referebant. Ille vero iterum rogabat, num vidissent corpus mulieris cum pueris a mari eiectis. Cumque illi multa se multis locis cadavera vidisse dicerent, pater audiens ingemiscebat. Verum naturali affectu perturbatus praeter rationem videbatur sciscitari, qui tantam maris vastitatem scrutari conaretur. Attamen venia dignus erat, quod caritate ergo eos, quos quaerebat, spe laetaretur inani. Denique me sub magistris positum, annos natum duodecim, Romae reliquit et ipse flens descendit ad Portum, navique conscensa subvectus ad inquisitionem profectus est. Atque ex eo tempore usque in hodiernum diem neque litteras eius accepi, neque si vivat aut defunctus sit certo novi. Sed magis suspicor illum quoque obiisse, aut tristitia victum, aut naufragio involutum. Cui rei argumento est, iam ab eo tempore vigesimum annum esse, ex quo nihil de eo veri audiverim.

LXXIX. Petrus vero haec audiens commiserationis affectu lacrimas fudit statimque ad familiares qui aderant ait: Haec si quis in Dei cultu positus pertulisset, quae huius pater, confestim religioni attribuisset causam vel diabolo adscripsisset. Ita etiam miseris gentilibus contingit pati et ignoramus, qui pii erga Deum sumus. Miseros autem eos dixi merito, quia et hic vagantur in erroribus et ab spe futura fraudantur. Dei enim cultores cum incommoda patiuntur, ad expiationem delictorum perferunt.

LXXX. Ista postquam dixisset Petrus, unus ex nostris audacia sumpta pro omnibus rogavit eum, ut die crastina maturius in Aradum,

Cap. LXXVI. 1) εἰσι O. — 2) γένος O. — 3) ἔλεγέ μοι O. — 4) ἐλέγετο om. O. — 5) ὡς O. — 6) ἐξέλθῃ noster Hom. Cod., idem ἐτη δώδεκα. contra Cot., Rec., Epit. et OV. — 7) πανωλέθρῳ O. — 8) ἔχει Hom.

Cap. LXXVII. 1) κεκελεύθη V. — 2) Sic et Epit., μήτε rectius Hom.

Cap. LXXVIII. 1) ἐωράκασι O. —

2) ἐκβεβρασμένον Hom. Epit., alterum fuit in nostro Epitomes Cod. B, estque in C. — 3) τῶν δὲ O. — 4) ἐπυθάνετο p. ἐδόκει πυθάνεσθαι V. — 5) θάλασσης O. — 6) Ita OV cum ed. Cot. Hom. XII, 10, ἀφ' ὧν noster Hom. Cod., ἀφ' οὗ Epit. c. 78.

Cap. LXXIX. 1) προσῆπεν V. —

2) ἦ om. V.

ναντι νῆσον εἰσπλευσαι, τριάκοντα οἶμαι οὐδὲ ὅλους ἀπέχουσαν σταδίους, ὡς ἐπὶ ἱστορία τῶν ἐκεῖ ἀμπελίνων δύο στύλων μέγιστα ἔχόντων πάχη. ὁ οὖν πειθήνιος Πέτρος συνεχώρησεν εἰπών· ἐπὰν τοῦ πλοίου ἐκβῆτα, μὴ ἅμα οἱ πάντες εἰσέρχησθε εἰς τὴν θεωρίαν ὧν ἐπιθυμεῖτε· οὐ γὰρ βούλομαι στρέμματα γίνεσθαι εἰς ὑμᾶς τῶν πολιτῶν. καὶ οὕτως² πλεύσαντες ῥοπῇ ὥρας κατήχθημεν εἰς τὴν νῆσον. ἐκβάτες δὲ τοῦ σκάφους εἰσήμεν ἐνθα οἱ ἀμπελίνοι στύλοι ἦσαν· ὅμως ἅμα αὐτοῖς ἄλλος ἄλλο τι τῶν Φειδίου ἔργων ἐθεώρει.

LXXXI. Πέτρος δὲ μόνος οὐκ ἀναγκαῖον ἠγήσατο ἐπὶ τὴν τῶν ἐκεῖ¹ ἱστορίαν γενέσθαι, γυναικὶ δέ τινι ἔξω πρὸ τῶν θυρῶν καθεζομένη καὶ τροφῆς χάριν μεταιτούση πυκνὰ κατανοήσας ἔφη· γύναι, τί σοι τῶν μελῶν λείπει, ὅτι τοσαύτην ὕβριν ἀνεδέξω, λέγω δὴ τὸ προσαιτεῖν, καὶ μὴ μᾶλλον ταῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ σοι δεδωρημέναις χερσὶν ἐργαζομένη τὰς ἐφημέρους πορίζῃ τροφάς; ἡ δὲ στενάξασα ἀπεκρίνατο· εἴθε γὰρ ἦσαν μοι χεῖρες ὑπουργεῖν δυνάμεναι! νῦν δέ μοι σχῆμα μόνον χειρῶν φυλάσσουσι νεκρὰ τυγχάνουσαι. καὶ ὁ Πέτρος ἐπύθετο· τίς ἢ αἰτία τοῦτό σε τὸ χαλεπώτατον πεπονθέναι; ἡ δὲ ἀπεκρίνατο· υνυχῆς ἀσθένεια, καὶ πλέον οὐθέν· εἰ γὰρ ἀνδρεῖον εἶχον φρόνημα, ἦν κρημνὸς ἢ² βυθὸς, ὅθεν ἐμαντὴν ῥίψασα τῶν ὀδυνῶντων με³ παύσασθαι ἠδυνάμην κακῶν.

LXXXII. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί οὖν; οἶει, γύναι, ὅτι πάντως¹ οἱ ἀναιρουῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μὴ τῇ χεῖρονι κολάσει ἐν ἄδη² αἰ τῶν οὕτως³ θνησκόντων ψυχαὶ περὶ τῆς αὐτοκτονίας κολάζονται; ἡ δὲ ἔφη· εἴθε ἐπεπείσμη, ὅτι ὄντως ἐν ἄδη ψυχαὶ εὐρίσκονται ζῶσαι, καὶ ἠγάπων τῆς κολάσεως καταφρονήσασα θανεῖν, ὅπως τοὺς ἐμούς περιποθήτους ἴδω καὶ μίαν ἡμέραν.⁴ καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί ἄρα ἐστὶν τὸ λυποῦν σε, μαθεῖν ἠθέλον, γύναι. εἰ γὰρ με διδάξης, ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος πληροφορήσω σε ὅτι ἐν ἄδη⁵ ζῶσιν αἱ ψυχαὶ, καὶ ἀντὶ κρημνοῦ ἢ βυθοῦ φάρμακον δῶ,⁶ ὅπως ἀβασανίστως τοῦ ζῆν τὸν βίον μεταλλάξαι δυνηθῆς.

LXXXIII. Καὶ ἡ γυνὴ τὸ ἀμφιβόλως ῥηθὲν μὴ συνειῶσα, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει πεισθεῖσα τοῦ¹ λέγειν ἤρξατο οὕτως·² γένος μὲν καὶ πατρίδα εἰπεῖν, οὐκ οἶμαι πείσαι ποτε δυνηθῆναί τινα. πλὴν καὶ σοι τί διαφέρει τοῦτο³ μαθεῖν ἢ μόνην τὴν αἰτίαν, ἧς ἔνεκεν ὀδυνωμένη δῆγμασιν τὰς ἐμὰς ἐνέκρωσα χεῖρας; πλὴν τὰ κατ' ἐμαντὴν, ὡς δυνατὸν ἀκουσαί σε, διηγήσομαι. ἐγὼ πάνυ εὐγενῆς ὑπάρχουσα δυνατοῦ τινὸς προσαγῆ ἀνδρὶ πρὸς γένους⁴ αὐτῷ ὑπάρχοντι ἐγενόμην γυνή, καὶ μετὰ δίδυμα τέκνα ἔσχον ἕτερον υἱόν. ὁ δὲ τοῦ ἐμοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὸς μανεῖς οὐκ ἔλαττον ἠράσθη μου τῆς ταλαιπώρου σφόδρα σωφρονεῖν ἀγαπώσης. καὶ μὴ βουλομένης μου⁵ τῷ ἐραστῇ συνθέσθαι, μήτε τῷ ἐμῷ ἀνδρὶ ἀναθέσθαι τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ πρὸς ἐμὲ ἔρωτα, ἐλογισάμην, ἵνα μήτε μοιχευσαμένη ἐμαντὴν μάνω, μήτε τοῦ ἐμοῦ ἀνδρὸς τὴν κυίτην ὑβρίσω, μήτε τῷ ἀδελφῷ τὸν ἀδελφὸν πολέμιον καταστήσω, μήτε ὅλον γένος μέγα ὄν εἰς ὀνειδισμόν πάσιν ὑποβάλω· ὡς οὖν ἔφην ἐλογισάμην τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐμῶν διδύμων παιδῶν⁶ ἐκβῆναι ἐπὶ χρόνον τινα, ἕως ἂν καὶ ὁ μαρὸς ἔρως παύσῃται τοῦ ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὕβρει κολακεύοντός με· τὸν μὲν τοι ἕτερον υἱὸν παρὰ τῷ πατρὶ μείναι εἰς παραμυθίαν κατέλιπον.

LXXXIV. Πλὴν ἵνα οὕτως¹ ταῦτα γένηται, ἐπενόησα ὄνειρον πλάσασθαι, ὡς δὴ τινος νύκτωρ ἐπιστάντος μοι καὶ εἰρηκότος· γύναι, ἔξαντῆς

oppositam insulam, quae triginta, opinor, nec totis stadiis distat, navigarem ad videndas ibi duas columnas viteas maximam molem habentes. Petrus ergo, ut erat clementissimus, concessit dicens: Cum e navi egressi fueritis, ne una omnes procedatis ad spectationem eorum quae cupitis; nolo enim civium concursus ad vos fieri. Atque sic navigantes momento horae in insulam delati sumus. Et descendentes ex scapha eo progressi sumus, ubi erant columnae viteae: simulque cum columnis alius aliud ex Phidiae operibus spectabat.

LXXXI. Unus autem Petrus necesse non putavit, quae ibi erant invisere, sed attentius considerans mulierem quandam extra pro foribus sedentem et victus gratia mendicantem Mulier, inquit, quod tibi membrum deest, ut tantam contumeliam susceperis, petendi, inquam, stipem, et non potius manibus tuis, quas a Deo accepisti, operans quotidianum cibum quaeris? At illa suspirans respondit: Utinam mihi quidem essent manus, quae possent laborare! Nunc autem mihi solam manuum speciem servant, cum sint emortuae. Et Petrus interrogavit. Quae vero fuit causa, ut gravissimum hoc malum sustineres? Tum illa respondit: Animi imbecillitas, nec aliud quidquam. Si enim forti animo fuisset praedita, erat praecipitium aut pelagus, unde me deiciens poteram malis dolorem mihi afferentibus finem imponere.

LXXXII. Tum Petrus inquit: Et quid? Putasne mulier, quod qui semet ipsos perimunt, omnino a suppliciis liberantur, an non potius animae eorum, qui ita moriuntur, maioribus puniuntur apud inferos poenis propter sui homicidium? At illa Utinam, inquit, persuasum mihi esset, revera in inferis animas vivas reperiri; utique contemptis poenis mori eligerem ut diem saltem unum viderem mihi exoptatissimos. Et Petrus dixit: Quidnam sit, quod te excruciet, scire velim, mulier. Si enim me docueris, pro ea gratia certam te faciam de animae vita apud inferos, et pro praecipitio vel profundo medicamentum tradam, ut sine cruciata valeas vitam commutare.

LXXXIII. Tunc mulier, utpote quae ambiguum sermonem non intelligeret, promissione persuasa coepit dicere hunc in modum: Genus quidem et patriam si proferrem, non arbitror me posse alicui persuadere. Sed et quid ad te attinet id cognoscere, nisi solam causam, ob quam dolore affecta morsibus manus meas mortuas reddidi? Tamen mea, quoad audire potes, referam. Ego admodum nobilis, principis cuiusdam viri imperio, nupsi viro, qui erat illius propinquus, et post duos geminos liberos alium suscepi filium. Sed frater mariti mei magna correptus insaniam adamavit me miseram, quae caste vivere cupiebam admodum. Cumque nec vellem amatori consentire, nec viro meo amorem fratris eius erga me exponere, statui ut neque adulterans polluerem me, nec viri mei torum contumelia afficerem, neque fratrem fratri redderem inimicum, neque totam familiam, quae magna erat, in opprobrium cunctis darem; statui igitur, inquam, urbe cum meis geminis pueris ad quoddam tempus discedere, donec et impurus amor illius, qui mihi ad dedecus meum assentabatur, finem accepisset; at alterum filium, ut apud patrem in solatium maneret, reliqui.

LXXXIV. Verum quo haec ita fierent, in animum induxi, somnium fingere, quasi aliquis mihi noctu adstitisset ac dixisset: Mulier, confestim

Cap. LXXX. 1) ἀντίραδον O. — 2) οὕτω O.

Cap. LXXXI. 1) ἐκείνων O. — 2) Ita OV cum Epit., ἦν Hom. Cod. Ottob. et nostri Epitomes Cdd. BD. — 3) με om. O.

Cap. LXXXII. 1) πάντες O. — 2) ἕδου O. — 3) οὕτω O. — 4) μίαν

ῶραν Hom. — 5) ἕδου O. — 6) δάσω noster Hom. Codex, quod praestat.

Cap. LXXXIII. 1) τοῦτο O. — 2) οὕτω O. — 3) τοῦτο διαφέρει ordo in O. — 4) γένος O. — 5) Ita in Homiliis XII, 15 quoque legendum censeo pro coniectura Schwegléri βουλομένη. — 6) τέκνων O.

Cap. LXXXIV. 1) οὕτω O. —

ἄμα τοῖς διδύμοις σου τέκνοις ἐπὶ χρόνον τινα μέχρις ὅτε μηνύσω ἐπανελθεῖν σε ἐνταῦθα, ἔκβηθι τὴν πόλιν· ἐπεὶ ἄμα ἀνδρὶ καὶ πασὶ σου τοῖς τέκνοις αἰφριδίως κακῶς τελευτήσεις. ὅμως οὕτως ἐποίησα. ἄμα γὰρ τῷ τὸν ὄνειρον ψεύσασθαι με τῷ ἀνδρὶ ἀντὸς περίφοβος γενόμενος μετὰ τῶν δύο υἱῶν δούλων τε καὶ παιδισκῶν, καὶ χρημάτων συχνῶν κατὰ πλοῦν εἰς Ἀθήνας με ἐξέπεμψεν ἐκπαιδεῦσαι τοὺς υἱοὺς μέχρις ἂν, ἔφη, τῷ χρηματίσαντι δύξη ἐπανιέναι σε πρὸς με. ὅμως ἄμα τέκνοις ἢ τάλαινα πλεύσασα² ὑπὸ ἀνέμων ἀταξίας εἰς τούτους ἀπορήφεισα τοὺς τόπους νυκτὸς τῆς νηὸς διαλυθείσης ναυαγίῃ περιέπεσα.³ πάντων δὲ θανόντων ἢ ἀτυχῆς ἐγὼ μόνῃ ὑπὸ σφοδροῦ κύματος ῥιπισθείσα ἐπὶ πέτρας ἐρήφην· ἐφ' ἧς καθεσθείσα ἢ ἀθλία ἐλπιδι τοῦ τὰ τέκνα με ζῶντα εὑρεῖν εἰς τὸν βυθὸν ἐμαντὴν οὐκ ἐρήψα τότε, ὅτε τὴν ψυχὴν μεμεθυσμένην τοῖς κύμασι εἶχουσα τοῦτο ποιῆσαι ῥαδίως ἐδυνάμην.

LXXXV. Πλὴν ἐπειδὴ ὄρθρος ἐγένετο, μεγάλη βοῶσα καὶ γοερά κωκύουσα περιεβλεπόμεν ζητοῦσα τῶν ἐμῶν ταλαιπώρων βρεφῶν τὰ νεκρὰ σώματα. ἐλεήσαντες οὖν με οἱ ἐπιχώριοι γυμνὴν ἰδόντες, ἐνδύσαντές με πρῶτον τὸν βυθὸν ἀνηρένων τὰ ἐμὰ ζητοῦντες τέκνα. καὶ ἐπεὶ¹ μηδὲν ἤρρισκων ὧν ἐζήτηον, παραμυθίας χάριν τινὲς τῶν φιλοξένων γυναικῶν προσελθοῦσαι διηγοῦντο ἐκάστη τὰ ἐαυτῆς κακὰ, ἵνα τῇ τῶν ὁμοίων συμφορᾷ παραμυθίαις τύχω, ὃ δὴ μᾶλλον με ἐλύπει. καὶ δὴ εἰς ξενίαν πολλῶν εἰσάγειν με² ἀξυνσῶν μία τις³ τῶν ἐνταῦθα πενιχρὰ πολλὰ βιασαμένη εἰς τὸ ἐαυτῆς ἐλθεῖν ἠνάγκασεν οἴκημα εἰποῦσά μοι· θάρσει γύναι, καὶ γὰρ ὁ ἐμὸς ἀνὴρ ναύτης ὧν κατὰ θάλασσαν τέθνηκεν ἐν τῇ νεαζούσῃ τυγχάνων ἡλικία· καὶ ἔκτοτε πολλῶν με ἀξιούντων πρὸς γάμον ἐγὼ χηρεύειν εἰλύμην τὸν ἐμὸν ποθοῦσα ἄνδρα. ἔσται δὲ ἡμῖν κοινὰ, ἃ διὰ χειρῶν ἀμφοτέραι πορίζειν δυνάμεθα.

LXXXVI. Καὶ ἵνα μὴ σοι μηκύνω τοὺς οὐκ ἀναγκαίους λόγους, συνώκησα αὐτῇ διὰ τὴν φιλανδρίαν. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐμοῦ τῆς ταλαιπώρου αἱ χεῖρες ὑπὸ τῶν δημάτων παρείδθησαν, καὶ ἡ ὑποδεξαμένη με γυνὴ ὄλιγ' ὑπὸ πάθους τινὸς συνδεθείσα ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐρήπεται. ἐπεὶ οὖν ὁ τῶν πάλαι γυναικῶν ἔλεος παρήκμασεν, ἐγὼ δὲ καὶ ἡ κατ' οἶκον ἀμφοτέραι ἐπισπινεῖς τυγχάνομεν, ἐκ πολλῶν χρόνων ἐνταῦθα, ὡς ὕρῃς, καθέζομαι πρυσαιτυῦσαι, καὶ ὧν ἂν εὐπορήσω καὶ¹ τῇ συνταλαιπώρῳ εἰς τροφὰς κομίζω. καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ἐπὶ τοσοῦτον ἀντάρκως² εἰρήσθω. λοιπὸν σὺ μὴ κωλίσης τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι τοῦ δοῦναι τὸ φάρμακον, ὅπως κάκεινῃ ἐπιθυμούσῃ θανεῖν δῶ, καὶ οὕτως³ κἀγὼ τοῦ ζῆν, ὡς ἔφης, μεταλλάξαι δυνήθω.

LXXXVII. Ταῦτα τῆς γυναικὸς εἰπούσης ὑπὸ λογισμῶν πολλῶν ὁ Πέτρος μετέωρος ἐδόκει ἴστασθαι. ἐγὼ δὲ ἐπελθὼν ἔφη· ἐκ πολλοῦ σε περιερχόμενος ζητῶ· καὶ τὰ νῦν τί ποιούμεν; ὁ δὲ Πέτρος προσέταξέν μοι¹ πικράξαντι μένειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σκάφους. καὶ ἐπειδὴ ἀντειπεῖν οὐκ ἦν αὐτῷ κελεύσαντι, ἐποίησα τὸ προσταχθέν. ὁ δὲ Πέτρος μικρᾷ τινι ὑποψίᾳ, ὡς αὐτὸς μοι πάντα ὕστερον διαγγήσατο, παλλόμενος τὴν καρδίαν ἐπνυθάνετο τῆς γυναικὸς λέγων· εἰπέ μοι, γύναι, τὸ γένος καὶ τὴν πόλιν καὶ τῶν τέκνων τὰ ὀνόματα, καὶ ἤδη δίδωμί σοι τὸ φάρμακον. ἡ δὲ βίαν πάσχουσα καὶ εἰπεῖν οὐ θέλουσα, τὸ δὲ φάρμακον λαβεῖν ἐπιθυμοῦσα, ἐσοφίσατο ἄλλα ἀντὶ ἄλλων εἰπεῖν καὶ ὅμως ἔφη, αὐτὴν μὲν Ἐφρασίαν εἶναι, τὸν δὲ ἄνδρα Σικελόν· ὡσαύτως καὶ τῶν τριῶν τέκνων ἠλλάξεν² τὰ ὀνόματα. καὶ ὁ Πέτρος νομίσας αὐτὴν ἀληθεύειν ἔφη· οἴμοι γύναι, ἐνόμιζον μεγάλην τινα χαρὰν, τῇ σήμερον ἄγειν ἡμέρᾳ ὑποπτεύσας σέ τινα εἶναι, ἣν ἐνόμιζον, ἧς τὰ πράγματα ἀκούσας

una cum geminis tuis pueris urbe discede ad aliquod tempus, donec rursus indicavero, ut redeas huc: alioqui cum marito cunctisque tuis liberis derепente peribis male. Atque ita feci. Statim enim ut somnium ementitum viro enarravi, extimuit et me cum duobus filiis cumque servis et ancillis atque multa pecunia Athenas per navem misit, ut natos erudirem quoad, inquit, visionis auctori placuerit te redire ad me. Caeterum ego misera una cum liberis navigans ventorum vi prolicior in haec loca et navi noctu dissoluta in naufragium incidi. Cumque omnes interissent, una ego infelix magnis agitata fluctibus in saxum eiecta sum: ubi cum infortunata sederem, spe reperiendi natos meos vivos in profundum me non praecipitavi tunc, quando animum habens doloris fluctibus ebrium hoc facere facile poteram.

LXXXV. Verum postquam dies exortus est, cum clamore magno et miserabili ululatu circumspiciebam quaerens infelicium natorum cadavera. Igitur miseratione commoti incolae nudam intuiti cum primo me induissent, scrutati sunt maris profundum quaerendo natos meos. Et quia nihil inveniebant eorum quae indagabam, nonnullae hospitales mulieres consolandi mei gratia accesserunt et suas singulae enarrabant miseras, ut similitum calamitate solatium caperem: quod me magis contristabat. Et cum me multae hospitio cuperent recipere, una quaedam paupercula hic habitans extorsit mihi domicilio eius succedere dicens: Confide mulier; etenim vir meus nauta in mari adhuc juvenis obiit: atque ex eo die, quamvis multi me sollicitarint ad nuptias, ego desiderio viri mei malui in viduitate agere. Erunt ergo communia, quaecunque manibus quaerere poterimus.

LXXXVI. Et ne longa ac minus utili narratione utar, habitavi cum ea propter amorem eius erga maritum. Sed non multo post mihi infelici laceratae morsibus resolutae sunt manus; illa vero quae me susceperat, tota morbo quodam occupata et colligata domi iacet. Quoniam ergo prior mulierum misericordia elanguit, ac ego et illa clausa domi ambae debiles et calamitosae sumus, ex multo tempore hic, ut vides, sedeo stipem petens et, si quid forte accepero, etiam ad illam pariter miseram ad cibum defero. Atque hactenus meae quidem res sufficienter sunt dictae. Restat, ut te non inhi-beas in complendo eo quod promisisti, te daturum medicamen, quo etiam illi obitum cupienti tradam, et sic ego quoque possim, ut ais, vitam commutare.

LXXXVII. Hacc dicente muliere Petrus multa cogitatione stare suspensus videbatur. Et ego superveniens Dudum, inquam, per omnia loca discurrens quaerebam te: et nunc quid agimus? At Petrus praecepit mihi, ut ad naviculum praecederem, ibique illum opperirer. Et quia contradici ei imperanti non poterat, quod iussit feci. Petrus vero, sicut mihi cuncta posterius enarravit, suspicione quadam exigua corde pulsatus interrogabat mulierem dicens: Refer mihi, femina, genus et civitatem ac filiorum nomina, et iam medicamentum tibi do. At illa vim sustinens neque volens referre et medicamenti accipiendi cupida finxit alia pro aliis et ait, se quidem esse Ephesiam, virum autem Siculum; sed et filiorum nomina similiter immutavit. Tum Petrus existimans eam vero proferre ait: Heu mulier, putabam grande aliquod gaudium hodierno die me apportaturum; suspicabar enim te esse quandam mulierem, quam sentiebam cuiusque res

2) πλέουσα O. — 3) περιέπεσον O.

Cap. LXXXV. 1) επειδή O. — 2) άγειν p. εεάγειν με V. — 3) τις om. V.

Cap. LXXXVI. 1) και deest in O. — 2) αυτάρκως om. V. — 3) ούτω O.

Cap. LXXXVII. 1) προσέταξέ μοι O. — 2) παιδων ήλλαξε O. — 3) έξώρχιζε O.

ἀκριβῶς ἐπίσταμαι. ἡ δὲ ἐξώρμιζεν³ λέγουσα· δέομαι, εἰπέ μοι, ἵνα εἰδῶ εἰ ἐστὶ τις ἐν γυναιξὶν ἀθλιωτέρα ἐμοῦ.

LXXXVIII. Καὶ ὁ Πέτρος ψεύδεσθαι οὐκ εἰδὼς ὑπὸ ἀλέους τοῦ πρὸς αὐτὴν τὸ ἀληθὲς λέγειν ἤρξατο· μοί τις λοιπὸν ἤδη νεανίας ὢν παρέπεται, τῶν τῆς Θεοσεβείας ὀρεγόμενος λόγων,¹ Ῥωμαίων ὑπάρχων πολίτης, ὅστις μοι² διηγείται, πῶς πατέρα ἔχων καὶ ἀδελφοὺς δύο διδύμους, οὐδένα τούτων ὄρα. ἡ τε γὰρ μήτηρ φησὶν,³ ὡς ὁ πατήρ διηγείτό μοι, ὄνειρον ἰδοῦσα⁴ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐπὶ χρόνον τινα ἐξῆλθε μετὰ τῶν διδύμων αὐτῆς τέκνων, ἵνα μὴ κακῶ μόρω τελευτήσῃ, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐκβᾶσα οὐχ εὐρίσκεται. ὁ δὲ ταύτης μὲν ἀνὴρ, αὐτοῦ δὲ πατήρ καὶ αὐτὸς εἰς ἐπιζήτησιν αὐτῆς ἐκβᾶς οὐχ εὐρίσκεται.

LXXXIX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος, ἐπιστήσασα τὸν νοῦν ἑαυτῆς¹ ὡς ὑπὸ ἐκπλήξεως ἀπέψυξεν ἡ γυνή. ὁ δὲ Πέτρος προσελθὼν καὶ ἐπισχὼν, τήρην αὐτὴν παρεκαλῦσατο καὶ ὁμολογεῖν, τί ποτέ ἐστιν, ὃ πάσχει. ἡ δὲ ὡσπερ ἐκ μέθης τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος παρεθεῖσα ὑπέστρεψεν ἑαυτὴν, υποστῆναι δυναθῆναι τὸ μέγεθος τῆς ἐλπίζομένης χαρᾶς, καὶ τρίψασα αὐτῆς τὸ πρόσωπον² ποῦ ἐστίν, ἔφη, οὗτος ὁ νεανίας; ὁ δὲ ἤδη ὄλον συνιδῶν τὸ πρᾶγμα ἔφη· εἰπέ μοι σὺ πρῶτον, ἄλλως γὰρ τοῦτον³ ἰδεῖν οὐκ ἔχεις. ἡ δὲ σπεύδουσα ἐγὼ, φησὶν, εἰμὶ ἡ τοῦ νεανίσκου μήτηρ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί τοῦτω ὄνομα; ἡ δ' ἔφη,⁴ Κλήμης. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη⁵ οὗτός ἐστι καὶ⁶ αὐτός ἐστιν, ὃ πρὸ μικροῦ μοι λαλήσας, ᾧ ἀναμένειν με ἐν τῷ πλοίῳ προσέταξα. ἡ δὲ προσπεσοῦσα⁷ τῷ Πέτρῳ παρεκάλει σπεύδειν ἐπὶ τὸ πλοῖον ἐλθεῖν. καὶ ὁ Πέτρος· εἴ μοι τηρεῖς τὰς συνθήκας, καὶ τοῦτο ποιήσω. ἡ δὲ ἔφη· πάντα ποιῶ, μόνον μοι τὸ τέκνον τὸ μονογενὲς δεῖξον. δόξω γὰρ δι' αὐτοῦ τὰ δύο μου τὰ ἐνταῦθα τεθνηκότα ὄραν τέκνα. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ὅταν αὐτὸν ἴδῃς, ἡσύχασον μέχρις ἂν⁸ τῆς νήσου ἐκβῶμεν. ἡ δὲ ἔφη· οὕτως⁹ ποιήσω.

XC. Λαβόμενος οὖν τῆς χειρὸς αὐτῆς ὁ Πέτρος ἦγεν ἐπὶ τὸ πλοῖον. ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν χειραγωγοῦντα γυναῖκα ἐγέλασα· καὶ προσελθὼν εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ χειραγωγεῖν αὐτὴν¹ ἐπειρώμην. καὶ ἅμα τῷ² ἄψασθαί με τῆς χειρὸς αὐτῆς, ὀλολύξασα ὡς μήτηρ μέγα καὶ περιπλακεῖσα σφόδρα κατεφίλει με τὸν αὐτῆς υἱόν. ἐγὼ δὲ ἀγνοῶν ὄλον τὸ πρᾶγμα ὡς μαινομένην ἀπεσιώμην· αἰδούμενος δὲ καὶ τὸν Πέτρον πικρίας ἐπληρούμην.

XCI. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἴα, τί ποιεῖς τέκνον Κλήμη, ἀποσειόμενος τὴν σὲ οὕτως τεκοῦσαν;¹ ἐγὼ δὲ τοῦτο ἀκούσας περιδακρυς γενόμενος καὶ καταπεσοῦση τῇ τεκούσῃ προσπεσὼν κατεφίλον. καὶ γὰρ ἅμα τῷ ῥηθῆναι μοι τοῦτο ἀμυδρῶς πως τὸ εἶδος ἀνεκαλούμην. πολλοὶ μὲν οὖν ὄχλοι συνέτρεχον ἱστορήσαι τὴν προσαιτήτριαν γυναῖκα λέγοντες ἀλλήλοις, ὅτι αὐτὴν ἐπίγνω ὁ υἱός, ἀνὴρ ἀξιόλογος. βουλομένοις οὖν ἡμῖν ἐξ αὐτῆς σὺν τῇ μητρὶ τῆς νήσου ἐκβαίνειν ἡ μήτηρ ἔφη· τέκνον μου ποθεινόν, εὐλογόν ἐστι συντάξασθαι τῇ ὑποδεξαμένη με γυναικί, ἡ τις πενιχρὰ οὔσα καὶ ὅλη παρεμμένη ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐρῶνται. ὁ δὲ Πέτρος ἀκούσας ἐθαύμασεν, καὶ πάντες οἱ περιστώτες ὄχλοι, τῆς γυναικὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα. καὶ εὐθέως ἐκάλευσέν τισι πύρευσθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα ἐπὶ κλίνης κομίσαι καὶ ἐνέγκαι.² καὶ ἐνεχθείσης καὶ τεθείσης τῆς κλίνης πάντων τῶν ὄχλων ἀκουόντων ἔφη ὁ Πέτρος·³ εἰ ἀληθείας κήρυξ ἐγὼ τυγχάνω, εἰς τὴν τῶν παρεστώτων πίστιν, ἵνα γινῶσκῃ ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὁ τὸν κόσμον

audivi et probe novi. At illa adiurabat dicens: Rogo mihi referas, ut sciam, an sit ulla inter mulieres me infelicioꝛ.

LXXXVIII. Tum Petrus mentiri nesciens prae miseratione erga illam verum coepit dicere: Est sane quidem adolescens, sectator meus, piorum religiosorumque sermonum cupidus et Romanus civis, qui mihi narravit, quod patrem habuerit et duos geminos fratres, ex quibus nullus ei compareat. Nam mater, inquit, sicut mihi edisseruit pater, somnio viso Romana urbe ad tempus excessit cum geminis suis natis, ne misera morte interiret, atque cum illis egressa non invenitur. Vir autem illius, huius vero pater, et ipse ad quaerendam eam profectus nequaquam reperitur.

LXXXIX. Haec cum dixisset Petrus mulier, quae animum suum [hisce] intenderat, stupore exanimata est. Tum Petrus accedens eamque tenens, ut ad se rediret hortatus est ac fateri, quidnam esset, quod ei contigerat. Illa vero velut ex ebrietate toto corpore resoluta, quo posset magnitudinem sporati gaudii sustinere, semet ipsam reparavit: simulque adfricans vultum Ubi est, inquit, ille adolescens? At Petrus iam intelligens rem totam Dic, inquit, mihi tu prior, aliter enim eum non videbis. Tum illa festinans ait: Ego sum adolescentis mater. Et Petrus: Quod ei nomen est? Illa vero, Clemens, ait. Et Petrus excepit: Ipse est et idem est qui paulo ante mecum loquebatur, quem iussi me in navi expectare. Tunc illa procidens ad pedes Petri rogabat, ut ad navem festine procederet. Petrus autem Si mihi, inquit, servas fidem, hoc quoque agam. At illa respondit: Omnia faciam, tantum mihi ostende unicum meum natum. Putabo enim per ipsum geminos meos liberos, qui hic mortui sunt, videre. Ac Petrus dixit: Cum videris eum, quieta mane, usque quo egrediamur ab insula. Illa excepit: Sic faciam.

XC. Et accepta manu eius Petrus ducebat eam ad navem. Quem ego videns manu ducere mulierem risi: accedens tamen honoris erga eum gratis pro ipso manu illam ducere coepi. Simul autem ac manum eius contigi, ut mater ululatu ingenti reddito in amplexus meos irruit meque filium suum vehementer deosculata est. At ego ignorans omne negotium quasi insanientem repellebam: sed et reveritus Petrum plenus eram aegritudine.

XCI. Tum Petrus dixit: Eheu, quid agis fili Clemens sic repellens eam, quae te peperit? Ego vero ubi hoc audivi, lacrimis obortis concidi supra iacentem matrem et osculabar eam. Simul enim ac id mihi dictum fuit, subobscurè [genetricis] formam revocabam. Multitudo interim concurrebat plurima ad videndam mendicam mulierem, dicebantque mutuo: Agnovit eam filius, vir eximius. Nobis igitur confestim cum matre ex insula exire volentibus illa ait: Fili mi exoptate, aequum est ut valedicam mulieri, quae me suscepit, quae egens et tota paralytica domi iacet. His auditis Petrus et omnes, qui plurimi aderant, admirati sunt bonum feminae consilium. Et continuo iussit abire quosdam ac deferre mulierem in lectulo locatam. Cumque fuisset allata positusque lectus, cuncta plebe audiente Petrus ait: Si veritatis ego sum praeco, ad fidem eorum qui assistunt, ut sciant unum esse Deum opificem mundi, surgat continuo sana. Et statim cum haec dixisset Petrus, mulier surrexit sana et procidit ad

Cap. LXXXVIII. 1) τὸν — λόγον V. — 2) μοι om. O. — 3) φησὶν ἡμῶν. V. — 4) εἰδοῦσα V.

Cap. LXXXIX. 1) Sic etiam nostri Epitomes Cdd. BCD, ἑαυτῆς et αὐτῆς ibidem al. ap. Cot., αὐτοῖς Epit. vulg. Vocc. τὸν νοῦν ἑαυτῆς Homiliae non agnoscunt. — 2) τὸ πρόσωπον αὐτῆς -r. O. — 3) τοῦτο V. — 4) ἡ δὲ φησι

O. — 5) εἶπεν O. — 6) οὗτός ἐστι καὶ om. V. Subinde αὐτός ἦν p. αὐτός ἐστὶν Hom. — 7) προσπευσούσα OV. — 8) οὖν V. — 9) οὕτω O.

Cap. XC. 1) αὐτὴν om. V. — 2) τοῦ O.

Cap. XCI. 1) τὴν σὴν ὄντως τε- κοῦσαν Hom. Retineo οὕτως à librario male transpositum. — 2) καὶ ἐνέγκαι om. V. — 3) ὁ Πέτρος ἐφη ordo vocc.

ποιήσας, ἔξαντῆς ἐγεσθήτω ὑγιῆς. καὶ ἅμα τῷ⁴ εἰπεῖν τὸν⁵ Πέτρον ταῦτα, ἡ γυνὴ ἠγέρθη ὑγιῆς καὶ τῷ Πέτρῳ προσέπεσεν, καὶ τὴν συνήθη φίλην καταφιλήσασα ἐπενθάνατο, τί εἶπεν τοῦτο. ἡ δὲ ὅλον αὐτῇ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀναγνωρισμοῦ συντόμως διαγγέσατο, καὶ οἱ⁶ ἀκούσαντες κατεπλάγησαν. τότε ἡ μήτηρ τὴν ξενοδόχον θεραπευθεῖσαν ἱστορήσασα παρεκάλει καὶ αὐτῇ ἰάσεως τυχεῖν. ὁ δὲ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα καὶ αὐτὴν ἐθεράπευσεν.

XCII. Καὶ εἴθ' οὕτως ὁ Πέτρος περὶ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτῷ διαφερούσης πίστεως ὠμίλησε¹ προσθεὶς ἐπὶ τῷ τέλει, ὅτι εἴ τις βούλεται ταῦτα ἀκριβῶς μαθεῖν εἰς Ἀντιόχειαν ἔλθων, ὅπου πλείους ἡμέρας περιμένειν ἔκρινε, τὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν μανθανέτω. εἰ γὰρ δὴ ἐμπορίας ἕνεκα ἢ στρατείας πατρίδα² καταλιμπάνειν οἴδατε καὶ εἰς μακροὺς ἀπέρχεσθαι³ τόπους, διὰ τὴν⁴ αἰώνιον σωτηρίαν οὐδὲ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν πορευθῆναι θέλετε; μετὰ⁵ μὲν οὖν τὴν προσομιλίαν Πέτρον ἐγὼ τῇ ὑγιασθείσῃ γυναικὶ ἐπὶ παντὸς τοῦ ὄχλου χιλίας δραχμᾶς⁶ εἰς τροφὰς ἐδωρησάμην, παραθέμενος αὐτὴν ἀγαθῷ τινι ἀνδρὶ, πρώτῳ τῆς πόλεως ὄντι, φύσει μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν προσηρημένῳ. ἔτι δὲ καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἀργύρια διανείμας ταῖς ποτὲ τὴν μητέρα παραμυθησαμέναις, εὐχαριστήσας τῷ κυρίῳ, διέπλευσα εἰς Ἀντάραδον ἅμα τῇ μητρὶ καὶ τῷ⁷ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐταίροις,⁸ καὶ οὕτως εἰς τὴν ξενίαν ὤρμησάμεν.

XCIII. Γενομένων¹ δὲ ἡμῶν ἐνταῦθα² καὶ τροφῆς μεταλαβόντων καὶ συνήθως εὐχαριστησάντων ἔτι ὥρας οὔσης ἔφην ἐγὼ τῷ Πέτρῳ· φιλοφροσύνης ἔργον, κύριέ μου Πέτρε, ἡ ἐμὴ ἐποίησε μήτηρ τῆς ξενοδόχου ὑπομησθείσα γυναικός. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀρά γε, ὦ Κλήμη, ἀληθῶς νερόμικας φιλοφροσύνης ἔργον πεποιηκῆναι τὴν τε τεκοῦσαν, καθ' ὃ τὴν ἀπὸ ναυαγίου αὐτὴν ὑποδεξαμένην ἠμείψατο· ἢ ὡς μητρὶ μεγάλη χαριζόμενος τοῦτον εἶρηκας τὸν λόγον; εἰ δὲ οὐχ ὡς χαριζόμενος, ἀλλ' ὡς ἀληθεύων ἔφης, ἔουκας μοι ἀγνοεῖν τί ποτέ ἐστι φιλοφροσύνης μέγεθος, ἣτις ἐστὶν ἀνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος ἢ πρὸς υἱὸν δήποτε στουρή, καθ' ὃ ἄνθρωπος ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲ τὴν ξενοδόχον τὴν ἀπὸ τοῦ³ ναυαγίου ὑποδεξαμένην τὴν σὲ τεκοῦσαν, φιλόφρονον εἰπεῖν τολμῶ. ὑπὸ ἐλέου γὰρ κολακευθεῖσα ἐπέπειστο εὐεργέτις γενέσθαι γυναικός ναυαγίῳ περιπεσοῦσης, τέκνα πενθούσης, ξένης, γυμνῆς, μεμονωμένης καὶ σφόδρα ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ὀλοφρομένης. ἐν τοσαύταις οὖν αὐτῆς⁴ συμφοραῖς οὔσης, τίς καὶ ἀσεβῶν ἰδὼν οὐκ ἂν ἠλέησεν; ὥστε οὕτω φιλοφροσύνης ἔργον πεποιηκυῖα φαίνεται οὐδὲ ἡ ξενοδόχος γυνὴ, ἀλλ' ὑπὸ ἐλέους τοῦ⁵ ἐπὶ μυρίαῖς συμφοραῖς πρὸς εὐεργεσίαν κεκνημένη. καὶ γὰρ⁶ ἡ σὲ τεκοῦσα, βίου εὐπορήσασα καὶ τὴν ξενοδόχον ἀμειψαμένη, φιλοφροσύνης ἔργον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ φιλίας; πολλὴ δὲ διαφορὰ μεταξὺ φιλίας καὶ φιλοφροσύνης, ὅτι ἡ μὲν φιλία ἐξ ἀμοιβῆς γίνεται, ἡ δὲ φιλοφροσύνη⁷ ἀνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος πάντα ἄνθρωπον, καθ' ὃ ἄνθρωπος ἐστὶ φιλοῦσα εὐεργετεῖ. εἰ μὲν οὖν ἡ ἐλεήσασα ξενοδόχος καὶ ἐχθροὺς ἀδικήσαντας ἐλεοῦσα⁸ εὐεργετεῖ, φιλόφρονος ἂν εἶη· εἰ δὲ διάτι φίλη ἢ ἐχθρὰ,⁹ καὶ διάτι ἐχθρὰ ἢ φίλη, ἢ τοιαύτη τοῦ τινὸς αἰτίου φίλη ἐστὶν ἢ ἐχθρὰ, οὐ τοῦ ἀνθρώπου.

XCIV. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· οὐ δοκεῖ σοι οὖν φιλόφρονος εἶναι καὶ ἡ ξενοδόχος ξένη, ἣν οὐκ ἠπίστατο εὐεργετήσασα;¹ καὶ ὁ Πέτρος· ἐλεήμονα μὲν αὐτὴν εἰπεῖν ἐπίσταμαι, φιλόφρονον δὲ οὐ τολμῶ λέγειν, ἅτε δὴ οὔτε τὴν τεκοῦσαν φιλότεκνον, ὑπὸ ὀδίνων γὰρ καὶ ἀνατροφῆς στέργειν πέπεισται. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐρῶν ὑπὸ τῆς συνηθείας κολακεύεται, καὶ ὁ φίλος ἀπὸ τῆς

pedes Petri, atque amicam suam ac familiarem osculata percontabatur, quid istud esset. At illa breviter omne ei recognitionis negotium exposuit, et qui audierunt obstupefacti sunt. Tunc mater hospitem curatam videns rogavit, ut ipsa quoque sanitatem acciperet. Ille autem manu imposita ipsam etiam curavit.

XCII. Sicque postea Petrus de Deo ac de propria in eum fide sermonem habuit et in fine addidit: Si quis haec vult diligenter cognoscere Antiochiam, ubi per multos dies residere statui, veniens quae ad salutem suam pertinent discat. Si enim negotiandi aut militandi causa patriam relinquere soletis et ad loca remotissima abire, propter aeternam salutem ne trium quidem dierum iter suscipere noletis? Itaque post Petri concionem ego mulieri, quae sanata fuerat, coram omni populo mille drachmas ad victum dedi et commendavi eam cuidam bono viro, primario oppidi, qui sponte id cum gaudio facere proposuit. Sed et aliis multis pecuniam distribui, quae matri quondam solatium praebuerant, gratisque Deo actis una cum matre, Petro, caeterisque sodalibus Antaradum enavigavi, atque ita ad hospitium processimus.

XCIII. Ubi cum essemus et sumpsissemus cibum ac de more gratias egissemus atque adhuc tempus superesset, ego dixi Petro: Humanitatis opus, domine mi Petre, exercuit mea mater, quae hospita mulieris recordata fuerit. Respondit Petrus: Itane, o Clemens, vere existimasti, humanitatis opus factum a tua genetrice, quando ei, quae ipsam ex naufragio receperat, gratiam retulit; an ut matri plurimum gratificareris, hunc dixisti sermonem? Si enim non ut rem gratam faceres, sed ut veritatem loquereris, effatus es, videris mihi ignorare, quaenam sit magnitudo humanitatis, quae est amor in quemlibet quatenus hominem et absque ullo naturali affectu. Sed nec hospitem, quae matrem tuam e naufragio suscepit, ausim hominum amantem appellare. Misericordia enim commota, impulsata est ad bene faciendum mulieri naufragium passae, natos lugenti, peregrinae, nudae, destitutae, multumque calamitates suas lamentanti. In tantis ergo adversitatibus versantem quis videns, etiam ex impiis non miseratus fuisset? Quare nequaquam humanitatis opus nec mulier hospita videtur peregrisse, sed ad benefaciendum mota fuisse misericordia ex plurimis adversis orta. Quanto magis parens tua, facultatibus abundans et hospitam remunerata, non humanitatis opus effecit, verum caritatis seu amicitiae? Multa autem intercedit differentia inter caritatem et humanitatem, quia caritas quidem ex remuneratione est, humanitas vero absque ulla naturali propensione hominem omnem, quia homo est, diligit ac beneficiis afficit. Itaque si hospes, quae miserta est, etiam hostes male de ea meritos miserata beneficio afficeret, humana esset: sin vero propter quid amica est vel inimica et propter quid inimica vel amica, haec alicuius rei, quae causa sit, amica est vel inimica, non autem hominis.

XCIV. Et ego respondi: Non ergo tibi videtur esse humana saltem hospes, quae in peregrinam, quam non noverat, beneficium contulit? Tum Petrus: Eam quidem misericordem appellare novi, hominum autem amantem non audeo dicere, quandoquidem nec matrem amantem liberorum, quippe quae a partus doloribus et ab educatione ad diligendum compulsata

in O. — 4) τοῦ O. — 5) τὸν om. V. —

6) οἱ deest in O.

Cap. XCII. 1) ὁμιλήσας V. —

2) πατρίδας V. — 3) ἀπέρχεσθε O. —

4) δὲ V, ubi dein μὴ δὲ p. οὐδὲ. —

5) Notula Καθ. β' ad oram O. —

6) δραγμῶν scr. V. — 7) τῷ om. V. —

8) ἑτέροις V.

Cap. XCIII. 1) Notula Καθ. β'

ad oram V. — 2) ἐνταῦθα deest in

V. — 3) τοῦ om. V. — 4) αὐτῆς deest

in V. — 5) τῆς O. — 6) ὁμοίως καὶ

O. — 7) Voc. ἡ δὲ φιλανθρωπία des.

in V. — 8) ἐλεῶσα V. — 9) ἐχθρὰ ἢ

φίλη inv. V, ubi dein des. ἡ.

Cap. XCIV. 1) εὐεργετήσασθαι

ἀμοιβῆς, οὕτως καὶ ὁ ἐλεῶν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς. πλὴν ἐγγὺς ὁ ἐλεήμακ τῶ φιλανθρώπων, ὅτι ἄνευ τοῦ τι θηρᾶσθαι λαβεῖν εὐεργετῆν πείθεται. πλὴν οὕτως φιλάνθρωπος ἐστίν. καὶ γὰρ ἔφη· ἐπὶ ποίαις οὖν πράξεσιν φιλάνθρωπος εἶναι τις δύναται; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ ὁρῶ σε γλιχόμενον ἀκοῦσαι, τί ποτέ ἐστίν φιλανθρωπίας ἔργον, οὐκ ὀκνήσω λέγειν. φιλάνθρωπος ἐστίν ὁ καὶ ἐχθρούς εὐεργετῶν. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, ἀκουσον. φιλανθρωπία ἐστίν ἀρρήνότηλος, ἧς τὸ θῆλυ μέρος ἐλεημοσύνη λέγεται, τὸ δὲ ἀρῆν αὐτῆς ἀγάπη ἢ πρὸς τὸν πλησίον ὠνόμασται, πλησίον δὲ ἀνθρώπων ἐστίν ὁ πᾶς ἄνθρωπος, οὐχ ὅτι εἰς ἄνθρωπος· ἄνθρωπος γὰρ ἐστίν καὶ ὁ κακὸς καὶ ὁ ἀγαθός, καὶ ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ φίλος. χρὴ οὖν τὸν φιλανθρωπίαν ἀσκούντα μιμητὴν εἶναι θεοῦ εὐεργετοῦντα δικαίους καὶ ἀδίκους, ὡς αὐτὸς ὁ θεὸς πᾶσιν ἐν τῷ νῦν κόσμῳ τὸν τε ἥλιον καὶ τοὺς ὑετοὺς αὐτοῦ παρέχων. εἰ δὲ θελεῖς ἀγαθοὺς μὲν εὐεργετῆν, κακοὺς δὲ μηκέτι, ἢ κολάζειν, κριτοῦ ἔργον ἐπιχειρεῖς πράττειν, οὐ τὸ τῆς φιλανθρωπίας σπουδάσεις ἔχειν.

XCIV. Καὶ γὰρ ἔφη· ἀρὰ γε καὶ ὁ θεὸς μέλλων τότε κρίνειν, ὡς διδάσκεις ἡμᾶς, οὐ φιλάνθρωπος ἐστίν; καὶ ὁ Πέτρος· τὸναντίον λέγεις. ἐπεὶ γὰρ κρίνει, διὰ τοῦτο φιλάνθρωπος ἐστίν. φιλῶν γὰρ καὶ ἐλεῶν τοὺς ἠδικημένους, τιμωρεῖ τοὺς ἠδικηκῆτας. καὶ γὰρ ἔφη· οὐκ οὖν, εἰ καὶ γὰρ ἀγαθοὺς μὲν εὐεργετῶ, τοὺς δὲ ἀδικούντας, καθ' ὃ ἀνθρώπους ἠδίκησαν, τιμωρῶ, φιλάνθρωπος εἰμι. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰ μετὰ τοῦ πρόγνωσιν ἔχειν εἴχες καὶ τοῦ κρίνειν ἐξουσίαν, ὁρθῶς ἂν τοῦτο ἐποίεις, διὰ μὲν τοῦ εἰληφέναι τὴν ἐξουσίαν καταδικάζων, οὓς ὁ θεὸς ἐδημούρησεν, διὰ δὲ τὴν πρόγνωσιν ἀπταισίτως ἐν τῷ κρίνειν οὓς μὲν ὡς δικαίους δικαιοῶν, οὓς δὲ ὡς ἀδίκους καταδικάζων. καὶ γὰρ ἔφη· ὁρθῶς ἔφης καὶ ἀληθῶς, ἀδύνατον γὰρ τινα πρόγνωσιν οὐκ ἔχοντα ὁρθῶς κρίναι. ἐνίοτε γὰρ φαίνονται τινες ἀγαθοὶ ἀθέμιτα κρύφα διαπραττόμενοι, ἐνίοτε¹ δὲ ἀγαθοὶ ὑπὸ διαβολῆς ἐχθρῶν κακοὶ ὑπολαμβανόμενοι. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦ βασανίζειν καὶ ἀνακρίνειν ἐξουσίαν τις² ἔχων δικάζει, οὐδὲ οὕτως³ τὸ πάντως δικαίως ἀντὶ δικάσαι⁴ ἐγένετο. ἐνιοὶ γὰρ φονεῖς ὄντες, τὰς βασάνους ὑπομείναντες, ὡς ἀθῶοι ἀπελύθησαν, ἕτεροι δὲ ἀθῶοι ὄντες, τὰς βασάνους μὴ ὑπομείναντες, ἐαντῶν καταψευσάμενοι ὡς αἵτιοι ἐκολάσθησαν.

XCVI. Καὶ ὁ Πέτρος λέγει·¹ μετρίως ἔχει καὶ ταῦτα, τὸ δὲ μείζον ἀκουσον. ἐνίων ἀνθρώπων ἀμαρτανόντων ἢ εὐπραττόντων, ὧν ποιούσιν ἅ μὲν ἴδια αὐτῶν ἐστίν, ἅ δὲ ἀλλότρια· δίκαιον δὲ ἕκαστον ἐπὶ τοῖς ἰδίῳ ἀμαρτήμασι τιμωρεῖσθαι, ἢ ἐπὶ τοῖς ἰδίῳ κατορθώμασιν εὐεργετῆσθαι. ἀδύνατον δὲ τινι, πλὴν προφήτῃ μόνῳ πρόγνωσιν ἔχοντι τὰ ὑπὸ τινος γινόμενα εἰδέναι, ποῖά ἐστίν αὐτοῦ ἴδια, ποῖα δὲ οὐκ εἰσί· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ γινόμενα βλέπεται. καὶ γὰρ ἔφη· ἐβουλόμην μαθεῖν, πῶς τῶν ἀδικημάτων ἢ κατορθωμάτων ἅ μὲν ἴδια, ἅ δὲ ἀλλότρια. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἔφη· τὰ ἀγαθὰ ἐλθεῖν δεῖ· μακάριος δὲ, φησὶ, δι' οὗ ἔρχεται. ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ ἀνάγκη ἐλθεῖν· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ ἔρχεται.² εἰ δὲ διὰ κακῶν κακὰ ἔρχεται καὶ δι' ἀγαθῶν ἀγαθὰ φέρεται, προσεῖναι δεῖ ἕκάστῳ³ τὸ ἴδιον, τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἢ κακὸν, ἐξ⁴ ὧν προέπραξεν, διὰ τοῦ ἐλθεῖν τὰ δευτέρα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ἅ τινα ἴδια αὐτοῦ τῆς αἰρέσεως ὄντα ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας διελθεῖν⁵ ὀκνονόμηται. ἐπεὶ οὖν⁶ κρίσις αὕτη θεῶ, ὡσπερ ἐπ' ἀγῶνος τὸν διὰ πάσης κακονχίας διεληλυθόντα καὶ ἄμεμπτον εὐρεθέντα, ἐκεῖνον ζωῆς αἰωνίου

sit. Nam sicut qui cupidine inflammatur, a consuetudine mulcetur, et amicus a remuneratione, ita et qui miseretur, a calamitate. Attamen misericors humano vicinus est, quoniam absque muneris ullius captatione ad praestandum beneficium fertur. Nondum tamen humanus est. Et ego dixi: Ob quas igitur actiones humanus quis esse potest? Respondit Petrus: Quia video te cupidum audiendi, quodnam sit humanitatis officium, non pigebit dicere. Humanus est, qui etiam inimicis bene facit. Quod autem ita habeat, audi. Humanitas est masculofemina, cuius feminea pars misericordia dicitur, quod vero in illa est masculum, dilectio erga proximum nominatur, proximus autem homini est quilibet homo, et non quia unus homo: homo enim est etiam malus et bonus, hostis pariter ac amicus. Oportet ergo eum, qui humanitatem colit, imitatorem Dei esse, et de iustis atque iniustis bene mereri, sicut ipse Deus cunctis in hoc mundo solem imbresque suos praebet. Quodsi velis bonis quidem benefacere, non autem malis, vel hos punire, iudicis munus implere niteris, non vero habere humanitatem conaris.

XCV. Et ego dixi: Ergo Deus, qui aliquando indicaturus est, ut nos doces, non est humanus? Ac Petrus: Pugnantis loqueris. Nam quia iudicabit, ideo humanus est. Diligens enim ac miseratus iniuria affectos plectit eos, qui iniuriam intulerunt. Et ego Itaque, inquam, si ipse bonis benefacio et iniuriosos quia iniurii erga homines fuerunt castigo, humanus sum. Et Petrus respondit: Si una cum praenotione haberes quoque iudicandi potestatem, recte id faceres, per acceptam quidem potestatem condemnans eos, quos Deus creavit, per praenotionem vero, inculpate in iudicando tum alios tanquam iustos absolvens, tum alios tanquam iniustos damnans. Et ego dixi: Recte locutus es ac vere; fieri enim nequit, ut qui praenotione caret, recte iudicet. Interdum quippe nonnulli videntur boni, qui illicita clam perpetrant, nonnulli vero boni hostium calumnia mali esse creduntur. Sed etsi quis potestate torquendi praeditus iudicet, neque sic iuste omnino habebit iudicare. Quidam enim homicidae quaestionis tormenta perferentes dimissi sunt velut innoxii, alii vero, qui erant innocentes, cum tormenta ferre non potuissent, contra se mentiti velut rei supplicio affecti sunt.

XCVI. Tum Petrus dixit: Atque haec modica sunt, audi vero maius. Cum aliqui homines peccant vel bene agunt, eorum quae operantur alia quidem ipsorum propria sunt, alia vero aliena; aequum autem est unumquemque pro delictis propriis dare poenas, aut pro meritis propriis mercedem ferre. Fieri autem nequit, ut quispiam, nisi solus propheta praenotionem habens, ab aliquo gesta sciat, quaenam eius propria sint et quaenam non sint; videt enim cuncta, quae fiunt. Et ego dixi: Vellem audire, quo modo ex criminibus aut bonis operibus alia quidem sunt propria, alia vero aliena. Respondit Petrus: Dominus noster Iesus Christus filius Dei dixit: *Oportet, ut veniant bona; beatus autem, inquit, per quem veniunt. Similiter necesse est, ut etiam veniant mala; vae autem homini, per quem veniunt.* Porro si per malos veniunt mala et per bonos bona inferuntur, proprium unicuique inesse debet bonum vel malum, ex iis quae prius operatus est; quod veniunt secunda bona vel mala, quae, cum a propria hominis sint voluntate, ut exoriantur, divina instituit providentia. Itaque hoc est Dei iudicium, ut qui per omnem vexationem, velut in agone, transierit et in-

V. — 2) Vocce. οὐχ ὅτι εἰς ἄνθρωπος om. in O. Melius noster Hom. Codex οὐχ ὅτις ἄνθρωπος — non hic vel iste homo.

Cap. XCV. 1) ἐνιοι V. — 2) τις des. in V. — 3) οὕτω O. — 4) δικάζειν O.

Cap. XCVI. 1) ἐφη O. — 2) Ita O, ubi tamen ἐρχονται scr., οὐαὶ δὲ δι' οὐ ἐρχεται Matth. 18, 7. Luc. 17, 1. — 3) ἐκάστου V. — 4) καὶ ἐξ Hom. — 5) ἐλθεῖν O, δεῖ ἐλθεῖν V. — 6) οὖν

καταξιῶσθαι. οἱ γὰρ ἐν ἀγαθοῖς ἰδίᾳ βουλῇ προκόψαντες ὑπὸ τῶν ἰδίᾳ βουλῇ ἐν κακίᾳ παραμεινάντων πειράζονται,⁷ διωκόμενοι, μισούμενοι, λοιδορούμενοι,⁸ ἐπιβουλευόμενοι, τυπτόμενοι, πλεονεκτούμενοι, διαβαλλόμενοι, ἀγγαρευόμενοι, ἐπηρεαζόμενοι, πάντα ἐκείνα πάσχοντας, δι' ὧν εὐλόγως δοκεῖ τὸ ὀργίζεσθαι γίνεται καὶ πρὸς ἄμωναν ὁρμῶν. ὁ δὲ διδάσκαλος εἰδὼς, ὅτι οἱ ταῦτα ἀδίκως ποιῶντες ἐκ προτέρων ἀμαρτημάτων καταδικοί εἰσι, καὶ ὅτι διὰ καταδίκων τὸ τῆς κακίας πνεῦμα ταῦτα ἐνεργεῖ, τοὺς μὲν ἀνθρώπους, καθ' ὃ ἀνθρωποὶ εἰσι καὶ δι' ἀμαρτίας ὄργανα γινόμενος κακίας, ἐλεεῖν συνεβούλευσεν, ὡς φιλανθρωπίαν ἀσκοῦσι, καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ τοῖς ἀδικουμένοις,⁹ ἀπολύειν τῆς καταδίκης τοὺς ἀδικούντας, ἵνα ὡσπερ οἱ νήφοντες τοῖς μεθύουσι βοηθῶσιν εὐχαῖς, τηστειαῖς, εὐλογίαις, μὴ ἀνθιστάμενοι, μὴ ἀμνύμενοι, ἵνα μὴ ἐπὶ πλείον αὐτοὺς ἀμαρτάνειν ἀναγκάσωσι. τοῦ¹⁰ γὰρ παθεῖν πάντως κεκριμένου τινὶ, οὐκ εὐλογον ἀγανακτεῖν ἐκείνῳ, δι' οὗ καὶ¹¹ τὸ παθεῖν γίνεται, λογισάμενον ὅτι εἰ καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἐκακούχησεν αὐτόν, διὰ τὸ πάντως κακουχηθῆναι μέλλειν, δι' ἑτέρου τὸ παθεῖν ἦν. τί οὖν ἀγανακτῶ τῷ διαθεμένῳ, ἐμοῦ πάντως παθεῖν κεκριμένου; ἀλλ' ἔτι μὴν,¹² εἰ τὰ αὐτὰ τοῖς κακοῖς προφάσει ἀμύνης ποιῶμεν,¹³ παρὰ τὸ πρῶτοι ἢ¹⁴ δεῦτεροι τὸ αὐτὸ τοῖς κακοῖς οἱ ἀγαθοὶ πράσσομεν. καὶ ὡς ἔφη, οὐ χρὴ ἀγανακτεῖν, ὡς εἰδόμενος,¹⁵ ὅτι θεοῦ προνοία οἱ κακοὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμωροῦνται.¹⁶ οἱ¹⁷ οὖν τοῖς τιμωροῦσι χαλεπαίνοντες, ὡς τοὺς ἀποστόλους θεοῦ ὑβρίζοντες, ἀμαρτάνουσι, τιμῶντες δὲ καὶ τὰ ἐναντία τοῖς ἀδικεῖν νομιζόμενοις, διατιθέμενοι αὐτοὺς εἰς τὸν θεὸν οὕτω κελεύσαντα εὐσεβοῦσι. καὶ γὰρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρινάμεν· οὐκοῦν οἱ ἀδικούντες οὐκ εἰσὶν αἴτιοι, ὅτι κρίσει θεοῦ ἀδικοῦσι τοὺς δικαίους. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· καὶ πάντῃ ἀμαρτάνουσι πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν ἑαυτοὺς ἀποδεδωκότες. ὅθεν εἰδὼς ἀπ' αὐτῶν ἐκλέγεται τιμωρεῖν τοὺς ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀμαρτήμασι μεταμεληθέντας δικαίως, ἵνα τοῖς μὲν δικαίοις διὰ τῆς τοιαύτης τιμωρίας τὰ πρὸ τῆς μετανοίας πραχθέντα ἀφεθῇ κακία. τοῖς δὲ τιμωροῦσιν ἀσέβεισιν κακουχεῖν ἐπιθυμοῦσι καὶ μετανοεῖν οὐ¹⁸ θέλουσιν εἰς ἀναπλήρωσιν ἰδίας κολάσεως δικαίους κακουχεῖν συνεχωρήθη. ἄνευ γὰρ τῆς τοῦ θεοῦ βουλῆς οὐδὲ στρουθὺς ἐν παγίδι ἐμπεσεῖν ἔχει.¹⁹ οὕτως²⁰ δικαίων καὶ αἱ τρίχες τῷ θεῷ ἐναρίθμοι²¹ εἰσι. δίκαιος δὲ ἐστὶν ἐκεῖνος, ὁ τοῦ εὐλόγου ἕνεκα τῇ φύσει μαχόμενος. οἷον πᾶσι πρῶσεστιν ἐκ φύσεως τοὺς²² φιλοῦντας φιλεῖν· δίκαιος πειράται καὶ ἐχθρὸς ἀγαπᾶν καὶ λοιδοροῦντας εὐλογεῖν, ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ ἐχθρῶν εὐχεσθαι, ἀδικούντας ἐλεεῖν. διὸ καὶ προσαδικεῖσθαι ἀνέχεται, καὶ ὅμως καταρωμένους εὐλογεῖ, τύπτουσι συγχωρεῖ, διώκουσιν ὑποχωρεῖ,²³ μὴ ἀσπαζομένους ἀσπάζεται, τοῖς οὐκ ἔχουσιν ὧν ἔχει κοινωνεῖ, ὀργιζόμενον²⁴ ποθεῖ, τὸν ἐχθρὸν διαλλάσσει, τὸν ἀπειθῆ παρακαλεῖ, τὸν ἀπιστον κατηχεῖ, τὸν πενθοῦντα παραμυθεῖται, ἐπηρεαζόμενος στέγει, ἀχαριστοῦμενος οὐκ ἀγανακτεῖ, εἰς δὲ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀποδεδωκὼς οὕτω διάκειται,²⁵ [ὅτι] πενίαν οὐ πεφόβηται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ μερίζων τοῖς οὐκ ἔχουσι πένης γίνεται. ἀλλ' οὐδὲ μὴν ἀμαρτάνοντας τιμωρεῖ. ὁ γὰρ τὸν πλησίον ἀγαπῶν ὡς ἑαυτὸν, ὡς αὐτὸς ἀμαρτήσας οἶδε τιμωρηθῆναι μὴ θέλειν, οὕτως οὐδὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας τιμωρεῖ· καὶ ὡς θέλει κολακεύεσθαι καὶ εὐλογεῖσθαι καὶ τιμᾶσθαι καὶ πάντα τὰ ἀμαρτήματα αὐτῷ συγχωρεῖσθαι, τοῦτο αὐτὸς τῷ πλησίον ποιεῖ ὡς ἑαυτὸν ἐκείνον ἀγαπῶν. ἐνὶ δὲ²⁶ λόγῳ, ὃ θέλει ἑαυτῷ, θέλει καὶ τῷ πλησίον. οὕτως γὰρ ἐστὶ θεοῦ νόμος καὶ προφητῶν, αὕτη τῆς ἀληθείας ἢ διδασκαλία. καὶ ταῦτα

ventus fuerit inculpatus, is donetur vita aeterna. Nam qui in bonis propria voluntate profecerunt, ab iis, qui sua quoque voluntate in mala tractatione perseverant, tentantur, exagitantur, odia, convicia, insidias, verbera, fraudes, calumnias, vim patiuntur, afficiuntur contumeliis, cunctaque illa perferunt, per quae iusta videtur esse ira et ultio. Magister vero sciens, quod qui haec iniuste faciunt, ex prioribus peccatis rei sunt, quodque per sontes spiritus malitiae ista efficit, hominum quatenus homines sunt, etsi propter peccata facti fuerint malitiae instrumenta, misereri suasit suis, tanquam misericordiae cultoribus, utque, quantum in se est, iniuria affecti iniuriam facientes a damnatione absolvant, quo velut sobrii ebriis succurrant per orationes, ieiunia, benedictiones, non resistendo, non vindicando, nec eos cogant amplius peccare. Cum enim aliquis omnino ad patiendum condemnatus est, non est aequum, ut illi irascatur per quem patitur, secum reputans, quod, etsi ille non afflixisset eum, tamen quia omnino affligi debet, per alium pati sibi contingeret. Cur ego indignor adversus auctorem, qui plane ad perpeccionem sum destinatus? Sed et adhuc, si eadem cum improbis praetextu ultionis faciamus, praeterquam quod primi non sumus vel secundi idem facimus ac mali, nos qui boni dicimur. Et quemadmodum aiebam, indignari non oportet, cum sciamus a malis bonos per Dei providentiam castigari. Qui ergo ultores aegre ferunt, tanquam qui a Deo missos contumelia afficiant, delinquent; qui vero in pretio habent, et contrarie sentiunt erga eos, qui ipsis iniuriam inferre putantur, in Deum, qui ita statuit, pii sunt. Et ego ad haec dixi: Itaque qui faciunt iniuriam, rei non sunt, quoniam Dei iudicio iniuria iustos afficiunt. Respondit Petrus: Valde peccant, quippe qui se ad peccandum dedant. Unde sciens [Deus] ex iis illos punire deligit, qui de prioribus peccatis iuste agunt poenitentiam, ut iustis quidem per has poenas dimittantur, quae ante poenitentiam fecerunt mala. Impiis vero, qui castigant et vexare cupiunt, nec poenitentiam volunt agere, ad implenda delicta permittitur iustos castigare et affligere. Nam absque Dei voluntate neque passer in laqueum incidere potest. Sic iustorum etiam capilli Deo numerati sunt. Ille autem iustus est, qui propter rectam rationem pugnat cum natura. Verbi gratia: cunctis a natura insitum est, diligentes diligere; iustus conatur etiam diligere inimicos et conviciantibus benedicere, ac praeterea orare pro hostibus, iniuriam inferentes miserari. Quocirca se priorem iniuria affici patitur, item maledicentibus benedicit, verberantibus condonat, cedit porsequentibus, salutatur eos qui non salutant, cum non habentibus communicat quae habet, irascentem flectit, inimicum conciliat, contumacem hortatur, incredulum instituit, lugentem consolatur, exagitatus sustinet, ingratis acceptus non indigne fert, propensus autem ad diligendum proximum tanquam se ita disponitur, ut paupertatem non timeat, verum sua non habentibus dividens fiat pauper. Sed nec peccantes ulciscitur. Qui enim proximum velut se diligit, quemadmodum ipse, cum peccavit, scit nolle in se animadverti, ita nec peccatores castigat; et sicut vult demulceri, benedici, honorari, omnium delictorum veniam accipere, hoc ipse proximo facit, quem velut se amat. Uno autem verbo, quod sibi cupit, cupit et proximo. Haec enim est Dei ac prophetarum lex, haec

om. O. — 7) *κολάζονται* O. — 8) *λοιδορούμενοι* in O ponitur post *διαβαλλόμενοι*. — 9) Ita hic et subinde legendum et Hom. XII, 30, ubi textus videtur corruptus. — 10) *τούτο* O. — 11) *καὶ* om. O. — 12) *μέν* O. — 13) *ποιῶμεν* Hom. — 14) *ἦ* des in V et Hom. — 15) Ita et Cod. Reg. 804, *εἰδότες* Hom. — 16) *τιμωροῦσιν* O. — 17) *εἰ* O, ubi

deest proximum *τοῖς*. — 18) *μὴ* O. — 19) Luc. 12, 6. 7. — 20) *οὕτω* O. — 21) *ἐναρτίθμητοί* O. — 22) *τούς* om. O. — 23) Vocc. *διώκουσιν ὑποχωρεῖ* non sunt in O. — 24) *ὀργιζομένους* O. — 25) Vocc. *οὕτω διακείται* des. in V. Hom. Subsequens [*ὅτι*] addidi ex coniectura. — 26) *δὲ* om. V. — 27) *καὶ* om.

μὲν ἀγάπη ἢ πρὸς πάντα ἄνθρωπον ταλαία τὸ ἄρθεν μέρος ἐστὶν οὕσα τῆς φιλανθρωπίας, τὸ δὲ ἑλεῖν θῆλυ μέρος ἐστὶν αὐτῆς. ὅπερ ἐστὶ πεινώντα θρέψαι, καὶ ποτὸν διψῶντι παρασχαῖν, καὶ γυμνὸν ἐνδύσαι, καὶ²⁷ νοσοῦντα ἐπισκέψασθαι, καὶ ξένον δεξασθαι, τῷ²⁸ ἐν εὐκτιῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιφαινόμενον βοηθεῖν, καὶ ἀπαξάπλωσ τὸν ἐν συμφοραῖς ἐλεῆσαι.

XCVII. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ἔφη· ταῦτα μὲν δυνατόν πρᾶττειν, ἐχθροὺς δὲ εὐεργετῆν, πᾶσαν αὐτῶν ὑποφέροντα ἐπήρειαν, οὐκ οἶομαι δυνατόν ἀνθρωπείᾳ προσεῖναι φύσει. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο ὀρθῶς ἔφη. ἀθανασίας γὰρ αἰτία οὕσα ἢ φιλανθρωπία πολλοῦ δίδοται. καὶ γὰρ ἔφη· πῶς οὖν¹ σύνεστιν ἐν τῷ λαβεῖν; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ταύτην, ὦ φίλε Κλήμη, λαβεῖν ἐστὶν, εἴαν πληροφορηθῇ τις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν κικουχοῦντες, οὓς μισοῦσιν, αἰωνίου κολάσεως ἀπαλλαγῆς αὐτοῖς αἴτιοι γίνονται· προσέτι δὲ αὐτοὺς ὡς εὐεργέτας σφόδρα ἀγαπήσουσιν. εἰ δὲ ὅλως τοῦ ταύτην λαβεῖν, ὦ φίλε Κλήμη, μήτις ἐστὶν, οὐ πάρεστι φόβος Θεοῦ.² ὁ γὰρ Θεὸς φοβούμενος τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· τῷ μὲν τοι πρὸς Θεοῦ φόβῳ τὰ ἀγαπῶντων ποιεῖν δύναται, καὶ εἰθ' οὕτως πράξαντι τὰ ἀγάπης τὸ ἀγαπᾶν³ ὡς νύμφη οὕσα προσφέρεται ὡς νυμφίῳ τῷ φόβῳ. καὶ οὕτως⁴ τοὺς φιλανθρώπους τίκτουσα λογισμοὺς ἀθάνατον τίθησι τὸν κεκτημένον ὡς εἰκόνα Θεοῦ ὁμοίαν ὑπὸ φθορᾶς ὑβρισθῆναι μὴ δυναμένην τὴν αὐτοῦ φύσιν. ὁμοῦς⁵ τὸν τῆς φιλανθρωπίας ἐκθέμενος ἡμῖν λόγον ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης εἰς ὕπνον ἐτρέπτημεν.

XCVIII. Ὁρθρου δὲ γινομένου¹ εἰσιὼν ὁ Πέτρος ἔφη· ὁ μὲν Κλήμης μετὰ τῆς αὐτοῦ μητρὸς Ματθιδίας² καὶ τῆς ἐμῆς γυναικὸς ἅμα ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθεζέσθωσαν. ὁρμῶντων δὲ ἡμῶν ἐπὶ τὴν Βαλαναίας ὁδὸν ἐπύθετό μου ἡ μήτηρ, πῶς ὁ πατήρ διάγει. καὶ γὰρ ἔφη· ἐπὶ ζήτησίῳ σου καὶ τῶν διδύμων ἀδελφῶν μου Φαυστίου τε καὶ Φαυστινιανοῦ ἐκβὰς ἀνεύρετός ἐστιν. οἶμαι δὲ ἐκ τοῦ πλείστου τελευτῆσαι αὐτὸν χρόνου³ ἢ ναυαγίῳ περιπεσόντα, ἢ ἐν ὁδῷ σφαλέντα,⁴ ἢ ὑπὸ λύπης μαρανθέντα. ἡ δὲ ἀκούσασα καὶ ἐπίδακρος γενομένη ἐστέναξεν λυπηθεῖσα, τῇ δὲ πρὸς ἐμὲ εὐρέσει χαίρουσα τὴν ἐκ τῆς ὑπομνήσεως λύπην μετρίως ἀπήμβλυνεν.⁵ κατηντήσαμεν οὖν εἰς Βαλαναίας. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ εἰς Πάλταν ἦλθομεν, καὶ κειθεν εἰς Γάβαλαν,⁶ τῇ δὲ ἑτέρα κατηντήσαμεν εἰς Λαοδίκειαν. καὶ ἰδοὺ πρὸ τῶν θυρῶν Νικήτης καὶ Ἀκύλας ἀπήντων⁷ ἡμῖν, καὶ καταφιλήσαντες ἤγον ἐπὶ⁸ τὴν ξενίαν. ὁ δὲ Πέτρος καλὴν καὶ μεγάλην πόλιν ἰδὼν ἄξιον, ἔφη, ἐνταῦθα ἡμερῶν ἐπιμεῖναι. ὡς γὰρ ἐπίπαν τὸ πλεῖθος δυνατότερόν ἐστι τίκτειν τοὺς ζιτουμένους.⁹ ὁ μὲν οὖν Νικήτης καὶ Ἀκύλας ἐπυνθάνοντό μου, τίς εἶη αὕτη ἢ ξένη¹⁰ γυνή. καὶ γὰρ ἔφη· ἐμὴ μήτηρ, ἣν ἐπιγνώναί μοι ὁ Θεὸς διὰ Πέτρου τοῦ κυρίου μου ἔδωκεν ῥῆσατο.

XCIX. Ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Πέτρος πάντα αὐτοῖς ἐπὶ κεφαλαίων ἐξέθετο, ὡς ἅμα αὐτοὺς προοδεῦσαι ἐγὼ Κλήμης τὸ ἐμὸν γένος αὐτῷ ἐξεθέμην, καὶ τῆς μητρὸς τὴν ἐκ τῆς τοῦ ὄνειρου πλαστῆς προφάσεως μετὰ τῶν διδύμων αὐτῆς τέκνων γενομένην ἀποδημίαν, ἔτι τε καὶ τοῦ πατρὸς τὴν ἐπὶ ζήτησίῳ αὐτῆς ἀποδημίαν, ἔπειτα ὅτι μετὰ τὸ ἀκοῦσαι ταῦτα εἰσελθὼν εἰς τὴν νῆσον καὶ τῇ γυναικὶ συντυχῶν καὶ προσαιτούσαν ἰδὼν καὶ τοῦ προσαιτεῖν τὴν αἰτίαν πυθόμενος ἔγνω αὐτῆς τὸ γένος, ἀνατροφήν, τὸν πλαστὸν ὄνειρον καὶ τῶν τέκνων τὰ ὀνόματα, ἐμοῦ τε τοῦ καταλειφθέντος παρὰ τῷ πατρὶ καὶ τῶν αὐτῆς συμπορευομένων διδύμων τέκνων, οὓς ἐν τῷ βυθῷ ὑπερουῖτο τεθνηκέναι.

veritatis doctrina. Itaque caritas erga omnem hominem perfecta pars est mascula humanitatis; at misericordia pars est illius feminea. Quae est, esurientem alere, potum sitiendi dare, nudum vestire, visitare languentem, hospitem recipere, carcere conclusum pro viribus iuvare, omnino denique calamitosi misereri.

XCVII. Ego vero audito hoc dixi: Haec quidem facere possumus, at inimicis benefacere omnesque eorum iniurias tolerare, ut insit in humana natura, impossibile puto. Tum Petrus respondit: Recte locutus es. Cum enim humanitas causa sit immortalitatis, multo constat. Dixi ego: Quo modo igitur mente potest concipi? Respondit Petrus: Humanitas, dilecte Clemens, acquiri potest, si quis plene sibi persuadeat inimicos, dum, quos odcrunt, vexant ad tempus, aeterni supplicii liberationem illis producere: sicque ii etiam ut benefici admodum diligentur. Sin cam aliquis non omnino inducit amice Clemens, timor Dei ei non inest. Nam qui timet Deum, proximum ut semet ipsum diligit; at timore erga Deum amantium opera potest peragere, sicque postea, ubi opera dilectionis fecerit, caritas velut sponsa timori velut sponso adiungitur: atque ita humanitatis gignens cogitationes immortalem reddit possessorem, velut imaginem Deo similem, cuiusque natura nequeat a corruptione ludibrio haberi. Caeterum postquam humanitatis doctrinam nobis exposuit, vespera succedente ad somnum nos contulimus.

XCVIII. Exorto autem mane ingressus Petrus ait: Clemens cum matre sua Mattidia et mea uxore simul in curru consideant. Cumque per viam, quae Balanaeas ducit, pergeremus, interrogavit me mater, quo modo pater ageret. Et ego respondi: Ad requirendum te ac geminos fratres meos Faustinum et Faustinianum profectus non amplius comparuit: puto autem eum a longo tempore obiisse, vel incidentem in naufragium, vel in via circumventum, vel e dolore tabem passum. At illa audiens lacrimis obortis suspiravit prae tristitia, verum ob me inventum gaudens de maerore ex commemoratione orto paululum remisit. Itaque venimus Balanaeas. Sequenti vero die Paltum profecti sumus, et inde Gabalam, aliaque die Laodiceam devenimus. Et ecce ante portas occurrunt nobis Nicetas et Aquila, et osculati ducunt ad hospitium. Petrus autem videns pulcram magnamque civitatem Aequum est, inquit, hic aliquot dies commorari. Nam fere semper multitudo efficacior est ad producendos, quos quaerimus. Tum Nicetas et Aquila requirebant a me, quaenam esset peregrina ignotaque ea mulier. Et ego respondi: Mater mea est, quam agnoscere donavit mihi Deus per dominum meum Petrum.

XCIX. Haec cum ego dixissem, cuncta eis Petrus summatim exposuit: quod postquam illi praecessissent, ego Clemens genus meum ipsi enarraverim, et matris cum geminis suis filiis praetextu ficto somnii projectionem, praeterea patris ad quaerendam matrem iter, deinde quomodo ubi haec audiisset, insulam ingressus mulierem invenerit, quam mendicare videns, et causam mendicationis postulans cognoverit illius genus, educationem, fictum somnium, liberorum nomina, meum scilicet, qui relictus fueram apud patrem, et geminorum natorum, qui cum ea iter susceperant, quos in mari obiisse suspicio erat.

V. — 28) τῷ O cum Hom., τὸν V.

Cap. XCVII. 1) Ita noster Hom. Cod. (XII, 83), οὐ ed. Cot. Hom., et heic OV. — 2) ἡ δὲ ὁδὸς τοῦ ταύτην λαβεῖν, ἃ φίλε Κλήμης, μίᾳ τὶς ἐστίν, ἥπερ ἐστὶ φόβος Θεοῦ clarius Hom. XII, 83. — 3) οὕτω πράξαντα τὰ ἀγάπης τῷ ἀγαπᾶν O. — 4) οὕτω O. — 5) ὁμῶς sor. OV.

Cap. XCVIII. 1) γενομένου O. —

2) Ματτιδίας O. — 3) χρόνου om. O.

— 4) Ita OV cum utroque Cod. Hom. (XIII, 1) et Epit. — 5) ἀπήμβλησεν V. — 6) Γάβαλα O. — 7) ἀπήντισαν O. — 8) εἰς O. — 9) δυνατόν γὰρ ἐν τῷ πλήθει καὶ τινὰς εὐρέσθαι τῆς (καὶ τῆς noster Epitomes Cod. D) τοῦ Χριστοῦ μερίδος ἀξίους Epit. locum subobscurum explanans. — 10) ξένη deest in V.

C. Τούτων οὖν κεφαλαιωδῶς ῥηθέντων ὑπὸ Πέτρου ὁ Νικήτης καὶ ὁ Ἀκύλας ἐκπλαγέντες ἔλεγον· ἄρα γε δέσποτα καὶ κύριε τῶν πάντων¹ τοῦτο ἀληθὲς ἢ ὄνειρός ἐστι; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ μὴ κοιμώμεθα, ἀληθὲς τυγχάνει. οἱ δὲ βραχὺ μείναντες καὶ σύντοες² γινόμενοι ἔφασαν· ἡμαῖς ἐσμὲν Φαυστίνοσ καὶ Φαυστινιανοί, καὶ ἀπαρχῆς σου διαλεγόμενου ἀλλήλοις ἐμβλέποντες πολλὰ περὶ ἑαυτῶν κατεστοχαζόμεθα, μὴ ἄρα οὐχ ἡμῖν διαφέρει τὰ λαλούμενα·³ λογιζόμενοι [δὲ,]⁴ ὅτι πολλὰ παρόμοια γίνονται⁵ ἐν τῷ βίῳ, διὸ ἐσιωπῶμεν παλλόμενοι τὰς καρδίας. πρὸς δὲ τὸ τέλος τοῦ λεγομένου ἀποβλέψαντες, ὅτι ἡμῖν διαφέρει τὰ λεγόμενα, τότε ἑαυτοὺς ὡμολογήσαμεν. καὶ τοῦτο εἰπόντες μετὰ δακρῶν ἐπεισῆλθον τῇ μητρὶ, καὶ κοιμωμένην εὐρόντες ἤδη περιπλέκεσθαι ἐβούλοντο. ὁ δὲ Πέτρος ἐκάλυσεν αὐτοὺς εἰπὼν· εἴσατέ με προσαγαγεῖν⁶ ὑμᾶς καὶ παραστῆσαι τῇ μητρὶ, μὴ πως ὑπὸ τῆς πολλῆς αἰφνιδίου χαρᾶς εἰς ἔκστασιν ἔλθοι φρενῶν, ἃ τε δὴ κοιμωμένη καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἀπησχολημένον ἔχουσα.

CI. Ὅμως ἐπεὶ κόρον ἔσχεν ὕπνου, διεγερθεῖση τῇ μητρὶ ὁ Πέτρος ἤρξατο προσαγαγὼν¹ λέγειν· γινώσκεις σε θέλω, γύναι, τῆς ἡμετέρας πίστεως τὴν πολιτείαν. ἡμεῖς ἕνα θεὸν σέβομεν τὸν πεποιηκότα ὃν ὄρασ κόσμον, καὶ τούτου φυλάσσομεν τὸν νόμον, περιέχοντα ἐν πρώτοις, αὐτὸν σέβειν μόνον, καὶ τὸ αὐτοῦ ἀγιάζειν ὄνομα, τιμᾶν τε γονεῖς, καὶ σωφρονεῖν, βιοῦν τε ἡδέως. πρὸς τούτοις δὲ² ἀδιαφόρως βιοῦντες τραπέζης ἐθνῶν οὐκ ἀπολαύομεν, ἅτε δὴ οὐ συνεστιᾶσθαι αὐτοῖς δυνάμενοι διὰ τὸ ἀκαθάρτως αὐτοὺς βιοῦν. πλὴν ὅποταν αὐτοὺς πείσωμεν³ τὰ τῆς ἀληθείας φρονεῖν τε καὶ ποιεῖν, βαπτίσαντες αὐτοὺς τρισμακαρία τινὶ ἐπονομασίᾳ, τότε αὐτοῖς συναυλιζόμεθα. ἐπεὶ οὐδ' ἂν πατὴρ ἢ μήτηρ τυγχάνη, ἢ γυνή, ἢ τέκνον, ἢ ἀδελφός, ἢ ἄλλος τις ἐκ φύσεως στοργὴν ἔχων συνεστιᾶσθαι αὐτῷ τολμᾶν δυνάμεθα. πίστει γὰρ διαφερόντως τοῦτο ποιούμεν. μὴ οὖν⁴ ὕβριν ἠγήσῃ τὸ μὴ συνεστιᾶσθαι σοι τὸν υἱόν, μέχρις ἂν μὴ⁵ τὰ [αὐτὰ] αὐτῷ φρονῆς καὶ ποιῆς.

CII. Ἡ δὲ ἀκούσασα ἔφη· τί οὖν κωλύει σήμερόν με βαπτισθῆναι; ἦτις πρὸ τοῦ ἰδεῖν σε τοὺς λεγομένους θεοὺς ἀπεστράφην λογισμῶ τοιούτῳ, ὅτι πολλὰ σχεδὸν καθ' ἡμέραν θνούσης αὐτοῖς ἐν ταῖς ἀνάγκαις οὐ παρεστάθησάν μοι. περὶ δὲ μοιχείας τί δεῖ καὶ λέγειν; ὅποτε οὐδὲ ὅτε ἐπλούτων, τρυφή με τοῦτο ἠπάτησεν, οὐδὲ ἢ μετὰ ταύτην πενία ἐπὶ τοῦτο ἔλθειν ἀναγκάσαι δεδύνηται, ἀντιποιουμένης μου τῆς σωφροσύνης ὡς μεγίστου κάλλους,¹ ἧς ἕνεκα εἰς τοσαύτην ἤλθον περίστασιν. ἀλλ' οὐδὲ οἶμαί σε, κύριέ μου Πέτρε, ἀγνοεῖν, ὅτι ἡ πλείων ἐπιθυμία ἐξ εὐθυμιῶν γίνεται. ὅθεν ἐγὼ ἐν εὐθυμίᾳ σωφρονήσασα ἐν δυσθυμίᾳ² πρὸς ἡδονὰς ἑαυτὴν οὐκ ἀποδίδωμι. ἀλλὰ μηδὲ τῶν μου κακονχίας ἀπηλλάχθαι νομίσης τὴν ψυχὴν τὴν³ ποσῶς παραμυθίας τυχοῦσαν διὰ τὴν τοῦ⁴ Κλήμεντος ἐπίγνωσιν. ἀντεισερχομένη γὰρ ἢ ἐκ τῶν δύο τέκνων μου ἀπόλεια καὶ τὴν ποσῶς ἀμανροῖ χαρὰν. παραμυθήσομαι γὰρ ἑμαυτὴν περὶ αὐτῶν, ὅτι ἐν τῇ⁵ θαλάσῃ διεφόνησαν· ἀλλ' ὅτι πρὸς τούτοις ἐκτὸς τυχὸν θρησκείας θεοῦ⁶ φθαρέντες τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἀπόλωτο.⁷ ὁ δὲ τούτων πατήρ, ἐμὸς δὲ σύμβιος, ὡς παρὰ Κλήμεντος ἔμαθον, ἐπὶ τε τὴν ἐμὴν καὶ τῶν υἱῶν ἐκβὰς ζήτησιν⁸ τοσοῦτοις ἔτεσιν ἀφανῆς ἐστι·

Cap. C. 1) πάντων O. — 2) Sic OV cum utroque Hom. Codice, quam formam Schweglerus ad Hom. XIII, 8

librariis deberi putat, σύννοι ibidem coniciens: esse enim aetatis infimae, quae Lob. Phryn. p. 453 huius vitii

C. His ergo summatim a Petro relatis Nicetas et Aquila stupefacti dixerunt: Here ac Domine omnium, verumne est hoc, an est somnium? Tum Petrus ait: Nisi dormimus, verum est. At illi paullulum remorati et cogitabundi dixerunt: Nos sumus Faustinus et Faustinianus et ab initio, cum narrare coepisti, alter alterum inspicientes plurimum circa nos considerabamus, num ad nos pertinerent quae dicebantur; reputantes vero, multa similia accidere in vita hominum, idcirco tacuimus, licet cor nostrum palpitaret. Intuiti autem in fine sermonis, dicta pertinere ad nos, tunc nos declaravimus. Et postquam hoc dixerant lacrimantes ad matrem accedebant, eamque dormientem nacti protinus complecti volebant. Petrus vero prohibuit dicens: Sinite me adducam vos et exhibebo matri, ne forte multo et subito gaudio in animi stuporem incidat, utpote quae etiam dormiat spiritumque somno habeat occupatum.

CI. Ubi igitur somnum ad satietatem cepit ac experrecta est mater, Petrus adductis illis coepit ei dicere: Scire te volo, mulier, fidei nostrae disciplinam. Nos unum colimus Deum, qui fecit quem cernis mundum: illius et legem servamus, quae in primis continet, ipsum solum colendum esse, sanctificandum nomen eius, parentes honorandos, colendam temperantiam, et bene vivendum. Praeter ea absque discrimine in vita e gentilium mensa cibum non sumimus, quandoquidem cum iis non possumus comedere, quod impuram vitam agunt. Verum cum eis persuaserimus sentire ac facere ea, quae ad veritatem spectant, et baptizaverimus eos inter beata quadam nominis invocatione, tunc una cum eis vescimur. Alioquin etiam si pater sit, aut mater, aut uxor, aut proles, aut frater, aut quisvis alius naturali amore carus, nusquam audemus ac possumus cum ipso cibum sumere. Hoc quippe fidei causa praecipue facimus. Ne ergo tibi iniuriosum videatur, si tecum filius cibum non capiat, usque quo non eadem cum illo sentias et agas.

CII. Quibus illa auditis Et quid, inquit, vetat hodie me baptizari? quae priusquam te viderem, illos quos vocant deos aversata sim per hanc ratiocinationem, quia mihi multa fere quotidie ipsis immolanti in adversis rebus non adfuerunt. De adulterio autem quid verbis opus est? cum neque quando dives eram, deliciae me in hoc deceperint, neque subsecuta paupertas potuerit ad eo veniendum cogere, quod pudicitiam meam velut maximum decus capesserem, cuius gratia in tantam calamitatem deveni. Sed nec te arbitror, domine mi Petre, ignorare, maiorem cupiditatem ex laeta fortuna oriri. Unde ego quae in secundis rebus temperate vixi, in afflictione me voluptatibus non tradam. Neque vero nunc animum meum existimes aegritudine esse liberum, qui nonnihil consolationis per Clementis agnitionem nactus fuerit. Succedens namque tristitia ex duorum liberorum interitu nata etiam hoc aliquantum gaudium obscurat. Etenim me consolabor de iis, quod in mari obierint; attamen extra divinam religionem mortui, perierunt corpore et anima. Pater autem eorum meusque vir, quemadmodum per Clementem comperi, ad quaerendum me ac liberos

attulerit exempla. — 3) λεγόμενα O. — 4) [δέ,] inserui ex Rec. VII, 28. Sic legendum etiam Hom. XIII, 3 et Epit. c. 100. — 5) γίνεται Hom. Epit. — 6) προσαγάγω O seq. καὶ omisso, προσάγαται V.

Cap. CI. 1) προσαγαγών O et Cot. in Hom., προαγαγών V, πρότερον λέγων Codex Hom. Ottobonianus, ubi omnia accuratius sic: ἤρξατο περὶ τῆς θεοσεβείας αὐτῇ διαλέγεσθαι πρότερον

λέγων. — 2) δὲ om. O. Subinde διαφύρωσ V. — 3) ποιήσωμεν V. — 4) οὖν om. O. — 5) μὴ des. in V, ubi mox est φρονεῖς καὶ ποιεῖς. Ex Hom. Codice Ottob. inserui [αὐτὰ].

Cap. CII. 1) κλέους O. — 2) δυσφημία V. — 3) τὴν om. O. — 4) τοῦ om. O. — 5) τῆ om. O. — 6) θρησκείας θεοῦ τυχόν ord. O. — 7) ἀπώλλοντο V. — 8) ζήτησιν ἐκβὰς ordo in O. — 9) ἐφώνησε O.

πάντως δὲ ἐτελεύτησε. καὶ γὰρ ὁ ταλαίπωρος ὑπὸ σωφροσύνης με ἀγαπῶν φιλότατος ἦν. ὅθεν πάντων ἡμῶν τῶν ὑπὲρ πάντα αὐτῷ ἠγαπημένων στερηθεὶς ὁ γέρον ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας διεφόνησεν.⁹

CIII. Τῆς μητρὸς οὖν ταῦτα λεγούσης κατὰ τὴν τοῦ¹ Πέτρου παραίτησιν ἀκούοντες² οὐκέτι στέγειν ἠδύνατο οἱ παῖδες, ἀλλ' ἐγεροθέντες περιεπλέκοντο αὐτῇ πολλὰ δακρύνοντες καὶ καταφιλοῦντες. ἡ δὲ ἔφη· τί θέλει τοῦτο εἶναι; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· παρῴστησον, ὦ γύναι, γενναίως τὸν νοῦν σου, ὅπως τῶν σῶν ἀπολαύσης τέκνων. οὗτοι γάρ εἰσι Φαυστινὸς καὶ Φαυστινιαδὸς, οἱ υἱοὶ σου, οὓς ἐν βυθῷ τεθνήσκειν ἔλεγες ἐν τῇ χαλεπωτάτῃ ἐκείνῃ νυκτί. καὶ πῶς ὁ μὲν αἰτῶν Νικήτης λέγεται, ὁ δὲ Ἀκύλας, αὐτοὶ σοι εἰπεῖν δυνήσονται, σὺν σοὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς μαθεῖν ἔχομεν. ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἡ μήτηρ χαρεῖσα σφόδρα ὑπὸ ἐκλύσεως ὀλίγου διεφώνει. ὅτε δὲ αὐτὴν ἀνεκτετήσαμεθα, ἐκαθέσθη καὶ ἐν ἑαυτῇ³ γενομένη ἔφη· παρακαλῶ, τέκνα μου ποθεινὰ, εἴπατέ μοι⁴ τὰ μετὰ τὴν χαλεπὴν νύκτα ἐκείνην συμβάντα ὑμῖν.

CIV. Καὶ ὁ Νικήτης ἤρξατο λέγειν· τῆς αὐτῆς ἐκείνης νυκτὸς τοῦ πλοίου, ὡς οἴσθα, διαλυομένου ἡμᾶς ἄνδρες τινὲς ἐν τῷ βυθῷ ληστεύειν μὴ φοβούμενοι ἀνεῖλοντο, καὶ ἐν σκάφει θέντες καὶ κόπαις ἐλαύνοντες ποτὲ μὲν παρὰ γῆν ἔφερον, ποτὲ¹ δὲ καὶ τροφὰς μεταπεμπόμενοι εἰς τὴν Στρατῶνος ἡγὸν Καισαρείαν. κάκει δακρύνοντας ἡμᾶς λιμῷ, φόβῳ τε καὶ πληγαῖς ἐδειμάτου,² ὅπως μὴ τι προπετὲς λαλήσωμεν τῶν αὐτοῖς μὴ δοκούντων, ἔτι τε καὶ τὰ ὀνόματα ἡμῶν ἀλλάξαντες πωλῆσαι ἠδυνήθησαν. γυνὴ δὲ τις Ἰουδαίῳ προσήλυτος, ἀξιόλογος πάνυ, ὀνόματι Ἰούστα, ὠνησαμένη, ἡμᾶς³ τέκνων ἐφύλαττε τόπον καὶ πάση ἑλληνικῇ παιδείᾳ μετὰ σπουδῆς ἐξεπαίδευσε. ἡμεῖς δὲ ἐφ' ἡλικίας ἔμφορες γενόμενοι καὶ τὴν θρησκείαν ἠγαπήσαμεν, καὶ τὰ τῆς παιδείας ἐφιλοπονήσαμεν, ὅπως πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διαλεγόμενοι ἐλέγχειν αὐτὰ περὶ πλάνης δυνώμεθα. ἀλλὰ καὶ τὰ φιλοσόφων ἠκριβώσαμεν, ἐξαιρέτως δὲ⁴ τὰ ἀθεώτατα, λέγω δὴ τὰ Ἐπικούρου καὶ Πυρρόνους, ἵνα μᾶλλον ἀνασκευάζειν δυνώμεθα.

CV. Σίμωνι δὲ τινι μάγῳ σχεδὸν σύντροφοι γενόμενοι φιλίας ὁδῶ ἀπατηθῆναι ἐκινδυνεύσαμεν. ὅμως ταῦτα, μῆτερ, ἐπὶ καιροῦ ἀκριβέστερον ἐκτεθήσεται. πλὴν μέλλονσιν ἡμῖν ἀπαταῆσθαι ὑπὸ τοῦ Σίμωνος ἐταῖρός τις τοῦ κυρίου ἡμῶν Πέτρου, Ζακχαῖοις λεγόμενος, προσηκάμενος ἐνουθέτησεν μὴ ἀπατηθῆναι τῷ μάγῳ, ἐπελθόντι δὲ τῷ Πέτρῳ προσήγαγεν, ὅπως ἡμᾶς πληροφορήσας πείσῃ περὶ τῶν τῇ θεοσεβείᾳ διαφερόντων. διὸ καὶ σὲ, μῆτερ, εὐχόμεθα, ἵνα ὧν ἡμεῖς καταξιώθημεν ἀγαθῶν, τούτων καὶ σὺ μεταλάβῃς, ὅπως κοινῇ ἀλῶν καὶ τραπέζης μεταλαβεῖν δυνηθῶμεν. αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐνόμιζες ἡμᾶς τεθνήσκειν, τὸ¹ ἐν ἐκείνῃ τῇ χαλεπωτάτῃ νυκτί ὑπὸ πειρατῶν ἀρθῆναι ἐν πελάγει.

CVI. Ταῦτα τοῦ Φαυστινίου εἰπόντος ἡ μήτηρ ἡμῶν προσέπεσε τῷ Πέτρῳ δεομένη καὶ ἀξιούσα, ὅπως αὐτὴν τε καὶ τὴν ξενοδόχον αὐτῆς μεταπεμπάμενος βαπτίσῃ, ἵνα, φησὶ, μηδεμίαν τις ἡμέρα ἄμοιρος γένηται, ἀφ' ἧς τὰ ἑμαυτῆς ἀπέλαβον τέκνα, μὴ συνθεσιαθεῖσα¹ αὐτοῖς. ταῦτα οὖν καὶ ἡμῶν τῇ μητρὶ συμπαρακαλεσάντων ὁ Πέτρος ἔφη· τί νομίζετε, ἐγὼ μόνος ἄσπλαγχνός εἰμι, ὅτι μὴ βούλομαι ὑμᾶς συνθεσιασθῆναι τῇ μητρὶ, βαπτίσας αὐτὴν σήμερον; ἀλλὰ καὶν μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι νηστεῦσαι αὐτὴν δεῖ, ἐπειδὴ ἀπλῶς τινα ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐφθέγγετο ἡ μήτηρ,² ἐπεὶ πολλῶν ἡμερῶν αὐτὴν ἀφελληρισθῆναι ἔδει.

progressus, tot annis non comparet: prorsus vero interiit. Etenim infelix ob continentiam diligebat me et erat amans liberorum. Quare cunctis nobis a se super omnia delictis orbatu senex prae maximo dolore occubuit.

CIII. Matrem igitur haec locutam liberi audientes non amplius secundum Petri admonitionem se continere potuerunt: sed surgentes complexi sunt eam et cum multis lacrimis osculati. At illa dixit: Quid hoc sibi vult? Respondit Petrus: Advoca fortiter, o femina, animum tuum, ut natis tuis fruaris. Isti enim sunt Faustinus et Faustianus filii tui, quos in profundo periisse dicebas illa horribili nocte. Et quo modo alius ipsorum Nicetas et alius Aquila nominetur, ipsi tibi exponere poterunt, et una tecum etiam nos audiemus. Ubi haec Petrus dixit, mater vehementer gavisam deliquo propemodum exanimata est. Postquam vero illam refocillavimus, sedit atque in semet ipsam regressa ait: Obsecro vos, dulcissimi filii, dicite mihi, quae acciderint vobis post illam perniciosam noctem.

CIV. Tum Nicetas coepit dicere: Illa ipsa nocte cum navis, quemadmodum nosti, fuisset resoluta, viri quidam, qui in mari latrocinari verentur, ceperunt nos et naviculae imposuerunt, et remigando aliquando ad terram deferebant, aliquando et cibos accersebant, sicque Caesaream Stratonis perduxerunt. Ibi nos in lacrimas effusos fame, metu, verberibus terrebant, ne quid temere contra suam sententiam loqueremur, et mutatis nostris nominibus vendere potuerunt. Porro mulier quaedam apud Iudaeos proselyta, honesta admodum, Iusta nomine, cum nos emisset, habuit loco filiorum atque omnibus Graecis disciplinis studiose erudit. Nos vero per aetatem prudentes facti et religionem amavimus, et litteris gnaviter operam dedimus, ut cum reliquis gentibus disputantes eas de errore possemus arguere. Sed et perdidicimus philosophorum decreta, maxime quae a pietate in Deum alienissima sunt, Epicuri inquam et Pyrrhonis, quo magis possemus confutare.

CV. Caeterum una cum Simone quodam mago educati, ratione amicitiae in fraude fere inducti fuimus. Verum ista tibi mater in tempore diligentius exponentur. Nos interim cum paene iam deciperemur a Simone, quidam collega domini nostri Petri Zacchaeus nomine accedens monuit, ne falleremur a mago, et Petro advenienti nos obtulit, ut ab ipso perfecte, quae spectant ad cultum Dei, doceremur. Quare etiam te oramus, mater, ut quae nos consecuti sumus bona, illa et tu percipias, quo possimus cibum et mensam habere communem. Ea igitur causa fuit, propter quam existimasti nos obiisse, quod ea difficillima nocte a piratis in pelago rapti sumus.

CVI. Cum haec dixisset Faustinus, mater nostra procidit ad pedes Petri rogans et obsecrans, ut et ipsam et hospitam suam evocatam baptizaret, uti ne una, inquit, dies excludatur, ex quo natos meos recepi, quae cum iis non sumpserim cibum. Cumque nos eadem quae mater precareremur, Petrus ait: Quid putatis, me immisericordem esse solum, quod nolim vos matris convivio sociari, hodie illam baptizans? Sed necesse est eam vel una die ante baptismum ieiunare, quandoquidem simpliciter nonnulla pro se locuta est mater, alioqui multis ipsam diebus oportebat lustrari.

Cap. CIII. 1) τοῦ om. O. — 2) ἀκούοντες des. in V. — 3) αὐτῇ O. — 4) ἡμῖν O, qui mox invertit ἐκείνην νύκτα.

Cap. CIV. 1) ὅτε — δεῖ O. — 2) ἐδειμάτου male om. V et Hom.

XIII, 7. — 3) Inserendum εἰς ex Hom. — 4) δὲ om. V.

Cap. CV. 1) τῷ Hom.

Cap. CVI. 1) συνεστιαθῆναι V. — 2) ἐγὼ ὁ Πέτρος addit V.

CVII. Καὶ γὰρ ἔφην·¹ εἶπέ μοι, τίνα ἐφθέγγετο λόγον, ὃς τὴν πίστιν αὐτῆς ἐξέφανεν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἡ ἀξίωσις αὐτῆς τοῦ συμβαπτισθῆναι αὐτὴν τῇ ξενοδόχῳ ἐνεργέτη.² οὐκ ἂν δὲ τοῦτο τῇ ὑπὲρ αὐτῆς ποθουμένη δοθῆναι παρεκάλει, εἰ μὴ πρότερον αὐτὴ διετέθη ὡς ἐπὶ μεγάλη τῇ βαπτίσματος δωρεᾷ.³ ὅθεν ἐγὼ πολλῶν καταγεωώσκω, ὅποταν βαπτισθέντες καὶ πιστεύειν λέγοντες μηδὲν ἄξιον πίστεως ποιῶσι, μηδὲ οὓς ἀγαπῶσι, λέγω δὴ γυναῖκας ἑαυτῶν, υἱούς, φίλους πρὸς τοῦτο προτρέπονται.⁴ εἰ γὰρ πεπιστεύκασι ζωὴν αἰώνιον σὺν ἔργοις καλοῖς δωρεῖσθαι τὸν θεόν,⁵ ἀνυπερθέτως, οὓς ἠγάπων, προτρέποντο βαπτισθῆναι. ἀλλ' ἐρεῖ τις ὑμῶν· ἀγαπῶσιν αὐτοὺς καὶ φροντίζουσιν αὐτῶν. τοῦτο εὐηθές ἐστι. ἐπεὶ τί δήποτε νοσοῦντας ὀρῶντες ἢ ἀπαγομένους τὴν ἐπὶ θάνατον,⁶ ἢ ἄλλα τινὰ χαλεπὰ πάσχοντας, ὀδύρονται καὶ ἐλεοῦσι;⁷ οὕτως εἰ πεπιστεύκασαν, αἰώνιον πῦρ μένειν ἐπὶ τοὺς τὸν θεὸν μὴ σέβοντας, οὐκ ἂν ἐπαίσατο νοσητοῦντες ἢ καὶ ἀπειθοῦντας ὀρῶντες, ὡς περὶ ἀπίστων ὀδυνώμενοι, τὴν κατ' αὐτῶν κόλασιν πεπληροφορημένοι. καὶ τὰ νῦν τὴν ξενοδόχον πέμψας ἀνακρινῶ, εἰ τὸν νόμον ἡμῶν ἀγαπᾷν αἰρεῖται, καὶ οὕτως ἀκολούθως ἃ δεῖ πράξομεν.⁸ ἡ δὲ μήτηρ ὑμῶν ἐπειδὴ πιστῶς διάκειται περὶ τοῦ βαπτίσματος, κἂν μίαν πρὸ τοῦ βαπτίσματος νηστευσάτω ἡμέραν.

CVIII. Ἡ δὲ ᾄμνηεν· δύο¹ τῶν διελευσῶν ἡμερῶν τῇ γυναικὶ Πέτρος² τὰ κατὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν διαγουμένη ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἢ ἐχθές³ μόνον βραχέος ὕδατος. ἐμαρτύρει⁴ τε τῷ ὄρκῳ ἢ τῇ γυνὴ Πέτρον λέγουσα, ὡς⁵ ἀληθῶς οὐκ ἐγέυσατο. καὶ ὁ Ἀκύλας ἔφη· οὐκοῦν οὐδὲν κωλύει αὐτὴν βαπτισθῆναι. καὶ ὁ Πέτρος· ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο νηστεία βαπτίσματος, ὃ μὴ δι' αὐτὸ γέγονε. καὶ ὁ Φαυστινιανὸς πεκρίνατο· ἴσως σὺν ὁ θεὸς βουλόμενος ἡμῶν τὴν μητέρα μηδεμίαν ἡμέραν τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως χωρίσαι τῆς τραπέζης, προφηκονόμησε τὴν νηστείαν. ὡς γὰρ ἐσωφρόνησεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸ πρέπον τῆς ἀληθείας ποιήσασα, οὕτως⁶ καὶ νῦν ὁ θεὸς ἴσως ᾤκονόμησεν αὐτὴν πρὸς μᾶς ἡμέρας⁷ νηστεύσαι ἐν ἀγνοίᾳ ὑπὲρ τοῦ ἀληθοῦς βαπτίσματος, ἵνα ἀπὸ πρώτης ἡμέρας τοῦ γνωρίσαι ἡμᾶς σὺν ἡμῖν ἄλων μεταλαβεῖν δυνηθῇ.

CIX. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μὴ ἡμᾶς νικάτω ἢ κακία πρόφρασιν εὐρυῦσα τὴν πρόνοιαν καὶ ἡ¹ τεκούσης στοργῆ. ἀλλὰ μᾶλλον ὑμεῖς καὶ γὰρ σὺν ὑμῖν τὴν σήμερον διαμείνωμεν νηστεύοντες, καὶ αὐριον βαπτισθήσεται. οὐδὲ ἡ ὥρα τῆς σήμερον ἡμέρας ἐπιτήδειός ἐστιν εἰς τὸ βάπτισμα. καὶ ὅμως οὕτως² γενέσθαι οἱ πάντες συνευδοκήσαμεν. ὀρθριώτερον δὲ πολλῶν τοῦ καθ' ἡμέραν διωπνυσθεῖς ὁ Πέτρος³ εἰσήει πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐξυπνίσας ἔφη· Φαυστινὸς καὶ Φαυστινιανὸς ἅμα Κλήμεντι μετὰ τῶν οικείων ἀκολουθησάτωσάν μοι,⁴ ὅπως ἐν σκεπτικῷ τῆς θαλάσσης τόπῳ ἐλθόντες βαπτίσαι αὐτὴν δυνηθῶμεν.

CX. Πλὴν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν γενομένων ἡμῶν μεταξὺ πέτρων τινῶν γαληνὸν καὶ καθαρὸν τόπον¹ εὐπορησάντων ἐβάπτισεν αὐτὴν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἡμεῖς δὲ οἱ ἀδελφοὶ τῶν γυναικῶν χάριν καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπεχωρήσαμεν. ἔπειτα ὁ Πέτρος τὰς γυναῖκας διὰ τὸν ὄχλον² προέπεμψεν δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπὶ τὴν ξενίαν ἐλθεῖν κελύσας, ἀνδρῶν τε μόνοις ἡμῖν συνεῖναι τῇ μητρὶ καὶ ταῖς αὐταῖς γυναῖξιν [ἐπέτρε-

Cap. CVII. 1) εἶπον O. — 2) εὐεργέτιδι O. — 3) εἰ μὴ πρότερον αὐτὴ

τῇ βαπτίσματος προσῆλθε δωρεᾷ O. — 4) τρέπονται O, προτρέπονται V. —

CVII. Et ego Dic nobis, inquam, qualem protulerit sermonem, qui fidem illius patefecerit? Respondit Petrus: Ille sermo est, quo rogavit, ut ipsa cum hospita benefica simul baptizaretur. Non autem rogaret, ut illi quam diligit praestaretur haec gratia, nisi prius erga baptismum tanquam erga magnum munus esset affecta. Unde et ego reprehendo plurimos, qui cum baptizati fuerint et credere se dicant, nihil tamen dignum fide agant, neque eos quos diligunt (uxores, inquam, filios, amicos) ad hoc hortentur. Nam si crederent, vitam aeternam cum bonis operibus a Deo donari, absque dilatione, quos diligerent, ad eum suscipiendum exhortarentur. Sed dicet vestrum quis: Diligunt eos ac de iis sunt solliciti. Id stultum est. Nam cur tandem eos aegrotare videntes, aut in mortis viam abduci, aut quaedam alia molesta sustinere, gemunt atque miserantur? Ita si credidissent, ignem aeternum manere eos qui Deum non colunt, non cessarent monere vel tanquam de infidelibus dolere, dum eos cernunt incredulos, certi futurae illorum poenae. Nunc ergo hospitam accersitam interrogabo, num legem nostram velit amplecti, et prout consequens fuerit agemus. At vestra mater quoniam, ut decet fidelem, in baptismum animata est, vel uno die ante baptismum ieiunet.

CVIII. Illa vero iurabat dicens: Duobus superioribus diebus, dum narro mulieri Petri recognitionis eventum, prae multo gaudio cibum capere nequivi, nisi quod hesternae die paululum aquae sumpsi. Cui iuramento uxor Petri testimonium praebuit dicens, vere eam nihil gustasse. Et Aquila ait: Nihil ergo impedit, quin baptizetur. Tum Petrus: At hoc non est baptismi ieiunium, quod non propter id factum est. Et Faustinianus respondit: Sed fortasse Deus volens matrem nostram ne uno quidem post recognitionem die a nostra mensa separari, hoc ieiunium praestruxit. Sicut enim in ignoratione servavit pudicitiam id quod veritatem decet faciens, ita et nunc Deus forte providit, eam ante unum diem in ignorantia ieiunare pro vero baptismo, ut a primo die quo nos agnovit nobiscum posset etiam salem seu cibum percipere.

CIX. Tum Petrus Non nos, inquit, vincat malitia praetextum nacta providentiam et matris affectum: sed magis vos et ego vobiscum hodie in ieiunio permaneamus, et cras baptizabitur. Neque enim hodiernae diei hora ad baptismum apta est. Itaque sic fieri omnes consensimus. Multo autem maturius quam quotidie solebat Petrus experrectus ad nos ingressus est, quos somno excitavit, at dixit: Faustinus et Faustinianus unaque Clemens cum suis me sequantur, ut venientes ad obtectum maris locum baptizare eam possimus.

CX. Cum igitur essemus in littore inter saxa quaedam, quae tranquillum et mundum locum praebabant baptizavit eam in nomine patris et filii et spiritus sancti. Nos autem fratres et alii quidam secessimus mulierum gratia. Postea Petrus mulieres ob multitudinem praemisit iubens, ut per alteram viam irent ad hospitium, solisque virorum nobis permisit matrem ac mulieres comitari. Venientes ergo ad diversorium, et praestolantes adventum illius colloquebamur invicem. Post sat multas vero horas

5) ἐπὶ τῷ βαπτισματι add. Codex Hom. Ottob. et Epit. — 6) θανάτω O. — 7) ἐλεοῦσιν O. — 8) πράξωμεν O.

Cap. CVIII. 1) ὅτι δύο O. — 2) Πέτρου om. V, qui subinde τὰ κατὰ τῶν ἀναγνωρισμῶν. — 3) χθὲς O. — 4) μαρτυρήσει V. — 5) ὡς om.

V. — 6) οὕτω O. — 7) ἡμέρας des. in O.

Cap. CIX. 1) ἡ des. in V. — 2) οὕτω O. — 3) ὁ Πέτρος διυπνευσθεὶς ordo in O. — 4) ἀκολουθήσωσάν μοι V.

Cap. CX. 1) γαληνοῦ καὶ καθαροῦ τόπου leg. O. — 2) διὰ τὸν ὄχλον om. O, διὰ τῶν ὄχλων ser. V, ubi deinde des.

ψαν.]³ ἔλθόντες οὖν εἰς τὴν ξενίαν καὶ ἀναμένοντες αὐτὸν ἔλθειν ἀλλήλοις διελεγόμεθα. μετὰ ἱκανὰς δὲ ὥρας ὁ Πέτρος ἔλθων καὶ ἄρτον λαβὼν, εὐχαριστίας, εὐλογίας,⁴ ἀγίας, κλάσας, τῇ μητρὶ πρῶτον ἐπίδωκεν, μετὰ ταύτην ἡμῖν τοῖς υἱοῖς αὐτῆς. καὶ οὕτως αὐτῇ συνεστίαθημεν, καὶ τὸν θεὸν εὐλογήσαμεν.

CXI. Τότε λοιπὸν ὁ Πέτρος, τὸν ὄχλον εἰσεληλυθότα ἰδὼν, καθέσθεις καὶ παρακαθέσθηναι ἡμᾶς κελεύσας ὑφηγεῖται,¹ τίνι λόγῳ προπέμψας ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτὸς βραδύνας ἐπῆλθεν. τὴν δὲ αἰτίαν ἔλεγεν τοιαύτην· ἅμα τῷ ὑμᾶς, φησὶν, ἀποστῆναι γέρον συνεισῆει ἐργάτης, περιέργος² κλέπτων ἑαυτὸν, προκατασκοπήσας ἡμᾶς, ὡς αὐτὸς ὑστερον ὠμολόγησεν, πρὸς τὸ ἰδεῖν τί ἂν πράττοιμεν εἰς τὸν σκοπευτὸν³ τύπον εἰσελθόντες· εἶτα λάθρα ἐκβάς ἠκολούθησεν ἐν⁴ εὐκαιρῷ τόπῳ προσελθὼν καὶ προσαγορεύσας ἔφη· ἐκ πολλοῦ σοι ἀκολουθῶν καὶ συντυχεῖν θέλων ἠδούμην, μήπως ὡς περιέργῳ μοι χαλεπαίνης· νῦν δὲ⁵ τὰ ἐμοὶ δοκοῦντα ἀληθῆ εἰ βούλει λέγω. καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· λέγε ἡμῖν ὅπερ σοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, καὶ ἀποδεξόμεθά σε, κἂν τῷ ὄντι μὴ καλὸν ἦ⁶ τὸ λεγόμενον, ἐπειπερ ἀγαθῇ προαιρέσει τὸ δοκοῦν σοι καλὸν εἰπεῖν ἠθέλησας.

CXII. Καὶ ὁ γέρον τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως·¹ θαλάσση ὑμᾶς λαλουμένους εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον ὑποχωρήσαντας ἰδὼν, προσελθὼν λάθρα κατασκοπεύων τὸ τί ἂν ἐν κρυφαίῳ εἰσιόντες πράττοιτε, καὶ ἐπειδὴ εὐχομένους εἶδον, ὑπεχώρησα· ἐλεήσας δὲ ὑμᾶς ἀνέμεινα, ὅπως ἐξιῶσιν² προσομιλήσας πείσω μὴ ἀπατάσθαι. οὕτε γὰρ θεὸς ἐστίν, οὕτε πρόνοια, ἀλλὰ γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, ὡς ἐγὼ ἐφ' οἷς πέπονθα πεπληροφόρημαι ἐκ πολλοῦ ἀκριβῶν τὸ μάθημα. μὴ οὖν ἀπατῶ. εἴτε γὰρ εὐχῆ, εἴτε μὴ, τὰ ἐκ τῆς γενέσεως παθεῖν ἀνάγκη ἔχεις. αἱ γὰρ εὐχαὶ εἰ ἐδύναντό τι ἢ τὸ εὐποιεῖν, αὐτὸς ἂν ἐν τοῖς κρείττοσιν ἦμην· καὶ νῦν, εἰ μὴ σε ἀπατᾶ ἢ πενιχρά μου³ αὕτη ἐσθῆς, οὐκ ἀπιστήσεις οἷς λέγω. ἐν πολλῇ βίου ποτὲ ὦν περιουσία πολλὰ καὶ θεοῖς ἔθνον, καὶ δεομένοις παρεῖχον, καὶ ὁμως εὐχόμενός τε καὶ εὐσεβοῶν τὴν πεπρωμένην ἐκφυγεῖν οὐκ ἠδυνήθη. καὶ γὰρ ἔφη· τίνα ἐστίν, ἃ πέπονθας; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· οὐκ ἀνάγκη λέγειν νῦν, ἴσως δὲ ἐπὶ τέλει ἀκούσῃ, τίς τε ὦν ἐγὼ καὶ τίνων καὶ⁴ ἐν ποίαις βίου περιστάσεσι γέγονα. νῦν δὲ, ὅτι γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, πληροφορηθῆναί σε θέλω.

CXIII. Καὶ γὰρ ἔφη· εἰ γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, καὶ τοῦτο οὕτως ἔχον πεπληροφόρησαι, σεαντῶ ἐναντία νοῶν συμβουλεύεις. εἰ μὲν γὰρ παρὰ γενέσει οὐ δυνατὸν οὐδὲ τὸ φρονεῖν, τί ματαιοποιεῖς, συμβουλεύων γενέσθαι ὃ γενήσεσθαι¹ ἀδύνατόν ἐστιν; ἀλλ' ἔτι μὴν εἰ γενέσεις ὑφέστηκεν,² μὴ σπεῦδε πείθειν ἐμὲ μὴ σέβειν³ τὸν καὶ τῶν ἄστρον δεσπότην, οὐ θέλοντος μὴ γενέσθαι τι, γενέσθαι ἀδύνατον. αἰ γὰρ τὸ ὑποκειμένον τῷ ἡγουμένῳ πείθεσθαι ἀνάγκη ἔχει. τὸ μέντοι τοὺς νομιζομένους θεοὺς σέβειν, γενέσεως ἐπικρατούσης, περιττὸν ἐστίν. οὕτε γὰρ παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ πεπρωμένη [τι]⁴ γίνεται, οὕτε αὐτοὶ τι ποιεῖν δύνανται, τῇ καθόλου αὐτῶν ὑποκειμένοι γενέσει. εἰ γενέσεις ἐστίν, ἀντίκειται τὸ⁵ μὴ πρῶτον ἄρχειν· ἢ ὑποκεισθαι οὐ δύναται τὸ ἀγέννητον ὡς ἀγέννητον ἑαυτοῦ⁶ πρεσβύτερον μηδὲν ἔχον.

CXIV. Τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους λεγόντων ἡμῶν πολλὸς παρίστη ὄχλος. καὶ τότε ἐγὼ εἰς τὸν ὄχλον ἀποβλέπων ἔφη· ἐγὼ καὶ τὸ ἐμὸν φύλον ἐκ προγόνων θεὸν σέβειν παρεληφώς καὶ παράγγελμα ἔχων γενέσει μὴ προσανέχειν, λέγω δὲ τῷ τῆς ἀστρολογίας μαθήματι· διὰ τοῦτο οὐ προσέσχον. ὅθεν ἀστρο-

Petrus regressus accepit panem, gratias egit, benedixit, consecravit, fregit et matri primum dedit ac post eam nobis eius filiis. Atque ita cum ea comedimus, Deumque laudibus prosecuti sumus.

CXI. Tum deinde Petrus ingressum populum videns cum sedisset nosque iussisset assidere, enarravit qua ratione nobis post baptismum praemissis ipse tarde rediisset. Causam vero hanc dicebat: Simul atque vos, inquit, discessistis, senex operarius advenit, qui curiose se occultaverat, nobis prius observatis (sicut ipse postea fassus est), ut videret, quidnam ingressi locum obtectum ageremus; postea clam exiit et secutus est, atque in opportuno loco conveniens me ac salutans ait: Iam diu te sequens et alloqui cupiens verebar, ne mihi tanquam curioso irascereris; nunc autem quae mihi videntur vera, si vis profero. Et ego respondi: Dic nobis quod tibi videtur esse bonum, et laudabimus te, licet re vera, quod dixeris, bonum non fuerit, quoniam prudenti consilio id, quod tibi visum est bonum, volueris proloqui.

CXII. Tum senex ita coepit dicere: In mari vos lavisse vidi et post hoc ad secretum secessisse locum: accedens ergo et observans de occulto, quid in secretum ingressi ageretis, cum orantes inspexissem, secessi: et vos miseratus opperiri coepi, usquequo egressos alloquerer ac docerem, ne erretis. Quia neque Deus est, neque Providentia, sed Genesi omnia subiacent, sicut ego ex iis, quae mihi accederunt, manifestissime comperi, in disciplina matheseos iam pridem diligenter eruditus. Noli ergo errare. Sive enim ores, sive non, quae Genesis tua continet, haec tibi accident necessario. Nam si preces possent aliquid vel bona opera, ipse inter feliciores essem. Ac nunc, nisi te decipit haec paupercula mea vestis, dictis meis non diffidas. Cum olim in magna bonorum abundantia versarer, multa tum diis immolabam, tum egenis largiebar: attamen dum oro ac pie vivo, fatum non potui effugere. Et ego dixi: Quaeenam sunt, quae tibi contigerunt? Ille vero respondit. Non necesse est nunc dicere: forte autem in fine audies, quisnam ego cum essem et ex quibus ortus et in quales incurrerim vitae calamitates. Sed nunc, omnia subiici Geniturae, volo tibi esse persuasissimum.

CXIII. Ego dixi: Si Genesi cuncta subsunt, hocque ita esse persuasum habes, tecum pugnancia cogitas et consulis. Etenim si contra Natale ne sentire quidem possumus, cur frustra laboras id fieri consulendo, quod esse nequit? Quinetiam si Nativitas subsistit, noli in eo navare operam, ut persuadeas mihi, ne colam astrorum etiam Dominum, quia etsi velim non fieri aliquid, fieri nequit. Semper enim, quod subest, ei, quod praestet ac ducit, pareat necesse habet. Certe venerari eos, qui dii putantur, Genesi dominante superfluum est. Neque enim praeter id, quod fato placet, quidquam fit, neque ipsi quidpiam facere possunt, qui universali Genesi suae sint subiecti. Si Genesis existit, repugnat, id quod non est primum, imperare: aut subiectum esse non potest, cum ingenitum, utpote ingenitum, nihil habeat se antiquius.

CXIV. Haec cum inter nos loqueremur, ingens adstitit hominum multitudo. Tuncque ad eos respiciens dixi: Ego cum genere meo accepi a maioribus cultum Dei, et praeceptum habeo, ne ortui adhaeream, astrologicae inquam disciplinae: idcirco ad eam animum non applicui. Unde

δι'. — 3) [ἐπέτρειψεν adiunxi ex Hom. XIV, 1. — 4) εὐλογήσας om. O.

Cap. CXI. 1) ὑφηγεῖτο O. — 2) περιέργως Hom., quod praestat. Subinde κλεπαῶν (sic) O. — 3) σκεπεινόν O. — 4) ἐν om. O. — 5) ὡς νῦν p. νῦν δὲ O. — 6) ἦν O.

Cap. CXII. 1) οὕτω O. — 2) ἀξιοῦσιν V. — 3) πενηχρά μου scilicet. O. — 4) καὶ des. in V.

Cap. CXIII. 1) γενήσασθαι O. — 2) ὑφέστηκε O. — 3) μὴ σέβειν om. O. — 4) [τι] inserui ex Hom., Epit. — 5) τῷ V. — 6) ἐαυτῷ O.

λογίας μὲν οὐκ εἰμὶ ἔμπειρος· ὧν δὲ εἰμι, ὑφηγήσομαι. ἐπειδὴ γένεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ γένεσιν ἐπιστήμης ἀνασπενάζειν οὐ δύναμαι, βούλομαι ἄλλω τρόπῳ ἀποδείξαι, ὅτι κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πράγματα, καὶ ἕκαστος πρὸς ἃ πράττει, τιμῆς ἢ κολάσεως τούξεται· εἴτε δὲ νῦν, εἴτε αὐθις, οὐθέν μοι διαφέρει, πλὴν ὅτι πάντως ἀπολαύσει ἕκαστος ὧν ἐπραξεν. ἢ δὲ ἀπόδειξις τοῦ μὴ εἶναι γένεσιν ἔστιν αὕτη.¹ τῶν παρεστώτων εἴ τις ὀφθαλμῶν² ἐστέρηται, ἢ κυλλὴν τὴν χεῖρα ἔχει, ἢ χωλὸν τὸν πόδα, ἢ ἕτερόν τι περὶ τὸ σῶμα, ὃ ὑποστροφὴν πρὸς ἰασίω πάλιν οὐκ ἔχει, καὶ παντὸς ἰαματικοῦ ἐπαγγέλματος ἐκτός ἐστιν· ὃν οὐδὲ ἀστρολόγοι ἰάσεσθαι ἐπαγγέλλονται, ὅτι μὴ ἀπὸ τοῦ μακροῦ αἰῶνος τοιοῦτόν τι γέγονεν· ἐγὼ δὲ³ θεοῦ δεηθεὶς τὴν ἰασίω παρέξω, ὁπότε⁴ ἐκ γενέσεως κατόρθωσιν τὸ τοιοῦτον οὐδέποτε λαβεῖν ἠδυνήθη. τούτου οὕτως⁵ γενομένου, οὐχ ἁμαρτάνουσι οἱ τὸν πάντα δημιουργήσαντα θεὸν βλασφημοῦντες; καὶ ὁ γέρον ἀπεκρίνατο· βλασφημεῖν γάρ ἐστι τὸ λέγειν γενέσει ὑποκαῖσθαι τὰ πάντα; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· καὶ πάνυ. εἰ γὰρ πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι καὶ ἀσεβείαι καὶ ἀσελγείαι ἐξ ἀστέρων γίνονται, οἱ δὲ ἀστέρες ταῦτα ποιεῖν ὑπὸ θεοῦ ἐτάγησαν, ἵνα πάντων χαλεπῶν ἀποτελεσματικοὶ γένωνται, αἱ πάντων ἁμαρτίαι εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται τὸν τὴν γένεσιν θέντα ἐν τοῖς ἀστροῖς.

CXV. Καὶ ὁ γέρον ἀπεκρίνατο· ἀληθῶς μεγάλα¹ ἔφη, ἀλλὰ πάσῃ σου τῇ ἀπαραβλήτῳ ἀποδείξει ἢ ἐμὴ ἐμποδίζει συνειδήσις. ἐγὼ γὰρ ἀστρολόγος ὧν καὶ Ῥώμην πρῶτον οἰκήσας φιλωθεὶς τινὶ πρὸς γένους ὅτι Καίσαρος αὐτοῦ τε καὶ τῆς συμβίου τὴν γένεσιν ἠπιστάμην· καὶ ἱστορήσας ἀκολούθως τῇ γενέσει αὐτῶν τὰς πράξεις ἀποτελεσθεύσας ἔργῳ, σοὶ λόγῳ πείθεσθαι οὐ δύναμαι. ἦν γὰρ τῆς γενέσεως αὐτῆς τὸ διάθεμα ποιοῦν μοιχάδας, ἰδίων δούλων ἐρώσας, καὶ ἐπὶ ξένης ἐν ὕδασι θνησκούσας· ὃ καὶ οὕτως² γέγονεν. ἐρασθεῖσα³ γὰρ τοῦ ἰδίου δούλου, καὶ μὴ φέρουσα τὸν ψόγον, φυγοῦσα σὺν αὐτῷ, ἐν ἀλλοδαπῇ ὀρμήσασα καὶ κοινωήσασα αὐτῷ θαλάσση διεφθάρη.

CXVI. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· πῶς γινώσκεις, ὅτι ἡ φυγοῦσα ἐπ' ἀλλοδαπῇ¹ γενομένη τὸν δούλον ἔγημεν καὶ γήμασα ἐτελεύτησεν; καὶ ὁ γέρον· ἀσφαλῶς οἶδα τὰ ἀληθῆ, οὐχ ὅτι ἔγημεν, ὁπότε οὐδὲ ὅτι ἦρα ἐγίνωσκον. ἀλλὰ μετὰ τὴν αὐτῆς ἀπαλλαγὴν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐμοὶ διηγήσατο πάντα τὰ κατὰ τὸν αὐτῆς ἔρωτα, καὶ ὡς σεμνὸς ὧν, ἄτε δὴ καὶ ἀδελφός, οὐκ ἠβουλήθη μιᾶναι τὴν κοίτην, καὶ πῶς βουλομένη καὶ αἰδουμένη αὐτὸν καὶ τὸν ψόγον ἢ τάλανα (οὐκ ἔστιν γὰρ αὐτὴν μέμψασθαι, ὅτι ἐκ γενέσεως ταῦτα ποιεῖν καὶ πάσχειν ἠναγκάζετο) ὄνειρον εἴτε ἀληθῆ, εἴτε ψευδῆ² ἐπλάσατο, οὐκ ἔχω λέγειν. ἔλεγεν³ γὰρ αὐτὴν εἰρημέναι, ὡς ὅτι ἐν ὀράματι ἐπιστάς τις ἐκέλευσέν μοι, ἅμα τέκνοις ἐξ αὐτῆς τὴν Ῥωμαίων ἐκβῆναι πόλιν. ὁ δὲ ἀνὴρ σώζεσθαι αὐτὴν σὺν τοῖς υἱοῖς σπεύδων ἀντίκα αὐτοῖς παιδευθησομένους εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξέπεμψεν σὺν τῇ μητρὶ καὶ δούλοις, τρίτον δὲ υἱὸν ἔχων ἔσχεν παρ' ἑαυτῷ,⁴ ὡς δὴ τοῦ χρηματισαντος κατ' ὄναρ συνεῖναι αὐτὸν αὐτῷ ἐπιτρέψαντος. πολλοῦ δὲ χρόνου διελθόντος ὡς οὐκ ἔλαβε γράμματα παρ' αὐτῆς αὐτοῦ πολλάκις πέμψαντος εἰς Ἀθήνας, ἐμὲ παραλαβὼν ὡς πάντων αὐτῷ γνησιώτερον ὄντα, ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτῆς ἐπορεύθη. πολλὰ μὲν σὺν αὐτῷ καὶ κατὰ τὴν ἀποδημίαν συνέκαμον προθύμως μεμνημένος, ὅτι τῆς πάλαι αὐτοῦ εὐδαιμονίας κοινωὸν με πάντων εἶχεν ὑπὲρ πάντας αὐτοῦ με τοὺς φίλους ἀγαπῶν. καὶ δὴ ἀπεπλεύσαμεν αὐτῆς τῆς⁵ Ῥώμης, καὶ οὕτως

astrologiae quidem non sum peritus: quorum autem peritiam habeo, illa exponam: Quia Genesin ex ipsa Geneseos scientia confutare nequeo, volo alia ratione ostendere, per Dei providentiam res administrari, et unumquemque secundum ea quae faciat, praemium vel poenas esse nacturum: sive autem nunc, sive posthac, nihil mea interest, nisi quod omnino unusquisque fructum eorum quae gesserit percipiet. Demonstratio autem, non esse Genesin, haec est. Ex adstantibus si quis oculis sit orbatus, aut mutilam habeat manum, vel pedem claudum, vel in corpore aliquid aliud, quod et redire ad integritatem non valeat, et sit supra omnem magicam artem: quem neque astrologi se profiteantur sanaturos, quoniam ab omni seculo nihil tale contigit: ego vero Deum precatus sanitatem praebuero, quandoquidem id nullatenus potuit per Genesin corrigi. Hoc ita facto, nonne errant, qui in cunctorum opificem Deum maledicta et blasphemias coniiciunt? Respondit senex: Scilicet id est maledicta conferre, dicere Geniturae subiici universa? Excepi ego: Omnino est. Nam si omnes hominum errores et impietates et impudicitiae ex stellis oriuntur, stellae autem ad ea facienda a Deo constitutae sunt, quo cunctorum flagitiorum sint effectrices, omnium peccata ad eum referuntur, qui in astris posuerit Genesin.

CXV. Et senex respondit: Reapse praeclara locutus es: sed omni tuae incomparabili probationi mea obstat conscientia. Ego enim, qui astrologus sum, et Romae primum habitavi, amicus factus cuiusdam qui erat ex genere Caesaris, viri illius uxorisque eius Genituram notam habui; cumque viderim res, prout ferebat eorum Genesis, revera evenisse, sermone a te nequeo persuaderi. Habebat enim mulier talem constellationem, quae adulteras facit, et servos proprios amare, in peregrinatione et in aquis defungi: quod et ita factum est. Incidit namque in amorem servi sui, et opprobrium non ferens fugit cum ipso; ac peregre profecta, illique commista, periit in mari.

CXVI. Et ego respondi: Unde scis, quod illa fugiens, in alieno solo posita servo nupserit et post nuptias fuerit defuncta? Et senex Certissime, inquit, scio, revera non quod nupserit servo, quandoquidem neque quod eum amaret, agnoveram. Sed postquam profecta est, frater viri eius mihi enarravit omnem illius amorem: quod ipse, qui honestus erat, utpote frater, noluerit torum maculare, et quo modo volens, ac ipsum atque opprobrium verita illa infelix (neque enim imputandum ei est, quia eam Genesis facere illa et perpeti compulit) finxerit somnium, verumne an falsum, non habeo dicere. Aiebat siquidem ipsam dixisse: Adstitit mihi quidam per visum, qui iussit me cum liberis sine mora urbe Roma egredi. At vir pro salute eius filiorumque sollicitus confestim eos erudiendos Athenas misit cum matre et servis: habens vero tertium filium sibi eum retinuit; is enim, qui responsa in somnis dederat, cum eo manere illum permiserat. Caeterum multo elapso tempore quia ab ea litteras non accepit, cumque saepe Athenas misisset, assumpto me, qui ei omnium essem coniunctissimus ac fidissimus, ad eam quaerendam profectus est. Multos equidem cum ipso in peregrinatione labores alacriter tuli, memor quod in prisca sua felicitate me omnium habuisset socium ac supra omnes amicos dilexisset. Itaque Roma solvimus, sicque in has

Cap. CXIV. 1) αὐτὴ ἐστὶν inv. O. —
 2) ὀφθαλμὸν O. — 3) δὲ om. O. —
 4) ὁπότε δὲ O. — 5) οὕτω O.
 Cap. CXV. 1) μεγάλως V. —
 2) οὕτω O. — 3) ἐρασθεὶς O.

Cap. CXVI. 1) ἐπ' ἀλλοδαπῆς O:
 — 2) ψευδῆ εἶπε ἀληθῆ ord. inv. O. —
 3) ἔλεγε O. — 4) αὐτῶ V. — 5) τῆς O.

εἰς τὰ ἑνταῦθα τῆς Συρίας μέρη ἐγενόμεθα, καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀδυμῶν ἐτελεύτησεν. ἐγὼ δὲ ἑνταῦθα ἔλθων τὰς διὰ τῶν χειρῶν ἔκτοτε μέχρι τοῦ δεῦρο πορίζομαι τροφάς.

CXVII. Ταῦτα τοῦ γέροντος εἰπόντος συνιδῶν¹ ὅτι ὄν ἔλεγεν τεθνήσκει γέροντα, αὐτὸς ἦν ἐξ ὧν ἔλεγεν ὁ ὑμέτερος πατήρ, οὐκ ἐβουλήθη² τὸ καθ' ὑμῶν ἀντὶ συναντιλαβεῖν, μέχρις ἂν ὑμῖν προσανάθωμαι. πλὴν τὰ κατὰ τὴν ξενίαν αὐτοῦ καταμαθὼν καὶ τὴν ἐμὴν μηνύσας ἀκριβείας ἔνθα, τοῦτο μόνον ἐπυθόμην, τί ὄνομα τῷ γέροντι; ὁ δὲ ἔφη· Φαῦστος. τί δὲ τοῖς διδύμοις υἱοῖς; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Φαυστίτος καὶ Φαυστινιανός. τί δὲ τῷ τρίτῳ υἱῷ; ὁ δὲ εἶπεν· Κλήμης. τί δὲ τῇ τούτων μητρὶ; ὁ δὲ ἔφη· Ματθιδία.³ ὑπὸ συμπαθείας οὖν ἐγὼ σύνδακρυς γενόμενος, ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἦλθον πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μετὰ τὴν ἀλῶν κοινωνίαν ταῦτα προσανάθωμαι ὑμῖν. πρὸ δὲ τοῦ ἀλῶν μεταλαβεῖν εἰπεῖν ὑμῖν οὐκ ἠβουλήθη, μήπως ὑπὸ λύπης νικηθέντες ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρᾳ πενθούντες διατελέσητε, ὅποτε καὶ ἄγγελοι χαίρουσιν. ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος⁴ ἔδακρύομεν οἱ πάντες μετὰ τῆς μητρὸς. ὁ δὲ δακρύνοντας ἡμᾶς ἰδὼν ἔφη· νῦν ἕκαστος ὑμῶν φόβῳ τῷ πρὸς θεὸν γενναίως φερέτω τὰ λεχθέντα. οὐ γὰρ δὴ σήμερον ὑμῖν ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι, ὡς ὑμεῖς στοχαζόμενοι εἰρήκατε.

CXVIII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἡ μήτηρ μὴ φέρουσα βοῶσα ἔφη· οἱ μοι, ἄνερ, ἡμᾶς ἀγαπῶν, κρίσει ἐτελεύτησας, ἡμεῖς δὲ ζῶντες φῶς ὀρώμεν καὶ τροφῆς μεταλαμβάνομεν. ὑπὸ δὲ τῆς μαῖς ταύτης ὀλολυγῆς πανσαμένης ἰδοὺ ὁ γέρον ἐισήει, καὶ ἅμα τῷ βούλεσθαι αὐτὸν τῆς κραυγῆς τὴν αἰτίαν πενθάνεσθαι, εἰς τὴν γυναῖκα ἐμβλέψας ἔφη· οἱ μοι, τί θέλει τοῦτο εἶναι; τίνα ὀρῶ; προσελθὼν δὲ καὶ ἀκριβέστερον ἐνιδῶν¹ καὶ ὕραθεις περιπλέκετο. οἱ δὲ ὑπὸ χαρᾶς αἰφνιδίου διεφώνουν ἀμφοτέροι, καὶ λαλεῖν ἀλλήλοις βουλόμενοι, ἀφασία συσχεθέντες ἐκ τῆς ἀπλήστου χαρᾶς οὐκ ἠδύναντο κρατεῖν. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ μήτηρ ἔφη· ἔχω σε, Φαῦστε, τὸν κατὰ πάντα μοι γλυκύτερον. πῶς ἄρα ζῆς, ὄν ὡς τεθνεῶτα μικρῷ τάχιον ἠκούσαμεν; πλὴν οὗτοι εἰσὶν ἡμῶν οἱ² υἱοὶ Φαυστίτος καὶ Φαυστινιανός καὶ Κλήμης. ταῦτα εἰπούσης ἡμεῖς οἱ τρεῖς προσπεσόντες ἀντὶ καὶ καταφιλοῦντες ἀμνδρῶς πῶς τὴν μορφήν αὐτοῦ καταμαθάνομεν.

CXIX. Ταῦτα βλέπων ὁ Πέτρος ἔφη· σὺ εἶ Φαῦστος ὁ ταύτης ἀνὴρ καὶ τῶν αὐτῆς παίδων πατήρ; ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ εἰμι. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς οὖν μοι τοὺς¹ σεαυτοῦ ὡς περὶ ἄλλου διηγῆσω πόρους εἰπὼν καὶ λύπην καὶ τάφον; καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· προσγενῆς ὑπάρχων Καίσαρος καὶ περίφωρος² μὴ θέλων γενέσθαι εἰς ἄλλου τινὸς³ τὴν ἐξήγησιν ἀνετυπωσάμην, ἵνα αὐτὸς ὅστις εἰμὶ μὴ ἐπιγνωσθῶ. ἦδειν γὰρ ὅτι, εἰ ἀναγνώριμος γένωμαι,⁴ οἱ κατὰ τόπον ἠγούμενοι ἀκούσαντες, Καίσαρι κεχαρισμένα ποιῶντες ἀνακαλέσαντες, τὴν τοῦ βίου μοι εὐδαιμονίαν περιθήσουσιν, ὥπερ⁵ ἀπεσταξάμην. οὐ γὰρ ἠδυνάμην περὶ τῶν ἐμοὶ ἠγαπημένων τὰ μέγιστα ὡς περὶ θανόντων κρίνας πρὸς τὴν τοῦ βίου ἑαυτὸν⁶ ἀποδοῦναι δόξαν.

CXX. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ταῦτα μὲν ἐποίησας, ὡς ἐβουλεύσω. περὶ δὲ γενέσεως ἄρα ψευδόμενος δισχυρίζου, ἢ ὡς ἀληθεύων ἐβεβαίους; καὶ ὁ πατήρ ἔφη· οὐ ψεύσομαι πρὸς σέ. ἀληθῶς ὡς¹ οὐσης γετέσεως ἐβεβαίουν. εἰμὶ γὰρ οὐκ ἀμήγυτος τοῦ θεωρήματος· πλὴν συνῆν μοί τις ἀστρολόγων ἀριστος ἀνὴρ Αἰγύπτιος Ἀννουβίων ὀνόματι, ὅστις ἐν ταῖς ἀποδημίαις κατ' ἰσχίαις μοι φιληθεῖς τὸν τῆς ἐμῆς συμβίου μετὰ τῶν τέκνων θάνατον ἐδήλου.

Syriae partes devenimus, et ille non multos post dies prae animi dolore obiit. Ego autem huc veniens victum ab eo tempore ad hunc usque diem manibus comparo.

CXVII. His a sene dictis intelligens ex oratione eius, senem quem dixerat ipsum esse patrem vestrum, nolui cum eo conferre sermonem ea de re, donec communicassem vobiscum. Nisi quod ubi hospitium eius didicissem, meumque indicassem explorandi causa, hoc tantum percontatus sum, quod esset seni nomen. Ille autem *Faustus* inquit; item quod nomen geminis filiis? ille vero respondit *Faustinus* et *Faustinianus*; et quodnam tertio filio? at ille dixit *Clemens*; denique quo nomine vocaretur eorum mater? et ait *Matthidia*. Ego igitur ex miseratione collacrimans dimissa turba veni ad vos, ut post cibi communem perceptionem haec vobiscum communicarem. Porro ante cibum sumptum nolui narrare, ne forte victi dolore baptismi diem in luctu duceretis, quando etiam Angeli efferuntur laetitia. Haec Petrus cum diceret, omnes una cum matre lacrimis nos dedidimus. Quos ille lacrimantes videns ait: Nunc unusquisque vestrum pro timore erga Deum fortiter quae memorata sunt ferat. Neque enim hodie vobis interiit pater, sed iam olim, sicut vos coniectura recte facta dixistis.

CXVIII. Ista Petro loquente mater ferre non valens clamavit et dixit: Hei mihi, o vir; tu nos diligens mori voluisti; nos vero vivimus et lucem aspiciamus et capimus cibum. Nondum autem hoc uno eiulatu finito ecce senex ingreditur, et simul atque clamoris causam sciscitari volebat, respiciens ad uxorem Hei, inquit, quidnam hoc est? Quam video? Accedens vero et diligentius aspiciens ac visus complexus est. Ambo autem prae gaudio repentino defecerunt exclamare nisi, et alter alteri loqui cupientes vocem non potuerunt emittere, nec continere inexpletam laetitiam. Verum non multo post mater dixit: Habeo te, Fauste, omni modo mihi suavissimum. Et qua ratione vivis, de cuius morte paulo ante audivimus? Caeterum hi sunt filii nostri *Faustinus* et *Faustinianus* et *Clemens*. Quae cum dixisset, nos tres in ipsum incumbentes eumque deosculati formam illius obscure recognovimus.

CXIX. Haec videns Petrus ait: Tu es *Faustus*, huius vir eiusque liberorum pater? Ille vero: Ego sum, inquit. Et Petrus: Quare ergo tua mihi tanquam de alio enarrasti labores referens et dolorem et exsequias? Tum pater respondit: Cum sim cognatus Caesaris cumque nollem apprehendi, de alio quodam narrationem effinxi, ut ipse quis essem non cognoscerer. Sciebam enim quod, si fuisset recognitus, loci praesides audientes, ut Caesari rem gratam facerent, me revocatum prioris vitae felicitate essent circumdaturi, cui renunciaveram. Qui enim me ob mortem carorum creditam ad maxima damnaveram, non poteram vitae splendori indulgere.

CXX. Et Petrus dixit: Haec quidem fecisti, quemadmodum placuit. Sed de Genitura mentiensne affirmabas, an veluti verum dicens asserebas? Respondit pater: Non mentiar apud te. Tanquam vere sit Genesis, confirmabam. Non enim rudis sum in mysteriis huius disciplinae: sed mecum versatus est quidam Aegyptius, astrologorum praestantissimus, nomine Annubion, qui in peregrinationibus ab initio mihi amicus effectus uxoris

Cap. CXVII. 1) *συνείδον μὲν* O, *συνειδῶν* V. — 2) *ἐβουλήθη δὲ* O. — 3) *Ματτιδία* O. — 4) *λέγοντος* O.

Cap. CXVIII. 1) *ἰδῶν* O. — 2) *οἱ* om. V.

Cap. CXIX. 1) Sic et noster Hom.

Codex cum Epit., τὰ ed. Hom. Cotelærii. — 2) *περίφορος* ser. V. — 3) Ita et Hom. Cotel.; corrige *ἐπ' ἄλλῳ τι* cum nostro Hom. Cod. et Epit. — 4) *γένομαι* V. — 5) *δπερ* V. — 6) *ἐμαυτὸν* O.

Cap. CXX. 1) *ὡς* om. O. — 2) *τούς*

καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· οὐκοῦν ἔργῳ πέπεισαι, ὅτι οὐ συνέστηκας τὰ κατὰ τὴν γένεσιν; καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκρίνατο· ἀνάγκη με πάντα τὰ ὑποτρέχοντά μοι εἰς τὸν τοῦν ἐκτίθεσθαί σοι, ἵνα πρὸς αὐτὰ ἀκούων μαρθάνειν ἔχω.² πολλὰ πταίειν οἶδα τοὺς ἀστρολόγους, πολλὰ δὲ καὶ ἀληθεύειν. καὶ³ ὑποπτεύω οὖν, μήπως ἃ μὲν ἀκριβοῦσιν, ἀληθεύωσι,⁴ ἃ δὲ πταίουσιν, ἀμαθία πάσχουσιν, ὡς ὑπονοεῖν με, τὸ μὲν μάθημα συνεστάναι, τοὺς δὲ δι' ἀμαθίαν ψεύδεσθαι διὰ τὸ μὴ πάντως περὶ πάντων ἀκριβοῦν δύνασθαι. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀπεχε, μή πως περὶ ὧν ἀληθεύουσιν, ἐπιτυγχάνουσιν, καὶ οὐχὶ ἀκριβοῦντες λέγουσιν. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα ἐκ πολλῶν τῶν λεγομένων ἀποβαίνειν τινά. καὶ ὁ γέρον ἔφη· πῶς οὖν ἔστιν περὶ τούτου πληροφορηθῆναι, τὸ εἶτε συνέστηκας τὸ κατὰ τὴν γένεσιν ἢ οὐ;

CXXI. Ἀμφοτέρων οὖν σιωπῶντων ἔφη ἑγώ· ἐπειδὴ τὸ μάθημα ἀκριβῶς ἐπίσταμαι, ὁ δὲ κύριος καὶ ὁ πατὴρ οὐχ οὕτως, ἤθελον εἰ αὐτὸς Ἀννουβίων παρῆν¹ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐποιησάμην λόγον. οὕτω γὰρ ἂν τὸ πρᾶγμα εἰς φανερόν ἐλθεῖν ἠδύνατο, τεχνίτου πρὸς ὁμότεχνον τὴν ζήτησιν ἐσχηκότες. καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκρίνατο· ποῦ οὖν δυνατόν ἐστιν Ἀννουβίῳ συντυχεῖν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκεῖ γὰρ μαρθάνω Σίμωνα τὸν μάγον ὄντα, ὃν Ἀννουβίων παρεπόμενος ἀχώριστός ἐστιν. ὡς ἂν οὖν ἐκεῖ ἐγενώμεθα, εἴαν γε καταλάβωμεν αὐτούς, ἡ ζήτησις γενέσθαι δύναται. καὶ ὁμοῦς πολλὰ διαλεχθέντες καὶ² ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ χαρᾶς πλησθέντες καὶ θεῷ εὐχαριστήσαντες ἰσπέρας ἐπικαταλαβούσης εἰς ὕπνον ἐτρέπημεν.

CXXII. Ὁρθρου¹ δὲ γενομένου ὁ πατὴρ μετὰ τῆς μητρὸς ἡμῶν καὶ τῶν τριῶν υἱῶν εἰσελθὼν ἔνθα ὁ Πέτρος ἦν, προσαγορεύσας ἐκαθέσθη, ἔπειτα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ καλῶσαντος. καὶ ὁ Πέτρος τῷ πατρὶ προσβλέψας ἔφη· σπεύδω ὁμόφρονά σε γενέσθαι γυναικὶ καὶ τέκνοις, ὅπως αὐτοῖς καὶ ἐνταῦθα ὁμοδίαιτος ᾖς, κάκει μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος συνόντα ἄλυπον ἔσσεσθαι. ἢ γὰρ οὐ τὰ μέγιστα σε λυπεῖ καὶ αὐτούς τὸ μὴ ἀλλήλοις συνεῖναι; καὶ ὁ πατὴρ· καὶ πάνυ γε. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ οὖν ἐνταῦθα τὸ ἀλλήλων κχωρῖσθαι λυπεῖ, μετὰ θάνατον πάντως ὄφειλόμενον ὑμῖν μετ' ἀλλήλων μὴ εἶναι, πόσῳ γε μᾶλλον οὐ² λυπήσει σὲ μὲν ἄνδρα σοφὸν ὄντα τῷ τῆς γνώμης σου λόγῳ τῶν σῶν κχωρῖσθαι, αὐτούς δὲ πολὺ μᾶλλον ὀδυνᾶσθαι τῷ εἰδέναι, ὅτι σε ἄλλα φρονούντα αἰώνιος μένει κόλασις ῥητοῦ δόγματος ἀποφάσει;

CXXIII. Καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὦ φίλτατε, τὸ¹ ἐν ἄδου ψυχᾶς κολάζεσθαι, αὐτῆς ἅμα τῷ² ἀποστῆναι τοῦ σώματος εἰς ἀέρα λυμένης. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μέχρις οὖν ὅτε περὶ τούτου πείσωμέν σε,³ ἀπόκριναί μοι· οὐ δοκεῖ σοι, σὲ μὲν ἀπιστοῦντα τὴν κόλασιν⁴ μὴ λυπεῖσθαι, ἐκείνους δὲ πεπεισμένους ἀνάγκην ἔχειν περὶ σοῦ ἀνιάσθαι; καὶ ὁ πατὴρ· ἀκολούθως λέγεις. καὶ ὁ Πέτρος· διὰ τί δὲ αὐτούς οὐκ ἀπαλλάξεις μεγίστης περὶ σοῦ λύπης τῇ πίστει συνθέμενος, οὐ δυσωπία λέγω, ἀλλ' εὐγνωμοσύνη, περὶ τῶν λεγομένων σοι ὑπὲρ ἐμοῦ ἀκούων καὶ κρίνων, [εἰ]⁵ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἢ οὐ; καὶ εἰ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς λέγομεν, καὶ ὧδε συναπολαύσεις τοῖς φιλτάτοις, κάκει συναναπαύσει. εἰ δὲ ἐν τῇ τῶν λόγων⁶ σκέψει δείξεις τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα μῦθόν τινα καὶ⁷ ψευδῆ εἶναι, καὶ οὕτως καλῶς ποιήσεις, αὐτούς γὰρ⁸ ὁμογνώμονάς σου⁹ εἰληφούς, καὶ τοῦ κενῆς ἐλπίσιν ἐπερείδεσθαι παύσεις καὶ ψευδῶν φόβων ἀπαλλάξεις.

meae ac liberorum mortem indicavit. Dixit Petrus: Numquid iam re ipsa persuasum habes, Genesin non consistere? Pater respondit: Necesse est ut omnia, quae mentem mihi subeunt, tibi exponam, quo ad ea audiens possim discere. Animadverti errare in multis astrologos, in multis etiam vere loqui. Itaque suspicor eos forte in iis, quae explorata habent, vere dicere, in iis autem, in quibus errant, id ignorantia pati, quare coniecto constare quidem disciplinam, illos autem per inscitiam falsa praedicare, eo quod non omnino possint de omnibus habere scientiam. Et Petrus dixit: Cave ne, cum verum proferunt, casu assequantur et non tanquam certo scientes dicant. Omnino enim necesse est, ex multis dictis evenire nonnulla. Tum senex ait: Qua ergo ratione certitudo hac in re esse potest, an constet Genesis, nec ne?

CXXI. Cum igitur uterque taceret, ego dixi: Quia mathematicas disciplinas penitus novi, dominus autem et pater non item, si ipse Annubion adesset, coram patre disputationem haberem. Ita quippe res palam venire posset, dum artis peritus adversus eiusdem artis hominem quaestionem agigaret. Respondit pater: Ubi ergo potest cum Annubione congressus et colloquium haberi? Et Petrus ait: Antiochiae; ibi enim audio esse Simonem magum, quem Annubion assectatus non deserit. Quando ergo illic fuerimus, si eos nanciscamur, disceptatio fieri poterit. Et postquam de multis disseruimus, propter recognitionem gaudio repleti et Deo gratias agentes nocte superveniente ad somnum nos contulimus.

CXXII. Exorto autem mane pater cum matre nostra tribusque filiis ingressus in locum ubi erat Petrus, cum salutasset, sedit, deinde nos quoque illo iubente. Ac Petrus patrem intuitus ait: Percupio te idem sentire, quod uxor ac liberi, ut et hic cum eis convivas, et illic post animae a corpore disiunctionem simul cum eisdem sis omni molestia liber. An non enim te atque illos maxime contristaret, si una non essetis? Et pater: Omnino sane. Tum Petrus: Si ergo heic invicem separatos esse, molestia afficit, nonne, quando post mortem erit omnino necesse vos non esse simul, multo magis te contristabit, te quidem, qui vir sapiens es, ratione tuae opinionis disiungi a tuis, illos vero multo magis dolere, quod sciant te alia sententiam aeternum supplicium ob veri dogmatis negationem manere.

CXXIII. Et pater dixit: At non ita est, o amice, ut apud inferos puniantur animae, quoniam anima simul atque a corpore discesserit, in aërem dissolvitur. Excepit Petrus: Itaque, usque dum hac de re tibi persuadeamus, responde mihi: nonne tibi videtur, te quidem, qui futuras poenas non credis, nequaquam dolere, illos vero, qui credunt, de te necessario angari? Tum pater: Recte dicis. Petrus autem: Et quare maximo de te maerore non eos liberabis fidei assentiens, non pudore inquam, sed aequitate, de iis quae tibi a me dicuntur audiendo et iudicando, utrum ea ita habeant, nec ne? Ac si quidem ita est, ut dicimus, et hic una cum carissimis delectaberis et illic cum eisdem requiem consequeris. Quodsi in sermonem tuorum disceptatione ostenderis, quae a nobis asseruntur fabulam esse eamque falsam, etiam sic praeclare facies, illos nimirum idem tecum sentientes accipiens, efficiensque ut desistant vana spe inniti, et liberabis falsis terroribus.

σου τούτων ἐλέγχους addunt Hom.; Epit. *ἵνα παρὰ σοῦ πάλιν τὰληθῆ μάθω καὶ βέλαια.* — 3) καὶ om. V. — 4) ἀληθεύουσι V.

Cap. CXXI. 1) ἦν O. — 2) καὶ om. O.

Cap. CXXII. 1) Notula κάθ. γ'. ad oram O. — 2) οὐ non agnoscit

noster Hom. XV, 1 Cod., nec vulg. Epit.

Cap. CXXIII. 1) τὸν O. — 2) τοῦ O. — 3) πείσομεν σε O. — 4) τῇ κολάσει O. — 5) [εἰ] accessit ex Hom., Epit. — 6) σου inserunt Hom. et Epit., ubi δέλεος. — 7) καὶ des. in V, Hom., Epit. — 8) γὰρ om V. — 9) Idem Epit., σοὶ Hom. et in Epit. al. ap. Cot.

CXXIV. Καὶ ὁ πατήρ· πολλὰ φαίνη μοι εὐλογα λέγων. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί οὖν ἐστὶ τὸ κρατοῦν σε, μὴ εἰς τὴν ἡμετέραν πίστιν ἔλθειν; οἶδα γὰρ, ὅτι πολλά ἐστὶ τὰ κρατοῦντα· τοὺς μὲν πεπεισμένους ἀσχολία¹ ἀγορασμῶν, πράξεων, γεωργιῶν, φροντίδων καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἀπιστοῦσι δὲ πολλοί, ὡς καὶ σὺ ὑπολαμβάνεις, ἢ θεοὺς τοὺς οὐκ ὄντας εἶναι λέγοντες, ἢ τὸ γενέσει τὰ πάντα ὑποκεισθαι ἢ αὐτοματισμῶ,² ἢ τὰς ψυχὰς θηητὰς, ἢ τὸν ἡμέτερον λόγον ψευδῆ, ὡς οὐκ οὔσης προνοίας. ἐγὼ δὲ προνοία θεοῦ τὰ πάντα διοικεῖσθαι ἐκ τῶν περὶ σε γινομένων καὶ προνοίας εἶναι λέγω τὸ τοσοῦτοις ἔτεσι τὴν διάστασίν σου τε καὶ τῶν σῶν γενέσθαι. εἰ γὰρ σὺν σοὶ ἐτύγχανον ὄντες, ἴσως τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον οὐκ ἂν ἐπήκουσαν. διὰ τοῦτο ἄφρονομήθη σὺν τῇ³ μητρὶ τῶν τέκνων⁴ ἢ ἀποδημία καὶ ναυαγία καὶ θανάτου ὑπόνοια· ἔτι τε καὶ ἐκπαιδευθῆναι αὐτοὺς τὰ Ἑλλήνων⁵ δόγματα, ἵνα μᾶλλον ὡς εἰδότες ταῦτα ἀνασκευάζειν δυνατοὶ ᾖσιν ἐπὶ τούτοις τὸ φιλεῖν τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον, καὶ ἐμοὶ ἐνωθῆναι πρὸς τὸ συλλαμβάνεσθαι μου τῷ κηρύγματι· ἔτι μὴν συνελθεῖν καὶ τὸν ἀδελφὸν Κλήμεντα καὶ οὕτως⁶ τὴν μητέρα ἐπιγνωσθῆναι καὶ ὑπὸ θεραπείας⁷ πληροφορηθῆναι, καὶ μετ' οὐ πολὺ εὐθύ τὰ δίδυμα τέκνα ἐπιγνωσθέντα καὶ ἐπιγνόντα, καὶ⁸ τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ σοὶ συντυχεῖν καὶ τοὺς σοὺς ἀπολαβεῖν. τοσαύτην οὖν ταχεῖαν ἀρμονίαν πανταχόθεν συνδραμουῖσαν εἰς ἓνα γνώμης σκοπὸν οὐκ οἶμαι ἀπρονόητον εἶναι.

CXXV. Καὶ ὁ πατήρ τῷ Πέτρῳ ἤρξατο λέγειν· μὴ νόμιζε, φίλτατέ μοι Πέτρε, ἐν ἐννοίᾳ μὴ ἔχειν περὶ τοῦ ὑπὸ σου κηρυττομένου λόγου. πέρασ γοῦν ταύτης τῆς παρωχηκυίας τυκτὸς πολλὰ τοῦ Κλήμεντος προτρεπομένου με τῇ ὑπὸ σου κηρυττομένη ἀληθείᾳ συνθέσθαι,¹ ἀπεκρινάμην· τί γὰρ καινότερον ἐντέλλεσθαι δύναται τις παρ' ὃ οἱ ἀρχαῖοι παρήνεσαν; ὁ δὲ ἡρέμα γελάσας ἔφη· πολλὴ διαφορὰ, πάτερ, μεταξὺ τῶν θεοσεβείας λόγων καὶ τῶν τῆς² φιλοσοφίας. ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν ἔχει τὴν ἐκ προφητείας, ὁ δὲ τῆς φιλοσοφίας καλλιλογίας παρέχων ἐκ στοχασμῶν δοκεῖ παριστᾶν τὰς ἀποδείξεις. καὶ ὁμοῦς ταῦτα εἰπὼν δείγματος χάριν τὸν περὶ φιλάνθρωπίας μοι ἐξέθετο λόγον, ὅνπερ αὐτῷ ὑφηγήσω, ὃς ἀδικώτατός μοι μᾶλλον ἐφαίνετο. καὶ τὸ πῶς ἐρῶ. δίκαιον ἔφρασκεν εἶναι καὶ τῷ τύπτουσι αὐτοῦ τὴν σιαγόνα παρατιθέσθαι καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ αἴροντι³ αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον, προσδιδύναι καὶ τὸ μαφώριον,⁴ ἀγγαρεύοντι δὲ⁵ μίλιον ἐν⁶ συναπέρχεσθαι δύο,⁷ καὶ ὅσα τοιαῦτα.

CXXVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ἐνόμισας ἀδικον, ὅ,τι δικαιοτάτον ἐστίν. ἀ¹ εἰ σοὶ φίλον ἐστὶν ἀκουσον. καὶ ὁ² ἔφη· πάνυ μοι φίλον. καὶ ὁ Πέτρος· οὐ δοκεῖ σοι, δύο ἐχθρῶν βασιλέων ὄντων καὶ διηρημένας τὰς χώρας ἐχόντων, εἴ τις ἐκ τῶν τοῦ ἐνὸς ὑπηκόων ἐν τῇ τοῦ ἑτέρου χώρα φωραθείη, καὶ διὰ τοῦτο θάνατον ὀφείλει,³ εἴαν ῥαπίσματι καὶ μὴ θανάτῳ τῆς τιμωρίας ἀπολυθῆ, οὐ φαίνεται ὁ ἀπολύσας φιλάνθρωπος εἶναι; καὶ ὁ πατήρ ἔφη· καὶ πάνυ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί δαί,⁴ εἰ καὶ ἰδίον τί τινος αὐτὸς οὗτος ἀφέλιγται⁵ ἢ καὶ ἀλλότριον, καὶ ἐπὶ τούτῳ⁶ συλληφθεὶς εἴαν⁷ διπλάσιον δῶ τετραπλάσιον ὀφείλων, καὶ τὸ θανεῖν ὡς ἐν τοῖς τοῦ ἐναντίου ἀλιπῶν ὄροις, οὐ δοκεῖ σοι, ὅτι ὁ λαβὼν τὸ διπλάσιον καὶ θανάτου αὐτὸν ἀπολύσας φιλάνθρωπος τυγχάνει; καὶ ὁ πατήρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· νῦν με πέπεικας,

Cap. CXXIV. 1) Ita reponas Hom. XV, 8 p. Codicis Ottob. lectio est ἀσχο-

λιαν. — 2) αὐτοματισμῶ scribo cum utroque Hom. Codice, αὐτοματισμὸν

CXXIV. Et pater: Multa mihi videris dicere rationi consentanea. Tum Petrus dixit: Quid ergo est, quod te impedit, quominus venias ad nostram fidem? Scio quidem multa esse, quae retineant: fideles quidem occupationes mercaturae, rerum gerendarum, agriculturae, sollicitudinum et similia; multi autem increduli, id quod tibi quoque persuasum est, vel deos qui reapse non sunt, dicunt existere, vel cuncta Genesi aut casu temerario subiacere, vel animas mortales esse, vel et doctrinam nostram esse falsam, nulla nimirum existente providentia. Ego vero cuncta per Dei providentiam gubernari affirmo ex iis, quae tibi acciderunt, opusque esse providentiae, quod tot annos tu ac tui fuistis separati. Etenim si tecum mansissent, forte non audiissent sermonem verae religionis. Propter hoc provisa est peregrinatio liberorum cum matre, item naufragium et mortis suspicio; praeterea illos erudiri in graecis dogmatibus, ut melius tanquam periti possent ea evertere, ad haec dilexisse pietatis doctrinam et mihi potuisse adunari, ad adiuvandam praedicationem meam, sed et adhuc convenire fratrem Clementem, sicque agnosci matrem, et recuperata sanitate plene persuaderi de cultu divinitatis, nec multo post statim geminos filios, agnitos et agnoscentes, sequenti quoque die tibi occurrere, teque suos recipere. Tantam igitur adeoque celerem cohaerentiam undique concurrentem ad unam consilii metam non puto absque providentia contigisse

CXXV. Et pater coepit dicere Petro: Ne arbitraris, carissime Petre, me praedicatam a te doctrinam in mente non habere. Denique hac praeterita nocte cum Clemens multis hortaretur me ad amplectendam veritatem quam praedicas, respondi: quid enim novi praecipere quis potest praeter id, quod antiqui monuerunt? At ille, postquam leniter risit, ait: Magnum discrimen est, pater, inter religionis ac philosophiae sermones. Nam sermo veritatis ex prophetia demonstratur, philosophiae autem sermo, elegantiam exhibens orationis, ex coniecturis videtur afferre demonstrationes. Hisque dictis exempli gratia doctrinam de humanitate mihi exposuit, quam ei enarraveras, quae mihi profecto maxime iniqua videbatur. Et quo modo, dicam. Aequum aiebat esse, et ei qui maxillam tuam percutit, alteram quoque opponere, et ei qui aufert tunum pallium, tradere et maforte, et cum eo, qui ad unum milliare adigit, per duo proficisci, atque alia similia.

CXXVI. Respondit Petrus: Atqui hoc existimasti iniquum, quod aequissimum est. Ac si lubet audi. Et pater dixit: Prorsus lubet. Tum Petrus: Num tibi videtur, cum duo reges inimici sunt et divisas regiones tenent, si quispiam ex iis, qui subiecti sunt alteri, in alterius regione deprehendatur, ideoque mereatur mortem, at colapho, non autem capite punitus poenam evadat, num videtur humanus, qui veniam dedit? Et pater ait: Admodum. Dixit Petrus: Quid vero, si is ipse etiam alicui proprium vel aliud quid auferat, et in furto comprehensus si duplum det, cum quadrupli sit debitor, insuperque mortis, qui nempe in adversarii finibus captus sit, nonne tibi videtur, humanum esse eum, qui duplum accepit et mortem illi remisit? Et pater ad haec respondit: Nunc persuasisti mihi eos, qui iniuriam faciunt, potius iniuriam pati, eos autem, qui

OV. — 3) τῆ om. V. — 4) Voco. τῶν τέχνων, dein καὶ ναυαγία desunt in V. — 5) ἄθεα inserit O. — 6) οὕτω O. — 7) τῆς θεότητος (τὴν θεότητα Ottob.) add. Hom. — 8) καὶ om. O.

Cap. CXXV. 1) συνθέσθαι des. in V. — 2) τῆς om. O. — 3) αἰτοῦντι O. — 4) Ita scr. OV. — 5) τε O. — 6) ἔν om. V. — 7) Luc. 6, 29. Matth. 5, 39.

Cap. CXXVI. 1) ἐστίν. ἄ om. O. — 2) Ita OV cum nostro Hom. Cod. et Epit. Rectius ὁ πατήρ substituitur ex Cotelerii ed. Hom. XV, 6. — 3) ὀφείλων O. Etiam Hom. XV, 6 cum Cod. nostro reponendum ὀφείλοι pro hypothetas errore ὀφείλον. — 4) δὲ V. — 5) Ita O c. Hom., Epit., ἀφελείται V. — 6) τοῦτο V. — 7) ἕνα V. — 8) μᾶλλον

ὅτι οἱ ἀδικοῦντες ἀντοὶ μᾶλλον⁸ ἀδικοῦνται, οἱ δὲ ἀδικούμενοι μᾶλλον πλεονεκτοῦσιν, ἔτι μᾶλλον ἀδικώτατον ὅλον⁹ μοι φαίνεται τὸ πρᾶγμα, ὅτι οἱ μὲν δοκοῦντες ἀδικεῖν πολλὰ τοῖς [τὰ ἐσόμενα]¹⁰ ἐλομένοις συγχωροῦσιν, οἱ δὲ δοκοῦντες ἀδικεῖσθαι ἀντοὶ ἀδικοῦσιν, ὅτι τὰ ὅμια οὐ παρέχουσιν ἐκεῖ, τοῖς ἐνταῦθα ἀντοῖς συγχωρηκόσιν, ἃ ἀντοὶ ἀντοῖς συγχώρησαν. καὶ ὁ Πέτρος· οὐδὲ τοῦτο ἀδικον διὰ¹¹ τὸ ἐξουσίαν ἔχειν ἕκαστον τὰ παρόντα αἰρεῖσθαι ἢ τὰ μέλλοντα, καὶ τὰ¹² εἴτε μικρὰ¹³ εἴη εἴτε μεγάλα. ἰδίᾳ κρίσει καὶ βουλῇ ὁ ἐλόμενος οὐκ ἀδικεῖται, λέγω δὲ οὐδ' ἂν τὰ μικρὰ ἔληται, ἐπεὶ καὶ προέκειτο τὰ μεγάλα. προέκειτο γὰρ¹⁴ ἀντῶ καὶ τὰ μικρὰ.

CXXVII. Καὶ ὁ πατήρ ἔφη· ὀρθῶς ἔφησ. καὶ γὰρ εἴρηται τιτι Ἑλλήνων σοφῶ· αἰτία ἐλομένων, θεὸς ἀναίτιος.¹ ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ τοῦτόν μοι διέλθε τὸν λόγον. μέμνημαι τὸν Κλήμεντα εἰπόντα μοι, ὅτι τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ πάθη εἰς ἄφροσιν ἁμαρτιῶν πάσχομεν. καὶ ὁ Πέτρος· ὀρθῶς ἔχει καὶ οὕτως. ἡμεῖς γὰρ οἱ ἐλόμενοι [τὰ ἐσόμενα],² ἃ κεκτήμεθα πλείονα, εἴτε ἐσθῆτα, εἴτε βρώματα, εἴτε ποτὰ, εἴτε ἄλλα τινὰ, ἁμαρτίας κεκτήμεθα, διὰ τὸ δεῖν μηδὲν ἔχειν, ὡς μικρῶ τάχιον διεῖλον τὸν λόγον.³ πᾶσι τὰ κτήματα ἁμαρτήματα. ἢ τούτων δὲ ὕπως ποτὲ⁴ στέρησις ἁμαρτιῶν ἐστὶν ἀφαιρέσις. καὶ ὁ πατήρ⁵ ἔφη· ἀκολουθῶς ἔχει. καὶ ὁ Πέτρος· δικαίωτατα. ἐπεὶ γὰρ τῶν σωζομένων ἐστὶν, ὡς ἔφην, τοῦ⁶ μηδενὶ μηδὲν ὑπάρχειν, ὑπαρχει δὲ πολλὰ πολλοῖς κτήματα, τούτου χάριν ἐξ ὑπερβαλλούσης θεοῦ φιλανθρωπίας ἐπάγονται παιδεῖαι τοῖς μὴ εἰλικρινῶς πολιτενομένοις, ἵνα διὰ τὸ ποσῶς φιλόθεον διὰ προσκαίρων τιμωριῶν αἰωνίων σωθῶσι κολάσεων. καὶ ὁ πατήρ· οὐ πολλοὺς ἀσεβεῖς ὀρώμεν πένητας; παρὰ τοῦτο οὐν⁷ καὶ οὗτοι τῶν σωζομένων εἰσὶν; καὶ ὁ Πέτρος· οὐ πάντως. οὐ γὰρ ἀποδεκτὴ ἢ τοῦ πένητος πενία, εἰ ἂν ὀρέγηται, ὣν οὐ χρή. ὥστε τινὰς τῇ προαιρέσει πλουτοῦσιν χρήμασι, καὶ ὡς πλεονεκτεῖν ἐπιθυμοῦντες τιμωροῦνται. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ πένητι εἶναι τινα πάντως δίκαιός ἐστιν. δύναται γὰρ πτωχὸς μὲν τοῖς χρήμασι εἶναι, ἐπιθυμεῖν δὲ ἢ καὶ πράττειν, ὃ⁸ προηγουμένως οὐ χρή. ἢ γὰρ εἰδωλα σέβει,⁹ ἢ βλασφημεῖ, ἢ πορνεύει, ἢ ἀδιαφύρως ζῆ, ἢ ἐπιπορκεῖ, ἢ ψευδόμενος, ἢ ἀπίστως βιώσ. πλὴν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ νῦν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἔφη· μακάριον οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.¹⁰ καὶ ὁ πατήρ· ἀληθῶς παννυ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὀρθῶς ἔχειν τὰ πρᾶγματα φαίνεται· διὸ καὶ προαιρέσεως ἐγενόμην, τῇ τάξει παντὸς ἐπακοῦσαι τοῦ λόγου.

CXXVIII. Καὶ ὁ Πέτρος· οὐκοῦν τοῦ λοιποῦ σπεύδοντί σοι καὶ¹ τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν πίστιν μαθεῖν, ὀφείλοντι τῇ τάξει τὸν λόγον ἐκθήσομαι,² ἀπ' αὐτοῦ ἀρχόμενος τοῦ θεοῦ καὶ δεικνύς, ὅτι αὐτὸν μόνον δεῖ λέγειν θεόν, ἑτέρους δὲ μήτε λέγειν, μήτε νομίζειν, καὶ ὅτι ὁ παρὰ τοῦτο ποιῶν αἰωνίως³ ἔχει κολασθῆναι, ὡς εἰς αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων δεσπότην ἀσεβήσας τὰ μέγιστα. καὶ τοῦτο εἰπὼν καὶ τοῖς ὑπὸ παθῶν ὄχλουμένοις καὶ νοσοῦσι καὶ δαιμονῶσι τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς, καὶ εὐξάμενος καὶ ἰασάμενος ἀπέλυσε τοὺς ὄχλους. καὶ εἰθ' οὕτως εἰσιὼν τῶν συνήθων ἀλῶν μεταλαβὼν ὑπνωσεν.

CXXIX. Ὁρθρον¹ δὲ ἐξιών ὁ Πέτρος καὶ ἐπιστάς ἐπὶ τὸν συνήθη τοῦ διαλέγεσθαι τύπον ὄχλον πολὺν συνεστῶτα εἶδεν. καὶ ἅμα τῷ μέλλειν

des. in V, Hom., Epit. — 9) ὅλων noster
Hom. Cod. — 10) [τὰ ἐσόμενα] inserui
ex Hom. XV, 8. — 11) καὶ διὰ O. —

12) τὰ des. in V. — 13) μικρὰ καὶ O. —
14) δὲ O.

iniuria afficiuntur, potius iniuriam facere, adhuc amplius res tota iniquissima mihi videtur, quoniam ii quidem, qui videntur conferre iniuriam, multa iis concedunt, qui futura elegerunt, qui vero videntur iniuriam sustinere, ipsi eam inferunt, quia hominibus, qui hic ipsis concessere, non praebent illic eadem, quibus illi ipsos donarunt. Et Petrus: Neque hoc iniquum est, quandoquidem unusquisque potestate praeditus est anteponendi vel praesentia vel futura, sive parva sint, sive magna. Qui proprio iudicio et consilio deligit, non afficitur iniuria, neque, inquam, licet parva praeferat, quando et magna prostabant. Nam ei proposita etiam erant, quae exigua sunt.

CXXVII. Et pater ait: Recte locutus es. Etenim dictum est a quodam inter Graecos sapiente: *Culpa deligentium est, Deus culpa caret.* Sed et adhuc hanc mihi enarra rationem. Memini Clementem mihi dicere, nos iniurias et afflictiones ad peccatorum remissionem pati. Et Petrus: Recte ita habet. Nos enim, qui futura maluimus, quae plura possidemus, seu vestes, seu cibos, seu potiones, seu alia quaequam, peccata possidemus, quia nihil debemus habere, uti paulo ante sermone declaravi. Omnibus possessiones peccata sunt. Earum autem qualitercunque privatio ademptio est delictorum. Dixit pater: Recte habet. Et Petrus: Iustissime. Quandoquidem enim eorum qui salvantur est, sicut dixi, ut nemo aliquid habeat, multis autem multae suppetunt possessiones, ideo per eximiam Dei humanitatem castigationes inducuntur iis, qui non pure vivunt, ut propter aliquantam erga Deum caritatem per temporaria supplicia aeternis poenis liberentur. Tum pater: Nonne multos impios videmus pauperes? An propterea et illi inter eos, qui salutem consequentur, numerandi sunt? Et Petrus: Nequaquam omnino. Non enim probanda est pauperis inopia, si, quae non oportet, appetat. Si quoque nonnulli voluntate divites opum sunt pauperes, et tanquam facultatum cupidi puniuntur. Sed nec quod aliquis sit pauper, statim iustus est. Potest quippe pauper esse pecunia, at eam cupere aut id facere, quod praecipue non oportebat. Nam vel idola colit, vel blasphematur, vel fornicatur, vel indifferenter vivit, periurus, mendax aut infidelis. Porro dominus noster Iesus Christus, filius Dei vivi, dixit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Tum pater: Vere prorsus secundum propositam quaestionem res videntur recte habere; quare statui, totam ordine audire doctrinam.

CXXVIII. Et Petrus: Itaque deinceps studenti tibi discere etiam quae ad nostram fidem pertinent ut desideras ordine exponam doctrinam, ab ipso incipiens Deo et ostendens, ipsum solum dici debere Deum, alios vero nec dici, nec existimari, hominem autem, qui secus fecerit, perpetuo supplicio multandum, ut qui in ipsum universorum Dominum maxime impius extiterit. Atque hoc dicto, cumque aliqua perpeessione infestatis, aegrotantibus, et daemoniis imposuisset manus, item precatus esset ac eos curasset, dimisit populum. Et postea ita ingressus solito admodum cibo percepto se somno dedit.

CXXIX. Mane vero egressus Petrus cum venisset ad locum, in quo disserere solebat, ingentem hominum multitudinem convenisse vidit. Et

Cap. CXXVII. 1) Cfr. Plat. de Rep. X. 617, E. Sententia illa quantopere a scriptoribus posterioris aetatis celebrata fuerit, docent Astius ad h. l. et Elmenhorst ad Arnob. contra gentes II. p. 60. Alia affert Cotelerius ad nostrum locum [Hom. XV, 8]. Schwegler. — 2) [τὰ ἐσόμενα] adscripti ex Hom. XV, 9. — 3) Ab his verbis incipit fragmentum Parisinum Tischendorfi. — 4) Par.

ὀπωσθήποτε. — 5) Par. ὁ γέρων et om. postea ἔχω. — 6) Ita OV et Par. cum utroque Hom. Cod. Repone τὸ ex Epit. — 7) οὖν om. V et Par. — 8) ὁ καὶ O. — 9) Par. σέβειν ἢ βλασφημεῖν ἢ πορνεύειν. — 10) Matth. 5, 8.

Cap. CXXVIII. 1) καὶ des. in V. et Par. — 2) ὀφθήσομαι cod. Par. ap. Tisch. (ipse corrigendum duxit ἐκθήσομαι). — 3) αἰωνίως om. O.

διαλέγεσθαι αὐτὸν εἰσῆι τις τῶν αὐτοῦ διακόνων λέγων· Σίμων ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰσεληλυθὼς ἐπ' αὐτῆς ἐσπέρας,² μαθὼν ὑποσχόμετόν σε τὸν περὶ μοναρχίας ποιῆσθαι λόγον, ἔτοιμός ἐστιν μετὰ Ἀθηνοδώρου τοῦ Ἐπικουρείου διαλεγόμενος³ σοὶ ἐπαλθεῖν πρὸς τὸ ἀντιλέγειν δημοσίᾳ πᾶσι⁴ τοῖς ὑπὸ σοῦ ὑπὲρ μοναρχίας λεγομένοις λόγοις.

CXXX. Ταῦτα τοῦ διακόνου λέγοντος, ἰδὼν αὐτὸς εἰσῆι Σίμων μετὰ Ἀθηνοδώρου καὶ ἄλλων τινῶν ἐταίρων. καὶ πρὸ τοῦ τι τὸν Πέτρον φθέγγασθαι, αὐτὸς προλαβὼν ἔφη· ἔμαθον ὡς ὑπέσχου χθὲς τῷ Φαύστῳ, εἰς τὴν σήμερον δεῖξαι τῇ τάξει τὸν λόγον ποιούμενος καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀρχόμενος τοῦ τῶν ὄλων δεσπότου, ὅτι αὐτὸν δεῖ μόνον λέγειν θεὸν, ἄλλους δὲ μήτε λέγειν, μήτε νομίζειν, ὅτι ὁ παρὰ τοῦτο πειῶν αἰωνίως κολασθῆναι ἔχει. πρὸ πάντων δὴ ἀληθῶς καταπέπληγμαί σου τὴν ἀπόνοιαν, ὅτι ἤλπισας εἰς τὴν σὴν βούλησιν μεταπειῖσαι ἄνδρα σοφόν, καὶ ταῦτα πρὸς βύτην. ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξῃ τῶν σῶν βουλευμάτων, ταύτη μᾶλλον παρόντος ἐμοῦ καὶ τοὺς ψευδεῖς σου διαλέγοντος¹ λόγους. ἴσως γὰρ ἐμοῦ μὴ παρόντος ἠπιυτήθη ἂν ὁ σοφὸς γέρον, ἰδιώτης ὢν τῶν περὰ Ἰουδαίους δημοσίᾳ πεπιστευμένων βίβλων. καὶ τὸ νῦν τοὺς πολλοὺς ὑπερθήσομαι λόγους, ἵνα τῆς ὑποσχέσεώς σου τάχιστα τὸν ἔλεγχον ποιήσωμαι. διὸ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν² τὰς γραφὰς εἰδόντων ὁ ὑπέσχου λέγειν ἄρξαι. εἰ δὲ τὸν ἔλεγχον αἰδούμενος ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν παραλιπεῖν θέλεις, ἀντάρκης καὶ οὕτως ἢ ἀπόδειξις ὅτι ψευδής,³ καθ' ὅτι ἐπὶ τῶν τὰς γραφὰς εἰδόντων εἰπεῖν οὐκ ἐτόλμησας. καὶ νῦν δὲ τί σε ἀναμένω λέγειν μέγιστον ἔχων μάρτυρα τῆς ὑποσχέσεώς σου⁴ τὸν παρεστῶτα γέροντα; καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐμβλέψας τῷ πατρὶ ἔφη· εἰπέ μοι, ἀνδρῶν ἀπάντων τιμωτάτε, οὐχὶ οἶτος ὁ ἀνὴρ ὑπέσχετό σοι δεῖξαι σήμερον, ὅτι εἰς ἐστὶ θεὸς καὶ οὐ χρὴ ἕτερόν τινα λέγειν ἢ νομίζειν θεὸν, ὁ δὲ παρὰ ταῦτα πειῶν αἰωνίως κολασθῆναι ἔχει;

CXXXI. Καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· καλῶς ἂν τὴν μαρτυρίαν παρ' ἐμοῦ ἀπῆται, Σίμων, εἰ πρότερον ἤρνεϊτο Πέτρος. νῦν δὲ οὐκ αἰδουθήσομαι λέγειν, ἂν δεῖ λέγειν. οὐμαί σε ὀργῇ πεπρησμένον διαλεχθῆναι θέλειν, ὅπερ ἀνοικειῶν σοί ἐστιν¹ τοῦτο ποιῆν, καὶ ἡμῖν τοιούτων² ἐπακούειν, ὅτι μάχην ἐστὶν ἱστορῆσαι, καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὠφελῆσθαι. καὶ νῦν ἐξ ἑλληνικῆς παιδείας, ὡς χρὴ τοὺς ζητοῦντας ποιῆν, εἰδὼς ὑπομνήσω. ἐκάτερος ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ δόγμα ἐκθέσθω, καὶ εἰς ἕτερον οἱ λόγοι γενέσθωσαν. ἐὰν δὲ μόνος Πέτρος³ ἐκθῆται τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα, σὺ δὲ τὸ σὸν σιωπᾶς, ἐνδέχεται τινα λόγον ὑπὸ σου ῥηθέντα θλίβειν τὸ αὐτοῦ καὶ τὸ σὸν φρόνημα, καὶ ἀμφοτέρους, ὑμᾶς. ὑπὸ τοῦ λόγου ἠττηθέντας μὴ φαίνεσθαι ἠττημένους, ἀλλὰ τὸν ἐκθέμενον τὸ φρόνημα, τὸν δὲ μὴ ἐκθέμενον ὁμοίως ἠττημένον μὴ πρόδηλον εἶναι, ἀλλὰ καὶ γενικηκέναι νομίζεσθαι. καὶ ὁ Σίμων ἀπεκρίνατο· ποιήσω ὡς λέγεις, ἀθυμῶ δὲ, μήπως ἤδη προειλημμένος αὐτοῦ τοῖς λόγοις οὐ φιλαλήθης ἔση κριτής.

CXXXII. Καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκρίνατο· μὴ με βιάζου ἀκρίτως συνθέσθαι σοι, ἵνα δόξω φιλαλήθης εἶναι κριτής. εἰ δὲ τάληθῃ ἀκοῦσαι θέλεις, τῷ σὺ φρονήματι μᾶλλον προεὶλημαι. καὶ ὁ Σίμων· πῶς προεὶληψαι οὐκ εἰδὼς, ὁ φρονῶ; καὶ ὁ πατὴρ· τοῦτο ῥᾶδιόν ἐστιν εἰδέναι, καὶ πῶς ἀκουσον. ἐλέγξειν ὑπέσχου Πέτρον ἕνα θεὸν λέγοντα εἶναι, ὅτι ψεύδεται. ὁ δὲ ἕνα λέγοντα

Cap. CXXIX. 1) Notula ΚΑΘ. (? δ') ad oram V. — 2) Ita conii. Davi-

sius ad Hom. XVI, 1. ἀπ' αὐτῆς ἐσπέρας ΟΥ cum utroque Hom. Cod. et

simul ac ipse iam erat locuturus, introivit quidam ex eius diaconis dicens: Simon, qui Antiochia venit ipsa vespera, audiens te promisisse de principatu unius verba esse facturum, paratus est una cum Athenodoro Epicureo tibi disserenti intervenire, ut palam impugnet omnia quaecunque pro mouarchia a te proferentur verba.

CXXX. Haec dicente diacono ecce ingressus est Simon cum Athenodoro aliisque nonnullis sodalibus. Et antequam Petrus aliquid proferret, ipse anticipans ait: Comperi, te heri Fausto pollicitum esse, quod hodie habito sermone ordine esses ostensurus et incipiendo ab ipso universorum Domino, eum solum dicendum esse Deum, alios vero neque dicendos, neque existimandos, quoniam, qui secus fecerit, perpetuo supplicio multabitur. Ante omnia autem vere recordiam tuam demiratus sum, quod speraveris te posse in tuam sententiam adducere virum sapientem, ad haec senem. At quae vis non obtinebis, me potissimum praesente tuosque redarguente falsos sermones. Forte enim absente me deceptus fuisset sapiens senex, cum imperitus sit librorum, quibus apud Iudaeos publice fides habita est. Et nunc multis verbis supersedebo, ut citius promissionem tuam confutem. Quocirca coram nobis Scripturam peritis quod pollicitus es incipe dicere. Sin autem reprehensionem veritus coram nobis vis promissum omittere, etiam sic sufficiens erit probatio, quod fallas, quandoquidem coram hominibus Scripturas callentibus non ausus sis loqui. Et vero iam cur exspecto ut dicas, qui maximum habeo testem pollicitationis tuae adstantem senem? Et post haec verba patrem intuitus ait: Dic mihi, virorum omnium praestantissime: nonne iste homo tibi pollicitus est ostensurum se hodie, unum Deum esse, nec alium dicendum aut habendum Deum, illum autem, qui secus fecerit, supplicio multandum esse?

CXXXI. Respondit pater: Recte a me testimonium postulares, Simon, si antea Petrus negasset. Nunc autem non verebor dicere, quae dicenda sunt. Arbitror te ira constrictum ac inflammatum velle disputationem suscipere, id quod neque convenit te facere, neque nos tali praebere aurem, quoniam id pugnam videre est, et non ad veritatem iuvari. Atque nunc, ex Graeca eruditione sciens, quo modo gerere se debeant disceptantes, commonebo. Uterque vestrum dogma suum exponat, et alternis verba fiant. Quod si solus Petrus explicet suam sententiam, tu vero tuam reticeas, fieri potest, ut aliquis a te prolatus sermo et tuam et illius opinionem premat, atque ut uterque vestrum, licet revera sit illo sermone victus, non videatur tamen superatus, sed is solus, qui suam opinionem exposuit, ille vero, qui non exposuit, non videatur pariter esse superatus, immo superasse existimetur. Et Simon respondit: Faciam quemadmodum dicis: verum valde timeo, ne iam ipsius verbis occupatus non sis iudex veri studiosus.

CXXXII. Et pater respondit: Ne me cogas temere ac indicta causa tibi assentiri, ut iudex videar veritatis amans. Quod si vera audire cupis, tua potius sententia praecupatus sum. Ac Simon: Quomodo es praecupatus, qui nescis, quid sentiam? At pater: Facile est illud cognoscere, et quonam pacto, audi. Pollicitus es, a te falsi convictum iri Petrum, qui

Epit. — 3) *διαλεγόμενου* V et Par. — 4) *πᾶσι* om. O.

Cap. CXXX. 1) *ἐλέγχοντος* O. — 2) *τῶν* in nostra Hom. editione (XVI, 2) typhothetae iniuria excidit. — 3) Ita OV Par. et Hom. ed. Coteliana. Scribe aut. *ψεύδεις*, aut cum

nostro Hom. Cod. *ψεύδη*. — 4) *σου* des. in O.

Cap. CXXXI. 1) *τε* O et Par. — 2) Ita et noster Cod. Hom., *τοιούτον* cod. Par. et ed. Hom. Cotelarii Hom. XVI, 3. — 3) *Πέτρος μόνος* ord. vocc. in O.

ἐλέγξει ἐπαγγελλόμενος, ὡς ἀληθεύων τὸ αὐτὸ οὐ λέγει. εἰ γὰρ τῷ καταψευδομένῳ τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ αὐτὸς ψεύδεται, εἰ δὲ τὰ ἐναντία λέγων ἀποδείκνυσιν, τότε ἀληθεύει. οὐ καλῶς¹ οὖν τὸν ἕνα θεὸν εἶναι λέγοντα² ψεύστην λέγεις, εἰ μὴ τι ἂν ὅτι πολλοὺς δοξάζεις θεοὺς. θεοὺς δὲ πολλοὺς εἶναι καὶ ἐγὼ λέγω. τὸ αὐτὸ οὖν σοὶ πρὸ τῆς ζητήσεως λέγων³ σοὶ μᾶλλον προσιλημμία καὶ κατὰ τοῦτο ἀγωνιᾶν περὶ ἐμοῦ οὐκ ὀφείλεις, ἀλλὰ Πέτρος, ὅτι ἀκμὴν αὐτῷ τὰ ἐναντία φρονῶ. ὅπερ⁴ μετὰ τὴν ὑμετέραν ζήτησιν ἐπιζῶ φιλαλήθης ὢν κριτῆς, πρόληψιν ἀποδυσάμενος τῷ ἐπικρατοῦντι συνθέσθαι λόγῳ. ταῦτα τοῦ πατρὸς εἰπόντος ἡρέμα βοή τις ἐπαίνου ἐκ τῶν ὄχλων ἐγένετο ἐπὶ τῷ οὕτως⁵ τὸν πατέρα διαλεχθῆναι.

CXXXIII. Καὶ ὁμοίως ὁ Πέτρος τὸ ἑαυτοῦ περὶ θεοῦ ἐξέθετο φρόνημα, καὶ πολλὰ περὶ μοναρχίας διαλεχθεὶς μετὰ δακρύων τῇ χειρὶ προσεκαλεῖτο τοὺς ὄχλους, οἷς προσελθοῦσι τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς καὶ εὐχόμενος παρεκάλει πάντας, καὶ εὐλογῆσαμεν ἅπαντες τὸν θεόν. ὑπεισέδραμεν¹ δὲ τις λέγων πρὸς Σίμωνα· Ἀππίων ὁ Πλευστονίκης σὺν Ἀννουβίῳ ἦκεν ἀρτίως πρὸς Ἀντιοχείας. καὶ² ταῦτα ἀκούσας Σίμων ἐξῆλθεν τοῦ ὑποδέξασθαι αὐτούς. ὁ δὲ³ πατήρ ἀκούσας καὶ χαρῆς ἔφη τῷ Πέτρῳ· εἴ μοι ἐπιτρέπεις, πορεύσομαι⁴ καὶ γὰρ προσαγορεύσω Ἀππίωνα καὶ Ἀννουβίωνα ἐκ πρώτης ἡλικίας φίλους μοι γεγενημένους. τυχὸν γὰρ Ἀννουβίωνα πείσω Κλήμεντι διαλεχθῆναι περὶ γενέσεως. καὶ ὁ Πέτρος ἐπιτρέπω ἔφη, καὶ ἐπαινῶ τὰ φίλων σε⁵ πληροῦντα μέρη. πλὴν ἐννόει μοι, ὡς κατὰ πρόνοιαν θεοῦ πανταχόθεν συντρέχει τὰ πρὸς τὴν σὴν πληροφορίαν, οἰκείαν ἀποτελοῦντα τὴν ἀρμονίαν. τοῦτο δὲ εἶπον διὰ τὴν Ἀννουβίῳ χρησίμως σοὶ γενομένην ἐπιδημίαν. καὶ ὁ πατήρ ἔφη· ἀληθῶς συνορῶ τοῦτο οὕτως⁶ ἔχον.

CXXXIV. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπορεύθη πρὸς Σίμωνα. καὶ εὐρὸν Ἀππίωνα καὶ Ἀννουβίωνα προσαγορεύσας αὐτούς ἐκαθέσθη. ὁ δὲ Σίμων ἀκούσας ἐπιδημίῳσιν τινὰς¹ ἐκ προσταγῆς βασιλικῆς ἐπιζητοῦντας αὐτὸν, καὶ φάσκοντας καθότι Καῖσαρ πολλοὺς μάγους ἀνελὼν καὶ τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα μαθὼν εἰς ἐπιζήτησιν αὐτοῦ ἐπεμψεν, ὅπως καὶ αὐτὸν ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ μάγους κολάσῃ, πρὸς Ἀππίωνα καὶ Ἀννουβίωνα ἔφη· Φαῦστος πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντος² ἄλων αὐτὸν συμμετασχεῖν ἡμῖν ποιήσατε· ἐγὼ δὲ μύρον τι σκευάσω, ἵνα δαιπνήσας καὶ ἀναλαβὼν, τὸ³ ἴδιον χρίσας πρόσωπον τὴν ἐμὴν πᾶσιν ἔχειν δόξην μορφῆν.

CXXXV. Καὶ τοῦ Σίμωνος ταῦτα εἰπόντος Ἀππίων καὶ Ἀννουβίων ἔφη·¹ τί τῶν² σοὶ ἐκ τῆς μηχανῆς ταύτης ἔσται³ κέδρος; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πρῶτον μὲν συλλαβόντες αὐτὸν οἱ ἐμὲ ζητοῦντες παύσονται τῆς κατ' ἐμοῦ ζητήσεως. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ βασιλικῆς χειρὸς ἀναιρεθεῖν, μέγιστον πένθος ἔξουσιν οἱ τούτου παῖδες, οἷτινες ἐμὲ καταλιπόντες προσφυγόντες⁴ τῷ Πέτρῳ συνεργούσιν. Ἀννουβίων δὲ καὶ Ἀππίων κατ' ἰδίαν τὸν Φαῦστον εὐρόντες τὴν ἐπιβουλήν ἐξέφησαν. ὁ δὲ Φαῦστος οὐκ ἐπίστευσεν ἀληθῆ εἶναι τὰ λεγόμενα. συνδειπνήσας δὲ ὁ πατήρ μετὰ Σίμωνος καὶ Ἀππίωνος καὶ Ἀννουβίωνος ἔλαβεν ἐκ χειρὸς τοῦ Σίμωνος τὸ μύρον, καὶ τὸ ἴδιον χρίσας πρόσωπον, τὴν

Cap. CXXXII. 1) Ita etiam Par. οὐκ ἄλλως p. οὐ καλῶς Hom., Epit. — 2) λέγοντα excidit ap. Tischendorfium. — 3) λέγω V et Par. —

4) ὡσπερ noster Hom. Cod. — 5) οὐτῶ O.

Cap. CXXXIII. 1) ὑπεισέδραμε O et Par. — 2) καὶ om. O, ubi dein ὁ

unum esse Deum asserat. Caeterum qui promittit reprehensionem asserentis unum Deum, is vera loquens non idem affirmat. Si enim idem diceret cum eo, qui ementita loquitur, ipse quoque esset mendax: si vero contraria dicere se ostendit, tunc verus est. Non ergo recte praedicatorum unius Dei esse mendacem pronuncias, nisi forte multos deos esse censes. Atqui multos deos esse ego quoque aio. Idem igitur, quod tu, ante disceptationem dico, et pro te potius sum occupatus. Quare non debes de me esse anxius, sed Petrus, quia adhuc contra atque ille sentio. Propterea post disputationem vestram spero, quod veri studiosus iudex deposita anticipatione praevalenti consensurus sim orationi. Haec cum pater dixisset, sensim clamor quidam laudationis a populo exortus est, quoniam ita pater esset locutus.

CXXXIII. Porro Petrus suam de Deo sententiam exposuit, pluraque de monarchia prolocutus cum lacrimis manu advocavit multitudinem; quae cum accessisset, manibus impositis et precibus factis cunctos admonuit, omnesque Deo benediximus. Intro autem irruit aliquis Simoni dicens: Appion Plistonices cum Annubione modo venit Antiochia. Quibus auditis Simon exiit, ut eos exciperet. Quibus auditis pater gavisus Petro dixit: Si mihi permittis, ego quoque ibo salutatum Appionem et Annubionem, quippe qui a prima aetate fuerint mihi amici. Fortasse etiam Annubioni persuadebo, ut de Genesi cum Clemente disputet. Et Petrus Permitto, inquit, et laudo, amici officio te velle satisfacere. Verumtamen mihi cogita, quo modo secundum Dei providentiam undique concurrant, quae ad plene faciendam tibi fidem pertinent aptum pericientia concentum. Hoc autem dixi propter Annubionis adventum tibi cum usus fuit obtingentem. Et pater dixit: Rem ita sese habere et ego profecto video.

CXXXIV. Quibus dictis ad Simonem profectus est. Inventis autem Appione et Annubione ac salutatis consedit. Simon vero audiens quosdam iussu regio adventaturos qui ipsum quaerent quique dicerent Caesarem multis magis interfectis, et de Simone certiore factum ad investigationem illius misisse, ut etiam in illum sicuti in priores praestigiatos animadverteret, ad Appionem et Annubionem infit: Faustum, qui ad nos venit, facite cibum nobiscum sumere; ego autem unguentum quoddam conficiam, ut coenatus et perungens se, cunctis habere formam meam videatur.

CXXXV. Cumque haec Simon dixisset, Appion et Annubion responderunt: Quodnam tibi lucrum veniet ex huiusmodi machinatione? Ac Simon respondit: Primum quidem illo capto qui me quaerunt, investigatione contra me innita desistent. Si vero etiam manu regia sublatus fuerit, magnopere lugebunt filii eius, qui me derelicto ad Petrum sese contulerunt, eique collaborant. Annubion vero et Appion Fausto seorsim reperto insidias significarunt. Sed Faustus non vera esse dicta putavit. Pater enim coenatus cum Simone et Appione et Annubione unguentum ex

Σίμων εὐθὺς ἐξῆλθεν. Etiam Par. εὐθὺς. — 3) καὶ ὁ ρ. ὁ δὲ Ο. — 4) ἐπιτρέπης πορεύομαι V, ἐπιτρέπεις πορεύομαι Par. item Hom. XX, 11, Epit. — 5) Ita etiam noster Hom. Codex (XX, 11), non τε, ut impressum fuit. Cum Codice illic vertimus τε. Inde recte Tischendorfus (p. 89. not. 21) errorem in impressis suspicatus est. — 6) Ita leg. Hom. XX, 11.

Cap. CXXXIV. 1) Sic etiam Hom. XX, 16 et Epit. c. 134, ἐπιδημήσαν-

τας τινος Par. — 2) φαῖστος — ἐλθὼν Ο. — 3) Ita reponendum in Hom. XX, 16 pro ἀναλαβῶν τι. Noster Hom. Codex ἀναλαβῶν τί (sic) exhibet.

Cap. CXXXV. 1) Scr. φασί c. Epit., ἐφην Hom. XX, 17, ubi solus Annubion narrat. — 2) Ita et Hom. XX, 17. ἄρα Epit., οὖν Par. — 3) ἐστὶ Hom. ibid., quod bene quadrat ad antecedens νῦν. Nihil certe in Hom. textu corrigendum. — 4) προσφυγόντες oportune om. Ο.

τοῦ Σίμωνος προσελάβετο μορφὴν. πλὴν ἐν μέσῳ γε νυκτὶ ἀναστὰς ὁ Σίμων τὴν ἐπὶ Ἰουδαίαν ἐποιεῖτο φυγὴν.

CXXXVI. Ἡμεῖς δὲ οἱ συνόντες τῷ Πέτρῳ δι' ὅλης νυκτὸς ἐπαλλήλως πυνθανόμενοι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ χαρᾶς τῶν λεγομένων νήφοντες ἐνυκταρεύσαμεν. ἤδη δὲ πῶς νυκτὸς ὑπαυγαζομένης Πέτρος ἐμβλέψας ἐμοὶ τε καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου ἔφη· διαπορῶ, τί ἔδοξεν τῷ ὑμέτερῳ πατρί, καὶ λέγοντος τοῦτο ἦκεν ὁ πατὴρ ἀντόθι τὸν Πέτρον ἡμῖν περὶ αὐτοῦ διαλεγόμενον καταλαβὼν· καὶ ἀθυμοῦντα ἰδὼν, προσαγορεύσας ἀπειλογήσατο,¹ δι' ἣν αἰτίαν ἔξω κεκοίμῃται. ἡμεῖς δὲ ἐμβλέποντες αὐτῷ ἐξεστήκαμεν² τὸ εἶδος Σίμωνος ὁρῶντες, φωνῆς δὲ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀκούοντες Φαύστου. καὶ δὴ φευγόντων ἡμῶν αὐτὸν ἐξεπέπληκτο ὁ πατὴρ ἐπὶ τῷ³ οὕτως ἀπηνώως καὶ ἐχθροδῶς αὐτῷ χρῆσθαι. μόνος δὲ Πέτρος τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ ὁρῶν μορφὴν πρὸς ἡμᾶς ἔφη· τίτος ἕνεκα βδελυσσόμενοι ἀποθνήσθε τὸν ὑμέτερον πατέρα; ἡμεῖς δὲ καὶ ἡ μήτηρ ἔφαμεν· Σίμων ἡμῖν οὕτως φαίνεται φωνὴν ἔχων τοῦ ἡμετέρου πατρὸς. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ὑμῖν μὲν ἡ ἀμάγευτος αὐτοῦ φωνὴ μόνη⁴ γινώριμὸς ἐστίν, ἐμοῦ δὲ τοῖς ἀμαγεύτοις ὀφθαλμοῖς καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ὡς ἐστίν ὁράται, ὅτι μὴ ἐστίν Σίμων, ἀλλὰ Φαῦστος ὁ ὑμέτερος πατήρ. τότε δὴ προσεμβλέψας καὶ τῷ πατρί ἔφη· τὸ γνήσιόν σου εἶδος αὐτοῖς οὐ φαίνεται, ἀλλὰ Σίμωνος τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ ἡμῖν ἐχθίστου.

CXXXVII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου διαλεγόμενου ἐπισήει τις τῶν προῦδων ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἐληλυθὼς λέγων Πέτρῳ· εἰδέναι σε θέλω, κύριέ μου, ὅτι Σίμων ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὅτε ὑπῆρχεν,¹ δημοσίᾳ πολλὰ τεράστια ποιῶν οὐδὲν ἄλλο προσδιελέγετο ἢ σε πρὸς αὐτοὺς πρὸς μῖσος² ποιῶν, μάγον τε ὀνομάζων καὶ γύητα καὶ μαιφόνον, καὶ πρὸς τοσοῦτον αὐτοὺς μῖσος παρεσκευάσεν, ὡς γλίχασθαι πάντα ἄνθρωπον τῶν ἐκεῖ ἐπιδημησάντων³ τῶν σαρκῶν αὐτῶν ἀπογεύσασθαι σου. ἡμεῖς δὲ πολὺ κατὰ σοῦ βρούχουσαν τὴν πύλιν ἐωρακότες ἦλθομεν τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Καίσαρος πεμφθεὶς⁴ βασιλικῶς πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον· οἱ ἀναζήτησιν Σίμωνος μαθῶν, ὅτι φυγὰς εἰς Ἰουδαίαν ἐπορεύθη, καὶ αὐτὸς εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ἀπέηλθεν, ἵνα κατὰ τὴν πρόσταξιν Καίσαρος⁵ τιμωρήσῃται αὐτόν.

CXXXVIII. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν πατέρα· αὐτὸς ἰδίῳις ὡσὶν ἀκήκοας τῶν προῦδων ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐληλυθόντων καὶ εἰπόντων, ὡς ἐκεῖ γεγονὼς Σίμων¹ ἰσχύρως τοὺς ὄχλους κατ' ἐμοῦ παρώξυνε, μάγον καὶ μαιφόνον, πλάνον τε καὶ γύητα ἀπυκαλῶν.² ποίησον οὖν ὡς ἐγὼ σοι λέγω, καταλιπὼν Κλίμεντα παρ' ἐμοῖ, καὶ προλαβὼν ἡμᾶς εἰς Ἀντιόχειαν³ μετὰ τῆς συμβίου σου, ἔτι δὲ καὶ Φαυστίνου καὶ Φαυστινιανοῦ τῶν υἱῶν σου. συνέσονται δὲ σοι καὶ ἄλλοι τινές, οὓς ἐγὼ κρινῶ δυνατοὺς ὑπουργῆσαι τῷ ἐμῷ θελήματι. μετὰ τούτων ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος, ἐν ὕσφ ὡς Σίμων φαίνη, δημοσίᾳ κήρυξον τὴν σεαυτοῦ μετάνοιαν.

CXXXIX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος οἶδα, ἔφη ὁ πατήρ, ὅτι βούλη,¹ διὸ μὴ κάμνε. ἐμοὶ γὰρ οὐχ ἤτευν μελήσει ἐκεῖσε ἐλθόντι διαλεχθῆναι, ἢ χρὴ περὶ σοῦ διαλέγεσθαι. καὶ δὴ τοῦ πατρὸς ὑπὸ νύκτα μεθ' ὧν ἐκέλευσεν Πέτρος σὺν τῷ Ἀννουρίῳ ὁρμήσαντος ἐπὶ τὴν πλησίον Ἀντιόχειαν ἦλθεν. καὶ σταῖς ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς εἶπεν πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ· ἐγὼ Σίμων ταῦτα ὑμῖν κηρύσσω· ὁμολογῶ ἀδίκως καταψεύσασθαι Πέτρον· οὐκ ἐστὶ πλάτος, οὐ μαιφόνος, οὐ γύης, οὐδε ὅσα περὶ αὐτοῦ ποτὲ φαῦλα ἔλεγον.²

Simonis manu accepit, ac propria facie uncta, induit formam Simonis. At media nocte exurgens Simon in Iudaeam fuga se subtrahit.

CXXXVI. Nos autem, qui cum Petro eramus, continuo interrogando ob voluptatem atque suavitatem dictorum totam noctem vigiles permanimus. Et cum iam auroresceret, Petrus me ac fratres meos intuens dixit: Haesito, quid patri vestro visum sit. Hoc Petro dicenti pater intervenit, repperitque eum nobis de se loquentem. Quem cum maerentem videret, post salutationem ad se ipsum excusandum exposuit, quam ob causam foris dormisset. Nos vero eum intuentes expavimus, vultum quidem Simonis videntes, vocem autem Fausti patris nostri audientes. Et cum eum fugeremus, obstupuit pater, quod tam austere ac inimice cum eo ageremus. Solus autem Petrus formam eius naturalem vidit nobisque dixit: Cur execrantes refugitis a patre vestro? Cui nos una cum matre respondimus: Simon iste nobis esse videtur vocem habens patris nostri. Et Petrus dixit: Vobis quidem vox eius praestigiis non mutata sola cognoscitur; verum oculis meis non fascinatis vultus quoque, qualis est, apparet, quia non est Simon, sed Faustus pater vester. Tum iam patrem respexit eique dixit: Propria facies illis in te non apparet, sed Simonis protervisissimi nobisque inimicissimi.

CXXXVII. Haec Petro loquente advenit quidam ex iis, qui Antiochiam praemissi fuerant, eique dixit: Scire te volo, mi domine, Simonem, cum Antiochiae esset, publice multa portentosa facientem, nihil aliud operam dedisse, quam ut te odiosum illis redderet, quem magum nominabat, et praestigiatorem et caede multa pollutum, ut quivis eorum desiderio anhelet vel carnibus tuis vescendi. At nos multum contra te fremere civitatem intuiti venimus, ut nunciaremus tibi. Sed et homo regius a Caesare quaerendi Simonis gratia ad provinciae praesidem missus, audiens illum fuga in Iudaeam petivisse ipse quoque ad eum quaerendum abiit, ut ex Caesaris praecepto poenas de eo capiat.

CXXXVIII. Quibus auditis Petrus ad patrem dixit: Ipse auribus tuis audisti ex iis qui cum praecessissent venerunt Antiochia et narrarunt, quomodo Simon illic versatus multitudinem adversus me vehementer concitarit, magum et caede pollutum, platumque ac praestigiatorem nuncupans. Fac ergo quae tibi praecipiam, et Clemente apud me relicto, cum uxore tua et Faustino ac Faustiniانو, filiis tuis, praecede nos Antiochiam. Erunt autem tecum et alii quidam, quos ad adiuvandum meum consilium idoneos credidero. Quando igitur simul cum iis Antiochiae versaris et Simon quidem esse videris, palam praedica poenitentiam tuam.

CXXXIX. Quae cum Petrus dixisset: Scio, inquit pater, quid velis, quare ne labores. Nam curae mihi erit, cum illic venero, ut de te loquar, quae annuntiare me oportet. Et cum pater sub noctem cum iis, quos Petrus ordinaverat, simul cum Annubione perrexisset, ad vicinam Antiochiam venit. Et stans in medio foro ad populi multitudinem dixit: Ego Simon haec vobis annuncio: atque fateor, me inique de Petro mentitum esse: non est ille deceptor, nec caede pollutus, nec praestigiator, nec quae alia

Cap. CXXXVI. 1) Idem est in Hom. XX, 12. In Epit. nostri Cdd. BCD et Par. (pergens τὸ δεῖ) ἀπελογησατο. — 2) ἐξείσθηκαί μεν O et Par. — 3) τὸ V et Par. — 4) μόνη om. O.

Cap. CXXXVII. 1) Hinc compleas eandem periodum in Hom. XX, 18 mancam, ut etiam Tisch. notavit, qui idem statuit verba: οὐδὲν ἄλλο usque προῶν propter ὁμοιοτέλευτον male in Hom. excidisse. — 2) μῖσους O. — 3) τῶν ἐκεῖ ἐπιδημήσαντά σε OV. Coniecturae

nostrae favent Hom. XX, 13. Contra Tischendorfus edidit τὸν ἐκεῖ ἐπιδημήσαντα, abiecto σε, quod in cod. Par. sequitur pariter atque in nostris. — 4) τις inserit Epit. — 5) τοῦ καίσαρος O, non item Par.

Cap. CXXXVIII. 1) ὁ Σίμων O. — 2) με adiungit O. — 3) τὴν Ἀντιόχειαν O et Par.

Cap. CXXXIX. 1) βούλει O et Par. — 2) Ord. inv. ποτὲ γὰρ περὶ

δέομαι ὑμῶν ἀντὸς ἐγὼ, ὁ τοῦ πρὸς ὑμᾶς μίσους αἷτιος ἀντῷ γεγονώς, παύσασθε³ μισοῦντες αὐτόν. τοῦ γὰρ πρὸς σωτηρίαν κόσμου ἐπιφανέτος υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἀψευδής ἐστὶν ἀπόστολος. διὸ καὶ αὐτὸς συμβουλεύω ἀντῷ ὑμᾶς πείθεσθαι περὶ ὧν κηρύσσει,⁴ ἐπεὶ πᾶσα ὑμῶν ἢ πόλις ἄρδην ἀπολεῖται. δι' ἣν δὲ αἰτίαν ὑμῖν ταῦτα ὡμολόγησα, εἰδέναι ὑμᾶς⁵ θέλω. ταύτη τῇ τυκτὶ ἄγγελοί με τοῦ θεοῦ τὸν ἀσεβῆ, ὡς ἐχθρὸν ὄντα τῷ τῆς ἀληθείας κήρυκι, δεινῶς ἐμαστίγον. παρακαλῶ οὖν μηδ' ἂν αὐτὸς ἐγὼ ἄλλοτε ἐλθὼν κατὰ Πέτρου ἐπιχειρῶ λέγειν ἀποδέξησθε με. ἐξομολογοῦμαι γὰρ ὑμῖν· ἐγὼ μάγος, ἐγὼ πλάτος, ἐγὼ γόης, ἀλλὰ μετανοῶ.⁶ ἔστι γὰρ ἴσως μετανοία ἀπολοῦσαι τὰ προπεπραγμένα μοι⁷ ἁμαρτήματα.

CXL. Ταῦτα εἰπὼν ὁ πατὴρ δημοσίᾳ ὡς ἐκ προσώπου Σίμωνος καὶ Πέτρου εὐλογήσας τὴν πᾶσαν Ἀντιοχείων πόλιν εἰς πόθον¹ μετέθηκεν. καὶ ἐκ τούτου πάντα² ἐπιθυμῶν ἰδεῖν³ αὐτόν ἀπήγγελλον· ἐπίους καὶ χαλεπαίνοντα· ἀντῷ ὡς Σίμωνι, δι' ἣν πρὸς Πέτρον εἶχον ὑπερβάλλουσαν στοργήν, καὶ χεῖρας θέλειν ἐπιβαλεῖν Φαύστῳ⁴ ὡς Σίμωνι. διὸ μήπως ἀναιρεθῆ δεδουκῶς, ἐξαντῆς ἐλθεῖν πέμπας ἡξίου τὸν Πέτρον, ὅπως αὐτόν ζῶντα ἐπικαταλάβῃ, καὶ τῇ πόλει ἀκμαζούσῃ πόθῳ τῷ πρὸς αὐτόν εὐκαιρῶς ἐπιφανῆ. Πέτρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, πρὸς τὸ ἐκκλησιάζειν πλείστους συναγαγὼν, καὶ ἐπίσκοπον καταστήσας βαπτίσας τε καὶ ἰασάμενος, ἡμερῶν ἐπιμείνας τριῶν τῇ Λαοδικείᾳ, ἐπὶ τὴν πλησίον ὁρμήσειν⁵ Ἀντιόχειαν ἔσπευσεν.

CXLI. Καὶ δὴ τὴν πόλιν καταλαβὼν, ἅπαν τὸ πλῆθος προσδραμὼν μετὰ χαρᾶς ὑπεδέξατο αὐτόν ὡς ὄντα τῆς ἀληθείας κήρυκα καὶ ἀπόστολον. προσευξάμενος δὲ καὶ ἐπιθεῖς αὐτοῖς τὰς χεῖρας,¹ πάντα τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσε, καὶ ἔτα θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν εὐαγγελισάμενος καὶ πολλὰ διδάξας αὐτοὺς περὶ μοναρχίας πρὸς τὴν ξενίαν ἀπήγειμεν. γνοὺς δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ ἀποστόλου, προσδραμὼν κατεφίλησε τὰ ἴχνη αὐτοῦ, παρακαλῶν αὐτόν λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὅπως τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μορφὴν τοῦ σώματος ὁμοῦ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπολαβὼν, κοινωνὸς τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν² μυστηρίων γένηται. καὶ ὁ Πέτρος πρὸς αὐτόν ἔφη· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ³ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, εἶπεν· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται.⁴ καὶ⁵ κατὰ τὴν πίστιν σου γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν τοῦτον κατήχησεν. ἐσπέρας δὲ γενομένης μεταλαβόντες τροφῆς ὑπνώσαμεν αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν.

CXLII. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς ὁ Πέτρος ὀρθριώτερον καὶ προσευξάμενος μετεκαλέσατο τὸν πατέρα ἡμῶν ἅμα¹ καὶ ἡμᾶς λέγων· σήμερον, ὦ ἀδελφοί, μεγάλη χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ τῇ θεοδορήτῳ ἀναγεννήσει τοῦ καλοῦ γέροντος Φαύστου. καὶ παραλαβὼν ἡμᾶς ἐξήγειμεν κατὰ ἀνατολὰς τῆς πόλεως, ἐνθα ὑπάρχουσιν ὕδατα καθαρὰ² καὶ μόνον τὸν πατέρα ἡμῶν λαβὼν ἰδίᾳ κατηχήσας τε πύλλα καὶ διδάξας αὐτόν τὰ περὶ θεοῦ³ καὶ τῆς διὰ σαρκὸς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίας ἐβάπτισεν αὐτόν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ⁴ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας καὶ⁵ εὐλογήσας μετέδωκεν αὐτῷ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων.⁶ καὶ ἡμεν ὁμοῦ⁷ οὖν οἱ πάντες ἀγαλλιώμενοι⁸

αὐτοῦ ἔλεγον O et Pat. — 3) παύσασθαι V. — 4) κηρύσσω Hom.

XX, 19. — 5) ὑμᾶς des. in V. — 6) Voco. ἀλλὰ μετανοῶ desiderantur

cuncta de eo mala protuli. Obsecro ego vos ipse, qui odii vestri contra eum noxius sum auctor, ut id deponatis. Nam Dei filii qui propter mundi salutem apparuit, iste est verus apostolus. Quapropter et ipse suadeo, ut ei credatis in iis, de quibus praedicat, alioquin oppidum vestrum funditus peribit. Verum enim vero scire vos volo, cur haec confitear. Dei Angeli me impium, quod inimicus essem nuntio veritatis, hac nocte vehementer flagellarunt. Hortor ergo ne recipiatis me, etiamsi alias veniens Petrum calumnier. Confiteor enim vobis: egomet ipse sum magus, ego deceptor, ego praestigiator, sed poenitet me. Sic forsitan licet, peccata prius a me commissa poenitentia delere.

CXL. Haec cum pater publice quasi ex persona Simonis dixisset et Petrum laudasset, universam Antiochiensium civitatem ad illius desiderium convertit. Et ex eo tempore cunctos optare nuntiarunt eum videre; nonnullos etiam ob nimium in Petrum amorem in eum saevientes ut in Simonem, adeo manus iniicere velle Fausto ut Simoni. Qua propter timens, ne perimeretur, per legatum a Petro petiit, ut eum nancisceretur vivum et in urbem desiderio illius flagrantem opportune adventaret. Quibus cognitis Petrus ad deliberandum in concione multitudinem coegit, et episcopo ordinato postquam per tres dies Laodiceae baptizaverat atque sanaverat, ad vicinam Antiochiam pergere properavit.

CXLI. Et quidem cum ad urbem pervenisset universus populus accurrens cum gaudio ipsum excepit tanquam veritatis praeconem et apostolum. Precibus autem fuis et manibus super eos positis universis male habentibus attulit medicinam, cumque unum Deum in tribus personis annunciasset pluribusque eos de unius numinis principatu docuisset, ad hospitium abivimus. Intelligens autem pater noster apostolum adesse, accurrit ac vestigia eius osculatus est rogans, ut sancto baptismo consummaretur, quo antiquam animae pulcritudinem et formam corporis simul reciperet sancto baptismo, fieretque particeps intemeratorum et vivificorum Christi mysteriorum. Ac Petrus ad eum dixit: Dominus noster Iesus Christus Dei filius dixit: *Qui crediderit et baptisatus fuerit salvus erit et secundum fidem tuam fiat tibi sicut vis.* Ac multa alia ex divinis scriptis eum docuit. Ac vesper cum adesset cibo sumpto Deum laudantes atque orantes somno nos dedimus.

CXLII. Sequenti vero die Petrus iterum maturius surgens cum orasset, patre una nobiscum accersito dixit: Hodie, fratres, magnum gaudium orietur in caelo propter divinum munus renascentiae boni senis Fausti. Cumque nos assumpsisset egressi sumus ad loca orientalia civitatis ubi sunt aquae purae; solumque patrem nostrum seorsim sumens multisque instituens tradensque illi doctrinam de Deo eiusque in carne ad nos adventu baptizavit eum in nomine patris et filii et spiritus sancti, cumque panem accepisset, gratias egisset ac benedixisset sacra, intemerata atque vivifica mysteria ei impertivit. Et pariter cuncti noctu ac interdium exultabamus in Domino de patris nostri regeneratione sacro baptismate instau-

in Hom. XX, 19. — 7) μοι om. O.

Cap. CXL. 1) τὸν ἐκείνου πόθον Epit. — 2) Ita corrigo lectionem Codd. πάντες. — 3) ἰδεῖν deest in O. Tum Par. ἐπήγγελον, sed ἀπήγγ. etiam Mon. — 4) τῷ φαύστῳ O Mon. et Par. — 5) ὁρμήσειν om. O, sed habet etiam Par.

Cap. CXLI. 1) τὰς χεῖρας αὐτοῖς ord. O et Mon. — 2) τοῦ Χριστοῦ O cum Par. et Mon. — 3) ὁ om. O et Mon.

— 4) Marc. 16, 16. Matth. 9 et 15. — 5) καὶ om. O et Mon.

Cap. CXLII. 1) ἄμα δὲ O et Par. et Mon. — 2) ὕδατα πολλὰ καὶ καθαρὰ O et Par. et Mon., ὕδατα πολλὰ τε καὶ καθαρὰ Epit. c. 142. — 3) τοῦ Θεοῦ O et Par. et Mon. — 4) καὶ om. O — 5) καὶ des. in O. — 6) τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων O et Mon. et Par. — 7) ὁμοῦ om. V., Par. et Mon. om. οὖν. — 8) ἀγαλλόμενοι O et Mon. —

ἐν κυρίῳ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννήσει, ἔτι τε καὶ τὸν θεῖον λόγον παρὰ Πέτρου ἀκρῶνται καὶ ποιήσαντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ χρόνον τινὰ πᾶσι κατάδηλα γέγονε τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων ἡμεῖν στόμασιν διαπαντός· καὶ ἐθαύμαζον πάντες ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν ἡμῖν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς βοήθειαν ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ ἡμῶν [ἐμεγάλυνον]⁹ τῶν μακρῶ χρόνῳ ἀπ' ἀλλήλων χωρισθέντων καὶ τεθνᾶναι νομισθέντων.

CXLIII. Καὶ τούτου βουμένου κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, μαθὼν τὰ καθ' ἡμᾶς ὃ τῆς Ἀντιοχείων ἡγεμόν καὶ¹ πάντα τὰ συμβεβηκότα τῷ τε πατρὶ ἡμῶν καὶ τῇ μητρὶ καὶ ὅτι βασιλικῷ γένους ὑπάρχουσιν, ἀνήγαγεν ταῦτα πάντα ἀκριβῶς τῷ βασιλεῖ Τιβερίῳ. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, οἷα συνέβη Φαύστῳ τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ συγγενεῖ, ἐκέλευσε τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἀντιοχείας τὸ τάχος ἀποστεῖλαι αὐτὸν ἅμα καὶ τῆς μητρὸς ἡμῶν. δεξάμενος δὲ ὁ ἡγεμόν τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν, προσκαλεσάμενος τὸν πατέρα ἡμῶν καὶ τὴν μητέρα μετὰ πολλῆς τιμῆς² καὶ δορυφορίας πρὸς τὸν Καῖσαρα Τιβέριον τούτους ἀπέστειλε. θεασάμενος δὲ ὁ Καῖσαρ τὸν τε³ πατέρα ἡμῶν καὶ τὴν μητέρα καὶ ἐπιγνούς αὐτούς, μαθὼν δὲ καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς ἐξέστη ἐπὶ τούτο,⁴ καὶ ἐπιπεσὼν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἔκλαυσε σφόδρα. ἐπισχὼν δὲ τοῦ πένθους ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον· συγχαριτέ μοι πάντες καὶ κοινὴν ἐορτὴν κρυτήσωμεν ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει Φαύστου καὶ Ματθιδίας,⁵ ὅτι νεκροὶ νομιζόμενοι ἀνέστησαν, καὶ ἀπολωλότες εὐρέθησαν. καὶ ποιήσας εὐωχίαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ Καῖσαρ μεγάλως αὐτούς ἐφιλοφρόνησεν. καὶ τῇ ἐπιούσῃ προσκαλεσάμενος τὸν πατέρα ἡμῶν καὶ τὴν μητέρα δέδωκεν αὐτοῖς χρήματα πολλὰ καὶ ἱματισμὸν παιδᾶς τε καὶ παιδίσκας καὶ περιουσίαν ἄφατον. ὑπῆρχον δὲ ἐν μεγάλῃ δόξῃ τιμώμενοι παρὰ πάντων, εὐσεβῶς βιοῦντες, καὶ πολλὰ τοὺς πτωχοὺς εὐεργετοῦντες καθ' ἑκάστην. ζήσαντες δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς τοῖς δευτέροις διανείμαντες ἐν γῆρει⁶ καλῶ πρὸς τὸν θεὸν ἐξεδήμησαν μετῴμιον καλὸν τὸν ἑαυτῶν βίον καταλιπόντες τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων.

CXLIV. Ἐγὼ μὲν τοὶ Κλήμης καὶ Ἀκύλας καὶ Νικήτης ἐμείναμεν μετὰ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐν τῷ θείῳ κηρύγματι πλείστους κόμους καὶ πόλεις¹ εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Πέτρος δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος πολλοὺς ἀσθενεῖς θεραπεύσας καὶ δαμονιώντας² ἰασάμενος, νεκροὺς τε³ πολλοὺς ἀναστήσας τῇ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δυνάμει, κατὰ πόλεις καὶ χώρας παραλαβὼν με μέχρι Ῥώμης αὐτῆς κατήλθεν κακεῖ κηρύξαι τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. παραγεγόμενος δὲ καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει καθ' ἑκάστην ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν τοῖς οἴκοις τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ πολλοὺς προσήγαγεν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τῷ Χριστῷ μεγάλους τε καὶ μικροὺς, ἔπειτα καὶ τῶν εὐγενίδων γυναικῶν τὰς περιφανεῖς, ὥστε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μικροῦ δεῖν προσδραμεῖν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι καὶ πιστεῦσαι πάντας τῷ θεῷ διὰ τῆς τοῦ ἀποστόλου διδασκαλίας.

CXLV. Ἀλλὰ Πέτρος¹ ὁ μακάριος τοῦ κυρίου² ἀπόστολος, ὃ³ διὰ τὴν ἀληθινὴν⁴ πίστιν καὶ τὴν ἀσφαλεστάτην αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ὑπόθεσιν τῆς ἐκκλησίας θεμέλιος εἶναι ὀρισθεὶς καὶ δι' αὐτὸ τούτο ὑπ' αὐτοῦ⁵ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἀψευδεῖ στόματι μετονομασθεὶς Πέτρος· ἡ ἀπαρχὴ τοῦ κηρίου ἡμῶν· ὁ τῶν ἀποστόλων πρῶτος, ᾧ

rata, sed etiam inod Petri hincina... Can igitur per aliquod tempus...

Quod cum in tota hinc esset... Antiochia p... de 1000 annis...

Caesar... et Julia et Victoria... Petrus...

... hinc... hinc...

... hinc... hinc...

... hinc... hinc...

πρώτῳ⁶ ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἀπεκάλυψεν· ὃν ὁ Χριστὸς εὐλόγως ἐμακάρισεν· ὁ κλητὸς καὶ ἐκλεκτὸς καὶ συνέστιος καὶ συνοδοιπὸρος· ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς· ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἰκατότερος φωτίσαι καλευσθεῖς⁷ — καὶ δὴ μέχρι ποῦ μηκύνω τὸν λόγον, μὴ βουλόμενος σημῆσαι τὸ λυπῶν,⁸ ὃ ἐξ ἀνάγκης καὶ βραδὺ πάντως εἰπεῖν με δεῖ· οὗτος αὐτὸς διὰ τὴν ἄμετρον πρὸς ἀνθρώπους στοργὴν σαφῶς δημοσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ αἰῶνος,⁹ τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν ὅλα τῷ κόσμῳ μηνύσας βασιλέα, μέχρῃς ἐνταῦθα τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, θεοβουλήτῳ διδασκαλίᾳ σώζων ἀνθρώπους, πρὸς αὐταῖς ταῖς ἡμέραις, αἷς ἤμελλε βιαίῳ τελευτᾶν θανάτῳ, συνηθροισμένων τῶν ἀδελφῶν αἰφνιδίως λαβόμενός μου τῆς χειρὸς ἐγερωθεῖς¹⁰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἔφη·

CXLVI. Ἀκούσατέ μου, ἀδελφοὶ καὶ σύνδιουλοι· ἐπεὶ, ὡς ἐδιδάχθη ἀπὸ τοῦ ἀποστείλαντός με κυρίου τε καὶ διδασκάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τοῦ θανάτου μου ἡγγίκασι ἡμέραι, Κλήμεντα τοῦτον ἐπίσκοπον ὑμῖν χειροτονῶ, ᾧ τὴν ἐμὴν τῶν λόγων πιστεύω καθέδραν, τῷ ἀπ' ἀρχῆς μοι μέχρι τέλους¹ συνοδεύσαντι καὶ οὕτως² πασῶν μου τῶν ὁμιλιῶν ἐπακούσαντι, ὅς³ ἐν πᾶσι πειρασμοῖς μου⁴ κοινωνήσας τῇ πίστει προσκαρτερῶν εὐρέθη, ὃν πλεῖον πάντων πεπεῖραμαι θεοσεβῆ, σώφρονα, φιλόανθρωπον, ἀγαθόν, πολυμαθῆ, ἀγνόν,⁵ δίκαιον, μακρόθυμον, καὶ γενναίως εἰδύτα φέρειν τὰς ἐνίων τῶν κατηχουμένων ἀχαριστίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεύειν καὶ λύειν, ἵνα περὶ παντὸς οὗ ἂν⁶ χειροτονήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδουγματισμένον ἐν οὐρανοῖς. δῆσει γὰρ ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδῶς κανόνα. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε ὡς γνόντες, ὅτι ὁ τὸν ἀληθείας προκαθεζόμενον λυπῶν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν πατέρα τῶν ὅλων παροργίζει· οὗ εἵνεκεν οὐ ζήσεται. καὶ αὐτὸν οὖν δεῖ τὸν προκαθεζόμενον ἱατροῦ τύπον ἐπέχειν, οὐ θηρίου ἀλόγου θυμὸν ἔχειν.

CXLVII. Αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος ἐγὼ πρυσπεσὼν ἐδεόμην αὐτοῦ, παραιτούμενος τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν τε καὶ ἐξουσίαν.¹ ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· περὶ τούτου μὴ με² ἀξίον· τοῦτο γὰρ γενέσθαι δέδοκται μοι,³ ὅτι ἡ τοιαύτη καθέδρα οὐ φιλακαθεδρουῦντος τολμηροῦ χρείαν ἔχει, ἀλλ' εὐλαβοῦς τὸν τρόπον καὶ φιλομαθοῦς τὸν λόγον. δὺς δὲ τὸν κρείττονα, ὅς ἐμοί σου πλεον συνώδευσε καὶ τῶν λόγων⁴ ἐπήκουσε καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἐκμεμάθηκε, καὶ οὐκ ἀναγκάσω σε καλῶς ποιεῖν οὐ θέλοντα. ἀλλ' οὐ δυνήσῃ νῦν τὸν⁵ σου κρείττονα παρασχεῖν. σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν ἢ κρείττων ἀπιρχή. πλὴν καὶ τὸ ἕτερον λογισαί, ὅτι εἰ κίνδυνον τῆς ἀμαρτίας φοβούμενος οὐκ ἀναδέχει τῆς ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν εὐ ἴσθι εἰδῶς ὅτι πλεῖον ἀμαρτάνεις, ὅς⁶ τοῖς θεοσεβέσιν ὥσπερ πλέουσι καὶ κινδυνεύουσι βοηθεῖν δυνάμενος οὐ θέλεις διασκοπῶν μόνον τὸ ἴδιον καὶ οὐ τὸ κοινῇ πᾶσι συμφέρον. ὅτι δὲ τὸν κίνδυνον πάντως⁷ ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμοῦ τοῦτο ἀξιούντος καὶ μὴ παινομένου⁸ εἰς τὴν τῶν πάντων βοήθειαν, ὀρθῶς ἐπίστασαι.⁹ ὅσῳ¹⁰ οὖν μοι ταχύτερον συνευδοκήσεις, τοσοῦτόν με τῆς ἀθυμίας κουφίσεις.

CXLVIII. Οἶδα δὲ καὶ αὐτὸς, ὡς Κλήμη, λύπας καὶ ἀθυμίας καὶ κινδύνους καὶ φόγους τοὺς ἐξ ἀπαιδευτῶν ὄχλων σοι συμβησομένους, οὓς

αὐτοῦ O et Mon. — 6) πρώτος O et Mon. — 7) καὶ κατορθῶσαι συνηθεῖς add. Ep. Clem. Hom. c. l. — 8) Sic OV et Mon.; at fortasse λοιπὸν scribendum.

rata, sed etiam quod Petri divinum sermonem auscultabamus. Cum igitur per aliquod tempus una ageremus, omnibus patuerunt res nostrae et in omnium ore versabamur; cunctique admirabantur universa, quae nobis contigerant, Deique erga nos patrocinium in nostra recognitione celebrabant, quippo qui per multum tempus ab altero alter fuissemus separati ac perisse putaremur.

CXLIII. Quod cum in tota urbe esset pervulgatum, Antiochiae praesul de nobis audiens et quae patri ac matri acciderant esseque eos regiae stirpis, cuncta ad Tiberium Imperatorem accurate rettulit. Imperator vero iis cognitis, quae Fausto proprio ipsius affini evenerant, Antiochiae praesuli mandavit, ut eum simul cum matre nostra quam celerrime mitteret. Et regio iussu accepto praeses patrem nostrum et matrem accessivit magnoque cum honore ac satellitio eos ad Tiberium Caesarem misit. Intuitus autem Caesar patrem nostrum et matrem agnitis eis cum quae ipsis acciderant audiisset, de re obstupuit, ac cervicem eius complexus acriter flevit. Cohibito autem luctu ad senatum ait: Gaudete mecum omnes et commune festum agamus propter inventionem Fausti et Matthidiae quod cum mortui putarentur revixerunt cumque periissent reperti sunt. Ac Caesar epulo illa die facto vel benignissime eos tractavit. Ac sequente die cum patrem nostrum et matrem accersisset, multam eis dedit pecuniam et vestimenta et servos ancillasque et luxum ineffabilem. Erant autem cum magna gloria ab omnibus honorati pie viventes multumque pauperibus quotidie beneficia erogantes. Cumque non exiguum tempus vixissent, omnibus quae supererant inter egenos partitis, in bona senectute ad Deum emigrarunt, reipublicae Romanae vita sua pulchrae recordationi relicta.

CXLIV. Caeteroquin ego Clemens et Aquila et Nicetas cum Petro apostolo mansimus plurimis pagis ac oppidis divina praedicatione veritatis sermonem evangelizantes. Petrus autem Christi apostolus multos aegros curans daemónicosque sanans ac complures mortuos domini Iesu Christi potestate in vitam revocans, per oppida et regiones secum me ducens usque ad ipsam Romam devenit, ut illic quoque veritatis sermonem praedicaret. Et cum in Urbem venisset, in synagogis et domibus quotidie docuit sermonem veritatis, multosque sacro baptismo ad Christum perduxit divites pauperesque, deinde etiam mulierum claras, ut non ita multo post paucum abesset, quin omnes ad sacrum baptismum accederent et Deo crederent per apostoli doctrinam.

CXLV. At Petrus sanctus Domini apostolus, qui propter veram fidem et firmissimam doctrinae suae basim Ecclesiae fundamentum esse definitus est, atque ob id ab ipso domino nostro Iesu Christo vero Deo ore non fallaci transnominatus est Petrus; primitiae Domini nostri; apostolorum primus, cui primo Pater filium revelavit: quem Christus merito

9) [ἐμεγάλυνον] transcripsi ex Epit. o. 142, reformavi que subinde lectionem Codd. O V. τοὺς μακρῶ χρόνῳ ἀπ' ἀλλήλων (ἐπ' ἀλλήλων V) χωρισθέντας καὶ τεθνήσκει νομισθέντας. Tisch. verbis, quae etiam in Par. et Mon. reperit, τοὺς-χωρισθέντας et νομισθέντας non mutatis in fine periodi supplevit ἐμεγάλυνον.

Cap. CXLIII. 1) Par. κατὰ. — 2) πολλῆς τιμῆς καὶ δόξης: his verbis exit fragmentum Tischendorffii Parisinum. — 3) τε om. O et Mon. — 4) Mon.

ἐπὶ τούτῳ. — 5) Ματιδίας O et Mon. — 6) γῆρα O et Mon.

Cap. CXLIV. 1) χώρεσιν O in textu, ἰσως πόλεσιν ad oram. Habet πόλεσιν etiam Mon. — 2) δαιμονώνας O et Mon. sec. manu. — 3) Mon. δέ.

Cap. CXLV. 1) Ἀλλὰ Πέτρος O, Πέτρος τε V. Manus recentior in Cod. Ottoboniani margine scripsit: Ἡ ἐπιστολή Κλήμεντος πρὸς Ἰακώβον. Nulla textus sectio. — 2) Χριστοῦ O et Mon. — 3) ὁ om. O et Mon. — 4) ἀληθῆ O et Mon. — 5) ὑπὸ p. ὑπ

πρώτῳ⁶ ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἀπεκάλυψεν· ὃν ὁ Χριστὸς εὐλόγως ἐμακάρισεν· ὁ κλητὸς καὶ ἐλεκτὸς καὶ συνέστιος καὶ συνοδοιπὸρος· ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς· ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἰκανότερος φωτίσαι καλεσθεῖς⁷ — καὶ διημέριον μὴ κύνω τὸν λόγον, μὴ βουλόμενος σημῆναι τὸ λυπῶν,⁸ ὃ ἐξ ἀνάγκης καὶ βραδὺ πάντως εἰπεῖν με δεῖ· οὗτος αὐτὸς διὰ τὴν ἄμετρον πρὸς ἀνθρώπους στοργὴν σαφῶς δημοσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος ποιηροῦ αἰῶνος,⁹ τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν ὅλα τῷ κόσμῳ μηνύσας βασιλεία, μέχρις ἐνταῦθα τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, θεοβουλήτῳ διδασκαλίᾳ σώζων ἀνθρώπους, πρὸς αὐταῖς ταῖς ἡμέραις, αἷς ἤμελλε βιαίῳ τελευτᾶν θανάτῳ, συνηθροισμένων τῶν ἀδελφῶν αἰφνιδίως λαβόμενός μου τῆς χειρὸς ἐγερεθεῖς¹⁰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἔφη·

CXLVI. Ἀκούσατέ μου, ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι· ἐπεὶ, ὡς ἐδιδάχθητε ἀπὸ τοῦ ἀποστείλαντός με κυρίου τε καὶ διδασκάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τοῦ θανάτου μου ἡγγίκασι ἡμέραι, Κλήμεντα τοῦτον ἐπίσκοπον ὑμῖν χειροτονῶ, ὃ τὴν ἐμὴν τῶν λόγων πιστεύω καθέδραν, τῷ ἀπ' ἀρχῆς μοι μέχρι τέλους¹ συνοδεύσαντι καὶ οὕτως² πασῶν μου τῶν ὁμιλιῶν ἐπακούσαντι, ὅς³ ἐν πᾶσι πειρασμοῖς μου⁴ κοινωνήσας τῇ πίστει προσκαρτερῶν εὐρέθη, ὃν πλεῖον πάντων πεπειράμαι θεοσεβῆ, σώφρονα, φιλόανθρωπον, ἀγαθὸν, πολυμαθῆ, ἀγνόν,⁵ δίκαιον, μακρόθυμον, καὶ γενναίως εἰδότα φέρειν τὰς ἐνίων τῶν κατηχομένων ἀχαριστίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεύειν καὶ λύειν, ἵνα περὶ παντὸς οὗ ἂν⁶ χειροτονήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδογματισμένον ἐν οὐρανοῖς. δῆσει γὰρ ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδὼς κανόνα. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε ὡς γνόντες, ὅτι ὁ τὸν ἀληθείας προκαθεζόμενον λυπῶν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν πατέρα τῶν ὅλων παροργίζει· οὐ εἴνεκεν οὐ ζήσεται. καὶ αὐτὸν οὖν δεῖ τὸν προκαθεζόμενον ἱατροῦ τόπον ἐπέχειν, οὐ θηρίου ἀλόγου θυμὸν ἔχειν.

CXLVII. Αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος ἐγὼ πρυσπεσὼν εἰδεόμην αὐτοῦ, παραιτούμενος τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν τε καὶ ἐξουσίαν.¹ ὁ δὲ ἀπεκρίνατο περὶ τούτου μή με² ἀξίου· τοῦτο γὰρ γενέσθαι δέδοκται μοι,³ ὅτι ἡ τοιαύτη καθέδρα οὐ φιλακαθεδρουῦντος τολμηροῦ χρεῖαν ἔχει, ἀλλ' εὐλαβοῦς τὸν τρόπον καὶ φιλομαθοῦς τὸν λόγον. δὺς δὲ τὸν κρείττονα, ὅς ἐμοὶ σου πλεον συνώδευσε καὶ τῶν λόγων⁴ ἐπήκουσε καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἐκμεμάθηκε, καὶ οὐκ ἀναγκάσω σε καλῶς ποιεῖν οὐ θέλοντα. ἀλλ' οὐ δυνήσῃ νῦν τὸν⁵ σου κρείττονα παρασχεῖν. σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν ἡ κρείττων ἀπαρχή. πλὴν καὶ τὸ ἕτερον λόγισαι, ὅτι εἰ κίνδυνον τῆς ἀμαρτίας φοβούμενος οὐκ ἀναδέχει τῆς ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν εὐ ἴσθι εἰδὼς ὅτι πλεῖον ἀμαρτάνεις, ὅς⁶ τοῖς θεοσεβέσιν ὥσπερ πλείουσι καὶ κινδυνεύουσι βοηθεῖν δυνάμενος οὐ θέλεις διασκοπῶν μόνον τὸ ἴδιον καὶ οὐ τὸ κοινῇ πᾶσι συμφέρον. ὅτι δὲ τὸν κίνδυνον πάντως⁷ ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμοῦ τοῦτο ἀξιούντος καὶ μὴ παινωμένου⁸ εἰς τὴν τῶν πάντων βοήθειαν, ὀρθῶς ἐπίστασαι.⁹ ὅσῳ¹⁰ οὖν μοι ταχύτερον συνευδοκήσεις, τοσοῦτόν με τῆς ἀθυμίας κουφίσεις.

CXLVIII. Οἶδα δὲ καὶ αὐτὸς, ὃ Κλήμη, λύπας καὶ ἀθυμίας καὶ κινδύνους καὶ φόγους τοὺς ἐξ ἀπαιδευτῶν ὄχλων σοι συμβησομένους, οὓς

αὐτοῦ O et Mon. — 6) πρώτος O et Mon. — 7) καὶ κατορθῶσαι συνηθεῖς add. Ep. Clem. Hom. c. 1. — 8) Sic OV et Mon.; at fortasse λοιπὸν scribendum.

beatum praedicavit; vocatus et electus et convictor et comes; bonus ac probatus discipulus; qui occidentis obscuriorem mundi plagam, ut omnium magis idoneus, illustrare praeceptus est — sed quousque sermonem protraho, nolens significare quod triste est, quod necessario, licet tarde, omnino dicere me oportet? — hic ipse ob immensam erga homines caritatem clare et palam, repugnante licet malo seculo futurum bonum toti mundo indicans Regem, hucusque Romam veniens, et Deo placita doctrina salvans homines, ipsis diebus, quibus violentam subire debebat mortem, congregatis fratribus subito apprehensa manu mea consurgens coram Ecclesia dixit:

CXLVI. Audite me, fratres et conservi: Quoniam, sicut edoctus sum ab eo, qui misit me, domino et magistro Iesu Christo, dies mortis meae appropinquant, Clementem hunc episcopum vobis ordino, cui meam sermonum cathedram credo, qui mihi ab initio usque ad finem comes existit, sicque omnes sermones meos audivit, qui in omnibus tentationibus meis particeps in fide perseverans inventus est, quem plus caeteris expertus sum religiosum, temperantem, humanum, bonum, eruditum, castum, iustum, patientem et scientem fortiter ferre nonnullorum catechumenorum ingratum animum. Quocirca ipsi trado ligandi et solvendi potestatem, ut quodcumque in terris ordinaverit, sit decretum in caelis. Ligabit enim quod ligari oportet, et solvet quod oportet solvi, tanquam qui Ecclesiae regulam noverit. Ipsum ergo audite, ut scientes quod, qui contristaverit veritatis praesidem, peccat in Christum, et universorum Patrem irritat: quapropter non vivet. Caeterum ipsum praesidem oportet medici locum tenere, non autem ferae bestiae furorem habere.

CXLVII. Haec illo dicente ego procideus rogabam eum, cathedrae honorem et potestatem deprecans. At ille respondit: Hac de re noli me orare: hoc enim fieri mihi statutum est, quia haec cathedra non opus habet temerario sedendi in ea, sed viro moribus sancto et doctrinam discendi cupido. Ast da mihi praestantiorum, qui plus te mecum peregrinatus fuerit et sermones meos audierit ac Ecclesiae administrationem didicerit, et non cogam te nolentem bene agere. Sed non poteris nunc meliorem quam tu es exhibere. Tu namque inter eos, qui per me ex gentibus servati sunt, locum optimarum primitiarum obtines. Sed et aliud reputa: quod si peccati periculum metuens Ecclesiae gubernationem non suscipis, certus esto te amplius peccare, qui cum possis Dei cultoribus velut navigantibus et periclitantibus succurrere, id facere recusas, quod tuum est dumtaxat considerans, et non quod in commune omnibus expedit. Quod autem periculum omnino suscipere te oportet me id incessanter rogante in cunctorum subsidium, optime novisti. Quanto ergo citius mihi assensus fueris, tanto me tristitia levabis.

CXLVIII. Novi autem etiam ipse, o Clemens, molestias et maerores et pericula et probra ab inerudita plebe tibi ventura; quae fortiter poteris

9) Ita et Ruf., Cod. Reg. 804 om. *αἰῶνος* cum Ep. Clem. Hom. — 10) Consentit Mon., *εὐεργετὴς* O.

Cap. CXLVI. 1) *τοῦ τέλους* O et Mon. — 2) *οὕτω* O. et Mon. — 3) *ὡς* V. — 4) *μου* deest in O; Mon. *μοι*. — 5) Ord. inv. *φιλάνθρωπον, ἄγνον, πολυμαθῆ, σώφρονα, ἀγαθόν* O et Mon. — 6) *ἐάν* V.

Cap. CXLVII. 1) *ἀξίαν* V. — 2) *με μὴ* inv. et Mon. — 3) *καὶ ταύτη μᾶλλον εἰ παραιτῆ* adiungit Ep. Clem. Hom. c. 3. — 4) *τὸν λόγον* V. — 5) *τοῦ* O. — 6) *ὡς* V. — 7) *πάντως* deest in O. — 8) *ἐμοῦ τοῦτο ἀξιοῦν μὴ παυομένου* Ep. Clem. Hom. — 9) *ἐπίστασαι* concinnius Ruf., qui vertit *certus esto* (Ep. Clem. ad Iacobum c. 3); *ἐπίσταμαι* OV cum utroque Hom. Cod. — 10) *ἴσον* O.

δουλήσῃ γενναίως φέρειν ἐνορῶν¹ τῆς ὑπομονῆς τὸν ἐκ θεοῦ σοι μέγαν ἀποδι-
δόμενον μισθόν. ἀλλὰ καὶ² δικαίως ἐνθυμήθητι· πότε σου τῆς ξυμμαχίας
χρείαν ἔχει ὁ Χριστός, τῶν ὅτε ὁ ποτηρὸς κατὰ τῆς αὐτιῦ νύμφης πόλεμον
ἤρατο, ἢ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, ὅτε νικήσας βασιλεύει,³ μηδεμίας τοῦ λοι-
ποῦ χρείαν ἔχων βοηθείας; οὐχὶ καὶ τῷ βραχὺν νοῦν ἔχοντι δῆλον, ὅτι
τῶν; πάσῃ οὖν τῇ⁴ προαιρέσει ἐν τῷ τῆς παρουσίας ἀνάγκης χρόνῳ τάχυνον
ξυμμαχῆσαι βασιλεῖ ἀγαθῷ μισθοὺς μεγάλους μετὰ νίκην⁵ ἀποδιδόναι
πεφυκότι. χαίρων οὖν ἐπισκόπησον, εὐκαιρῶς ταύτη⁶ μᾶλλον, ὡς διοίκησιν
ἐκκλησίας παρ' ἐμοῦ μαμαθηκῶς εἰς τὴν τῶν ἡμῶν προσφευγόντων ἀδελφῶν
σωτηρίαν.

CXLIX. Ἰλλήν καὶ βραχεῖα¹ ἐπὶ πάντων διὰ πάντας τὰ τῆς διοική-
σεως ὑπομῆσαι θέλω. σὲ μὲν χρῆ ἀνεπιλήπτως βιοῦντα σπουδῇ μεγίστῃ
πάσας τὰς τοῦ βίου ἀσχολίας ἀποσειεσθαι, μήτε ἐγγυητὴν γινόμενον, μήτε
συνήγορον, μηδὲ ἐτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παραπεπλεγμένον² πραγματι. οὐ γὰρ
κιττὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων³ καθεστάναι σε θέλει τῶν
τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ Χριστός, ἵνα συσχεόμενος εἰς τὰς τῶν τῶν ἀνθρώ-
πων φροντίδας μὴ εὐσχυλῆς χωρίζειν λόγῳ ἀληθείας ἀνθρώπων τοὺς κρείτ-
τονας ἀπὸ τῶν χειρόνων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μανθάνοντες ἀλλήλοις παρεχέ-
τωσαν, καὶ ἀπὸ τῶν σώζειν δυναμένων λόγων μὴ ἀσχολεῖτωσαν. ὡς γὰρ σοὶ
ἀσεβές ἐστὶν τὰς βιωτικὰς φροντίδας ἀναδέξασθαι, καταλείψαντι ποιεῖν ὃ
ἐκελεύσθη, οὕτως ἐκάστῳ λαϊκῷ ἁμαρτία ἐστὶν, εἰ⁴ μὴ ἀλλήλοις καὶ ἐν ταῖς
βιωτικαῖς χρείαις παρίστανται. καὶ σὲ δὲ περὶ τούτων χρῆ ἀμέριμνον εἶναι,⁵
ἵνα μόνῃς τῆς ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχῃς, πρὸς τε τὸ διοικεῖν αὐτὴν καλῶς
καὶ τὸ τοὺς ἀληθείας λόγους παρέχειν.

CL. Ἐπεὶ εἰάν βιωτικαῖς μερίμναις ἀσχυλιθῆς, καὶ σεαντὸν καὶ τοὺς
ἀκροῦτάς ἐνεδρεύσεις· τὰ γὰρ συμφέροντα ἐφοδιάζειν διὰ τὴν ἀσχυλίαν οὐ
δυναθῆεις, καὶ σὺ¹ ὡς μὴ διδάξας τὸ συμφέρον κυλασθήσῃ, οἱ δὲ μὴ μαθόν-
τες ἀγνοίας αἰτία ἀπολυθῶνται. διὸ σὺ μὲν αὐτοῖς εὐσχυλῶν² προκαθέσθητι
πρὸς τὸ εὐκαιρῶς παρέχειν τοὺς³ σώζειν αὐτοὺς δυναμένους λόγους· καὶ
οὕτοι⁴ ἱπακουέτωσάν σοι, εἰδότες ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας πρεσβυτῆς ὃ εἰάν δῆσῃ
ἐπὶ γῆς, δέδεται καὶ⁵ ἐν οὐρανῷ, ὃ δ' ἂν λύσῃ, λένεται. σὺ δὲ δῆσεις ἃ δεῖ
δεθῆναι, καὶ λύσεις ἃ δεῖ λυθῆναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ σὲ τὸν παρεστῶτα⁶ καὶ
ταῦτά ἐστιν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

CLI. Τὰ δὲ κατὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἔστω τάδε. πρὸ πάντων τοὺς νέους
πρὸς γάμον ζευγνύτωσαν ἐν τάχει προλαμβάνοντες τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας
τὰ παγιδεύματα. ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἤδη γερόντων¹ περὶ γάμον ἀμελεῖτωσαν·
ἐνίοις γὰρ καὶ γηράσασιν ἀκμαία ἐστὶν ἢ² ἐπιθυμία. ἵνα οὖν μὴ ἡ πορνεία
τομῆν³ λαβοῦσα καθ' ὑμῶν εἰς ὑμᾶς τὸν αὐτῆς⁴ ἐμβάλλη λοιμὸν προασφαλί-
ζεσθε, καὶ ἐρευνᾶτε, μήπως τὸ τῆς μοιχίας λανθανόντως ἐν ὑμῖν ἀναφθῆ
πῦρ. πολὺν γὰρ δεινὸν ἢ μοιχία καὶ⁵ τοσοῦτον, ὅσον τὰ δευτερεῖα ἔχειν αὐτὴν
τῆς κολάσεως, ἐπεὶ τὰ πρωτεῖα τοῖς ἐν πλάνῃ οὖσιν ἀποδίδονται, κἂν σωφρο-
νῶσιν. διὸ ὑμεῖς ὡς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι ἐξασκήσατε τῇ Χριστοῦ νύμφῃ εἰς

Cap. CXLVIII. 1) ἐνορῶν V. — 2) καὶ om. O. — 3) Ita et postur Hom. Cod., rectius βασιλεύσει Cot. — 4) τῇ omi. V. — 5) τὴν νίκην O. — 6) ταύ-
την O.

ferre respiciens ad patientiae magnam mercedem tibi a Deo reddendam. Sed et illud iuste considera: quando tuo auxilio opus est Christo, nunc cum malus adversus sponsam illius bellum suscepit, an insequenti tempore, quando victoria parta regnabit, nullo amplius subsidio indigens? Nonne etiam exigui ingenii viro claret, quod praesenti tempore? Omnibus ergo animi viribus hoc praesentis necessitatis tempore festina opem ferre bono Regi, magnas remunerationes post victoriam reddere solito. Lasto igitur animo episcopatum suscipe, opportune eo magis quod Ecclesiae dispositionem a me didicisti ad fratrum qui ad nos confugerunt salutem.

CXLIX. Verumtamen et breviter coram omnibus et propter omnes, quae ad eam dispositionem pertinent, volo commemorare. Te quidem oportet irreprehensibiliter vivere, et maximo studio omnes vitae occupationes abiicere, ut non sis fideiussor, neque advocatus, neque ullo alio implicatus seculari negotio. Non enim iudicem et cognitorem pecuniarum vel negotiorum rerumque ad hanc vitam pertinentium constituere te vult Christus, ut praesentibus hominum curis detentus tempus non habeas ad separandos iuxta veritatis modum homines bonos a malis. Verum illa quidem ii sibi invicem exhibeant qui discunt, et te a sermonibus salvos facere valentibus non avocent. Quemadmodum enim tibi impium est, seculares curas suscipere, relicto eo quod facere iussus es: ita singulis laicis peccatum est, si sibi invicem etiam in mundanis necessitatibus praesto non sint. Ac de his secure atque tranquille te vivere oportet, quo solius Ecclesiae sollicitudinem geras, tum ad scite eam administrandam, tum ad tradendos sermones veritatis.

CL. Nam si curis secularibus occupatus fueris, et te ipsum et auditores decipies. Conducibilia enim praebere per occupationem non valens, et tu quasi qui utilia non docueris punieris, et qui non edocti erunt ignorantiae causa peribunt. Quocirca tu quidem fac, ut absque occupatione illis praesideas, quo tempestive sermones quibus salvari possint praebes: iique te audiant, scientes legatus veritatis quodcumque ligaverit super terram, ligatum esse et in caelo, et quodcumque solverit, solutum esse. Tu autem ligabis quae ligari oportet, et solves quae solvenda sunt. Atque ad te quidem, qui praees, quae pertinent, ista sunt et his similia.

CLI. Quae vero ad presbyteros spectant, ista sint. Ante omnia iuvenes nuptiis cito iungant, laqueos ferventis in inventa cupiditatis praeveniendo. Sed nec de coniugio iam senum curam abiiciant: nam in nonnullis, etiam cum senuerint, valida inest cupiditas. Ne igitur fornicatio adversum vos grassandi occasione accepta pestem suam in vos invehat praecavete et conquirite, ne forte in vobis occulte adulterii ignis fuerit accensus. Multum quippe grave peccatum est adulterium in tantum, ut secundum in poenis obtineat locum, quandoquidem primus debetur iis qui in errore degunt, quamvis temperanter vivant. Quare vos velut Ecclesiae presbyteri Christi sponsam ad castitatem exercete. Sponsam autem dico

Cap. CXLIX. 1) σε inserit noster Hom. Cod. — 2) παραπεπλεγμένω V, παρεμπιπλεγμένον Ep. Clem. Hom. c. 5. — 3) ἡ ἀσχολημάτων om. V. — 4) ἐὰν V, Ep. Clem. Hom. — 5) Cfr. Ep. Clem. Hom. c. 5, ubi textus prolixior.

Cap. CL. 1) σὶ O. — 2) Ita O, εὐ-
χολεῖν V cum utroque Hom. Cod. —

3) τοῦ V. — 4) οὕτως Ep. Clem. Hom. — 5) καὶ om. O, qui subinde ἐν τῷ οὐρανῷ. — 6) προεστῶτα Ep. Clem. Hom. Subinde καὶ ταῦτα V.

Cap. CLI. 1) γενηρακότων O. — 2) ἡ om. V, Ep. Clem. Hom., ubi quidem ἐρεστιν. — 3) νομειν V. — 4) αὐτὸν V, Ep. Clem. Hom. c. 7, subinde ἐμβάλ-
λῃ cum Cotelario p. ἐμβάλῃ UV et nostri Hom. Cod. — 5) καὶ om. V. —

σωφροσύνην. νύμφην δὲ λέγω τῆς ἐκκλησίας τὸ σύστημα. εἴαν γὰρ σώφρων καταλιφθῆ ὑπὸ τυμφίου⁶ βασιλέως, τιμῆς μεγίστης τεύξεται, καὶ ὑμεῖς μεγάλης εὐφρασίας ὡς κλητοὶ γάμων ἀπολαύσετε.⁷ εἴαν δὲ ἡμαρτηκυῖα φωραθῆ, αὐτὴ μὲν ἐκβλητὸς ἐστίν, ὑμεῖς δὲ δίκην δώσετε, εἴ πως⁸ παρὰ τὴν ὑμετέραν ἀμέλειαν γέγονεν ἡ ἁμαρτία.

CLII. Διὸ πρὸ πάντων περὶ σωφροσύνης φροντίζετε. λίαν γὰρ παρὰ τῷ θεῷ χαλεπὴ ὤριστα ἢ πορνεία. πορνείας δὲ εἶδη πολλὰ, ὡς καὶ αὐτὸς Κλήμης ὑμῖν διηγήσεται. πλὴν πρώτη μοιχεία ἐστὶν τὸ ἄνδρα μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι γυναικί, καὶ γυναῖκα μὴ ἰδίῳ μόνῳ χρῆσασθαι ἀνδρὶ. εἴαν σωφρονῆ τις, καὶ φιλάνθρωπος γενέσθαι δύναται, οὗ εἴνεκεν ἐλέους αἰωνίου τεύξεται. ὡς δὲ ἡ μοιχεία μέγα κακὸν, οὕτως ἡ φιλανθρωπία μέγιστον ἀγαθόν. διὸ ἀγαπᾶτε πάντας ὑμῶν τοὺς ἀδελφοὺς σεμνοῖς καὶ ἐλεήμοσιν ὀφθαλμοῖς, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιῶντες τὰ γονέων, ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν, παρέχοντες μετὰ πάσις εὐφροσύνης τὰς τροφάς, τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν ἀτέχνους¹ διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννουόμενοι τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, τεχνίτη ἔργον, ἀδρανεῖ ἔλεος.

CLIII. Οἶδα δὲ ταῦτα ποιήσειν ὑμᾶς, εἴαν ἀγάπην εἰς τὸν ὑμέτερον ἰδρύσητε νοῦν. πρὸς δὲ τὴν αὐτῆς εἴσοδον μία τίς ἐστὶν ἰκανὴ πρόφασις, ἡ κινή τῶν ἀλῶν μετάληψις. διὸ σπουδάζετε πικρότερον συνέστιοι ἀλλήλων γίνεσθαι ὡς δύνασθε,¹ ὅπως αὐτὴν μὴ ἀπεμπολήσητε· αἰτία γάρ ἐστὶν τῆς εὐποΐας, ἡ δὲ εὐποΐα τῆς σωτηρίας. κοινούς² οὖν πάντες πᾶσιν τοῖς κατὰ θεὸν ἀδελφοῖς τοὺς ἑαυτῶν παρέχετε βίους, εἰδότες ὅτι πρόσκαιρα δωρούμενοι αἰώνια λήψασθε. πολλῷ μᾶλλον πεινῶντας τρέφετε, καὶ³ διψῶσι παρέχετε ποτὸν, γυμνοῖς ἔνδυμα, τοὺς νυσοῦντας ἐπισκέπτεσθε, τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐπιφαινόμενοι ὡς δύνασθε βοηθῆτε, τοὺς ξένους μετὰ πάσης προθυμίας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἶκους λαμβάνετε. πλὴν ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πᾶν καλὸν ἢ φιλανθρωπία ὑμᾶς ποιεῖν διδάξει, ὥσπερ ἡ μισανθρωπία τοῖς μὴ βουλομένοις σώζεσθαι τὴν κακοπραξίαν ὑπεδείκνυσιν.

CLIV. Οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν κοσμικῶν¹ μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβαζέσθωσαν παντὶ τρόπῳ, εἰτοιμῶς αὐτοῖς πειθόμενοι. πλὴν καὶ τὴν πλονεξίαν οὕτως φεύγετε, ὡς προφάσει πρόσκαιρου κέρδους ἀπὸ² τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ζημιῶν δυναμένην. ζυγὰ, μέτρα, στάθμα, τὰ τῶν τύπων³ δίκαια ἐπιμελῶς φυλάσσετε, πρὸς τὰς παραθήκας ἐγνωμονεῖτε. πλὴν ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια μέχρι τέλους ποιεῖν ὑπομονεῖτε, εἴαν ἀχώριστον μνήμην περὶ τῆς ἐκ θεοῦ γινομένης κρίσεως ἐν ταῖς καρδίαις ἔχητε. τίς γὰρ ἂν ἁμαρτήσῃ πεπληροφημένος, ὅτι ἐκ θεοῦ δικαίου τοῦ νῦν μόνου μακροθύμου καὶ ἀγαθοῦ ἐπὶ τῇ τοῦ βίου συντελείᾳ γενέσθαι ὠρισθῆ κρίσις, ἵνα οἱ μὲν⁴ ἀγαθοὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ἀπορήτων ἀγαθῶν αἰδίως ἀπολαύσωσιν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ εὐρεθέντες ὡς κακοὶ ἀπορήτου⁵ κολάσεως τεύξωνται τῆς αἰωνίου;

CLV. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτων ἔχει. διὸ, ὦ Κλήμη, ἐκάστῳ κατὰ τὸ δυνατόν προκαθέσθητι βοηθὸς τὰς πάντων φορτισθεῖς φροντίδας. ὅθεν τύ σε οἰκονομεῖν ἀναδέξασθαι χάριν οἶδα εἰληφώς, οὐ δεδωκώς· ἀλλὰ θάρρει καὶ γενναίως φέρε, ὡς εἰδώς ὅτι ἀποδώσει σοι ὁ θεὸς εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀναπαύσεως καταντήσαντι τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ἀναφαίρετον μισθόν, κα-

Ecclesiae congregationem. Si enim pudica inventa fuerit a sponso Rege, maximum honorem consequetur, vosque grandi laetitia velut invitati ad nuptias fruemini. Si vero in peccato deprehensa fuerit, ipsa quidem eicietur, vos autem poenas dabit, si forte per vestram negligentiam peccatum commissum fuerit.

CLII. Quocirca ante omnia de pudicitia solliciti estote. Quippe apud Deum admodum grave quid censetur fornicatio. Caeterum species fornicationis multae sunt, ut et ipse Clemens vobis enarrabit. Attamen primum adulterium est, virum non sola sua uti uxore, et uxorem non solo suo uti viro. Si quis castus extiterit, humanus etiam fieri potest, propter quod aeternam consequetur misericordiam. Quemadmodum autem adulterium magnum malum est, ita humanitas maximum bonum. Idcirco diligite omnes fratres vestros sanctis et misericordibus oculis, orphanis quidem parentum, viduis autem virorum curam exhibentes, praebentes alimoniam cum omni liberalitate, aetate vigentibus coniugium providentes, atque inter illos iis qui artem nesciunt, commenti per vitae instituta occasiones ad vivendi necessitatem, artificum operam, debili misericordiam.

CLIII. Scio autem vos haec facturos, modo caritatem vestra in mente statueritis. Ad quam introducendam unus est modus accommodatus, mensae et salis in commune perceptio. Quare studete inter vos frequentius convivia agitare, quantum potestis, ne caritatem amittatis: causa enim est beneficentiae, beneficentia vero salutis. Cuncti ergo cunctis in Deo fratribus communem vestrum praebete victum, scientes quod temporalia dando aeterna consequemini. Multo magis nutrite esurientes, et sitientibus potum date, nudis indumentum, aegrotos visitate, iis qui in carcere sunt intervenientes pro viribus succurrite, peregrinos omni alacritate in domibus vestris suscipite. Verum ne singulatim dicam, omne bonum ut faciatis docebit vos caritas erga homines, quemadmodum apud eos, qui salvi esse nolunt, odium erga homines male agere suggerit.

CLIV. Fratres, qui lites habent, apud potestates seculi non iudicentur, sed ab Ecclesiae presbyteris concilientur quocumque modo, quibus prompte obediant. Ad haec avaritiam ita fugite, ut quae occasione temporalis lucri possit aeternis bonis privare. Stateras, mensuras, libras, pondera iusta sedulo custodite, in depositis bene vos gerite ac fideliter. Atque haec et his similia usque ad finem facere sustinebitis, si de futuro per Deum iudicio memoriam perpetuam corde retineatis. Quis enim peccet certo persuasus, quod a Deo iusto, qui nunc solus patiens et bonus est, in consummatione seculi iudicium fore definitum est, ut boni quidem deinceps ineffabilibus bonis perpetuo fruantur, qui vero peccatores inventi fuerint, tanquam mali inenarrabili supplicio afficiantur sempiterno?

CLV. Et ista quidem ita se habent. Quocirca, o Clemens, ita praeside, ut unicuique pro viribus sis adiutor, qui omnium sollicitudinibus onustus es. Unde quod hanc dispensationem suscipis, scio me gratiam accipere, non dare: sed confide et fortem te praesta, tanquam quia scias quod tibi Deus in requietis portum appellenti retribuet summum bonorum,

6) τοῦ νυμφίου O. — 7) ἀπελαύσητε V. — 8) μὴ πως p. εἴ πως V.

Cap. CLII. 1) Leg. ἀτέχνοις cum Ruf. et ed. Cotelarii; τέχνοις noster Hom. Cod. et Cod. Reg. 804 cum Turriani libro exhibent, et O V.

Cap. CLIII. 1) ὡς δύνασθε om. V. — 2) κοιτωνοὺς O. — 3) καὶ om. O.

Cap. CLIV. 1) κοσμικῶν inserui ex marg. Codicis Hom. Ottob. Cfr. Ep. Clem. c. 10 not. 3 nostrae Hom. editionis. — 2) ἀπὸ om. O. — 3) Substituas ῥοπῶν ex Cotelario; τόπων est quoque in nostro Hom. Cod. Ottob., Cod. Reg. 804 et apud Ruf. — 4) μὲν des. in V et utroque Hom. Cod. — 5) κατ' ἀξίαν O.

ὅτι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων σωτηρίας τὸν μείζονα ἀνεδέξω κάματον. ὥστε εἴαν σε πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὴν ἐπ' ἄκρον δικαιοσύνην μισήσωσι, τὸ αὐτῶν μὲν μῖσος οὐδὲν σε βλάψει, ἢ δὲ τοῦ δικαίου Θεοῦ φιλία πολὺ σε ὀνήσει. ὥστε πειρῶ τὸν ἐξ ἀδικίας γινόμενον ἔπαινον ἀποσεύσθαι, διὰ δὲ δικαίαν διοίκησιν τὸν ἐκ Θεοῦ¹ ἐπωφελῆ θηρεύειν ἔπαινον.

CLVI. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰ τούτων πλείονα πάλιν τῷ πλήθει προσβλέψας εἶπεν· καὶ ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι, τῷ προκινθρομένῳ τῆς ἀληθείας κατὰ πάντα ὑπεῖξατε τοῦτο εἰδότες, ὅτι ὁ τοῦτον λυπήσας Χριστὸν, οὗ τὴν καθέδραν πεπίστευται, οὐκ ἐδέξατο, καὶ ὁ Χριστὸν μὴ δεξάμενος ὡς ἀθετήσας τὸν πατέρα λυγισθήσεται· διὸ τῆς ἀγαθῆς βασιλείας ἀποβληθήσεται. οὐ εἶσκεν πειρᾶσθε ἐν πάσαις συνόδοις συνέρχεσθαι, ἵνα μὴ ὡς λειποτάκται ὑπὸ τῆς τοῦ ταξιάρχου ἀθνημίας ἀμαρτίας ἐγκλημα λάβητε. διὸ πρὸ πάντων οἱ πάντες τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ φρονεῖτε τοῦτο εἰδότες, ὅτι δι' ἕκαστον¹ ὑμῶν ὁ ποτηρὸς αὐτῷ μόνῳ τὸ πλεῖον ἐχθραίων προσπολεμεῖ. ὑμεῖς οὖν πειρᾶσθε τῇ πρὸς αὐτὸν στοργῇ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους εὐνοίᾳ διατελεῖν καὶ αὐτῷ² ἐπακούειν, ἵνα καὶ αὐτὸς κουφίζηται καὶ ὑμεῖς σωθῆναι δυναθῆτε.

CLVII. Ἐνια δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν νοεῖν ὀφείλετε, διὰ τὸ αὐτὸν μὴ δύνασθαι ἐν φανερῷ λέγειν διὰ τὰς ἐπιβουλάς· οἷον εἴαν ἐχθραίνῃ τινί, μὴ ἀναμένετε αὐτὸν εἰπεῖν, τῷ δὲ μὴ προσμιμῶσθε, ἀλλὰ φρονίμως ἔπεσθε αὐτοῦ τῷ βουλήματι, ἐχθροὶ γινόμενοι οἷς ἐχθραίνει, καὶ μὴ ὀμιλοῦντες οἷς μὴ ὀμιλεῖ, ἵνα ἕκαστος ἐπιδικαζόμενος τῷ¹ πάντας φίλους ἔχειν αὐτὸν διαλλάττων σώζηται τῆς αὐτοῦ ἐπακούων ὀμιλίας. εἰ δέ τις φίλος μὲν ἦ² οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει, καὶ λαλεῖ οἷς αὐτὸς οὐχ ὀμιλεῖ, εἰς ἐστὶν καὶ αὐτὸς τῶν ὑλοθρεύειν θελόντων τὴν ἐκκλησίαν· ὁ γὰρ τῷ³ σώματι συνὼν ὑμῖν καὶ⁴ τῇ γνώμῃ⁵ μὴ ὢν μεθ' ὑμῶν, καθ' ὑμῶν ἐστὶν, πολλῶν χειρῶν τῶν ἔξωθεν φαινομένων ἐχθρῶν, μετὰ δοκῦσης φιλίας σκορπίζων τοὺς ἔσω.

CLVIII. Καὶ ταῦτα¹ εἰπὼν ἐν μέσῳ ἐπὶ πάντων μοι τὰς χεῖρας ἐπιθείς εἰς τὴν αὐτοῦ καθέδραν καθεσθῆναι με ἰδυσώπησεν. καθεσθῆντι δὲ τοῦτό μοι εὐθέως ἔφη· ἀξιώ σε ἐπὶ πάντων μου τῶν συμπαρόντων ἀδελφῶν, ὅπως ὅπουτιν τοῦ ἐνταῦθα, ὡς ἐμοὶ ὀφείλεται, ἀπαλλάξω βίου, σὲ² Ἰακώβω τῷ ἀδελφῷ τοῦ κυρίου διαπέμψαι ἐν ἐπιτομῇ ἀναγραψάμενον μέχρι καὶ τῶν ἐκ παιδός σου λογισμῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν συνώδενσάς μοι, ἐπακούων τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέντων λόγων τε καὶ πράξεων· ἔπειτα πρὸς τῷ τέλει καὶ τὴν τοῦ θανάτου μου πρόφασιν, ὡς προεῖπον, δηλώσαι μὴ ὀκνήσης. οὐ γὰρ αὐτὸν λυπήσει τυῦτο εἰδοτά, ὅτι ὁ πάντως ἔδει με παθεῖν εὐσεβῶς ἀπεδόμητ'· μεγίστης δὲ παρανομίας τεύξεται μαθὼν, ὅτι μετ' ἐμὲ οὐκ ἀμαθῆς ἀνὴρ καὶ ζωοποιὸς λόγους ἀγνοῶν καὶ ἐκκλησίας κανόνα οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ διδάσκοντος ἐπιστεύθη καθέδραν. πλάνος³ γὰρ ὀμιλία τῶν ἀκούοντων ὄχλων ἀταιρεῖ τὰς ψυχάς.

CLIX. Ὅθεν ἐγὼ, κύριέ μου Ἰακώβε, αὐτοῦ ταῦτα εἰπόντος ὑποσχόμενος οὐκ ὤκησα, ὡς ἐκέλευθην, τὸ πολὺ τῶν κατὰ πόλιν λόγων τῶν ἤδη σοι προγραφέντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ διαπεμφθέντων ἐν βίβλοις ἐπὶ κεφαλαίων ποιῆσαι, ὥσπερ σημείου χάριν, καὶ οὕτως¹ διαπέμψαι σοι ἐπιγράψας Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή.²

mercedem stabilem, quandoquidem pro universorum salute maiorem suscepisti laborem. Adeo ut si multi ex fratribus te ob supremam iustitiam odio habuerint, eorum quidem odium nullatenus te laedet, iusti autem Dei amicitia multum tibi conducet. Itaque nitere laudem iniustitia partam depellere, per iustam vero administrationem sectari utilem laudem ex Deo proveniente.

CLVI. Haec et alia plura cum protulisset, rursus multitudinem intuens dixit: Et vero vos, dilecti mei fratres et conservi, praesidi veritatis in omnibus obsecundate illud scientes, quod qui hunc contristaverit, Christum, cuius cathedram tenet, non recepit; et qui Christum non receperit, quasi qui Patrem reiecerit reputabitur; ideo a bono regno eiicietur. Quae de causa in omnibus conventibus convenire satagite, ne velut desertores per imperatoris anxietatem peccati probrum accipiatis. Idcirco ante omnia cuncti quae pro ipso faciunt sentite id cognoscentes, quod propter unumquemque vestrum diabolus ipsi soli magis inimicus bellum infert. Vos ergo contendite, in amore erga ipsum et in mutua benevolentia perseverare eique obedire, ut et ipse sublevetur, et vos possitis salutem consequi.

CLVII. Quin etiam nonnulla ex vobis ipsis debetis intolligere, quae ipse manifesto dicere propter insidias non possit: verbi gratia si alicui sit infensus, ne expectetis ipse dicat: illi vero nolite in contentione assistere, sed prudenter huius voluntatem sequimini, odio habentes quos odio prosequitur, nec loquentes cum iis cum quibus non loquitur, ut quilibet, dum studet universorum amicitiam habere, reconciliatus ei salvus fiat, eius obediens sermoni. Quod si quis amicus permaneat his quos ipse odit, et loquatur cum quibus ipse non disserit, unus etiam ipse eorum est qui Ecclesiam exterminare cupiunt; corpore enim vobiscum manens, sententia autem vobiscum non existens, contra vos est, multo peior iis qui extra inimici apparent, quippe qui cum apparente amicitia eos qui intra sunt dispergat.

CLVIII. Atque his dictis in medio coram omnibus manus mihi imponens in sua cathedra sedere me erubescens compulit. Cumque sedissem, hoc statim mihi dixit: Rogo te coram omnibus adstantibus fratribus meis, ut postquam ex hac, quemadmodum mihi necesse est, vita migravero, Iacobo fratri Domini mittas in epitome, describasque etiam usque ad cogitationes pueritiae tuae, et quo modo ab initio usque nunc me comitatus es, sermonibus a me per civitates praedicatis et actibus meis intendens: deinde in fine mortis quoque meae occasionem, sicut dixi, declarare non pigeat. Non enim ea res ipsum contristabit gnarum, me pie id persolvisse, quod omnino perpeti necesse erat: maxima vero afficietur consolatione, cum didicerit, non virum ineruditum nec vivificorum ignarum sermonum Ecclesiaeque regulam nescientem docentis accepisse cathedram. Vagus enim sermo audientis vulgi animas interimit.

CLIX. Unde ego, domine mi Iacobe, his ab eo dictis pollicitus non tardavi, sicut iussus sum, magnam partem sermonum per civitates habitatorum, qui iam tibi descripti sunt ac per ipsum missi, in libris breviter comprehendere, quasi indicandi gratia, sicque ad te destinare *Clementis Epitome praedicationum Petri in peregrinationibus* inscribens.

Cap. CLV. 1) Χριστοῦ Ep. Clem. Hom. c. 16.

Cap. CLVI. 1) Ita lego cum Ep. Clem. Hom. c. 17, δι' ἐκάστου Ο V. — 2) αὐτοῦ Ο.

Cap. CLVII. 1) τὸ V. — 2) Ita et Cot. Sed ser. μένει cum Cod. Hom. Ottob. In nostra Hom. edit. male im-

pressum fuit μενει. — 3) τῷ γὰρ p. ὁ γὰρ τῷ V. — 4) καὶ des. in V. — 5) In O prius fuit μνήμη.

Cap. CLVIII. 1) ταῦτα μὲν Ο. — 2) σὲ des. in Ο. — 3) πλάγος uterque Hom. Cod. et Ο V, πλάγος coniecit Cot.

Cap. CLIX. 1) οὕτω Ο. — 2) Subsequitur epigraphe τέλος in Codd. Ο V.

CXL. Ἄλλ' αὕτη μὲν ἡ πλήρης οὐρανόου καὶ πνευματικῆς σοφίας διήγησις τῶν τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐπιδημῶν, διδαγμάτων ἐπιτομὴν περιέχουσα, τοῦ παναοιδίμου τὸν βίον Κλήμεντος ὡς ἐν πίνακι διαζωγραφοῦσα τῷ λόγῳ πᾶσιν προτίθησιν,¹ τὸ τε ἄπλαστον ἦθος αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀκέραιον καὶ² τὸν πρὸς πάντας συμπαθεῖ τρόπον τοῦ ἀληθοῦς ἀγαθοῦ ποιμένος ἐπιστημαίνεται. δείκνυσιν δὲ τὸν διάπυρον πρὸς θεὸν ἔρωτα καὶ τὸν ζῆλον τῆς εὐσεβείας τὸ διὰ μαρτυρίου τέλος.

Dum Ep. Clem. Homiliis praefixa c. 20 πλὴν τοῦ ἐκτιθέσθαι ὡς ἐκελεύσθη ad ipsa Κλημέντια hisce verbis transit: ἄρξομαι.

CLX. At haec quidem caelestis et spiritualis sapientiae plena Petri apostolorum principis peregrinationum narratio, doctrinarum Epitomen continens, celebris Clementis vitam velut in tabula anxie depingens omnibus proponit morumque eius candorem atque mentis puritatem et cum omnibus benignam consuetudinem vere boni pastoris manifestat. Ardentem autem versus Deum amorem zelumque pietatis per martyrimum finis ostendit.

Cap. CLX. 1) προτιθεῖσα δὲ π.
πᾶσιν προτίθησιν Ο. — 2) καὶ om. Ο.

CLXI. Τρίτος¹ γὰρ ἀπὸ Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀριθμούμενος πρέσβυς, τὴν τοῦ διδασκάλου ἐπιστήμην ἀκριβωσάμενος, καὶ τοῖς αὐτοῦ ἴχνεσιν ἀπαρρατρίπτως ἐπόμενος, πεπληρωμένος τε θείας σοφίας καὶ χάριτος οὕτω τοῖς τρόποις ἐκεκόσμητο καὶ διέλαμπεν, ὥστε πᾶσι πάντα γενόμενος τοῦ σώζεσθαι πάντας ἕνεκα, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι, καὶ τοῖς Χριστιανῶν λαοῖς πᾶσιν εὐαρεστεῖν, ὑπὸ πάντων τε ἀγαπώμενος πάντας τῇ εἰς Χριστὸν ἀγάπῃ συνδεῖν ἐποιεῖτο σπουδῆν. ἠγάπων μὲν γὰρ αὐτὸν οἱ Ἕλληνες, ἐπειδὴ οὐδὲ λυττόμενος, ἀλλ' ἀπυλογυόμενος ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς βίβλων τε καὶ τελετῶν ἀπεδείκνυσεν, ποῦ τε γεγένηται καὶ πόθεν ὤρμητο οἱ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενοι καὶ λατρευόμενοι² θεοί, ἃ τε πεπραχασιν, πῶς τε αὐτίς κατέληξαν, φανωτάταις ἀποδείξεσιν παρίστη· αὐτοῖς τε τοὺς Ἕλληνας ἐδίδασκεν συγχωρήσεως παρὰ τοῦ θεοῦ τυχεῖν, εἴπερ τῆς ἐκείνων λατρείας ἀπόσχοιντο.

CLXII. Παρὰ δὲ Ἰουδαίοις τοιούτῳ τρόπῳ χάριν ἐπορίζετο, ἐπειδὴ τοὺς πατέρας αὐτῶν φίλους τοῦ θεοῦ ἀπεδείκνυσεν, τὸν τε νόμον ἅγιον καὶ ἱερώτατον ἀπέφαινε, καὶ πρῶτον τὸν τύπον τούτους¹ παρὰ τῷ θεῷ κληροῦσθαι, εἴπερ τοῦ ἰδίου νόμου τὰ μυστήρια τιμῆσαιεν τῷ τε² τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς Ἀβραάμ μὴ ἀρνεῖσθαι εἰς τὸν Χριστὸν πεπληρωσθαι· διότι ἐν τῷ σπέρματι Ἀβραάμ κληροδοτεῖν ὁ θεὸς καθυπέσχετο πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ὅπερ εἶπεν πρὸς³ Δαβὶδ· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου⁴ σου· καὶ αὐτίς διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου, ὅτι ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.⁵

CLXIII. Παρὰ δὲ Χριστιανοῖς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἠγαπάτο, ἐπειδὴ τοὺς καθ' ἕκαστον ῥεγεῶνα πένητας κατ' ὄνομα εἶχεν γεγραμμένους, καὶ οὗς τῷ τοῦ βαπτίσματος ἀγιασμῷ ἐφώτιζεν, οὐ συνεχώρει δημοσίαν ἀπαίτησιν ὑπελθεῖν. τῷ δὲ καθ' ἡμέραν κηρύγματι τοὺς τε μετρίους καὶ πλουσίους ἐνουτέθει τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι τοὺς πεφωτισμένους¹ πένητας παρὰ Ἰουδαίων ἢ Ἑλλήνων δημοσία ὕψα λιμβάτειν καὶ βίον τῇ τοῦ βαπτίσματος καθιερώσει κεκαθαρμένον χάρισμασιν Ἑλλήνων χραίνεσθαι.

CLXIV. Τούτοις καὶ τούτων πλείοσιν ἀνδριμαθίας ἀνθεσιν τῷ τε θεῷ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐχέφρουσιν εὐηριεῖται· τοῖς γὰρ ἀλογίστοις ἀρέσκειν ἀδύνατον, ὅπερ τῷ θεῷ εὐάρεστον ἀποδείκνυται. τούτου οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐφύβησαν¹ τὰς ὕβρεις τῶν ἀλογίστων ἀνθρώπων ἐκεῖνοι, οἷς ἡ γνώμη ἐτύγχανεν τοὺς ἀπαρεσκομένους πλείστους ὄντας μὴ δειλᾶν. ὅτου χάριν περὶ τῷ

CLXI. Etenim post Petrum apostolorum principem ecclesiae Romanorum praesul numero tertius magistri doctrina accurate imbutus eiusque vestigiis incessanter sequens ac divina sapientia atque gratia plenus ita moribus ornatus effulgebat, ut omnibus omnia factus propter omnium salutem Iudaeis et gentilibus et toti Christianorum plebi placeret, et ab omnibus amatus cunctos amore versus Christum connectere studebat. Nam diligebant quidem cum gentiles, quia non exsecrans sed rationem reddens ex eorum libris, mysteriis et caeremoniis ostendebat, ubi nati essent undeque prodiissent ii, quos deos putarent et colerent, quatenam etiam egissent utque postea desiissent, evidentissimis documentis adstruebat ipsosque gentiles veniam a Deo consecutum iri docebat, si ab illorum cultu abstinerent.

CLXII. Apud Iudaeos autem hoc modo sibi gratiam comparabat, quandoquidem patres eorum demonstrabat amicos Dei exstitisse declarabatque legem eorum sanctam esse et sacratissimam, ad haec illos primum locum apud Deum accepturos, si legis suae sacramenta servarent, minimeque negando factam Abrahae promissionem completam fuisse in Christo, quod in semine Abrahae promisisset Deus cunctas gentes haereditate donare, completum quoque illud quod ad Davidem dixit: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*; iterumque per Esaiam Prophetam quod *Virgo in utero concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius Emmanuel*.

CLXIII. A Christianis vero ideo et magis diligebatur quia singularum regionum pauperes nominatim habebat scriptos et eos, quos baptismatis sanctimonia illustraverat, non sinebat publicam mendicitatem subire. Quotidiana autem praedicatione mediocres ac divites admonebat, ne paterentur baptismato illuminatos pauperes a Iudaeis aut gentilibus publicos cibos accipere et vitam baptismatis consecratione mundatam donis gentilium inquinari.

CLXIV. His eorumque pluribus virtutum floribus cum Deo tum cunctis mente praeditis hominibus placebat; nam mente carentibus placere non potest id, quod Deo placere probatur. Atque ideo hominum rationis expertium contumelias veriti non sunt ii, quibus animo sedit nequaquam timere illos, qui aegre ferunt, suntque numero plures. Quo

Cap. CLXI. 1) δεύτερος O. — 2) καὶ λατρευόμενοι om. O.

Cap. CLXII. 1) Ita martyrism Clementis apud Cot., τῆς Παλαιστίνης OV et alii ap. Cot. — 2) τηρήσοιεν, ἐν τῷ

V. — 3) πρὸς des. in O. — 4) τὸν θρόνον O. Ps. 131, 11. — 5) Is. 7, 14.

Cap. CLXIII. 1) πεφωτισμένους om. O.

Cap. CLXIV. 1) Ita vulg., ἐφοβήθησαν OV et alii ap. Cot.

μακαριωτάτῳ Κλήμεντι τῷ τοῦ θρόνου Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ Σισίννιον τὸν φίλον τοῦ βασιλέως Νέρονα μὴ φοβεῖσθαι.

CLXV. Ἐπειδὴ τοίνυν τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἡ γυνὴ Σισιννίου Θεοδώρα πιστεύσασα πρὸς θεὸν σπουδαίαν ἐτέλει τὴν λειτουργίαν, ταύτην ὁ ἀνὴρ ζηλοτυπήσας παγιδεῦσαι κατηγωνίζετο πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπιούσαν. καὶ δὴ εἰσελθούσης ἐκεῖνος δι' ἑτέρας εἰσόδου καταφθάσας ἤρξατο πολυπραγμονεῖν· ἠνίκα δὲ παρὰ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος εὐχὴ γέγονεν, τοῦ λαοῦ εἰρηκότος τὸ ἄμην, ὁ Σισίννιος τυφλὸς τε καὶ κωφὸς ἀπετελέσθη τοῦ μῆτε ὄραν, μῆτε ἀκούειν δύνασθαι. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· λάβετε με καὶ ἐξαγάγετε ἔξω, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ μου τυφλοὶ γέγονασιν καὶ αἱ ἀκοαὶ μου εἰς τουσούτον ἐκωφώθησαν, ὅτι οὐδὲ¹ τὸ σύνολον ἀκούειν δύναμαι.

CLXVI. Τότε οἱ παῖδες αὐτοῦ λαβόντες αὐτὸν περιήγον δι' ὕλης τῆς ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τοῦ εὐχομένου λαοῦ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ τὰς θύρας, ὅθεν εἰσῆλθον, εὗρειν οὐκ ἠδύνατο. ὅθεν¹ ἐν τῷ περιέρχεσθαι αὐτοὺς πλανωμένους καὶ κυκλεύειν πρὸς Θεοδώραν τὴν κυρίαν αὐτῶν, ἐνθα τῷ θεῷ πρικοηύχετο, σὺν τῷ δεσπότη αὐτῶν παρεγίνοντο. ἦτις ἄωρακυῖα τοὺς παῖδας μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν τυφλωθέντα αὐτὸν περιάγοντας πρῶτον μὲν ἐξέκλινεν τὴν θεάν αὐτοῦ νομίζουσα, ὅτι περ ἠνεφγμένοις² ὄμμασιν θεάσιγται αὐτήν. καὶ μεταπεμφαμένη ἕνα τῶν παιδῶν αὐτῆς πρὸς τὸ γνῶναι, τί ἄρα θέλοιεν μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν περιερχόμενοι, εἶπεν· ὁ κύριος ἡμῶν θέλων ὄραν, ἄπερ αὐτῷ οὐκ ἔξεστιν, καὶ ἀκούειν ἀλλοτρίου μυστηρίου, ἀποτετύφλωται καὶ κωφὸς ἀπειργάσθη.³ ἡμῖν τε ἐκλέυσεν, ἵνα τοῦτον ἐντεῦθεν⁴ ἐξαγάγωμεν. καὶ οὐ συγκεχώρηται ἡμῖν αὐτὸν ἐντεῦθεν ὅπως σὺν ἐκβαλεῖν.

CLXVII. Ἠνίκα δὲ τοῦτο ἡ Θεοδώρα ἤκουσεν παρὰ τοῦ παιδός, ἔστησεν ἑαυτὴν εἰς εὐχὴν καὶ μετὰ δακρύων ἐδέετο τοῦ θεοῦ, ἵνα ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐκεῖθεν ἐξελθεῖν¹ δυνηθῆ. καὶ στραφεῖσα πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς συνόντας αὐτῷ εἶπεν· ἀπέλθετε καὶ χειραγωγήσαντες τὸν κύριον ὑμῶν ἀπαγάγετε² εἰς τὸν οἶκον· ἐγὼ γὰρ τὴν εὐχὴν, ἣν ἤρξάμην, οὐ μὴ καταλείπω, ἀλλὰ προσφέρω τὴν θυσίαν μου τῷ κυρίῳ καὶ πληρωθέντων τῶν μυστηρίων καταφθάνω ὑμᾶς. τότε τοίνυν ἀπῆλθον οἱ παῖδες χειραγωγούντες αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ὑποστρέψαντες πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῶν ἀπήγγειλαν, τυφλὸν καὶ κωφὸν αὐτὸν εἰστέτι διαμένειν. ἡ δὲ Θεοδώρα ἐπὶ πλεῖον τῷ θεῷ δεήσεις καὶ δάκρυα ἐξέχεεν, ὅπως τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸ ἔλκος αὐτοῦ ἀντιλήψηται.³ καὶ δὴ τῆς ἀπολύσεως γενομένης προσέπεσεν τῷ μακαρίῳ Κλήμεντι Θεοδώρα λέγουσα πάντα τὰ συμβάντα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐστιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ κωφὸς τοῖς ὠσίν.

CLXVIII. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος Κλήμης, δάκρυα προχέας προετρέπατο τοὺς συμπρόντας, ἵνα ὁμοθυμαδὸν παρὰ κυρίου αἰτήσωνται, τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὴν ὄρασιν χαρισθῆναι. θαρσαλέως τοίνυν ὁ μακάριος Κλήμης μετὰ τὴν εὐχὴν συνεπορεύθη τῇ γυναικὶ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εὗρεν αὐτὸν ἀνεωγμένων αὐτῷ τῶν ὀφθαλμῶν¹ μηδένα ὀρώντα, οὔτε μὴν λόγου τὸ πινάπαν, οὔτε τινὸς ἤχου ἀκούοντα· ἐνθα καὶ συμμαγῆ ὀλοφυρμῶν ἅπαντες περιήχουν, οὐ τις ὁ Σισίννιος παντάπασιν οὐκ ἠκροᾶτο.

CLXIX. Τότε σὺν ὁ μακάριος Κλήμης τὰ γόνατα πρὸς τὸν¹ θεὸν κλίνας ἔφη· κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δεδωκὼς τῷ ἀποστόλῳ σου Πέτρῳ, διδασκάλῳ δὲ ἐμῷ, καὶ εἰπῶν· ἄπερ ἂν ἀνοίξῃς² ἠνεόκται, καὶ ἄπερ κλείσῃς³ κέκλεισται, σὺ κέλευσον, ἵνα διανοι-

factum est ut Sisinnium Imperatoris Nervae amicum non timuerit beatissimus Clemens sedis Romanae episcopus.

CLXV. Itaque cum ipsius doctrina Sisinnii uxor Theodora conversa sedulum Deo exhiberet ministerium, eam zelotypia ductus maritus laqueis involvere nitentur abeuntem ad ecclesiam. Et quidem illa ingrediente ipse per alium introitum adveniens coepit curiose inspicere; sed quando a sancto Clemente facta fuit oratio dixitque populus Amen, Sisinnius caecus et surdus effectus est, ut neque videre, neque audire posset. Tunc dixit servis suis: Prehendite me et extra educite, quoniam oculi mei caeci facti sunt et aures meae in tantum obsurduerunt, ut nihil penitus audire valeam.

CLXVI. Tunc servi eius circuibant per totam ecclesiam in medio orantis populi virorum pariter et mulierum, nec portas per quas ingressi fuerant poterant reperire. Unde dum ipsi vagabundi oberrant per gyros ad Theodoram dominam suam, ubi Deo preces fundebat, pervenerunt cum domino suo. Quae cum vidisset servos una cum domino eorum excaecatum ipsum circumagentes, primo quidem declinavit aspectum eius putans, se apertis oculis eum aspicere. Cum unum servorum accersisset ut sciret, quid sibi vellent cum domino circumeuntes, dixit ille: Dominus noster dum vult videre quod ei licitum non est et alienum mysterium audire, excaecatus est et surdus effectus. Nobis autem imperavit, ut illum hinc educeremus, sed non licuit nobis eum hinc ullo pacto emittere.

CLXVII. Quod cum Theodora a puero audisset, stetit se in orationem et cum lacrimis Deum rogabat, ut inde vir eius posset exire. Conversaque ad servos qui cum eo erant, Abite, inquit, et manu ducentes dominum vestrum domum reducite; ego enim preces quas inchoavi non relinquam, sed offeram Domino sacrificium meum; completis vero mysteriis vos assequar. Tunc igitur discesserunt famuli manu deducentes eum domum, reversique ad dominam suam illum nunciaverunt caecum et surdum adhuc permansisse. At Theodora magis magisque Deo deprecationes et lacrimas effudit, ut suo viro misericordia eius subveniret. Atque facta dimissione accidit beato Clementi Theodora dicens omnia, quae marito suo acciderant: eum quippe esse oculis caecum surdumque auribus.

CLXVIII. Quae cum audisset beatus Clemens, effusis lacrimis hortabatur eos qui aderant, ut a Domino unanimiter postularent, viro eius auditum redderet ac visum. Audacter itaque beatus Clemens post orationem perrexit cum muliere ad virum eius et invenit eum apertis oculis neminem videre, neque etiam sermonem ullatenus aut ullum sonum audire, ubi et commixto eiulatu omnes perstrepebant, nec Sisinnius ullo modo audiebat.

CLXIX. Tunc igitur genibus flexis ad Deum dixit beatus Clemens: Domine Iesu Christe, qui claves regni caelorum dedisti apostolo tuo, magistro autem meo Petro, et dixisti: Quaecunque aperueris, aperta sunt, et quaecunque claueris, clausa sunt, tu praecipe, ut aperiantur huius

Cap. CLXV. 1) οὐδὲν V.

Cap. CLXVI. 1) ὄθεν om. O. — 2) ὅτι παρ' ἠνεωγμένοις (sic) O. Fortasse ὅτι παρηνεωγμένοις. Idem subinde θεάσθαι αὐτὴν ὀμμασιν. — 3) ἀπηργάσθη O. — 4) ἐντεῦθεν om. O.

Cap. CLXVII. 1) ἐξελεῖν ἐκείθεν in v. O. — 2) ἀγάγετε O. — 3) καταλήψεται O.

Cap. CLXVIII. 1) ὀμμάτων O.

Cap. CLXIX. 1) τὸν om. O. — 2) ἀνοίξεις V. — 3) κλήσεις O, κλείσεις

χθῶσιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου αἱ ἀκοαὶ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι σὺ εἶπας· ἄπερ ἂν αἰτήσητε πιστεύοντες λήψασθε,⁴ καὶ αὕτη σου ἡ ἐπαγγελία διαμένει εἰς αἰῶνα⁵ αἰῶνος. καὶ ἠνίκα πάντες εἶπον· τὸ ἀμὴν, διηνοιχθήσαν εὐθέως οἱ ὀφθαλμοὶ Σισινίου καὶ αἱ ἀκοαί. ἰδὼν δὲ τὸν ἅγιον Κλήμεντα ὁ Σισίνιος ἰστάμενον σὺν τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ ἐξέστη τῇ διανοίᾳ λογιζόμενος, τί ἄρα εἶη τοῦτο, καὶ ὑπονοῶν ὅτι γοητικαῖς τέχναις ἐμπέπαικται, ἤρξατο κελεύειν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ λέγειν· κρατήσατε Κλήμεντα τὸν ἐπίσκοπον, διὰ γὰρ τοῦ εἰσελθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκά μου τῇ μαγικῇ αὐτοῦ τέχνῃ τὴν πήρωσίν μοι ἐπήγαγεν.

CLXX. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ κελυθέντες τὸν Κλήμεντα κατασχεῖν τε καὶ σύρειν τοὺς κεμένους στύλους δεσμοῦντες εἴλκον, ποτὲ μὲν ἔνδοθεν εἰς τὰ ἔξω, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὰ ἔσω· τούτο δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Σισινίῳ ἐδόκει, ὅτι περ τὸν ἅγιον Κλήμεντα δεδεμένον κατέχουσιν καὶ ἔλκουσιν. πρὸς ὃν ὁ ἅγιος Κλήμης ἰδὼν¹ ἔφη· ἡ σκληρότης τῆς καρδίας σου εἰς λίθους ἐτρέπη· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς λίθους δοξάζεις εἶναι θεοὺς, λίθους σύρειν κεκλήρωσαι.

CLXXI. Ἐκεῖνος δὲ ὡς δῆθεν δεδεμένου τοῦ ἁγίου κανχώμενος ἔλεγεν· ἐγὼ σε ποιῶ εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν γοητῶν ἀναιρεθῆναι. τηνικαῦτα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης δεδωκὼς εὐχὴν καὶ εὐλογήσας τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀπώχετο τοῦτο ἐντειλάμενος αὐτῇ, μὴ παύσασθαι τὸ παράπαν τῆς προσευχῆς, μέχρις ἂν τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπίσκεψιν ὁ Κύριος εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς καταξιώσει ἀναδειξαι. κλαυίση τοίνυν καὶ εὐχομένη τῇ Θεοδώρᾳ πρὸς ἐσπέραν ἐφάνη τις ἀνὴρ τῇ πολιᾷ αἰδέσιμος καὶ εἶπεν· διὰ σε ὑγίης ἔσται ὁ Σισίνιος, ὅπως πληρωθῇ ὅπερ ἔφη ὁ ἀδελφός μου Παῦλος ὁ ἀπόστολος· ἁγιασθήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος διὰ τὴν γυναῖκα τὴν πιστήν.² καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξ ὕψους αὐτῆς ἀνεχώρησεν. ὅθεν ἀναμφίβολον ὑπάρχει καὶ κατάδηλον, τὸν μακάριον ἐκείσε Πέτρον τὸν ἀπόστολον φανῆναι.

CLXXII. Καὶ δὴ ἐξαντῆς ἐκάλεσεν ὁ Σισίνιος τὴν Θεοδώραν καὶ λέγει αὐτῇ· δέομαί σου, ἵνα ἰστεύσης τὸν θεόν σου τοῦ μὴ ὀργισθῆναί μοι. σὲ γὰρ ζηλοτυπήσας παρεγενόμενην καὶ εἰσῆλθον κατόπις εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τὸ θέλειν με ὁρᾶν τὰ τελούμενα μυστήρια καὶ ἀκροατὴν εἶναι τῶν λεγομένων, τὴν τε ὄρασιν καὶ ἀκοὴν ἀπώλεσα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ταῦτά με ἀνακτήσασθαι ἢ τοῦ Κλήμεντος ἀπειργάσατο παρουσία, δεήθητι αὐτοῦ, ὅπως ἔλθῃ πρὸς με καὶ ποιήσῃ με τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνώωναι. ἐπεὶ καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς παισί μου ἀσφαλῶς ἐνόμιζετο, τὸν Κλήμεντα δεσμεύειν σὺν τοῖς αὐτοῦ κληρικοῖς καὶ τοῦτον περισύρειν· ἀλλ' οὗτοι λίθους τε καὶ στύλους³ δεσμοῦντες ἔλκων τε καὶ ἀνθέλκειν κατεφαίνοντο.

CLXXIII. Τηνικαῦτα οὖν ἡ Θεοδώρα πορευθεῖσα διηγήσατο πάντα, ἄπερ εἶδε καὶ ἄπερ εἰδῆλώθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι. παραγενόμενος οὖν ὁ ἅγιος πρὸς τὸν Σισίνιον μετὰ πολλῆς τιμῆς ὑπεδέχθη. παρ' οὗ ἀκηκὼς ὅσαπερ πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῆς αὐτοῦ συνέτεινεν, ἐπίστευσεν τῷ θεῷ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἤρξατο τοῖς ποσὶν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος προκυνδεῖσθαι καὶ βοᾶν·

CLXXIV. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ἀληθινῷ καὶ παντοκράτορι, ὃς διὰ τοῦτό με τετύφλωκεν, ἵνα ὕψωμαι αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀκοὴν ἀφείλετό⁴ μου, ἵνα ἐν ᾧ τὴν ἀλήθειάν ποτε δι' ἄγνοιαν κατεγέλωσ, ἐν αὐτῇ ἀκούσας δεξώμαι· καὶ τοῦτο μὲν ἐνόμιζον ψευδὲς ὑπάρχειν, ὅπερ ἦν ἀληθές. ἐδόκουν δὲ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές, ὃ⁵ ψευδὲς ἐτύγγαγεν· τὸ σκότος ἐνόμιζον φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος ὑπελάμβανον. ἀλλ' ἐκαθαρίσθη ὁ νοῦς μου ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς εἰδωλομανίας. ἀληθῶς γὰρ ἐπέγνωσ τοὺς δαίμονας ἐξαπατῶντας τοὺς

hominis aures atque oculi, quoniam tu dixisti: *Quaecunque petieritis credentes accipietis*, et haec tua promissio permanet in seculum seculi. Cumque omnes dixerunt Amen, subito aperti sunt oculi Sisinnii itemque aures. At Sisinnius videns sanctum Clementem stantem cum coniuge sua mente excidit reputans, quidnam hoc esset, ac existimans id praestigiosis artibus et illusionibus effectum fuisse, coepit servit suis mandare atque dicere: Tenete Clementem episcopum; nam ut ingrederetur ad uxorem meam, magica sua arte mihi caecitatem induxit.

CLXX. Illi vero, quos iusserat Clementem constringere ac trahere, columnas adiacentes ligabant et trahebant aliquando quidem ex interioribus ad exteriora, aliquando vero ab exterioribus ad interiora; hoc autem ipsi etiam Sisinnio videbatur, quod sanctum Clementem ligatum tenerent ac traherent. Quem intuens sanctus Clemens dixit: Duritia cordis tui in lapides conversa est; quia enim lapides putas esse deos, lapides trahere sortitus es.

CLXXI. Ille vero quasi beato vincto insultans dicebat: Ego te faciam in exemplum omnium praestigiatorum interimi. Tunc sanctus Clemens cum dedisset orationem et uxori eius benedixisset, abiit hoc eidem mandans, ne ab oratione ullo modo cessaret, donec visitationem suam Dominus in virum eius dignaretur ostendere. Flenti igitur et oranti Theodora ad vesperam apparuit quidam vir canicie venerandus dixitque: Propter te sanus erit Sisinnius, ut impleatur quod dixit frater meus Paulus apostolus: Sanctificabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Hisque dictis discessit ab eius aspectu. Unde indubium et perspicuum est, beatum Petrum apostolum illic apparuisse.

CLXXII. Et vero statim Sisinnius vocavit Theodoram atque illi: Obsecro te, ut roges Deum tuum, ne irascatur mihi. Zelotypia enim tui ductus adveni et ingressus sum postea in ecclesiam, et quia volui videre quae celebrabantur mysteria auditorque esse eorum quae dicebantur, et visum et auditum amisi. Nunc vero quandoquidem haec me recuperare fecit Clementis adventus ora eum, ut veniat ad me meque faciat veritatem agnoscere. Etenim mihi servisque meis pro certo putabatur, quod Clementem cum eius clericis ligarent eumque distraherent; sed illi lapides et columnas ligasse et huc illucque traxisse noscebantur.

CLXXIII. Tunc ergo Theodora profecta narravit sancto Clementi omnia, quae viderat et quae a marito suo dicta fuerant. Veniens itaque sanctus ad Sisinnium multo cum honore susceptus est. A quo audivit, quaecunque ad aedificationem animae suae pertinebant, et credidit Deo ex toto animo et coepit ad pedes beati Clementis advolvi et clamare:

CLXXIV. Gratias ago vero Deo et omnipotenti, qui me ideo excavit, ut videam eum, et ideo auditum abstulit mihi, ut in quo veritatem aliquando ob ignorantiam deridebam, eodem auditu eam acciperem: et hoc quidem putabam falsum esse, quod verum erat, existimabam autem rursus verum quod falsum erat, tenebras putabam lucem et lucem tenebras arbitrabar. Sed purgatus est animus meus a sordibus insani idolorum cultus. Vere siquidem agnovi decipi a daemonibus homines ut in eos, qui

V. — 4) Matth. 21, 22. — 5) *αὐ-*
της O.

Cap. CLXX. 1) *ἀπιδὼν* O.

Cap. CLXXI. 1) I Cor. 7, 14.

Cap. CLXXII. 1) *ξύλα* O.

Cap. CLXXIV. 1) *ἀρελλατο* V,
pronomine *μου* omisso. — 2) *ὄπερ* O.

ἀνθρώπους, ὅπως τῶν μὴ πιστευόντων τὸν Χριστὸν εἶναι θεὸν κυριεύσωσιν πέτραι καὶ λίθοι κοφοὶ καὶ ἄλαλοι, ὥσπερ κάμου ἐπεκράτησαν μέχρι τῆς δεύρο. ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις τοῦ Σισιηνίου εἰπόντος χαρὰ μεγάλη γέγονεν. ἐπίστευσεν γὰρ σὺν πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐπιδεδωκὸς τὸ οὐκ εἶον ὄνομα προσεγγίσαντος τοῦ πάσχα ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ἠμυθμήθησαν δὲ οἱ βαπτισθέντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες σὺν τοῖς νηπίοις τετρακόσιοι εἴκοσι τρεῖς· διὰ τοῦτον δὲ τὸν Σισιηνιον πολλοὶ τῶν περιφανῶν καὶ φίλων Νίρουα τοῦ βασιλέως ἐπίστευσαν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐπεστράφησαν.

CLXXV. Κατ' ἐκείνου δὲ καιροῦ ὁ κόμης τῶν ὀφφικίων Πούβλιος Τορκοντιανὸς¹ ἐωρακὸς ἀναρίθμητον πληθὺν τῷ Χριστῷ πιστεύσασαν προσεκαλέσατο τοὺς προστάτας τῶν ῥεγεῶνων, καὶ δεδωκὸς αὐτοῖς χρήματα ἐπεισεν αὐτούς, ἵνα τάραχον κινήσωσιν τῷ χριστιανικῷ ὀνόματι.

CLXXVI. Διοικοῦντος τοίνυν Μαιμερτίνου τοῦ ἐπάρχου τὸν πολιτικὸν θρόνον στάσις γέγονεν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κλήμεντος. καὶ πρὸς ἀλλήλους συγχυθέντες ἄλλος ἄλλο κατ' αὐτοῦ ἔλεγον, τινὲς δὲ ἀντέλεγον· τί γὰρ κακὸν ἐπραξεν, ἢ τί τῶν καλῶν οὐ κατώρθωσεν; ὅστις γὰρ ἄρρώστος παρ' αὐτοῦ ἐπεσκέφθη, ἰάσεως ἔτυχεν· ὅστις πρὸς αὐτὸν λυπούμενος ἀπῆλθεν, χαίρων ἀνεχώρησεν· οὐδένα ποτὲ ἐβλάψεν, πάντας δὲ ὠφέλιξεν. ἄλλοι δὲ πνεύματι διαβολικῷ ἐκκενθέντες ἐκραζον· γοητικαῖς τέχναις ταῦτα ποιῶν τῶν θεῶν ἡμῶν τὴν λατρείαν ἀνατρέπει· τὸν Δία λέγει μὴ εἶναι θεὸν, Ἡρακλέα δὲ τὸν ἡμέτερον φύλακα, ἀκάθαρτον εἶναι λέγει πνεῦμα Ἀφροδίτην τὴν ὀσίαν, πόρνην γεγονέναι ὑποτίθεται· Ἔστίαν δὲ τὴν μεγάλην θεὰν πυρὶ καταναλωσθαι βλασφημεῖ. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν εὐαγεστώτην Ἀθηναίαν, Ἀρτεμίν τε καὶ Ἑρμῆν, ἅμα¹ τε τὸν Κρόνον, καὶ τὸν Ἄρεα διαβάλλει. πάντα τε τὰ ὀνόματα τῶν ἡμετέρων θεῶν καὶ τοὺς ναοὺς καθυβρίζει. ἢ θύσει τοῖς θεοῖς ἡμῶν, ἢ αὐτὸς ἐξαλειφθεῖη.

CLXXVII. Τότε Μαιμερτίνος ὁ τῆς πόλεως ἐπαρχος μὴ φέρον τὴν στάσιν τοῦ δήμου¹ ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν² ἀχθῆναι τὸν μακαριώτατον Κλήμεντα, ὅνπερ θεασάμενος ἤρξατο λέγειν· ἐξ εὐγενοῦς μὲν ῥίζης προελήλυθας, ὅπερ ἡμῖν ἢ τῶν Ῥωμαίων πληθὺς μαρτυρεῖ· ἀλλὰ πλάνην ὑπέστης, καὶ διὰ τοῦτο οὐ φέρουσιν σιωπᾶν, ἐπειδὴ οὐκ οἶδα τίνα Χριστὸν σέβῃ καὶ ἐναντία τῶν θεῶν ἀποδέχῃ. διὸ ἀποθέσθαι σε δεῖ πᾶσαν τὴν περιττὴν δεισιδαιμονίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἔθους ἡμῖν θεοῖς λατρεύειν. τότε ὁ μακάριος Κλήμης ἔφη· ἠνυχομένη τὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς φρόνησιν προσανέχειν μου τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ μὴ διὰ τὴν στάσιν³ τῶν ἀπαιδευτῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑμὸν λόγον γράψασθαι με. ἐπεὶ εἰάν κύνες ἡμᾶς πολλοὶ περιυλάξωσιν, μὴ δύνανται ἀφελῆσθαι καὶ τὸ εἶναι ἡμᾶς μὲν λογικοὺς ἀνθρώπους, ἐκείνους δὲ κύνες καθυλακτοῦντας· καὶ γὰρ ἢ στάσις αἰεὶ παρὰ ἀπαιδευτῶν προερχομένη διαδείκνυται, ὥστε μηδὲν ἀσφαλὲς ἔχειν, μήτε μὴν ἀληθές. ὅθεν σιγῆς ζητεῖσθω πρόφασις, ἐν ἣ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ὁ λογικὸς ἄνθρωπος καὶ⁴ καθ' ἑαυτὸν βουλευέσθαι καὶ διαλέγεσθαι ἀπάρξεται,⁵ ἵνα τὸν ἀληθῆ θεὸν εὕροι, ᾧ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν σιμνοπρεπῶς παράθῃ.

CLXXVIII. Τότε Μαιμερτίνος ὁ ἐπαρχος¹ ἀποστείλας ἀναφορὰν Τραιανῷ τῷ αὐτοκράτορι ἀνήγαγεν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ μακαρίου² Κλήμεντος φάσκων· τοῦτον τὸν Κλήμεντα στασιώδεσι κραυγαῖς ζητῶν ὁ δῆμος οὐ παύεται, καὶ ἀξιόπιστος ἀπύδειξις εἰς τὰ κατ' αὐτοῦ³ εὕρεθῆναι οὐ

non credunt Christum esse Deum, dominantur petrae ac lapides auditu carentes et voce, quemadmodum et mihi imperarunt usque in hunc diem. Haec et his similia Sisinnio proferente gaudium magnum ortum est. Credidit enim cum omni domo sua, traditoque suo nomine appropinquante paschate baptizatus est ipse et omnes, qui in eius domo erant. Numerati autem sunt qui baptizati fuerunt viri et mulieres cum infantibus quadringenti viginti tres. Caeterum propter hunc Sisinnium multi illustrium et amicorum Nervae Imperatoris crediderunt et ad Deum conversi sunt.

CLXXV. Illo tempore comes sacrorum officiorum Publius Tarquitanus cum innumeram multitudinem Christo videret credidisse, accessit praefectos regionum et data eis pecunia persuasit, ut tumultum commoverent adversus nomen Christianum.

CLXXVI. Administrante igitur Urbis praefecturam Mamertino seditio facta est populi Romani de nomine Clementis atque inter se confusi alius aliud adversus eum dicebat contradicentibus autem nonnullis: Quid enim mali fecit aut quid non bonae rei gessit? Quicumque enim aegrotus ab eo visitatus est, sanitatem est consecutus; quicumque ad eum tristitia affectus abiit, gaudens reversus est; nullum unquam laesit, imo profuit omnibus. Alii autem diabolico accensi spiritu clamabant: Magicis artibus ista faciens deorum nostrorum cultum evertit: Iovem negat esse deum, Herculem vero custodem nostrum dicit esse immundum spiritum, Venerem sanctam meretricem fuisse docet, Vestam autem magnam deam igne fuisse consumptam calumniatur. Simili quoque modo sanctissimam Minervam, item Dianam, Mercurium simulque Saturnum et Martem infamat. Atque omnia deorum nostrorum nomina et templa contumeliis afficit. Aut sacrificabit diis nostris, aut ipse deleatur.

CLXXVII. Tunc Mamertinus Urbis praefectus non ferens populi seditionem iussit ad se duci beatissimum Clementem, quem intuitus coepit dicere: E nobili quidem radice prodiisti, quod nobis Romana plebs testatur; sed errorem subiisti, et ideo non ferunt silentium, quia nescio quem Christum colis et diis contraria suscipis. Quocirca oportet, ut deponas omnem superfluum superstitionem colasque ex nostro more deos. Tunc beatus Clemens Optarem, inquit, tuae excellentiae prudentiam ad meam defensionem attendere et non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam accusasse me. Nam si canes multi allatraverint, non possunt etiam auferre quod homines rationales sumus, ipsique remanent canes oblatrantes. Etenim seditio semper ab imperitis proficisci ostenditur, adeo ut nihil habeat tutum, nec etiam verum rectumque. Quamobrem quaeratur silentii occasio, in quo pro salute sua homo rationis particeps apud se consultare ac disserere incipiat, quo verum Deum inveniat, cui fidem suam digne commendet.

CLXXVIII. Tunc Mamertinus praefectus missa relatione ad Traianum Imperatorem de nomine beati Clementis detulit dicens: Hunc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat quaerere, et fide digna probatio adversus illius gesta inveniri non potest. Tunc Traianus Impe-

Cap. CLXXV. 1) Τουρκουτιανός 8) σύστασιν O in textu, στάσιν ad O. oram. — 4) καὶ om. O. — 5) ἀπάρεται O.

Cap. CLXXVI. 1) ὁμοῦ O.

Cap. CLXXVII. 1) τοῦ δήμου τὴν στάσιν ord. V. — 2) αὐτὸν O. —

CLXXVIII. 1) Τότε Πούβλιος ὁ Τουρκουτιανός vulg. — 2) ἁγίου O. —

δύναται. τηρικαῦτα Τραϊανὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀντέγραψεν, δεόν αὐτὸν ἢ συναινεῖν θύοντα, ἢ πέραν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου ἐν ἐρήμῳ⁴ πόλει παρακειμένη τῇ Χερσῶνι ἐξορισθῆναι.

CLXXIX. Καὶ ὁπότε τὸ τοῦ Τραϊανοῦ κέλευσμα ἐπεκυρώθη, ἐσκέπτετο ὁ Μαρμερτίνος, ὅπως ὁ Κλήμης ἐκούσιον ὑπερορίαν μὴ αἰτήσῃται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς θεοῖς σπονδὰς προσάξῃ. ἀλλ' ὁ μακάριος Κλήμης ἠγωνίζετο καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ τὸν λογισμὸν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ μεταγαγεῖν, καὶ ἑαυτὸν ἀποδείξει προαιρεῖσθαι μᾶλλον τὴν ὑπερορίαν, ἢ δεδίττεσθαι. τοσαύτην τοίνυν ὁ κύριος χάριν τῷ Κλήμεντι παρέσχετο, ὥστε κατοδύρεσθαι Μαρμερτίνον τὸν ἐπαρχὸν καὶ λέγειν· ὁ θεὸς, ὃς σὺ εἰλικρινῶς λατρεύεις, αὐτὸς σοι βοηθήσει ἐν ταύτῃ τῇ γραφῇ τῆς ὑπερορίας. καὶ ἀφώρισεν καὶ νῦν, καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀναγκαῖα ἐπιβαλὼν ἀπέλυσεν.¹ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ εὐλαβεῖς ἄνδρες πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

CLXXX. Ἡνίκα δὲ κατέλαβεν τὸν τόπον τῆς ὑπερορίας, ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς τῶν μαρμάρων λατομίας περαιτέρω δύο χιλιάδων χριστιανούς εὗρεν αὐτόθι μακροχρονίῳ γραφῇ καταδικασθέντας. οἵτινες ἐωρακότες τὸν ἅγιον¹ καὶ αἰοίδιμον Κλήμεντα ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν μετὰ στεναγμῶν² καὶ ὕδρμων προσελθόντες ἔλεγον· εὗξαι ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσις ἱεράρχα, ἵνα ἄξιω ἀποδειχθῶμεν τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελίας. οὗς ἐγνωκὼς ὁ ἅγιος Κλήμης διὰ τὸν θεὸν ὑπερορισθέντας ἔφη· οὐκ ἀπροσφόρος ὁ κύριός με ἐνταῦθα ἀπεκατέστησεν, ἀλλ' ἵνα συμμέτοχος γενόμενος τῶν παθημάτων ὑμῶν εἴ τι παρηγορίας ὑποτύπωσιν καὶ ὑπομονῆς ἐμπυρέξω.

CLXXXI. Ἐμαθεν δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι ἀπὸ μυλίων ἐξ τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῶν ἰδίων ὤμων ἐκόμιζον. αὐτίκα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης προστρέψατο αὐτοὺς λέγων· εὗξώμεθα πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα τοῖς ὁμολογηταῖς τῆς πίστεως αὐτοῦ νομῆν ὕδατος διανοίξῃ¹ καὶ ὁ πατάξας τὴν πέτραν ἐν γῆ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ, καὶ ἐρρήθησαν ὕδατα εἰς πλησμονὴν, αὐτὸς ἡμῖν τὸ ἄφθονον νᾶμα παράσχοι, ὅπως τῇ αὐτοῦ χορηγίᾳ εὐφρανθῶμεν. καὶ δὴ τῆς ἰκεσίας πληρωθείσης ἐνθεν κἀκεῖθεν περιεβλέψατο καὶ εἶδεν ἄμνον ἐστῶτα, ὃς τὸν δεξιὸν πόδα ἐκούφισεν, οἷα τὸν τόπον τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι ὑποδεικνύς. τότε ὁ ἅγιος Κλήμης ἐννοήσας τὸν κύριον εἶναι, ὃν μόνος² αὐτὸς τετέατο καὶ ἕτερος παντελῶς οὐδεὶς, ἐπορεύθη πρὸς τὸν τόπον καὶ εἶπεν· ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κρούσατε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐν κύκλῳ τοῖς σκαπανίοις ἔσκαψαν καὶ οὐκ αὐτὸν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ ἄμνος ἐστη, λαβὼν μικρὸν σκαλίδιον ὁ ἅγιος ἔλαφρῶ κρούματι τὸν τόπον τὸν ὑπὸ τὸν πόδα τοῦ ἀμνοῦ ἔκρουσεν, ὅθεν παραχρῆμα πηγὴ ὑπερβλυζούσας ταῖς φλεψὶν εὐπρεπεστάτη ἀνεφάνη, ἣ τις σὺν ὀρμῇ ἐκχυθεῖσα ποταμὸν ἀπετέλεσεν. τηρικαῦτα ὁ ἅγιος Κλήμης πάντων ἀγαλλιωμένων εἶπεν· τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ.³

CLXXXII. Διὰ ταύτην οὖν τὴν φήμην προσέδραμεν πᾶσα ἡ ἐπαρχία, καὶ οἱ ἐληλυθότες ἅπαντες πρὸς τὴν διδαχὴν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐπέστρεφον¹ πρὸς τὸν κύριον, ὥστε καθ' ἡμέραν πεντακόσιοι καὶ περαιτέρω βαπτιζόμενοι ἀνεχώρουν. ἐντος δὲ ἐνὸς ἔτους γέγονασιν ἐκείσε παρὰ τῶν πιστῶν ἑβδομήκοντα πέντε ἐκκλησίαι, καὶ πάντα τὰ εἶδωλα κατεθρύβησαν, πάντες οἱ ναοὶ τῆς περιχώρου καθηρέθησαν, πάντα τὰ ἄλλα ἐπὶ τριακόσια μίλια δι' ὅλου ἐν κύκλῳ κατεκόπησαν καὶ κατεστρώθησαν.

CLXXXIII. Τηρικαῦτα οὖν ἐπίφθονον διήγημα διέδραμε πρὸς τὸν βασιλεῖα Τραϊανόν, ὡς αὐτόθι πρὸς ἀναρίθμητον πλῆθος ὁ τῶν Χριστιανῶν

rator rescripsit, oportere eum vel consentire sacrificando, aut ultra mare et Pontum in desertum Chersoni adiacens oppidum relegari.

CLXXIX. Cumque Traiani iussum fuit confirmatum, cogitabat Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exilium, sed potius diis libamina exhiberet. Verum beatus Clemens contendebat, ut ipsius quoque iudicis animum ad fidem Christi adduceret ipseque ostenderet, se eligere exilium magis quam timere. Tantam itaque gratiam Dominus Clementi praebeuit, ut Mamertinus praefectus lugeret ac diceret: Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc exilii iudicio. Et constituit navem cunctisque ad usum necessariis impositis, dimisit. Quin etiam e populo homines religiosi quidem multi secuti sunt eum.

CLXXX. Ubi autem pervenerunt ad exilii locum, in opere caedendi marmoris ultra duo millia Christianos illic invenit iam diu iudicii sententia condemnatos. Qui sanctum et celebrem Clementem intuiti omnes concórditer cum gemitu ac fletu accedentes dixerunt: Ora pro nobis sancte pontifex, ut digni efficiamur promissione Christi. Quos cum cognovisset sanctus Clemens propter Deum fuisse deportatos ait: Non abs re Dominus me huc perduxit, sed ut particeps factus perpassionum vestrarum etiam consolationis et patientiae exemplum praeberem.

CLXXXI. Didicit autem ab eis, quod de sexto miliario aquam suis humeris deportarent. Confestim ergo sanctus Clemens cohortatus est illos dicens: Oremus ad dominum nostrum Iesum Christum, ut fidei suae confessoribus vonam aquae aperiat, et qui percussit petram in deserto Sinae et fluxerunt aquae in abundantiam, ipse nobis copiosum laticem praebet, quo ipsius suppeditatione laetemur. Et vero completa supplicatione hinc illincque circumspexit et vidit agnum stantem, qui dexterum pedem levavit tanquam sancto Clementi locum ostendens. Tunc sanctus Clemens reputans Dominum esse, quem solus ipse conspexit et nullus omnino alius, ad locum profectus est ac dixit: In nomine patris et filii et spiritus sancti pulsate in hoc loco. Cumque omnes ligonibus in orbem fodissent, non autem locum ipsum in quo agnus steterat, sanctus accepto parvo sarculo locum qui erat sub pede agni percussit levi ictu, unde repente fons veniae redundantibus pulcherrimus emersit, qui cum impetu effusus effecit fluvium. Tunc sanctus Clemens cunctis exsultantibus dixit: *Fluminis impetus laetificant civitatem Dei.*

CLXXXII. Ob hanc igitur famam concurrunt tota provincia, quique veniebant ad sancti Clementis doctrinam, omnes convertebantur ad Dominum, adeo ut quotidie quingenti et amplius recederent baptizati. Intra unum autem annum factae sunt illic a fidelibus septuaginta quinque ecclesiae, et omnia idola confracta sunt, omnia templa circumiacentis regionis diruta sunt, omnes luci usque ad trecenta miliaria in circuitu concisi sunt et solo aequati.

CLXXXIII. Tum igitur invidiosa narratio pervenit ad Imperatorem Traianum, quod illic ad innumerabilem multitudinem aductus esset

3) αὐτὸν V. — 4) ἐρημίῳ p. ἐν ἐρήμῳ O.

Cap. CLXXIX. 1) ἐφορτώθη δὲ ἡ ναῦς interponit vulg.

Cap. CLXXX. 1) μακάριον O. —

2) μετὰ στεναγμῶν ὁμοθυμαδὸν ἰν. O, ubi subinde om. καὶ ὀδυρμῶν.

Cap. CLXXXI. 1) ἀνοξή O. — 2) Ita vulg., μόνον OV. — 3) Ps. 45, 5.

Cap. CLXXXII. 1) καὶ ἐπέστρεφον V.

ἐπηνεξήθη λαός. καὶ ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ Ἀνφιδιανὸς¹ ὁ ἡγεμὼν, ὅστις πλείστους τῶν Χριστιανῶν διαφόροις βασάνοις ἀνείλεν. ὄρων δὲ τοὺς πάντας τῷ μαρτυρίῳ μετὰ χαρᾶς προσερχομένους παρεχώρησεν τῷ πλήθει, μόνον δὲ τὸν ἅγιον Κλήμεντα ἐπιθύειν βιαζόμενος. καὶ ἰδὼν οὕτως ἰδρυμένον ἐν κυρίῳ καὶ καθόλου μετατεθῆναι μὴ βουλόμενον λέγει τοῖς δημίσι· λαβόντες ἀπαγάγετε αὐτὸν μέσον τῆς θαλάσσης καὶ δῆσατε² πρὸς τὸν ἀνχένα αὐτοῦ ἄγκυραν σιδηρᾶν καὶ ῥίψατε αὐτὸν ἐν τῷ βυθῷ κάτω, ὅπως μὴ δυνηθεῖεν οἱ Χριστιανοὶ ἀναλέσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἀντὶ θεοῦ σέβασθαι αὐτόν.

CLXXXIV. Τούτου οὖν γενομένου ἅπαν τὸ πλήθος τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ αἰγιαλῷ παρεστὸς ᾠδύρευτο. καὶ ἐπὶ τούτοις εἶπον Κορνήλιος καὶ Φοῖβος οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· πάντες ὁμοθυμαδὸν εὐξώμεθα, ἵνα δείξῃ ἡμῖν ὁ κύριος τοῦ μαρτυροῦ αὐτοῦ τὸ λείψανον. εὐχομένου τοίνυν τοῦ λαοῦ ἐπεχώρησεν ἡ θάλασσα εἰς τὸν ἴδιον κόλπον ἐπὶ τρία σχεδὸν μίλια· καὶ εἰσελθόντες διὰ ξηρᾶς οἱ λαοὶ εὗρον ἐν σχήματι ναοῦ μαρμαρίνου οἶκημα παρὰ θεοῦ ἠντρεπισμένον, καὶ αὐτόθι κείμενον τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος καὶ τὴν ἄγκυραν, μεθ' ἧς ἐρρίφη, πλησίον αὐτοῦ κειμένην.

CLXXXV. Ἀπεκαλύφθη τοιγαροῦν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐκβαλεῖν¹ τὸ λείψανον ἐκ τοῦ τόπου· οἷς καὶ τούτο ἐρηματίσθη, ὡς ὅτι ἐκάστῳ χρόνῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ ὑποχωρήσει ἡ θάλασσα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τοῖς ἐρχομένοις ξηρὰν πορείαν παρασχομένη. ὅπερ εἰς ἔπαινον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εὐδόκησεν ὁ κύριος γενέσθαι μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.² τούτου δὲ γεγονότος πάντα τὰ κυκλόθεν ἔθνη ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. ἔνθα οὐδεὶς Ἕλλην, οὐδεὶς Ἑβραῖος, οὐδεὶς τὸ παράπαν εὕρισκεται αἰρετικός. γίνονται γὰρ ἐκεῖσε πλείστα ἐνεργεσίαι· τυφλοὶ φωτίζονται ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, δαίμονες ἀπελαμβάνονται, ῥιγῶντες ὑγιαίνουν, οἱ τοῖς νεφροῖς ἐταζόμενοι καὶ λιθιῶντες μόνη τῇ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ προσψάσει καὶ ὕδατος ἁγιασθέντος ῥαντισμῷ καὶ πόσει τοῦ νοσήματος ἀπολύονται, ἀλγυνόμενοί τε νόσῳ οἰαδῆποτε πρὸς τὴν τοῦ ἱερομάρτυρος καταφεύγοντες βοήθειαν ἰάσεως ἀπολαμβάνουσιν. καὶ διαμένει ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ὁ ἔπαινος εἰς αἰεὶ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

populus Christianorum. Et missus ab eo est Aufidianus praeses, qui multos Christianos diversis suppliciis interemit. Sed cum videret omnes ad martyrium cum gaudio accedere, cessit multitudini solum tamen sanctum Clementem cogens ad sacrificandum. Et videns adeo stabilem in Domino, nec omnino posse a sententia dimoveri, dixit ad suos: Prehendite eum et abducite in medium mare, et ligate ad collum eius ancoram ferream, et in profundum deiiciatur, ne possint Christiani corpus eius auferre et pro Deo colere.

CLXXXIV. Hoc igitur peracto universa Christianorum multitudo ad littus adstans lamentabatur. Atque ad haec dixerunt Cornelius et Phoebus eius discipuli: Omnes unanimi consensu precemur ut nobis Dominus ostendat martyris sui reliquias. Orante igitur populo recessit mare in sinum suum ad tria fere millia, et ingressi per aridam populi repererunt in figura templi marmorei paratum a Deo habitaculum atque ibi positum corpus sancti Clementis et ancoram, cum qua deiectus fuerat, haud procul ab eo iacentem.

CLXXXV. Revelatum ergo fuit discipulis eius, ne reliquias illo loco tollerent, quibus et hoc oraculum redditum est, fore ut singulis annis die certaminis eius recessurum sit mare per septem dies et venientibus siccam profectionem praebiturum. Quod quidem nominis sui laudem Domino placuit fieri usque in hodiernum diem. Hoc autem facto omnes quae in ambitu sunt gentes crediderunt Christo. Ibi nullus gentilis, nullus Iudaeus, nullus omnino invenitur haereticus. Nam illic multa conceduntur beneficia: caeci illuminantur in illius festo, daemones expelluntur, febrientes sanantur, renibus et calculo laborantes per solum corporis ipsius contactum et sanctificatae aquae aspersionem, ac potum a morbo liberantur, tum qui qualicumque affliguntur languore ad sacri martyris confugientes auxilium consequuntur medelam. Atque permanet gloria eius et laus in perpetuum per dominum nostrum Iesum Christum, per quem et cum quo patri gloria cum sanctissimo et vivifico ipsius spiritu nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

Cap. CLXXXIII. 1) Ita vulg., *Αὐφηδιανὸς* scr. OV. — 2), *δήσαντες* O, qui om. *καὶ* ante *ψατε*.

2) In O doxologia sequitur: *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν*. Quae eam excipiunt, in eodem Cod. Ottoboniano non leguntur.

Cap. CLXXXV. 1) *ἐκβάλλαι* V. —

CORRIGENDA

CUM ALIQUOT EMENDATIONIBUS E. E. SEILERI.

Pag. 3 notula 1 scr. Adr. Turnebus — 4, 20 ἡ ψυχὴ, — 6, 5 ἄρα εἰ, alterutra particula delenda quippe ex dittographia orta; si ἄρα serves scribendum est ἄρα; in altera epit. est εἰ. E. S. — 7, 24 tegere non valens — Cap. V not. 13 mutavit in παντάπασιν δ' — 10, 27 διθυραμβομένην — 12, 24 ἐγὼ σοι σήμερον — 14, 11 ἐξήλατό τε E. S. — 20, 10 πᾶσα — 38 ἀνωτάτη E. S. — 22, 5 hic et in altera epit. repono e libris προλήψει, E. S. — 24, 14 hic et in altera epit. repono e libris κλειυσθῆν E. S. — 26, Cap. XXXIII not. 2 finis. Cfr. — 30, 22 πένθος — 32, 38 ἰμάς ὁ χάριν — 33, 22 Simon iste magus — 36, 15 κατέπιον — 28 τοιαῦτα, καὶ — 37, 39 possit, — 39, Cap. LVI not. 4 εἰ φρονῶ — 40, 38 διαναπαύσει E. S. — Cap. LVII not. 2 Hom. VII, 9, — 41, 22 Quo postquam — 43, Cap. LXIV not. 1 Perionius — 44, 29 ὑγαινοντας — 45, 30 ablati — 41 sancti — 48, 20 ῥαδίως — 23 ὄθεν — 49, 9 ignores vitae — 23 Et — 49, Cap. LXXIV not. 11 Ἀνδρίας inv. D. — 51, 11 vitam — 39 ignoramus, qui — 53, 6 volo, ut — 54, 1 repono e codd. παύσηται, ut est etiam in epit. altera. E. S. — 56, 43 αὐτῆς νίδον, ut recte habet epit. altera. E. S. — 58, 14 ἰγνῆς εἰς τὴν τῶν — 33 ἐπὶ τὸ αὐτὸ — 59, 27 etiam — 61, Cap. XCV not. 2 vocum Graecarum — 63, 29 diligere; — Cap. XCVI not. 12 B, quod — 65, Cap. C not. 2 et nostra Epit. Probo. — 67, 6 in ter — 69, Cap. CVI not. 5 συμπαρακαλεσάντων — 71, 25 amorem; sed — 72, 17 ἠκολούθησιν. — 26 ἀνέμεινα — 29 εἴχη — Cap. CX not. 9 ed. Hom. — 73, Cap. CXII not. 7 ἐδύναντο — 72, 24 γὰρ ἐστὶ — Cap. CXIV not. 3 παρεληφώς — 75, Cap. CXIV not. 14 ἐκ γενέσεως — 76, 12 τάληθῆ — 15 μιᾶναι — 85 προσανάθωμα, πλήν — 37 ὄνομα ὁ — 77, Cap. CXVII not. 2 man. pr., ἠβουλήθην — 78, 3 ἵνα μετὰ τὴν ἁλῶν⁹ κοινωνίαν — 7 ἰδὼν ἔφη — 10 ἀνέκραγεν — 25 ἐγὼ — 79, 24 Petrus Tu — 80, 10 τάληθῆ — 13 διὰ τὸ μὴ — 81, 4 disciplinae. Sed — 24 pater: Ubi — Cap. CXXI not. 10 B C D et — 82, 32 προὔβαλλοντο — 34 μεταξὺ σοφῶς ἢ προνοια — 83, 5 manere. — 15 delectaberis — 84, 24 τυγχάνει — 85, 25 Quocirca — Cap. CXXVI not. 6 ἀφελείται D — 86, 37 πρεσβύτην. ἀλλ' οὐκ — 87, 12 Beati, inquit, pauperes — 88, Cap. CXXXI not. 1 ὁ σίμων D. — 90, 18 τί ἄρα — 27 μορφήν. — 91, 31 respicientes — 92, 21 γυναικός — 28 ὁ πατήρ — 29 Ἀντιόχειαν — 93, 20 tibi. Et — ad Antiochenorum urbem — 26 inquit, domine — 39 angeli — 94, 6 ἀναμειθῆ — 8 ἀκούσας — 22 νίδος — 23 καὶ κατὰ — 42 συμβεβηκότα² — 95, 34 panem accepisset et — CXXLI not. 3 Matth. 9, 29 et 15, 28. — 96, 8 χαρισάμενος⁵, ἔτι — 23 ἀπολιπεῖν καὶ — 27 ἀκούσατέ μου, — 28 ἐγγίς — 29 μοι — Cap. CXLIV not. 4 διήγγελλε B D — not. 5, ut discere est — 98, 17 γὰρ ἐντολή — 23 ἀπίστων E. S. — 99, 21 reconcilientur; neve — 100, 20 γιγνῆνται, ἅ, τε — 101, 22 excidisse; sed — 102, 6 καλέσουσι — 9 οὕτω καὶ — 24, ὅ, τε — Cap. CLII not. 5 τοῦ om. C. — 104, 3 ἀνερωμένης, ἀλλὰ — 8 αὐτήν E. S. — 29 καὶ τὴν — 36 ἀνερωμένους — Cap. CLV not. 3 ἀναστέψαι αὐτὸν — 106, 1 ἀνέφεται — 20 θεοῖς — 37 τῆς — 107, 4 Ista postquam — 12 exequi in illum, — 36 omnis — 108, 25 ἀλήθειαν· διὰ — 27 ὅλως — 40 αὐτὸν et συγκαλεσάμενος — 109, 9 in manibus; id — 17 nunc eum excipit. — Cap. CLXII not. 4 (ὅ supra, ut iam sit ὑπετείνει) — 110, 36 τῆ — 111, 18 Urbī — 24 religionem, et — 112, 45 ἡ μαρία — 47 ἀποῶς — 114, 16 ἔφύεπτο et 17 ἔλειπώς E. S. — 115, 32 haeresis — Cap. CLXXII not. 4 Cfr. Exod. 14. — Cap. CLXXIII not. 1 Graeci ad 24 Novemb. ἐν τῆ τοῦ — 117, 25 statimque — 118, 25 τῶν οἰκετῶν καὶ τοσοῦτον κίνδυνον — 119, 24 tantumque periculum — 25 susceperunt, tali — Cap. CLXXVII not. 6 Transponunt παρὰ τῷ ναφὶ καὶ — Cap. CLXXVIII not. 1 περιεσώθη D — Cap. CLXXIX not. 5 ἀμήν. — 122, 10 ἄρα E. S. — 27 διατριβῆς· καὶ — Cap. I not. 4 ἄρα ποτε O, — 124, 10 ἰλιγγίαν repono e quibusdam libris, ut est etiam in priori epitome. E. S. — 21 περιφλεγίθοντι — Cap.

III not. 8 (ex V Or. Ital.) — not. 4 et Ital., ὁπότερον τε O et Mon. — not. 5 in V Or. Ital. Mon. sunt — 125, 5 tristabar; magis autem — 6 menti mese fidem — 126, 8 διέτριχε — 21 σιτίως, — 34 τυγχάνει. ἐγὼ μὲν — Cap. V not. 7 deest subseq. τῶν. — 127, 17 nec quicquam — Cap. VII, not. 9 et Mon., ῥιφθείσας — Cap. VIII. not. 2 οἴτω O. — 128, 2 ὄντων. πέρας — ibid. repone ὠδίποτε e Mon. E. S. — 33 aut θαυμασίους ut est in altera epit., aut θαυμαστοὺς E. S. — 36 μαρτυρίας. λοιπὸν — 39 τὰς ἀποδείξεις — 130, 31 κύρες — 36 λέγοντος τὴν ἀγαθὴν — 131, 17 occurri. Quia — 132, 8 ἐπιστῆς — 23 ἐπίστην. οἱ — 29 χειρῶν. καὶ — 43 ποιῆσθαι μέλλω — 134, 18 ἀνοῖξαι — ibid. δινηθῆ, ὥστε — 24 ἀίδιον, — 28 καὶ κριτῆν, καὶ — 35 ἧς — 36 ποτὲ ταύτη γὰρ — 44 θεὸς λόγος — 136, 1 διὰ τὸ — 27 καὶ Ἑλισσαῖος καὶ — 28 Ρούβιλος καὶ — 137, 45 tempori concedat; scio — Cap. XX not. 4 Ἰαμννοὶ O, Ἰαμνηνοὶ Hom. II. 1, ubi Cotelar. — 138, 3 παραστὰν — 34 Σίμωνα — 139, 15 immortales esse — 16 iustitia eius, quando — Cap. XXIII not. 9 Waltz. ad Arist. Org. 67, b, 12. — not. 13 ἴστε O. — Cap. XXIV not. 2 om. O. — 140, 2 κτίσαντος θεοῦ. ἐπίσται δὲ — 3 αἰνισσόμενος — 11 οἴτως. Ἰωάννης — 20 ἐπιπεριέρχεται — 32 ἔφη ἀναγκαῖόν — 35 ἐτιρόπομεθα. ὅτε δὲ — 141, 16 trecenarii — 142, 3 τῆς τοιαύτης τόλμης. θεὸς — 5 ἦ — 19 λέγει. εἰ δὲ μὴ — 39 τοὺς — 143, 2 utilia consulimus: cessa ab eiusmodi audacia; deus esse — 33 assensiones, — 36 custodiuntur, difficulter — 144, 9 παρίστησαν. τὰ ἐν οἰκίᾳ — 25 ἤρξατο οἴτως. — 144, 42 aut δυνατόν aut δυνατότατον et 44 γῆν E. S. — 146, 26 ὅτι ἐποίησεν — 147, 6 deos — 8 deos — 9 deos — 147, Cap. XXXVIII not. 2 ordo vocc. in O. — 148, 11 τῇ ἀταξίᾳ, μηδὲ — 29 ἐπείραξεν κίριος — Cap. XXXVIII not. 4 κακὸν des. in V et Or., item Hom. Epit. — 150, 6 τὰ τε — 29 ἀποκαλεῖ. καὶ — 30 ἀποκηρύσσει. καὶ — 40 ἐγχειρήσῃτε E. S. — 151, 1 deos — 152, 4 τῆς ἐλευθεροπρεπείας — 6 παιδείας — 19 ἀσεβοῦς — 21 φῆς — 22 ὑπολήψεως. καὶ — 153, 28 aliquem locum. Et progressi — 29 et arborum omnigenarum — Cap. XLIX not. 3 εἰσηγάγοντο O. — 154, 4 κολάσεως — 30 ἔτι — 44 φθεῖραι et 45 συμφθαρῆσαι E. S. — 155, 16 Gany-medam. Adulteris — Cap. LI not. 9 μεμαθηκότες — 156, 27 ὑπ' ἐμοῦ — 31 θεραπεύετω. ὁ δὲ — 33 οἴτως ἤρξατο. — 42 ψυχὰς — 157, 44 adeptos. Quae — Cap. LIII not. 2 Ita et Epit., — 158, 21 ἐξήει — 160, 10 διαναπαύσει, quo ducit lectio cod. O. E. S. — 15 ἐρηγορότας. ἡμεν δὲ — 26 κυρίου — 41 ἤρξατο οἴτως. — 161, 8 quicquam oibi — 162, 4 μιανᾶς — 11 τὸν θεόν. — 14 ὁ θεός — 42 οὗς — 45 γέμει ῥύπον. φαρισαῖε — 164, 4 καθᾶραι — 24 ἀπήραμεν — 34 repone ἐξελέγης e libris E. S. — 40 διεπιφονήκειν E. S. — 166, 37 οὐχ ὁμοίων ἴστω. — 167, 15 Quid ergo — Cap. LXXV not. 3 ἐμὲ O. — 168, 44 τυγχάνουσι. — 169, 42 contigit pati, et — 170, 17 οὐθέν. εἰ γὰρ — 34 προσταγῇ — 172, 24 ἀμφοτέραι — 46 τινὰ χαρὰν τῇ — 174, 4 ἐμοί E. S. — 176, 10 σωτηρίαν — 23 σε τεκουσαν, — 45 οἰδὲ τῆν E. S. — 178, 33 εὐπραττόντων E. S. — 27 διεληλυθότα.... ζωῆς — 180, 28 ἀσεβίσιν — 42 ἑαυτὸν — Cap. XCVI not. 12 μὲν O. — 183, 14 induerit, amice — Cap. XCVIII not. 4 et Epit., σφαγίντα rectius coni. Cot. — 184 μὴ ἄρα ut est in altera epit. E. S. — 39 ἀπώλεια — 185, 23 cum eis vescimur. — Cap. C not. 4 [δὲ,] inserui — 186, 9 τιθάναι — 12 διεφόνει E. S. — 18 γῆν — 187, 17 latrocinari non verentur, — 31 in fraudem — Cap. CV not. 1 τῷ Hom. XIII, 8. — 188, 24 δ μὴ..... ἀπεκρίνατο. — 25 ἡμῶν — 28 νηστεῦσαι — 36 διυπνισθεῖς — 39 πετρῶν τινων 159, 5 Unde ego — 194, 46 ἀνὴρ Αἰγύπτιος, — 196, 18 γενόμεθα E. S. — 198, 5 ἦ θεοῖς — 22 παρρηκικίας — 200, 19 ὑπάρχει δὲ — 201, 27 Sic quoque — 203, 4 omnia, quaecunque — 18 Scripturae peritis — Cap. CXXX not. 2 tyrothetae incuria — 204, 35 ταύτης — Cap. CXXXII not. 1 Ita etiam Par., οὐκ ἄλλως etc. — 205, 40 inita — Cap. CXXXV not. 2 Ita et Hom. XX, 17, ἄρα Epit., — 206, 33 ἰσχυρῶς — 34 ἀποκαλῶν — 207, 28 fuga Indaeam petivisse — Cap. XXXVI not. 1 ἀπειλογίσαστο — 208, 1 γεγονώς παύσασθε. — 210, 2 ἔτι δὲ E. S. — 19 συγχάρητέ — 212, 30 φιλοκαθεδροῦντος — 214, 27 δινηθεῖς — 216, 32 φείγετε, — 42 οἴτως — 217, 27 omni cum alacritate — 46 tanquam qui — 220, 5 τῆς — 222, 2 ἀριθμοῦμενος — 20 Δαβίδ. — 27 ἐνουθέτει — 32 θεῷ — 32 repone ἐφοβήθησαν e libris E. S. — 224, 4. 24. 32. 34 Θεοδώρα — 23 ὀπωσοῦν — 32 ἰστέτι — 41 ἀνεωγμένων — 47 ἀνέφκται E. S. — 226, 9 κελυσθέντες E. S. — 228, 43 παραθείη E. S. — 232, 12 ὑπεχώρησεν (in priori epit. est ὑποφείγει) E. S.

INDEX GRAECITATIS.

(Numerus paginam indicat.)

A.

- ἀβασανίστως 170.
Ἄβελ ὃ ἐρμηνεύεται πένθος 30. 148.
ἀβίωτος ζωή 60.
ἀγαλλιᾶσθαι 94. 208.
ἀγράφως (in Scriptura non commemoratus) 28. 146.
ἀγωνιᾶν 166.
ἀδελφογαμεῖν 36. 155. not. 2.
ἀδελφόςθεος 100.
ἀδελφοκτονεῖν 87. not. 11. 154. 155. not. 2.
ἀδελφοφθορεῖν 155, not. 2.
ἀδιάφορα 154.
ἀδιαφόρως 184.
ἄδηλος, εἰς ἄδηλον ἐλπίδα ἀφορῶν (dubiam intuens spem) 124.
ἀδρανής 216. e
ἀδυσώπητος 12. 132.
ἄδιτον, τοῖς τῶν ἀδίτων ἱεροφάνταις 6. 124.
ἀένναον ἵδωρ 46. 164.
ἀθίμιτος 62. 178.
ἀθετεῖν 98. 218.
ἀθῆος 62. 178.
αἰδέσιμος 106.
αἰδῖος (θεός) 16. 134.
αἰδῖως κολαζόμεναι (aeternum puniti) 8. 126.
αἰνίττεισθαι, Χριστὸν ἑαυτὸν αἰνιτόμιμος 20. αἰνίσσ. 140.
αἴψεις 114.
αἰρετικός 232.
αἰών, τὸν αἰῶνα (aeternum) κολαζόμενος 4. 124. 126. εἰς αἰῶνα κολασθῆσθαι 8. εἰς αἰῶνας κολάζεσθαι 9. not. 16.
αἰώνιος (θεός) 16. 134.
ἀκάθαρτον πνεῦμα 160.
ἀκαθάρτως 66. 184.
ἀκάκως 128.
ἀκατάληπτον 10. 128. (θεός) 16. not. 5. 134.
ἀκατανόητος (θεός) 16. 134.
ἀκατάπληκτος 10. 128.
ἀκέραιος, τὸ τῆς γνώμης ἀκέραιον 220.
ἀκμή, παρὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολέμου 136.
τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς ὄντας 154.
ἀκμὴν (adhuc) 204.
ἀκόλουθος, τὰ τούτοις ἀκόλουθα 12 180.
ἄκρα, κατ' ἄκρας 52.
ἀκρασία, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν 36. 154.
ἀκρίτως 88. 202.
ἄκτιστος (θεός) 16. 134.
ἀλλάσσεισθαι, τὴν Χριστοῦ βασιλείαν ἄλλ. 96.
ἀλλόκοτος, εἰς ἕθνη βάρβαρα καὶ ἀλλόκοτα 84.
ἀμάγευτος 90. 206.
ἀμβλυωπία 31. not. 5.
ἀμέλει (nimium) 28. (itaque) 46.
ἀμνημοσύνη 164.
ἄμοιρος 68. 186.
ἀμπέλνοι στύλοι 52. 170.
ἀμυδρός 50. 188.
ἀμυδρῶς πως τὸ εἶδος ἀνεκαλούμεν 58. 174. ἄμ. πως καταμανθάνειν 78. 194.
ἀμίητος 194.
ἀμυήτως 80.
ἀμφιβόλος 170.
ἀναγεννᾶν, τῶν πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναγεννηθέντων υἱῶν τοῦ θεοῦ 16. 134.
ἀναισθησία, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀναισθησίας 164.

- ἀναισθητός 18. 186.
 ἀνακρίνειν, βασανίζειν καὶ ἀν. 62. 178.
 ἀνακίπτειν 154. 156.
 ἀναλλοίωτος (θεός) 16. 134.
 ἀναμπίλογος 62.
 ἀναπληροῦν, τὸν ἴσον ἀναπληρῶσαι τόπον 22. 150.
 ἀναπομπή, ψυχῆς ἀναπομπὴν τὴν λεγομένην νεκρομαρτίαν ἐργάσασθαι 6. ψυχῆς — νεκρ. ποιήσῃ 124.
 ἀνάπτω, πῦρ ἀναφθίν 52. 150.
 ἀναρχος (θεός) 16. 134.
 ἀνασκευιάζειν (refutare) 68. 186. 82. 198.
 ἀνασκευαί, δογμαίων ἀ. 4. 124.
 ἀναστατοῦν, τοῖς ὄχλοις ἀναστατοῦν 22. 140.
 ἀνατρέψαι (vertere), οἰκίτι δινησεται τὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἰδ. α τὰ τῆς ἀκοῆς ἀνατρέψαι ἄδηλα ῥήματα 124.
 ἀνατροπή, οἰκῶν ἀνατροπᾶς 156.
 ἀνατιποῦσθαι 78. 194.
 ἀναφαίρετος 14. 132.
 ἀναφής (θεός) 16. 134.
 ἀναφορὰν ἀποστέλλειν 228.
 ἀναχθεῖς 8. 128.
 ἀνικλάλητος 27. not. 7.
 ἀνικλείπτος, τοῖς ἀνικλείπτοις αἰτοῦ οἰκιμοῖς 26. 144.
 ἀνεκτός, ἀνεκτότερος 26. 144.
 ἀνευδιής (θεός) 28. 146.
 ἀνευχεθεῖς 9. not. 7.
 ἀνεπιλήπτως 66. 214.
 ἀνεπισχίτως 156.
 ἀνεύρετος 64. 182.
 ἀνθη ἀνδραγαθίας 222.
 ἀνθρωπότης 44. 162.
 ἀνθυποφέρω (excipere) 4. 124.
 ἀνιστορεῖν 14.
 ἀνοήτως 46. 166.
 ἀνοίκειος 202.
 ἀνοικονόμητος 22. 140.
 ἀνομολογεῖν 64.
 ἀνόνητα (frustra) 8.
 ἀνορθοῖ 127. not. 9.
 ἀντισείρχεσθαι 66. 184.
 ἀντιβάλλειν (communicare), τὴν σκέψιν ἀντιβάλλοντι 124. ἀντιβάλλοντες ἦσαν (inter se conferebant) 14. ἀντιβαλλον 132.
 ἀντικείμενα, ἐν ταῖς τῶν ἀντικειμένων ζητήσεις 18. 186.
 ἀντικείμενος, τοῖς ἐναντίοις ἀντικείμενος 28. 146.
 ἀντίπνοια, ἀνέμων ἀντιπνοίας 8.
 ἀντιπομῖσθαι, τὸν ἀρετῆς ἀντιπομῖσθαι 62. ἀντιπομῖσθαι τῆς εὐσιβείας 102.
 ἀντιπινθάνεσθαι 50. 168.
 ἀντιπυρθέτως 70. not. 9. 188.
 ἀσώματος 8.
 ἀνωτάτω, δύναμις ἀνωτάτω 20. v. Corp. τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντα δυναμένην πρόνοιαν 28. 146.
 ἀνώτερος, τῶν ὄλων ἀν. (θεός) 30. 148.
 ἀσυνέλγητα (frustra) 126.
 ἀσυνφιλώς 130.
 ἀόρατος (θεός) 16. 134.
 ἀπαίρειν, ἀπήραμεν εἰς Ἀντάραδον 46. 164.
 ἀπαμβλίνω, τὴν λίπην ἀπ. 182.
 ἀπανουργεῖτως 10.
 ἀπανουργος 130.
 ἀπανούργως 10. 128.
 ἀπαξαπλῶς 182.
 ἀπαράρλητος 74. 192.
 ἀπαρασκευιάστως 9. 10. not. 7. 128.
 ἀπαρτίσκεισθαι 222.
 ἀπαρατρέπτως 222.
 ἀπαρχή, ἡ ἀπ. τοῦ κυρίου ἡμῶν (Πέτρος) 210. τῶν ὠλομένων ἔθνῶν ἡ κρείττων ἀπαρχή 212.
 ἀπασχολεῖν, τὸ πνεῦμα ἰπὸ τοῦ ἵπνου ἀπασχολημένον 64. 184. τῆς ἐννοίας μου ἀπασχολοῦσης 122. τὸν σῶζοντα λογισμὸν εἰς ἀπιστίαν ἀπασχολοῦντες 130.
 ἄπειρος (θεός) 16. 134.
 ἀπειλαίνω, πᾶσαν τόσον ἀπειλαίνει 6. 126.
 ἀπειπολῶν 216.
 ἀπεργραπτος (θεός) 16. 134.
 ἀπερίληπτος (θεός) 16. 134.
 ἀπεριόριστος. 22. 140.
 ἀπηγῶς 90. not. 7. 206.
 ἀπίθανος 108.
 ἄπλαστον ἦθος 220.
 ἀπλοῖς (θεός) 16. 134.
 ἀποβίωσις, μετὰ τὴν ἐνθίνδει ἀποβίωσις 8. 126.
 ἀπόδεικτος 86. 200.
 ἀπόκληρος 16.
 ἀποκληρώση (exhaeres eris) 16. not. 2. 134.
 ἀπονέμειν, τὰ κατ' ἀξίαν τῷ παντὶ ἀπονέμοντα (θεῶν) 84. ἐκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμοντες (θεοῦ) 152.
 ἀπόνοια 86. 202. εἰς ἀπόνοιαν ἐπαυθεῖς 20.
 ἀπορεῖσθαι 4. 124.
 ἄπορος, εἰς ζητήσεις ἀπόρους ἐκινώθη 132.
 ἀπόρρητα ἀγαθὰ 8. 126.
 ἀποτάσσεισθαι (valedicere) 46. 164.
 ἀποτελιστικός 74. 192.
 ἀποτινάσσεισθαι τὸν κοριορτὸν τῶν ποδῶν 26. 144.

ἀπόφασις (declaratio) 124.
 ἀπρόγνωστος (θεός) 28. 146.
 ἀπρορόητος, ἀπρορόητα δογματίζουσι
 τὰ παρόντα 34.
 ἀπροσφόρος 230.
 ἀπταίστως 62. 178.
 ἄρδην ἀπόλλυσθαι 92. 209.
 ἀρίσκον 5. not. 6. 124.
 ἄρεισκον 4. 14. 134.
 ἀρξενόθηλος, φιλανθρωπία ἐστὶν ἀρξε-
 νόθηλος 178.
 ἀρρήτουργεῖν 36. 154.
 ἀρρήτως, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐ-
 τοῦ ἀρρήτως ἐκπορευόμενον 16. τὸ π.
 τὸ παράγιον τὸ — ἐκπ. 134.
 ἀρχέτυπος 96.
 ἀρχὴν λαμβάνοντες τῆς πρὸς τοῖς ὑπ'
 ἑμοῦ λεχθέντας λόγους ἀγάπης 156.
 ἀσίλγεια 10. 130.
 ἀσιλγής, ἀσιλγείς κύνες 130.
 ἄσιμνος 154.
 ἀσμενίστατα 150.
 ἄσπιλος 38. 156.
 ἄστατος 8.
 ἀσχολίω 128. not. 1. τὴν ἑαυτῆς φρόνη-
 σιν ἀσχολεῖ 136. ἀσχολεῖν (avocare)
 214.
 ἀσίγκριτος 26. 144.
 ἀσύνθετος (θεός) 16. 134.
 ἀσώματος (θεός) 16. 134.
 ἄτακτος, ἄτακτον ἠφείσαν γέλωτα 10.
 128.
 ἀταξία, 30. not. 6. 148. ἀνέμων ἀτ. 54.
 172.
 ἀτελής (θεός) 28. 146.
 ἀτελειότητος (θεός) 16. 134.
 ἀτεινίξιν 44. 152. 162. τὸν πάντα λαθὼν
 εἰς αὐτὸν ἀτεινίζοντα 26. 144.
 ἀτεινῶς 34.
 ἄτοπος, ταῖς ἑαυτῶν ἀτόποις ἐπιθυ-
 μίαις 44.
 ἄτρεπτος (θεός) 16. 134.
 αὐξάνω, ἐπ' αὐξηθείσης τῆς ἡλικίας 154.
 αὐτάρκως 172.
 αὐτοκτονία 52. 170.
 αὐτοματισμός 198.
 αὐτόματος, αὐτόματα φερόμενα 26. 144.
 αὐτομάτως φέρεσθαι 34. αὐτομ. περι-
 φέρ. 152.
 αὐχεῖν 106. 226.
 ἀφελληνισθῆναι 69. not. 11. 136.
 ἀφή 106.
 ἀφοβία 14. 134.
 ἀφορμή 36. not. 8.
 ἀφράστως 16. 134.
 αἰτοκτονία 52. 170.
 ἀφελληνίζω, ἀφελληνισθῆναι 136.
 ἄφροντις 12.

ἀφρόντιστος 18. not. 4.
 ἄχραντος, τῶν ἀχράντων καὶ ζωηποιῶν
 μυστηρίων 46. 164. τῶν ἀχράντων
 τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων 94. 208.
 ἀχώριστος 80. 196. ἀχώριστος μνήμη
 216.

B.

βάδην, πεζῇ καὶ βάδην 114.
 βάθρον, εἰς τὴν πᾶσαν ἡμῶν ἐκ βάθρων
 αὐτῶν ἀναστρέψαι πόλιν 40.
 βαθύγειος ἄροισα 106.
 βαρυθυμία 67. not. 7.
 βασανίζειν καὶ ἀνακρίνειν 62. 178.
 βασκαίνειν 110.
 βδελύσσεισθαι 206.
 βουδιτεῖν 38. 156.
 βουκολεῖν, ἐλπίσιν ἐβουκολεῖτο κεναῖς
 50. 168.
 βρύχειν, βρύχοντας μετ' οἰμωγῆς 42. 160.
 κατ' ἑμοῦ ἔβρυχον τοῖς ὀδόντας 12.
 130. βρύχειν κατὰ τιος 92. 206.
 βύειν, ψόφω ἀτάκτω βύοντες τῶν σώζε-
 σθαι θελόντων τὰς ἀκοάς 130.

Γ.

γένεσις 72. sqq. 190. sqq.
 γῆρας, γῆρει 148.
 γνησίως, προσηνῶς καὶ γ. 14.
 γόης 32. 150. 92. 206.
 γοητεία 106.
 γοητικαὶ τέχναι 226. 228.
 γονυπετής 158.
 γραμματικός, οὐ γραμματικὴν ἐπαγγελ-
 λόμενοι τέχνην 130.
 γυμνή ψυχὴ 118.

Δ.

δαιμονᾶν, ὡς βάρβαρόν τινα δαιμονοῦν-
 τα 128. δαιμονῶντες 44. 158. 162.
 δαιμόνιος 38. 156.
 δαίμων, δαίμονας αἰτοῖς ἐτήκε 32. δαι-
 μοσιν ὑπέβαλεν 150. al.
 δειματοῖν 186.
 δεῦτε 28. 146.
 δευτερεῖα 214.
 δῆγμα, δῆγμασι τὰς ἑμὰς ἐνέκρωσα χει-
 ρας 52. 170.
 δῆθεν 94.
 δημοσίων καταξιοθῆναι 22. 140.
 δημιουργεῖν, τὸν δημιουργήσαντα θεὸν
 16. 134.
 δημιουργία 10. 128.

δημιουργός, πάντων κτισμάτων δ. 16. 134.
 διαγραφή, τῇ διαγραφῇ 16. ἐκ τῆς διαγραφῆς 134.
 διαζωγραφεῖν 220.
 δικλεκτικὴ τέχνη 9.
 διαπιστάναι 70.
 διαπιστεῖν 82.
 διαπίξων 11. not. 5.
 διαπιτίζων 11. not. 5.
 διασαφεῖν 26.
 διάστημα, ἐκ διαστήματος ἐνορῶντες (eminus intuentes) 6. 126.
 διασίρειν 10. 128.
 διατηρεῖν, ἀσπίλους ἑαυτοὺς διατηρεῖν 156.
 διατυποῖν 100.
 διαφέρειν, τὰ τῷ θεῷ διαφέροντα 20. 138. τῆς αὐτῷ διαφορῆς πίστεως 176.
 διαφωνεῖν 46. 66. 164. 184. 186.
 διαθερμαίνομαι τὴν ψυχὴν 10.
 διελύχων 36.
 διανοχλεῖν, πάθει τινὶ διανοχλουμένοις 18.
 διπρόσωπος 26. 144.
 διψῶ μαθεῖν 52.
 δογματίζω 34. 36. 154. 212.
 δογμάτων ἀνασκευαῖς καὶ κατασκευαῖς 4. 124.
 δονεῖσθαι, ἐλπίσι δοροῦμενος 129.
 δορυφορεῖσθαι, πολέμαρχος δορυφοροῦμενος 26. 144.
 δορυφορία 96. 210.
 δυσέκλυτος 8. 128.
 δυσθυμία 66. 184.
 δυσσεβής 36. 154.
 δυσσυρειδήτως βιώσεις 6. 124.
 δυσχεραίνειν 156.
 δυσωπεῖν 218.
 δυσωπία 82. 196.
 δωδεκάμηνος, τὸν τοῦ ἡλίου δωδεκάμηνον φέροντες ἀριθμὸν 22. 140.

E.

ἐγγυητής 214.
 ἐγκοπή 10. 28.
 ἐγκόπτειν 19. not. 1. 136.
 ἐγχειρίσητε 88. not. 7.
 ἐγχείρισις 140.
 ἐγχερονίζειν, ἵνα μὴ ἡ διδασκαλία ἐγχερονίσασα παντελῶς πάντων ἐπικρατησῇ 82. 150.
 εἶδος, κατ' εἶδος (singula) 14. 134. 216.
 εἰδωλομανία 226.
 εἰλιγγίων 124. v. Согг.
 εἰλικρινῶς 86. not. 11. 200. 110. 230.

εἰμαρμένην τὴν λεγομένην γένεσιν 34. 152.
 εἰκαῖος, τῶν εἰκαίων προβλημάτων 10. 128.
 εἰκῆ 130.
 εἰκῆ 131. not. 5.
 εἰρήνη, εἰρήνης τέκνον 26. 144.
 εἰσαγωγή κακῆ 14. 134.
 εἰσεικλάπη, ὄνεισεικλάπην χρόνον (quantum temporis mihi perditum iverit) 128.
 εἰσπρίσσεισθαι τιμωρίαν 88.
 εἰσπρίνω, φῶς εἰσπριθῆναι τῷ οἴκῳ 16. 134.
 ἐμβαθρεῖσαι, τὴν πᾶσαν ὑμῶν ἐκβ. πόλιν 158.
 ἐμβράζειν 50. 168.
 ἐκδικεῖν 4. 124. ἐκδικεῖσθαι 124.
 ἐκηβόλος Ἄρτεμις 110.
 ἐκθαμβος 50. 168.
 ἐκθηλύνω, ἐκτεθηλιμένοι ἄνθρωποι 166.
 ἐκόπτειν λόγον 18.
 ἐκλισις 186.
 ἐκπεριέργεισθαι 140.
 ἐκπλοκῶν, ἐκπλίδι ἐκ. (spe implicans) 128.
 ἐκπραξις τῶν παραπτωμάτων 186.
 ἐκπτώσις τῆς πατρίδος 112.
 ἐκστασις φρενῶν 64. 184.
 ἐκτενῶς 32. 150.
 ἐκτεσις τῶν παραπτωμάτων 50.
 ἐλληνικὸν πλῆθος μία ψυχὴ γενόμενον 10. 130.
 ἐλληνισμός 114.
 ἐμβουλῆς 29. not. 5.
 ἐμπαίζω 226.
 ἐμποδίζω, τὸν ἐμποδιθέντα λόγον 128.
 ἐμποδισθεῖς τῆς ὁρμῆς (a desiderii impetu impeditus) 126.
 ἐμψυχος, ἐμψύχους εἰκόνας 128.
 ἐναγής 102.
 ἐνανθρωπεῖν, ἐνανθρωπήσας θεὸς λόγος 18. 134.
 ἐνανθρωπίσας 17. not. 12.
 ἐναργῶς 24. 142.
 ἐνδείης (θεός) 28. 146.
 ἐνδέχεται (feri potest) 28. 146. al.
 ἐνδοιάζειν 18. 136.
 ἐνδομυχεῖν, τὰ ἐνδομυχοῦντα πνεύματα 44. 162.
 ἐνδότερος, ἐν τινὶ ἐνδοτέρῳ οἴκῳ 22. 140.
 ἐνδοχοῦντα 163. not. 8.
 ἐνδυναίω 18. not. 5.
 ἐνδυμα, τὸ ῥυπαρὸν ἐνδυμα τῆς ἀπιστίας 42. 160.
 ἐνεργεῖν 25. not. 3. 142.
 ἐνεχθέντες εἰς ἕτερον αἰῶνα 8. 126.
 ἐνηδρεῖσθαι (decepti sunt) 138.

- ἐνοχλεῖν, πολλοὺς ὑπὸ δαιμόνων τε καὶ
 πολλῶν παθῶν ἐνοχλουμένους 42.
 160. τὰ ἑτέροις ἐνοχλοῦντα δαιμόνια
 44.
 ἔνοχος, κρίσεως ἔνοχον 98.
 ἔνστασις, οὕτως ἔνστασις ἔχω 48. 166.
 ἐξαλείφεισθαι 228.
 ἔπαρχοι ἄνδρες 22. 140.
 ἐξήλα 14.
 ἔξω, μετὰ ἔξω τινος φθοιρᾶς 130.
 ἐξόν εἶναι 28. 146.
 ἐξορκίζω, σοῦ τοῦ σκήνου τὴν ψυχὴν
 ἐξορκίζοντος 24. σοῦ — ψυχ. ὄρκι-
 ζοντος 142.
 ἐξότου 157. not. 1. ἐξ ὄτου 37. not. 1.
 ἐξουσία κοσμικαί 216.
 ἐξουσιαστής (θεός) 16. 134.
 ἐπαλλήλως 206.
 ἐπαγγέλμα 130.
 ἐπέξειμι, ὡς ἐκάστῳ μὴ μεταροῦντι
 κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἐπ-
 εξιώντα 154.
 ἐπηρεάζειν 62. al.
 ἐπηρεία, πνευμάτων ἐπηρείας τὸν πλοῦν
 ἐπεχοίσης 8.
 ἐπίδακρυς 48. 64. 166. 182.
 ἐπιδημία 90. 204. 94. 208.
 ἐπιδικάζεισθαι 218.
 ἐπικικῶς 44. 162.
 ἐπιθολώσαντα τὰς ὄψεις 16. 134.
 ἐπίκλησις, τῇ μακαρίᾳ τῆς τριάδος ἐπι-
 κλήσει 44.
 ἐπίκλυσις 45. not. 7.
 ἐπιμαίνομαι, ἐπιμανεῖς μου τῇ ὄψει 52.
 ἐπίνοια, λημμάτων ἐπινοίας 4. 124.
 ἐπιξινοῦσθαι 82. 150.
 ἐπίπαν, ὡς ἐπίπαν 156.
 ἐπισωνής 172.
 ἐπίσκεψις 226.
 ἐπισκοπεῖν (episcopatum suscipere)
 214.
 ἐπισυνελθεῖν 74.
 ἐπιτεταμένως 12. 130.
 ἐπιτομή, κατ' ἐπιτομήν 14. ἐν ἐπιτομῇ
 132.
 ἐπίτροπος, φροντισταῖς καὶ ἐπιτρόποις
 50.
 ἐπιτυχία 90. not. 9.
 ἐπιφώσκω, ἐπιφωσκοῦσης τῆς τετάρτης
 30. 148.
 ἐπόμενα, τὰ τούτοις ἐπ. 14. 134.
 ἐπονομασία, ἐπὶ τῇ τρισμακαρίᾳ ἐπονο-
 μασία 162.
 ἐργατεία 166.
 ἐργατεία 167. not. 8.
 ἔρις, ἔρις 124.
 ἐτάζεισθαι τοῖς νεφροῖς 232.
 ἐτησίως 114.
 εὐγενὴς γυνή 210.
 εὐγνωμοεῖν 216.
 εὐγνωμοσύνη 82. 196.
 εὐθυμία 66. 184. 72.
 εὐκόλεια 82.
 εὐκόλως 25. not. 8. 152.
 εὐκόπως 24. 142.
 εὐλαβεῖσθαι, τοῦ κρῖναι τὸν πλησίον
 εὐλαβεῖσθε 98.
 εὐλογεῖν, εὐλογήσας ἐπὶ τῆς τροφῆς 18.
 136.
 εὐλογος, μετρίως εὐλογον 154.
 εὐλόγως 50. 168.
 εὐμαρῶς 48. 166.
 εὐνομεῖσθαι, εὐνομουμένη πόλις 98.
 εὐπετῶς 54.
 εὐποιεῖν 190.
 εὐπράττειν 178. v. Corr.
 εὐσταθῶς 44. 162.
 εὐσχαλεῖν 214.
 εὐφημεῖν τὸν θεόν 162.
 εὐφρασία 216.
 εὐχαρίστησα 5. not. 5. 122.
 εὐχέλρωτος πρὸς ἐπιβουλήν 108.
 ἔχειν, τό γε εἶν ἔχον (in praesentim)
 38.
 ἔχθρα, ἀνέμων ἔχθρας 128.
 ἔχθρωδῶς 90. not. 7. 206.

Z.

- ζάλη 106.
 ζειγνῖναι πρὸς γάμον 214.
 ζήτησιν ποιῖται λόγων 132.
 ζιγά, μέτρα καὶ στάθμια 98. 216.
 ζωογονεῖν 118.
 ζωοποιός, τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν
 μυστηρίων 46. 164. 208.

H.

- ἡγεῖσθαι, τοῖς τοῦ πλοῦτου ἡγουμένοις
 12. 132.
 ἡλιγγίον 125. not. 9.
 ἡλλοιωῖσθαι 37. not. 2.
 ἡλλοιωῦσθαι 36. 156.
 ἡμεροβαπτιστής 22. 140.
 ἡμέρως 60.

Θ.

- θεᾶσθαι, τεθείατο (passive) 112.
 θέλεισθαι, τῷ μὴ θηλήσαι μὴ θεληθεῖς
 16. 134.
 θεμέλιος τῆς ἐκκλησίας (Πέτρος) 210.
 θεοβούλητος διδασκαλία 212.

θειοδώρητος ἀναγέννησις 46. 164. 94. 208.
 θεός, ὁ θεός 10.
 θεοστιγής 130.
 θεραπεία 38.
 θερύζειν, τοῦ πατρὸς τὰ μόρια θερύσας
 36. 154.
 θείωρημα (disciplina) 80. 194.
 θηράσθαι, ξενίαν θηρωμένου 182.
 θλιβερός 168.
 θορυβεῖν, ὑπὸ σπλάγγων θορυβοίμε-
 ρος 186.
 θρησκεία θεοῦ 184.
 θρόνος πολιτικός 228.
 θρύλλος 12. 180.

I.

ιαματικὸν ἐπάγγελμα 75. not. 12. 192.
 ἰατικός 75. not. 12.
 ἴδιος, κατ' ἴδιαν 90. 204.
 ἰδρινθίσις 3. not. 4.
 ἱερομάρτυρ 232.
 ἱεροφάντης, τῶν ἀδύτων I. 6. 124.
 ἰλιγγιάω, ἐν τοῖς πράγμασιν ἰλιγγίων 4.
 ἰνδάματα 82. 150.
 ἰστορεῖν (videre) 12. 132. saep.
 ἱστορία, ἐπὶ ἱστορία (ad videndas...)
 52. 170.

K.

καθέδρα, ἡ τῶν λόγων καθέδρα 96. 212.
 καθολικὴ ἐκκλησία 98.
 Κάϊν δ' ἐρμηνεύεται ζῆλος 80. 148.
 καλλιλογία 198.
 καλός, οἷ δὲ καλὸν τὸ καλὸν ὅταν μὴ κα-
 λῶς γίνηται 16.
 κανών, ὁ τῆς ἐκκλησίας κανών 96. 212.
 καταβολή, πρὸ καταβολῆς κόσμου 10.
 180. 158.
 καταγινώσκειν, ῥήσεις καταγινώσκουσαι
 τοῦ θεοῦ ἄγνοιαν 80. 148.
 καταγώγιον 54.
 καταθίγειν 102.
 καταθρύπτειν 280.
 κατακλασθεῖσα ὑπὸ ἑλέους 59. not. 6.
 καταλείπω, καταλείψας 168.
 καταπληκτικός, καταπληκτικῇ τῇ παρόρη-
 σία 158.
 κατάραι 8.
 καταράσσειν, κατέφαξεν εἰς Τάρταρον
 36. 154.
 καταρτίζειν, πολλοῖς τῇ πίστει καταρ-
 τίσας 40.
 κατασκευαί, δογμάτων ἀνασκευαί καὶ κ.
 4. 124.
 κατασπάξασθαι ἴχνη 94.
 καταστοχάζεσθαι 64. 184.

καταστρέφειν τὸν βίον ἀθλίως 100.
 καταφιλεῖν τὰ ἴχνη 208.
 κατάφορος 79. not. 4.
 κατάφωρος 78.
 κατηχίῃν, τοῦ ἀληθινοῦ λόγου βραχία
 με κατήχησε 12. τοῦ ἀληθοῦς λόγ.
 βραχ. κατηχήσας με 130.
 κατορθοῦν, πολλοὺς τῇ πίστει κατορ-
 θώσας 158.
 κατορθώματα 62. 178.
 καύσων, τέσσα καρδίας καύσωνες 68.
 κελίω, κελυθίν 24. 142. (sed v. Cor-
 rig.) — ἐκελεῖται 50. κεκελεύει
 168.
 κεροδοξία 14. 134.
 κερτοῖν, εἰς ζητήσεις ἀπόρους ἐκενώθη
 182.
 κεφάλαιον τοῦ λόγου 110.
 κεφάλαιος, ἐν κεφαλαίῳ 64. ἐπὶ κεφα-
 λαίων 182.
 κεφαλαιωδῶς 64. 184.
 κηλὶς 44.
 κηπεῖω, εἰς τὸν κηπευμένον τόπον 42.
 160.
 κληροδοτεῖν 222.
 κληροδοτεῖσθαι 102.
 κληρονόμος, καλῶν αἰδίων καὶ ἀναφαι-
 ρέτων ἴση κληρονόμος 14. 182.
 κληροῦσθαι 222.
 κνίση σαρκῶν 28. 146.
 κολάζειν, ὑπὸ ἑλέους κολασθεῖσα 58.
 κολακείειν, ὑπὸ ἑλέου κολακευθεῖσα 176.
 κόλπος, ὡς ἐν κόλποις δικαίων 20. 138.
 κονιορτός 26. 144.
 κόπος, τὰ τοῦ ἀνδρὸς κόπῳ πεπορη-
 σμένα 154.
 κοσμικός, οἱ ἐκ παιδείας κοσμικῆς ὀρμώ-
 μενοι φιλόσοφοι 10. 128.
 κρεμάννιμι, ἐμοῦ ἴσαν τῆς ἐκείνου γλώτ-
 τῆς κρεμαμένοι 12.
 κριτής (θεός) 16. 134.
 κροτεῖν, κωνὴν ἰορτὴν κροτεῖν 210.
 κρυφαῖος, ἐν κρυφαίῳ εἰσιόντες 190.
 κρυφή, ἐν κρ. 72, v. Corrig.
 κρίφιος, τὰ κρίφια τῶν κακῶν 156. τὸ
 κρίφιον κακὸν 156.
 κυλιόμενος ἐπὶ πῦρ 26. 144.
 κυλλός (pedibus aeger) 75. not. 10. 192.
 126.

Λ.

λανθανόντως 10. 82. 180. 150.
 λάχανα 48. 166.
 λειποτάκτης 218.
 λήθη, τῇ λήθη παραδιδόνα 4. εἰς λήθη
 φέρειν 122. σιγή καὶ λήθη 122.
 λημάτων ἐπίνοιαι 4. 124.

λιθιᾶν 232.
 λιμήν τῆς ἀναπαύσεως 216.
 λίτον, τὸ λ. τῶν λόγων 10. 180.
 λόγια 94.
 λογικός, ἀντὶ τῆς λογικῆς ἀποδείξεως
 10. 128.
 λογισμὸν δεξιόμενος 2.
 λύσσα, πρὸς λύσσαν ἔρωτος ἐκτετραμ-
 μένοις 136. τῆς ἀφανιστάτης λύσσης
 156.
 λυσσᾶν, ὁ λυσσῶν κύων 156.
 λύσσει 126. not. 7.
 λυτροῦν, τῆς αἰωνίου λυτροῦται κολά-
 σιως 36. τῆς αἰων. κολ. λυτρ. 154.
 λίττη 157. not. 15.

M.

μαγεία, 22. 140. μαγείαι 154.
 μάγος, τῇ μάγῳ τέχνῃ πολλὰ δυνηθεὶς
 20.
 μακροθυμεῖν 34. 152.
 μακροχρόνιος γραφή 230.
 ματικῶς 106.
 μαραίνω, ὑπὸ λύπης μαρανθίντα 182.
 μαρασμός 64.
 ματαιοποιεῖν 4. 124.
 ματρῶνας 96.
 μαφόριον 84. not. 9.
 μαφύριον 84. not. 9. 198.
 μερίς, τῆς τῶν σωζομένων εἶναι μερίδος
 86. μερίς Χριστοῦ 64.
 μέρος, τὰ ἄλλων πληροῦν μέρος 90. 204.
 μέρος Χριστοῦ 96.
 μετάκλητος, μετάκλητον ποιοῦντες πρὸς
 αὐτοῖς 38.
 μεταμιλουμένου 28. μεταμιλομένη 146.
 152.
 μετρωρίζειν 42. 160.
 μετρίως εἴλογον 154.
 μηνιαῖος, τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης λό-
 γον ἀποπληροῦντες 22. 140.
 μαιφονεῖν 22. 140.
 μισθαποδοσία, τῆς προσηκούσης τεύ-
 ζονται μισθαποδοσίας 42.
 μνημόσυνον 210.
 μοῖρα, ἐν τέκτων μοῖρα 68.
 μολυσμός 156.
 μοναρχία 86 sqq. 202 sqq.
 μονή 12. 132.
 μονογενής, τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν τὸν
 πρὸ τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως
 γεννηθέντα 16. 134.
 μόριον, τοῦ πατρὸς τὰ μόρια 36. 154.
 μυχοὶ ὕδατων 114.

N.

νάμα, ναμάτων ψυχρῶν καθαρὰ ρεῖ-
 ματα 34. καθ. ψυχρ. ναμ. ρεῖμ. 152.
 νεκρομαντία 6. 124.
 νεκροῖν, δῆγμασι τὰς ἐμὰς ἐνέκρωσα
 χεῖρας 52. 170.
 νεκρομαντεία, νεκρομαντεία 6. not. 1.
 125. not. 1.
 νομή ὕδατος 230.
 νομήν λαβεῖν (de fornicatione) 214.
 νοσφίλειν, ἀλλότρια μὴ νοσφίλισθαι 44.
 162.
 νουθεσία, παραμυθία καὶ ν. 18. 136.
 νύμφην λέγω τῆς ἐκκλησίας τὸ σύστημα
 216.

Ξ.

ξενόδοχος 58. 176.
 ξενίζω, ἐξενίσθημεν 150.
 ξύλα (fustes) 158.
 ξύλον, τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς 28. 146. ἀπὸ
 τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ
 πονηρὸν 30. 148.

O.

οἰκοδομή ψυχῆς 226.
 ὀκλάζειν, μὴ ὀκλάσης παρῆναί μοι 18.
 136.
 ὀλοθρεύειν 218.
 ὀμίλια οὐ καλή 14. 134.
 ὀμοδίαυτος 80. 196.
 ὀμοίωσις, ὁ καθ' ὀμοίωσιν αὐτοῦ γεγο-
 νῶς Ἀδάμ 28. 146.
 ὀμολογεῖν, χάριν ὀμολογῶ 18. 136.
 ὀμολογητής 112. 230.
 ὀμότεχνος 80. 196.
 ὄντως, τοῦ ὄντως θεοῦ 14.
 ὄπωςδῆποτε 201. not. 4.
 ὀρθοῖν, χωλοῖς ὀρθοῖ (claudos firmo
 gradu incedere facit) 126.
 ὀρθριαύτερον 44. 52. ὀρθριώτερον 70.
 162. 188.
 ὀφίλειν, ὁ θεὸν παρτεπόπτῃ τῇ ἑαυτοῦ
 ψυχῇ ὀρισάμενος 36. 156.
 ὀρκίζειν 24. 142.
 ὀρμαῖσθαι, ἐκ παιδείας Ἑλληνικῆς ὀρμῶ-
 μένοις 36. 154. τοῖς ἐκ παιδείας ὀρμῶ-
 μένοις 154.
 ὀρμή, τὴν τοῦ πυρὸς ὀρμήν 16. 134.
 136. πρὸς τὸ σφρονεῖν τὴν ὀρμήν
 λαμβάνει 36. 154.
 ὀρμησα 129. not. 4.
 ὀφφικίων κόμης (comes officiorum) 108.
 κόμης τῶν ὀφφικίων 228.

ὄχλειν, πάθεισιν ὄχλουμένοις 136. τοῖς ἰπὸ τῶν παθῶν ὄχλουμένοις 44. 162.

Π.

παγιδεύειν 224.
παγίδευμα. τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα 214.
παιδεῖαι (castigationes) 86. 200.
παλλόμενος τὴν καρδίαν 56. 64. 172. 184.
πανάγιος, τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον 134. 232.
παναοίδιμος 220.
πανολέθριος v. πανωλέθριος.
παρτεπόπτης (θεός) 16. 134. 36. 154. 156.
παρτοδύναμος (θεός) 16. 134.
παρτοκράτωρ 226. ἕνα θεὸν πατέρα παρτοκράτορα 16. 134.
παρτοπαθής, θεοὺς παρτοπαθεῖς 152.
πανωλέθριος θάνατος 50. 168. (v. l. πανολ. 51. not. 11. et πανώλεθρος 169. n. 7.)
παραδόξως 58. al.
παραθήκη 216.
παρακμάζω, ὃ ἔλεος παρήμασιν 54. 172.
παρακοή, ἐπὶ παρακοῇ κολαζομένων 24. 26. 142.
παραμυθία καὶ ρουθεισία 18. 136.
παραπέμπεισθαι (contempnere) 24. 142.
παρειμένη (paralytica) 58. 174.
παριστᾶν et παριστάνειν ἀποδειξεῖς 198. 84.
παριστάναι, παρασταθῆναί τινι (adesse alicui) 66. 184.
πάροικος 30. 148.
παρολκή, ὃ τῆς παρολκῆς χρόνος 128.
παρήμυ, αἱ χεῖρες ἰπὸ τῶν δηγμάτων παρείθησαν 54. 172. ἐκ μέθης τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος παρεθεῖσα 174.
παρῆσιώζεσθαι 154.
πάχος, τῶν ἀμπελίνων δύο στίλων μέγιστα πάχη φερόντων 52. 170.
πιζῆ καὶ βᾶδην 114.
πειθήριος 52. 170.
πενθικῶς 116.
πεινυχρός 191. not. 3.
πέπτω, πεφθῆναι σκυλμόν 18. 136.
περίβλεπτος 46. 164.
περιγραφή, βίων περιγραφαί 154.
περίδακρυς 58. 174.
περιεργάζεσθαι 102.
περίτρογι ὀφθαλμοί 107.
περίτρογος 72. 190.
περιλαμβάνω, αὐτοῖς διαφόροις νόσοις περιλάβειν 150.

περίληπται 146. not. 3.
περιορίζω, (θεῶ) θάλασσαν περιορίζοντι 144.
περιπαθής 52.
περίπατος, εἰς περίπατον ἐτραπόμεθα 32. εἰς π. ἀπετραπόμεθα 152.
περιπλέκω, περιπλέκω μοι 14. 132.
περιπόθητος 52. 170.
περισπᾶν, τῶν βιωτικῶν πραγμάτων πρὸς ἑαυτὰ περισπᾶντων 8.
περισσός, ἐκ περισσοῦ (superflue) 4. 124.
περίκτασις 66. 184.
περίφωρος 79. not. 4. 194.
πηροῦν 104 sq. 224 sq.
πήρωσις 104 sq. 224 sq.
πιμπράναι, ὄργῃ πεπρωμένον 202.
πιστότερα ὀφθαλμῶν ὅσα ποιήσομαι 6.
πλάζω, ὃ πλάσας αὐτόν 28. 146.
πλάνη 14. 184.
πλάνος 32. 92. 150. 206.
πληροῦν, (θεῶ) τὰ πάντα ἐν αἰερί πληρωσαντι 144.
πληροφορεῖν et -εῖσθαι 4. 10. 12. 180. 229.
πληροφορία 6. 90. 204. 229.
πλησιώχωμος 38. 156.
πνεῦμα (ventus) 8.
ποιητής, θεῶ τῶ πάντων ποιητῆ 4.
πολεμάρχης 27. not. 2.
πολέμαρχος, καθάπερ τις πολίμαρχος ἰπ' αὐτῶν δοροφορούμενος 26. 144.
πολιτεία (vita) 6. 126. τὴν θεῶ ἀρίσκεισαν πολιτείαν ἐπανεῖσθαι 26. τὴν τῶ θεῶ ἀν. ἀναδέξασθαι πολ. 144.
πολιτεύειν, τὴν ἐπὶ τῇ ὑμετέρῃ καταδίκῃ πολιτευσαμένην ἐν βαρβάροις ἀλήθειαν 10. τὴν εἰς τὴν ὑμετέραν καταδίκην ἐν βαρβ. πολ. ἀλ. 180.
πολυμανεῖς 28. not. 5.
πολυμανής 22. 140.
πολυπαθής, θεοὺς πολυπαθεῖς 34.
πολυπραγμονεῖν 224.
πορνεία 14. 184.
ποσῶς 66. 86. 184. 200.
πρὶν ἢ c. fut. 40. c. conj. 160. v. Corrig.
προαρίσειος ἔχειν 86. πρ. γίνεσθαι 200.
προαπαντᾶν, λανθανόντως προαπήνησα 10. 180.
προασφαλίζεσθαι 214.
προγνωστικός (θεός) 28. 146.
προευτρεπίζεσθαι 48.
προηγούμενος 98. 200.
προθεσμία, τοῦ θανάτου τὴν προθεσμίαν 16. 42. 136. 160.
προῖκα (ultra) 26. 144.
προκατασκοπεῖν 72. 190.

προκατορθοῦν, προκατορθώση τὴν πολιτείαν (vivendi rationem instituat) 126.
 προκόπτειν, ὁ χρόνος προίκοπτε (praeteribat) 6. 126. (succedere) 22. 140.
 πρόληψις οὐκ ὀρθή 14. 134.
 προνοητής, πάντων π. 16. 184.
 προξενεῖν 86.
 πρόοδος (praecursor) 92. 160. 206.
 προοικονομεῖν 70. 188.
 προοπλίζειν, προοπλισμέτος ὁ νοῦς 20. 136.
 προπιετής 68. 186.
 προσαιτίς γινῆ 58.
 προσαιτήτρια γινῆ 174.
 προσαμιλλᾶσθαι 218.
 προσανατίθισθαι 76. 194.
 προσηκάμενος 68. 186. v. Corr.
 προσιδρεία 24. 142.
 προσήλυτος, Ἰουδαίος προσήλυτος 68. 186.
 προσηγῶς καὶ γησίως 14. 100.
 προσηταιρισμέτος 40.
 πρόσκαιρος, τὰ πρόσκαιρα (temporaria) 6. 126. πρόσκαιροι τιμωροὶ 86. 200.
 προσκαρτερεῖν, τῇ πίστει προσκαρτερῶν εἰρέθη 96. 212.
 προσκινηθῆναι ἰπὸ δχλων 22. 140.
 προσκυνητός 82. 150.
 προσοκέλλειν 8.
 προσπαλαίω, ὅσοι νόσοις καὶ δαίμοσι προσεπάλαιον 40.
 προσπελάζω, εἰς ἕνα προσπελάσαντα 16.
 προστετηκέναι τῇ ἐργασίᾳ 112.
 προτοῦ, τὸν προτοῦ χρόνον 8.
 προτρέπειν (invitare), ἀδελφοκτονεῖν προτρέπει 154. ἀδελφογαμεῖν προτρέπεται 86.
 πρόφασις, ταίτης τῆς μυθικῆς προφάσεως λαβόμενοι 154. προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς 216.
 προχειρίζειν 98.
 προχωρεῖν 6. 124.
 πρωῖνωτερον 162.
 πρωτεία 214.
 πτώματα (cadavera) 50. 168.
 πυλῶν 12. 132. ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς ξενίας πυλῶν γεγρονώς 40. 160.
 πῦρ, ὁ τόπος τοῦ πυρός 8. 126.

P.

παντισμός 44. 232.
 παπισμα 84. 198.
 παγεῶν 222. 228.

φήτον δόγμα 82. 196.
 φητορεία λίγων 10.
 φητορία 11. not. 5.
 φηγῶντες 232.
 φίζη, φίζη τῶν δλων 138.
 φιλίζω, ὑπὸ σφοδροῦ κύματος φιλίσθαισα 54. 172.
 φηφίσας 8. 126.
 φηφθίσας 127. not. 9.
 φοπῆ, φοπῆ μοι πλείων πρὸς τοῦτο τῆς διανοίας 50. φοπῆ ὥρας 170.
 φηπαρός 42. 160.

Σ.

σαλεύεσθαι, κινδύνω σαλ. 98.
 σερῆν ἢ τῆς γλώττης 102.
 σημεία, τὰ σ. τῆς οἰκήσεως 12. 132. σ. τῶν οἰκήσεων 12. 132.
 σιγῆ καὶ λήθη 122.
 σκαλίδιον 230.
 σκαπάνιον 230.
 σκαφίον 113. not. 6.
 σκαφεῖον 112.
 σκεπαρός 190.
 σκεπεινός, ἐν σκεπειῶ τῆς θαλάσσης τόπῳ 70. 72. 188.
 σκέπη, δένδρων παρτοῖων χλοερὰ σκέπη 152.
 σκεπηνός 71. not. 7.
 σκέψις (deliberatio) 124.
 σκῆνος (corpus) 24. 142.
 σκιάς ἅς τῶν τεθνηκότων ψυχὰς ὀνομάζει 82. σκ. ἄσπερ αὐτὰς ψυχ. τῶν τεθν. λέγει 150.
 σκοπός 36. 156.
 σκορπίζειν 218.
 σκύλισις 166.
 σκύλλω, ἐπὶ τοῖς σκύλλουσι τὰς ψυχὰς 6. 126.
 σκυλμός, τὸν ἐκ τοῦ πλοῦ σκυλμόν 18. 136.
 σπῖλος 44.
 σπλάγχνον, ἰπὸ τῶν σπλάγχνων γεννημένος 50. ἰπὸ σπλάγχνων θορυβοῦμενος 168.
 σπουδαιοτέρως 144.
 στάθμιον 98. 216.
 στίγειν, τὸ τοῦ θεοῦ βούλημα σιγῇ στέγειν 6. τὸ — βούλ. σιγᾶν στέγειν 126. (v. not.) intr. 66. 186.
 στοιχεῖν, μὴ γνώμη στοιχοῦντας 38. 157. not. 2.
 στοιχειοῦν, τῇ θεοῦ φόβῳ στοιχειωθεῖς 64.
 στολή τοῦ χαρίσματος 102.
 στοχασμός 84. 198. 138.
 στρέμματα 170.

στρέφειν, τῶν λογισμῶν στρεφόντων μου τὴν ψυχὴν 6.
 στῦλοι ἀμπέλιοι 52. 170.
 συγγενής 168.
 συγγνώμη, ὑπὸ συγγνώμην γίνεσθαι 26. 142. 144.
 συγγνωστός 50. 168.
 συγγραφείς 30. 148.
 συγκληρονόμοι 16. 134.
 σίγκλητος (senatus) 96. 210.
 συγχωρεῖν, ὡς μεταμελομένοις συγχωροῦντα τὰ ἁμαρτήματα 34.
 συζυγία 146.
 συλλογισμός 10. 128. συλλογισμῶν τέχνας 4. 124.
 σύλλογος, κατὰ συστάσεις καὶ συλλόγους 42. 160.
 συμβιβάζεσθαι 98. 216.
 σύμβριος, ἡ 76. 80. 192. 194.
 συμφωνία, ἐκ συμφωνίας 10. 128.
 συμφώνως 30.
 σὺν ἅμα τέκνοις 54.
 σύταιμος 48. 166.
 συναίρειν, ἐλειοῦντες συνῆράν μοι 12. 130.
 συναλιζόμεθα 67. not. 4.
 συναπαπαίεσθαι 82. 196.
 συναρτιβαλεῖν 76.
 συναρτιλαβεῖν 77. not. 8. 194. v. Corrig.
 σίταξις 102.
 συναπολαύω 82. 196.
 συναρπάζειν, συναρπάζει τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυχὰς 32. πολλῶν συναρπάζει ψυχὰς 150.
 συναυλίζεσθαι 66. 184.
 σύνδακρυς 48. 166.
 συνέζων 2.
 συνευδοκεῖν 70. 188.
 συνήγορος, τοῦ κακοῦ συνηγόρους 34. 214.
 συνηθεία δεινὴ 14. 134.
 σὺνθεσις λόγων καὶ στοχασμῶν 84.
 σὺνθημα, ὡσπερ ἐκ συνθήματος 106.
 σὺννοες 184.
 σὺννοι 184. not. 2.
 σὺνοικον ἔχων ἔννοιαν 4. 122.
 συνοικοῦσα (uxor) 154.
 σύνολος, τὸ σίνολον 224.
 συντάσσεισθαι (valedicere) 58. 174.
 συντέλεια τοῦ βίου 216.
 συντηρεῖν, ἀσπίλους ἑαυτοῖς συντ. 38.
 συντόμως 14. 134. (sine mora) 158. 176.
 συντροφία ποτηρὰ 14.
 σύστασις, κατὰ συστάσεις καὶ συλλόγους 42. 160.
 σύστημα, κατὰ συστήματα δύο σποράδην 46. 164. συστήματα (coetus) 6. 126.

σχεδιάζειν τὰ τοῦ βαπτίσματος 70.
 σχῆμα μόρον χειρῶν 52. 170.
 σωτήριος, τὸ σωτήριον βάπτισμα 26.

T.

ταλανίζειν 4. 122.
 ταμείω, (θεῶ) τὰ ἐν ᾧδη ταμείσασι 144.
 ταξίαρχος 27. not. 2.
 τάξις ζητήσεως 30. 148.
 ταιτί 14.
 τάχιον 132.
 τενομένης ἔτι τῆς ὥρας 58.
 τεκνοκτόνος 154.
 τέλειος, τοῖς ἤδη τελείοις 26. 144.
 τέλειος (θεός) 28. 146.
 τελειωθῆναι διὰ τοῦ βαπτίσματος 16.
 τελεσφορεῖν 154.
 τέλος, ἀπὸ τοῦ τέλους (ex rerum exitu) 4.
 τεράστιος 92. 206.
 τερατεία 108.
 τετραχῶς 144.
 τέρυς, δένδρων παντοίων χλοερῶν τέρυς 34.
 τέχνη, συλλογισμῶν τέχνας 4. 124.
 τηκεδὼν λύπης 64.
 τόπος, ὁ, τοῦ πυρός 8. 126.
 τραυματίας, πάντας τραυματίας ποιήσαντες 40.
 τριάς, τῇ μακαρίᾳ τῆς τριάδος ἐπιλήσει 44.
 τριβῶριον 48. 166.
 τρισμακαρία ἑπονομασία 66. 184.
 τρισμακάριος 162.
 τροπή, ἐξ ἐαρινῆς τροπῆς (a verno tempore) 6. 126. ἐν φθινοπωρινῇ τροπῇ 126.
 τρύλος 12. not. 1.
 τυγχάνω, κόλασιν οὐ τὴν τυχοῦσαν (non leve supplicium) ὀφείλουσι 36. οὐχ ὡς ἔτυχε (non temere) 36. παραμιθίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν (solatium non leve) 112.
 τυχόν (forte) 28.

Υ.

ὑπαιθρος, εἰς τὸν ὑπαιθρον τῆς αὐλῆς τόπον 26. 144.
 ὑπαιγάζω, τῆς νυκτός ὑπαιγαζομένης 90. 206.
 ὑπεισδραμεῖν 88. 204.
 ὑπερβαλλεῖν, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρᾶσίαν 36. 154.
 ὑπερορία (exillium) 110. 230. al.
 ὑπεροχῆς φρόνησις 228.

ὑπέρχεται 102. 103. not. 10.
 ὑπογραμμός, τὸν ὑπογραμμὸν ἕδειξεν
 154.
 ὑπόδησις 166.
 ὑποθίσεις (controversiae) 4. 124.
 ὑποκρίνεσθαι (simulare) 24. 142.
 ὑπολαμβάνειν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς
 ἐπέλαβε 28. 148.
 ὑπομονή, τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς 28.
 146.
 ὑποπλήσσειν, τῶν ὄχλων ὑποπληξάτων
 40.
 ὑποποιεῖσθαι 108.
 ὑποσαυνούσης τῆς ἑλπίδος 8.
 ὑπόστασις, τὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεων
 ἕνα θεὸν 8. ἕνα θεὸν εἶναι ἐν τρισὶν
 ὑποστάσεων τὸν ἰουράνιον 126. ἕνα
 θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεων 16. 184.
 εἷς θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσεων 20.
 138. εἷς ὁ θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσε-
 σιν 32. 150. ἐν τρισὶν ὑποστάσεων 44.
 162.
 ὑποστέλλεσθαι (cohiberi) 154.
 ὑποχείριος, ἵνα ὑποχειρίους λάβῃς 24.
 ἵνα ὑποχειρίους λαβὼν ἔχη 142.

Φ.

φαντάζειν, εἰκόνα φαντασθέντες ἀλη-
 θείας 22. 140.
 φαντάσματα 82. 150.
 φαντασία 22. 140.
 φείδισθαι 26. 144.
 φθινοπωρινός, τοῦ ἔτους πρὸς τὸ φθι-
 νοπωρινὸν ἀποκλίνοντος 6. ἐν φθινο-
 πωρινῇ τροπῇ 126.
 φιλαλήθως 10. 128.
 φιλανδρία 54. 172.
 φιλανθρωπία 58 sqq. 176 sqq.
 φιλαργυρία 14. 134.
 φίλια 58 sqq. 176 sqq.
 φιλωθήσομαι 6. 124. φιλωθεῖς 80.
 φιλόθεος, τὸ φιλόθειον 86. 200.

φιλοκαθεδρεῖν 212.
 φιλόλογοι 10. 130.
 φιλοφρονεῖν 210.
 φίτρον 108.
 φμοῖν, φμωθήτη 30. 148.
 φορά, ἀπρονόητον φορὰν εἰσηγοῦνται
 152.
 φρένωθεῖς 140.
 φρόνημα (opinio) 202.
 φροντιστής 108. φροντισταῖς καὶ ἐπι-
 τρόποις 50.
 φυγαδεύω, πάντα δαίμονα φυγαδεύει
 6. 126.
 φῖσει (sponte) 58. 176.
 φωτίζειν, φωτισθέντος τοῦ τοῦ τῆ γνώ-
 σις 162.

Χ.

χαρίζεσθαι, ὡς μεταμελομένοις χαρίζο-
 μενον τὰ ἀμαρτήματα 152.
 χάριν ὁμολογῶ 18. 136.
 χάρισμα 18. 136.
 χορηγεῖν, πένησι τὰ ἑαυτῶν χορ. 96.
 χορηγία, τῶν ἀναγκαιῶν αὐτοῖς ἐπιεικτο
 τὴν χορηγίαν 102. τοῦ ὕδατος 112.
 230.
 χρηματίζειν 54. 172.
 χωρισμός, μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ σώ-
 ματος 20. 138.

Ψ.

ψιλῶ τῷ ῥήματι (solo verbo) 8.
 ψυχῆς ἀναπομπή 6. 124.

Ω.

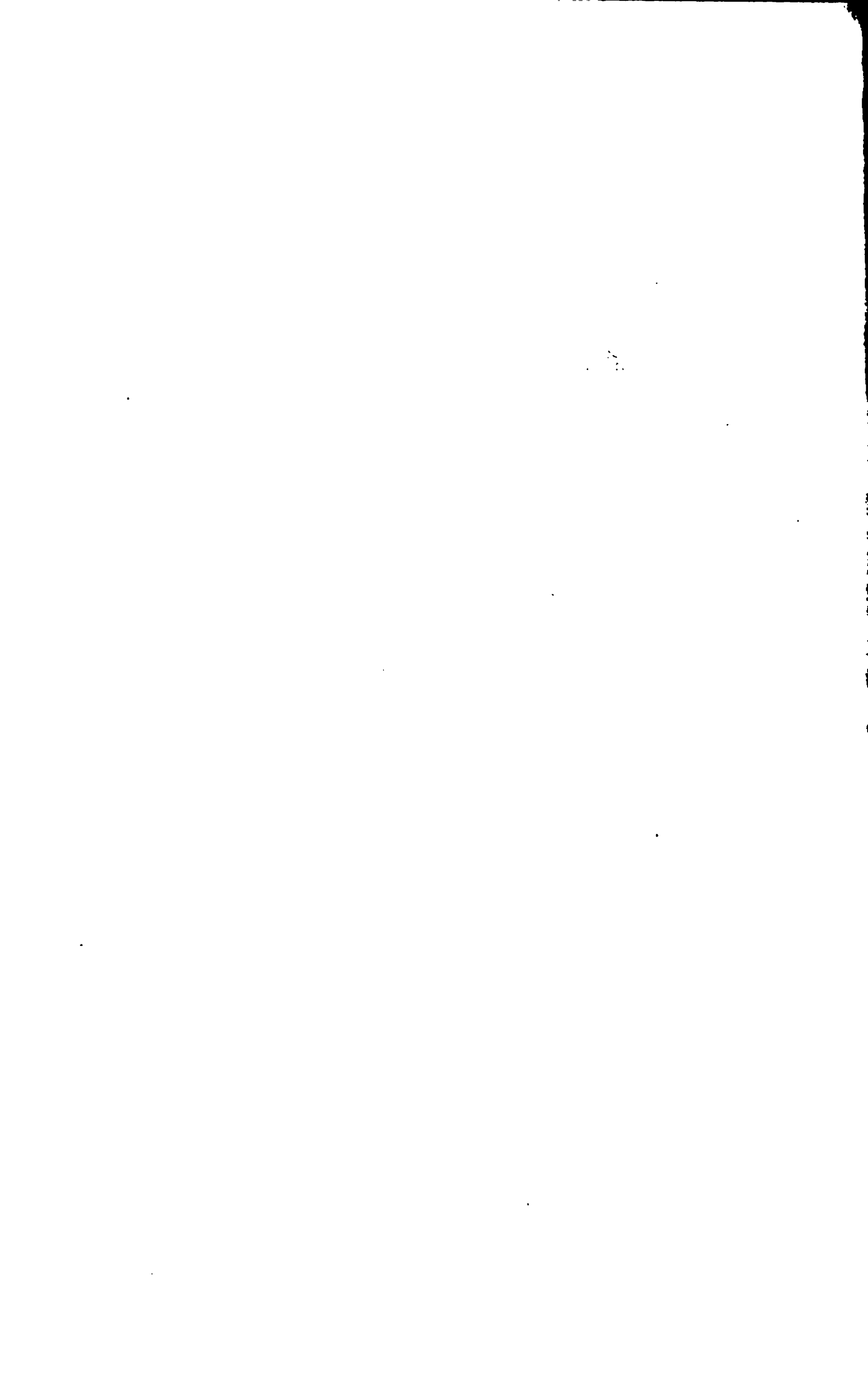
ώδηποτε 128. vide Corrig.
 ώδίποτε 127. not. 8.
 ώμοφύριον 84. not. 9.
 ώχρνωκότα 5. not. 2.

FRIDERICI WIESELERI

ADNOTATIONES CRITICAE

AD CLEMENTIS ROMANI QUAE FERUNTUR HOMILLAS

AB ALBERTO DRESSEL MDCCCLIII EDITAS.

Pag. 3, vers. 3 punctum majus locandum erat ante verba: *εἰρήνη εἶη πάντοτε*, aequae atque p. 10, v. 5. Ceterum adstipulor Dresselio illa ipsa verba genuinam scriptoris manum exhibere iudicanti. Neque enim audiendus foret, si quis propter codd. mscr. lectiones: *ἐν εἰρήνῃ*, et: *ἐν εἰρήνῃ*, potius esse scribendum contendere vellet: *ἐν εἰρήνῃ εἶη πάντοτε*. — V. 12 scribendum opinor: *κατὰ μηδένα τρόπον πρὸς τὸ ἄλλως φρονεῖν ὑπὸ τῶν πολλὰ νεουσῶν γραφῶν ἐξοδευθῆναι δυναθέντες*. Conjecturam librarii in margine cod. O. adscriptam, quam Dresselius verborum in perpetuitatem recepit, veram non esse, sequens sententia ostendit. Notandus est usus verbi *ἐξοδευθῆναι*, quod jam Cotelerius interpretatus est „abripi extra viam.“ Hujus usus quamquam aliud non novi exemplum, persuasum tamen habeo, mutandum esse nihil. Proxime accedit is verbi usus, qui reperitur apud Diodorum in Exc. Phot. p. 521, 71, ubi *ἐξωδεύοντο* est „vendebantur.“

P. 4, 9 sq. quum cod. C. vocem *ἵνα* omittat et uterque codex praebet: *ἐφοδιάζειν, ἐφοδιάζωσι*, censeo equidem, duplicem existisse scripturam hancce: *ἵνα καὶ τοὺς βουλομένους ἐφοδιάζωσιν*, et: *καὶ τοὺς β. ἐφοδιάζειν*, vel: *πρὸς τὸ καὶ τοὺς β. ἐφοδιάζειν* (cfr. p. 69, v. 9).

P. 6, 3 scribendum erat aut: *ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ*, aut: *ΛΙΓΧΑΝΟΝΤΩΝ*. — In enuntiato, quod est v. 11 sqq., deest verbum finitum tale, quale *δεῖ* vel *χρή*, quod posterius facile interciderere potuit post vocabulum *ἀγωγὴν*.

P. 7, 5 quamquam vocabulum *τιθῶν* aperte corruptum est, quid scriptum fuerit, non facile dictu. Probabilissimum tamen videtur: *ἢ τιθῶν ἢ νεύων*, „vel aliquid faciens vel permittens.“ — Locum, qui sequitur v. 6 sqq., sic restituendum arbitror: *πλὴν ἐὰν δοκιμάσω τινὰ ἄξιον, ὡς αὐτὸς ἐκρίθη, ἢ καὶ πλεῖον δοκιμάσας, πλὴν οὐκ ἔλαττον ἔτεσιν ἔξ, τότε τῷ* (Cod. C.: *τότε*, cod. O: *τῷ τε*) *εὐλαβεῖ — παραδώσω*. Cfr. p. 3, 7. — Quae v. 10 sq. leguntur verba, plura, quam adhuc arbitrati sunt editores, menda continent. Videntur autem ita esse corrigenda: *Ἄλλω* (codd.: *Ἄλλως*) *δὲ, οὐδ' ἂν τέκνον ἢ ἢ ἀδελφὸς ἢ φίλος ἢ ἄλλως πῶς ποτε γένους μοι ἀνήκων, ἐάνπερ ἀνάξιος ἢ τοῦδε, μὴ μεταδοῦναι χρεῶν* (codd.: *χάριν*), *ὡς οὐ προσήκειν*. Verbum *ἢ* post vocabulum *τέκνον* inserendum esse, vidit jam Schweglerus. Vox *τοῦδε* non cum *μεταδοῦναι*, sed cum *ἀνάξιος* construenda est. *Χρεῶν* significat: „oportet“; *προσήκειν*: „aptum est, decet“. In verbo *προσήκειν* sine idonea causa offendebat Schweglerus. Id ipsum reperitur p. 27, l. 9, eodem fere significato adhibitum, quo *προσῆκει*. Cfr. Thom. Magistr. p. 287, 15 ed. Ritschl. — V. 15 sq. nollem Dresselius obsecutus esset Schweglero, qui codicum scripturam *μεθ' ἑαυτοῦ* mutavit in *μετ' ἑμαυτοῦ*. Simili mutatione Schweglerus corruptus potius quam emendavit locum, qui est p. 139, 12. Contra plurimos locos, in quibus eadem dicendi ratio invenitur, intactos reliquerunt duumviri docti. P. 17, 1 et 5 et 23, 4 forma *ἑαυτῶν* usurpata reperitur pro *ὑμῶν αὐτῶν*, p. 63, 14 *ἑαυτὸν* pro *σεαυτόν*, p. 74, 8 *ἑαυτῶν* pro *ἡμῶν αὐτῶν*, p. 84, 8 *ἑαυτοὺς* pro *ἡμᾶς αὐτούς*, p. 94

12, 95, 1, 116, 8, 117, 12, 118, 10 *ἐαυτῶν* pro *ὑμῶν αὐτῶν*, p. 211, 18, et 282, 14 *ἐαυτῶν* pro *ἡμῶν αὐτῶν*, p. 282, 17 *ἐαυτοὺς* pro *ἡμᾶς αὐτοὺς*, p. 305, 2 *ἐαυτὸν* pro *ἐμαυτὸν*, p. 350, 2 *ἐαυτοῦ* pro *ἐμαυτοῦ*, p. 359, 9 *ἐαυτὸν* pro *σεαυτόν*. P. 873, 17 cod. C. praebet: *σεαυτόν*, cod. O.: *ἐαυτόν*. Dresselius illud in textum recepit, quod non debebat facere is, qui se textum ad cod. O. constituturum in ipsa editionis inscriptione professus esset.

P. 8, 5 aut scribendum est: *γενόμενον ἄξιον*, aut statuendum, intercuisse: *ὁ υἱὸς*, vel: *ὁ παῖς*. — V. 9 scribendum: *πρὸς τούτοις δ'* vel *δὲ*, cfr. p. 6, 17 et p. 8, 17. — V. 14 crediderit fere, scriptum fuisse: *ἀήρ*, pro: *αἰθήρ*, qui comparaverit p. 6, 17, p. 8, 10, p. 95, 6 et 15.

P. 10, 3 scribendum: *τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ ἀγίαν ἐκκλησίαν*. Cfr. supra p. 3 adn. 3 et p. 123.

P. 11, 18 videtur pro *οὗ* scribendum esse: *ὄ*.

P. 12, 1 etiam mihi, ut Schweglero, in archetypo videtur scriptum fuisse: *ὁ τὸν τῆς ἀληθείας προκαθεζόμενον*. — L. 5 mireris non receptam esse cod. O. scripturam: *ἐδεόμην*. — V. 7 recipienda erat cod. C. scriptura: *μὴ με*.

P. 13, 4 et aliis locis cur Dresselius non receperit scripturam cod. O.: *ὁ Κλήμη*, proorsus non intelligo. — V. 14 aut scribendum: *μεμάθηκας*, aut — id quod verisimilius videtur — post *μεμαθηκῶς* addendum verbum *εἰ*, quod propter sequentem vocem *εἰς* facillime interciedere potuit.

P. 15, 1 verbum *πρεσβύτης* corruptum est ex: *πρεσβευτής*. Ipsa dictio: *ὁ τῆς ἀληθείας πρεσβευτής*, reperitur infra p. 39, 5. — V. 4 scribendum erat: *ἀμελείτωσαν*, et recipienda cod. O. scriptura *ἀκμαία* (cfr. p. 16, 10, p. 257, 15).

P. 17, 12 quae reperiuntur verba: *ζυγά, μέτρα, σταθμια, τὰ τῶν δοπῶν δίκαια φυλάσσετε*, ea quis non videat sana esse non posse? Ineptam scripturam *δοπῶν* in solo invenitur cod. C. Cod. O aequae atque cod. Reg. 804 porrigit: *τόπων*. Eam ipsam lectionem prae oculis habuit Rufinus, qui locum sic interpretatus est: „pondera, mensuras, stateras pro locis quibusque aequissima custodite“. Atqui ex verbis „pro locis quibusque“ elucet, Rufinum scriptum repperisse: *κατὰ τὰ τῶν τόπων*. Et haec videtur genuina Homiliarum scriptoris esse manus. Ceterum Rufinus, ut solet, non omnino recte interpretatus est. Construenda enim sunt verba: *κατὰ τὰ τῶν τόπων δίκαια*, „secundum locorum jura“, h. e.: sic uti res, de quibus sermo est, quoque loco constitutae sunt.

P. 18, 1 non est dubium, quin vocabulum *μόνου* emendatione egeat. Schweglerus proposuit: *μόνον*. Et profecto aut ita scribendum est, aut: *μὲν*. — V. 9 scribendum erat: *ὁμολογέω*. — V. 11 servandam fuisse cod. C scripturam: *ἀγαθὴν*, animadvertunt L. Dunckerus et G. Uhlhornius (qui viri docti aliquot bonae notae observationes mecum communicaverunt), quum dictione *ἀγαθὴ βασιλεία* constanter utatur Homiliarum scriptor. Recte. Reperitur illa dictio in hac ipsa sectione p. 20, 1, p. 22, 14. — V. 16 vocem *τοὺς* non delendam censeo, ut Schweglerus, sed mutandam in: *αὐτοὺς*.

P. 20, 1 vera videtur cod. C. scriptura: *τινὰ*. — V. 5 quum cod. O pro *πειρασμοῖς* praebet: *περισπαγμοῖς*, vide an scribendum sit: *περισπασμοῖς*. — V. 6 procul dubio mendosa sunt verba: *τὰ ἀπόγεια τῶν χειμάρρων καὶ τὰ φουσήματα*. Quis enim non persentiscat, „ex continenti venientes torrentes“ — sic autem interpretantur verba *τὰ ἀπόγεια τῶν χειμάρρων* — hoc loco commemorari non potuisse? Desideratur sola ventorum, procellarum significatio. Conjiçio igitur, verba sic esse corrigenda: *τὰ ἀπόγεια τῶν χειμερίων καρτερὰ φουσήματα*. *Τὰ χειμέρια* significat „tempus hiemale.“ — V. 8 sq. *διθάλασσοι καὶ θηριώδεις τόποι* comparantur τοῖς ἀλογίστοις καὶ ἐνδοιάζουσι περὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἐπαγγελμάτων. Vellem editores significassent, quomodo explicanda essent verba *διθάλασσοι καὶ θηριώδεις τόποι*. Apud Strabonem II, c. 124 fin. et Dionys. Perieg. 156 *διθάλασσος* appellatur *πόντος*, quatenus bina maria continet. Contra apud

Dionem Chrysost. V, 88, ubi *βραχέα καὶ διθάλαττα καὶ ταινίαι μακροὶ μέχρι πολλοῦ διήκουσαι* commemorantur, *διθάλαττα*, ut jam Casaubonus Vol. II, p. 457 adnotavit, sunt „arenae cumuli ingentes e fundo maris super ejus superficiem se attollentes“. Similiter in Actis Apostolorum XXVII, 41 *διθάλασσοσ τόποσ* est locus in mari eminens, ad littus situs. Fac dictionem *διθάλασσοσ τόποσ* a scriptore Homiliarum hoc eodem significato adhibitam esse, quid fiet de dictione *θηριώδεισ τόποι*? Interpretantur: „fera loca“. At enim vero quis non videat, hanc interpretationem non quadrare ad sententiam universi enuntiati, si „fera loca“ alia esse statuas quam „loca vadosa“, frigere autem maximopere, si eadem velis esse. Jam equidem dubium non esse opinor, quin scriptor de una eademque re loquatur. Ut brevi dicam, quod sentio: pro *θηριώδεισ* scribendum est: *θινώδεισ*. Haec autem huius loci interpretatio atque emendatio quam sit apta ad sententiam, sponte, opinor, apparet. — V. 11 Schweglerus jure offenderat in voce *μόνας*. Jam, quum cod. O post *ἀμαρτίας* praebet: *αἰτίας*, scribendum esse existimo: *γνώμασ τὰσ ἀμαρτίας αἰτίας*, „sentiendi rationes, quae peccatorum caussae sunt“. — V. 13 aequae atque paullo infra p. 21, 5 recipienda erat cod. O. scriptura: *οὔρια*.

P. 21, 10 non minus quam v. 12 praeferenda erat cod. O scriptura ei, quam praebet cod. C.

P. 22, 9 in verbis: *καὶ τὰ*, mendum inesse existimo, eo magis, quod cod. O pro *τὰ* praebet: *τὴν*. Videtur autem scriptum fuisse: *καὶ τινὰ*.

P. 23, 10 scripserim: *μένει*. — V. 16 sqq. scribendum videtur: *ἀξιώσε ἐπὶ πάντων μου τῶν συμπρόντων ἀδελφῶν, ὁπόταν τοῦ ἐνταῦθα — ἀπαλλάξω βλου, πάντα τὰ περὶ σέ Ἰακώβω — διαπέμψαι ἐν ἐπιτομῇ ἀναγραψάμενον* cett. Vocabulum *δπως*, quod in libris mscr. est ante *ὁπόταν*, e primis hujus verbi syllabis errore bis scriptis videtur ortum esse. Vocem *πάντα* sumpsit ex Epit. prioris C. CXLVII; sequentes: *τὰ περὶ*, flagitat pronomen *σέ*.

P. 24, 8 ferri posse videtur adjectivum *πλάνοσ*, „in errorem impellens“. — V. 18 tolerari omnino nequit codd. scriptura: *ἐπιγράψαντα*. Vel sic tamen dubium est, num genuinam scriptoris manum restituerit, si quis in eo acquieverit, ut lectionem *ἐπιγράψασ* assumat e cod. Reg. 804 et Epit. prioris C. CXLVII, quum non facile sit ad intelligendum, quomodo illa scriptura ex hac oriri potuerit. Videtur igitur scriptum fuisse: *ἐπιγράψασ τὰδε*, vel, quod vero etiam similis: *ταῦτα*.

P. 25, 4 sq. scribendum opinor: *κατὰ* (pro *καὶ*) *τὴν πρώτην ἡλικίαν σωφρόνως ζῆσαι δεδύνημαι*, quamquam praeter Epit. priorem etiam codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. pro verbo finito participium praebent; scilicet: *δυνηθεῖσ*. — Subinde scribendum erat: *ἀπασχολούσης*, sicuti supra p. 14, 6 ex cod. O. recte receptum est: *ἀπασχολείωσαν*. Illud, ut jam video, revera testatum reperitur, cfr. Epit. utriusque C. I cum adnot. — V. 9 recipienda erat, si quid video, Schwegleri conjectura: *πάντως*, in quam ego quoque incideram. — V. 12 admittenda non erat cod. O. scriptura *ἔτοσ*. — V. 13 scribendum: *ἢ καὶ*, quam ipsam scripturam porrigunt codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. Posse ut haec verba in interrogatione posita essent, intellexerunt Dunckerus et Uhlhornius.

P. 26, 3 praestat cod. C. scriptura: *ἀγαθῆσ*. — V. 12 sq. cod. Tischendorf. orient. habet: *καὶ ὁπότε γούν*, cod. Tisch. Ital.: *καὶ ὁπότε οὖν*, codd. Epit. Dr.: *ὁπότε οὖν*. Illa Tischendorffio praestare videntur lectioni vulgatae. Equidem haud secus statuo de vocabulo *ὁπότε*, sed vocem *καὶ* minus aptam esse censeo. — V. 13 sqq. etiam codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. sistunt verba: *ἐλυπούμην· πλεῖον δὲ ἠθύμουν*, at sequentia sic scripta exhibent: *ὅτι οὐδ' ὁποτέρων τις τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νοῦν ἠδύνατο* (nisi quod in cod. Tisch. orient. inest: *ὁπότερον*). Atque haec quin vera scriptoris manus sit, non videtur dubitari posse. — V. 15 codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. praebent: *πλὴν ἐνεγούουν*, quod etiam a Cotelerio in Epit. editum est. Tischendorffius, quum Rufinus interpretatus sit „sed

hoc tantum intelligebam“, conjicit scribendum esse: *πλὴν ἐν ἐνόουν*. Ampliandum esse censeo. Mihi certe Rufinus potius prae oculis habuisse videtur: *πλὴν ὡδέ ποτε* vel *ὡδέποτε συνενόουν* vel *ἐνενόουν*, ut infra p. 31, 14 scriptum invenimus: *συννοήσας ὡδέ ποτε* vel *ὡδέποτε τὴν τοῦ βλου φύσιν, ὅτι* cett. Neque tamen ausim illud *ὡδέ ποτε* vel *ὡδέποτε* huic Homiliarum recensione obtrudere; multo minus autem scripturam: *ἐνενόουν*, quamvis verbum *ἐννοεῖν* satis crebro in ipsa adhibitum reperiatur. Verbum *συννοεῖν* invenitur etiam p. 32, 14.

P. 27, 1 sq. reponendum erat: *ἀποφαίνονται*, quam scripturam, ut Epit. prior, sic etiam codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. praebent (nisi quod in cod. O. Ep. Dr. scriptum reperitur: *ὑποφαίνονται*, ut in Mon.). — V. 5 *ἐπιτάσσονται* scribere debebat Dresselius, quippe qui v. 6 cod. O. lectionem *με* probasset. An quis probabilius ducit, positum fuisse: *ἐμοῦ ἐμαυτῷ* — *ἐπιτάσσοντος*? — V. 15 cod. Ital. Tischendorf. et cod. V. Epit. Dr. porrigunt: *πάλιν τε*, ut cod. C.; cod. O. et cod. Mon. Epit. alterius: *καὶ πάλιν*. Apparet, id quod ego jam pridem intellexeram, cod. O. scripturam *καὶ πάλιν τε* diversas binorum codd. manuscriptorum lectiones exhibere. Eiusdem rei exemplum in hac pagina praebent cod. O. et cod. Mon. Epit. alterius, quum v. 5 exhibent: *ὅτι ἐμαυτῷ δέ*, et v. 8: *ὅτι εἰ μὲν γὰρ* cett. — V. 17 verisimilitudinem habet scriptura cod. Ital. Tischendorf. et codd. Epit. Dr.: *καὶ πάλιν πῶς* cett.

P. 28, 2 cod. Ital. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. praebent: *οὐδ' ὅτι* sive *δ, τι ποτέ ἐστι δίκαιον καὶ ἀρέσκον*. Copulam *καὶ* Dresselius etiamsi in solo cod. C. repperisset, recipere debuisset. Cfr. adnot. ad p. 40, 2. — V. 4 verba: *οὔτε τῶν τοιούτων λογισμῶν ἡσυχάζειν δύναμαι*, non dubito quin corrupta sint. Videtur scribendum esse: *οὔτε μετὰ τῶν* cett. Cfr. p. 27, 4 sq. — V. 10 cod. O. et cod. Mon. Epit. alterius omittunt vocem *καὶ*. Fieri potest ut duplex exstiterit scriptura: *λαλῆσαι ἢ ἀκούσαι*, et: *λαλ. καὶ ἀκ.* Altera praestare videtur. Vulgatam scribendi rationem minus aptam esse existimo. — V. 14 recipienda erat codicis C scriptura *ἀντέβαλλον*, quam etiam cod. Ital. Tischendorf. et codd. Epit. alterius praebent. — V. 16 pro *εἴτε* scribendum videtur: *εἴ ποτε*.

P. 29, 8 codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. porrigunt genuinam scripturam: *διηγῆσώμαι*. — V. 12 cod. Ital. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. habent: *σιγᾶν στέγειν*, ut cod. C. Tischendorfius tentat: *σιγᾶν ἢ στέγειν*. Si cui scriptura cod. O. et Epit. prioris *σιγῆ στέγειν* a correctore profecta esse visa fuerit, ei statuendum erit, *σιγᾶν* nihil esse nisi adnotamentum ad *στέγειν* adscriptum. — V. 13 etiam codd. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. offerunt: *ἐλύετο*, ut cod. O., quam scripturam mireris non receptam a Dresselio. — V. 13 sq. diversarum recensioneum videntur esse verba: *τις ἐν Ἰουδαία*, et: *Ἰουδαίσις*, pro quo in cod. O. et cod. Mon. Epit. alterius scriptum invenitur: *Ἰουδαῖος*. — V. 15 pro *αὐτῶν* cod. O. Epit. alterius praebet: *αὐτοῦ*, cod. V. et cod. Mon. Epit. alterius: *αὐτῷ*. Quae variae lectiones non videntur omnino esse spernendae. Clarum est autem, scripturam *αὐτῶν* arcte cohaerere cum scriptura *Ἰουδαίσις*. — V. 16 pro corrupto *πνέει* cod. V. Epit. Dr. praebet: *ποιεῖ*. Ego conjeceram: *πὸνεῖ*, quam conjecturam ne nunc quidem abjecerim. — V. 17 Tischendorfius secundum cod. Ital. edidit: — *διαπράττεται κελεύσει μόνη, ὡς ἔχων ἐξουσίαν· κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν* cett. Nobis aptissimum videtur, secundum codd. Epit. alterius scribere: *διαπράττεται· κελεύσει γὰρ μόνη, ὡς παρὰ Θεοῦ εὐληφῶς τὴν ἐξουσίαν, κωφοὺς ποιεῖ* cett. — V. 18 cod. O. Epit. Dr. pro *ἀναβλέπειν* porrigit: *βλέπειν*. Videtur haec correctio esse alicujus, qui propter antegressum *ἀκούειν* desideraret verbum, quod non „visum recipere“, sed „videre“ significaret. Sed etiam *ἀναβλέπειν* significare potest: „videre, visu gaudere.“

P. 30, 1 *ποιεῖ* deest in cod. O. et cod. Mon. Epit. alter. ut in Epit. priore; neque infitiandum est, importunum esse vocabulum. At validiore opus est medicamento. Quis non intelligat, verba: *κυλλοὺς ποιεῖ περι-*

πατεῖν et χωλούς ἀνορθοῖ, vel: ὀρθοῖ, juxta posita esse non posse, quum voces κυλλούς et χωλούς eundem significatum habeant? At non satis elucet, utrum praestet scribere: κυλλούς περιπατεῖν, an: χωλούς ἀνορθοῖ vel ὀρθοῖ, quum praesertim Epit. prior lectionem exhibeat e binis illis dictionibus conflata: χωλούς περιπατεῖν. — V. 2 vocem ψωροί, quae in cod. C. et cod. O. reperitur post λεπροί, omittunt Epitomarum codices. Nec dubium esse potest, quin alterutrum vocabulum furca sit expellendum. Sed non affirmaverim pro certo, scripturam λεπροί antiquiorem esse altera. — V. 5 cod. O. et codd. Epit. alterius ostendunt, binas exstitisse lectiones: μείζων — καὶ βεβαιότερα, et: μᾶλλον βεβαιότερα. Alterutra recipienda erat in Epit. alterius C. VI; at illa, ut videtur, praeferenda. — V. 7 pro τὸ τίς, quod etiam in cod. V. Epit. Dr. reperitur, cod. O. et cod. Mon. Epit. alterius praebent: τίς. Sententiae non minus quam linguae legibus satisfactum erit, si scripseris: — σχέψεως, τίς cett. Sed ego hand scio, an reponendum sit: — σχέψεως εἰς τό, τίς cett. Favet huic conjecturae quod in Epit. prioris C. VI. scriptum legitur: — σχέψεως ἕνεκα τὸ τίς cett. — nam hoc nihil aliud est quam: ἕνεκα τοῦ, τίς cett. —, nisi quis forte credere mavult, hoc ipsum a scriptore Homiliarum positum esse. — V. 12 in verbis: εἰάν τὰ κατὰ γνώμην τοῦ πέμψαντος αὐτὸν πατρὸς βιώσωσιν, cod. O. Epit. Dr. omittit vocabulum τὰ, quod Davisius delendum esse censuerat. Quum Epit. prior praebet: τὰ κατὰ γνώμην — πράξωσιν, aliquis conjiciat, pro βιώσωσιν scriptum fuisse: ποιήσωσιν. Quae scriptura ut exstiterit aliquando in uno ex archetypis, at praestat, opinor, recipere illam, etiam propterea, quod paullo infra, v. 16, in omnibus libris scriptum reperitur: εἰάν — κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν βιώσητε. — V. 17 cum codd. Epit. Dr. scribendum est: γενόμενοι.

P. 81, 14 haec edita leguntur: πέρασ γοῦν συννοήσας ὧδέ ποτε τὴν τοῦ βίου φύσιν, ὅτι ἐλπίδι ἐκπλοκῶν τοὺς σπεύδοντας ἐνεδρεῦει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὄν ποτε εἰσεκλάπην χρόνον ἐλπίσι δονούμενος cett. Pro scriptura cod. C. et O: ὁ δὴ ποτε, ex qua a Davisio correctum: ὧδέ ποτε, cod. orient. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. praebent: ὧδήποτε. Non male Tischendorfius: ὧδέποτε, quod ipsum est in cod. Mon. Deinde ἐκπλοκῶν, ut cod. O., habent etiam codd. Epit. Dr. Contra cod. orient. Tischendorf. praebet: ἐμπλοκῶν. Lectio ἐμπλοκῶν deberi correctori videtur, qui ἐκπλοκῶν cum ἐλπίδι construi non posse intelligeret; qua ipsa de causa Cotelerius ἐκπλέκων, quae scriptura est cod. C., mutavit in ἐμπλέκων. Atqui equidem magnopere offendo in dictione: ἐλπίδι ἐμπλέκων, vel: ἐμπλοκῶν, ut taceam, ἐμπλοκῶν, ut ἐκπλοκῶν, formas esse, quod ego quidem sciam, omnino ignotas. Procul dubio scribendum est: ἐκκλέπτων. Altera scriptura nihil aliud est quam: ἐκκλοπῶν. Quae sequuntur verba: οὐ μὴν cett., nondum esse de mendo postulata, est quod mireris. Ut de reliquis taceam, quae vix possunt probabiliter emendari, verbo εἰσεκλέπτειν qui usus sit, ego nullum novi. Praeterea significatio praepositionis εἰς non est apta. Ergo scribendum videtur: ἐξεκλάπην. Quadrat hoc vocabulum optime ad verbum ἐκκλέπτων, quod paullo supra de conjectura restituimus. — V. 18 etiam codd. Epit. Dr. praebent τὸν ante λιμένα, ut Epit. prior. et cod. C., quem sequi debebat Dresselius.

P. 82, 5 uterque cod. Ep. alterius καὶ ante παρὰ non habet et. pro κάκειθεν porrigit: ἐκεῖθεν, quae variae lectiones non sane indignae sunt, ad quas animum attendas; multo minus etiam, quod v. 10 in iisdem libris aequae atque in Epit. priore pro vocabulo Ἑβραῖος, quod vix ac ne vix quidem ferri potest, scriptum invenitur: τίμιος. — V. 12 sane mendum inest in verbis: μάρτυρας τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων θαυμασίων τε καὶ λόγων, sed non satisfacit medicina, quam attulit Davisius, pro λεγομένων legendum esse: γενομένων, arbitratus. Mendi sedes inesse videtur in verbis ὑπ' αὐτοῦ, quae mutanda censeo in: ἐπ' αὐτοῦ. — V. 19 praestare videtur scriptura cod. C.: ἡδέως οἱ ὄχλοι, quae eadem reperitur in cod. V. Epit. Dr.

P. 88, 5 codd. Epit. Dr. pro ὧν ἐλεγεν exhibent: ὧν λέγειν. Qua scriptura, si pro ἀκαταπλήκτως reposueris: ἀκατάπληκτος, linguae quidem

legibus satisfactum erit, sed sententiae non aequè bene, atque ea, quae in codd. C. et O. reperitur. — V. 5 sqq. verba: *διὰ τί κώνωψ ἐγένετο, καὶ βραχύτατον ὄν, ἐξ πόδας ἔχον, ἔχει καὶ πτερά*, probabilissime sic restitutum iri censeo, postquam varietatem lectionis, quam praebet utriusque Epitomes Cap. X integram accuratius cognovi: *διὰ τί κώνωψ ἐγένετο, καὶ βραχύτατον ὄν ζῶον, ἐξ πόδας ἔχων, καὶ πτερὰ φέρει*. Participium ὄν nihil aliud esse quam secundam syllabam vocabuli ζῶον, odoratus est etiam Uhlhornius in libro elegantissimo: „Die Homilien und Recognitionen des Clemens Romanus nach ihrem Ursprung und Inhalt dargestellt.“ Gottingae 1854 edito, p. 158, adn. 8. — V. 7 sqq. haec edita reperiuntur: *ὁ δὲ μετὰ τὴν πεῦσιν τὸν ἐμποδισθέντα ἀναλαβὼν λόγον, ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, τὸν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς προκείμενον ἀνελάμβανε λόγον*. Mirum est, unum ex editoribus — Schweglerum dico — offendisse in verbo ἀποκρινάμενος, quod sanissimum est; nullum vero in abundante oratione, qua hic locus laborat. Opportune cod. O. Epit. Dr. pro ἀνελάμβανε praebet: *συνεπέρανε*. Videntur verba ex binis recensioibus in unum esse compacta. In una recensione erat: *ὁ δὲ μετὰ τὴν πεῦσιν τὸν ἐμποδισθέντα ἀναλαβὼν λόγον, ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, συνεπέρανε*, in altera: *ὁ δὲ, ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, τὸν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς προκείμενον ἀνελάμβανε λόγον*. Fieri etiam potest, ut in recensione, quam priore loco posui, non fuerint verba: *ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος*. — V. 12 sq. in verbis: *μάρτυρας παρέχομεν ὑμῖν τῶν ἐξ ὑμῶν παρεστώτων πολλούς*, Schweglerus pro τῶν ἐξ ὑμῶν reponendum esse opinabatur: *ἐξ ὑμῶν τῶν*. Mea quidem sententia verba ἐξ ὑμῶν adnotata erant ad verba τῶν παρεστώτων a lectore aliquo, significaturo, non esse cogitandum de iis, qui orationibus et miraculis Christi interfuissent, sed de iis, qui inter auditores Barnabae essent.

P. 84, 8 in codd. Epit. Dr. C. X scriptum reperitur: *εἰπεῖν οὐκ ἔστιν εὐκαιρον*, ut in cod. C., aptiore, ut videtur, verborum ordine, et in cod. V. Epit. Dr.: *τὸν τῶν*, quae varia est lectio in Epit. prior. C. XI, neque ea verisimilitudinis specie destituta. — V. 9 pro *ὡς ἐκ τῶν* cod. orient. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. C. XI porrigunt: *ἐξ ὧν*. Haec scriptura, cujus etiam in cod. O. vestigium aliquod reperitur, praeferenda videtur. — V. 10 loco vocabuli *βουλήσεως* in cod. O. Epit. Dr. scriptum reperitur *θεότητος*, quae scriptura maximopere placet, cfr. p. 36, 10. — V. 15 post *βουλομένης* commate, quod vocant, incidendum erat. In sequentibus verbis pro *πρὸς τῷ* cod. orient. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. praebent: *πρὸς τό*. Nescio an scribendum sit: *πάρεστε ὑμεῖς πρὸς τό, τῷ μὴ νοεῖν τὸ ὑμῖν συμφέρον, ἐπὶ τῇ ὑμετέρῃ βλάβῃ γελᾶν* cett. — V. 16 delendum est comma post *βούλεσθε*.

P. 85, 1 in utraque Epit. scriptum reperitur: *εἰκῆ, et: οὐκ ἀληθεῖς*, quae scriptura non minus placet quam vulgata. Cfr. p. 49, 4. — V. 2 sq. Dresselius secundum cod. O. scribere debebat: *πολλὰ γὰρ παρ' (sic cod. O.) ὑμῶν ῥήματα*. Praepositio *παρ'* invenitur etiam in codd. Epit. Dr. — V. 3 sq. cod. O. Epit. Dr. pro *ὑμῶν* offert: *ὑμῖν*, quae lectio aliquam habet veritatis speciem. — V. 7 in codd. Epit. Dr. aequè atque in Epit. prior. scriptum reperitur: *κόσμον προαιρέσεις εἰδώς, ἐκάστῳ* cett. Varietatem lectionis qui accurate perpenderit, concedet, opinor, non patrocinari correctioni a Davasio propositae.

P. 86, 9 cod. orient. Tischendorf. et codd. Epit. Dr. genuinam porrigunt scripturam: *ἀπασχολοῦντες*.

P. 87, 1 cod. O. Epit. Dr. praebet *βίαν*. Num librarius voluit: *πρὸς βίαν?* — V. 2 sqq. aut *βραχέα* aut *ὀλίγον* delendum erat. Sunt haec verba ex binis diversis recensioibus deprompta. Neuter cod. Epit. Dr. porrigit *ὀλίγον*. — Quae in Epit. alter. C. XII versus finem et C. XIII. ab initio sunt diversa ab illis, quae in Hom. p. e. v. 4 ex codd. C. et O. edidit Dresselius, ex iis nihil recipi posse videtur, nisi forsàn particula *μὲν* in verbis *ἐμοῦ μὲν γὰρ* et particula *ὡς* ante verba *καὶ* — *θελῶν*. Contra verba Epi-

tomes: φανερώς δὴ μοι ἀποκαλύψας, secundum verba Homiliarum: φανερώς δ' ἦν μοι ἀποναρκήσας, corrigenda et ad sequentia trahenda sunt. — V. 10 sq. cod. orient. Tischendorf. praebet: τῆς ζωῆς χρόνον, ita tamen ut in margine adscriptum sit: γρ. βίον. Illud flagitabat jam Davisius, in textum recepit Tischendorfius. Summa injuria; quamquam in Homil. II, 28, p. 68, 5, et alibi invenitur testata locutio: ζωῆς χρόνος. Dictio ζωῆς βίος saepius usurpata reperitur ad vitae tempus significandum. Exempla congressit G. Dindorfius in Thesauri Stephani ed. Paris. Vol. II, p. 258, s. v. Βίος. Subinde pro δ δὲ Epit. prior., cod. orient. Tischendorf., codd. Epit. Dr. praebent: αὐτός, quo vocabulo recepto sermo non jam ἀνακόλουθος erit. At videtur id correctori deberi. — V. 18 quod Dresselius ex cod. O. recepit: τὰ ἄλλα σημεῖα, ferri nullo pacto potest. Scribendum forsitan: ἀλλὰ τὰ σημεῖα. — V. 16 sq. haec leguntur e codd. C. et O. edita: εἰ μὴ ὅτι αὐριόν τι ἀπαιτῶ ὀφειλόμενόν μοι, ἐξ αὐτῆς ἂν σοι συνέπλεον. Quae quin corrupta sint, quamvis nullum adhuc offenderint, non videtur dubitari posse. E codd. Epit. Dr. nullam lectionis varietatem enotatam reperio, qua quis in loco emendando uti possit, sed Epit. prior auxilium fert, C. XIII haec praebens verba: ὡς εἰ μὴ αὐριον ἐμελλον vel ὄφειλον ἀπαιτῆσαι τι τῶν ὀφειλομένων μοι. Clarum est enim, post εἰ μὴ intercidisse: ἐμελλον; porro scribendum esse aut: τι ἀπαιτεῖν ὀφειλόμενόν μοι, aut — id quod probabilius videtur —: τι ἀπαιτῆσαι τῶν ὀφειλομένων μοι. Ambigi potest, utrum ὅτι de sede sua motum et ante εἰ μὴ collocandum sit, ita ut respondeat voci ὡς, quae est in Epit. pr., an nihil aliud sit quam extrema syllaba verbi ἐμελλον.

P. 88, 3 codd. Epit. Dr. C. XIV praebent genuinam scripturam: καὶ διὰ δεκαπέντε, ut cod. Reg. 804 et Epit. prior. — V. 5 in iisdem libris mscr. recte scriptum: φανέντος, pro: εἰσφανεέντος. Importuna praepositio εἰς orta est forsitan ex syllaba -οις supra ultimam syllabam antecedentis vocabuli Ἰουδαία scripta. — Ad v. 9 cfr. adnot. 6 ad Epit. prioris C. XIV et quae infra observabuntur ad p. 57, v. 8. — Qui v. 18 sqq. legitur locus, in hanc fere speciem redintegrandus videtur: — ἐπηγγειλάμην σοι, ὡ ἀπαύστως, ὡς εἶση ἐκ ταυτομάτου, τὰ κατὰ σέ καλά ὄντα ἀψευδῶς ἀντιβάλλον cett. Verba ὡς εἶση ἐκ τ. significant: „ut cognosces ultro“. Certe verum existimo inventum: εἶση. Quod apud Dresselium de conjectura pro cod. C scriptura ὡς εἰσοὶ editum reperitur, ὡς εἰσιθι, „igitur ingredi“, ferri jam propterea non potest, quod, sicuti paullo ante expressis verbis narratum est, Barnabas Clementem jam „introduxit in locum ubi erat Petrus“. Postrema enuntiati verba: ὡς αὐτὸν γλίχασθαι καὶ ἰδεῖν σε, sine causa a Schweglero esse in suspicionem vocata, vix opus esset monere, nisi Epitome prior revera scriptum praeberet: καὶ αὐτὸν. Dicit scriptor, Petrum non acquiescere in eo, quod de Clemente illa audiverit, sed ardentem cupere hunc etiam videre.

P. 89, 1 nescio an scribendum sit: Ὁ δὲ ἀγαθὸς Πέτρος προσπηδήσας cett. Cfr. adnot. ad p. 40, 8. — V. 2 codd. Epit. Dr. praebent καθεσθῆναι, ut cod. C. Non liquet, quo jure Schweglerus illam scripturam et Dresselius scripturam ἐγκαθεσθῆναι in καθισθῆναι et ἐγκαθισθῆναι mutaverint. — V. 5 iidem libri mscr. ita scriptum exhibent: ὡς γὰρ σὺ τὸν τῆς ἀληθείας πρεσβευτὴν ὄντα ἐξένισας cett. Recte, ut videtur. — V. 7 sq. in codd. Epit. Dr. invenitur: — ὅτι βραχεῖαν νῦν δανείσας χάριν, προαίρεσιν λόγων καλοῦν, αἰδέων cett. Et sic scribendum, est, assumpto tamen ex codd. O et C vocabulo λέγω. — Iidem libri v. 9, ut Epitome prior, pro ἀντιβάλλειν porrigunt: ἀντιβάλλον, et v. 10: ἀπήγγειλλε pro ἀντιβάλε, quae variae lectiones maxime placent. Sed ἀντιβάλε ego mutare non ausim. — V. 16 sq. in verbis ὡς ἵνα simul positus novum agnoscere est dissographiae exemplum. Alterutrum vocabulum hic et Epit. pr. C. XVI est delendum.

P. 40, 1 cod. V. Epit. Dr. porrigit: ἐγὼ δὲ ἔλεγον. Hanc scripturam haustam esse ex archetypo, quod non contineret praegressa verba: Κόγω δὲ ἐξεδέμην — γράφω, liquet ex Epit. prior. C. XVI. Ergo in Epit. alter. C. XVI

praeferenda erat cod. O lectio: *ἔλεγον δὲ*, ut in Homiliis. — V. 5 in cod. orient. Tischendorf. recte scriptum est: *δικαίον καὶ ἀρέσκον*, neque displicet ejusdem libri scriptura, jure nunc etiam in Epit. prioris C. XVI recepta: *γέγονεν ὁ κόσμος*. — V. 8 in eodem invenitur: *ὁ δὲ Πέτρος πρὸς* cett., quae scriptura, veri illa similior quam vulgata, est etiam in codd. Epit. Dr. — V. 11 quae sunt verba, in cod. orient. Tischendorf. et in codd. Epit. Dr. sic scripta inveniuntur ut in cod. O., nisi quod ille praebet *συντροφία πονηρᾶ*, ut Epit. pr., hi autem haec duo verba plane omittunt. Et profecto ea nihil aliud videntur esse quam varia lectio ad verba *συνηθεία δεινὴ* adscripta. — V. 12—16 in Epit. alterius prorsus ita scripti reperiuntur ut in cod. Q., nam scriptura *ἐπιδολώσαν* aperte nihil aliud sibi vult quam: *ἐπιδολώσκαντα*. Lectio cod. Angelici supra p. 16 in Epit. prioris C. XVII recepta, quatenus ei praestet, quam reliqui Epit. prioris libri mscr. praebent, equidem non intelligo. Et quis, illa ipsa verba in loco Homiliarum reponenda esse, persuadere sibi possit? At scripturae, quae reperiuntur in codicibus Epitomarum, favent ei, qui Homiliarum locum censeat ita refingendum esse: *ὡσπερ καπνοῦ πλήθος εἰς ἓνα οἶκον ἤχοντα τὸν κόσμον* cett.

P. 41, 3 sq. oportet verbum *ὦν* ante τοῦ πυρὸς collocetur, aequae atque *ὄντα* in verbis, quae porrigit Epit. alter. C. XVII: *τὸν δὲ ἔντος τοῦ πυρὸς ὄντα ἐκβλήθηται καπνόν*. — V. 16 articulus τὰ, quem Dresselius ex cod. O. recepit, ferri omnino nequit. Videtur is ex ultima antecessi verbi *ἐπιγόντα* syllaba bis scripta ortus esse.

P. 42, 6 nescio an scriptum fuerit: *τῇ περὶ τοῦ προφήτου ὁμιλίᾳ*, similiter atque paullo infra v. 8 scriptum est: *τὸν περὶ προφήτου λόγον*, et p. 43, 10: *τῶν περὶ προφήτου λόγων*. — V. 8 sqq. quae leguntur, eum in modum corrupta esse persuasum habeo, ut ipsa scriptoris verba restitui nequeant. Scripturam *κελεύσαντα* propius accedere ad id, quod verum est, quam scripturam *κελεύσαντος*, mihi non videtur credibile, quamvis intelligam, vocem *αὐτοῦ* solam stare posse, si cum antecessis verbis construatur. Veri est simile, post *αὐτοῦ κελεύσαντος*, quae verba cum antecessis conjugenda videntur, plura excidisse verba, hanc fere sententiam continentia: „collaudabar ab ipso, quod mentem ipsius aequae bene reddidissem ac si ipse scriptionem composuisset; quo facto“ cett. Ceterum cfr. quae disputavit Uhlhornius l. c. p. 101 sq. — V. 11 pro *δμως* scribendum censeo: *ὁ μὲν*.

P. 43, 6 vix opus est ut moneam, scripturam τὸ λοιπόν, quam exhibent codd. Epit. utriusque C. XIX pro priore *τοσοῦτον*, genuinam esse habendam.

P. 44, 3 offendebat jam Davisius in verbis *καὶ ταχέως λαβεῖν* et *καὶ βραδέως μὴ τυχεῖν* simul positis. Is corrigenda esse verba: *καὶ βραδέως μὴ τυχεῖν*, censebat. Schweglero contra eadem transferenda videbantur in sequentem versum. Ego non dubito, quin illarum dictionum idem significantium una ex alio quo exemplari ad alteram adscripta atque sic temere verborum in ordinem illata sit. — De v. 2 cfr. adn. ad p. 231, 2.

P. 45, 8 codd. Epit. Dr. et cod. or. Tischendorf. offerunt formam *Αινείας*, ut cod. O., pro qua nollem scriptum esset: *Αινείας*. Cfr. etiam adnot. 6 ad Epit. prioris C. XX. — V. 10 scribendum est: *μήν γε*, et cum Epit. pr. et cod. O. omittenda copula *καὶ*, quae est ante *ὁ τοῦ Σαυρᾶ*, jam propterea, quod sic demum sedecim enumerantur personae. — V. 13 reponendum est: *τὸν προκειμενον ἐγκόψας λόγον*, aequae atque infra p. 163, 4 scriptum invenitur: *τὸν λόγον ἐγκόψας*. Etiam p. 371, 6 confusa sunt verba *ἐκκόπτειν* et *ἐγκόπτειν*, neque enim dubito, quin pro *ἐκκόψας* scribendum sit: *ἐγκόψας*. Vocabulo *ἐγκοπή* usus est hic scriptor p. 33, 10. His dudum scriptis cognovi, codd. Epit. alterius et binos codd. Epit. prioris hoc loco revera praebere ipsam scripturam: *τὸν προκειμενον ἐγκόψας λόγον*.

P. 46, 7 nescio an reponendum sit: *εἰ μὲν ἀνύει τίς τι*, vel: *ἀνύει τι*, et v. 19: *τοῦτο χαρίζου* — τὸ τὸν περὶ cett., cfr. p. 47, 17.

P. 47, 9 interpungendum est: *δύναται* — τοῦτο οὐκ cett. — V. 16 sq. Schweglero *ἐνεδρευθῆναι*, vel simile aliquid post *νομίσαντας*, mihi participium tale, quale *ἐνεδρευθέντας*, post *εὐρήσεις* intercidisse videtur.

P. 48, 14 sq. Dresselius minus recte ex cod. O. recepit: *ἄς μὲν*, et: *ἄς δέ*, non mutatis simul verbis: *ποῖα μὲν*, et: *ποῖα δέ*. Fieri potest, ut duplex exstiterit scriptura haecce: *τῶν παρισταμένων αὐτοῖς ὑπολήψεων ἄς μὲν et ἄ μὲν ἀποδοκιμάζουσιν, ἄς δέ et ἄ δέ κρατίνουσιν, ὡσπερ εἰδότες, μὴ εἰδότες, ποῖα μὲν ἐστὶν ἀληθῆς, et ποῖα μὲν ἐστὶν ἄληθῆ, ποῖα δέ ψευδῆς et ποῖα δέ ψευδῆ.*

P. 50, 7 scribendum: *θέλη*.

P. 51, 6 codd. Epit. alterius et plurimi codd. Epit. prioris habent: *Ἀνάγκη γὰρ πάσα, φύσει* cett., ut cod. C. Summa injuria Dresselius e cod. O. recepit scripturam *πάση φύσει*. Non muto hanc sententiam, quamquam supra p. 20, adnot. 8 ad Epit. pr. C. XXIII secus statutum reperio. Illud ipsum reperitur etiam paullo infra p. 52, 2, et Epit. alter. C. XXV. V. 7 codd. Epit. praebent genuinam scripturam *ποῦ τὸ*, v. 8 apte omittunt *ἐντοτε*, et v. 10 recte post *ἐτελεύτησαν* interpunctionis signum habent. — V. 11 cod. V. Epit. Dr. praebet: *οὐκ ἄλλως δίκαιος*, cod. O. Epit. Dr. pro particula *δέ*, quae in codd. C. et O. et in Epit. pr. invenitur, praebet *γε*. Prior scriptura praefenda videtur. Etenim quum appareat, quam facile vox *δέ* e prima vocabuli *δίκαιος* syllaba bis scripta oriri potuerit, facile aliquis conjiciat, vocem *γε* deberi correctori alicui, qui particulam *δέ* ineptam esse sensisset. Accedit quod hic scriptor alibi ad dictionem *οὐκ ἄλλως* non solet addere particulam *γε*. — V. 15 codd. Epit. habent *τῶν ἀγαθῶν*, quod magis placet quam id, quod editum est. Facile alicui in mentem veniat, vocem *ῶν*, quae in cod. O. reperitur ante *ἀγαθῶν*, corruptam esse ex ipso illo *τῶν*. Sed fieri potest, ut novae lectionis indicium contineat. Conjicere enim licet, scriptum fuisse: *ῶν ἀξιός ἐστὶν ἀγαθῶν*, vel similiter. — V. 16 sq. in cod. O. Epit. Dr. scriptum est: *καὶ ὅτι κρίσις γίνεται καὶ ὅτι αἰ ψυχῆ*. Quae scriptura minime est probanda, nisi quod articulus *αἰ*, qui etiam in Epit. pr. reperitur, non displicet. Debetur ea alicui, qui vocabulum *ὅτι* in initio enuntiatum positum non recte interpretaretur, id quod etiam Schweglero videtur accidisse. Is enim haec adnotavit: „Tum *ἐπεὶ*, *τοίνυν* p. *ὅτι τοίνυν* Epit. c. 23, quod unice rectum; *ἐπεὶ* protasin resumit“. At quis non intelligat, delendum esse comma, quod est post *ἐπεὶ*, hanc autem vocem esse interpretationem vocis *ὅτι*, idem quod *διότι*, „quoniam“, significantis? — V. 18 codd. Epit. Dr. praebent: *δίκαιον*. Nollem Dresselius oblitus esset adnotare, utrum hanc scripturam in cod. O. reperisset, an eam, quam verborum in perpetuitatem recepit.

P. 52, 8 post *ὅτι* aut *ἐν* excidit (quod sine dubio factum esse nimis confidenter contendit Schweglerus, et post eum Dresselius adnot. 11 ad Epit. alt. C. XXIII; nihil enim demonstrat quod mox subsequitur: *ἐν ἀνθρώποις*), aut *ἐπὶ*. — V. 5 scribendum erat *ἐστὶν*. — V. 9 sq. commatis signum non post *ἀλήθειαν*, sed post *ἀνθρώπους* locandum erat. — V. 11 delenda esse existimo verba: *ἀπαρχῆς αὐτὸς εἰς ὧν καὶ μόνος Θεός*. Videntur enim ea, non verba *εἰς ὧν αὐτὸς* v. 10 posita, a seriore manu addita esse. Ambae autem dictiones in uno eodemque enuntiato tolerari nequeunt.

P. 53, 8 sqq. in verbis: *διὰ τοῦτο — ἐπέρχονται*, lacunam esse post *ἐπομένως* vel *ἐπόμενοι* statuendam persuasum habeo.

P. 54, 8 sane quam mirum est, in verbis: *καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ — Ἀβραάμ δύο πρῶτοι γεγόνασιν, πρῶτος Ἰσμαήλ, εἰτα Ἰσαὰκ ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένος*, homines doctos patienter tulisse vocabulum *πρῶτοι*. Scribendum opinor: *δύο διάφοροι*. Ceterum post *Ἰσμαήλ* aliqua verba videntur excidisse hujus viri fortunam indicantia. — V. 7 sqq. haec reperiuntur: *Ὁμοίως ἢ γὰρ πρὸς Ἑλλάν (sic) συζυγία ὑγελλουσα ἐλθεῖν ἐκούσα ἀπελείθη εἰς ἕτερον καιρὸν, ἄλλοτε εὐκαιρῶς αὐτὴν ἀπολαύειν βουλευσαμένη*. In quibus hinc inesse menda perspicuum est. Conjiciat aliquis, pro *γὰρ* scribendum esse: *γε*, et pro *αὐτὴν* aut: *αὐτῆς*, aut: *αὐτῆτι*.

P. 55, 1 praestare censeo cod. C. scripturam: *μετὰ τοῦτο*. Quippe accurate locuturo dicendum erat: „post Christi adventum“, non: „post

Christum". — V. 5. Dresselio lectionem πιστεύεται lectioni πεπιστευται praeferendam esse judicanti ut adstipuler, tantum abest, ut etiam v. 8 perfectum ἤκουσται pro praesenti ἀκούεται reponendum esse censeam. — V. 16 Dunckerus monet pro διαφόροις scribendum esse: ἀδιαφόροις, comparans Pseudoorig. Ref. haeres. 7, 86, p. 258, 94 ed Miller.: ἀδιαφορίαν βλου τε και γνώσεως, ubi postremum vocabulum corruptum esse arbitratur ex: βρώσεως. Cfr. adn. ad p. 288, 12. — V. 18 post συμμεταλαμβάνειν intercidisse: δεομένη, ut Davisio, sic etiam mihi in mentem venit.

P. 56, 3 corrupta esse verba: ὁ τὴν ἀρχὴν διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θεραπεύειν ὡς ἐθνικὴν μείνασαν ἐθεράπευσεν, in promptu est; non item, quomodo emendanda sint. Scribendumne: μὴ ἀνύσας (sc. τὸ θεραπεύειν) pro: μείνασαν? — V. 5 recipienda erat cod. O. scriptura: Αὕτη. — V. 10 pro παιδᾶς reponendum: παιδία, vel: παιδάρια.

P. 57, 6 scribendum esse: Ων, pro: Ως, primo obtutu intellexi. Illud ipsum invenitur in cod. orient. Tischendorf. et in codd. Epit. Dr. — V. 8 codd. Epitomarum pro τίνα τε praebent: και τίνα. Ante haec vocabula excidit verbum aliquod finitum ad antegressa pertinens. Forsan locus ita restituendus: τίνος τε ὦν και τίς πόθεν ἦκει, τίνα τε ἐστίν cett. Probatur haec conjectura, ut nunc ipsum video, simili loco qui est in utriusque Epit. C. XIV. Quippe in Epit. prioris scriptum legitur: — ἀντιβάλλοντες ἦσαν, τίς τέ εἰμι και πόθεν ἦκω, in altera: τίς τε ὦν και πόθεν ἦκω, ita tamen, ut cod. O. particulam και omittat. At potius scribendum erat: και τίνος πόθεν ἦκω. — V. 13 propono scribendum: και κρείσσων αὐτοῦ cett. Mira sunt quae edita leguntur in Epit. prioris C. XXV. — V. 15 sq. codd. Epit. Dr. habent: προσηγορία, ut C. et codd. Epit. pr., quae forma praeferenda videtur. In sequentibus Epit. alterius verbis supra p. 140, C. XXV editis pro ζῆν scribendum erit: ζῶν, et post φθορᾶς inserendum: ὡστε, quod praebet Epit. prior. Versus finem ejusdem cap. in utraque Epit. pro προσλήψει reponendum erat: προλήψει.

P. 58, 4 corrupta esse verba: μέχρι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀσεβεῖν, ego persuasum habeo. Scribendum videtur: μ. ἀ τὸν Θεὸν ἀ. Dictio ἀσεβεῖν τίνα nota est. Μέχρι αὐτοῦ significat: „usque eo, in tantum“. — V. 8 codd. Epit. Dr. et plurimi Epit. prioris codices habent: Τὸ δὲ παρεισελεθεῖν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον. Scripturam θεοσεβείας, quae reperitur etiam in cod. C., veram esse, demonstrat tam v. 5, ubi Simon τῆ θεοσεβεία κεχρημένος dicitur, quam usus verbi παρεισελεθεῖν. Non obstant loci, qui sunt p. 60, 16 sq. et p. 62, 10. Aliter judicatum est in adnot. 2 ad Epit. prioris C. XXVI. — V. 16 speciose Dunckerus monet, pro τῆς σελήνης, ἧς ἢ legendum esse: τῆς σελήνης ἢ. Est ea Davisii conjectura, commemorata a Dresselio adnot. 8 ad Epit. alterius C. XXVI. Mihi in mentem venerat, scriptum fuisse: τὰ τῆς σελήνης, quae dictio idem significare potest atque ἡ σελήνη.

P. 61, 1 aequae atque in C. XXVII Epit. alterius Dresselius recipere debebat scripturam: πολὺ μανείς, etiam a quibusdam Epit. pr. codicibus oblatam, vid. adnot. 5 ad Epit. pr. C. XXVII. — V. 8 sqq. codd. Epit. Dr. habent idem, quod codd. C. et O: ὡς αὐτὸς ἐτι ὡς φίλος φίλοις ἐξέφανε. Quae verba quum corrupta esse intelligeret Schweglerus, ὦν φίλος scribendum esse censebat ex Epit. pr. C. XXVII: ὡς αὐτὸς ἐτι φίλοις οὖσιν ὑμῖν οἶα φίλος ἐξέφανε. Sed omnino non liquet, quomodo illa conjectura capi possit ex his verbis. Potius duce Epit. pr. reponendum erit: ὡς αὐτὸς ἐτι φίλοις οὖσιν ὡς φίλος ἐξέφανε. — V. 6 in cod. O. Epit. Dr. reperitur ἐν ante ἐνδοτέρω οἴκω, quam ego genuinam esse scripturam arbitror. Videtur autem secundum Epit. priorem scribendum esse: ἐν τινι ἐνδ. οἴκ. — Subinde in utraque Epit. desunt verba, quae leguntur v. 7 sqq. inde a φάσκων usque ad διὸ ἀσεβείας, p. 62, 8. E quibus verbis hominibus doctis molestias creaverunt ea, quae sunt v. 9 sqq., nuper etiam ab Uhlhornio tractata, l. c., p. 282, adn. 1, qui, si non ea, quae vera sunt, at tamen similia veris videtur invenisse, quamquam non vidit, pro πῆξαν reponendum esse: πῆξας.

P. 62, 9 codd. utriusque Epit. omittunt particulam καί, ut cod. O., quem sequi debebat Dresselius. — V. 15 neque τὰ τούτοις νομιζόμενα neque τὰ τούτοις μείζονα νομιζόμενα verum esse posse, clarum est. Variarum lectionum recensum praebet adnot. 1 ad Epit. prioris C. XXIX; cfr. etiam adn. 1 ad Epit. alterius C. XXIX. Quibus accurate perpensis censeo a principio scriptum fuisse: τὰ τούτοις ὁμοια ἢ καὶ μείζονα. — V. 17. pro αὐτὸν scriptum fuisse videtur: αὐτοί.

P. 63, 5 codd. utriusque Epit. habent: πλουτήσης, quam scripturam veram esse existimo. — V. 6. in cod. O. Epit. Dr. invenitur scriptum: καὶ τὰ ἀσεβῶς. Forsan recte.

P. 64, 2 scribendum est: σὲ μὲν. — V. 13 legendum esse: ἐξορκίζουτος, olim censebam. Nunc video, hanc ipsam esse lectionem Epit. prioris.

P. 65, 7 pro φῆς, quod Schweglerus ex Epit. recepit, in cod. O. Epit. Dr. invenitur: ὡς λέγεις, in cod. V. Epit. Dr.: λέγεις. Ergo v. 6 sq. scribendum: ὥστε εἰάν (vel ὥστ' ἂν, quam ipsam scripturam praebet cod. C.) — φῆς vel λέγης, aut: ὥστε εἰ — φῆς vel λέγεις. Cfr. Epit. prioris C. XXXIII. — V. 12. reponendum est: ἀπειλήσας, quod, ut nunc ipsam sentio, revera praebet utraque Epitome.

P. 66, 4 valde mirum est, Davisium et Schweglerum offendisse in dictione: αὐτοὶ παρόντες, qua quam saepe usi sint scriptores graeci, notum est in vulgus; neque ullam causam idoneam video, cur verba ita transponamus, ut placuit auctori adnotationis 7 ad Epit. prioris C. XXXIII.

P. 67, 4 scripserim: Τὰ μὲν οὖν ἀνωφελεῖ σημεῖά ἐστι. — V. 9 verbum προσάπατᾶν, „insuper decipere“, non est aptum ad sententiam. Quam praesertim cod. C. scriptum habeat: πρὸς ἀπατᾶν, reponendum esse censeo: — μὴ γινόμενά πως, ἀπατᾶν cett. — V. 10 sqq. quae leguntur verba, quamvis pro sanis habeantur, binis vitiis laborare certum est. Videntur mihi in hanc speciem refingenda esse: — ἀληθείας σημεῖά ἐστι τὰ φιλάνθρωπα, ἅτινα ἠκούσατε τὸν κύριον πεποιηκότα, καὶ μετ' ἐκεῖνον εὐχαῖς κατορθοῦντα, ᾧ (codd.: ᾧ) οἱ πλείστοι παρεστήκατε, οἱ μὲν — ἀκοάς, καὶ ἄλλα, ὅσα cett.

P. 68, 1 sq. haec edita habentur verba aperte corrupta: ἐπεὶ τελείως θέλεις, μετὰ τοῦ γινώσκειν, ὅτι σοὶ ἡμεῖς — ἐτοίμως ἔχομεν. Cod. O. praebet: ἐπιτελειῶς θέλεις. Scribendum videtur: ἐπιτελειώσας ἃ θέλεις, μετὰ ὅς τοῦ γινώσκειν cett. — V. 14. interpungendum videtur: διὸ (sc. ἵσως εἰς τὴν σὴν γέγονεν ὡφ. ἐλειαν), ὡς ἴδω σοὶ ὄντι οὐκ ὀκνήσω λέγειν.

P. 69, 4 verisimilius est, scripturam: τῶν γὰρ μελλόντων, e scriptura: τῶν μελλόντων γὰρ, quam hanc ex illa natam esse.

P. 70, 4 nollem Dresselius recepisset vocem αὐτοῦ ab utroque cod. praebitam. — V. 18. credibile est, vocabulum θεοῦ primo locatum fuisse post ἀγαθοῦ.

P. 71, 8 nescio an praestet cod. C. scriptura: παραλείποντες. — V. 10. recipienda est cod. O. scriptura ad sententiam aptissima. — V. 11. pro ὑπὸ scribendum est aut: ἐπὶ, aut: ὑπὲρ. Hoc alterum verisimilius esse credat aliquis propterea, quod paullo ante, v. 2, positum invenitur: τῶν ὑπὲρ θεοῦ εἰρημένων. — V. 14, post πῶς aut excidit verbum tale, quale est γινώσκω, aut delendum est vel mutandum, e. c. in ποτε, vocabulum ὅτι.

P. 72, 5 non adstipulor Dresselio, existimanti, si tribuendum sit aliquid scripturae cod. O.: αὐτὸν τίς, οὐχ ὀσιος, legendum esse: αὐτόν, οὔτις ὀσιος. Nulla omnino mutatione opus habebimus, modo scribatur: αὐτόν τίς οὐχ ὀσιος cett., et in fine enuntiati pro signo interrogationis punctum collocetur. — V. 8. corruptae cod. O. scripturae: εἰ μὲν, nihil aliud videtur subesse quam: ἡμῖν. — Quae inde a v. 10 in cap. XLIII et quae in cap. XLIV leguntur, ea haud scio an probabilissimum sit e duabus diversis recensionebus petita esse statuere, ad quarum alteram pertinuerit ea verborum pars, quae inde a verbis: εἰ ψεύδεται, καὶ τίς ἀληθεύει; v. 18 sqq., reperitur. Minus verisimile videtur, esse ea, quae verbis iisdem, vel

tantum non iisdem, vel sententia simillima repetuntur, omnino delenda. Quamquam vel sic uni saltem loco hanc medicinam facere oportebit. Nemo enim credibile esse censebit, unum eundemque scriptorem posuisse verba, quae v. 16 sq. leguntur: *εἰ δὲ κακὰ κτερίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ πράξει; εἰ δὲ καὶ κακὰ ποιεῖ, καὶ τίς ἀγαθὰ;* Immo vero luce clarius est, alterutram horum verborum partem ex alia qua recensione haustam esse. Praeterea posterius enuntiatum labeculam habet adpersam. Neque enim ferri potest particula *καὶ*, quae aut originem traxit e priori vocabuli *κακὰ* syllaba errore iterata, aut ex articulo *τὰ* corrupta est, quo de cfr. p. 78, 3: *εἰ δὲ τὰ κακὰ αὐτὸς κτερίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ δημιουργεῖ;* — Contra v. 10 excidisse aliquid videtur. Scribendum existimo: *ἢ ὅτι πειράζει ὡς ἀγνοῶν· εἰ γὰρ ἀγνοεῖ, καὶ τίς?* cett. — Ridiculum in modum corruptus est v. 18: *Εἰ δὲ τὸ πῖον ὄρος ἐπιθυμεῖ, καὶ τίνος τὰ πάντα;* Quis non miretur, homines doctos talia de Deo dicta concoquere potuisse, etiam si linguae legibus satisfactum esset? Tu ocius corrige: *εἰ δὲ τοῦ πλεονος ἐπ.* cett.

P. 78, 3 sq. ferri possunt verba: *εἰ ἐν γνώφῳ — σύνεστιν*, si statuitur, *σύνεστιν* significare „conversatur“, non „versatur“, ut interpretati sunt. — V. 16 verba *ἀχώρητος καὶ χωρούμενος*, inepte interpretantur: „imperceptus et perceptus“. Significat locutio *χωρεῖν τὸν Θεόν* „deum recipere, capere“; cfr. e. gr. Jamblich. de Myster. p. 125, 6 et 233, 9 Parthey. Cohaerent autem illa verba arctissime cum antecessis: *ταῖς τῶν ἀγαθῶν ψυχαῖς οἰκισόμενος*. Aliud quid est *ἀχώρητος* apud Theophil. ad Autol. I, 7. Nec tamen ideo probabile, positum fuisse: *ἀχώριστος*, ea vi qua praeditum est apud Xenophontem Rep. Lac. IX, 5. Cfr. Hom. XVII, 10.

P. 74, 11 propter cod. O. scripturam: *τι τὸ λεγόμενον*, facile adducor, ut credam positum fuisse: *τι τῶν λεγομένων*.

P. 75, 1 nihil mutandum videtur, modo commatis signum post Θεοῦ locatum tollatur. Construenda sunt verba *πολλὰ* et *πρὸς*: „multa respectu habito ad, multa pro“. — V. 2 scribendum: *οὐ μόνον ὅτι*, nisi gravius quod mendum subest. — V. 5 sq. in verbis: *εὐκόπως ἐλεγχθῆναι δυνάμενον προέτινας ἡμῖν*, excidisse aliquid certum videtur. Fortassis sufficere ante *προέτινας* inseruisse: *τι*, quae vox propter sequentis literae π similitudinem facillime intercidere potuit.

P. 76, 5 quum codd. scriptura *ἐξέφανε* aperte corrupta sit, Schweglerus scripsit *ἐξέφηγε*, quem secutus est Dresselius. Et revera hae voces saepissime confusae reperiuntur apud hunc scriptorem. Sed quum aequae facile sit pro *ἐξέφανε* scribere: *ἐξέφαινε*, et scriptor paullo ante v. 2 usus sit imperfecto *ἐλεγεν*, haud scio an haec correctio sit praefenda. — V. 12 error manifestus est in verbis *οὔτε δὲ*. Quamvis plures emendandi viae pateant, simplicissimum tamen videtur delere particulam *δὲ*.

P. 78, 1 sq. in verbis: *μὴ τοῦτον εἶναι θεὸν ἀνώτατον, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλον τινὰ ἀγνωστον καὶ ἀνώτατον, ὡς ἐν ἀπορρήτοις ὄντα θεὸν θεῶν*, mendum inesse, facile est ad intelligendum. Sed quod in cod. O. verba *ἀγνωστον* καὶ omissa sunt, aut casu accidit aut, si correctori debetur, perperam factum est; nam vocabula *καὶ ἀνώτατον* si abessent nemo desideraret, at vocabulo *ἀγνωστον* omnino opus est. Conjicio equidem pro *ἀνώτατον* fuisse scriptum: *ἀνόητον*, quod vocabulum eadem fere vi, qua *ἀγνωστον*, praeditum esse posse constat.

P. 79, 3 sq. persuasum habeo, dissoluta sic, ut edita sunt, scripta non fuisse verba: *πολὺ δυνήσεται· οὐ μόνον αὐτὸς* cett. Videtur, puncto maximo post *δυνήσεται* locato, scribendum esse: *καὶ οὐ μόνον* cett. — V. 7 sq. male me habent verba: *σπάνιοι δὲ τινες οἱ μὲν αὐτῶν ἔσονται, ὡς ἐκ πλήθους ὀλίγοι, ὅστινες* cett. Fieri potest, ut vocabulum *ὀλίγοι* nihil sit nisi vel interpretatio vel varia lectio ad vocem *σπάνιοι* spectans. At probabilius, opinor, conjiciat aliquis, scriptum fuisse: *πλήθους οὐκ ὀλίγου*.

P. 80, 1 delenda esse existimo verba *τῶν ἀσεβούντων*. Sunt enim superflua, quum verba *τῶν ἀγνοίας αἰτία ἀσεβούντων*, quae sunt p. 79, 17 sq. cum verbis *τὸν ὀλεθρον* construi oporteat. Porro recipienda videtur cod. O,

scriptura: οὐδὲ — προσφέρων. — V. 8 offendo equidem in verbo *λάται*. Expectabam: *σώζει*. Fieri tamen potest, ut scriptum fuerit: *τοὺς δὲ ἰγνοοῦντας οὐκ* (sc. *σώζει*), atque librarius quis, cui aliquid deesse videretur, perperam addiderit verbum *λάται*. — V. 11 scribendum est: *κολασθῆναι ἐφ' ὧν ἔπραξε*, cfr. v. 13. — V. 12 post *ἔπειτα* inserenda videtur particula *δέ*. — V. 14 sqq. quae leguntur verba admodum corrupta si fas sit tentare, ego scripserim: *ἴσως δὲ ἢ τῆς εἰσεβείας ὑπερβολῇ ἢ καὶ τῆς ἰεσίας* (sc. *ὑπερβολῇ*) *καὶ τοῦ κολασθῆναι ἀπολυθήσεται, συγγνώμην τῆς ἁμαρτίας μετὰ τῆς μετανοίας δεδωκυίας τῆς ἀγνοίας*. Postremos genitivos absolutos, quos vocant, esse statuo. Duncckero in mentem venit, pro *ἁμαρτίας* scribendum esse: *τῆν αἰτίαν*.

P. 81, 8 nescio an reponendum sit *περιττόν* ex marg. cod. C. Certe *πέμπτον* nullo pacto videtur ferri neque alio quo modo probabiliore corrigi posse. — V. 13 scribendum videtur *τῆς* pro *αὐτῆς*. — V. 17: *τοῦ ἐνός καὶ μόνου θεοῦ*. — V. 18 ego quidem haud aegre carebo voce *ἀνθρώπων*, quae quam facile ex v. 15 in hunc versum transferri potuerit, neminem latebit.

P. 82, 12 sq. secundum cod. O. scribendum est: — *κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας τολμᾶν θέλων, πολλὰς — φωνὰς ἐνεγκεῖν ἔχει, ὅτι cett.* Verbo *ἔχειν* hic scriptor similiter usus est etiam v. 14 et v. 17.

P. 83, 2 reponendum est: *εὐρη*.

P. 84, 4 in verbis: *πάθη, τόπους, ὄρους*, post vocabulum *τόπους* excidisse: *ἐμπροθέσμους, τρόπους*, ostendit locus, qui est p. 85, 3 sq. — V. 9 recipienda est Davisii emendatio: *πνευμάτων*.

P. 85, 3 haec edita leguntur: *ἐπιστάμενα τεθαρρηκῶς ἐξετίθετο, ὡς προλέγον, σαφῶς, πάθη, τόπους*. At primum quidem pro *ἐπιστάμενα*, quae cod. O. scriptura corrupta est, recipienda erat cod. C. lectio: *ἐπιστάμενος*. Deinde quod recentiores editores, Davisio obsecuti, pro utriusque codicis scriptura *προλέγειν* scripserunt: *προλέγον*, male est factum, id quod jam ex eo apparet, quod *προλέγειν* profecto non significat „antea dicere“, sed: „futura praedicere“, cfr. v. 4 sq. Jam, quum cod. O offerat: *ὧν προλέγειν*, ei, qui comparaverit verba simillima paullo supra, p. 84, 3 posita: *Διὸ τεθαρρηκῶς ἐξετίθετο περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, λέγω δὲ πάθη, τόπους* cett., consentaneum videbitur esse, hoc loco scriptum fuisse: *ἐξετίθετο περὶ ὧν προλέγειν*. Quae si recte sunt disputata, necesse est in postremis verbis inesse mendum sumamus. Sunt ea sic restituenda, ut aut pro *σαφῶς* scribatur: *σαφηνίζων*, aut post *σαφῶς* inseratur verbum tale, quale est *δηλῶν*. Sic verba: *πάθη* cett. habent, unde pendeant. — V. 9 scribendum esse: *ὁμῶς*, Duncckerus monet. Jam Cotelerius interpretatus erat: „pariter“.

P. 86, 1 sqq. in verbis: *Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα πεποιηκός τὸ μέγα καὶ ἅγιον τῆς προγνώσεως αὐτοῦ πνεῦμα εἰ μὴ τῷ ὑπὸ χειρῶν αὐτοῦ κνοφορηθέντι ἀνθρώπῳ δῶν τις ἐσχηκέναι*, cett., ferri non posse vocabulum *αὐτοῦ*, quod est ante *πνεῦμα*, certum videtur. Posueratne scriptor: — *τῆς προγνώσεως πνεῦμα εἰ μὴ αὐτῷ τῷ* cett.? — V. 6 scribendum est: *ἀπατηθῆ*. — V. 16 variae lectiones *τοὺς ἀληθείας* et *τῆς ἀλ.* eo ducere videntur, ut scriptum fuisse existimemus: *τοὺς τῆς ἀλ.*

P. 88, 6 sqq. haec reperiuntur verba: *ἐὰν τῷ ὑπὸ χειρῶν Θεοῦ κνοφορηθέντι ἀνθρώπῳ τὸ ἅγιον Χριστοῦ μὴ δῶν τις ἔχειν πνεῦμα*. Nullum dum offendisse in vocabulo *Χριστοῦ*, est quod mireris. Reponendum est: *κτίστου*, h. e. *Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτόν*, ut ipsis utar hujus scriptoris verbis, p. 89, 3 positis. — V. 9 sqq. editum est: *ἐὰν ἐτέρῳ μὲν μὴ δῶν ἔχειν, ἐκείνον δὲ μόνον ἔχειν λέγοι, ὅς ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος ἅμα τοῖς ὀνόμασι μορφᾶς ἀλλάσσαν τὸν αἰῶνα τρέχει*, cett. Quum praesertim cod. O. pro *δῶν* praebeat: *δῶ*, mireris, Dresselium non scripsisse: *δῶ* — *λέγη*. Omnino forma *δῶν* corrigenda est ubicunque invenitur apud hunc scriptorem, e. gr. supra p. 44, 15 et p. 86, 3, quibus locis scribendum est: *δοῖν*. Infra p. 288, 6, ubi Dresselius secundum cod. O. scripsit, vel potius scribere voluit: *ἀποδοῖν*,

ambigere licet, utrum ἀποδοίη an ἀποδῶ, quae est cod. C. lectio, genuina habenda sit scriptoris manus. Cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 846 sq. — Gravius mendum inest in postremis verbis. Quid enim, quaeso, sibi vult dictio: τὸν αἰῶνα τρέχει, quam interpretantur: „percurrit saeculum“? Procul dubio reponendum est: τὸν ἀγῶνα τρέχει. Cfr. p. 276, 10 sq.

P. 89, 9 Dunckerus scriptum fuisse existimat: τὰ τῷ Θεῷ διαφέροντα, ut p. 50, 18. — V. 14 sqq. quae leguntur verba: ἡ μὲν οὖν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐσα, ὡς θήλεια τοῦ νῦν κόσμου ἐπαγγελλομένη, ἀρσενική εἶναι πιστεύεσθαι θέλει, corrigenda esse videntur ex his paullo ante, v. 6 sqq., positis: αὕτη τοῦ νῦν κόσμου ὡς θήλεια ὁμοίου ἀρχουσα πρώτη προφητίαν εἶναι πεπίστευται, μετὰ πάντων τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφητίαν ἐπαγγελλομένη. Neque enim satisfacit conjectura Davisii, scribendum esse consentis: τῷ νῦν κόσμῳ. Videtur autem post ἐπαγγελλομένη intercidisse vocabulum aliquod, ex quo penderet genitivus τοῦ κόσμου. Opinor: ἀρχεῖν, quod verbum facillime excidere potuit propter sequens: ἀρσενική.

P. 90, 5 in libris mscr. reperitur; ὡς θήλεια ἐμηνλοῖς et ἐν μηνλοῖς. Scribendum esse: ἐν ἐμμηλοῖς, praeter me vidit etiam Dunckerus. — V. 13 sq., manifestus error est in scriptura cod. O. a Dresselio exhibita.

P. 91, 3 Dunckerus verba ἐπὶ τῷ de mendo suspecta habet, secundum Genes. 4, 7 corrigenda esse censens.

V. 92, 5 praestat cod. O. scriptura ὄλος. — V. 15 Dunckerus animadvertit pro λόγος legendum esse: λόγῳ. Recte, cfr. p. 92, 11. — V. 17 post ὁπόταν intercidisse videtur: γὰρ.

P. 93, 2 fieri potest, ut τὰ, quod praebet cod. O, corruptum sit ex: εἶτα.

P. 94, 8 ego formam βασιτάσαντες (de qua cfr. G. Dindorfius in Thesaur. Stephan. ed. Paris.) repudiaverim et βασιτάσαντες, quod est in cod. O, in textum receperim. — V. 19 inter verba ὅτι et ἀδικουμένου excidisse videtur articulus: τοῦς.

P. 95, 14 certam existimo Davisii conjecturam, pro ἐν ἀνυδροβλοῖς scribendum esse consentis: ἐνυδροβλοῖς.

P. 96, 5 sqq. legendum propono: πόσα δὲ τῆς χέρσου ζῶα, καὶ τῶν ἐν ὕδασι ὡς ἀδύνατον εἰπεῖν — ὄχλον! — V. 16 verbum κενοῦνται, quod Dresselius ex cod. O. recepit, ferri omnino non potest. Aut servanda codicis C scriptura κενοῦται, aut scribendum: κενοῦσιν.

P. 97, 3 pro πλάσσει scribendum est: πλάσσεται. — V. 17 reponendum erat εὐγνωμόνεις e cod. O.

P. 98, 2 in verbis: ἐὰν ἐπιγνῶς δὲν ἔλαθες, aperte mendum inest, cujus corrigendi ratio facillima haec est, ut pro δὲν ἔλαθες reponatur: ὅς ἔλαθες. — V. 3 magis placet verborum collocatio, quam sistit cod. O. — V. 14 recipienda erat Epitomes prioris scriptura: τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντα δυναμένην πρόνοίαν, cui etiam codd. C et O favent. Reperitur ea ipsa in Epit. alter. C. XXXVI. — V. 15 Dresselius exhibuit codicis C scripturam: καὶ πολλοῖς μυρλοῖς χαλεποῖς ὑποκείμενος πάθεισιν, non magis eam ferendam quam quod in cod. C et in codd. Epit. Dr. reperitur: καὶ πολλοῖς καὶ μυρλοῖς. Equidem non dubito, quin scripturae καὶ πολλοῖς et καὶ μυρλοῖς ex binis diversis libris manuscriptis sumtae et temere conjunctae sint. Ergo alterutra transmittenda erit. — V. 16 sq. quae leguntur verba: ὁθεν τούτου δειχθέντος ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἕτερος ἀγράφως περιλείπεται εἶναι, προγνωστικὸς cett., non esse sana apparet. Dubito autem, num Schwegleri conjectura: ἀγράφος, admittenda sit. Sed quum cod. O. Epit. Dr. pro περιλείπεται porrigat: περίληπται, vide an scriptum fuerit: περίληπτός ἐστι, „percipi potest.“

P. 99, 1 sq. quod editum est: τοῖς ἐναντοῖς ἀντικείμενος, sententiam perversam praebet. Jam quum cod. O Homil. et cod. O Epit. alterius pro ἀντικείμενος habeant: ὑποκείμενος, ego conjicio binas exstitisse scripturas: ἀντικείμενος, et: τοῖς ἐναντοῖς ὑποκείμενος.

P. 100, 9 recipienda esse videtur utriusque Epitomes scriptura: προετέθη. — V. 12 digna non est, quae spernatur omnino, varia lectio: σὺ ὁμο-

λόγησας, quam utraque Epit. praebet pro: *συνωμολόγησας*. — V. 14: verba: *ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέβαλεν*, significare non possunt: „omnibus malis subjecerit.“ Genuinam scripturam porrigit cod. O Epit. alterius hancce: *κακὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέλαβεν*, quam etiam Dresselius in huius Epit. C. XXXVIII recepit. Sunt autem haec verba ita explicanda: „malum juxta omnes malos habuerit, existimaverit.“

P. 101, 5 sq. quum codd. Epit. Dr. pro *μὴ θέλων* vel *θέλειν* praebent: *μηδὲ θέλειν*, ita videtur scribendum: *ἵνα μὴ δόξω μὴ ἀντιλέγειν σου τῆ ἀταξία μηδὲ θέλειν ζητεῖν*. Verbum *θέλειν* etiam cum *ἀντιλέγειν* construendum est. Non adstipulor iis, quae tentata sunt in adnot. 6 ad Epist. prioris C. XXXIX. — V. 18 pro *ἔλεγε* scribendum: *ἐγὼ λέγω*, aut: *λέγω*.

P. 108, 7 aequae atque p. 184, 7, 8, 10 secundum codicem O pro *Μωϋσεί* scribendum erat: *Μωϋσῆ*, quae forma p. 886, 1 et p. 850, 14 in utroque Homiliarum codice reperitur. — Similiter p. 104, 17 recipienda erat codicis O scriptura *Μωϋσῆν*, quam reliquis locis omnibus uterque codex porrigit. — 14 sq. mirum est, nullum dum offendisse in verbis: *καὶ χωσθέντας ἐπὶ τῷ τάφῳ βουνὸν ἐπιθυμιῶν προσαγορευθῆναι*. Scribendum videtur: *καὶ χωσθέντων ἔπειτα τὸν τάφον* cett. *Χωσθέντων* (αὐτῶν) significat: „postquam sepulti erant“. — V. 18 sq. recipienda erat cod. O scriptura: *πῶς δὲ σκότος καὶ γνόφος καὶ θύελλα συνειῶναι ἰδύνατο*. Verbi singularis idem usus est p. 249, 12, similis p. 108, 18 et locis in adn. ad p. 108, 18 citandis.

P. 106, 17 scribendum: *τῷ δὲ καὶ εἰπεῖν*.

P. 107, 9 codex O praebet: *τὰ ἐμὰ πρόβατα ἀκούουσι τῆς ἐμῆς φωνῆς*. Verbum plurale non solum non recepit, verum etiam ineptum judicavit Dresselius. Injuria quidem. Apud Ioannem X, 27 sane scriptum legitur: *τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει*, at pergitur: *καὶ ἀκολουθούσιν μοι*, et paullo ante, v. 15, haec habentur: *κακείνα (τὰ πρόβατα) δεῖ με ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν*. Nec vero sibi constitit Dresselius, nisi quod etiam p. 171, 12 — et probabilius quidem — codicis O scripturam *δύναται* posthabuit lectioni *δύναται*, quae est in cod. C, et p. 172, 1 non *συνῆπτον* ex codice O, sed *συνῆπτε* ex cod. C verborum in perpetuitatem recepit. P. 40, 18 sqq. editum legimus: *μυρία κακὰ — ἐπεθόλωσαν — καὶ οὐκ ἔλασαν*, quamvis cod. O. praebet: *ἔλασαν*, p. 56, 11 sq: *ἄτινα — ἐκμεμαθήκασιν*, p. 130, 18 sq.: *πῶς γὰρ οὐχ ἁμαρτήματα εἰσι τὰ θορύβων — αἷτια*; p. 240, 16 sqq.: *τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἄτινα — ποιοῦσιν, καὶ — περιβάλλουσιν, καὶ — τιμωροῦσιν*, p. 400, 16 sq.: *τὰ σπέρματα ἀποκρίνονται*. Cfr. etiam p. 829, 5.

P. 108, 18 utriusque codicis scriptura *ἀπέθανεν* ferri potest aequae bene atque p. 142, 5 utriusque libri mscr. lectio: *ἐγένετο*, et p. 148, 8 codicis O scriptura: *ἔξῃψυ*.

P. 110, 1 scr. *ὁμῶς* pro: *δμῶς*. — V. 2 non erat audiendus Schweglerus. Codicum enim C et O lectio sanissima. — V. 5 nec vocabulum *νύχιος* ferri potest et opus est ut Simonis mentio injiciatur. Genuinam scripturam monstrant codd. Epit. Dr., in quibus pro: *νύχιος ὡς ἐπὶ Τύρον τῆς φοινίκης ἐξώρμησεν*, scriptum reperitur: *φυγὰς ὁ Σίμων εἰς Τύρον ᾤχετο*. Reponendum igitur: *φυγὰς* aut *φυγῆ ὁ Σίμων ἐπὶ* cett.

P. 111, 12 sqq. quae leguntur verba: *καὶ ἄρξεται — θήσει*, maximam partem ex Evang. Matth. XXIV, 49 sqq. deprompta, ab alia manu ad marginem adscripta et subinde temere verborum in perpetuitatem illata sunt. Transmissa autem sunt verba, quae in Ev. Matth. XXIV, 48 et in Ev. Luc. XII, 45 ante illa reperiuntur posita. Certe necessarium erat ante *καὶ ἄρξεται* inserere: *ἐὰν δὲ εἴπη*. Praeterea inepta est particula *καὶ* ante *ἤξει* collocata.

P. 112, 7 sq. tentet aliquis: *τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἐνὶ μόνῳ ὑπεῖξαι μὴ θέλειν, αἰτίαν καὶ διαιρέσειως πάντως καὶ τοῦ περιπεσεῖν ἔχουσιν*.

P. 113, 16 sq. censebam scribendum: *ὡς πατὴρ ἀποδεχόμενος* (pro *ἀδικουμένοις*), jam antequam memineram loci, qui est Hom. II, 15, p. 68, 3 sq.: *ὡς πατὴρ ἀποδεχόμενος τὰ αὐτοῦ τέκνα*. — V. 18 reponendum videtur: *ἢ τι οἶαι* cett.

P. 114, 7 post *δανείζειν* intercidit: *σε*, forsā etiam *τάς*. — V. 16 magis placet codicis C. scriptura: *τοῦ κυρίου*.

P. 116, 10 sq. sine ulla mendī suspiciōne edita sunt verba: *συνεχέστερον συνέρχεσθε, εἴθε καθ' ὥραν, ἐπεὶ γε ἐν ταῖς νενομισμέναις τῆς συνόδου ἡμέραις*. Cotelerius interpretabatur: „frequenter convenite, utinam singulis horis, alioquin conventus statis diebus. At enim vero neque *ἐπεὶ γε* significare potest „alioquin“, neque sententiam aptam praestat haec interpretatio, quum mens scriptoris aperte haec sit, ut frequentius quam conventus statis diebus convenire jubeat. Videntur ergo post *ἡμέραις* nonnulla verba intercidisse, quae hanc fere efficerent sententiam: „quando quidem conventus statis diebus convenire non sufficit“. — V. 18 scribendum: *μήτι οὖν*. — V. 15 sq. nollem Dresselius recepisset verba: *ὡς τῶν κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν ὑπάρξας κολασθήσεται*, quippe quae nihil aliud videantur esse quam varia lectio ex alio quo exemplari temere in textum illata.

P. 117, 4 sqq. conjicio scribendum: *εἰδότες ὅτι προφάνσει τῇ πρὸς αὐτὸν εἰς Χριστὸν φέρεται, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ εἰς Θεὸν ἀναφέρεται· καὶ τῷ προσενέγκῃτι πολυπλασίως ἀνταποδίδοται*. Verba *προφάνσει τῇ πρὸς αὐτὸν* interpretor: „eo quod erga ipsum conspicuus fit (honor)“. Conjecturae ab Uhlhornio (l. c. p. 86, adn. 6) propositae, nullo possunt pacto ferri. — V. 12 vocabulum *μόνος* mutandum videtur in: *μόνως*, construenda autem verba *μόνως ὁλως ἑαυτὸν ἀποδεδικώς*. Cfr. p. 250, 7 sq.: *μόνον καὶ ὄλον*.

P. 118, 7 quod in libris mscr. reperitur vocabulum: *κατηχητῆς*, corruptum esse, probabiliter judicavit Uhlhornius l. c. p. 90, adn. 9, et p. 223, adn. 105. Legendum propono: *πρεσβυτέρους οὐ καχέκτας*. Constat autem, verbum *καχεκτεῖν* etiam de vitiis animi morumque usurpari.

P. 119, 1 sq. non intelligo, cur Dresselius spreverit scripturam cod. O: *πατὴρ καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος*. — V. 15 sq. scribendum aut: *ἅμα Νικήτη καὶ Ἀκύλα* — *εἰσεβάλλον*, aut *ἅμα Νικήτης καὶ Ἀκύλας* — *εἰσεβάλλομεν*. Utraque scriptura olim revera in libris fuisse videtur.

P. 120, 6 scribendum aut: *ἐπέτρεπεν ὁ Πέτρος*, aut: *ἰπέτρεπε Πέτρος*. Petri enim, cuius nomen facillime intercidere potuit, ut expresso verbo mentio fiat, omnino est opus.

P. 121, 2 Dresselius pro *ἐξελέγξῃ* debebat scribere: *ἐξελέγξαι*.

P. 122, 10 scr.: *ὁμῶς*.

P. 124, 2 inepta est codicis O scriptura a Dresselio recepta. Propius ad id quod verum est accedit scriptura codicis C, in hanc speciem, ut videtur, refingenda: *μὴ θέλειν τῷ τοῦ πατρὸς ἀκολουθεῖν ἔθει* vel *σεβάσματι*. Verbum *θέλειν* sive *ἐθέλειν* praebet etiam utraque Epit. C. XLVII. *ἔθει*, praeterquam quod facillime intercidere potuit post *ἀκολουθεῖν*, commendatur scriptura *ἔθει*, quae est in nonnullis Epitomes prioris codicibus. Singulari *σέβασμα* usus est hic scriptor etiam p. 209, 5 sq. — V. 14 non video cur Dresselius non receperit codicis O lectionem: *μέγα φρονοῦντων*.

P. 125, 1 pro corrupta voce *παμμιούσων* vel *παμμούσων* equidem rependendum arbitror: *πάμμεστον*.

P. 126, 6 sq. scribendum est: *παρ' ἣν μὴ δέηνα πάσχειν τι* (sic uterque Homil. et Epit. alterius cod.) *ἢ ποιεῖν δύνασθαι* (sic uterque cod.). Cfr. verba, quae proxime sequuntur v. 8 sq.: *νομίσας γὰρ τις ὅτι παρὰ γένεσιν οὐδὲς οὔτε πάσχειν οὔτε ποιεῖν τι δύναται*. Minus placet quod Dresselius de conjectura edidit Epit. alter. C. XLIX.

P. 127, 1 quae in codd. O et C reperiuntur lectiones eo ducunt, ut scriptum fuisse conseamus: *πάν ὅτι δύναται τις διὰ τὴν ἀροβλίαν εὐκόλως δράσει*.

P. 128, 8 sq. secundum libros editum est: *αὐτὸς δὲ ὁ Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δῆσας καθείρξεν εἰς Τάρταρον, καὶ τοὺς ἄλλους κολάζει θεούς*. Horum verborum quod postremum est dubito an non sit sanum. Scribendum videtur: *θείλους*. Cfr. p. 156, 2 sq.: *οὔδε γε — ὁ Ζεὺς — τὸν πατέρα τῆς*

βασιλείας καθεῖλεν. οὐ πατὴρ ἀδελφοὺς ἐκόλασεν, et imprimis p. 170, 1 sq.: — Ζεὺς — τὸν πατέρα σὺν τοῖς θεοῖς κολάζει, ubi codd. C et O praebent: θεοῖς. De noto vocabulorum τοὺς ἄλλους usu non est quod expressis verbis moneam. — V. 14 vocem Διδώνην, quamvis etiam infra p. 142, 8 et in utriusque Epit. C. LI reperiat, corruptam esse, certum est. Posuerat hic scriptor, vel, si mavis, ponere debebat: Διδώνην. Cfr. imprimis Io. Lydus de Mens. IV, 44, p. 78, 5 sqq. Bekker.: ὁ δὲ Χούσιππος οὐ Διώνην ἀλλὰ Διδώνην αὐτὴν ὀνομάζεσθαι ἀξιοὶ παρὰ τὸ ἐπιδιδόναι τὰς τῆς γενέσεως ἡδονάς. Vid. etiam Zonarae Lex. s. v. Διώνη, ubi haec hujus vocis originatio profertur: ἢ ἀπὸ τοῦ διδῶ Διδώνη, καὶ Διώνη, ἢ διδούσα τὰς τῆς γεννήσεως ἡδονάς. Dodonen unam ex Oceanidibus fuisse tradunt Stephanus Byzant. s. v. Διδώνη et Eudocia Violar. p. 127. Meminit hujus conjecturae jam Dresselius adnot. 3 ad Epit. alterius C. LI.

P. 129, 1 sq. scribebendum existimo: ἄλλα τε μυρία ἠσέβηκεν, ἴνα ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν θεὸς εἶναι, ὁ μυθικός (sc. ὦν), δογματισθῆ. Libri: ὁ μῦθος, excepto cod. O. Epit. Dr., in quo haec verba desunt. Cfr. p. 150, 5: τοῦ ἀσελοῦς Διός, τοῦ μυθικοῦ, ubi cod. O.: μυθοῦ, et V. 12: Ζεὺς λέγω ὁ μυθικός. — V. 129, 12 sq. scribebendum videtur: ἐπιπάλης οὔσης τῆς ψυχῆς (sic codd. Epit. Dr.) — εἰς τὸν αὐτῶν συμφοροῦσι (cod. C. et O: συμφύουσι, cod. O. Epit. Dr., συμφωνοῦσι, cod. V Epit. Dr.: συμφωροῦσι) τοῦν.

P. 130, 7 sq. quae leguntur verba: κακῶν γὰρ μαθημάτων γέμοντες καὶ πνέοντες τοῖς συναμιλλωμένοις ὥσπερ λύσσαν τοῖς πλησίον μεταδιδόασιν ὧν πεπόνθασιν αὐτοί, difficile est restituere in integrum. Non videtur dubitandum esse, quin post vocabulum λύσσαν canum facta sit mentio; cfr. p. 131, 16 sqq. Quod ad dictiones fere idem significantes: τοῖς συναμιλλωμένοις et τοῖς πλησίον, attinet, fieri potest, ut ex diversis recensionebus petitae sint; qua sententia probata, alterutra eliminanda erit. — Sequentia verba sic emendanda censeo: τὸ δὲ χαλεπώτατον, ὅστις παρ' αὐτοῖς πλείον πεπαίδευται, πολλῶ μᾶλλον τοῦ κατὰ φύσιν οὗτος τοῦ φρογεῖν ἐκτέτραπται.

P. 132, 18 verba: ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἄνθρωπον ἔχων τὸν σχολόν, procul dubio corrupta sunt. Num scriptum erat: πρὸς ἄνθρωπον ἔχων τὴν σχολήν vel σχολιάν? Non dubitamus, quin ἔχων τ. σχ. πρὸς τινα eodem sensu dici potuerit quo σχολῶν πρὸς τινα.

P. 135, 10 scribebendum: προσέμενον, quod etiam propius accedit ad codd. C et O scripturam προσέμενον. — V. 12 reponendum erat: προσφκειώσατο, acque atque p. 208, 2 recipienda cod. O scriptura: προσφκειωμένα. Magis dubium est, sitne supra p. 127 forma προσευρηγέτηκε, quam hic idem liber mscr. praebet, praeferenda formae προσευρηγέτηκε, quae est in cod. C.

P. 136, 4 scribebendum: ὑπεστάναι, quod ipsum cod. O p. 137, 16 praebet; cfr. Godofr. Hermann. adnot. ad Aeschyl. Agam. v. 517.

P. 138, 10 sq. legendum existimo: — κρίνεται, καὶ τὸ τί γέγονεν, οὐ τὸ πῶς γέγονε δοκιμάζεται.

P. 139, 17 pro παιδὸς χάριν, quorum vocabulorum posterius Schweglerus non male in χαιρεῖν mutari iussit, ego scribebendum censeo: παιδείας χάριν.

P. 140, 7 verba: Ἔρως δὲ ἐστὶν ὁ πάντων θεῶν πρεσβύτατος, num genuina sint, dubitandum videtur. Neque enim aptum est, deos solos commemorari. Potest autem ut vocabulum θεῶν ex altera antecessorae vocis πάντων syllaba casu iterata ortum sit, aut fieri potest ut post illud vocabulum aliquid interciderit. — V. 13 sqq. scribebendum opinor: εἰ δὲ ἐλείνου βουλή ἐπιθυμοῦντες — ἐπιχειρήσομεν (sic cod. O), πῶς — οὐ τὰ μέγιστα ἀσεβήσομεν;

P. 141, 7 sq. ex mea sententia scriptum erat: εὐεργέτης πρὸς τεχνοποιῶν νερόηται (pro ἐνδοτε), τὴν αὐτοῦ cett. — V. 8 sq. interpungendum est ita: παρ' οἷς δὲ ἐπὶ τῇ χάριτι ἠπίστατο ἀγνοούμενος, μετεμορφούτο cett.

In universo, qui jam sequitur, loco de Jovis concubitibus maxime turbatum est. Ex verbis, quae Hom. V, 12, p. 141, 16 sqq. posita sunt, hisce: *ἄκουε τοίνυν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Διὸς διὰ τὴν τῶν ἀνοήτων ἀνδρῶν ζήλοτυπίαν τὰς διὰ τῆς μεταμορφώσεως λανθανούσας κοινωνίας*, ne expectaveris quidem, de Jovis cum Junone concubitu sermonem futurum esse; multo autem minus, mentionem Veneris vitiatae injectum iri, quacum Juppiter omnino non concubuerit mutata forma. Jam compara quae leguntur in *Recognit. X, 20 sqq. C. 20* haec scripta reperiuntur: „Hactenus anilis gentilium fabula et genealogia processerit; sine fine enim est, si velim omnes generationes eorum, quos deos appellant, et impia gesta proferre. Sed exempli gratia omissis caeteris, unius quem maximum et praecipuum habent, quemque Jovem nominant, flagitiosa gesta replicabo. Hunc enim coelum dicunt tenere tanquam caeteris meliorem, qui statim ut adolevit, sororem propriam, quam Junonem dicunt, duxit uxorem, in quo utique statim fit similis pecudi. Juno Vulcanum parit, sed, ut tradunt, non ex Jove conceptum. Ex ipso autem Jovis *) Medeam **) genuit, quam responso accepto, quod qui ex ea nasceretur fortior ipso esset et regno eum depelleret, assumens etiam ipse devorat; et rursus genuit de cerebro quidem Minervam, de femore vero Liberum. Post haec Thetidem cum adamasset, ajunt Prometheum pronunciasset ei, quod si concubuisset cum ea, qui ex ea nasceretur fortior esset patre, et ob hoc veritus Peleo cuidam dat eam in matrimonium; dehinc Persephonae, quae ei ex Cerere fuerat suscepta, miscetur, ex qua Dionysium ***) genuit qui a Titanis discerptus est. Sed recordatus, inquit, ne forte pater suus Saturnus alium filium generaret, qui etiam se fortior nasceretur regnoque depelleret, oppugnare adgreditur patrem una cum fratribus ejus Titanis; quibus oppressis, ad ultimum etiam patrem in vincula conjecit, desectaue eius genitalia in mare projecit. Sed cruor qui defluxit ex vulnere, susceptus fluctibus et frequenti collisione in spumam versus, procreavit eam quam dicunt Aphroditem, quamque apud nos Venerem appellant. Ex hujus concubitu quae erat utique soror, hunc ipsum Jovem ferunt genuisse Cyprin, ex qua ajunt et Cupidinem natum.“ Post haec C. 21 ita pergitur: „Haec quidem de incestis eius; audi nunc et de adulteriis,“ atque proferuntur plurima exempla, diversa ab iis, quae Hom. V, 13 habentur, excepto uno hocce: „Callisto Lycaonis (vitiat), ex quo nascitur Orcas (sic)“. Denique C. 22 haec scripta reperiuntur: „Sed et alia sunt plurima ejus adulteria, ex quibus nec progeniem suscepit, quae enumerare satis longum est. Verum ex his omnibus quas enumeravimus, nonnullas transformatus, utpote magus vitiavit. Denique Antiopen Myctei (sic) versus in Satyrum corrupit,“ et subinde reliqua recensentur exempla, quae Hom. V, 13 et 14 commemorantur, nisi quod unum novum additur his verbis, post ea, quibus de Aegina agitur, positus: „Sed et Ganymedam Dardani, mutatus nihilominus in aquilam, stuprat“, †) Callistonis autem nulla fit

*) Sic scribendum pro: „Jove“. Nominativi forma „Jovis“ non solum apud vetustiores scriptores et poetas, sed etiam apud rerum mythicarum scriptores reperitur, cfr. Hygin. Fab. LIV et Scriptor. Rer. mythic. lat. tr. Romae nuper repert., p. 152, 25 et p. 164, 84 ed. Bod.

**) Vix opus est monere, Rufinum nominare debuisse Metin; nisi forte revera ipse scripserat: *Me tidem*.

***) Sic Rufino audit etiam Semeles filius C. 22 commemoratus.

†) Non dubium, quin haec verba serius demum addita sint. Videntur ea primitus ad marginem fuisse adnotata. Rufinum autem hoc loco posita adeo duxerunt in errorem, ut *Γανυμήδην* feminam esse putaret. Certe toto coelo erraret, si quis ex his verbis speciem aliquam concillari posse censeret conjecturae a viro docto Panofka propositae in dissertatione de Jove et Aegina Actis Acad. Boruss. anno MDCCCXXXVI editis inserta, qua Ganymedam a Phylasiis cultam secundum

mentio*). Saepissime interpres latinus eadem ipsa verba prae oculis habuit, quae in Homiliis inveniuntur; nonnumquam in exemplari graece scripto, quo utebatur, aliquid aut exciderat aut alio positum loco aut verbis paullo diversis expressum erat. Fuisse autem saltem partem eorum, quae leguntur in *Recognit. X, 21*, etiam Homiliarum in archetypo, elucet ex verbis *Hom. V, 14* positis hisce: *καὶ ἄλλαις πολλαῖς καὶ δίχα μεταμορφώσεως μιγνυται, ζῆλον τῶν ἀνδρῶν οὐκ ἔχόντων ὡς ἐφ' ἁμαρτία, ἀλλ' εὖ εἰδόντων ὅτι ἀφθόνως ταῖς γυναῖξιν αὐτῶν κοινῶν γεννᾷ, χαρίζομενος αὐτοῖς Ἑρμῆς, Ἀπόλλωνας, Διονύσους, Ἐνδυμῖωνα καὶ ὄσους ἄλλους εἰρήκαμεν, ἐκ μίξεως αὐτοῦ κάλλι διαπρεπεστάτους.* *Matres Mercurii, Apollinis, Endymionis a Jove vitiatæ dum in Homiliis non commemorantur, hæc legere est in Rec. C. c.: „Phoenissam Alphionis**)[Juppiter vitiat], ex qua nascitur Endymion“ et „Latonam, ex qua nascitur Apollo et Diana“ et „Taygeten, Electram, Majam, Plutiden, Atlantis filias, ex quibus genuit ex Taygete quidem Lacedæmonem, ex Electra Dardanum, ex Maja Mercurium, ex Plutide Tantalum“.* Contra ea, quae *Recognit. C. 21 et 22* continentur, ex alia vel ex aliis recensitionibus hausta videntur atque ea, quae sunt *C. 20 et 23*. Hæc capita primitus fuisse in uno eodemque exemplo censeo, in quo postrema capitis 20 verba excipiebantur his, quae sunt *C. 23*: „Sed et Europam patris sui Oceani uxorem et sororem ejus Eurynomen adulterat, et patrem punit, et Pluten Atlantis filii sui adulterat filiam, ex qua natum sibi filium Tantalum damnat“. Hac conjectura probata non jam mirum erit, quod Pluten vel potius Plutiden***) etiam *C. 21* commemoratam videmus, porro quod de Europa eodem capite sermo est his verbis: „Europam Oceani conjugem†) vitiat, ex qua nascitur Dodonæus“, denique quod, quamquam jam *C. 20* mentio facta est „Persephonæ, quae ei (Jovi) ex Cerere fuerat suscepta,“ tamen *C. 22* de eodem Jove scriptum legitur: „Ex filia autem sua Cerere genuit Persephonen, quam et ipsam corruptit, mutatus in draconem.“ Verba in initio capitis 21 posita: „Hæc quidem de incestis eius; audi nunc et de adulteriis“, si quid video, debentur ei homini, qui diversos personarum recensus composuit, parum illi intelligenti. Ut enim taceam de Europa Oceani uxore a Jove vitiatæ, at Jovis cum Themide sorore concubitus incestus adnumerandus erat. Hæc de Recognitionibus. Redeamus iam ad Homilias. Ea quae sunt in *Recognit. C. 20* in universum respondent iis quae habentur *Hom. IV, 16*. Transmittenda ergo erant, ne bis proferrentur, aut mutanda ita, ut apta essent vel esse videri possent ad locum, quo scriptor „clancularios per transformationem coitus“ Jovis se tractaturum professus erat. Hoc posterius factum videmus in verbis ad Jovem cum Junone concumbentem spectan-

Strabon. VIII, p. 382 et Pausan. II, 18, 3 eandem Aeginam esse demonstrare studuit. Ceterum etiam is, cui debentur graeca de Ganymede verba, lapsus esse videtur Jovis amasium appellans Dardani filium, nisi forte scripserat: *Δαρδανίδην*.

*) Contra „Callisto Lycaonis, ex qua nascitur Orca (sic)“ commemoratur in *Cap. 21*, ubi aut ejus mentio transmittenda erat, aut illius, quae paullo ante recensetur his verbis: „Themisto Inachi, ex qua nascitur Arcas“. Est enim idem Arcas intelligendus, ut etiam Themistonem sive Megistonem pariter atque Callistonem in stellam, quae Ursa appellabatur, mutatam esse fabulae ferebant, cfr. Hygin. *Poët. astron. II, 1*, Stephan. *Byzant. s. v. Ἀρκάς*, Eustath. ad *Homer. p. 800, 80*.

***) Hanc Endymionis matrem nisi ex hoc loco non cognovimus. Neque Alphionis ulla apud veteres scriptores reperitur mentio; dubitare licet, num genuina sit scriptura.

***) Ceterum utraque hæc nominis forma apud Rufinum solum, quod ego quidem sciam, reperitur. Vulgo Tantalii mater appellatur *Πλουραί*.

†) Europam patris Jovis Oceani uxorem scriptor Recognitionum appellat etiam *X, 23*. Constat autem, potius filiam habitam esse Oceani. Jovem et Europam Dodonis, non Dodonæi, parentes agnoscit etiam Stephanus *Byzant. s. v. Δωδώνη*.

tibus, quibus addita transformationis significatio; nam verba in *Recognit. C. 20* posita: „in quo utique statim fit similis pecudi“, nihil tale sibi velle, certum est. Ex reliquis, quae omissa sunt, nonnulla forsitan non inerant in eo exemplari, quo utebatur is, cui debetur hujus loci constitutio, alia vero ipsi videbantur aut superflua, ut Proserpinae a Jove compressae commemoratio, quippe cujus infra simul cum transformationis significatione mentio esset facta, aut inepta omnino; quae eadem de causa quod non etiam ea transmisit, quae sunt de Metide et de Venere, homo minime peritus aut circumspectus, non subit mirari. Pariter ea sprexit, quae in *Recognit. C. 21* reperiuntur, utpote ad Jovem transformatum non spectantia, exceptis iis, quae sunt de Callistone; quam quum a Jove sub specie leonis vitiatam esse sciret, hoc exemplum addidit iis, quae in *Recognit. C. 22* recensentur; at non cavet ut etiam *Homil. V, 14* versus finem Mercurius, Apollo, Endymion tacerentur.

His praemissis ad singulos quosdam locos tractandos transeamus.

P. 142, 4 ut sententiae et linguae legibus satisfaceret, scribendum erat: *ὁμοιωθεὶς κόρυι πτερῶν*. Vocem *πτερῶν* (h. e. „avi“, cfr. Schaefer. adnot. ad *Long. Pastor. p. 376*) ne quis plane superfluum esse opinetur, monco, etiam piscem marinum *κόρυγα* esse appellatum. An quis existimat, huic loco medicinam afferri posse e *schol. in Gregor. Naz. p. 85 Gaisf.*, ubi Juppiter dicitur factus esse *κεραυνὸς διὰ τὴν ἥραν* (sic), ita ut haec fere verba fuisse sumamus: *ὁμοιωθεὶς κεραυνῶ ἢ καλυφθεὶς κόρυγος πτερῶν*? Video quidem, Robertum Ungerum, *Theban. Paradox. p. 422 sq.*, illa Scholiastae verba lacunosa esse opinari. Sed non plane mihi persuasit vir doctissimus. — Magis etiam corrupta sunt verba *v. 7 sqq.* posita. Videbantur autem mihi aliquando et videntur ex parte etiam nunc in hanc fere speciem refingenda esse: *Ἐτι δὲ μίγνυται ἀδελφῇ τῇ ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Θαλάσσης αὐτῷ γενομένη, ἢ ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτομῆς, Ἀφροδίτη, ἣν καὶ Δωδώνην λέγουσιν, ἐξ ἧς Ἔρως καὶ Κύπρις γέγονασιν* vel *ἐγένοντο* vel *ἐξέφυσαν* cett. Verba *ἢ Κρόνου ἐκτομῆ* non esse intelligenda de exsectione, quam fecit, sed de ea, quam passus est Saturnus, certum est. Rufinus eandem dixit abscissionem Saturni, *Recognit. X, 37*. Ergo addideram particulam *ἢ*, quae facillime interciderere potuit. Post vidi, jam Cotelerium in eadem fuisse sententia, qui verba graeca sic esset interpretatus: „Adhuc vero cum sorore miscetur, progenita ex Coelo et Mari, vel ex Saturni virilibus exsectis.“ Scilicet ex vulgari sententia, quam etiam *Homiliarum* scriptor secutus est *VI, 2*, orta erat Venus ex Coeli virilitate a Saturno demessa et in mare projecta. Secundum illam sententiam Venus Jovis non soror, sed amita habenda erat. Jovis autem soror haberi poterat secundum eos, qui Jovem Saturni genitalia desecuisse et in mare projecisse statuerent, quam sententiam, juxta alteram illam, a Timaeo prolatam esse Scholiastes ad *Apollon. Rhod. Arg. IV, 985* memoriae prodidit. Praeterea apud *Mythogr. Vatic. I, 105* scriptum exstat: „Juppiter adultus, quum Saturnus quodam die ad usum corporis exiret, illato cultro amputavit naturalia ejus, quae in mare projecit, ex quibus Venus nata est“, et apud *Mythogr. Vat. I, 204, p. 64, 25 sq. ed. Bod.*: „Venus de naturalibus Saturni, a Jove de regno expulsi.“ Hanc ipsam fabulam tradunt *Recognitiones X, 20*, cfr. etiam *X, 34 et 37*. Jam quum ultro appareat, quanta similitudo intercedat inter verba graeca, quae latine reddita sunt a Rufino in primo illo *Recognitionum* loco, supra plene exscripto, et inter ea quae posita sunt *Homil. V, 12* versus finem et *V, 13* initio, veri videri simile possit, etiam hic solius exsectionis, quam passus est Saturnus, mentionem esse factam. Et revera jam Davisius scribendum esse censuit: *τῇ ἐκ Κρόνου καὶ Θαλάσσης αὐτῷ γενομένη ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτόμης*. At enim vero, quamquam et ipse persuasum habeo, eum, a quo profectus est hic locus, haudquam injecisse Caeli mentionem, illi Davisii conjecturae adstipulari non possum. Ut enim taceam, non magnopere placere illud *ἐκ Κρόνου*, quum jam sufficiat locutio: *ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτόμης*, — ei, qui animadverterit,

tam Homil. IV, 16 quam Hom. VI, 2 Caelum a Saturno, non Saturnum a Jove castratum commemorari atque altero loco etiam Venerem Caeli e sanguine ortam, quin priore loco Venerem, quamvis Jovis soror esse et Didone vocata feratur, acque atque hoc, de quo jam agitur loco, tamen caelestem, οὐρανίαν appellari, non placebit, opinor, mutare verba ἐξ Οὐρανοῦ. Potius sic judicandum erit, aliquem, quum in ea, quam sequebatur, recensione scriptum repperisset: ἔτι δὲ μίγνυται ἀδελφῇ τῇ αὐτῇ γενομένη ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτομῆς, illorum aliorum locorum memorem, adnotasse: ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Θαλάσσης, atque ita haec verba in textum, quem appellant, esse illata. Is vero fieri potest ut idem fuerit qui Hom. IV, 16 addidit verba: καὶ τῇ οὐρανίᾳ Ἀφροδίτῃ, ἣν τινες Δωδώνην λέγουσι, illis simillima. Esse autem haec verba serius addita ab alia manu, luce, opinor, clarius est. Neque enim audiendus foret, si quis id, quod Venus Hom. IV, 16 soror Jovis appellatur, inde explicandum censeret, quod Juppiter secundum quosdam mythologos Caeli filius erat (cfr. Cicer. de Nat. Deor. III, 21). Nam Homiliarum scriptor nullum praeter Saturnum Jovis patrem novit. Potius homo, quem dicimus, quum τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην Jovis sororem esse velit, Venerem simul ex Coelo et Saturno originem duxisse statuerit necesse est, quae eadem sententia extricari potest ex verbis in Homil. V, 13 positis, si locutio ἡ Κρόνου ἐκτομῆ intelligitur de castratione, quam fecit Saturnus. Saturnus enim castrans Caelum atque ita efficiens ut Venus nasceretur, quodammodo et ipse pro patre Veneris haberi potest. — Denique etiam hoc dignum, ad quod attendatur, hunc locum et eum, qui huic respondet in Recognit. X, 20, unicos esse videri, in quibus Jovem ex Venere Cyprin sustulisse cognoscamus. Amorem Jovis et Veneris filium agnoscit etiam Rufinus in Recogn. X, 34: „Nam de Venere hoc modo allegoriam tradunt: ubi, ajunt, aetheri subjectum est pelagus, cum repercussus aquis splendor coeli gratior refulsisset, venustas rerum, quae ex aquis pulchrior apparuerat, Venus nominata est, quae aetheri tanquam fratri suo sociata, quod concupiscibile decus effecerit, Cupidinem genuisse memorata est.“ Eandem genealogiam sequitur personatus Vergilius Cir. v. 134, ita tamen, ut Venerem secundum Homerum filiam esse Jovis statuatur. Dubium esse nequit, quin iis, quae in Homiliis et priore Recognitionum loco de Cypride proferuntur, error subsit. Qui unde natus sit, non difficile dictu. Κούραν Διῶνης Κύπριν appellat Euripides Helen. v. 1098, sed procul dubio Dionem intelligens eandem, quam primus Homerus et plurimi post Homerum Veneris matrem vocant; is vero, cui debetur Cypridis mentio in Homil. et in Recogn. facta, perperam cogitavit de Venere ipsa. Ceterum ista de Cypride verba serius demum esse addita, nobis quidem ex eo videtur apparere, quod Cypris in altero Recognit. loco modo exscripto omnino non commemoratur.

P. 143, 4 sqq. haec edita reperiuntur: Ἀμαλθείᾳ δὲ τῇ Φαίχου ὁμοιωθεὶς ἄρκτω συνευιάζεται. καὶ Δανάῃ τῇ Ἀκρισίου χρυσὸς ἐπερρύη, ἐξ ἧς Περσεύς ἀνέπτη. Καλλιστοῖ τῇ Λυκάονος ἠγριώθη λέων, καὶ ἄλλον τίπτει Ἀρκάδα. Post συνευιάζεται excidisse verba, quibus de filio significatum erat, jam ex eo elucet, quod Homiliarum scriptor commemorare solet, qui ex Jove atque feminis, quibuscum concubuit, orti sint. Revera in Recognit. X, 22 legere est: „Mantheam (sic) Phoci (stuprat), mutatus in ursum, ex qua nascitur Arctos.“ Ergo lacuna ita explenda: ἐξ ἧς Ἄρκτος γίγνεται. — Verbum ἀνέπτη si a scriptore Homiliarum profectum esset, hanc sententiam haberemus: „ex qua Perseus sursum volavit.“ Quasi vero Perseus, a principio alatus, tanquam alter Pegasus e corpore Danaës evolasset! Scribendum aut: ἀνεδόθη, aut: ἀνεῖται, quod posterius vocabulum etiam propius accedit ad codicis C scripturam ἀνείπη. Praeterea facile alicui in mentem veniat, inter ἀνείπη vel ἀνέπτη et Καλλιστοῖ excidisse: ἐπὶ τε. Et revera, ut nunc ipsum video, Schweglerus conjecit: — Περσεύς. καὶ ἐπὶ cett. Sed ea conjectura non videtur opus. — Etiam in postremis verbis non dubito quin aliquid turbatum sit. Sunt ea sic fere

redintegranda: καὶ ἄλλον τίθει Ἄρκτον τὸν καὶ Ἀρκάδα. Vocabulum ἄλλον referendum est ad Ἄρκτον, Amaltheae filium, et novo argumento probat hujus mentionem antea esse factam. Arctos nominatur Callistus filius, qui vulgo audit Arcas, etiam a Mythogr. Vat. II, 58. Dubito autem num hoc loco sufficiat solum vocabulum Ἀρκάδα, quamvis probe sciam, veteres Ἀρκάδα ab eo quod est ἄρκτος dictum statuisse, cfr. Eratosthenis qui feruntur Catasterism. I, p. 239, 6 sqq. Westermann: ἐφ' ᾧ ὀργισθεῖσαν τὴν θεὸν (Ἀρτέμιδα) ἀποθηριῶσαι αὐτὴν (Ἄρκτον τὴν μεγάλην), καὶ οὕτως τεκεῖν ἄρκτον γενομένην τὸν κληθέντα Ἀρκάδα. — Ceterum verbis, quae modo tractavimus, plures res aliunde non notae continentur. Jovem se in ursum mutavisse, etiam alii prodiderunt memoriae, cfr. R. Unger Theb. Paradox. p. 422, sed ideo eum hoc fecisse, ut cum Amalthea Phoci filia concumberet, praeter scriptores Homiliarum et Recognitionum, nemo, quod ego quidem sciam. Fieri tamen potest, ut ii, qui Jovem in ursum mutatum noverunt, de hoc ipso concubitu cogitaverint. Jovis propter Callistonem in leonem mutati nullus alius mentionem fecit. Immo Nonnus Semelen Jovem leonem expertam esse scit, cfr. Unger. l. c. p. 426. Vel sic tamen nulla est causa, cur etiam illud in fabulis fuisse praefracte negemus. — V. 8 quam cod. O. praebet variam lectionem ἐξέφυ, jam supra attigimus ad p. 108, 13. Cum cod. O. consentiebat exemplar Graecum, quo utebatur Rufinus: is enim sic est interpretatus: „ex qua nascitur Minos et Rhadamantus (sic) Sarpedonque.“ — V. 9 sq. haec habentur: Ἐρσαίου νύμφη, γεόμενος γύψ, ἐξ ἧς οἱ ἐν Σικελίᾳ πάλαι σοφοί. Recognitiones praebent X, 22: „Thaliam et (sic recte Ungerus l. c. p. 247) Aetnam Nympham, mutatus in vulturem, ex qua nascuntur apud Siciliam Palisci“. Jam Cotelerius vocabulum Ἐρσαίου mutari voluit in Αἰτνῆ. Contra Valckenaerius ad Callimach. Eleg. Fragm. p. 110 maluit: Αἰτναία. At haec nominis forma admittenda non est. Omnino probabilius videtur, in corrupta voce Ἐρσαίου latere patris Palicorum nomen. Tentamus igitur: Θαλεία τῆ καὶ Αἰτνῆ, τῆ Ἠφαίστου, νύμφη (vel οὔση νύμφη), γεν. cett. Exstant quidem loci, in quibus aliis Palicorum pater commemoratur, cfr. Stephan. Byzant. s. v. Παλικὴ et Hesych. atque Favorin. s. v. Παλικοί (quamquam hic talem in modum corruptus est, ut vix in censum venire possit, cfr. Welckeri librum de veteribus Monumentis — „Alte Denkmäler“ — P. III, p. 224); sed Vulcanum patrem longe plurimi nuncupant scriptores et vocabulum Ἠφαίστου omnium proxime accedit ad Ἐρσαίου. Praeterea Cotelerius adnotaverat, pro πάλαι σοφοί scribendum esse: Παλικοί. Est haec sane justa nominis forma. Sed tam ex illa librorum scriptura quam ex eo quod in Recognitionibus est Palisci, elucet Homiliarum scriptorem posuisse: Παλισκοί. — P. 10 sq. obtemperandum erat Schweglero et Ungero (cfr. l. c. p. 365) secundum Diodor. Bibl. V, 55, corrigentibus: Ἰμαλῖα τῆ γηγενεῖ ἐν Ῥόδῳ διὰ ὄμβρου συνῆλθεν, ἐξ ἧς Σπαρταῖος, Κρόνιος, Κῦτος. — V. 12 sine haesitatione ex Schwegleri sententia corrigendum erat: Ἀτύμνιος, nisi quis mavult: Ἄτυμνος. Illa forma usus est Apollodorus Bibl. III, 1, 2, hac Schol. Apollon. Rhod. Argon. II, 178, quam quod Salmasius ad Solin. p. 121 unice probandam censet, error est. Invenitur forma Ἀτύμνιος etiam apud Nonnum Dionys. XIX, 181, porro apud Homerum Il. V, 581 et XVI, 817, atque apud Quintum Smyrnaeum III, 300, estque etiam his locis idem nomen agnoscendum. Neque vero opinor, quidquam tribuendum esse ei, quod in Recognit. X, 22 scriptum reperitur: Anchinios, non: Anchinios. De Atymnio sive Atymno ex recentioribus hominibus doctis consulendi sunt inprimis Welckerus in commentatione, cui titulum fecit „Ueber eine Kretische Colonie in Theben“, p. 8 et 93, Moversius in libro de Phoenicibus II, 2, p. 80, H. D. Muellerus in Mythologia gentium graecarum (Mythologie der Griech. Stämme) I, p. 310.

P. 144, 1 quod articulum τοῦ e cod. O recepit, minus bene fecit Dreselius. Valckenaerii conjecturam: ὀνομασθείση, merito respuit Ungerus

l. c. p. 424. Aliquando mihi in mentem venit, post vocabulum *νομισθείου* excidisse: *μυχθείς*. At non repugnabo, si quis in eo, quod in libris mscr. est, acquieverit. Ceterum adnotatu haud indignum, in *Recogn. X, 22* scriptum inveniri: „Ledam Thestii mutatus in cygnum, ex qua nascitur Helena; et iterum eandem mutatus in stellam, ex qua nascuntur Castor et Pollux“ et paucis verbis interjectis: „Nemesin mutatus in anserem“; quamquam notum est, anserem in fabula de Leda habitum esse Jovem tam a scriptoribus quam ab artificibus, cfr. O. Jahni Symbol. archaeol. p. 8, atque etiam aliunde constat, Ledam eandem Nemesin visam esse veteribus, cfr. Spanhemii adnot. ad Callimach. Hymn. in Dian. Vs. 232. et Heynii adnot. ad Apollodor. Bibl. III, 18, 7. — V. 3 post verba: *Λαμία ἐπεμορφώθη ἐποψ*, expectabas prolis mentionem. Nec tamen facile dictu, de qua prole sermo fuerit. Lamiam a Jove vitiatam memoriae prodiderunt Pausanias Gr. Descr. X, 12, 1, Plutarchus de Pyth. Orac. 9, Ptolemaeus Hephaest. Nov. Hist. l. VI, p. 196, 21 sqq. ed. Westermann., Heraclitus de Incredib. XXXIV, p. 819 sqq. ed. Westerm. Pausanias et Plutarchus Lamiam Neptuni filiam et Herophiles, Sibyllae Delphicae, matrem tradunt. Ptolemaeus Heph. ex Jove et Lamia prodatum esse scribit Achillem, diversum quidem a celeberrimo illo, quem Pelei et Thetidis filium perhibebant, at tamen *τὸ κάλλος ἀμήχανον, δὲ καὶ ἐρίσαντα περὶ κάλλους νικῆσαι τοῦ Πανὸς κρήναντος*. An talem hominem a Jove in upupam mutato genitum esse credebant veteres? Ceterum etiam in eo offendas, quod nulla aut mariti aut patris Lamiae facta est mentio. Ergone haec verba serius ab alia manu addita censenda sunt? Ut ita sit — parvi enim refert, quod etiam in *Recognit. X, 22* nihil scriptum legitur nisi: „Lamiam mutatus in upupam“*) —, at manet quaestio, quam veteres prolem Iovis in upupam mutati et Lamiae statuerint; nam neque Herophile Sibylla satis apta ad talem patrem videtur. — V. 4 quum offendat *αὐτὸς*, conicere aliquis possit reponendum esse: *ὁ αὐτὸς*. Sed facilius crediderim, post *Μνημοσύνην* excidisse pauca verba, significantia Mnemosynen fuisse ipsam Jovis amitam. Cfr. verba paullo infra v. 6 de Proserpina posita. — Difficilia ad emendandum sunt verba V. 5 posita: *Σεμέλην τὴν Κάδμου πυρσαίνων γαμει*: nam vocabulum *πυρσαίνων* genuinum non esse, vix est quod moneamus. Debetur illud Dresselio. Codices porrigunt, C: *πυρσίων*, O: *πυρσένων*. Recognitiones praebent X, 22: „Semelen Cadmiam mutatus in ignem“. Fuisse qui Jovem Semeles amore captum in igni delituisse censerent, ex Appuleji Metamorph. VI, p. 424 conicere licet. Ignem autem procul dubio intellexerunt fulmen. In fulmen summum deum mutatum esse, refert Apollinaris Sidonius Carm. XV, 173 sqq., quem locum non in censum vocatum ab Ungero, qui l. c. p. 422 sqq. doctissime tractavit ea, quae de Jovis falso habitu occultati nuptiis variaverunt scriptores, hic integrum apponam: „Jamque Jovem in formas mutat, quibus ille tenere Mnemosynem, Europam, Semelen, Ledam, Cynosuram Serpens, bos, fulmen, cygnus, Dictynna solebat.“ Codicum et Recognitionum scripturas qui probe pensitaverit, is aut *πῦρ γενόμενος* aut *πυρσὸς ὢν* scriptum fuisse conjiciet. Equidem non dubito praeferre id, quod posteriore posui loco, quum praesertim persuasum habeam, ipsi adeo Rufino, quamvis interpretanti „in ignem“, vocabulum *πυρσὸς* prae oculis esse potuisse. *Πρηστήρ, ὁ καὶ πυρσὸς καλούμενος*, secundum schol. ad Aesch. Prometh. vinct. Vs. 359 est *εἶδος κεραυνῶν*. Alii viri speciem induisse Jovem fabulati sunt; cfr. schol. in Gregor. Naz. p. 35 et p. 45 Gaisf. Nonnus denique deum Semeles amatorem modo tauri modo serpentis, tum pardi vel leonis aut

*) Immo in Recognitionibus etiam magis offendit transmissa prolis significatio tam hoc loco quam eo, quo sermo est de Nemesi, quod scriptor in initio ejusdem capituli declarat, adulteria, ex quibus Jupiter progeniem non susceperit, enumerare satis longum esse.

aquilae speciem sumpsisse tradit, ut monuit jam Unger l. c. p. 426. Sed harum fabularum nullam commemoratam fuisse hoc loco, tantum non certum est, quamvis ad tractus literarum, quae sunt in libris manuscr., satis prope accessurum esset hoc: *Σεμέλην τὴν Κάδμου πάρος ἄν γαμεί.* — V. 5 sqq. libri manuscr. habent: *Περσεφόνην αὐτὸς ἐκνυμφεῦει τὴν θυγατέρα, αὐτὸς ὁμοιωθεὶς δράκοντι, καὶ τῇ γυναικὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλούτωνος εἶναι νομισθεῖση.* Fugit Schweglerum et Dresselium, hunc locum ab Ungero l. c. p. 424 sq. sic esse tentatum: *τὴν καὶ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλούτωνος εἶναι νομισθεῖσαν.* Equidem in illis verbis plus turbatum esse existimo, quae sic fere constituenda arbitror: *Περσεφόνην αὐτὸς ἐκνυμφεῦει ὁμοιωθεὶς δράκοντι, τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καὶ τῇ (καὶ ἔτι) γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλούτωνος εἶναι νομισθεῖσαν.* Dativus *γυναικὶ* — *νομισθεῖση* ortus est eo, quod *καὶ* in *καὶ τῇ* transiit. Praeterea desideratur mentio pueri a Jove ex Proserpina suscepti, Iacchi vel Zagrei vel Sabazii; quare quum mihi jam pridem probabile esset visum, post *νομισθεῖσαν* aliquid intercidisse, nunc ipsum reperio in Recognit. X, 20 scriptum: „dehinc Persephonae quae ei ex Cerere fuerat suscepta, miscetur, ex qua Dionysium genuit qui a Titanis discerptus est“. Contra in Recognit. X, 22, ubi scriptum exstat: „Ex filia (sic) autem sua Cerere genuit Persephonen, quam et ipsam corrumpit mutatus in draconem“, aequae atque in Homiliis prolis mentio transmissa est, forsitan ideo quod „Dionysius a Titanis discerptus“ plane idem videretur atque is, qui paullo ante tanquam filius Semeles commemoratus erat.

Capite XV continetur recensio puerorum a diis amatorum, qui accuratius cognoscatur dignissimus. Dolendum tamen, quod multifariam corruptus est. Nonnulla menda certo corrigi posse videntur. P. 145, 2 mentio facta est *Βράγχου Τυμνίου* tanquam amasii Apollinis. Scriptura *Τυμναίου* Dresselio debetur. In cod. C reperitur *Τυμναλο*, in cod. O.: *τιμναλου*. Tentaverit aliquis: *Διδυμαίου*. Significare enim potuit Homiliarum scriptor *Βράγχον τὸν προστατήσαντα τοῦ ἐν Διδυμοῖς ἱεροῦ*, ut utamur verbis, quae posuit Strabo IX, p. 421. At mihi quidem veri videtur similis, scriptum fuisse: *Βράγχου, Ἀτυμνίου*. Atymnii Apollinem amatorem perhibitum esse, colligi potest e loco Nonni supra in adn. ad p. 143, 12 citato. Hinc taxanda, quae de Brancho secundum hunc locum nuper commenti sunt Moversius l. c. p. 80 sq., adnot. 91, et, qui totus ex hujus hominis docti decretis pendere videtur, H. D. Muellerus l. c. p. 310. — Ibidem legitur: *Διόνυσος δὲ Λαόνιδος (ἑρᾶ)*. Pro *Λαόνιδος* scribendum: *Ἀδώνιδος*. Adonidem raptum esse a Baccho Phanocles tradiderat; ut e Plutarchi Sympos. IV, 5, 3, notum est. Cfr. quae disputavit Prellerus in Mus. Rhenan. nov. T. IV, 1846, p. 401 sqq., imprimis p. 403. — V. 6 Hercules exstitisse perhibetur amator *Χώνου* et *Εὐρυσθέως*. Prius nomen, plane illud incognitum, in utroque Homiliarum codice nulla scripturae discrepantia exaratum reperitur; pro altero e codice C affertur: *Εὐρυστέως*, e cod. O. *εὐρυσθέως*. *Εὐρυσθέως* inventum est Schwegleri, praeterquam quod prope accedit ad tractus literarum, quae in libris mscr. reperiuntur, omni verisimilitudine carens. Rectam emendandi viam monstrant, quae habet Eudoc. Violar. in Villoison. Anecd. T. I, p. 409 sq.: *πολλοὶ δὲ ἐρώμενοι γενέσθαι λέγονται Ἡρακλέους, Ὑλας, Φιλοκτιήτης, Διόμος, Πειριθόας (sic), καὶ Φρύξ· ἀπ' οὗ πόλις κατὰ Λιβύην.* Scribendum nimirum: *Διόμου, Πειριθόου*. — Alia puerorum nomina corruptelae suspitione premuntur quidem, sed certa conjectura restitui nequeunt. Quod p. 145, 1 Ὑλα mentio fit inter amasios Apollinis, ferri nequit, quia notissimum est, illum Herculi fuisse in amoribus, et hunc ipsum scriptorem ita statuere ex v. 6 apparet. *Πάρου Πορτιέως*, qui v. 2 pueris ab Apolline adamatibus accensetur, nullam omnino notitiam habemus. V. 5 *Χρύσου* et *Θέρσου* inter amasios Mercurii numeratorum nomina suspecta sunt, posterius nullo alio loco reperitur.

P. 145, 18 facile aliquis offendat in eo, quod Homiliarum scriptor *Καλλιστώ* appellat τὴν λεγομένην ἄρκτον μικράν, quam potius ἄρκτον τὴν μεγάλην habitam esse constet. Mutandum tamen nihil, ut apparet ex eo, quod verbis ἄρκτον μικράν subiecta sunt haec, ἦν καὶ κυρόσουραν προσαγορεύουσί τινες.

P. 146, 9 sq. in verbis: *δσους διὰ πολλὰς ἐρωμένας εὐεργετήμασιν οἱ θεοὶ*, pro πολλὰς scribendum opinor: *παλλαχὰς*.

P. 147, 7 sq. delendum sane est *ἦν* altero loco positum, sed Schwegleri, pro *ἦν* scribendum esse censentis: *δτι*, conjectura neque verisimilis neque necessaria, quum ὡς, quod sequitur, idem valere possit atque *δτι*. — V. 9 sqq. quae Argis asservata esse narratur pictura, eandem Origenes contra Celsum IV, 48, 150, et ipse ad Chrysippum provocans, in insula Samo fuisse tradit. Discrepantiam narrationis ita componit Lobeckius Aglaoph. p. 606, ut illam picturam utroque loco exstitisse censeat; quod iudicium eo est verosimilius, quod, ut ipse coniecit Lobeckius, scriptor Homiliarum et Origenes diversis Chrysippi scriptis usi videntur.

P. 148, 1 quum uterque liber mscr. praebet: *θεοῖς καὶ ἥρωσιν τὰ ἐνάντια πράξαι*, ego non receperim Davisii conjecturam: *θεοῖς καὶ ἥρωσιν* — hic enim scriptor in iis, quae antegrediuntur, diis adnumerat eos quoque, qui ab aliis heroes appellantur, cfr. p. 144, 13 et 145, 7—, sed *θεοῖς καὶ φιλοσόφοις ἥρωσι*. Pari modo scriptum legimus p. 147, 13. *θεοῖς καὶ φιλοσόφοις*, p. 147, 16: *θεῶν μὲν Ζεὺς, ἀνδρῶν δὲ φιλοσόφων Σωκράτης*. — V. 10 recipienda erat ex mea sententia scriptura codicis O: *ἐπιστολή*. Praeterea notatu dignum, quod, quum scriptor paullo ante usus sit voce *ἀντιγραφῆ* (ut etiam p. 152, 16) hic habemus: *ἀντίγραφον*, quae vox vulgo non significat responsum scriptum. Non crediderim, scribendum esse: *ἀντίγραφος ἐπιστολή*, sed elucere arbitror, illum titulum a seriore manu esse adjectum. — V. 14 sq. quae leguntur verba: *Ἔρωτα τὸν πάντων πρεσβύτατον, ὡς ἔφησ, ἐπὶ πάντων θεῶν καὶ ἀνθρώπων*, ferri non posse, planum est. Pro *ἐπὶ* codex C. porrigit: *ἐπὶ τῆς*. An igitur scribendum: *ἐπίσης*? Loci epistolae Appionis, qui significantur, sunt ii, qui leguntur p. 139, 17 et p. 140, 14 sq.

P. 151, 5 crediderim tamen scribendum fuisse: *ἔποσταλης*.

P. 154, 4 verba: *ἔχειν τι εἰπεῖν ὑπέσχετο*, mendum continere, cum Davisio iudicans scripserim: *ἔχέγγυόν τι εἰπ.* cett.

P. 155, 11 sq. conjicio scriptum fuisse: *ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Οὐρανοῦ, σταγόουλου θυέτος αἵματος, ἢ Ἀφροδίτη ἐγένετο*. Certe librorum scriptura *σταγόνων* ferri nequit. — V. 14 scr.: *μήποτε τὸ γεννηθέν* cett. — V. 18 meo iudicio recipienda erat codicis O scriptura *ἐξώσεν*, quamquam paullo infra p. 156, 9 scriptum reperitur *ἀπέώσατο*.

P. 156, 6 post *κατέπειν* excidisse videntur nonnulla verba, quibus Semeles *βρέφος ἐξαμβλωθέν* et Jovis *τῷ μηρῷ ἐγραφθέν* commemorabatur. — An quis censet, potius verba: *ἐκ δὲ τοῦ μηροῦ τὸν Διόνυσον τέκη, ὃν ὑπὸ Τιτάνων ἐσπαράχθαι λέγουσιν*, serius ab homine parum accurately addita et subinde particulam *μὲν* post *ἐγχεφάλου* insertam esse? Certe postrema verba errorem continent, nam Bacchus ille, quem Juppiter ex femore genuisse ferebatur, non erat is, quem a Titanibus discerptum esse fabulabantur. Vide quae adnotavimus supra p. 260. — V. 9 recipiendum erat ex codice O: *οὐχ αὕτη*, ad quam scripturam etiam ea, quae est in cod. C propius accedit, quam ad id, quod de conjectura reposuit Dresselius. — V. 15 reponendum videtur: *αὶ θεῶν*. — V. 17 codicis O scriptura est: *τῆ τῆς θεᾶς, τὴν* typhothetae errori debetur.

P. 157, 5 scribendum videtur: *Ἦν ποτε ὅτε οὐδὲν ἦν πλὴν χάος* cett. — Porro *συμπεφορημένων* mutandum censeo in: *συμπεφυρμένων*. Fieri autem potest, ut verba *ἀτάκτων* et *συμπεφυρμένων* ex binis diversis recensionibus petita sint.

P. 158, 7 ego dico scriptorem posuisse: *καὶ οὕτως ἐξακοντιστὸν πάντων τὸ νοστιμώτατον*, pro eo, quod in libris est: *καὶ οὕτως ἐξ ἀκουστοῦ*

πάντων vel τῶν πάντων τὸ νοστ. — V. 18 non, ut Lobeckius, κατειληφός, sed περιειληφός pro παρειληφός scriptum fuisse censeo. Paulo ante, v. 10, appellatum est τὸ περικείμενον πνεῦμα. — V. 16 legendum est: τῷ ᾧ.

P. 159, 17 quum cod. O. praebeat: μορφωθῆς, scribendum putaverim: μορφωθῆς προέρχεται ὁποῖόν τινα καὶ Ὀρφεὺς λέγει. Sermo est de Phanete paullo supra, v. 11, commemorato. Cfr. p. 163, 14. Animadvertendum etiam, paullo infra, p. 160, 2, scriptum exstare: αὐτὸς δὲ cett. — V. 18 quae leguntur verba ad Orpheum postam relata tentavit etiam Duentzerus in libro, quem inscripsit „Fragmente der epischen Poesie der Griechen“, p. 73, qui reponendum esse censet: Ἀρχαίου σχισθέντος ὑπὲρ πολυχανδῆος ᾧ. Quid sibi voluerit Dresselius quum codicis O scripturam κραναίου in textum, quem vocant, recepit, difficile est ad intelligendum. Si fas est, hominum doctorum conjecturis novam addere, scripserim: Ἀργεννοῦ σχ. cett. Ἄξιον ἀργύρεον audit apud Damascium, Quaest. 147; v. Orphic. Fragm. III in Duentzeri libro citato.

P. 160, 7 et 10 codicis C lectiones ὑπεχώρησεν et πολλὴν non erant postferendae codicis O scripturis ὑποχώρηκεν et πολὺ. Scripturam πολλὴν genuinam esse, etiam ex verbis proxime antegressis v. 8 elucet.

P. 161, in codicum scripturis ὄν ἰμᾶ τι et ὀνόματι ego arbitror latere: ἀνιμᾶ τι. Vocula τι construenda cum antegresso θεῖον. — V. 11 Dresselio, qui codicis C scripturam διὸ servasset, pro ὑποβεβηκυῖα scribendum erat: ὑποβέβηκεν. Videtur hic locus in libris duplici modo scriptus fuisse: διὸ — ὑποβέβηκεν, et: ὡς — ὑποβεβηκυῖα.

P. 162, 6 pro διεῖρον scribendum censeo: διαρρέον. — V. 7 legendum: λαμβάνουσι δὲ καὶ Ἄδωνιν εἰς ὠραίους καρπούς (libri mscr.: καιρούς). Cfr. Cornut. de Nat. Deor. C. XXVIII, p. 163 sq. Osann., Etym. magn. s. v. Ἄδωνις, p. 19, 4, Sallust. de Diis C. IV, Jo. Lyd. de Mens. IV, 44, et quae praeterea congressit G. Engelius in libro de Cypro P. II, p. 681, qui, ut nunc ipsum video, locum personati Clementis in adn. 103 tacite correxit. — V. 8 reponendum erat: Δῆμητραν, nam etiam codicis C scriptura: Δῆμητρα καὶ τήν, ad illam formam ducit. Non obstat, quod supra p. 147, 14 diversas genitivi formas praebent codices C et O, ille: Δημήτρας, hic: Δῆμητρος. Cfr. Lobeck. Paralip. Gramm. gr. p. 142.

P. 163, 17 recipienda erat codicis O scriptura: ἐπὶ κεφαλαίων. Gravior enim mutatio esset, si quis scribere vellet: ἐπεκεφαλαιούμενος. Ἐπικεφαλαιῶν autem ferri nullo pacto potest. Locutio ἐπὶ κεφαλαίων reperitur etiam p. 281, 17. — V. 19 Dresselius procul dubio volebat: δευτέρα. At enim vero ipsius conjectura: ἡμίσεια, admitti nequit. Non sane dubium est, quin codicis O scriptura: Ποσειδῶν δς ἡμῖς (sic) propius accedat ad id, quod verum est, quam ea, quae est in codice C: Ποσειδῶν, δς ἡ τις. Sed reponendum: δευτέρα δὲ Ποσειδῶν, δς ἡ μέση ὑγρὰ οὐσία cett. Similiter Proclus Theol. Plat. VI, 22, p. 403: Ὁ δὲ Ποσειδῶν συμπληροῖ κἀνταῦθα τὰ μέσα τῆς δημιουργικῆς cett.

P. 165, 1 notandum nomen περιστήριγμα, vel Thesauri Stephaniani editoribus ignotum, qui adeo verbum περιστήριζειν ex uno solo loco enotatum dubiae esse fidei existimant. — V. 3 forsitan ita corrigendus: Πηλεύς, πηλὸς ὁ ἀπὸ γῆς εἰς ἀνθρώπου γένεσιν περινηθεὶς (codd.: περινοηθεὶς), h. e. „circumcirca accumulatus, in acervum congestus.“ — V. 4 sq. legendum videtur: ὁ πρῶτος, οὐ γεννηθεὶς, ἀλλὰ πλασθεὶς ἐτελειώθη καὶ cett. — V. 10 sq. scribendum: Ἥρα ἡ σεμνότης.

P. 166, 4 recipienda erat codicis O scriptura: παράγειν ἐπίσταται.

P. 167, 11 sq. ego scribendum duco: λέγω δὲ πατρογονίας, τεχνοκτονίας, μίξεις ἀσεβείας μητέρων, θυγατέρων, ἀδελφῶν, μοιχείας τε ἀπρεπείας καὶ ἀρρενομιξίας καὶ μιανὰς ἀρρητουργίας, πρὸς ἄλλοις μυρίοις τοιοῦτοις ἀθεμίτοις μύσεσιν, pro: ἄλλαις μυρίαις τοιαύταις ἀθ. μίξεσιν. Μύσος significat „piaculum, scelus abominandum“.

adnot. 4 scriptum legimus, cod. O constanter praebet: *μαρωώνην*. P. 186, 8 etiam cod. Tischendorf. porrigit: *Μαρωώνου*. Praeterea libri mscr. utriusque Epitomes faciunt pro forma *Μαρωώνης*, C. LIX, LXII et LXIX, nisi quod in Epit. alt. C. LIX scriptum reperitur *Μαρωώνου*, quod nollem receptum a Dresselio. — V. 17 pro *πάντας* reponendum esse: *πάντων*, perverse judicat Schweglerus. Scripturam *πάντας αὐτούς* confirmat tam Epit. pr. C. LX (ubi pro *διαναπαύσει* scribendum erat: *διαναπαύση*) quam Epit. alt. C. LX. Neque opus videtur ut statuamus, intercidisse verba: *τῶν πολιτῶν*, ad *ὑποδεξαμένων* pertinentia (ut in Recognit. IV, 2 „cives“ commemorantur expresso verbo). — Sanius est iudicium Schwegleri v. 15 pro *τῆς ὀξείας φιλανθρωπίας* commendantis: *τῆ ὀξεία φιλανθρωπία*. Certum est enim, illa verba construenda esse cum *ἡσθεῖς*, quia civium intelligenda est humanitas. At *ἡδεσθαι*, ut alia affectuum verba, etiam genitivum regere potest et regit apud Sophoclem Philoct. V. 715. — V. 19 jure Dresselius recepit codicis O. scripturam: *ἐξκαίδεκα*, licet a Thoma Mag. p. 135, 1 et Schol. ad Arist. Plut. 195 improbatam. Cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 413.

P. 184, 4 pro *ἴδιον* ego scripserim: *ἴδιος*.

P. 187, 17 mireris scripturam codicis O: *μήτε πολέμῳ*, ad quam proxime accedit *μήτε πολέμων*, quod est in cod. C., posthabitam conjecturae Davisianae: *μήθ' ὑπὸ πολεμίων*.

P. 188, 1 num genuinum sit *ἐτῶν*, dubito. Forsan: *ζῶων*. — V. 3 praefenda erat codicis C scriptura: *τῆν*. — V. 7 sqq. quae leguntur verba: *ἄτε μηδενὸς αὐτῶν ἢ πάθει τιγὶ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῃ τιγὶ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντος· ἵνα, ὡς ἀνθρώποις φιλόν ἐστὶν ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας κακωθεῖσιν, ἑαυτοῖς τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλέψωνται Θεόν*, quod multifariam corrupta esse censet Schweglerus, haud dubie errat. Dativus *ἑαυτοῖς* construendus est cum dictione *περιβλέπεσθαι Θεόν*, „in suum commodum, auxilium, circumspicere Deum“. Verbum *ἰᾶσθαι* tantum abest ut offendat, ut a sententia omnino flagitetur. Nimirum enuntiatio illa, quae incipit a voce *ἵνα*, arctissime cohaeret cum ea, quae proxime antegreditur. Qua de re ante *ἵνα* potius virgula incidendum erat. Contra fieri potest, ut in verbis *ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας*, quae nullum Schweglero scrupulum injecerunt, aliquid sit turbatum. Etenim quum codex O praebet: *δι' ἁμαρτίας*, facile aliquis eo inclinaret, ut suspicetur, diversarum recensione scripturas: *ὑπὸ τῆς κάκῃς*, et: *δι' ἁμαρτίας*, perperam in unum esse compactas. — Etiam v. 12 fieri potest ut particula: *γὰρ*, quam Dresselius omittere debebat secundum codicem O, variae lectionis aliuscujus libri indicium contineat pro participiis *ἀπωθοῦσα* et *ἀντεισφέρουσα* verba finita porrigentis.

P. 189, 1 et 11 non intelligo cur Dresselius scripturam codicis C *μετέβαλον* posthabuerit lectioni *μετέβαλλον*, quam praebet cod. O. — V. 19 scribendum: — *ὑποβάλωσιν*. *ἐπειδὴ*, pro: — *ὑποβάλωσιν*, *ἐπειδὴ*. Praeterea *ἐγίνοντο* mutandum videtur in *ἐγένοντο*.

P. 190, 16 haereo in verbis: *πολλῶν γε τῶν ἀνθρώπων κατὰ κορυφὴν μείζους*. An: *κατὰ μορφὴν*? Paulo infra, v. 19, scriptum legitur: *καὶ μείζους μὲν ἀνθρώπων τὰ μεγάθη*.

P. 191, 6 sq. post *ἐπώμβρισεν* (vel *ἐπώμβρησεν*, nam hoc potius latere videtur in codicis O scriptura: *ἐπώνβρησεν*) excidisse aliquid videtur et pro *οἷσ'*, quod in utroque reperitur codice, non *οἷ* scriptum fuisse, sed: *εἰσ'*. — V. 18 sqq. plus tribuendum erat codici C, quamquam ne is quidem genuinam scriptoris manum exhibet. Nullo enim pacto ferri potest vocabulum *αὐτῆς*. Scribendum censeo: *οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς ἦν μακράν, τὴν ἰδίαν διαφθεῖραι σάκκα, πρότερον ἐν ἑτέραις μορφαῖς κῆματος γευσάμενοις*.

P. 192, 7 *υἱοῖς*, quod Dresselius ex codice O recepit, ferri iam propterea non potest, quod ex Genes. X, 1 constat, a filiis Noë demum post diluvium liberos genitos esse. Non sane apta est ipsa codicis C scriptura: *ἅμα τοῖς λοιποῖς* — nam nisi de uxore Noë sermo esse non posset, ea autem neque infra p. 197, 8 in censum vocatur —, sed, ni fallor, propius accedit ad id, quod verum est. Videtur enim scriptum fuisse: *ἀλλ' οὐ*

P. 168, 5 aut scribendum erat: *ἔξον δὲ*, aut omittenda particula *δὲ* secundum cod. O. — V. 7 scripturam codicis O: *αὐτὸς*, quae ipsa ferri nequit, aliquis dicat favere conjecturae a Schweglero propositae: *αὐτὰ*. Verum enim vero quum cod. C praebet: *αὐτοῦς*, haud scio an sit probabilius reponere: *αὐτὸς* h. e. *ἑγὼ αὐτός*. — V. 15 secundum cod. O omittendae erant voces *οἱ μὲν* ex praegressis syllabis *ἀποσηνάμενοι μὲν* ortae.

P. 169, 16 non esset ferendum vocabulum *μόροι*, si nihil aliud quam „interitus“ significare posset, ut praesente Cotelerio existimaverunt editores. At significat „cadavera“. Cfr. Jacobs adnot. ad Anthol. Palat. VII, 404, 4.

P. 171, 8 Valckenaerio corrupta visa sunt verba: *ὃν πολλοὶ Δία ἀναγράφαντες ἐν πέλματι δημοσίᾳ ἀνατιθέασιν*. Conjiciat aliquis, lectionem: *Δία ἀναγράφαντες*, ortam esse ex eo, quod scriptum erat: *ὃν πολλοὶ ἀναγράφαντες* cett. Cfr. Hom. II, 26, p. 61, 5 sq.: *τὸν δὲ παῖδα διαγράφας ἐπὶ εἰκόνοσ* cett. At enim quum *ἀναγράφειν* sit „inscribere“, videndum an *Δία ἀναγράφαντες* ferri possit sic acceptum: „Jovis nomine inscripto“. Non multum tribuendum censeo ei, quod in verbis, quibus illa excipiuntur in Homiliis, de inscriptione sermo non est. Contra dignissimum adnotatu, quod in Recognit. X, 86 haec scripta inveniuntur: „Denique regem temporis sui depingant in bovis forma, vel anseris, vel formicae, vel vulturis, et scribant super regis sui nomen, atque huiuscemodi vel statnam vel imaginem collocent“ cett. — V. 16 pro *εἶρε* scribendum: *εἶγε*. Praeterea legendum videtur: *τὰ τε γὰρ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα*, quod ipsum inesse videtur in cod. O, secundum Dresselium porrigente: *τὰ τε γὰρ στοιχεῖα τὰ δ'* (h. e. *δ'*) cett.

P. 172, 1 corrigendum: *εἰ δὲ ἀεὶ* cett. — V. 8 mireris non receptam a Dresselio codicis O scripturam *νοῦν*, quae unice vera est, cfr. ejusdem paginae v. 1, 5 et 11.

P. 178, 8 spretam a Dresselio nollem formam *Ἄνουβλωνος*, quam praebet cod. O. Ceterum sibi non constitit Dresselius, sed formam *Ἄνουβλων* non recepit nisi p. 154, 9 et 14, et p. 179, 11, reliquis locis plurimis numero alteram illam. Utam cod. O praeberet, praeter hunc locum non adnotavit. Erat autem omnibus locis reponenda forma *Ἄνουβλων*; cfr. Koppii Palaeogr. crit. P. III, p. 584. — V. 10 dubito num jure recepta sit codicis O scriptura *αὐτόθεν*. — Etiam v. 10 et 12 praefendum erat quod est in cod. C.

P. 174, 17 cur non recepta est lectio utriusque Epitomes *εἰστίασεν*?

P. 175, 5 codicis O scriptura, quae fere etiam in cod. C reperitur, non postferenda erat conjecturae Davisianae; cfr. v. 8: *τῷ ἄρχοντι αὐτῶν*.

P. 176, 18 sq. scribendum conjicio: *ἐπὶ τε* (codd. *ἔπειτα*) *τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ θαύμασιν ἔλλυποι* (codd.: *οἱ λοιποὶ*) *πάντες ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς πανδημεὶ ἐπὶ σποδοῦ καὶ σάκκου ἐκαθέζοντο*.

P. 180, 4 tentaverit aliquis: *κελεύσματος τοῦ συντόμου*. At quum in cod. Reg. 804 et in Epit. alter. C. LVIII pro *τοῦ συντόμου* scriptum reperitur: *συντόμως*, equidem non dubito reponere: *ἀπὸ τοῦ συντόμου*, quae dictio idem valet atque *συντόμως*. Accedit, quod in Epit. pr. C. LVIII scriptum reperitur: *εὐθὺς ἐπετίθεντο*.

P. 181, 1 aut scribendum erat: *ἐάν γε*, aut, quod praestat, omittenda particula *τε* secundum cod. O. — V. 3 reponendum aut: *ἂν σωθῆναι*, aut: *ἂν ἀνασωθῆναι*. — V. 7 non crediderim scripturae *συνεθίσας* praefendam esse Cotelerii conjecturam: *συνετίσας*, quamvis videam esse in Epit. pr. C. LVIII: *καταρτίσας*, atque in cod. or. Tischendorf. et in Epit. alter. C. LVIII: *κατορθώσας*. Potest autem aequè bene dici: *συνεθίσειν τινὰ τινι*, atque: *συνεθίσειν τί τινι*. — V. 10 et 16 scribendum: *Βύβλον*, et: *Βύβλου*. Id ipsum Dresselius edidit in Epit. utriusque C. LVIII et LIX.

P. 182, 5 et reliquis locis, quibus de eodem homine sermo est, praefenda erat scriptura nominis: *Μαροώνης*, quum praesertim, ut p. 254,

adnot. 4 scriptum legimus, cod. O constanter praebeat: *μαρωώνην*. P. 186, 8 etiam cod. Tischendorf. porrigit: *Μαρωώνου*. Praeterea libri mscr. utriusque Epitomes faciunt pro forma *Μαρωώνης*, C. LIX, LXII et LXIX, nisi quod in Epit. alt. C. LIX scriptum reperitur *Μαρώνου*, quod nollem receptum a Dresselio. — V. 17 pro *πάντας* reponendum esse: *πάντων*, perverse judicat Schweglerus. Scripturam *πάντας αὐτούς* confirmat tam Epit. pr. C. LX (ubi pro *διαναπαύσει* scribendum erat: *διαναπαύση*) quam Epit. alt. C. LX. Neque opus videtur ut statuamus, intercidisse verba: *τῶν πολιτῶν*, ad *ὑποδεξαμένων* pertinentia (ut in Recognit. IV, 2 „cives“ commemorantur expresso verbo). — Sanius est iudicium Schwegleri v. 15 pro *τῆς ὀξείας φιλανθρωπίας* commendantis: *τῆ ὀξεία φιλανθρωπία*. Certum est enim, illa verba construenda esse cum *ἡσθεῖς*, quia civium intelligenda est humanitas. At *ἡδεσθαι*, ut alia affectuum verba, etiam genitivum regere potest et regit apud Sophoclem Philoct. V. 715. — V. 19 jure Dresselius recepit codicis O. scripturam: *ἐξακάδεκα*, licet a Thoma Mag. p. 135, 1 et Schol. ad Arist. Plut. 195 improbatam. Cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 413.

P. 184, 4 pro *ἴδιον* ego scripserim: *ἴδιος*.

P. 187, 17 mireris scripturam codicis O: *μήτε πολέμω*, ad quam proxime accedit *μήτε πολέμων*, quod est in cod. C., posthabitam conjecturae Davisianae: *μήθ' ὑπὸ πολεμίων*.

P. 188, 1 num genuinum sit *ἐτῶν*, dubito. Forsan: *ζῶων*. — V. 3 praefenda erat codicis C scriptura: *τὴν*. — V. 7 sqq. quae leguntur verba: *ἄτε μηδεὸς αὐτῶν ἢ πάθει τινὲ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῃ τινὲ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντος· ἵνα, ὡς ἀνθρώποις φιλόν ἐστὶν ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας κακωθεῖσιν, ἑαυτοῖς τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλέψωνται Θεόν*, quod multifariam corrupta esse censet Schweglerus, haud dubie errat. Dativus *ἑαυτοῖς* construendus est cum dictione *περιβλέπεσθαι Θεόν*, „in suum commodum, auxilium, circumspicere Deum“. Verbum *ἰᾶσθαι* tantum abest ut offendat, ut a sententia omnino flagitetur. Nimirum enuntiatio illa, quae incipit a voce *ἵνα*, arctissime cohaeret cum ea, quae proxime antegreditur. Qua de re ante *ἵνα* potius virgula incidendum erat. Contra fieri potest, ut in verbis *ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας*, quae nullum Schweglero scrupulum injecerunt, aliquid sit turbatum. Etenim quum codex O praebeat: *δι' ἁμαρτίας*, facile aliquis eo inclinaret, ut suspicaretur, diversarum recensioneum scripturas: *ὑπὸ τῆς κάκῃς*, et: *δι' ἁμαρτίας*, perperam in unum esse compactas. — Etiam v. 12 fieri potest ut particula: *γὰρ*, quam Dresselius omittere debebat secundum codicem O, variae lectionis aliuscujus libri indicium contineat pro participiis *ἀπωθοῦσα* et *ἀντεισφέρουσα* verba finita porrigentis.

P. 189, 1 et 11 non intelligo cur Dresselius scripturam codicis C *μετέβαλον* posthabuerit lectioni *μετέβαλλον*, quam praebeat cod. O. — V. 19 scribendum: — *ὑποβάλωσιν*. *ἐπει δέ*, pro: — *ὑποβάλωσιν*, *ἐπειδὴ*. Praeterea *ἐγένοντο* mutandum videtur in *ἐγένοντο*.

P. 190, 16 haereo in verbis: *πολλῶ γε τῶν ἀνθρώπων κατὰ κορυφὴν μέλλουσιν*. An: *κατὰ μορφὴν*? Paulo infra, v. 19, scriptum legitur: *καὶ μέλλουσιν μὲν ἀνθρώπων τὰ μεγάλα*.

P. 191, 6 sq. post *ἐπώμβρισεν* (vel *ἐπώμβρησεν*, nam hoc potius latere videtur in codicis O scriptura: *ἐπώνβρησεν*) excidisse aliquid videtur et pro *οἶθ'*, quod in utroque reperitur codice, non *οἶ* scriptam fuisse, sed: *εἶθ'*. — V. 18 sqq. plus tribuendum erat codici C, quamquam ne is quidem genuinam scriptoris manum exhibet. Nullo enim pacto ferri potest vocabulum *αὐτῆς*. Scribendum censeo: *οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς ἦν μακράν, τὴν ἰδίαν διαφθεῖραι σάκα, πρότερον ἐν ἑτέροις μορφαῖς πῖματος γευσάμενοις*.

P. 192, 7 *υἱοῖς*, quod Dresselius ex codice O recepit, ferri iam propterea non potest, quod ex Genes. X, 1 constat, a filiis Noë demum post diluvium liberos genitos esse. Non sane apta est ipsa codicis C scriptura: *ἅμα τοῖς λοιποῖς* — nam nisi de uxore Noë sermo esse non posset, ea autem neque infra p. 197, 8 in censum vocatur —, sed, ni fallor, propius accedit ad id, quod verum est. Videtur enim scriptum fuisse: *ἀλλ' οὐ*

τοῖς λοιποῖς. — V. 18 praeferenda erat, si quid video, codicis O scriptura ἐπηλύτοις.

P. 193, 7 scr.: προσκειμένων.

P. 194, 1 nescio an legendum sit: καὶ παντὶ τρόπῳ ὑβριζόμενοι τὰ σώματα ἀγωνιάτε (pro: ἀγνοεῖτε). — V. 4. mireris non receptam codicis O scripturam: κείμενον. — V. 9 vocula καὶ a Dresselio secundum codicem O verborum in perpetuitatem illata non est apta. Fieri tamen potest ut non prorsus spernenda sit, sed mutanda in κακίας, ita ut ὁ πρόσκαιρος βασιλεὺς κακίας opponatur τῷ τῆς εὐσεβείας βασιλεῖ. Paulo infra, p. 195, 11, idem appellatur ὁ τῆς κακίας ἡγεμῶν. — V. 15 ego probaverim codicis O scripturam: μετὰ τοῦ προσκυνῆσαι, „simul cum adoratione, cum ipsa adoratione“. — V. 16 tolerari potest utriusque codicis lectio ἐαυτὸν, si statuitur, subjectum verbi ἠγῆρει esse: ὁ τῆς εὐσεβείας βασιλεὺς. Atque hoc eo speciosius sumi potest, quod etiam verba proxime sequentia de pietatis rege praedicantur. An quis censet, inter verba καὶ et πάντα excidisse: ἐκείνος, vel simile quid? Illud ipsum facilius etiam excidere potuit, si inter verba καὶ et οὕτω positum erat.

P. 195, 1 ego pro ἔτι non scripserim: ἔτι τι, ut Schweglerus, sed: τι. Voce ἔτι non est opus, quia in eadem enuntiatione jam antegressa est dictio τοῦ λοιποῦ.

P. 196, 2 sqq. verba: σπουδάσατε πρῶτον ἐκδύσασθαι τὸ θυκαρὸν ὑμῶν πρόλημα, ὅπερ ἐστὶν ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ μικρὸν περίβλημα, binis vitis laborare persuasum habeo. Neque enim sanum est vocabulum πρόλημα neque justum locum tenent verba: καὶ μικρὸν περίβλημα. Pro πρόλημα scriptum erat aut: περιεῖλημα, aut — id quod probabilius —: προκάλυμμα, qua voce hic scriptor usus est Hom. II, 22, p. 58, 5. Porro aut delenda sunt verba: ὅπερ ἐστὶν ἀκάθαρτον πνεῦμα, quippe quae nihil aliud esse possint quam adnotatio ad marginem scripta et post temere in textum, quem vocant, illata, aut universus locus ita constituendus: — τὸ θυκαρὸν ὑμῶν περιεῖλημα vel προκάλυμμα καὶ μικρὸν περίβλημα, ὅπερ ἐστὶν ἀκάθαρτον πνεῦμα.

P. 199, 1 sq. verba: τοῦ νῦν βασιλεύοντος κακοῦ τὸν ὠροσκοποῦντα κόσμον ἀστέρα, quamquam aperte corrupta sunt, non satisfacit tamen Schwegleri conjectura ὠρονομοῦντα. Certe scribendum: ὠρονομοῦντα κατὰ κόσμον. — V. 4 corrigendum videtur: προέχει. Vix enim ad προσέχει aliquis mente suppleverit: τῷ βιαζομένῳ.

P. 201, 8 nescio an reponendum sit: ἰδρύματα. — V. 11 delenda est virgula ante τὴν πλάνην, pro quibus verbis cur Schweglerus legendum censuerit: τῆς πλάνης, difficile est ad divinandum. — V. 16 sq. idem homo doctus citra necessitatem dubitavit de scriptura: παραδοθείσης καὶ φυλαχθείσης θρησκείας. Pendent haec verba ex σπέρματα φυτῶν, ita ut virgula, quae est post θρησκείας, tollenda sit et post φυτῶν collocanda.

P. 202, 8 pro γὰρ scribendum: δέ. Notum est autem, has voces frequentissime confundi.

P. 203, 15 praeferenda erat codicis O. scriptura: διαμαρτύρησθαι.

P. 204, 8 vestigiis scripturae, quae est in cod. O., insistens scripserim: τὴν τοῦ ἐν αὐτῷ δαίμονος φυγὴν. — V. 10 in verbis καὶ αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνεδρευόντων δαιμόνων ἀναλισκόμενοι ἀγνοοῦσιν, neque αὐτοὺς, quod Dresselius de sententia Schwegleri reposuit, neque τούτους, quod Cotelerius commendaverat, pro corrupta librorum scriptura τοὺς vel τοὺς restituendum arbitror, sed aut: τέως, „interea“, aut: οὕτως. Vocem τέως ex codice O huic scriptori reddidit etiam Dresselius p. 222, 8. Participium ἀναλισκόμενοι arctissime construendum cum verbo ἀγνοοῦσιν, „ignorant se confici“.

P. 205, 4 vox δτι haudquaquam est mutanda. Locutio οὐδὲ δτι sive δ, τι significat: „nihil omnino“. At non male Schweglerus offendebat in articulo ἦ. Fieri tamen potest, ut non prorsus delenda sit vocula, sed corrupta habenda ex ἡμῖν. Cfr. v. 9 et 12. — V. 7 quid sibi voluerit Dres-

selius, quum vocabulum καθιστῶσι e codice O recepit, difficile est ad intelligendum. Etenim aperte corruptum est ex: καθιστῶσι. Cod. O habet: καθιστᾶσιν, quod a Schweglero recte mutatum in: καθιστᾶσιν. Supra, p. 200, § Dresselius codicis C scripturam ἰστᾶσιν praetulit lectioni ἰστῶσιν, quam praebet cod. O. Infra p. 259, 9 pro ἀνθιστῶς, quod est in cod. C, ex codice O recepit: ἀνθιστῶν. Ergo sibi non constitit homo doctus. Equidem, quanquam apud hunc scriptorem ferri posse formam ἰστᾶω haud nego, tamen, ubi optio datur, alteri esse posthabendam existimo. In Epit. pr. C. XI est: παριστῶσιν.

P. 206, 1 ineptum vocabulum οὔτοι vix dubitare licet quin ortum sit ex: οὗς οἱ. Ergo in codice C vocula οἱ perperam bis exarata. Legendum: εἰσὶν δέ, οὗς οἱ δαίμονες cett. — V. 4 Dresselius scripsit: καὶ τοὺς δαίμονας εἶναι τοὺς πολλοὺς λανθάνουσιν, pro eo, quod est in libris mscr.: καὶ τοῦ δαίμονος vel τοῦ δαίμονας. At articulus τοὺς nullo pacto est ferendus. Praeterea miretur aliquis, nullum dum offendisse in verbo λανθάνουσιν. Expectabas: λανθάνει. Suspicor: καὶ αὐτοὺς δαίμονας εἶναι vel τὸ δαίμονας εἶναι (sc. ἐκείνους, οἱ τοῖς νοσοῦσι θεραπείας συντάσσουσιν) τοὺς πολλοὺς λανθάνον ἔστιν (h. e. λανθάνει). — V. 15 sq. editum legitur: πόσοι κατ' ὄναρ ὁμοίως ἄλλοις ὤφθησαν, καὶ ὕπαρ συναντήσαντες ἀλλήλοις πρὸς τὸ κατ' ὄναρ ἀντιβάλλοντες οὐ συνειρώνησαν. Sed haec verba neque sententiae neque linguae legibus satisfaciunt. Equidem censeo, pro ὁμοίως scribendum esse: ὁμοιοί, et ἀλλήλους pro: ἀλλήλοις. Pendet autem ἀλλήλους ex ἀντιβάλλοντες. — Quae sequuntur verba, sic videntur esse restituenda: ὥστε οὐ κατ' ὄναρ (pro: οὐκ ἔτι ὄναρ) ἐπιφάνεια ἐκείνῳ ἔστιν, ἀλλ' ἢ δαίμονός ἐστιν ἢ ψυχῆς τινα (pro: τὰ) ἐπιγεννήματα.

P. 207, 11 σαφῆς tyrothetae errore exaratum est pro: σαφές. — V. 14 ne quis obtemperandum esse opinetur Schweglero, conferat modo p. 209, 8.

P. 208, 17 nollem intacta relicta esset forma: συγκρούβουσιν. P. 265, 11 sq., ubi cod. C porrigit: ἀπέκρουβον, Dresselius e codice O recte reposuit: ἀπέκρουπτον. Cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 317 sq.

P. 209, 3 in locutione: δι' ἐνιῶν ἐπινοιῶν, vocabulum ἐνιῶν an sanum non sit dubito. Conjiicio: ἐνεῶν. Cfr. voc. ἐνεόφρων.

P. 210, 2 sq. parum apta mihi videntur verba: ἐπεὶ γε, corrupta illa, ut opinor, ex: ἐπὶ δέ. — V. 4 sqq. mireris nullum dum de mendo postulavisse verba haecce: — ἀλλ' αὐτοὶ μηκέτι ἀμαρτάνοντες καὶ Θεῷ ἀνευδοιάστως πιστεύοντες τὰ ἄλλων κακὰ πνεύματα καὶ δαιμόνια χαλεπὰ σὺν τοῖς δεινοῖς πάθεσιν ἀπελάσετε. ἐνλοτε δὲ μόνον ἐνιδόντων ὑμῶν φεύξονται. Ἰσασί γὰρ τοὺς ἀποδεδωκότας ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ. διὸ τιμῶντες αὐτοὺς πεφρονημένοι φεύγουσιν, ὥσπερ ἐχθρὸς ἐωράκατε, πῶς ἐμοῦ ἀναθεμένου μετὰ τὴν προσομιλίαν εὐξασθαι ὑπὲρ τῶν πασχόντων αὐτὰ τὰ πάθη, τῇ πρὸς τὴν θρησκείαν τιμῇ ἀνέκραγεν, βραχείαν ὥραν στέξαι μὴ δυναθέντα. In enuntiato, quod incipit a vocabulo ἐνλοτε, excidisse videtur subjectum masculini generis ejusdemque significationis atque praegressa verba: τὰ κακὰ πνεύματα καὶ δαιμόνια χαλεπὰ. Ergo scribendum dicas: ἐνλοτε δὲ δαίμονες μόνον cett. Porro clarum est, postrema verba flagitare subjectum neutrius generis simili praeditum notione. Praeterea minus aptum verbum αὐτὰ, quod est ante τὰ πάθη. Itaque sic fere scriptum fuisse arbitror: πῶς, ἐμοῦ ἀναθεμένου — πασχόντων, τὰ πνεύματα τὰ ποιήσαντα τὰ πάθη τῇ πρὸς cett. Paulo infra p. 211, 10 appellantur: τὰ παθοποιὰ πνεύματα. Atque posterior haec mutatio quin idoneam habeat rationem, me quidem iudice dubitari nequit. At priore illa non esse omnino opus, contendat aliquis, qui meminere locorum, quales sunt p. 226, 11 sqq.: πλὴν εἰ ὄντως ἔμπροσθεν ἦν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, ἀφ' ἑαυτῶν ἂν ἐκινεῖτο, φωνὴν ἂν εἶχεν, τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀράχνην ἀπεσεῖλετο cett. νῦν δὲ τούτων οὐδὲν ποιοῦσιν, ἀλλ' κατάδικοι, καὶ μάλιστα οἱ τιμιώτεροι αὐτῶν, γρραυροῦνται cett., et p. 227, 18 sqq.: αὐτὰ (sc. ὑμῶν τὰ ἱδρύματα) γὰρ οὐδὲν δυναμένα οὐδὲν ποιεῖ. ἐπεὶ εἴπατε ἡμῖν, τί διοικοῦσιν, τί ποιοῦσι τοιοῦτον, ὅποιόν τι οἱ κατὰ τόπον ἡγούμενοι; τί δὲ ἐνεργοῦσι τοιοῦτον, ὅποιόν οἱ τοῦ Θεοῦ ἀστέρες; εἰ μὴ τι

φείνουσιν, ὡς ὁ ἥλιος, οἷς λύχνους ὑμεῖς ἄπτετε; μή, ὡσπερ τὰ νέφη ὑετοῖς φέρει, καὶ αὐτοὶ φέρειν ὄμβρους δύναται, οἱ μὴδὲ ἑαυτοὺς κνεῖν δυνάμενοι cett. An his locis excidisse putabimus: οἱ θεοὶ ὑμῶν (cfr. p. 227, 14), et priore quidem loco post ποιούσιν, altero vero post διοικοῦσιν? Profecto inde, quod scriptum reperitur: διοικοῦσιν, non: διοικοῦσι, conjecturam capere quis possit, proxime secutum esse vocabulum a vocali litera incipiens. At vereor, ne illud parum firmum sit argumentum. Ut brevi dicam quod sentio, videtur utroque loco statuenda esse constructio, quae vocatur ad sensum. Similiter judicare licet de loco, unde orsi sumus, quamquam ego ampliandum esse censeo, quum praesertim appareat, quam facile δαίμονες inter vicina vocabula δὲ et μόνον excidere potuerit. — Ceterum prorsus superfluae sunt conjecturae Schwegleri, pro ἐνιδόντων legendum esse consentis: ἐπόντων, et ἐπιθεμένου pro ἀναθεμένου, nam ἀντιθέσθαι non sane significat „differre“, ut interpretatus est Cotelerius, sed „suscipere in se“, cfr. Toup. Emend. in Suid. I p. 242. Denique, ut etiam de hoc moneam, non video, cur Dresselius tam hic quam in sequentibus spreverit formam χθές, quam cod. O praebet pro ἐχθές, quod semper exaratum est in cod. C, excepto, si recte memini, uno loco, qui est p. 154, 15, si fides habenda est Cotelerio. Neque vero sibi constitit Dresselius, qui non solum hoc loco sed etiam in universa Homiliarum parte ea, quae nova accessit ex cod. O, intactam reliquerit formam χθές.

P. 211, 7 nihil mutandum. Imperator dicitur mundi imaginem referre. — V. 15 sqq. sic scriptum: οὕτω καὶ τὸ θεῖον ἅγιον πνεῦμα χαίρει, ὅτι τὸν θάνατον γενήκειν ἀνθρώπος· τὸ γὰρ δαίμονας φεύγουσιν εἰς τὴν ἄλλου λαοῦ γίνεται. ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι τὸ μὴ δεῖν ἄλλοις βοηθεῖν cett. Nonne pro ἄλλου positum erat: ἀνθρώπου? Notum est autem, vocem ἀνθρώπος concipi solitam esse hoc signo: ανος.

P. 212, 7 verba τοῖς μὴ θεῷ προσκειμένους ὄρκους mire interpretantur: „qui ad Deum non referunt adjurationes“. Videtur corrigendum esse: δι' ὄρκους, „eos, qui Deo se non dediderunt fugere simulant propter exorcismos“. Exorcismis fugari daemones credebantur, vid. e. g. Tertullian. Cor. mil. 11. Cfr. verba paullo supra p. 211, 18 et p. 212, 1 posita: ἔσθ' ὅτι δὲ τις ἀνόμους ἀνδρας δαίμονες φεύγουσι δι' ὄνομα τίμιον. — V. 14 codicis O scriptura: ἐπιδιδόντες, recepta nulla opus esset mutatione verborum: τὸ ὄσον δύνασθε, si genuina esse posset locutio: τὸ ὄσον ἐπ' αὐτοῖς ἐστίν, quae reperitur infra p. 277, 5, adhuc ea intacta relicta. Quo de equidem quum dubitem, hoc, de quo jam agitur, loco scribendum propono: τὸ ὄσον, ὄσον δύνασθε, ἐπὶ τὸ τέλειον τῆς ἀγγελίας ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες, quamvis intelligens, etiam aliter corrigi posse.

P. 215, 10 minime necessarium erat mutare codicum scripturam: ὑπ'. — V. 17 nudum dativum ἁμαρτίᾳ ferri non posse, recte iudicabat Schweglerus.

P. 216, 6 sq. editum est: ἀλόγοις ζώοις λοιχότα πράξαντες ἐκ τῆς ψυχῆς [ὑμῶν] τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν ἀπώλεσατε. Praepositio ἐκ Schweglero debetur, pronomen ὑμῶν Dresselio. Reperitur autem in cod. O lacuna post vocabulum ψυχῆς. At quis non videat, illa medela sententiae haudquam esse consultam? Si verum est λοιχότα a Cotelerio propositum pro ἔλασατε, quod etiam in cod. O reperitur — estque ea conjectura sane quam probabilis —, post ψυχῆς videtur potius excidisse verbum tale, quale: πλάγη.

P. 217, 1 pro εἰ γὰρ scribendum erat aut: ἢ γὰρ, aut ἤ γὰρ. Prius illud, non alterum hoc, ut rettulit Dresselius, commendavit Schweglerus. Nobis magis placet ἢ γὰρ, quod habetur etiam p. 245, 19. — V. 18 in verbis καὶ ταῦτα ἐὰν χύσεια ἢ ἀργύρεα cett. ante ἢ intercidit: ἢ.

P. 218, 1 sq. haec recepit Dresselius: οὐδὲ γὰρ νεκρὰ αὐτὰ λέγειν δύναμαι, τὰ μηδέποτε ζήσαντα, ἐκτός εἰ μὴ τάχοι ἀρχαίων ἀνθρώπων εἰσίν. At sermo est de simulacris, qualia coli solebant a paganis. Praeterea, quomodo sepulcra ipsa dici possunt non mortua? Jam, quum libri mscr. por-

rigant: *εἰ μὴ ἐκτὸς τάφοι* cett., genuinā scriptoris manus fuisse videtur haec: *εἰ μὴ ἐκ τινος τάφου ἀρχαίων ἀνθρώπων εἶσιν*, h. e. nisi simulacra mortuorum sunt. Verbi *εἶσιν* mutatione in: *ἐστίν*, per se satis facili ne opus quidem videtur; cfr. adnot. ad p. 107, 9. — V. 5 num Dresselius jure receperit codicis O scripturam *μεμαθήκοι*, dubito. — V. 6 sq. nollem secundum Cotelerium scriptum esset: *οὐ χρὴ με πρὸς τῆς τοιαύτης δεισιδαιμονίας πολλὴν παρέχειν ἀπόδειξιν*. Quum uterque codex habeat: *πρὸς τὴν τῆς*, non videtur dubitari posse, quin post *τὴν* vel post *δεισιδαιμονίας* intercederit verbum aliquod substantivum „refutationem“ significans, quale est: *ἐλεγξιν*. — V. 14 recipienda erat Cotelerii emendatio: *ἄστρα, γῆν*, haud ea verae similis tantum, sed procul dubio vera. — V. 15 conjectura Davisii, pro *μηδὲ* scribendum esse judicantis: *μὴ δεῖν*, mihi quidem satis probabilis videtur esse.

P. 219, 2 non erat negligenda codicis O scriptura: *δτι*. — V. 5 num participium *εἰδώς* idonea ratione defenderit Schweglerus, dubito. At ferri illud potest, si in sequentibus anacoluthiam, quam vocant, inesse statuitur. Videntur autem ea, quae capite XI continentur, unum efficere enuntiatum. Quippe ea, quae inde a verbis *λόγῳ δὲ* leguntur, in parenthesi dicta sunt; apodosis vero incipit a verbis: *ἵνα οὖν ταῦτα πάθητε*. Praeterea dubitare licet, num recte habeant verba v. 5 sq. posita: *ἐὰν ὑμᾶς εἰς ὑπόνοιαν τῶν δίποτε λεγομένων θεῶν ἐνέγκῃ*. Libri mscr.: *ὡν δήποτε*. Illud Schweglero debetur. At videtur legendum esse: *εἰς ὑπόνοιαν ὡς vel ἦν δήποτε τῶν λεγομένων θ*. — V. 15 de sententia Cotelerii scriptum est: *Ἀπ' αὐτοῦ γὰρ πάσαι αἱ κατὰ τῆς μοναρχίας ἀπατηλοὶ (sic) τῷ νῶ ὑμῶν ἐπὶ βλάβῃ ἐνσπείρονται ὑπολήψεις*. Libri mscr.: *Αὐτοῦ*. Si locus in hunc modum esset mutandus, equidem praeferrem: *Ὑπ' αὐτοῦ*, vel, quod etiam facilius: *Αὐτῷ*. De dativo cfr. p. 282, 10. Mutandus autem est; neque enim defendi potest eo, qui habetur p. 220, 18 sq.: *διὸ φεύγετε τοῦ ὄψεως τὴν πικροῦργον ὑποβαλλομένην ὑμῶν τῷ νῶ ἐνδύμησιν*, ubi nudum genitivum *τοῦ ὄψεως* jure non tentaverunt homines docti. At enim scribendum: *Αὐτοῦ γὰρ πάσαι, αἱ — ἐνσπείρονται, ὑπολήψεις*. Cfr. *Recognit. V, 17*: „Ex ipso ergo sunt omnes errores et ambiguitates, quibus ab unius dei fide et credulitate deturbamini.“

P. 220, 1, quae sunt, verbis: *προγάσει γνώσεως ἐνεδρεύει, δούς τὰ μὲν πρῶτα μιᾷ τῇ κατὰ πάντων προλήψει χρώμενος*, haec respondent in *Recognit. V, 18*: „Et hoc facit quasi occasione alterius scientiae, adseverans eis illam opinionem qua utuntur plurimi“. Unde Clericus conjecit, pro voce *δούς*, quae aperte corrupta est, scribendum esse: *ἄλλης*. Mihi veri videtur similis: *ἐτέρας*, quum Rufinus habeat: „alterius“, et prior illius vocabuli pars propter antegressum *ἐνεδρεύει* facilius potuerit intercidere. Locutionem *κατὰ πάντων* rectius interpretatus est Rufinus, quam Cotelerius, qui verba sic fecit latina: „una in omnes utens praesumptione.“ V. 2 inepta est particula *καὶ* a Schweglero addita. Verba: *νομίζειν κακῶς βεβουλευσθαι* significant: „probare ipsis male consultum esse.“ De hoc verbi *νομίζειν* usu cfr. *Xenoph. Oecon. XVII, 9* et *Lobeck. ad Phrynich. p. 753*. — V. 14 non debebat Dresselius ex codice O recipere particulam *δή*. Porro equidem non dubitarem adstipulari Schweglero, pro *ἵνα* legendum esse: *ἐὰν*, existimanti, nisi in *Recognit. V, 18* versus finem haec invenirentur scripta: „Ut autem scias quia ignorantia per semet ipsam generat interitum, anima cum discesserit a corpore“ cett.; unde facile oritur suspicio, intercidisse aliquid post *ἵνα δὲ*.

P. 221, 1 a verbo *δτι*, quamquam, ut nunc in libris mscr. exhibetur locus, haudquaquam est aptum, ego tamen manum abstinendam esse censeo, si quidem antegressa vere sunt lacunosa. — V. 8 non opus erat conjectura Schwegleri, pro *αὐτοὶ* legendum proponentis: *οὗτοι*, quod nec video quo jure prae oculis fuisse opinentur Rufino, V, 19 interpretanti „isti“. — V. 10 sq. vix dubitandum, quin genuina scriptoris manus sit: *οὐ ταύτῃ τῇ ὑπονοίᾳ ὡς δεινῆ ὑπαλειψθέντες ἰῶ*. Cfr. dictiones *ὑπαλει-*

φεισθαι πίστει, λόγοις apud Ignatium Ep. p. 19 et Leonem Diacon. p. 20, 9. — V. 14 nihili est ὡσεὶ a Schweglero commendatum. Proba videtur librorum scriptura: ὡς εἰς τὸν τοῦ Καίσαρος λόγον, „tanquam ad similitudinem Caesaris“.

P. 222, 8 recipienda erat codicis O lectio: πεισθεὶς εἴτε λαβεῖν εἴτε. — V. 13 sqq. editum est: αὐτὸ (sc. τὸ ὄνομα Θεός) ἀτιμίᾳ ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς ὑπέβαλον. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν παρέδοσαν βούν τὸν λεγόμενον Ἄπιν σέβειν, οἱ δὲ τράγον, οἱ δὲ ἀλλουρον, οἱ δὲ ὄφιν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύν καὶ κρόμμυα καὶ γαστρῶν πνεύματα καὶ ὄχειτους καὶ ἀλόγων ζώων μέλη. καὶ ἄλλοις μυρίοις πάνυ αἰσχροῖς ἀτοπήμασιν. Mirum est, nullum dum offendisse in postremis verbis, quippe quae non habeant, unde pendeant. Possit quidem aliquis cogitare construenda esse cum ὑπέβαλον, at equidem vereor, ut apte. Accedit, quod Rufinus in Recognit. V, 20 ita est interpretatus: „omnibus nihilominus contumeliis nomen incommunicabile subjecerunt. Nam alii eorum bovem, qui Apis dicitur, colendum tradidere, alii hircum, alii catus, nonnulli ibim, quidam serpentem, piscem quoque, et caepas, et cloacas, crepitus ventris, pro numinibus habendos esse docuerunt, et alia innumerabilia quae pudet etiam nominare.“ Facile apparet librum, quo utebatur Rufinus, in hac parte emendatiorem fuisse. In eo enim non solum ante οἱ δὲ ὄφιν servata erant verba: οἱ δὲ ἰβιν, sed etiam postrema verba, de quibus potissimum agitur, aliter et aptius quidem tradita, sic opinor: — μέλη, καὶ ἄλλα μύρια, πάνυ αἰσχρὰ καὶ ὀνομάσαι.

P. 223, 6 sq. scriptum reperitur: πῶς δὲ κακῆνοι ὑμῶν καταγελαῶντες λέγουσιν, ἀκούσατε ἡμεῖς, φασίν, εἰ καὶ θνήσκοντα προσκυνούμεν cett. φασίν reposuit Schweglerus. Libri mscr.: φησίν. At enim, quamquam proxime sequitur: πρὸς τούτοις φασίν, nescio equidem an ferri possit illud, quippe quod saepius plane respondeat germanicae dictioni „heisst es“. De verbo φησίν nude posito cfr. quae disputaverunt Davisius ad Maxim. Tyr. p. 536 et ad Ciceron. Tusculan. I, 89, Bentlejus et Heindorfius ad Horat. Serm. I, 4, 79, Heindorfius ad Platon. Georg. S. 166, Heinrichus ad Juvenal. Sat. III, 153, Creuzerus ad Plotin. ed. Oxoniens. T. III, p. 3, Boissonadius ad Marini Vit. Procli p. 142. Usus dictionis neque in Homiliis ita rarus, cfr. e. gr. p. 184, 1, 207, 18, 227, 4 et 9, 233, 12, p. 234, 8 et 16, 235, 16. — V. 8 forsitan scribendum: ἀλλ' οὖν γε, quibus particulis conjunctis saepius utitur hic scriptor, cfr. e. gr. p. 234, 14, 235, 5, 242, 16. Ἀλλ' οὖν γε καὶν est etiam p. 290, 9. — V. 10 scribendum: ὁμῶς. — V. 12 nullam video rationem, cur Schweglerus scripturam utriusque codicis: ἀποκρίνασθε, mutaverit in: ἀποκρίνισθε. Idem homo doctus p. 239, 5 pari injuria pro γένεσθε, quod est in libris mscr., reposuit: γίνεσθε. Contra p. 248, 17 intactos reliquerat aoristi imperativos καθάρατε et πλύνατε, quorum posteriorem Dresselius, codicem O secutus, parum apte commutavit cum praesentis imperativo πλύνετε. — V. 14 sqq. in verbis: οἱ μὲν γὰρ ὑμῶν κρόμμυον ὑποροήσαντες εἶναι τὸ θεῖον καὶ γαστροὺς πνεύματα σέβοντες πολεμοῦσιν· καὶ οὕτως ὁμοίως οἱ πάντες ἐν τι προτιμήσαντες τὰ ἄλλων ψέγετε, lacunam esse post πολεμοῦσι persuasum habeo. Erat autem post hoc ipsum vocabulum mentio injecta eorum, quibuscum pugnarent caepam suum numen existimantes et ventris crepitus colentes; deinde sequebatur altera enuntiati pars ab οἱ δὲ incipiens, in qua rursus bini diversorum cultores inter se dissidentes commemorabantur; tum demum subjiciebantur verba καὶ οὕτως ὁμοίως sqq.

P. 224, 1 equidem ante ἔτι excidisse opinor: ἔνιοι, nisi quis mavult, in ipso vocabulo ἔτι latere: ἔνιοι. — V. 8 quum cod. O pro ἀπονοίας, quod est in cod. C, praebeat: ἐπινοίας, illud vero propter verba: τὰ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ πνέοντες minus aptum videatur, legendum proponimus: ὑπονοίας, quae vox, meram opinionem significans, satis quadrat ad verba τὴν τῆς ἀπάτης. Cfr. etiam locus, qui est p. 226, 8, ubi dictionem: τῆς λυσσώδους ὑπονοίας, injuria tentavit Schweglerus. — Porro offendo in verbis

δμως καὶ. Scriptura codicis O: ὁ μὲν nihil aliud videtur sibi velle quam: ὦν μὲν. — V. 4 vellem Dresselius ex cod. O recepisset: διηλέξαμεν, et secundum hunc eundem librum transmisisset τὸ, quod est ante τοσοῦτον, neque enim audiendus est, quum legi posse existimat: τοσοῦτον μωρὸν ἐπεκράτησε τὸ πάθος. — V. 1b nollem Dresselius verborum perpetuitati intulisset ipsius conjecturam: ποιούμενου, probatam quidem etiam Uhlhornio l. c. p. 171, adn. 26, qui in eo errat, quod illud in codice O esse existimat. Reponendum potius, quod jam a Davisio commendatum video: ποιητοῦ, „ejus, quod factum est“.

P. 225, 6 malim: μηδὲν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων. — V. 7 codicis O scriptura: αὐτὸς, haudquaquam praeferenda erat codicis C lectioni: θεός. Haec vocabula etiam aliis Homiliarum locis inter se permutata videre est. Dubito autem vehementer, num αὐτὸς defendere liceat eo, quod haec vox „dominum“ significat cum apud alios scriptores, quo de cfr. Casaubon. adn. ad Theophr. Char. Eth. C. II, interpr. ad Theocrit. Id. XXIV, 50, Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. 959, tum, nisi fallor, in Homiliarum loco, qui est p. 108, 14 sq.: ὁ πονηρὸς ἐστὶ ὁ πειράζων, ὁ καὶ αὐτὸν πειράσας, ubi Christus est intelligendus. — Quae sequuntur verba ad sententiam inepta sanari possunt sola interpungendi ratione mutata in hunc modum: εἰ δὲ ὁ πᾶς κόσμος τοῦτο εἶναι οὐ δύναται —, πόσω γε μᾶλλον τὰ μόρια αὐτοῦ; οὐκ ἂν εὐλόγως κληθεῖη θεός. Ita non opus, εὐλόγως mutare in: ἀλόγως. — Porro v. 9 sqq. scribendum: μόρια δὲ λέγω τοὺς ὑφ' ὑμῶν λεγομένους θεούς, ἐκ χρυσοῦ — καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης ἡστινοσοῦν γεγονότας, καὶ ταῦτα ὑπὸ θνητῆς χειρὸς δεδημιουργημένους, nullo enim pacto tolerandae utriusque codicis scripturae: γεγονότα et δεδημιουργημένα. — Denique mendum est in verbis v. 12 sq. positis hisce: οἷα δι' ἀνθρώπων στόματος ὁ δεινὸς ὄφις φαρμάσσει τοῖς ἐπειγμοῖς τοὺς ἐξαπατωμένους. Nam ἐπειγμοῖς, quod Dresselius e codice O reposuit, non magis graecum vocabulum est quam ὑπειγμοῖς, codicis C scriptura, et, si esset, utpote cohaerens cum verbo ἐπέγω, non satis quadraret ad sententiam. Tentaverit aliquis: ἐπασμοῖς, „incantamentis“. At equidem non dubito, quin scriptum fuerit: ἐμπαιγμοῖς, „illusionibus“, de qua senioris aevi voce cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 241.

P. 226, 4 recipi poterat codicis O scriptura αὐτοῖς. — V. 5 pro ἐστίν et ἐστίν scr. ἔστιν. — V. 9 sq. pro καὶ αἰωνίων ἀρχαίων τάρους προσκυρεῖτε scribendum erat: τί ἀνθρώπων ἄ. τ. π. Vocabulum αἰωνίων in ἀνθρώπων mutandum esse, quum primo obtutu intellexissem, postea vidi jam Cotelerium sensisse. Scilicet ortum mendum est, ut etiam Schweglerus adnotavit, ex compendio πῶς, de quo jam supra in adn. ad p. 211, 1b sqq. dictum est. Emendationem eximie suffulcit locus, qui est p. 218, 2. — V. 17 sq. scr. τί δέ; οὐ φόρους cett., et: τί δέ; οὐ πολλάκις cett.

P. 227, 18 praeferenda erat codicis C scriptura: ὑμῶν. — De sequentibus cfr. quae supra ad p. 210, 4 sqq. adnotavimus. Praeterea monendum, verba: τί ποιῶσι τοιοῦτον, ὁποῖόν τι vitiosa esse. Corrige sodes: ὁποῖον καὶ.

P. 228, 8 sq. quae e codice O transcripta sunt verba: ἢ καρπὸς παρέχοντας τοὺς αὐτοὺς τῇ γῆ τοῖς πόνοις ὑμῶν, οἷς θυσίας χορηγεῖτε, quamvis aperte ad id, quod verum est, propius accedant quam ea, quae codex C exhibet, non sunt tamen prorsus sana. Verba τοὺς αὐτοὺς τῇ γῆ probet aliquis, interpretans: τοὺς αὐτοὺς, οὗς ἢ γῆ. Sed sequentia sic scribenda videntur: — τῇ γῆ, οἷς τοῖς πόνοις ὑμῶν (vel melius: ὑμεῖς, quod est in codice C) θυσίας χορηγεῖτε; h. e. „quibus ope fructuum, quos labore vobis comparastis, vos sacra facitis“? Cfr. verba, quae leguntur p. 228, 1. — Praeterea nescio an praestet, interrogationis signum, quod est post ἐπιλάθονται, in comma, quod vocant, mutare (modo interrogationis signum ponatur post χορηγεῖτε), ut indicetur, ad sequens ἢ supplendum esse: εἰ μὴ.

P. 229, 10 scribendum: ὁ μῶς.

P. 280, 18 scr.: ἀρούρα.

P. 281, 2 num verba: μάθετε ἀπὸ ποίων καλῶν ἐνηδρεύθητε, significare possint: „animadvertite a qualibus bonis per insidias abstracti fueritis“, dubito. Neque tamen adstipulari possum Davisio, corrigenti: ὑπὸ ποίων κακῶν ἐνηδρεύθητε, quia sententia, quam ita lucramur, jam inest in sequentibus verbis: ὑπὸ τίνος ἠπατήθητε. Videntur haec verba eodem laborare mendo atque verba: μὴ δυναμένῳ ἀπατηθῆναι ἀπὸ τοῦ δοθέντος ἀγκυροῦ, quae sunt p. 44, 2. Utrouque loco pro ἀπὸ scribendum ajo: ἐπὶ. Nam ἀπατᾶσθαι sive ἐνηδρεύεσθαι ἐπὶ τίνος, non ἀπὸ τίνος, usurpare licebat ea significatione, qua opus est: „decipi circa aliquid“. — V. 5 pro ἀναλαῖσαι δυνήθη scribendum videtur: ἀναλαῖσαι ἂν δυνήθει. — V. 12 legendum: τὸν ἄνθρωπον.

P. 282, 5 Dresselii conjecturam, annot. 2 prolatam, ferendam non esse, docent verba, quae sunt v. 11 sq. — V. 9 sqq. quae leguntur verba, ne sic quidem, ut nunc sunt edita, ferri possunt. Pro ἔστε scribi posse: ἔστιν, ut Davisio, ita etiam mihi in mentem venit. Sed magis etiam haereo in dictione διὰ τοῦτο. An verba sic interpungenda: νῦν δὲ πάντα πράττετε, δι' ἃ ἄνθρωπος ἀθυμεῖ· ἀδικία γὰρ καὶ ἀθυμία γίνεται διὰ τοῦτο φρονεῖτε καὶ ἀμειβεσθε τὰ αὐτοῦ cett.? Praeterea offendo in vocabulo ὑμεῖς sic, ut nunc, posito. Jam in Recognit. V, 28 haec scripta reperiuntur: — „omne ergo quod ipse pati non vis, cum facis alii, imaginem dei iniquis moeroribus foedas. Intelligite ergo, quia latentis intrinsecus serpentis est suggestio“ cett. Quae quamvis haudquaquam ad verbum respondeant iis, quae sunt in Homiliis, tamen favent ei, qui conjiciat, ante ἐρπετῶ intercidisse verba talia, qualia sunt: ἐννοεῖτε οὖν, ὅτι. Vocabulum ὑμεῖς conjungendum erit cum praegresso θέλετε. — V. 15 recipiendam censeo codicis O scripturam: ἀνήρητο. Cfr. p. 290, 15. — V. 17 forsitan scribendum: πληρῆ εἰπῆ οὕτως εἰ θέλετε cett.

P. 233, 17 codicis O scriptura haudquaquam praeferranda erat lectioni codicis C: τὸ μὲν cett., quae vero propior est. Scribendum enim: τοῦ μὲν cett. — V. 18 sq. non dubium, quin Dresselius parum apte sic ediderit: τῷ δὲ ὄντως Θεῷ πρὸς ταῖς εὐχαῖς [ἐχόμενοι πολλοὶ] καὶ Ἕλληνες ἐσώθησαν. Verba ἐχόμενοι πολλοὶ de suo addidit vir doctus, ut lacunam expleret, quae est in cod. O. Non male Schweglerus: προσιόντες εὐχαῖς. Jam aliquis tentaverit: — προσελθόντες, εὐχαῖς προσευξάμενοι, καὶ cett. Praeterea scrupulum injiciunt verba: καὶ Ἕλληνες. Ea non fuisse in exemplo Rufini, ut credamus facere potest hic Recognit. V, 25 locus: „et ex ipsis, qui impura figmenta et pollutas imagines venerantur, nonnulli conversi ad deum, et revocantes se a peccatis et agentes bona opera, perveniunt ad salutem“. Ergone retinenda sunt et sic accipienda: „quamvis“ vel „adco pagani“? Paganum significat vox Ἕλλην etiam infra p. 241, 6, ut saepius in novo Testamento. An pro Ἕλληνες scribendum: ἐλεηθέντες, „veniam nacti“? Hoc qui probaverit, ei statuendum erit, aut participium προσευξάμενοι aut verbum finitum προσήκοντο lacuna, quae proxime antegreditur, esse haustum.

P. 234, 1 scribere praestat secundum codicem O: ἀλλ' οὐ τὴν ἀρχὴν cett., interrogationis signo post ἐνθυμείσθαι posito. Sunt autem haec verba aliorum, non Petri; id quod expresso verbo „inquit“ significatur in Recognit. l. c. Non liquet, utrum codex O praebet: ἀλλ' οὐ ἀρχὴν, an ἀλλ' οὐ τὴν ἀρχὴν. Illud sumendum esset, si annotationis signum justo loco collocatum esse constaret. At hoc, opinor, verosimilius. — V. 4 Schwegleri mutationem haud adeo certam judicaverim, ut in perpetuitatem verborum receptam velim. Codicum scriptura: ἕξ ἑτέρου ἀνέγκας magis quadrat ad opposita verba: ἰδίᾳ προσηλίου.

P. 236, 1 vera videtur Davisii conjectura: τῷ εἰς μέλλον — V. 8 sq. quae sunt verba: διὸ οὔτε τελείους ὑπεροὺς παρέχει, οὔτε γὰρ τοὺς παροὺς, quum primum legi sic emendanda esse statui: οὔτε (vel: οὐ) νεφέλη τοῖς ὑπεροῖς cett. Post vidi, similiter jam Davisium conjecisse scribendum:

διὸ οὔτε νέφη τοὺς ὕ. Cfr. p. 228, 1: ὡσπερ τὰ νέφη ὑετοὺς φέρει. Vocabulum νεφέλη propius, opinor, accedit ad literarum tractus, qui in libris mscr. reperiuntur. — V. 10, ubi sana non sunt verba: ὁ ἀὴρ θυμῷ ὑπεκκαιομένος πρὸς λοιμώδη πράξιν μεταβάλλεται, pro πράξιν posse ut scribendum sit: κρασίον, etiam mihi in mentem venit; sed probabilius forsitan: τάρραξιν. Memineris velim, medicos τάρραξιν dixisse oculorum inflammationem.

P. 237, 5 recipienda erat codicis O scriptura: ἐπάσομεν. — V. 8 procul dubio post Θεῷ addendus est articulus ἡ. — V. 17 scripserim: καί, φημί, ἄχρηστα cett.

P. 238, 3 sqq. legendum duco: ταύτη αὐτῇ τῇ μιᾷ καὶ ἀσυγκρίτῳ ἀμαρτία ψυχῆς ὀλεθρον ὀφειλοντες, τῷ ἀληθεὶ ἐὰν μὴ ἐπιμείνητε; οὐ γάρ, εἴ τις υἱὸς — γίνεται;

P. 239, 2 credas fere, scribendum esse: τὰ ἄλση. — V. 6 scr.: ποιᾷ. — V. 7 dubito num ποταμοῖς genuinum sit. Neque enim significare potest ἐν ποταμοῖς: „juxta fluvios“. Conjicio scribendum esse: ἐν ποταμίαις, „regionibus ad flumen sitis“. — V. 8 verba: ἀπόνοια δαιμόνων, vitium videntur contraxisse. Scribendum opinor aut: δαιμονῶντων, aut: δαιμονικῶν. — V. 9 locutio τριχῶν κόμαι mira est et procul dubio corrupta. Vix dubitandum, quin de jactatione comae fanaticis, ut notum est, propria sermo fuerit. In Recognit. V, 31 est: „mulieres sparsis crinibus furibundae jactantur“. Reponendum igitur: τριχῶν κλόνοι. Apud Hesychium κλόνος idem esse traditur quod σεισμός. Cfr. Theod. Prod. p. 313 ed. Jacobs.: 8 κλόνος τῆς θαλάσσης κατεστορέσθη. — V. 11 haec scripta reperimus: ὅπως τὰς ὑμῶν ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας καὶ νεκρῶν νεκροτέροις προσενέγκητε. Vocabulum ὑμῶν debetur Schweglero; uterque codex: αὐτῶν. Quis non videat, scribendum esse: τῷ Θεῷ, vel probabilius: Θεῷ? — V. 14 an sana dictio: τὴν ἄκαρπον ἐπιθυμίαν? Possit aliquis ἄκαρπον tueri velle, iis, quae cap. XIV ineunte dicta sunt; sed vereor ut recte, quum praesertim proxime antegrediantur verba: καὶ διὰ τί χαίροντες ταῦτα ποιεῖτε; Facillima mutatio est: ἄκρατον. Ἄκρατος autem quo jure vocetur ἐπιθυμία, affatim elucet ex iis, quae in altera capituli XIV parte prolata sunt.

P. 240, 8 nescio an praeferenda sit codicis O scriptura: παραγγέλλεται. — V. 10 jam per se sublestae fidei est forma χορεῖ pro χορέννυσι usurpata. Frustra enim provocaverit aliquis ad Hesychium, haec afferentem: Κορέει, πληροῖ, χορτάσει, quippe quae verba aperte spectent ad notum illud ex Homero futurum ionicum. Accedit quod vis verbi ad hunc locum parum apta videtur. An scriptum fuit: χορεύσει, „excitat“?

P. 241, 9 λειποταχτεῖ jam ideo, quod a codice O porrigitur, recipiendum erat Dresselio. Veri autem est simile, formam λειποταχτεῖ, quam codex C praebet, propriam illam scriptoribus ecclesiasticis, antiquiori formae esse substitutam. — V. 16 nollem spretam utriusque codicis scripturam: ἀπολαβόντες τὸ παράπτωμα. Licet enim dictionem ἀπολαμβάνειν τὸ π. interpretari: „peccati culpam redimere.“

P. 242, 19 pro αὐτῶν scribendum: αὐτοῦ. Intelligendus est enim ὁ ἐν ὑμῖν ἐνδομυχῶν ὄφεις.

P. 243, 3 sqq. haec leguntur: Ὅθεν ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης πολὺ τὸν κόσμον πεπλανημένον εἰδὼς καὶ τῇ κακίᾳ συνδέμενον ἰδὼν οὐκ ἠγάπησε τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην; ὡς ἐκ πλάνης συνοῦσαν. ὅτι εἰς τέλος ἐπιφέρει πᾶσι τοῖς πρὸς κακίαν ὁμογνωμονοῦσιν, παραθεῖς ἀντὶ πλάνης cett. Verba ὡς ἐκ πλάνης συνοῦσαν in mendo cubare, jam per se intelligitur. Accedit quod Recognitiones VI, 4 praebent: „Non continuo pacem ei (sc. mundo) in erroribus posito dedit.“ Unde quum appareat, illa verba non cum εἰρήνην sed cum αὐτὸν constructa fuisse, nullam equidem video medicinam faciliorem, quam: ὡς καὶ πλάνη συνοῦσα. — In sequentibus deest objectum verbi ἐπιφέρει, quod si significare volebant: „oppugnat,“ scribere debebant: ἐπιφέρεται. Recognitiones praebent: „sed ignorantiae ejus ruinis scientiam veritatis opposuit.“ Hinc probabile est, inter ὁμογνωμο-

ροῦσιν et παραθεῖς excidisse: γνῶσιν ἀληθείας, quae verba pendebant ex ἐπιφέρει et simul ex παραθεῖς. — V. 9 sq., ubi secundum libros mscr. editum est: τῆς μὲν οὖν κακίας ὑπὸ τῆς νομίμου γνώσεως νικωμένης πόλεμος συνεῖχε τὸ πᾶν, scrupulum injicit verbum νικωμένης. Conjiat aliquis: νεικουμένης, „dum insectabatur“. — V, 14 sqq. quae legitur sententia his verbis expressa: εἰ γὰρ συνόντες, μετὰ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς ὠφελεῖν, καὶ συναπέλλυντο αὐτοῖς, πῶς οὐ δίκαιον, καὶ χωρισθῆναι τὸν σώζεσθαι θέλοντα ἀπὸ τοῦ μὴ θέλοντος, συναπολέσθαι δὲ βουλομένου; versus finem inepta videtur esse. Quum igitur codex O pro δὲ praebeat: καὶ, vide an scribendum sit: συναπολέσθαι δὲ ἐκείνον βουλομένου.

P. 244, 3 sqq. haec habemus verba vix ac ne vix quidem sana: οἱ δὲ ταῦτα πάσχοντες, ἐλιούντες αὐτοὺς ὑπὸ ἀγνοίας ἐνεδρευομένους, διδασκαλίᾳ φρονήσεως ἤχοντο ὑπὲρ τῶν τὰ κακὰ αὐτοὺς διαθεμένων, τὴν ἀγνοίαν τοῦ αμαρτήματος αἰτίαν εἶναι μεμαθηχότες. Ac primum quidem offendit dictio: ἐλιούντες αὐτοὺς ὑπὸ ἀγνοίας ἐνεδρευομένους, quam Dresselius interpretatus est „miserati eos, qui ipsis per ignorantiam insidiabantur“. Continet enim fere eadem, quae exprimuntur verbis: τὴν ἀγνοίαν — μεμαθηχότες. Deinde, minus apta sunt verba διδασκαλίᾳ φρονήσεως cum ἤχοντο constructa. Cod. C praebeat: ἐλιούντες, ἑαυτοὺς. Scribendum videtur: ἐλέγχοντες αὐτοὺς ὑπὸ ἀγνοίας ἐνεδρευομένους διδασκαλίᾳ φρονήσεως, ἤχοντο cett., h. e. „convincentes eos doctrina prudentiae per ignorantiam deceptos“. Videtur autem ἐνεδρεύεσθαι etiam hoc loco a scriptore Homiliarum passivo usurpatum esse. — Denique adnotatione digna est locutio: τὰ κακὰ αὐτοὺς διαθεμένων, propter usum medii, quod non esse admittendum Hemsterhusius censebat ad Lucian. Nigrin. C. XXXVIII. At in Homiliis nil esse mutandum, apparet ex eo, quod paullo infra v. 9 τῶν διαθεμένων rursus invenitur in utroque libro mscr. Praeterea p. 277, 17 et p. 278, 1 similiter scriptum legitur: τὰ ἐναντία διατιθέμενοι αὐτοὺς, paullo ante, p. 277, 12, invenitur locutio: τῷ διατιθέμενῳ. P. 233, 10 est: τὸν πάσχοντα καὶ τὸν διαθέμενον. — V. 16 sqq. editum est: διὰ τί οὖν τὸ τῶν ὄλων γένος οὐκ ἠγαπήσατε, εἰπερ δίκαιῳ φρονήματι τοῦτο ποιεῖν ἐπανελλεσθε; ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἐρεῖτε· οὐχ ἐωρίαχάμεν αὐτόν. At vocabulum αὐτόν non habet, ad quod referatur. Nam vox γένος neutrius est generis, et vehementer dubito, num hoc loco constructio ad sensum, quam vocant, admittenda sit. Itaque quovis pignore contenderim, scriptum fuisse: διὰ τί οὖν Θεόν, τὸ τῶν ὄλων γένος, οὐκ ἠγ. — V. 10 sqq. recipienda erat codicis O scriptura et pro πειρῶντας scribendum: ἐπειρῶντο.

P. 245, 5 sqq. in verbis: τὸ δὲ ὕδωρ οὐχ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τὰ ὄλα πεποιηχότος Θεοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτάσεως ἔχει; bina inesse menda, cum sententia ipsa demonstrat tum locus parilis, qui est paullo infra p. 246, 6 sqq.: Καὶ νῦν δὲ ἐκ τῶν ἠττόνων ἐπὶ γινώδι τὴν τῶν ὄλων αἰτίαν, λογισάμενος ὅτι τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιεῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει. Etiam Rufinus Recognit. VI, 7: „aqua autem per spiritum movetur“. At enim vero non tam agitur de motione, quam de origine aquae. Ergo scribendum est: ὑπὸ πνεύματος τὴν γένεσιν ἔχει. Praeterea omnino non liquet, quid sibi velit locutio: τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτάσεως, vel: ἐκστάσεως, haec enim scriptura est codicis C, a Dresselio posthabita illi, quam praebet cod. O. Cotelerius interpretabatur: „initium exstantiae“, eamque interpretationem, jam per se ineptam, Dresselius, quamvis ἐκστάσεως commutasset cum ἐκτάσεως, reliquit intactam. Apparet, omnino sufficere: τὴν ἀρχὴν, „originem“, quod solum altero Homiliarum loco reperimus, et hoc, de quo agimus, reversa fuisse in exemplo Rufini, ostendunt verba in Recognit. l. c. „spiritus autem a deo initium habet.“ Eodem illo Homiliarum loco quum post πνεύματος habeatur: κινήσεως, et vocabulum ἐκστάσεως „dimotionem e statu“ significare possit, facile aliquis conjiat, verba τῆς ἐκστάσεως primitus post πνεύματος posita fuisse, ita ut verba ὑπὸ πνεύματος τῆς ἐκστάσεως responderint verbis ὑπὸ πνεύ-

ματος κινήσεως altero loco adhibitis. Quam facile fieri potuerit, ut verbum ad antegressum versum pertinens casu transferretur in sequentem, vix opus est monere. — Praeterea locus, qui est v. 15 sqq.: *Διὰ γὰρ σὲ — ὁ Θεὸς ἐκέλευσε τὸ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς υποχωρῆσαι ὕδωρ, ἵνα καρποὺς ἡ γῆ σοι προσενέγκαι δυνηθῆ, καὶ τρηδόνας ἐποίησεν, ἵνα σοι παρασχῆ πηγὰς καὶ ποταμῶν ρεῖθρα φανῆ, καὶ ζῶα ἐβρασθῆ*, nondum est in ordinem redactus. Inerte enim Deus dicitur *τρηδόνας ποιῆσαι, ἵνα ζῶα ἐβρασθῆ*. Jam compares velim quae leguntur in *Recognit. VI, 7*: „Propter te ergo dei jussu aqua, quae erat super faciem terrae, secessit, ut terra tibi produceret fructus, cui etiam humorum venas latenter inseruit, ut tibi ex ea profuerent fontes et flumina. Propter te producere jussa est animantia“ cett. Hinc apparet, scribendum esse: — *προσενέγκαι δυνηθῆ, ἢ καὶ — φανῆ, καὶ ζῶα ἐβρασθῆ*, ita ut construenda sint verba: *ἵνα καρποὺς ἡ γῆ σοι προσενέγκαι δυνηθῆ καὶ ζῶα ἐβρασθῆ*, sc. *ἐκ τῆς γῆς*. Cfr. etiam locus, qui est p. 191, 18 sqq.: *ἡ δὲ γῆ ἐκ τούτων (sc. τῶν αἱμάτων) σφόδρα μιανθεῖσα πρῶτον τότε τὰ ἰοβόλα καὶ λυμαντικὰ ζῶα ἐξέβρασεν*, quamquam quae hic commemorantur animalia non sunt eadem. Is locus simul etiam suffulcit scripturam codicis O: *ἐβρασθῆ*. — Praeterea adnotatione digna est vox *τρηδών*, idem significans quod *τρημα*. Reperitur ea, quod ego sciam, praeter hunc locum solummodo apud Hippocratem *Definit. med. p. 401, 2 Foes.*, ubi vocabulum *τερηδών* explicatur his verbis: *ἐστὶν ὁστοῦ κατάτρησις ἀπὸ φθορᾶς· τὸ δὲ ὄνομα τῷ πάθει ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τρημάτων, οἷον τίς τρηδών οὖσα*. In quinta *Lexici Passoviani* editione *τερηδών* hoc *Homiliarum* loco perperam traditur idem valere quod *τερηδών*. In *Thesaur. Stephan. edit. Paris.* illa vox prorsus est transmissa.

P. 246, 10 sq. in verbis: *ὅπως ἐπιγνούς σου τὸ γένος καὶ πρωτογόνῳ ἀναγεννηθεῖς ὕδατι καὶ κληρονόμος καταστῆς*, offensionem esse, quod aqua vocetur primigenita, recte monet Uhlhornius l. c. p. 114, adn. 99. Est autem vocabulum *πρωτογόνῳ* procul dubio corruptum. Emendandi rationem indigitant verba proxime antegressa, v. 8: *τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιῆ*. Vox *παντογόνος* reperitur etiam in oraculo Sibyll. apud Zosimum II, 6. — Ceterum dictio *πρωτογόνῳ ὕδατι* legebatur etiam in exemplo, quo utebatur Rufinus, cfr. *Recognit. VI, 8*, ubi haec sunt verba: „cum autem perveneris ad patrem, agnosces hanc esse voluntatem ejus, ut per aquas, quae primae creatae sunt, denuo renascaris“. — Restat, ut de levioribus quibusdam agamus. Pro *ἐπιγνούς* codex C praebet: *ἐπιγνῶς*, et *καὶ*, quod est ante *κληρονόμος*, non habet codex O. Quae edita sunt a Dresselio, ferri nequeunt. Exstitit autem duplex lectio, altera haec: *ὅπως ἐπιγνῶς — καὶ — ἀναγεννηθῆς — καὶ — καταστῆς*, altera haec: *ὅπως ἐπιγνούς — καὶ π. ἀναγεννηθεῖς ὑ. κληρονόμος καταστῆς*. Posteriorem recipere debebat Dresselius.

P. 247 sq. *καὶ* bis positum ferri nequit. Quod Schweglerus conjecit: *ὁ τοὺς βαπτισομένους — καὶ ῥύεται*, etiam mihi in mentem venit. At non sufficere hunc corrigendi modum, intelligit, qui cum verbis, quae sunt in codicibus *Homiliarum*: *ἐστὶ γὰρ τι ἐκεῖ ἀπαρχῆς ἐλεῆμον, ἐπιφερόμενον τῷ ὕδατι, καὶ τοὺς βαπτισομένους ἐπὶ τῇ τρισμαχαρίᾳ ἐπονομασίᾳ καὶ ῥύεται τῆς ἐσομένης κολάσεως*, contulerit ea, quae habentur in *Recognit. VI, 9*: „est enim in aquis istis misericordiae vis quaedam, quae ex initio ferebatur super eas, et agnoscit eos qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, et eripit eos de suppliciis futuris.“ Planum est, in exemplo Rufini exstitisse particulam *καὶ* tam inter *ὕδατι* et *τοὺς βαπτισομένους*, quam inter *ἐπονομασίᾳ* et *ῥύεται*, dum illa sede desideratur in *Homiliarum* codice C, hac in *Homil. cod. O.*; porro, Rufinum post prius *καὶ* legisse vocabulum, quod ipsi valere videretur idem atque „agnoscit“. Non dubitamus, quin scriptum reppererit: *γινώσκει*. Paulo supra verbum *γινώσκειν* pluries interpretatus est „agnoscere.“ Praeterea liquet, quam facile illud propter terminationem *-κει* intercideret post *καὶ*. — Sequuntur haec verba: *ὡςπερ δῶρα προσφέρων τῷ Θεῷ ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν*

τῶν βαπτισθέντων τὰς εὐποιίας. Libri mscr. pro ὡς ἄν, quae correctio est Davisii parum apta, praebent: δὲ ἄν vel δταν. Quum Rufinus l. c. interpretatus sit: „quasi donum quod dātm offerens deo animas per baptismum consecratas“, suspicetur aliquis, scriptum fuisse: τῶν. Nihil enim refert, quod in exemplo Rufini postrema enuntiati verba non erant eadem.

P. 248, 2 receptis verbis: ἀδικῶ δὲ πρὸς τὸ βαπτισθῆναι, delenda erant verba ἀδικῶ δ', quae debentur Schweglero, atque punctum, quod est post προπεπραγμένων. Cum codice O ex parte consentiebat exemplum Rufini, cuius haec sunt verba in Recognit. V, 9: „injusto vero, ut peccatorum, quae gessit in ignorantia, remissio concedatur“, quae ipsa verba docere poterant Schweglerum, id, quod de conjectura reposuit, collocandum fuisse ante: εἰς ἁμαρτίαν τῶν ἐν ἀγνοίᾳ προπεπραγμένων. Ceterum eorum verborum, quae sunt in codice O, illa recipienda erat scriptura, quae reperitur in margine a manu recentiore adscripta: πρὸς τῷ β., „praeter baptismum“. — Verbis, quae sunt v. 8 sqq.: διὸ εἴτε δίκαιος εἶ, εἴτε ἀδικός, σπεύσον γεννηθῆναι Θεῷ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ κίνδυνον φέρει διὰ τὸ ἀδηλον εἶναι τοῦ θανάτου τὴν προθεσίαν, τῷ ἐξ ὕδατος γεννῶντί σε πατρὶ διὰ τῆς εὐποιίας τὴν ὁμοιότητα δέξαις. ὡς φιλαλήθης τὸν ἀληθῆ Θεὸν τιμῶν ὡς πατέρα, respondent haec in Recognit. VI, 9 et 10: „Omnibus ergo festinandum est sine mora renasci deo, quia incertus est uniuscuiusque exitus vitae. Cum autem regeneratus fueris per aquam, ex operibus bonis ostende in te similitudinem ejus, qui te genuit patris. Agnovisti enim deum, honora patrem“. Turbatum esse aliquid in Homiliis, jam per se clarum est. Jam secundum Recognitiones tentare licet: — τὴν προθεσίαν. ἀναγεννηθῆ εἰς δὲ τῷ — δεῖξον, ὡς φιλ. cett. Sed verisimilius est, Rufinum, qui saepe liberius interpretatus est, verba „cum regeneratus fueris“ de suo posuisse quum scriptum repperisset: εἶνα δὲ, vel simile quid. — V. 11 non erat vilipendenda Schwegleri conjectura: τῷ λογικοὶ εἶναι, quam confirmant etiam Recognitiones V, 10 porrigentes: „utpote rationabiles homines“.

P. 249, 1 forsā scribendum: ἀγαθὸν (libri mscr.: κατὰ) γὰρ τὰ ἀληθῆ vel τὸ ἀληθές τὸ καθαρῆν. Cfr. verba proxime sequentia: ὡς ὅτι ἔπειτα τῷ ἀγαθῷ τὸ καθάριον, et Recognit. VI, 11: „Bonum est autem et puritati conveniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum vero dico“, cett. — V. 14 Dresselius recipere debebat codicis O scripturam: αὐτοῦ, quum praesertim etiam apud Matthaeum Evangelistam XXIII, 26 scriptum reperiat: αὐτοῦ, et Homiliarum scriptor paulo supra, v. 12, usus sit singulari γέμει. Non tamen dixerim, hanc ob causam ferendam non esse codicis C scripturam: αὐτῶν. Similiter variatam orationem videre est apud Matthaeum, qui paulo ante, v. 25, usus sit plurali γέμουσιν. Hic fuit etiam in exemplo Rufini, interpretatur enim Recognit. VI, 11: „intus autem plena sunt sordibus“. Utraque Epitome C. LXVIII praebet γέμει et αὐτοῦ, ut Homiliarum cod. O.

Cum verbis quae sunt p. 250, 1 sq. conferenda, quae leguntur in utriusque Epitomes C. LXVIII versus finem. Utraque scribendi ratio proba est. — V. 18 inepte secundum codicem O interrogationis signum collocatum est post verbum γονεύει.

P. 251, 1 Rufinus, quum in Recognit. VI, 13 interpretatus sit: „nos ne irascamur quidem“, ante oculos habuisse videtur: ἡμεῖς μὴ δὲ ὀργισώμεθα. Et sic scribendum. Idem quum pro verbis: ἡμεῖς τὴν ἀρχὴν μὴ δὲ ἐνθυμηθῶμεν, porrigat: „nos ne concupiscamus quidem alienam mulierem“, illud vero ferri nullo pacto possit, facile aliquis conjiciat, post ἐνθυμηθῶμεν intercidisse verba: ἀλλοτρίας γυναικὸς ἐπιθυμεῖν. — V. 4 sq. miretur aliquis adhuc patienter tolerata verba: ἀπαξαιλῶς ὀφείλομεν οἱ τὸν ἀπειρον αἰῶνα ἐπιλλέοντες κληρονομεῖν, τῶν τὸν παρόντα μόνον εἰδόντων, τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων καλῶν κρείττω ποιεῖν. Rufinus l. c.: „Et per omnia nos, qui aeterni saeculi haereditatem speramus, debemus praecellere eos, qui praesens tantum saeculum norunt“. Is igitur in suo exemplari non legit verba: τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων καλῶν. Et profecto haec

verba adscripta esse videntur a lectore aliquo male accurato, qui adnotatu dignum censeret, opera non dicenda esse meliora quam homines, sed meliora quam opera hominum. — Neque minus corrupta, quae illa excipiunt, verba haec: *ειδότες, ὅτι ἐὰν αὐτῶν τὰ ἔργα τοῖς ἡμετέροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνακριθῆντα ἴσα τῇ εὐποιᾷ εὐρεθῆ, καὶ ἡμεῖς ἐναίσχυνθῆναι ἔχομεν, αὐτοὶ δὲ διὰ πλάνην τὰ κατ' αὐτὸν ποιήσαντες ἀπολέσθαι.* Quis enim non offendat in particula *καὶ*, quae est ante *ἡμεῖς*, aut quis probabile ducat, verba *τὰ κατ' αὐτὸν* genuina esse utpote significantia: „quod ad futurum saeculum“? Et prius quidem mendum tollere licet secundum Rufinum l. c. ita interpretantem: „scientes, quia si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicii similia inveniantur ac paria, confusio nobis erit, quod aequales invenimur in operibus his qui propter ignorantiam condemnantur, et nullam spem futuri saeculi habuerunt.“ Scilicet legendum est: *ἴσα τῇ εὐποιᾷ εὐρεθῆ καὶ ὁμοῖα, ἡμεῖς* cett. Praeterea fieri potest, ut post *εὐρεθῆ* exciderit: *ἦ*. Alteri vero mendo interpretatio latina nullam affert medicinam. Neque prodest varia, quae in codice C reperitur, scriptura: *καθ' αὐτῶν*. Tentaverim equidem: *αὐτοὶ δὲ διὰ πλάνην, τὰ καλὰ ὄντα ποιήσαντες, ἀπολέσθαι.* Ad verba *τὰ καλὰ ὄντα* cfr. p. 252, 5 sqq. — Porro minime perfecta est emendatio verborum, quae sunt v. 10 sqq.: *εἰ δὲ αἰσχυνθῆναι ἔστιν, τὴν εὐποιᾶν αὐτοῖς ἴσην δειξάντας καὶ οὐ πλεῖον, πόσω γε μᾶλλον, ἐὰν αὐτῶν τῆς εὐποιᾶς τὸ ἥττον δειξώμεν;* Tantum abest enim, ut *δειξάντας*, quae conjectura est Schwegleri eademque scriptura codicis O, ferri possit, ut lectio codicis C: *δειξάντες*, a recentioribus editoribus omnino spreta, genuina sit. Sunt autem in illis verbis binae lacunae, in hunc modum explendae: — *ἔστιν, ὅτι τὴν εὐπ. αὐτ. ἴσ. δειξάντες ἔσμεν, καὶ* cett. Ante *τὴν εὐποιᾶν* collocatum fuisse vocabulum a vocali incipiens, conicias etiam ex eo, quod scriptum reperitur *ἔστιν*, non *ἔστι*. — Denique v. 13 sq. in verbis: *Ὅτι δὲ ὄντως ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ταῖς τῶν πεπλανημένων εὐποιῆσιν αἱ τῶν ἀλήθειαν ἐγνωκότων ἰσάζονται πράξεις, αὐτὲ ἰσάζονται* excidisse: *οὐκ*, ostendere poterant tam ea quae antegrediuntur, quam ea, quae sequuntur. Quod enim *ἰσάζεσθαι* interpretantur „comparari“, error est, quum potius sit „parem esse, haberi“.

P. 252, 5 Schweglero adstipulor post *πεποιηκότας* excidisse consenti: *καλῶς*. Cfr. v. 11.

P. 253, 1 verba: *εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον οὔσας πηγὰς*, quae reperiuntur p. 254, 6 atque exstant etiam in Epitt. C. LXIX, Rufinus in Recogn. VI, 15 sic fecit latina: „in fontibus, qui contigui habentur mari“ et „ad fontes mari contiguos“. Non dubitarem de mendo postulare verba graeca, si nihil aliud significare possent; certum est enim, de mari ipso esse cogitandum. At vocabulum: *πηγαὶ* universe „aqua“ significat, cujus usus plura exempla ex poetis petita congessit R. Ungerus Theban. Parad. p. 198 sq., scilicet aquas vivas, ad quas denotandas hunc scriptorem usum esse hoc ipso vocabulo, ostendere possunt loci, quos cum eo, de quo agimus, composuit Uhlhornius l. c. p. 98. — V. 7 sqq. minus apte Dresselium de conjectura edidisse: *διὸ πρὸ πάντων μέμνησθε ἀπόστολον ἢ διδάσκαλον ἢ προφήτην φεύγειν μὴ πρότερον [ἀκριβῶς] ἀντιβάλλοντα αὐτοῦ τὸ κήρυγμα Ἰακώβῳ — καὶ μετὰ μαρτύρων προσεληλυθότα πρὸς ὑμᾶς*, monuit jam Uhlhornius l. c. p. 862, adn. 1. Debentur autem Dresselio verba *φεύγειν* et *ἀκριβῶς*, quo posteriore lacunam, quae est in codice O, explendam esse existimavit. Sed neque ea, quae excogitavit Uhlhornius, ferri possunt. Conjecit enim scribendum: — *προφήτην μὴ πρότερον [ἀποδέχεσθαι ἢ] ἀντιβάλλοντα* cett. Equidem locum in hanc fere speciem refigendum esse arbitror: — *προφήτην μὴ προσδέχεσθαι ἕτερον ἢ τὸν παρεστηκότα ἀντιβάλλοντα* cett. Sic demum recte habet participium praesentis: *ἀντιβάλλοντα*. Praeterea liquet, quam egregie *παρεστηκότα* quadret etiam ad sequens *προσεληλυθότα*. — V. 14 sq. Dresselius Schweglerum secutus scripsit: *ὡς οὖν ἡμῖν τὸν Σίμωνα ὑπέβαλε προφάσει ἀληθείας ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ὑμῶν κηρύσσοντα, πλάνην τε ἐνσπείροντα.* At primum vellem

obtemperavisset Schliemanno in libro, quem inscripsit „Die Clementinen nebst den verwandten Schriften“, p. 90, pro οὖν scribi jubenti: νῦν. Deinde pro ἡμῖν legendum videtur: ὑμῖν, et viceversa ἡμῶν pro ὑμῶν. Denique, quum praesertim uterque codex praebet: πλάνην δέ, reponendum videtur: — προφάσει ἀλήθειαν — κηρύσσοντα, πλάνην δέ ἐνσπεύροντα. — V. 16 pro πρὸς με scribendum erat: πρὸς ὑμᾶς, nam ὑμᾶς non solum reperitur in loco Matthaei VII, 15, sed flagitatur etiam sententiarum nexu.

P. 254, 9 sq. non probo, quod secundum Davisii conjecturam editum est: ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας τῇ τάξει προσομιλήσας. Uterque Homiliarum codex: τὴν τάξιν. Id ipsum praebent Epitomes alterius libri mscr. Dresseliani C. LXIX, ubi Dresselius ex aliis libris edidit: — τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῆς τάξεως. At equidem persuasum habeo, verba τὴν τάξιν non esse mutanda, sed extitisse variam scripturam hanc: — ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῶν περὶ τὴν τάξιν. Dictio τὰ περὶ τὴν τάξιν idem fere significat quod dictio ἡ τάξις.

P. 255, 4 praestat scriptura: ὁ πολὺς ὄχλος, quae in utriusque Epitomes C. LXX reperitur. Vice versa non intelligo, cur Dresselius in alterius Epitomes C. LXX non receperit scripturam: μήτε ἡμεῖς περιβλεπτοί, quam prior Epitome et Homiliae porrigunt. — V. 8 sqq. haec, licet corrupta, edita sunt ex libris mscr.: τούτου ἔνεκεν βούλομαι σε τὸν Νικήτην καὶ Ἀκύλαν προσδεύειν μου κατὰ συστήματα δύο σποράδην, μανθάνοντες τὰς τῶν ἔθνῶν εἰσέρχασθαι πόλεις. Haereō equidem jam in verbis: σε τὸν Νικήτην καὶ Ἀκύλαν, quae leguntur etiam in alterius Epitomes C. LXX, dum in prioris Epit. C. LXX scriptum est: σε τὸν Ν. ἅμα τῷ Ἀκύλῳ, quam correctionem esse facile intelligitur. Namque illa Homiliarum atque Epitomes alterius scriptura significat: te Nicetam et tecum Aquilam“. Jam vero secundum Homilias et secundum utramque Epitomen ὁ Πέτρος Νικήτη καὶ Ἀκύλῳ προσωμίλει λέγων et Petro respondent hi ambo, non unus solus Niceta. Expectabas ergo, eum, qui posuisset: σε, τὸν Νικήτην, additurum fuisse: καὶ σε, τὸν Ἀκύλαν. Et sic scribendum esset, nisi probabilior emendandi ratio suppeteret. Scilicet post verbum βούλομαι facillime intercidere potuit: ὑμᾶ. Quo facto, quum ex verbo ὑμᾶσ sola superesset litera finalis σ, ortum est σε. Ceterum minime opus est scribere: τὸν Ἀκύλαν, et nescio an injuria Dresselius in Epitomes alterius C. LXX addiderit articulum τῷ, in uno solo codice exstantem, quamquam infra p. 282, 9 sq. legitur: ὁ Νικήτης καὶ ὁ Ἀκύλος ἐκπλαγέντες ἔλεγον; satis enim erat articulum praeposuisse priori nomini proprio. Cfr. etiam adn. ad p. 285, 1. — Porro aperte corruptum est verbum μανθάνοντες. Laudandus tamen Dresselius, quod ex conjecturis Cotelierii: λανθάνοντας et λανθανόντως, neutram in textum recepit. Videtur enim potius scriptum fuisse: μονωθέντας τε. Μονωθέντες idem significat atque: σποράδην ἀλλήλων γινόμενοι, qua locutione hic scriptor utitur loco consimili, qui est p. 256, 15. — V. 14 recipienda erat codicis O scriptura: θέλομεν.

P. 256, 6 quod est, νοεῖν, recte illud servatum ab editoribus, reperitur etiam in alterius Epit. C. LXXI, ubi quid sibi voluerit Dresselius, pro ἐξελέγης recipiens: ἐξελέγεις, difficile est ad divinandum. — V. 7 fieri potest, ut ἐπει, quod est in codice O, non debeat calami lapsui, sed varia sit lectio, respondens illa particulae ὅτι, quae est in Epitomes prioris C. LXXI. Vel sic tamen retinenda videtur codicis C scriptura. — V. 8 quum uterque Homiliarum codex praebet: ἀνάγκη τοῦτο προάγειν, et Epit. alter. C. LXX, aequae atque cod. reg. 804, ἀνάγκη (sic enim scribendum erat) τοῦ πράττειν τοῦτο, statuendum erit, in codicibus Homiliarum aut ante τοῦτο intercidisse: τοῦ πράττειν, atque προάγειν nihil aliud esse quam interpretationem ad τοῦτο adscriptam, aut primitus lectum fuisse: ἀνάγκη τοῦ πράττειν τὸ προάγειν. — V. 10 pro πολὺ μακρὰν reponendum dico: π. μακροτέραν, sc. ὁδόν. — V. 18 recte Dresselius pro ὁμοῦ

secundum Schweglerum scripsit: *ὁμῶς*; non item in Epit. alter. C. LXXI versus finem, ubi eadem sunt verba. Eandem inconstantiae culpam saepius contraxit homo doctus; cfr. modo, ut in sola Homilia XII acquiescimus, p. 268, 11 et Epit. alter. C. LXXXI versus finem, p. 266, 1 et 5 atque Ep. C. LXXXIV, p. 268, 9 et Epit. I et II C. LXXXVII, p. 270, 18 et Ep. alter. C. XCI. Attamen semel, in Epit. alt. C. XCVII versus finem, edidit: *ὁμῶς*, ut in Homil. p. 280, 12.

P. 257, 2 non video, cur Dresselius non receperit codicis O scripturam: *ἐπεὶ*, quae eadem reperitur in utriusque Epit. C. LXXII. — Praeterea expressis verbis moneo, vix dubitandum esse, quin genuina sit utriusque Homiliarum codicis scriptura: *τοὺς ἑτέρους*, quam etiam Rufino ante oculos fuisse apparet ex Recognit. VII, 4, reponendaque in utriusque Epit. C. LXXII. — V. 6 scripturam *προσταγένητα* suffulcit lectio *προστατόμενα*, quae est in Epitomes prioris C. LXXII. Cum codice O Homiliarum plane consentiunt codices Epitomes Dressel. (cujus in C. LXXII typhotetae errore exaratum est: *προσαγένητα*, aequae atque C. LXXXIII: *προσαγῆ*), qui iidem porrigunt *ὑποσταλής*. — V. 11 sqq. nescio an binarum recensio-
ἐπεὶ γὰρ σε, κύριέ μου, ἀντὶ πάντων ἔχω, πατὴρ τε καὶ μητὴρ καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, αἰτιὸν μοι γεγόμενον διὰ τὸν Θεὸν τῆς σωζούσης ἀληθείας, παραμυθίας τῆς μεγίστης τυγχάνω, in altera vero: *καὶ γὰρ, κ. μου, ἀντὶ πάντων ἔχων σε παραμυθίας τῆς μεγίστης τυγχάνω.* Idem valet de Epit. alterius C. LXXIII, ubi eadem sunt verba, nisi quod *σε* non est collocatum ante *κύριέ μου*, sed post *ἀντὶ πάντων*, quae collocatio, altera aptior, imprimis favet conjecturae nostrae. — V. 14 ante *δεδιώς* excidisse: *δέ*, ostendit Epit. alterius C. LXXIII. — V. 17 post *ἔχω* excidit: *ὡς*. Porro *ἂν*, quod in utroque invenitur codice, nihil aliud est quam *καὶ ἂν* sive *ἐάν*. Scribendum igitur: *ὡς καὶ, ἂν μὴ κατὰ τινα χόλον Θεοῦ, ἀποστήναί σου ἀδύνατον εἶναι.* Pariter in Epit. alterius C. c. *ὡς* vel etiam *ὡς καὶ* intercidit post *ἔχω*.

P. 258, 1 sq. binarum diversarum recensio-
ἐπειδὴ et *διὸ*. Alterutrum igitur omittendum. Minus probabiliter, opinor, conjecerit aliquis, pro codicum scripturis *διὸ πάντη* vel *διὸ πάντοτε* scribendum esse: *διὰ παντός*. Ceterum Dresselius recipere debebat codicis O scripturam: *πάντοτέ σοι*. — V. 14 *ἐκτεθλυμμένων* vix sanum, sed mutandum in: *ἐκτεθλυμένων*, quam formam jam a Schweglero commendatam, nunc porrigit Epit. alterius C. LXXIV. Similiter apud Clement. Alexandr. p. 266 corrigendum *ἐσθῆς τεθλυμένη*. Etiam apud Lucianum Deor. Dial. V, 8 libri mscr. praebent *ἐκτεθλυμένος*. Cfr. praeterea Lobeck. ad Phrynich. p. 34. — V. 16 nescio an praefendum sit *συριέντα*, quod utraque Epitome praebet. — V. 18 erit statuendum, aut verba *συνεθέμην ἂν σοι* in interrogatione esse posita, aut, ante *συνεθέμην* intercidisse: *οὐ*, id quod facillime fieri potuit, quum antegrediatur *ἀπεκρί-
ρατο*.

P. 260, 6 quum uterque codex praebet: *οὐδεὶς δέ σου ἀληθῶς πρὸς γένους ὑπάρχει*; Schweglero et Dresselio genitivo *σου* praefendus videtur dativus *σοι*, quem praebet Epitome prior C. LXXVI. Provocant ad p. 265, 4, ubi sane legitur: *πρὸς γένους αὐτῷ ὑπάρχοντι*. At p. 123, 4 scriptum legitur: *ἀνὴρ πρὸς γένους Τιβερίου Καίσαρος ὢν*, p. 301, 2sq.: *τινὶ πρὸς γένους ὄντι Καίσαρος*, p. 804, 13: *πρὸς γένους ὑπάρχων Καίσαρος*. — Porro p. 260, 8 in verbis: *Καίσαρος πρὸς γένος ὄντες*, accusativo *γένος* genitivus *γένους* substituendus est. Et sic, ut nunc ipsum video, in Epit. alterius C. LXXVII ex libris edidit Dresselius. — V. 18 memoratu dignum est codicem O praebere formam *Ματτιδία*, quae constanter reperitur in Epit. alterius libris mscr., quum reliquis locis omnibus formam *Ματθ.* porrigat. Ceterum vera nominis hujusce forma est *Ματιδία*, quae etiam in numis graecas inscriptiones ferentibus reperitur. — V. 17 nollem receptam codicis O scripturam: *δώδεκα*. Etiam Epit. alter. C. LXXXI praebet: *δέκα*.

P. 261, 10 utriusque Homiliarum codicis scripturam: *αὐταῖς*, nihil aliud esse quam: *αὐτοῦς ταῖς*, apparet ex Epit. alterius C. LXXVII. Porro, num opus fuerit *μηδὲ*, quod est ante *ἄλλου*, mutare in *μήτε*, dubito. Errat autem Dresselius in adnot. 2 ad Epit. alterius C. LXXVII, quae et ipsa habet: *μηδὲ*, ut etiam Epit. prior, referens, *μήτε* esse in Homilia. *Μήτε — μηδὲ* significat: „neque — neque vero“, quod hoc loco non ineptum. — V. 15 non liquet cur Dresselius respuerit codicis O scripturam *ἐνιαυτῶν*, quae est etiam in Epit. prior., sed non in Epit. alterius C. LXXVIII. — V. 16 ex codice C receptum videmus: *ναυράγιον*, vocem non graecam, sed latinam, quae furcillis erat extrudenda. Idem factum reperimus p. 272, 12 et p. 281, 5. Primo loco deesse vocabulum in codice O, expressis verbis testatus est Dresselius, reliquis duobus quum nullam scripturae varietatem enotaverit vir doctus, etiam codex O vocem *ναυράγιον* praebere videri possit. At ego quidem de hoc dubito. Reliquis enim locis, quibus forma *ναυράγιον* reperitur in codice C — sunt autem quinque numero —, codex O constanter *ναύγιον* exhibet. Semel (p. 309, 1) etiam codex C *ναύγιον* tanquam variam lectionem in margine praebet. Quod Dresselius p. 261, annot. 9, e Schwegleri editione transcripsit, Hom. XV, 3 (an 4?) legi *ναύγια*, error est. In Epitomes alterius C. CXXIV reperitur sane vocabulum *ναυαγια*, ut etiam in Epit. pr. C. XCIX, pro quo senioris aevi scriptores inde a Strabone ad naufragium denotandum usurpasse vocem *ναύγιον*, monuit Lobeckius Phrynich. p. 519. — V. 17 unice verum *ἐκβεβρασμένον*, ita ut mireris a Dresselio in Epit. alterius C. LXXVIII receptum: *ἐκβεβρασμένων*.

P. 262, 10 *τοῦτο*, quod uterque Homiliarum codex habet, est etiam in alterius Epitomes C. LXXVIII, ubi mireris non correctum a Dresselio. — V. 13 aequae atque in Epit. alterius C. LXXIX scribendum videtur: *πέπονθει ἐν θεοσεβείᾳ*. — V. 15 sane praestat: *τὸν πονηρόν*, ineptum vero est *ἢ* ante *τῷ πονηρῷ*, quod editum reperimus in utriusque Epit. C. LXXIX.

P. 263, 9 Dresselius haud dubie reponendam esse censebat formam: *οὕτω*, tanquam codicis O scripturam. At non constitit sibi vir doctus, cfr. modo, ne plura afferam, p. 264, 9 et p. 265, 16, et utriusque Epit. C. LXXX, LXXXII, LXXXIV. — V. 17 sq. merito recepit *πορῆς προῆς* quod est etiam in utriusque Epit. C. LXXXI, et p. 302, 15 *προῆς πορῆμαι*, quanquam p. 117, 14 uterque Homil. codex habet: *πορῆειν προῆν*, et p. 267, 7 aequae atque in utriusque Epit. C. LXXXIV libri consentiunt in scriptura: *κοινὰ πορῆειν*.

P. 264, 8 Dresselius recipere debebat codicis O scripturam: *πεποιηθέναι*. Etiam Rufinus Recognit. VII, 13: „quae fuit causa, ut hoc tibi tantum mali ipsa conferres“. — V. 5 quam Dresselius ex cod. O reposuit, scriptura *ἦν* recte non est recepta in Epit. prioris C. LXXXI, quamvis in duobus libris mscr. reperitur. Etiam Rufinus praes oculis habuit: *ἦ*, ut apparet ex Recognit. l. c. — V. 9 quae recte recepta est a Dresselio scriptura codicis O: *μήτε*, etiam in Epit. utriusque C. LXXXII reponenda erat. — V. 15 idonea non est ratio, qua Davisius removere studuit scrupulos Cotelerii, offendentis in dictione: *τοῦ ζῆν τὸν βλον μεταλλάξαι*. Notissimum quidem est, quod obicit Davisius, Graecos dicere *ζῆν βλον*. Hanc locutionem usurpatam aliquis credat loco, qui est supra p. 11, 5: *τοῦ νῦν βλου βιαῶς τὸ ζῆν μετήλλαξεν*. Verum enim vero oblitus erat Davisius, graecum non esse *μεταλλάσσειν τινός*, sed *μεταλλάσσειν τι*. Hinc apparet etiam — quod nullum dum sensisse per est mirum —, in verbis ad hunc locum respicientibus, quae leguntur p. 267, 17 et Epit. alterius C. LXXXVI: *καὶ οὕτως κατὰ τοῦ ζῆν, ὡς ἐφησ, μεταλλάξαι δυνήσῃ*, mendum inesse. Nimirum post *τοῦ ζῆν* intercidit: *τὸν βλον*. Locutio *τοῦ ζῆν ὁ βλος* idem valet, quod dictio *τῆς ζωῆς ὁ βλος*, qua de supra ad p. 37, 10 sq. sermo fuit. Videndum autem an etiam verba, quae leguntur, p. 11, 5 huc trahenda sint scribendo: *τὸν νῦν βλον βιαῶς τοῦ ζῆν μετήλλαξεν*. — V. 12 utriusque Homi-

liarum codicis scriptura aptior est ad sententiam quam *ἡμέραν*, quod reperitur in Epit. alterius C. LXXXII. „Horam“ habent etiam Recognitiones VII, 14. Vel sic tamen dubitaverim illam scripturam reponere in Epit. l. c., quantumvis clarum sit, primam vocabuli *ἡμέραν* syllabam facile potuisse oriri ex posteriore antecessi verbi *μίαν* syllaba bis scripta. — V. 17 mihi non videtur probabilis Schwegleri conjectura, pro *εἰπεῖν* scribendum esse censentis: *εἰποῦσα*. — Recognitiones haec habent VII, 15: „Genus quidem mihi et patria quae sit, nec credi facile, nec dici necessarium puto“. Unde aliquis conjecturam capiat, sic fere scriptum fuisse: *γένος μὲν καὶ πατρίδα εἰπεῖν, οὐκ οἶμαι ἀναγκαῖον, οὐδὲ με πείσαι ποτε δυνήθηναί τινα*.

P. 265, 1 sq. in verbis: *πλὴν καὶ σοὶ (sic scr.) τί διαφέρει τοῦτο μαθεῖν, ἢ μόνον τὴν αἰτίαν, ἧς ἔνεκεν cett.*, quae eadem leguntur in Epit. alterius C. LXXXIII, profecto mendum est. Legendumne: — *μαθεῖν μᾶλλον ἢ μόνον* vel *μόνην τὴν αἰτίαν cett.* *Μόνον*, quod est in cod. C et in Epit. prioris C. LXXXIII, fuit etiam in exemplo Rufini, qui Recognit. VII, 15 interpretatus est: „sed causam tantum sufficit doloris exponere“; *μόνην* praeter cod. O habet Epit. alterius C. LXXXIII. — V. 7 utriusque Homil. codicis scripturam *βουλομένης*; servandam fuisse et inter *βουλομένης* et *μήτε* excidisse: *μου*, jam Dresselius monuit in adnot. 5 ad Epit. alterius C. LXXXIII. — V. 9 reponendum: *μιάνω*, quod, ut nunc ipsum video, est in Epit. alterius C. LXXXIII, et v. 11 *ὑποβάλλω*, quam codicis O scripturam ejusdem Epit. C. c. praebet. — V. 11 sq. secundum Epit. alterius C. LXXXIII probabile est post *ὡς* et ante *ἐφην* intercidisse: *οὖν*.

P. 266, 1 in aliis libris fuit: *ὁμῶς οὕτως ἐποίησα. ἅμα δὲ τῷ cett.*, in aliis vero: *ὁμῶς οὕτως ἐγένετο* (cfr. p. 265, 16). *ἅμα γὰρ τῷ cett.* Hanc alteram scripturam prae oculis habuit Rufinus, quippe cujus haec sint verba in Recognit. VII, 15: „Et ita factum est. Statim enim ut somnium viro enarravi“ cett. Prioris vestigium aliquod remansit in Epit. prioris C. LXXXIV, ubi verba: *ὁμῶς οὕτως ἐποίησα* desiderantur omnino. In Homiliis scribendum erit: — *ἐποίησα. ἅμα δὲ cett.* — V. 2 quod in Homil. codice O deest, vocabulum *ἐμῶν* transmissum videre est etiam in Epit. alterius C. LXXXIV. Similiter in Epit. prioris C. LXXXIV scriptum: *τοὺς δύο υἱοὺς*. — V. 10 nescio an praefenda fuerit scriptura *διπισθεῖσα*, quam praebet etiam Epit. alter. C. LXXXIV.

P. 267, 1 sq. uterque Homil. codex praebet: *λοιπὸν σὺ κωλύεις τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι τοῦ δοῦναι τὸ φάρμακον*; Contra in utriusque Epitomes C. LXXXVI scriptum legitur: *λοιπὸν σὺ μὴ κωλύσης — φάρμακον*. Neutram scripturam prae oculis habuisse videtur Rufinus, qui haec posuerit in Recognit. VII, 18: „tu nunc quid moraris implere quod promiseras, et dare medicamentum“ cett.; at potius: *λοιπὸν σὺ τί ὀκνεῖς cett.* Et hoc ipsum reponendum duco in Homiliis, in Epit. autem: *λ. σὺ μὴ ὀκνήσης cett.*

P. 268, 12 quod in utroque Homiliarum codice invenitur: *τὴν ἡμέραν*, praefendum esse arbitror scripturae: *τῇ ἡμέρᾳ*, quam praebent libri mscr. utriusque Epit. C. LXXXVII.

P. 269, 6 sq. sine ulla corruptelae suspitione edita leguntur haecce: *ἢ δὲ ὡσπερ ἐκ μέθης τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος παρεθεῖσα ὑπέστρεψεν ἑαυτήν, ὑποστῆναι δυνήθεισα τὸ μέγεθος τῆς ἐπιζομένης χαρᾶς cett.* At prima verba, quae eadem reperiuntur in Epit. alterius C. LXXXIX, gravi mendo laborare, certum videtur. Volueratne scriptor: *τὸ λεπτόν τοῦ σώματος παρεῖσα* „debilitatem corporis non curans“? Cum dictione *τὸ λεπτόν τοῦ σώματος* cfr. vocabulum *λεπτόσωμος*, quod est apud Eustathium ad Homer. Π. p. 1288, 40. Praeterea non dubito quin codicis O scripturae *δυνήθεισα* praefenda sit codicis C lectio: *δυνήθηναί*, „ut posset“, quae reperitur etiam in Epit. alter. C. c. et procul dubio erat in exemplo Rufini, Recognit. VII, 21 ita interpretati: „ac semet ipsam ad gaudii quod sperabat magnitudinem reparans“.

P. 270, 8 sane Hom. codicum lectione: *δντως*, probabilior videtur Epitomes utriusque C. XCI scriptura: *οὔτως*, neque tamen subscribo iudicio Dresselii in adn. 1 ad Epit. alter. C. XCI prolato. Potius enim quod *οὔτως* in Epit. prioris XCI ante *τὴν σε τεκοῦσαν* collocatum est, correctori deberi crediderim, qui in illo vocabulo post *σε* posito offenderet. — Contra *μοι*, quod v. 13 Homil. codices praebent, non videtur posthabendum utriusque Epitomes scripturae: *μου*.

P. 271, 8 aut *ὁμιλήσας* mutetur aut *προσθεῖς* necesse est. Dresselius in Epit. alterius C. XCII secundum aliquot libros mscr. edidit: *ὁμίλησεν*. Equidem verisimile duco, in exemplo Rufini lectum fuisse: *προστίθησι*, nam in Recognit. VII, 24 habetur: „Tum Petrus — loquutus ad turbas, addit etiam hoc“, et hoc potius in Homiliis reponendum esse censeo. — V. 10 sanissima est Hom. codicum scriptura et vel ei praeferenda, quod praebent utriusque Epit. libri mscr. C. XCII. — Contra v. 11 praestat: *πατρίδα*, quod Dresselius l. c. secundum libros in textum recepit. — V. 16 sqq. sic arbitror scribendum: *ἔτι δὲ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀργύρια διανείμας καὶ ταῖς ποτε τὴν μητέρα παραμυθησαμέναις, εὐχαριστήσας, διέπλευσα* cett. Scripturam *ἄλλοις*, quae est in cod. C, particulam *καὶ* ante verba *τὴν μητέρα* itemque copulam juxta vocabulum *εὐχαριστήσας* positam prae oculis fuisse Rufino, probabile redditur his verbis Recognit. VII, 24: „Sed et aliis quibusdam aliquantulum pecuniae distribui, et illis mulieribus quae aliquando solatae dicebantur in miseriis matrem meam, quibus et gratias retuli“. *Τοῖς ἄλλοις* transiit in *ταῖς ἄλλαις*, postquam *καὶ*, quod proxime sequitur, intercudit. Verbum *εὐχαριστήσας* quum jam pridem intellexissem non struendum esse cum antegressis vocabulis, sed accipiendum de gratiis Deo actis, confirmatam vidi conjecturam scriptura: *εὐχαριστήσας τῷ κυρίῳ*, quae reperitur in utriusque Epitomes C. XCII. Neque opus est verbis *τῷ κυρίῳ*, quum verbum *εὐχαριστεῖν* per se solum saepius illo, quem diximus significato adhibitum reperiat (cfr. ipsa verba proxime sequentia p. 272, 4); immo haud injuria dixeris addita ab aliquo, qui falsam interpretationem verbi *εὐχαριστήσας* cavere vellet.

P. 272, 3 post verba *Γενομένων δὲ ἡμῶν* intercudit aut *ἐπὶ τὸ αὐτὸ*, quod est vel potius esse debet in Epit. prior. C. XCIII, aut *ἐνταῦθα*, ut scriptum est in Epit. alter. C. XCIII, aut *ἐκεῖ*, quod post *γενόμενος* habetur p. 181, 9, et ante *καὶ* facillime interciderere potuit. — V. 6 scribendum erat: *ἄρα*, ut nunc editum video in utriusque Epit. C. c. Eodem modo corrigendum p. 274, 14. — V. 11 recipienda erat codicis O scriptura: *ἢ ἄνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος πρὸς οἶον δὴ ποτε στοργή*, quae eadem reponenda erit in utriusque Epit. C. c. — Aeque mireris v. 12 sq. non receptam codicis O scripturam: *ὑποδεξαμένην*, quam praebet etiam utraque Epit. l. c. — Denique non liquet, qua de causa Dresselius v. 14 *πέπειστο*, quod est in cod. O, posthabuerit lectioni cod. C: *ἐπέπειστο*. Reperitur haec altera forma etiam in utriusque Epit. C. c., at plus semel augmentum syllabicum plusquamperfecti in utroque Hom. cod. omissum videre est, cfr. e. gr. p. 191, *γεγέννητο* vel *γεγέννηντο*, p. 257, 2 sq. *διαπεφωνήκειν*, pro quo in Epit. alter. C. LXXII, non consentientibus libris mscr., repositum: *διεπεφωνήκειν*, quod habet Epit. prior. C. LXXII, p. 288, 15 *πεπιστεύκεισαν*, quod habet etiam Epit. alt. C. CVII, dum Epit. prior. C. CVII praebet: *ἐπεπιστεύκεισαν*.

P. 273, 8 pro *ἦν* postquam conjeci scribendum esse *εἶη*, nunc ipsum video, sic legi in utriusque Epit. C. XCIII. — Quae sequuntur verba sic ut hoc loco et in Epit. alterius C. XCIII scripta sunt, bene habent. Contra quod in Epit. prioris C. XCIII versus finem editum est, ferri nequit. — V. 14 pro *οὔτε* reponendum: *οὐδὲ*. Idem vitium irrepsit in Epit. alterius C. XCIV. In Epit. prioris C. XCIV libri mscr. porrigunt: *μηδέ*.

P. 274, 7 editum est: *ὁ πᾶς ἄνθρωπος, οὐχ ὁ τις ἄνθρωπος*, in Epitomes utriusque C. XCIV: — *οὐχ ὅτι εἰς ἄ.*, ex plurimis libris mscr.; sed in adn. 2 ad Epit. alter. C. c. significavit Dresselius, meliorem ipsi videri illam

scripturam, quam interpretatur: „non hic vel iste homo.“ Equidem non dubito, quin utraque lectio corrupta sit, ita tamen, ut ea, quam praeter Epit. libros mscr. etiam Hom. cod. C servavit, propius accedat ad id, quod genuinum est. Contenderim autem quovis pignore, primitus positum fuisse: — οὐχί τις εἰς ἄνθρωπος. — V. 11 neque ego receperim παρέχει, quae varia est lectio in nonnullis libris mscr. Epit. prior. C. XCIV. Nec tamen crediderim, ad participium παρέχων mente supplendum esse ἔστιν, cuius verbi subintellecti exempla congecit Schaeferus Meletem. crit. p. 48 sq., sed intercidisse potius hoc ipsum verbum, id quod ante vocabula εἰ δὲ facillime potuit fieri. — V. 14 nollem scriptum: μέλλων ποτὲ κρίνειν. Praeterquam enim quod ποτὲ haudquaquam est in Epit. prioris CXV, ubi potius scriptum legimus: τότε μέλλων κρίνειν, et τότε habetur etiam in Epit. alterius C. XCV, ubi verborum idem est ordo, qui in Homiliis, adverbium τότε exquisitiore usu nonnunquam adhibetur ita ut sit: „ubi fient, de quibus dicitur vel dictum est“; cfr. Fritzschi Commentar. in IV Evang. I, p. 481. 143. — V. 16 servanda erat codicis C scriptura: κρίνει, quae est etiam in utriusque Epit. C. XCV. — V. 17 bene fecit Dresselius, quod non scripsit: τιμωρεῖται. Activo utitur Homiliarum scriptor etiam paulo infra v. 18 sq., p. 275, 16, 277, 15 et 16, 278, 6 et 8 sq., 279, 4 et 6. Vellem autem neque in Epit. alterius C. CXVI admisisset medium τιμωροῦνται, quum praesertim proxime sequatur activum τιμωροῦσι.

P. 275, 7 dubitare licet, utrum intactum relinquendum sit ἐνιοι, quod legitur etiam in Epit. alterius C. XCV, an probandum: ἐνίοτε, quod in Epit. prioris C. XCV ex plurimis libris mscr. receptum videmus. — V. 14 omittendum erat νῦν secundum codicem O.

P. 276, 1 libri praebent: ποῖά ἐστιν αὐτοῦ ἴδια, ποῖα δὲ οὐκ ἦν, contra in Epit. prioris C. XCVI: — οὐκ ἔστι, et in Epit. alterius C. XCVI: — οὐκ εἰσίν. Non audeo tentare illud ἦν, at nescio an pro hoc εἰσίν reponendum sit: ἔστι, quamvis probe memor sim eorum, quae disputavi supra ad p. 107, 9 et 218, 1 sq. — V. 10 secundum cod. C scribendum erat: ἐπεὶ οὖν, quod ipsum nunc editum videre est in Epit. alterius C. XCVI. — V. 16 γίνεται, quod est in cod. Reg. 804, habet etiam Epit. alterius C. XCVI, p. 180, 5, ubi non correctum mireris.

P. 277, 8 cur Dresselius scripturam codicis C: καθὰ, praetulerit scripturae codicis O: καθὸ, non exputo. Etiam in Epit. alterius C. XCVI reperitur: καθ' ὃ. — V. 4 sqq. quae sunt verba: ἐλεῖν συνεβούλευσεν ὡς φιλανθρωπῶσαν ἀσχοῦσιν, καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ἐστίν, ἀδικουμένους καὶ ἀπολύειν τῆς καταδίκης τοὺς ἀδικοῦντας, commutanda esse cum iis, quae reperiuntur in Epit. alterius C. XCVI: — καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ τοῖς ἀδικουμένοις, ἀπολύειν cett., contendenti Dresselio in adnot. 9 ad Ep. alt. C. c., haudquaquam adstipulor. At fieri potest ut scriptum fuerit: ἐλεῖν συνεβούλευσεν ὡς φιλανθρωπῶσαν ἀσχοῦσι τοῖς δικαίοις ἀδικουμένοις, καὶ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ, καὶ ἀπολύειν vel ἀπολύειν cett. Cfr. p. 278, 4. Corrigenda esse etiam verba: τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ, iam supra ad p. 212, 7 significavimus. P. 225, 14 hic ipse scriptor posuit: ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν. — V. 12, quum paulo ante, v. 8 sq. legatur: τοῦ γὰρ παθεῖν πάντως κεκριμένου τινί, tentare licet: ἐμοὶ πάντως τοῦ παθεῖν κεκριμένου. Idem valet de Epit. alterius C. XCVI, ubi eadem sunt scripturae. — V. 18 scribendum: ποιῶμεν, quod ipsum porrigit Epit. alt. C. XCVI. Subinde eadem Epitome habet: παρὰ τὸ πρῶτοι ἢ δεύτεροι. Et profecto scriptura Hom. codicum: παρὰ τὸ πρῶτοι, δεύτεροι, ferri nequit. — Etiam v. 15 equidem receperim εἰδότας, quod est in Epit. alt. C. c. pariter atque in cod. Reg. 804.

P. 278, 5 ineptam in verbis: καὶ πάνυ ἀμαρτάνουσιν, πρὸς γὰρ τὸ ἀμαρτάνειν ἑαυτοὺς ἀποδεδωκότες, particulam γὰρ non habet Epit. alter. C. XCVI. Ego tamen non arbitror omnino abjiciendam, sed mutandam in: γε. — V. 14 equidem non ausim ante φιλοῦντας inserere articulum τοὺς, quem in Epit. alterius C. XCVI libri mscr., uno excepto, praebent. — V. 16 vehementer

dubito, num προαδικείσθαι ἀνέχεται genuina sit scriptoris manus. Nec tamen ferri potest προαδικείσθαι ἀνέχεται, quod in Epit. alter. C. XCVI e libris receptum est. Conjiciat aliquis: πρὸς τὸ ἀδικείσθαι ἀνέχεται. Licet enim ἀνέχεται interpretari: „patiens est“.

P. 279, 2 sq. codices Epit. alter. C. XCVI praeter unum omnes porrigunt: εἰς δὲ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀποδεδικωκώς οὕτω διαίκεται, πενίαν οὐ πεφώβηται cett. Quae verba ut justo starent talo, Dresselius ante πενίαν inseruit: ὅτι. Mihi contra probabilius videtur, positum fuisse: ἀποδεδικωκώς ἑαυτὸν sive αὐτὸν, ὡς διαίκεται, πενίαν cett. Dubito autem, num ἀποδεδικωκώς solum per se sufficiat. Dictio ὡς διαίκεται significat: „ut constitutum est“. — V. 4 ἀμαρτάνοντας, ut cod. Reg. 804, habet etiam Epit. alt. C. XCVI. Quod quin genuinum sit, dubitare non sinit dictio τὸς ἀμαρτάνοντας, quae est v. 6. — V. 8 scr. ἐνὶ λόγῳ.

P. 280, 4 sqq. dum scriptum legitur: ἡ δὲ ὁδὸς τοῦ ταύτην λαβεῖν — μὴ τίς ἐστίν, ἢ περ ἐστὶ φόβος Θεοῦ. ὁ γὰρ Θεὸν φοβούμενος τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν μὲν καταρχὰς οὐ δύναται· ἐπεὶ τὸ τοιοῦτον (τοιοῦτο C) κελύειν οὐ προσέρχεται τῇ ψυχῇ· τῷ μὲντοι πρὸς Θεὸν φόβῳ τὰ ἀγκλώντων ποιεῖν δύναται cett., Epit. alterius C. XCVII haec habentur: εἰ δὲ ὁδὸς τοῦ ταύτην λαβεῖν — μή τις ἐστίν, οὐ πάρεστι φόβος Θεοῦ. ὁ γὰρ Θεὸν φοβούμενος τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶ· τῷ μὲντοι πρὸς Θεοῦ φόβῳ cett. Facile apparet, prima Epitomes verba non solum minus clara esse, quam prima Homiliarum verba ipsis respondentia, ut Dresselius iudicat in adn. 2 ad Epit alt. C. c., sed corrupta et cum his commutanda. Contra secunda periodus ita, ut in Homil. libris mscr. tradita est, ferri nequit. Quippe sententia postulat, ut scribatur: ὁ γὰρ Θεὸν μὴ φοβούμενος. Errant autem verba: καταρχὰς οὐ δύναται, interpretantes: „non potest principio“, quum potius significant: „omnino non potest“. — Vice versa paullo post Homiliarum codices veram servaverunt scripturam: πρὸς Θεὸν φόβῳ, quae etiam in Epit. C. c. est reponenda.

P. 281, 2, quum recte scriptum reperitur: τὴν ἐπὶ, atque idem editum sit in Epit. prioris C. XCVIII, miretur aliquis in Epit. alterius C. XCVIII intactam relictam esse ineptam scripturam: ἐπὶ τὴν. — Ceterum hic et v. 8 atque in Epit. utriusque C. XCVIII scribendum erat: Βαλαλέας, quam formam praebent aliquot Epit. prioris libri mscr.; cfr. quae adnotavit L. Dindorfius in Thes. Stephaniani ed. Paris. s. v. — V. 9 et in Epit. prior. C. XCVIII recte receptum est: Πάλτον, at in Epit. alter. C. XCVIII perperam admissa forma nihili Πάλταν. — Eodem versu Dresselio nescio an Γάβαλα scribendum fuerit, quamvis forma Γάβαλαν exquisitior sit. — V. 14 et in Epit. alterius C. XCVIII receperim ex Epit. prioris C. XCVIII scripturam: τίς ἂν εἴη.

P. 282, 6 aptius est, quod in Epit. alterius C. XCIX legitur: αὐτῆς τὸ γένος. Ibidem scriptum reperitur: ἀνατροφήν, quod mihi quoque in ἀναστροφῆν mutandum videtur. Est autem ἀναστροφή „vitae ratio, quatenus factis et moribus conspicitur.“ — V. 8 καὶ οὐς ferri omnino non potest. Genuinam scriptoris manum praestare videtur Epit. alter. C. XCIX, ubi καὶ omisum est. Videtur id additum esse postquam οὐς transiit in ὡς. — V. 16 sqq. quae sunt verba: πρὸς δὲ τὸ τέλος τοῦ λεγομένου ἀποβλέψαντες, ὅτι ἡμῖν διαφέρει τὰ λεγόμενα, τότε ἑαυτοὺς ὁμολογήσαμεν, ut in Homiliis, sic etiam in Epit. alter C. C leguntur. Contra in Epit. prioris C. C scriptum exstat: πρὸς δὲ τὸ τέλος νῦν τῶν λεγομένων ἰδόντες καὶ γνόντες ἀκριβῶς, ὅτι περ ἡμῖν διαφέρει τὰ εἰρημένα, τότε ἑαυτοὺς ὁμολογήσαμεν. Rursus alia erant verba, quae ante oculos habebat Rufinus, interpretans in Recognit. VII, 28: „Adspiciebamus ergo ad finem sermonis, ut si ad integrum de nobis esse constaret, tum fateremur“. Hinc profecti in Homiliis et in Epit. alt. sic fere legendum esse conjicimus: πρὸς δὲ τὸ τέλος τοῦ λόγου ἀποβλέψαντες ἡμεῖς, ὡς, εἰ ἡμῖν διαφέρει τὰ λεγόμενα, τότε ἑαυτοὺς ἂν ὁμολογήσαμεν. Similiter corrigenda existimamus verba, quae sunt in Epit. prioris, ubi ὅτι περ nihil aliud est quam: ὡς, εἴπερ, atque vocabula

νῦν et *καὶ γνόντες ἀκριβῶς*, quae interpolatori alicui debentur, exterminanda sunt.

P. 283, 11 ut Homil. libri mscr., sic etiam Epit. alter. C. CI habet: *βιοῦν τε ἡδέως*, et minus credibile est, *ἡδέως* corruptum esse ex: *σεμνῶς*, quod in Hom. cod. O reperitur supra scriptum, quam ex: *εὐήθως*. — V. 12 ex utroque codice editum: *ἀδιαφόρως μὴ βιοῦντες τραπέζης ἐθνῶν οὐκ ἀπολαύομεν*, in Epit. alter. C. CI contra: *ἀδιαφόρως βιοῦντες* cett. At enim vero hoc aperte ineptum est. Illud si recipere nolebat Dresselius, sequi debebat Epit. alter. cod. V., pro *ἀδιαφόρως* porrigentem: *διαφόρως*, aeque atque Hom. cod. Reg. 804. Etiam supra, p. 55, 16, quum in libris sit: *διαφόροις*, tentare licet: *διαφόροις μὴ χρῆσθαι τροφαῖς καὶ πράξεσιν*. — V. 16 in Hom. libris mscr. post *πατήρ* exciderunt verba: *ἢ μήτηρ*, servata illa in utriusque Epit. C. CI, quae etiam in exemplo Rufini erant, ut apparet ex Recognit. VII, 29.

P. 284, 1 verum est inventum Schwegleri: *διαφέροντες*, quod etiam in utriusque Epit. C. CI reponendum. — V. 2 et in Epit. alterius C. CI versus finem non erat recipienda inepta particula *μὴ*. — V. 5 recte scriptum arbitror: *θυσίᾳ*. Etiam apud Rufinum Recognit. VII, 30 habetur: „mihi sacrificanti“. Mireris autem, illud non repositum in Epit. alter. C. CII. — V. 6 scribendum erat: *τὶ δεῖ καὶ λέγειν*; — V. 8 non dubito, quin vera sit scriptura: *ἀντιποιομένης*, quam praebet utraque Epit. C. CII. — V. 16 mireris tanquam sana edita esse verba: *χωρὶς τῆς θείας εἰς θεὸν εὐσεβείας*. Ineptam vocem *θείας* non agnoscit Epit. prior. C. CII. Nata forsitan est ex: *θησαυρείας*, quod vocabulum quo jure tanquam variam lectionem ad verbum *εὐσεβείας* adscriptum fuisse suspicemur, ostendunt ea, quae reperiuntur in Homil. codice C et in Epit. alterius C. CII: *ἐκτὸς τειχῶν θησαυρείας θεοῦ*. Sic enim etiam in Epit. altera scribendum, ubi Dresselius intactam reliquit ineptam scripturam: *τυχόν*. In eodem ejusdem Epit. capite perperam editum est: *διεφώνησαν*, et: *διεφώνησιν*.

P. 285, 1 non vituperandum, quod Dresselius respuit scripturam codicis C: *καὶ τὴν*. Deest articulus etiam in utriusque Epit. C. CII. At in Epit. prior. scribendum erat aut: *ἐπὶ τε τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῶν υἱῶν ζήτησιν*, aut: *ἐπὶ τὴν ἐμὴν καὶ τῶν υἱῶν ζ*. — V. 12 probatam nollem conjecturam ad oram cod. O adscriptam. Aptior est enim utriusque codicis scriptura *ἐπὶ σοῦ*, siquidem valet: „secundum te“. — V. 14 scribendum: *σὺν σοι*. — V. 16 ut editum est: *ἐαυτῆς γενομένη*, secundum utrumque cod., sic etiam in Epit. prior. C. CIII, quamquam hic variat scriptura, nam pars codicum praebent: *ἐν ἐαυτῇ* vel *ἐφ' ἐαυτῆς*. Contra in Epit. alter. C. CIII receptam videre est librorum scripturam: *ἐν ἐαυτῇ γενομένη*. Genuina manus videtur esse: *ἐν ἐαυτῆς γενομένη*, cfr. C. G. Cobeti Nov. Lect., Lugd. Batav. MDCCCLVIII in lucem emiss., p. 418. — Praeterea nescio cur recepta non sit codicis O scriptura, quae in annot. 4 affertur.

P. 286, 5 sq. fieri potest ut scriptum fuerit: *κακεῖ διακρατοῦντες ἡμᾶς* cett. Ex *διακρατοῦντες* pendent verba: *ὅπως μὴ τε προπετὲς λαλήσωμεν τῶν αὐτοῖς μὴ δοκούντων*. Errat autem, si quid video, Dresselius, in adn. ad Epit. alter. C. CIV genuinam existimans scripturam: *κακεῖ δακρύνοντας ἡμᾶς λιμῶ — ἐδειμάτουν, ὅπως*. Nam *δακρύνοντας* omnino ineptum est. Probabile est autem, *ἐδειμάτουν* additum esse ab aliquo, qui verba corrigenda esse intelligeret. In Recognit. VII, 32 est: „adfligentes nos fame, verberibus, metu, uti ne quod esset in vero proderemus“. Apparet igitur, Rufinum neque *δακρύνοντας* neque *ἐδειμάτουν* prae oculis habuisse. Etiam ea, quae inveniuntur in Epit. prior. C. CIV, quantumvis diversa a reliquis, nostrae favent conjecturae. — V. 8 nihili est codicis O scriptura *Ἰουδαίας*. Admittendum erat, quod praebet codex C: *Ἰουδαίοις προσήλυτος*. Contrario errore paullo infra, v. 15, pro *φιλάς* in cod. O scriptum legitur *φιλλοῖς*. *Ἰουδαίοις* est etiam in utriusque Epit. C. CIV. — V. 14 Dresselius *λέγω δὲ* scripsit secundum Epitomen, quamvis uterque codex *λέγω δὲ* praebet. Infra, p. 313, 11, 330, 12, 363, 1 Schweglero obtemperavit, *λέγω δὲ*

corrigenti pro scriptura codicum λέγω δὲ. Aliis tamen locis non item. Utraque locutio et ferri potest et invenitur in codicibus, saepius tamen λέγω δὲ quam λέγω δὴ. Illa praeter locos jam citatos p. 50, 5 sq., 67, 6, 84, 34, 96, 2, 12, 104, 4, 166, 11, 167, 11, 177, 11, 178, 18, 190, 6, 214, 12 et 15, 216, 1, 16, 218, 13, 221, 11, 293, 8 (in codice O), 327, 1, 344, 4, 361, 14, 363, 1, 390, 15, cfr. etiam δὲ λέγω, 356, 5; haec 221, 17, 242, 2, 248, 12, 263, 16, 288, 9, 290, 14, 298, 8 (in codice C), 299, 16, 380, 5. Alia utriusque formulae exempla collecta habentur apud Boissonadium „Notices“, Vol. X, p. 147, et in Thesaur. Stephan. Vol. V, p. 158 extr.

P. 287, 5 sqq. et in Epit. alter. C. CV quae leguntur verba: διὸ καὶ σέ, μήτερ, εὐχόμεθα, ἵνα ὧν ἡμᾶς κατηξιώθημεν ἀγαθῶν, τούτων καὶ σὺ μεταλάβης, aperte vitiosa sunt. Contra correctae est varia lectio, quam praebet Epit. prior. C. CV: διὸ καὶ σέ, μήτερ, εὐχόμεθα, ὧν ἡμεῖς κ. α., τούτων καὶ αὐτὴν μετασχεῖν. Illic rescribendum videtur: διὸ καὶ σοὶ, μήτερ, cett. Aliam rursus scripturam indigitare videntur verba Recognit. VII, 33: „quod et tibi optamus evenire, sicut et nobis concessit deus“. — V. 8 sqq. haec edita sunt ex utroque cod.: αὐτὴ οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, τεκοῦσα, δι' ἣν ἐνόμιζες ἡμᾶς τεθνάναι, τῷ ἐκείνῃ τῇ χαλεπωτάτῃ νυκτὶ ὑπὸ πειρατῶν ἀρδῆναι ἐν πελάγει, σέ δὲ νομίζεις ἡμᾶς ἀπολωλέναι. Pro inepto vocabulo τῷ Epit. alter. C. CV porrigit genuinam scripturam: τὸ, ubi eadem sunt verba praeter τεκοῦσα et σέ δὲ νομίζεις ἡμᾶς ἀπολωλέναι. Contra in Epit. prior. C. CV. scriptum reperitur: αὐτὴ οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐνόμιζες ἡμᾶς ἐν τῇ θαλάσῃ τεθνάναι, et in Recognit. VII, 33: „Hinc ergo fuit, mater, quod nos a piratis raptos, tu in mari defunctos esse credidisti“. Facile apparet, in Hom. diversarum recensione scripturas in unum esse compactas. Sed ne ea quidem, quae sunt in Epit. altera, ex una videntur recensione petita esse. Pari ratione turbatum videtur in verbis, quae sunt v. 13 sqq., hisce: ἵνα, φησί, μηδεμίᾳ τις ἡμέρα ἄμοιρος γένηται, ἀφ' ἧς τὰ ἐμᾶντις ἀπέλαβον τέχνα, καθ' ἣν ἂν οὐ συνεστιαθῆναι αὐτοῖς. Sic cod. O. In cod. C reperitur: ἐν ἣ μὴ συνεστιασθῆναι. Ad illa proxime accedunt, quae habentur in Epit. prior. C. CVI, nisi quod vocabulum ἄμοιρος alia est sede collocatum et in uno codice haec invenitur varia scriptura: καθ' ἣν ἂν τοῦ συνεστιαθῆναι. In Epit. alter. C. CVI prima verba sunt eadem, quae in Homil., at post τέχνα habentur haec: μὴ συνεστιαθῆσα αὐτοῖς, pro quibus in cod. V. legitur: μὴ συνεστιαθῆναι αὐτοῖς. Rufinus, quum in Recognit. VII, 34 nihil reperiat nisi hoc: „ut ne una, inquit, die damnum patiar consortii et societatis natorum meorum“, omnino non legisse videtur verba: ἀφ' ἧς τὰ ἐμᾶντις ἀπέλαβον τέχνα. Exstiterunt autem duae vel tres scribendi rationes, quarum prima fuit haec: ἵνα μηδεμίᾳ τις ἡμέρα γένηται, καθ' ἣν vel ἐν ἣ ἂν μὴ συνεστιαθῆναι αὐτοῖς, altera haec: ἵνα μηδεμίᾳ τις ἡμέρα ἄμοιρος γένηται τοῦ συνεστιαθῆναι, vel τοῦ με συνεστιαθῆναι αὐτοῖς, tertia haec: ἵνα μηδεμίᾳ τινὶ ἡμέρᾳ ἄμοιρος γένωμαι τοῦ συνεστιαθῆναι vel μὴ συνεστιαθῆσα αὐτοῖς. — V. 15 recte fecit Dresselius, quod secutus est Schweglerum, pro ταῦτα corrigentem: ταυτὰ. At oblitus est, eandem correctionem adhibere Epit. alter. C. CVI.

P. 288, 2 et in Epit. alter. C. CVI post ἐπεὶ et ante πολλῶν intercidisse aliquis dicat: ἄλλως, ut „alioqui“, est in Recognit. VIII, 34. In Epit. prior. C. CVI loco vocabuli ἐπεὶ legitur: τάχα γὰρ εἰ μὴ τοῦτο. An in eo acquiescere licet, ut statuatur, ad ἐπεὶ mente supplendum esse: εἰ μὴ τὸν ὑπὲρ ἐαυτῆς ἐφθόγγετο λόγον? Cfr. Vigeri Idiotism. libr. ed. quart. p. 402, adn. — V. 4 merito Dresselius formam barbaram ἐξέφρασαν, de qua nuper rime egit Cobetus Nov. Lect. p. 369, secundum Davisium mutavit in ἐξέφηνεν. Genuinam scripturam habet Epit. prior. C. CVII, falsam Epit. alter. C. CVII, quam non correctam ab editore jure quis miretur. — V. 5 scriptura Hom. codicum: αὐτῇ τὴν ξενόδοχον, quae recte etiam in Epit. prior. C. CVII est recepta, praeferenda est ei, quam in Epit. alter. C. CVII e libris edidit Dresselius: αὐτὴν τῇ ξενόδοχῳ.

P. 289, 6 Dresselio recipienda erat codicis O scriptura, ita quidem ut

post ἄμυνεν, quod est v. 4, virgula incideret. — Idem est in Epit. prior. C. CVIII. Rufinus legisse videtur: *ὅτι μετὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθη*, interpretatus enim est *Recognit. VII, 36*: „quia ex quo recognoverit filium prae multo gaudio cibum capere omnino nequiverit.“ *Ὅτι* habet etiam cod. O Epit. alter. C. CVIII. — V. 7 recte Dresselius scripsit: *ἐμαρτύρησε*. Probum tamen est etiam *ἐμαρτύρει*, quod editum est in Epit. alter. C. CVIII et prae oculis fuit Rufino, l. c. interpretanti: „testabatur“. At miretur quis, in Epit. prior. C. CVIII repositum: *μαρτυρήσει*, quod furca erat expellendum. — Quod v. 9 et 11 codicis O lectionem *φανστινιακός* sprexit Dresselius, satis mirum est; cfr. modo p. 286, 1. — V. 12 sq. quae est in cod. C scriptura, habetur etiam in Epit. alter. C. CVIII. Videtur ea sic esse corrigenda: *ἡμέραν τῆς vel ἀπὸ τῆς ἐπιγνώσεως χωρῖσαι τῆς ἡμῶν τραπέζης*.

P. 290, 1 sq. quam Homil. codices praebent scripturam, reperitur etiam in libris mscr. Epit. prior. C. CIX, nec dubium est, quin praeferenda sit ei, quae edita est in Epit. alter. C. CIX. Rufinus secundum verba, quae sunt in *Recognit. VII, 37*: „non nos vincat malignus occasione accepta per affectum matris“, locum rursus aliter scriptum repperisse videtur, sic opinor: *πρόφασιν εὐροῦσα τῇ μητρὸς στοργῇ*.

P. 291, 1, 2, 16 mireris non receptas codicis O. scripturas: *τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιμιξίαν, λυσσῶντα, λοιδορῆται*.

P. 292 locum, qui est v. 2 sq., ego sic interpunxerim: *ἔστι δὲ αὐτῇ κάλλος, ἢ ἐν τῇ ψυχῇ εὐνομία. μύρου δὲ πνέει, τῆς ἀγαθῆς φήμης*. — Subinde in manuscripto Dresseliano revera e codice O enotatum reperio: *φόρεα*, quae vox est nihili. Scribendum procul dubio: *φάρη*, cui correctioni favet etiam codicis C scriptura *φορεῖ*. — V. 19 mireris non receptam codicis O lectionem: *πῶς τὴν ἀόρατον προαίρεσιν σωφρονίσει*; pro qua etiam codex C spondet, sed admissam Schwegleri conjecturam: *πρὸς τὸν μὴ ὄρωντα πῶς σωφρονήσει*.

P. 293, 3 et 5, Dresselio recipiendae erant codicis O scripturae: *ἔσομένην Θεοῦ κρίσιν, et: ἐρχεσθαι*. De posteriore cfr. v. 11. Contra V. 14 praeferenda erat codicis C lectio: *πενομένην*.

P. 294, 11 equidem non mutaverim codicum scripturam: *βλέπεται, sc. ἡ μοιχεία*.

P. 295, 4, recipienda erat codicis O scriptura: *εἰ*. Secundam vocabuli *εἴτε*, quod codex C porrigit, syllabam dissographiae, quam vocant, deberi, facile apparet.

P. 296, 1 sqq. haec reperiuntur edita: *τοσοῦτον ἀγαθὸν σωφροσύνη. εἰ μὴ ὅτι νόμος ἦν, μηδὲ δίκαιον ἀβάπτιστον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν, τάχα που τῶν ἐθνῶν οἱ πεπλανημένοι διὰ σωφροσύνην μόνον σωθῆναι ἐδύναντο*. At quis non videat, in primis verbis aliquid esse turbatum? Scribendum procul dubio: *τοσοῦτον ἀγαθὸν σωφροσύνη, ὅτι, εἰ μὴ νόμος ἦν, cett.* Praeterea corruptum videtur vocabulum *μόνον*. Conjiciat aliquis: *μόνην*. Sed probabilius duxerim: *μόνον οὐ*. Spondent pro his emendationibus, si quid video, verba in *Recognit. VII, 88* posita haecce: „In tantum autem pudicitia, inquit, deo placita est, ut etiam his qui in errore sunt positi, nonnihil gratiae in praesenti conferat vita“. — V. 12 sq. non erat vilipendenda codicis O scriptura: *ὅπως ἐν σκεπεινῷ τῆς θαλάσσης τόπῳ ἐλθόντες τὰ τοῦ βαπτίσματος σχεδιάσωμεν*, quamvis in margine adnotatum sit de postremis quattuor verbis: *παρένθετον* (sic enim scribendum) *καὶ νόθον*. Reperitur illa ipsa scriptura in Epit. prior. C. CIX, nisi quod pro *ἐλθόντες* legitur: *γενόμενοι*. Cum codice C, cujus scripturam repraesentandam curavit Dresselius, consentit Epit. alter. C. CIX, hoc uno excepto, quod vel in ea non reperiuntur verba: *ἐν ἀκατασκόπῳ*. Hinc suspicetur aliquis, haec verba ex interpretamento verborum: *ἐν σκεπεινῷ*, orta esse. Sed dubitare licet, num jure. Certe ei, qui scripturam *βαπτίσει δυνηθῶμεν* amplexus fuerit, non erunt tentanda. Neque prorsus idem significant dictiones *ἐν σκεπεινῷ τόπῳ* et *ἐν ἀκατασκόπῳ*. *Σκεπεινός τόπος* est „locus

a ventis tutus“, γαληνός τόπος, ut appellatur v. 15 sq. *Ἀκατάσχοπος* apud Clementem Paed. III, p. 256 A est „ab exploratoribus tutus“. *Ἐν ἀκατασκόπῳ* hoc loco interpretandum „clam“. Cavendum vero ne, qui hic dicitur *σκεπεινός τῆς θαλάσσης τόπος*, confundatur cum eo, qui p. 297, 16 appellatur *ὁ σκεπεινός τόπος*. Is enim est „opertus locus“, non in ipso mari situs, idem, qui p. 297, 1 sq. audit: *κρυφαῖος τόπος*. — Ceterum ut alibi sic etiam in Homil. et in Epit. utr. C. CLIX et CX de forma adjectivi variant libri mscr., praebentes *σκεπεινός* et *σκεπηνός* et *σκεπινός*. Postremam formam, quae in Homil. ex codice C recepta est, omnium minime tulerim, quippe quae apud infimae demum aetatis scriptores usurpata esse videatur. At formae *σκεπεινός* et *σκεπηνός* cur dubiae esse fidei perhibeantur in Thes. Stephan. ed. Paris. s. v. *σκεπηνός*, non intelligo. — V. 14 aperte praefenda erat lectio codicis C.: *ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν γενομένων ἡμῶν*, quam praebet etiam utriusque Epit. C. CX. — Eodem versu secundum Epit. priorem scribendum: *καὶ μεταξὺ*, atque hujus Epitomes scriptura reponenda etiam in Epit. alter., ubi quod C. CX editum est: *μεταξὺ πέτρων τινῶν γαληνὸν καὶ καθαρὸν τόπον εὐπορησάντων*, ne tum quidem veri esse simile crediderim, quum pro *εὐπορησάντων* repositum fuerit: *εὐποροῦντων*. — Mirum est quod verba v. 16 et p. 297, 1 sq. posita: *καὶ λουσαμένοι, ἐλθόντες ἐπὶ τὰς γυναῖκας παρελάβομεν. καὶ οὕτως ἐν κρυφαῖῳ τόπῳ πορευθέντες εὐχόμεθα*, omnino transmissa sunt in utraque Epit., quum tamen — ut taceam de loco, qui est C. CXI, mox accuratius tractando — in utraque, C. CXII, haec reperiantur verba ad rem, quae illis traditur spectantia: *θαλάσση ὑμᾶς λελουμένους εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον ὑποχωρήσαντας ἰδὼν* cett. Vix ac ne vix quidem a me impotrare possum, ut tantam fuisse Epitomatoris negligentiam existimem. Quare censeo, in Epitomis lacunam esse statuendam. *

P. 297, 1 facile aliquis conjiciat: *ἐπανελθόντες τὰς γυναῖκας παρελάβομεν*. At equidem non ausim quidquam mutare. — V. 4 non liquet cur Dresselius codicis O scripturam: *καὶ ταύταις ταῖς γυναῖξιν*, posthabuerit ei, quae est in codice C: *καὶ ταῖς αὐταῖς γυναῖξιν*. Neutra tamen apta est. Erat enim mater inter ipsas mulieres antea commemoratas. In Epit. prior. C. CX nihil est nisi: *καὶ ταύταις*. Equidem censeo, primitus scriptum fuisse: *μόνοις ἡμῖν συνεῖναι τῇ μητρὶ ἐπέτρεψεν*, reliqua autem verba ex adnotatione correctoris male seduli orta esse. — V. 9 quae jure ex codice O recepta est et in Epit. prior. C. CX reperitur, formam *συνεισιτιάθημεν*, mireris non repositam in Epit. alter. C. CX. — V. 10 *καὶ*, quod est ante *καθεσθεῖς* non male omittitur in Epit. utriusque C. CXI. — V. 12 tolerari nequit *καὶ*, quod est ante *αὐτός*, in Epit. utriusque C. CXI recte transmissum. — V. 18 sq. Homiliae habent: *ἅμα τῷ ὑμᾶς, γησίῳ, ἀποστῆναι, γέρων συνεισῆμι ἐργάτης, περιέργως κλέπτων ἑαυτόν*, quod ipsum est in utriusque Epit. C. CXI, nisi quod in Epit. priore scriptum reperitur: *ἀποστῆναι μου, γέρων τις (sic) συνῆμι περιέργως, κλ. ἔ.*, et in Epit. altera: *ἐργάτης, περιέργως κλ. ἔ*. Facile apparet, alteram verborum partem optime servatam esse in libris mscr. Homiliarum. *Ἐργάτης* et *περιέργως* etiam Rufinus scriptum repperit, cujus haec sunt verba in Recognit. VIII, 1: „Senex autem quidam pauper, et ut apparebat ex habitu operarius, curiose ex occulto observare nos coepit.“ At mirum est, nullum dum offendisse in vocabulo *ἀποστῆναι*. Jam unum solum verbum *συνεισῆμι* monstrare poterat, illud mutandum esse in *ἐπιστῆναι*. Accedit, quod res, qua de sermo est, acta non est postquam discesserunt Faustinus, Faustianus, Clemens et reliqui viri, sed post reditum ipsorum; non *ἐν σκεπεινῷ τῆς θαλάσσης τόπῳ*, sed *ἐν κρυφαῖῳ τόπῳ*, qui commemoratur p. 297, 1 sq. Corruptelae ansam praebuisse videtur confusio duorum locorum diversorum, quam supra, adn. ad p. 296, 12sq. cavendam esse monuimus. Per se intelligitur, in Epit. prior., recepta emendatione *ἐπιστῆναι*, etiam *μου* mutandum esse. — In Homilia post *ἑαυτόν* puncto incidendum est. In Epit. priore quae proxime sequuntur verba ad idem enuntiatum pertinentia, ita sunt scribenda: *καὶ βουλόμενος*

ὁρῶν αὐτὸς μὴ ὁρᾶσθαι. — Deinde turbatum aliquid est in Epit. altera, ubi καὶ non est ante προκατασχοπήσας et sequentia verba usque ad εἰσελθόντες construuntur cum antegressis, tum vero pergitur: εἶτα λάθρα ἐκβὰς ἠκολούθησεν ἐν εὐκαίρῳ τόπῳ προσελθὼν cett. Quae corrigenda sunt ex Homiliis vel ex Epit. prior.

P. 297, 5 non video cur Dresselius spreverit codicis O scripturam: ὑπὸ τὸν ἀπόκρυφον τόπον ὑποχωρήσαντας, quamvis etiam Epitomae C. CXII pro ὑπὸ habeant: εἰς. — V. 6 sqq. et in Epit. alter. C. CXII legitur: καὶ ἐπειδὴ εὐχομένους εἶδον, ὑπεχώρησα· ἐλεήσας δὲ ὑμᾶς ἀνέμεινα, ὅπως ἐξιούσι προσομιλήσας πείσω μὴ ἀπατάσθαι. Sic etiam in Epit. prior. C. CXII, nisi quod hic pro ἐλεήσας δὲ reperitur: καὶ ἐλεήσας. In his si genuinum est ὑπεχώρησα, senex dicit, se secessisse, sed in ipso loci secreti introitu restitasse, ut Petri comites exeuntes opperiretur. At cur, quaeso, prius quam hi secessit? Praeterea aliter narratur res p. 297, 16. Denique in Recognit. VIII, 2 nullo verbo traditur antea secessisse senex, sed haec sunt verba: „observans ergo de occulto quid in secreto ageretis, orantes inspexi; miseratus igitur errorem vestrum, opperiri coepi, usquequo egressos alloquerer“ cett. Aut igitur vehementer erro aut scriptum erat: οὐχ ὑπεχώρησα, ἐλεήσας δὲ cett. Quod in Epit. prior. reperitur, jam longius abest a genuina scriptoris manu; est enim nihil aliud quam depravata scriptura liberius mutata. — Pro eo quod est v. 17 sq., in Epit. prior. C. CXII ex aliquot utriusque Epitomes codicibus ante ἐν ποταμῶν reperitur editum: καὶ. Quod quum ineptum sit, conjiciat aliquis, primitus scriptum fuisse: — καὶ τίνων καὶ πόθεν, ἐν ποταμῶν cett. Cfr. adn. ad p. 57, 6. At praestat, opinor, acquiescere in eo, quod codices Homiliarum et reliqui Epitomarum libri mscr. praebent.

P. 299, 2 recte Dresselius scripsit: ἔχειν, quod est etiam in Epit. prior. C. CXIII; at in Epit. alter. C. CXIII intactum reliquit: ἔχον. — V. 11 particulam ἢ variae scripturae indicium esse censeo.

P. 300, 5 vellem Dresselius repraesentasset ordinem verborum, qui est in codice O, exhibente: ἢ κυλλὴν τὴν χεῖρα ἔχει. Sic etiam Epit. alter. C. CXIV. — V. 6 ego scripserim: τὸ σῶμα, quod est in utriusque Epit. C. CXIV. — V. 9 nescio an pro corruptis vocibus παράσχῳ vel παρασχῶ scribendum sit: παρασχῆσω, ut voluit Schweglerus, quamvis etiam Epit. alter. C. CXIV porrigat: παρέξῳ. — V. 10 non video, cur Dresselius non receperit τὸ τοιοῦτον ex codice O, quum praesertim paullo ante, v. 8, τοιοῦτόν τι in utroque codice legatur. Omnino hic scriptor potius hac, quam altera forma: τοιοῦτο, uti solet. — V. 18 neque omittere licet μεγάλως secundum codicem O, quanquam hic consentientes habet libros mscr. Epit. prior. C. CXV, neque tolerandum est illud adverbium non mutatum. Vel sic tamen non crediderim, in eo nihil latere nisi: μεγάλα, quod ex cod. O receptum est in Epit. alter. C. CXV, sed conjicio μεγάλως ortum esse ex: μεγάλ' ὄσ', h. e. μεγάλα, ὄσα.

P. 301, 4 praefendus videtur ordo verborum, qui reperitur in codice C et in Epit. alter. C. CXV. In Epit. prior. perperam transmissum est: ἔργοις. Contra fieri potest ut verba τῇ γενέσει ab interprete aliquo addita sint. Praeterea vereor ne v. 5 et in Epit. alterius C. CXV turbatum sit. Certe σοὶ ante λόγῳ collocatum minus placet. — V. 18 non erat recipienda particula καὶ, quam neque Epitomae agnoscunt. — V. 15 in libris mscr. tam Homiliarum quam Epitomarum C. CXV ante βουλομένην intercidiisse videtur negatio.

P. 302, 6 scriptum oportuisse: πολλοῦ δὲ χρόνου διελθόντος ὡς οὐκ ἔλαβε γράμματα παρ' αὐτῆς αὐτὸς cett., ostendit Epit. alter. C. CXVI. Etiam libri mscr. Epit. prior. C. CXVI servaverunt: ὡς. — V. 14 post ἐτελεύτησεν commate, non puncto majore, erat incidendum. — V. 16 sqq. secundum codicem O sic scribendum erat: ταῦτα τοῦ γέροντος εἰπόντος συνιδῶν, ὅτι, ὃν ἔλεγεν γέροντα τεθνάναι, οὗτος αὐτὸς ἦν, ἐξ ὧν ἔλεγεν, ὃ

πατήρ ὁ ὑμέτερος, οὐκ ἐβουλήθη τὸ καθ' ὑμᾶς cett. Sic etiam Epit. alter. C. CXVII.

P. 803, 15 sqq. ex verbis: οἱμοι ἄνερ, ἡμᾶς ἀγαπῶν κρίσει μὲν αὐτὸς ἐτελεύτησας, ἡμεῖς δὲ ζῶντες ὡς δρωμεν καὶ τροφῆς ἄρτι μεταλαμβάνομεν, id quod quintum tenet locum non dubito quin vitium traxerit. Neque enim opinor quemquam in ea fore sententia ut censeat, vocabulum κρίσει explicandum esse ex verbis p. 804, 18 sqq. positis hisce: οὐ γὰρ ἠδυνάμην, περὶ τῶν ἐμοὶ ἠγαπημένων τὰ μέγιστα ὡς περὶ θανόντων κρίνας, πρὸς τὴν τοῦ βίου τροφὴν αὐτὸν ἀποδιδόναι. Conjectio equidem scriptum fuisse: ἐκεῖ σὺ, vocem ἐκεῖ de tempore usurpatam esse existimans, ita ut fere idem significet, quod vox ἐκκαλαι v. 18 posita, et in sequentibus oppositum habeat vocabulum ἄρτι, quod non solum in Homil: codice O, verum etiam in libris mscr. Epit. prior. C. CXVIII reperitur.

P. 804, 4 Dresselius secundum codicem O scripsit: οἱ δὲ ὑπὸ χαρᾶς ἀφνειοῦ διεφώνουν ἀμφοτέροι, καὶ λαλεῖν ἀλλήλοις βουλόμενοι, ἀφασίᾳ συσχεθέντες ἐκ τῆς ἀπλήστου χαρᾶς οὐκ ἐδύναντο κρατεῖν. Codex C loco praepositionis ἐκ praebet copulam καί, ut saepius confusae sunt haec voces. Praepositionem porrigit etiam utraque Epitome C. CXVIII. Ea autem si genuina est, desideratur objectum verbi κρατεῖν. Jam Epit. prior pro κρατεῖν habet: ἐπέχειν αὐτούς. At non est dubium, quin haec verba sint interpolata. Pari verisimilitudinis specie aliquis dicat, delendam esse praepositionem ἐκ, ita ut verba τῆς ἀπλήστου χαρᾶς pendeant ex κρατεῖν. Neutra mutandi ratione sententiae succurritur, quae tum demum salva erit, quum κρατεῖν fuerit expulsum. Apparet enim, ad verba οὐκ ἐδύναντο cogitatione esse supplendum: λαλεῖν ἀλλήλοις. Nimirum pro οὐκ ἐδύναντο κρατεῖν primitus scriptum erat: οὐκ ἐδ. πρῶτον vel τὸ πρῶτον. His verbis aptissime annexa erant, quae proxime sequuntur: πλὴν μετ' οὐ πολὺ πρὸς αὐτὸν ἢ μήτηρ· ἔχω σε, φαύστε cett. Minus aptum est, quod in utraque reperitur Epit.: καὶ μετ' οὐ πολὺ cett., a seriore illud manu profectum. — V. 6 Dresselius suo jure secundum codicem O scripsit: μικρῶ πρόσθεν. Μικρῶ τάχιον, quod praebet codex C, habetur etiam in Epit. alter. C. CXVIII. Eadem dictio infra p. 812, 12 in utroque Hom. codice invenitur. Cfr. etiam Epit. alter. C. CXXVII.

P. 805, 5, Dresselius repraesentare debebat verborum collocationem in codice O repertam. — V. 11 praestat scriptura: μοι, quam porrigit utraque Epit. C. CXX. Contra p. 89, 15 recipiendum erat: μου, quod praeter codicem C reperitur etiam in utriusque Epit. C. XVI. — V. 13 sqq. editum est: ὑποπτέω οὖν μίπως ἂ μὲν ἀκριβοῦσιν, ἀληθεύουσιν, ἂ δὲ πταλούσιν, ἁμαθίᾳ πάσχουσιν, et paullo infra, p. 806, 1 sq.: ἄπεχε, μὴ πως, περὶ ὧν ἀληθεύουσιν, ἐπιτυγχάνουσιν, καὶ οὐχὶ ἀκριβοῦντες λέγουσιν. Utrouque loco particulam μὴ cum indicativo praesentis constructam porrigunt etiam Epitomae C. CXX, nisi quod priore loco Epit. alterius codex O habet: ἀληθεύουσιν, quod receptum mireris a Dresselio, praesertim non mutato simul verbo πάσχουσιν. Ego nihil omnino novandum arbitror, quum is, qui loquitur, indicet simul, putare se, ita esse, ut veretur; cfr., ut alia taceam, Godofr. Hermannii adnot. ad Sophoclis Ajac. v. 272. Ceterum pro ἄπεχε, quod etiam in utraque Epit. receptum videre est, reponenda erat varia lectio Epit. al. sp. Cotel.: ἐπεχε, h. e. σκόπει, post quam vocem etiam in Evang. Lucae XI, 85 invenitur μὴ cum indicativo praesentis constructum. — V. 16 priores partes non tribuerim lectioni μόνην, quae neque in Epit. altera reperitur. — Ibidem et in Epit. prior. C. CXX sine mora praeferranda erat scriptura: πάντως.

P. 806, 4 scribendum opinor: τοῦ, pro τὸ. — V. 6 sq. quod editum est, recte habet, reponendumque etiam in Epit. utriusque C. CXXI. — V. 11 et 14 Dresselio recipiendae erant lectiones codicis O, quarum posterior vel per se scripturae codicis C praeferranda. Cum codice O de hac consentit Epit. prior et fere etiam Epit. altera. Ad illam proxime accedit Epit. prior. C. CXXI.

P. 807, 4 quae jure sprete est codicis C scriptura, eam in Epit. alter. C. CXVII repositam videre est nulla adhibita mutatione. — V. 13 ferri posse videtur scriptura codicis O: *μέχρις οὖν ὅτε περὶ τούτου πείσομεν σε. Μέχρις ὅτε* cum indicativo futuri constructum est etiam p. 88, 11 sq.; cum indicativo imperfecti p. 868, 10 sq.; at etiam cum conjunctivo aoristi, non addito *ἄν*, p. 888, 7, ut in Epit. utriusque C. CXVIII editum est, quamquam libri mscr. aut magis aut aequae favent scripturae, quam habet Hom. cod. O.

P. 808, 3 post *αὐτοὺς* excidit: *γὰρ*, quod servavit Epit. alter. C. CXIV. — V. 6 praestat secundum codicem O omittere verbum *ἔφη*. Consentit Epit. pr. C. CXIV. — V. 8 sola vera est codicis C scriptura: *ἀσχολλῆαι*. Ipse, ut nunc video, retractavit suam sententiam Dresselius in adn. 1 ad Epit. alter. C. CXIV. Praeterea dicat aliquis praestare scribere: *τοῖς μὲν πεπιστευμένοις*, et sequens *ἀπιστοῦσι* intactum relinquere; certe haec mutatio facilius ea, quam commendavit Davisius. At enim obstant utrique emendandi rationi ea, quae leguntur in Epit. alterius C. CXIV, nisi forte sunt interpolata. — Quae v. 13 sqq. leguntur, retintegranda sunt ex eis quae habentur in Epit. alterius C. CXIV, ubi tamen pro *γινόμενων* scribendum erat: *γενομένων*, et *σοῦ* pro *σοῦ*.

P. 809, 2 verba corrupta *καὶ ἀπρασαί*, quae desunt in codice O, ut in utriusque Epit. C. CXIV, in textum, quem vocant, recepit Dresselius ex codice C; id quod equidem haud vituperaverim, modo alterum recte emendetur. Scribendum autem: *καὶ ἀπαρταί*. Sermo est de venditione Nicetae et Aquilae, quo de vid. p. 286. Hac ipsa venditione effectum erat, ut juvenes graecis disciplinis erudirentur; unde apparet, quam apte haec res verbis proxime sequentibus commemoretur. — Quae v. 4 sq. posita sunt verba, adhibenda erant ad corrigenda ea, quae ipsis respondent in Epit. alter. C. CXIV. — Cum eo, quod v. 7 e codice C verborum in perpetuitatem receptum est, cfr. Eccl. VIII, 11: *Ἐπληροφορήθη καρδία υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτοῖς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν*. At nescio an magis genuinum sit *πληροφορηθῆναι* sic nude positum, ut est in utriusque Epit. C. CXIV. — In iis, quae proxime sequuntur, cur Dresselius formam *εὐθύς* a codice O praebitam spreverit, non exputo, quamquam etiam *εὐθύ* ferri posse concedo, cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 144 sq.; neque opus erat, *τέχνα*, quod deest in codice O, ex libro C recipere, quum *τὰ δίδυμα* per se optime stare possit. — V. 8 sq. aut in verbis: *καὶ τοὺς σοὺς ἀπολαβεῖν* excidit: *σε*, aut pro *σοι* *συνελθεῖν* scriptum erat: *σε σ.*, similiter atque paullo ante v. 5 est: *συνελθεῖν Κλήμεντα*. Alterutra emendandi ratio adhibenda etiam Epit. alter. C. CXV. — V. 12 et in Epit. alter. C. CXV scribendum videtur: *ἐμὲ ἐν νόσῳ μὴ ἔχειν περὶ τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυσσομένου λόγου*, pro: *ἐν ἐννόσῳ μὴ* cett. Cfr. Epit. prior. C. CXV. — V. 13 sq. prorsus inepta est codicis O scriptura: *προτρεπόμενά μοι*, in textum recepta, aptissima contra lectio codicis C: *προτρεπόμενον με*, quam habet etiam Epit. alter. C. CXV.

P. 810, 7 secundum utrumque codicem recte editum est: *καὶ τῷ αἵροντι αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον προσδιδόναι καὶ τὸ μαφόριον*. Contra quae in Epit. alter. C. CXV recepta est scriptura: *μαφόριον*, non erat admittenda. Matthaeus V, 40 et Lucas VI, 29 pro eo quod est *μαφόριον* commemorant *χιτῶνα*. Sequitur hos is qui Epitomen priorem composuit, C. CXV. Utrum hinc concludendum est, maforium ab eo, qui primus *μαφόριον* posuit pro *χιτῶνα*, acceptum esse in eam sententiam, ut idem valeret, quod „tunica“; an potius statuendum erit, illum hominem „muliebri tegumento capitis, colli ac humerorum“ — sic enim *μαφόριον* recte interpretatur Suicerus Thesaur. ecclesiast. Vol. II, p. 822 — substituisse in locum tunicae, quoniam in eo offenderet, quod dominus noster Jesus Christus eum, ad quem ipsius verba sunt directa, juberet ipsum plane nudum incedere? Varias vocabuli, quod etiam „scapulare“ valere docet Du Fresne Glossar. ad Script. med. et infim. Latin. T. IV, p. 491, significationes congressit hic

idem vir doctus l. c., p. 811, ubi traditum reperitur, „maforteum“ usurpari de tunica tam muliebri quam virili. — V. 10 ferri poterat: καὶ ὁ, quod praeter codicem O praebet etiam Epit. alter. C. CXXVI, pro scriptura codicis C: καὶ ὁ πατήρ, quamquam fatendum, illud usui hujus scriptoris minus respondere. — V. 18 scriptum oportuisse: ὀφείλοι, monuit Dresselius adn. 4 ad Epit. prior. C. CXXVI et adn. 8 ad Epit. alter. C. CXXVI.

P. 811, 6 recte fecit Dresselius, quod non obtemperavit Schweglero, ἡδεῶς pro ἀδεῶς scribendum esse suspicanti. Ἀδεῶς significat „pro arbitrio, quantumlibet“, quo significato cum ἀφθόνως conjungitur, e. g. apud Philonem De Cherub. Vol. I, p. 157, l. 9.: πᾶσιν ἀδεῶς καὶ ἀφθόνως χρώμεθα, cfr. quae congegit Hasius in Thes. Stephan. ed. Paris. Vol. I, p. 625. — V. 15 ego ex codice O receperim: δέ, contra secundum codicem C scripserim: προφήτης παρῶν.

P. 812, 5 sqq. probabiliorem iis, quae adhuc propositae sunt, hanc ego duco restitutionem: οἱ δὲ τὰ τῆς μελλούσης βασιλείας κρίναντες λαβεῖν, οὐδενός ἄλλου ἀπολαύουσιν τῶν ἐνταῦθα (ὡς ἄλλοτρίου βασιλείας ἴδια ὄντα αὐτοῖς νοσηρίζεσθαι οὐκ ἔξεστιν) ἢ ὕδατος μόνου cett. Verbo ἀπολαύειν usus est hic scriptor etiam paullo infra v. 14; ὡς est: „quandoquidem nam“. — V. 9 Dresselio recipienda erat codicis O scriptura: ἐφείται. — V. 10 pro παντός ὁρώντος faciliore quam Schweglerus mutatione scripserit aliquis: πάντ' εἰσορώντος. P. 844, 10 sane scriptum legitur: τοῦ παντ' ὁρώντος Θεοῦ. — V. 11 recipienda erat codicis O scriptura: θέλεις.

P. 813, 2 nescio an scribendum sit: τοῖς τὰ ἐσόμενα ἐλομένοις ἀγαθοῖς ἀνδράσιν οὐδὲν συνυπάρχουσιν, similiter atque paullo infra, v. 6, scriptum legitur: πολλὰ τοῖς τὰ ἐσόμενα ἐλομένοις συγχωροῦσιν. — V. 3 sqq. et in Epit. alter. C. CXXVI secundum Epit. prior. C. CXXVI reponendum arbitror: νῦν με πέπεικας — πλεονεκτοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο cett. — V. 7 sq. et in Epit. alter. C. CXXVI quod legitur: ὅτι τὰ ὁμοια οὐ παρέχουσιν ἐκὶ τοῖς ἐνταῦθα αὐτοῖς συγκεχωρηκόσιν, ἃ αὐτοὶ αὐτοῖς συνεχώρησαν, ego quoque vitio laborare existimo. Fieri potest ut verba: ἃ αὐτοὶ αὐτοῖς συνεχώρησαν, ex adnotatione ad verba τοῖς ἐνταῦθα αὐτοῖς συγκεχωρηκόσιν spectante in perpetuitatem verborum irrepserint. — V. 15 Dresselio recipienda erat codicis O lectio: παθήματα, licet infra, p. 814, 7 et 10 πάθη exhibentis.

P. 814, 3 sq. qui est locus, secundum codicem O, quocum consentit Epit. prior. C. CXXVII, Dresselio sic erat scribendus: εἰ γὰρ ἐν πᾶσι τὰ κτήματα προξενεῖν οἶδε τοῖς ἔχουσιν ἁμαρτήματα, ἢ τούτων ὁπῶσποτε στέρησις ἁμαρτιῶν ἐστὶν ἀφαιρέσις. Ei vero, qui in altera, quam codex C praebet, scriptura acquiescere maluerit, certe secundum Epit. alter. C. CXXVII constituendus erit locus. — V. 5 sq. nescio an sufficiat τὰ mutare in καὶ. Qua voce recepta pendet etiam ἀφείσθαι ex διεῖλες, nec opus videtur sumere, ad ἐφ' ἐκάστη additum fuisse εἶναι. Cfr. Aeschyl. Suppl. 956 Well.: ὡς ἐφ' ἐκάστη διεκλήρωσεν Δάναος θεραποντίδα φέρην. — V. 6 secundum codicem O sic scripturam: τί δὲ καὶ τὰ πάθη εἰ δικαίως πάσχομεν; καὶ ὁ Πέτρος· δικαιοτάτα. Nondum persanatus locus. Scribendumne: τί δὲ κατὰ τὰ πάθη; ἢ δικαίως πάσχομεν; καὶ cett.: „Quid vero quod attinet ad afflictiones? Num“ cett. Mirum est, in utriusque Epit. C. CXXVII deesse verba καθὼς — πάσχομεν. Opinor casu transmissa esse. — V. 12 interpungendum erat: τί δέ; οὐ cett. — Quod v. 16 receptum est participium πενόμενον, etiam in Epit. alter. C. CXXVII repositum oportuit.

P. 815, 4 et in Epit. alter. C. CXXVII intercudit verbum finitum, ad vocabula: ἢ ἐπιορκῶν, ἢ ψευδόμενος, ἢ ἀπίστως βλους, pertinens, hujus fere significationis: „deprehenditur“ vel „peccat“. — V. 6 sqq. recipienda erat codicis O scriptura: ἀλλ' ὅτι μηδὲν ἁμαρτάνοντες ἐπὶ μόνῃ τῇ τὴν ἐλεημοσύνην μὴ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, καταδικασθῆναι οὐκ ἔχουσι. — V. 12 quod in Homil. invenitur: ὀφείλω τῇ τάξει τὸν λόγον ἐκθεῖναι, in Epit. alter. C. CXXVII partim casu corruptum partim consulto mutatum videtur. Est in: ὀφείλλοντι τῇ τάξει τὸν λόγον ἐκθεῖσθαι. Etiam magis interpolata sunt verba, quae leguntur in Epit. prior. C. CXXVIII. Equidem ne ἐκθεῖναι

librario, cui debemus codicem C, inde probabile fit, quod verborum, quae in hoc codice desunt, transmissio facillime ex eo explicatur, quod oculi scribae a verbis *μη πεποιηκότες* transmigraverint in verba *μη πεποιηκώτων*.

P. 821, 6 recipienda erat codicis O lectio: *διακρινεῖ*, quae eadem habetur Psalm. LXXXII, 1. — V. 17 scriptum oportuit: *καὶ εἰσὶ*.

P. 822, 6 non vituperaverim equidem quod Dresselius non recepit codicis O scripturam: *ἡμῶν*, quamvis ea consentiat cum eo, quod est Deuteron. VI, 4. — At non laudo, quod v. 18 non curavit codicis O lectionem *ἄρχοντα*, quae ipsa invenitur Exod. XXII, 28, quum praesertim ex illo codice receperit: *σου*. Nec profecto intelligo, quo jure Uhlhornius l. c. p. 128, adn. 40, scripturam *ἄρχοντα* correctori deberi censeat. — Praeterea ex illo veteris Testamenti loco v. 17 ante *οὐ κακολογήσεις* inserendum est vocabulum *θεοῦς*, quod, ut hoc Homiliarum loco facillime intercidere potuit, ita in utroque codice servatum videre est supra p. 820, 10.

P. 823, 11 sq. haud scio an legendum sit: *καὶ πρὸς τὸ εἰπεῖν με, οὐ δεῖ κακολογεῖν θεοῦς, ἐπήγαγες πρὸς τοῦτο τὸ δεῖξαι, ὅτι cett.* Similis est locus, qui proxime sequitur v. 18 sq.: *πρὸς δὲ τὸ εἰπεῖν με, ὅτι δεῖ θεοῦς λέγειν —, καὶ πρὸς τοῦτο εἰδείξας, ὅτι cett.* Sic autem scriptum oportuit secundum cod. O.

P. 824, 16 ferenda videtur utriusque codicis scriptura: *ἀπολειφθείσης βοηθείας*, accipienda ita fere, ut factum est in interpretatione latina, ubi redditur: „deficiente auxilio“. — V. 18 recipienda erat codicis O scriptura: *ἀλλάξει*. Infra p. 826, 18 Dresselius ipse reposuit codicis O lectionem *εἰ βούλει*. Pariter p. 854, 10 p. 857, 8 et 14, p. 869, 12 huic, non alteri codici, obtemperavit scribendo: *εἰ ἔχεις* et *εἰ ἔχει*. Contra, p. 872, 2 posthabuit codicis O scripturam: *εἰ ὁμολογήσεις* lectioni codicis C: *εἰ ὁμολογήσης*, p. 889, 18 et p. 875, 5 codicis O lectionem: *εἰ ἔχει*, codicis C scripturis: *εἰ ἔχη* et *εἰ ἔχοι*. P. 847, 10 recepit codicis C scripturam: *εἰ χρήζη*, quamquam codex O praebet: *εἰ χρήζει*, p. 864, 6 *ἐκτὸς εἰ μὴ θέλης*, quod est in cod. C, ubi cod. O habet: *θέλεις*, p. 870, 10 *εἶπε θέλης*, codicis C scripturam, pro qua codex O porrigit: *εἶπε θέλεις*. Attamen etiam codex O in Homilia XVI, cujus hic solius rationem habuimus, exhibet exempla conjunctionis *εἰ* cum conjunctivo constructae. P. 835, 6 in utroque libro mscr. reperitur: *εἰ ἔχη*. Ubi an indicativus sit reponendus dubitare liceat ei, qui potissimum sequi codicem O apud animum suum constituerit. Contra p. 848, 18 sq. minime tentanda est utriusque libri mscr. lectio: *ἐκτὸς εἰ μὴ τραπή*. Etiam p. 849, 2 libris de scriptura: *εἰ ἴδη*, consentientibus obtemperandum erit.

P. 825, 4 dicat aliquis voluisse hunc scriptorem: *οὐδενὶ γὰρ ἔστιν ἢ μόνη γνώμη Σίμωνος*. — V. 5 credas fere, post *ἐγὼ* intercidisse: *γούν*. — De loco, qui est v. 12 sqq., probabiliter disseruit Uhlhornius l. c. p. 172.

P. 826, 3 ego sine mora receperim codicis C scripturam *δίδους σοι σημεῖα*, quum Deuteron. XIII, 1 legatur: *καὶ δῶ σοι σημεῖα*, et σοι ut in codice O intercideret facile fieri potuerit propter sequentes literas *ση* —. — Paulo infra aut v. 16 pro *οὔτε* scribendum: *οὐδέ*, aut v. 17 *οὔτε* pro *οὐδέ*.

P. 827, 10 non receptam mireris e codice O justam formam *παρέδοσαν*. Praeterea quaerendum, sitne verum, quod in adn. 8 traditur, codicem O praebere: *εἰδῶμεν*. Videtur potius intelligendum esse: *ἰδῶμεν*.

P. 828, 7 pro *εἰ* scribendum esse opinor: *ἦ*. — V. 9 interpungendum erat: *τοῦτο λέγειν ἔστιν, οὐκ ἀποδεικνύειν*. — V. 10 sq. quae leguntur verba: *διὰ τὸ οὐ νοεῖς, ὅτι τὸ μὲν αὐτογέννητον τυγχάνει ἢ καὶ ἀγέννητον, τὸ δὲ γεννητὸν δὲ τὸ αὐτὸ λέγεσθαι οὐ δύναται*, etiamnunc emendatione egent. Schweglerus pro τὸ μὲν conjecit scribendum esse: *ὁ μὲν*. At obstat neutrum genus verborum *αὐτογέννητον* et *ἀγέννητον*. Verosimilius est, excidisse post τὸ μὲν vocabulum: *γεγεννηκός*. Porro pro *δὲ τὸ αὐτὸ*, quae conjectura est Davisii, codex C praebet: *δὲ τὰ αὐτὰ*, codex O: *δὲ τὰ αὐτὰ*. Quae posterior lectio recipienda esse videtur; plurali enim numero uti poterat hic scriptor, quia de pluribus uno sermocinatur, quippe de eo,

quod est *αὐτογέννητον*, et de eo, quod est *ἀγέννητον*. — Post verba proxime sequentia: *οὐδ' ἂν τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁ γεγεννημένος τῷ γεγεννηκότι*, quum lacuna reperiatur in codice O, Dresselius inseruit: *αὐτόν*, minus apte, opinor. Ego malim: *εἴη*. — V. 18 obtemperatum oportuit Schweglero.

P. 329, 7 in verbis: *ἔν ἐστι τὸ ἀσύγκριτον*, Schweglerus pro τὸ volebat: *καί*. Facilior mutatio verbi τὸ in: *τι*. — V. 10 sqq. verba Simonis interrogantis: *μὴ γὰρ τοῦτό ἐστιν αὐτοῦ ἀπόρρητον ὄνομα* cett., et Petri respondentis: *ἐπίσταμαι ὅτι τοῦτο οὐκ ἐστιν αὐτῷ τὸ ἀπόρρητον ὄνομα*, necessarium videtur ut magis inter se exaequentur. Scribendum igitur, opinor, et v. 10 et v. 13: *αὐτοῦ τὸ ἀπ. ὄν*. — V. 14 vocula *καί*, quam praebet codex O, minime significat: „et quidem“. Priusquam hoc credam, scribam: *κατὰ τὸν τῆς προαιρέσεως λόγον*. At videntur verba, quae sunt v. 14 sqq., construenda esse ita: *καί τῷ τῆς προαιρέσεως λόγῳ τὸ λεγόμενον ὄνομα τοῦ μὴ λεγομένου πρόοδος ἐστιν*.

P. 331, 2 scribendum videtur: *ἴσως δὴ ἰδεῖν βουλομένη, τίς σοι τὰ ὅμοια φρονεῖν τολμήσει*. Postremam vocem porrigit codex O, nec video, cur spreta sit a Dresselio. Alia indicativi in oratione obliqua adhibiti exempla exstant p. 65, 13, p. 229, 9, p. 281, 2 et 14, p. 349, 7, p. 352, 5. — V. 8 mireris non receptam codicis O scripturam: *ἐπιχέθη*, apud recentiores scriptores idem quod *ἐπιχύθη* valentem, quo de cfr. Lobeck. ad Phryn. p. 731 sq. — V. 11 scribendum: *γὰρ ἐστιν*.

P. 333, 1 nescio an jure spreverit Dresselius codicis O scripturam: *προσέρχεσθε*, quamvis non omnino ineptam.

P. 334, 17 vix dubitandum est, quin legendum sit: *τὸν ἐκάστου ὑμῶν — νοῦν*.

P. 335, 4 spretam nollem codicis O scripturam: *ἡπίλους*. — V. 14 recipienda erat codicis O scriptura *ἀποκτείνει*, aeque atque infra, p. 338, 9 sq., ubi idem respicitur veteris Testamenti locus. Pari modo p. 336, 9 obtemperandum erat codici O, scribendo: *ἀποκτείνοντος*, et: *τὴν δὲ ψυχὴν*. Etiam apud Matth. X, 28 scriptum legitur: *ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι*. De forma *ἀποκτείνω* egit Sturzius de Dialect. Alexandr. p. 128.

P. 336, 6 et 9 ego reposuerim codicis O scripturas: *οὗτος* et *τὴν δὲ ψυχὴν*. Cum verbis: *τὴν ψυχὴν μὴ δυναμένου τι ποιῆσαι*, cfr. p. 339, 8 sq., ubi codex O, cui obtemperatum oportuit, porrigit: *ὅ τι ἂν οὖν τις ποιήσῃ ἄνθρωπον*.

P. 337, 2 omittendum erat *καί* secundum codicem O. — V. 9 recte offendit Schweglerus in voce *καί*. Eliminanda est, nisi forte credere mavis, *καί* esse: *κατὰ*, et scriptum fuisse: *κατὰ σοῦ διαί*.

P. 338, 1 nescio an scribendum sit: *ἵνα μὴ εἰς τοῦτον τὸν λόγον τὸν πάντα τῆς προδεσμίας δαπανᾷ χρόνον, καί οὕτως αὐτῷ συμβήσεται* cett. λόγον praebet codex O. Τοῦτον τὸν λ. dicens scriptor intelligit τὸν τῆς ἀποδείξεως λόγον, de quo sermo est. Δαπανᾷ (codex O: δαπανᾷ) probabilius quam δαπανῶ (codicis C) propter sequens *συμβήσεται* a codicibus praebitum, quippe in quo potius *συμβήσεται* latere videtur quam *συμβήσαιτο*, neque enim opinor, futurum positum fuisse. — V. 4 Schwegleri conjectura *ἐκφέρειν* prorsus est inutilis: *ἐπὶ πλεῖον* significat: „admodum, affatim, saepe“, ut saepius. — V. 6 sq. obtemperandum erat codici O, porrigenti: *ἵνα ἡμῖν τι — μὴ ἀνόητον ἦ*.

P. 339, 16 sq. quum in codice O post *πιστεύειν* reperiatur lacuna, probabile est hoc loco posita fuisse, quae interciderunt, et ne *καί* quidem certum est. — De v. 7 sqq. vid. quae adnotabuntur p. 318 sq.

P. 340, 2 recipienda erat codicis O scriptura: *ἡμῖν*, quum praesertim vocabulum propter locum, quem tenet, facilius cum *ἀνάγκη* construat quam cum *παρέχειν*. — V. 3 aperte interpungendum: *περὶ τόπου ἐρωῶ καὶ Θεοῦ. τόπος* cett. Vidit hoc etiam Uhlhornius l. c. p. 175, adn. 33. — V. 4 Uhlhornius pro *ὦν* scribendum esse animadvertit: *ὄν*. At *ὄν* per se solum ferri non potest, dicendum erat: *τὸ ὄν*. Duplici autem ratione restitui potest

locus, aut sic: πῶς γὰρ τόπος ὧν τὸ δὲν cett., aut ita: π. γ. τ. τὸ δὲν εἶναι δύναται; — V. 6 πληροῖ ego scripsi; apographum Dresselii praebebat: πληροῦ, solo, opinor, calami errore. — V. 9 tentet aliquis: κενὸν οὖν δὲν cett.

P. 341, 1 scripserim: καὶ δ' ἂν αὐτοῦ μέρος (sic jam Davisius) λαμπρὸν μὴ γένηται. — V. 8 sqq. quae leguntur verba pluribus mendis inquinata restituere conatus est Uhlhornius l. c. p. 174, adn. 32. Et δεικνύεται quidem scribendum esse pro δεικνύται, certum est. Confunduntur haec vocabula etiam paullo infra p. 342, 5. Contra dubito, an μόλαις non sit probabilius quam νομοῖς, quod Cotelerius corruptae codicum lectioni μόνοις substituit. — Verba quae leguntur v. 9 difficilia sunt ad emendandum. Dresselii conjectura καθυπάρχων quin vera non sit, non dubito, quanquam concedo, non esse nimium tribuendum ei, quod etiam paullo infra verbo simplici ὑπάρχων usus est hic scriptor. Fieri enim potest, ut variatum sit. Cfr. etiam adn. ad p. 351, 3 sq. Quum pro δεις, quod est in libro O, codex C exhibeat: δεις, equidem censeam, parvam, quae in codice O sequitur, lacunam sic esse explendam, ut scribatur: δεσπότης. Vocabulum καρδία eo, quem nunc tenet, loco, ferendum non esse, jam ex eo intelligitur, quod infra p. 342, 1 sqq. legitur: τοῦτο οὖν τὸ ἐξ αὐτοῦ πανταχόθεν ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι καρδίαν cett. Scilicet postquam supra v. 9 periit subjectum, vocabulum καρδία ex hoc ipso loco invectum est. — V. 13 quod recepit Dresselius, vocabulum τρισεπάπειρος, procul dubio corruptum est. Primum enim aliunde incognitum est; neque de nihilo, nam praepositionis ἐπὶ usus ineptus esset, (quod apud Hesychium conjunctim scriptum vulgatur, ἐπάπειρα, jam pridem constat ortum esse ex: ἐπ' ἄπειρα). Deinde, etiamsi τρισεπαπειρος interpretari liceret „triplici ratione infinita“, tamen sententia male haberet. Nam verbis τὴν ἀπ' αὐτοῦ ζωποιοῦν καὶ φρόνιμον ἐκτείνουσα φύσιν revera idem continetur quod verbis proxime antegressis: ἀπ' αὐτοῦ — βρύουσα τὴν ζωτικὴν καὶ ἀσώματον δύναμιν. Inepta igitur sunt illa verba, nisi in enuntiato, ad quod pertinent, simul novi aliquid proferebatur. Equidem non dubito quin illud τρις — vel τρεῖς — sic enim scriptum in cod. C — omnino sit eliminandum. Potest ut ortum sit ex posteriore antegressi vocabuli πλάτος syllaba bis scripta. At probabilius etiam duco, natum esse ex adnotatione: γρ. εἰς, ad verborum ἐπ' ἄπειρον, quae procul dubio primitus scripta legebantur, id quod prius est, adscripta. Hoc si probaveris, habebis sententiam aptissimam, quae eadem infra p. 342, 10 similibus verbis repetitur: καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκτασιν λαμβάνει (τὰ ἐξ ἄπειρα), quae ipsa ansam dedisse illi adnotationi jure tuo dicas.

P. 342, 4 scribendum esse: ἐξ ἀπεράντων, monet Uhlhornius. Cfr. v. 9 sq. At mirum est, quod nullusdum intellexit, in iis, quae sequuntur, verba ὧν ὁ μὲν — ὁ δὲ — εἰς οὓς non habere, quo referantur, et necessarium esse, ut aut scribatur τὸ μὲν — λαβὸν, τὸ δὲ — εἰς ἄ —, aut statuatur, intelligendos esse ἐξ ἀπεράντους, quum tamen v. 9 appellentur τὰ ἐξ ἄπειρα, vel post ἀπεράντων intercidisse substantivum masculini generis. — V. 8 nescio an recipienda sit codicis O scriptura: συνετελεί. — Contra v. 12 praestare videtur codicis C lectio: ὡς, „quandoquidem, nam“. — V. 14 aut scribendum erat: πῆ μὲν πέραντος, πῆ δὲ ἀπέραντος, aut omittenda erant verba: πῆ δὲ ἀπέραντος, utpote idem fere significantia quod: πῆ δὲ ἀκατάληπτος.

P. 343, 1 quo jure praepositionem διὰ a Davisio in textum illatam retinere potuerit Dresselius recepta codicis O scriptura: τὴν μετουσίαν ἔχων, non liquet. Contra delendum erat punctum majus post verbum ὑπάρχων locatum. — Praeterea v. 2 ἦν ex judicio Davisii in ἦ mutandum erat. — V. 4 in verbis: ἐν χειμῶνι ὄρας οἱ ἀτμοὶ τῶν ὄρων, quod Schweglerus scribendum proposuit: χειμῶνος ὄρα, cui non veniat in mentem? At haec mutatio minime talis est, quam probabilem quis vocaverit. Ei, qui sibi persuaserit, construenda esse verba: ὄρας οἱ ἀτμοὶ, et sic accipienda:

„vapores quales anni tempore proprii sunt“, in eo, quod libri praebent, acquiescere licebit.

P. 844, 7 recipienda erat Schwegleri correctio: τὸν δίκαιον. Cfr. etiam v. 17 et p. 845, 5. — V. 18 sq. pro λοιπούς scribendum: λειτουργούς. Usurpatur hoc verbum de iis, qui numen divinum colunt, apud scriptores tam profanos quam sacros.

P. 845, 8 scribendum videtur: ἀτελεῖ τῷ πρὸς αὐτὸν φόβῳ. — V. 12 vitii sedes minime quaerenda est in verbo ἀποκρίνασθαι, quo de cfr. etiam p. 846, 1 sq., ubi Simon dicitur ἀποκρίνασθαι, sed locus sic restituendus: ἀλλ' ἵνα μὴ — δαπανῶ τὸν χρόνον εἰς ἃ μὴ δεῖ, θέλω πρὸς τὰ ὀρισθέντα ἡμῖν ἀποκρίνασθαι. — V. 18 non male Schweglerus pro θειότης scribi vult: θεότητος, provocans ad locum, qui est p. 837, 7: ἡ δὲ ὀπτασία θεότητος εἶναι ὁμολογεῖται. At fieri potest ut potius scriptum fuerit: θελα τις. Quin, nescio an idem priore illo loco reponendum sit, quum praesertim antegrediantur verba: ὅτι ἡ ἐνάργεια ἀνθρώπειά εἶναι δύναται.

P. 846, 1 et 2 Dresselio secundum codicem O transmittendum erat verbum ἔφη, recipiendum vero: ἀπεκρίνω, sed interrogationis signo in punctum mutato. — Sequentium lacunarum quin ea, quae prior est, non prorsus recte expleta sit a Dresselio, dubium non est. Servanda erat vocula διὰ a codice C praebita, sive praepositionis vice fungebatur, sive pars erat verbi alicujus compositi. Praeterea verba πλεῖον νοεῖν, quae exstant in codice C, si genuina sunt, ut par est credere, in fine lacunae erant ponenda. Probabile est enim, ante haec verba collocatam fuisse copulam καὶ, nam μᾶλλον πλεῖον ferri nullo pacto potest; unde rursus consequitur, intercidisse ante haec vocabula verbum si non eadem, at simili notione instructum atque νοεῖν. — V. 3 quomodo homines docti particulam γὰρ concoquere potuerint, difficile est ad intelligendum. — V. 7 Dresselio recipienda erat codicis O scriptura: ἀποκρίνομαι, quum praesertim etiam paullo infra, p. 847, 12, reperiat. Cfr. praeterea p. 357, 2 sq. et 10. Sed vide an potius reponendum sit: ἀποκρινούμαι, quae futuri forma, a Suida commendata, reperitur infra p. 868, 8, atque p. 875, 18.

P. 847, 16 non liquet, cur Dresselius intacta reliquerit verba: εἰς ἑτέρας κατὰ πάντα καλῆς πρὸς συμβῶσιν νόμιμον τὸν ἑαυτοῦ οὐ μετατίθησι νοῦν. Sine mora obtemperatum oportuit codici O, in quo non reperitur importuna praepositio πρὸς. Vulgo sane dicitur graece: ἡ μετὰ τινος συμβῶσις. At licuit etiam dicere: ἡ τινος συμβῶσις, aequae atque ἡ τινος συνοικία, ἡ τινος συνουσία.

P. 848, 16 scriptum est secundum conjecturam Schwegleri: τὸ γὰρ ἀτρέπτως πατέρα ἰδεῖν υἱοῦ μόνου ἐστίν. δικάων δὲ οὐχ ὁμοίως· ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν — ἰδεῖν δυνήσονται. Libri manuscripti praebent: δίκαιοι. Plud non est aptum, ut ex eo intelligitur, quod sequens sententia per particulam γὰρ annexa est. Potius οὐχ corruptum videtur ex verbo aliquo, quale est: ὄψονται.

P. 850, 8 quae sunt verba nuper tractavit Uhlhornius l. c. p. 160, adn. 13. Is non sequitur Dresselium, qui Schliemanni inventum: καρδίαν, post vocabulum σπερματικῶς inseruit, ductus lacuna, quae hoc loco reperitur in codice O. Attamen ipse Uhlhornius lacunae illi dandum esse aliquid significat. Quod si verum est, σπερματικῶς construendum erit cum τεθείση, non cum ἔνεστι, et vehementer dubitare licet, num καρδίᾳ genuina sit hujus scriptoris manus.

P. 851, 3 sq. quae leguntur verba nescio an ita sint accipienda: Εἰ μὲν οὖν καὶ σοὶ ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν δι' ὀράματος ὀφθαλμοῖς ἐγνώσθη, καθωμλήσεν vel ὠμλήσεν (libri: καὶ ὠμλήσεν) ὡς ἀντικειμένῳ ὀφθαλμῷ, διὸ δι' ὀραμάτων cett. Verbo simplici ὠμλήσεν usus est hic scriptor etiam v. 7, et sane facile fieri potuit, ut καὶ adderetur, postquam ὠμλήσεν perperam constructum est cum antecessis verbis. Vel sic tamen probabilius dicas scriptum fuisse: καθωμλήσεν, quam additam esse copulam καὶ. Cfr. etiam adn. ad p. 841, 9. — V. 5 aperte turbatum aliquid est in verbis εἰ τις δὲ δι' ὀπτα-

σίαν πρὸς διδασκαλίαν σομισθῆναι δύναται. Conjiicio equidem: εἰπέ δέ, εἰ τις δι' ὄπτ. cett. Illud aptissimum est ad id, quod sequitur: καὶ εἰ μὲν ἔρις· δυνατόν ἐστίν cett. — Neque sana non sunt, quae sequuntur v. 8: πῶς δέ σοι καὶ πιστεύσομεν αὐτὸ, κἄν ὅτι ἄφθνη σοι; πῶς δέ σοι καὶ ἄφθνη cett. Tentet aliquis: πῶς δέ σοι καὶ πιστεύσομεν αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅτι ἄφθνη σοι; πῶς γὰρ cett. — Porro v. 18 scribendum videtur: εἰ γὰρ vel εἰ δὲ μὴ ἀντικείμενος ἦς, vereor enim ut asyndeton ferri queat, et v. 16: εἰ δὲ κατεγνωσμένον με λέγεις, neque enim tolerandum est, quod ediderunt: ἢ εἰ κατεγνωσμένον με λέγεις. Eodem versu obtemperatum oportuit Schweglero, legendum esse censi: μὴ εὐδοκιμοῦντος, certe librorum scriptura inepta est.

P. 352, 1 non erat negligenda codicis O scriptura: καταφέρω, quum καταφέρωμαι τινος etiam alibi significet: „impetum facere, invehi in aliquem“, cfr. Thes. Stephan. edit. Paris. Vol. IV, p. 128, 7. — Porro in verbis: ἐπεὶ περ ἀληθῶς τῇ ἀληθείᾳ συνεργῆσαι θέλεις, jure offendit Schweglerus. At equidem dubito, num eo, quod proposuit, genuinam hujus scriptoris manum restituerit. Censeo autem locum in hanc fere speciem esse refingendum: ἐπεὶ πάρει, εἰπερ ἀληθῶς cett. — V. 5 sq. mireris tanquam sana edita esse haec verba: ἃ δὲ ὡς μανθάνων ἐπυθόμην, ἵνα ἰδῶ cett. Primo enim, opinor, obtutu apparet, post ἃ δὲ intercidisse verbum tale, quale est ἐπυθόμην.

P. 353, 7 nescio an scribendum sit: ἐπὶ ποταῖς πράξεσι δοκεῖ σοι ὁ ἀγαθὸς ἀγαθὸς εἶναι, ἐπὶ ποταῖς δὲ καὶ ὁ δίκαιος δίκαιος, quae postrema verba sic leguntur in codice O. — V. 11 sqq. quae leguntur verba Petri: ἵνα μὴ ἐριστικώτερον διαλεγόμενος δαπανῶ τοὺς χρόνους, ἀπαιτῶν δικαίως τῶν ἐμῶν προτάσεων σε τὰς ἀποκρίσεις ποιῆσθαι, ὡς σοι δοκεῖ αὐτὸς ὢν ἐπυθόμην ποιῆσθαι τὰς ἀποκρίσεις, tantum abest ut recepta probabili lectione codicis O in margine adscripta: προτάσεων, sanatus sit, ut tribus etiam nunc mendis laboret. Ac primum quidem pro δικαίως scribendum est: οἰκείως, quod arcte construendum cum τῶν ἐμῶν προτάσεων, hoc sensu „congruenter cum meis propositionibus.“ Adverbii οἰκείως constructi cum genitivo, quem et adjectivum οἰκείος regit, exempla nonnulla congressit L. Dindorfus Thesaur. Stephan. ed. Paris. Vol. V, p. 1177. Deinde post ποιῆσθαι intercidisse videtur tale quid, quale est: καὶ μὴ, et post δοκεῖ virgula incidendum. Denique pro ὢν reponendum dicas aut: περὶ ὢν, aut, quod probabilius: ὡς.

P. 354, 6 nescio an pro διαφόροις scribendum sit: διαφόρως. — V. 18 scribendum aliquis dicat: ὅτι τῷ αὐτῷ ἐστίν ἀγαθὸν εἶναι καὶ δικαίον. Eadem ratione sanare licet locum, qui legitur p. 355, 8 sq.

P. 355, 5 non video, cur Dresselius non etiam τῆρει receperit ex codice O, quippe quod aequae atque εἰς reperiaturo loco sacrae Scripturae, qui est Matth. XIX, 17. — V. 10 aut delenda vocula νῦν aut mutanda in: ὢν. — Praeterea haud scio an codicis O scripturae: ὑποδεχόμενος, praeferenda fuerit codicis C lectio: ἀποδεχόμενος. Cfr. p. 369, 14 sq., 370, 5 sq. et 15.

P. 358, 8 post ἀποκάλυψις inserendum videtur: δέ. — V. 5 scriptum fuisse: συνίεντι, facile credat, qui paullo post συνίεντι legi atque etiam p. 359, 5, 9, 12, p. 360, 8 praesenti uti hunc scriptorem animadverterit. — V. 8 receptam vellem codicis O scripturam: ἦδεῖς, qua de cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 287.

P. 359, 11 facile aliquis eo inclinet, ut credat legendum esse: ἀποκαλύπτειν vel ἀποκαλύψαι, conferens p. 336, 8 sq., 355, 16 sq. et imprimis p. 363, 5, ubi ἀποκαλύψαι in codice C transit in ἀποκαλύψει, et p. 363, 18 sq. Infinitivo praesentis, qui propius accedit ad literarum tractus, usus est hic scriptor p. 360, 1, 363, 8 sq.

P. 360, 6 sqq. haec edita sunt: ἀλλ' ἐμὲ μάγον λέγουσιν ὑπὸ Πέτρου νικώμενον, ἀλλὰ καὶ συλλογιστόμενον. οὐκ εἰ τις δὲ συλλογισθείη, συναρπασθεὶς τὴν ἐν αὐτῷ ἀληθείαν νενικημένην ἔχει. Equidem offendo in verbis: οὐκ εἰ τις δέ. Codex C habet: οὐχὶ τίς cett. Dicat aliquis, duplicem

exstitisse scripturam: οὐκ; εἴ τις δὲ συλλογισθεὶς συναρπασθεὶς, τὴν — ἔχει; et: οὐχί; τίς δὲ συλλογισθεὶς, συναρπασθεὶς τὴν — ἔχει; — V. 9 sq. quum sana non esse intelligeret Schweglerus verba: οὐ γὰρ ἡ ἀσθένεια τοῦ ἐκδικουῦντος ἀλήθειά ἐστι τοῦ νικωμένου, id quod postremum est mutandum censebat in νικηφόρου. Facilius ego credam scriptum fuisse aut: νικῶντος, aut: νικοποιου. Prius illud commendari aliquis dicat a codicis O scriptura: νικῶμενος.

P. 361, 18 nescio cur Dresselius spreverit codicis O scripturam πολυλογίας.

P. 362, 1 non male habet codicis O scriptura ἰδης. — V. 5 sqq. quae corrupte tradita sunt in libris mscr. probabiliter tractavit Uhlhornius l. c. p. 283, adn. 3 et 2. Cfr. etiam nostram adn. ad p. 388, 10 sqq. vers. fin. — V. 12 scrupulum injiciat alicui, quod Dresselius verba latina faciens posuit: „coram populo docili“, tanquam prae oculis habuisset: εὐμαθῶν. At ab ipsius amanuensi revera enotatum est: εὐμαθῆ.

P. 363, 9 sq. editum est ex libris: τοὺς πατέρας νομιζοντας εἶναι Χριστοῦ τὸν Δαβὶδ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν υἱὸν ὄντα, καὶ υἱὸν Θεοῦ μὴ ἔγνωκεναι. Schliemannus et Schweglerus postremum vocabulum mutandum censuerant in: ἔγνωκός τις. Ego potius verbum aliquod existimo intercidisse, ex quo penderet infinitivus ἔγνωκεναι. Praeterea dubito num genuina sit vox αὐτὸν. Tento igitur: καὶ αὐτοῦ δὲ τὸν Χρ. υἱὸν λέγοντας, καὶ — ἔγνωκεναι. — V. 12 reponendum censeo: τὸ τε ἐπάξαντα εἰπεῖν. — V. 13 scriptum legitur: αὐτὸν υἱὸν ὄντα οὐκ ἤδεισαν. At nescio an scribendum sit: αὐτὸν Θεοῦ υἱὸν cett. Forma ἤδεισαν, pro qua codex O praebet: ἤδησαν, in utroque libro mscr. reperitur p. 320, 17 et 367, 9.

P. 364, 1 mireris intacta relicta esse ab editoribus verba: Εἰ δέ, ὡς φῆς, ἔσται διὰ τὸ εἰδέναι διὰ τοῦ Ἰησοῦ νῦν ἀποκαλύπτεισθαι. Scribendumne: ἔσται δέον τὸ εἰδέναι cett.? Similiter δέον ἐστὶ pro δεῖ positum est in Epit. prior. C. XCVI et Act. Apostol. XIX, 36. — V. 5 nescio an recipienda fuerit ex margine codicis O scriptura κριττόνως.

P. 365, 1 vocem μου transmissam in codice O si recte recepit ex codice C Dresselius, propterea quod legitur Psalm. LXXVIII, 2 (sic scribendum adnot. 1) et Matth. III, 35, non item est laudandus quod codicis O scripturam ἐρεύξομαι non recepit, quippe quae etiam apud Matth. reperiatur, Ceterum cfr. quae adnotavit Uhlhornius l. c. p. 119. — V. 16 nescio an praestet codicis O scriptura τὸ γνῶναι.

P. 366, 13 ferri quidem potest codicis O lectio: κληρονομήσει, sed jure non praelata est codicis C scripturae: κληρονομήσω. Non solum apud Lucam XVIII, 16 (sic enim scribendum adn. 7) reperitur: κληρονομήσω, verum etiam in ipso codice O supra p. 355, 3 ea ipsa scriptura servata est.

P. 367, 12 non opus est correctione a Davisio commendata, quum etiam alibi ὁμοίος τινος sit „similis alicujus“.

P. 369, 4 editum est secundum Schweglerum: κατεπλήγης, ὅτι εἶπον. Libri habent: ὅτι ἄ. Facile apparet, haec verba ex diversis recensionebus petita esse et in unum compacta. Sane igitur alterutrum erat transmittendum. Sed nescio an potius ὅτι quam ἄ spernendum fuisset, quod posterius optime construere licet cum κατεπλήγης.

P. 370, 16 προσέμενος scribendum erat secundum codicem O.

P. 371, 8 codicis O scriptura ἀποκρίθητι minime talis est quae ferri nequeat, cfr. p. 74, 15, 257, 1 et Lobeck. ad Phryn. p. 108; quamquam verum est, uti solere hunc scriptorem vocabulo: ἀπόκριναι. — Quae proxime sequuntur verba arctius cum antecessis construenda sunt, ita ut ante ἐπειδή virgula incidatur et ante οὐ εἵνεκεν punctum majus locetur. Praeterea eum in modum sunt turbata, ut ego quidem de ipsis certo restituendis desperem. Si tamen fas sit conjectandi periculum facere, ita fere scriptum fuisse dixerim: — ἐπειδή, ὡς ἀφ' ὧν ἀπ' ἀρχῆς ἐπακηκῶς εἰμι ἐπίσταμαι, μηθὲν ἕτερόν σοι πρόκειται, ἢ πάση μηχανῇ τὸν δημιουργὸν αὐτὸν δεῖξαι μόνον ἄμειπτον εἶναι Θεόν, καὶ συννοῶ σε τοσοῦτον πόθον ἔχοντα τοῦ προαίρεσιν δισχυρί-

ζισθαι vel τοσοῦτον τοῦ προαιρεσιν διισχυρίζεσθαι πόσον ἔχοντα, ὡς cett. Censeo autem verba *συννωῖ σε et προαιρεσιν*, quae codicis C scriptura procul dubio magis genuina est quam codicis O lectio *προαιρέσεως* a Dresselio reposita, vel *διισχυρίζεσθαι* eam ob causam non esse iusta sede collocata, quod in libro manuscripto, ex quo uterque Homiliarum codex ductus est, utpote a librario ommissa, in margine posita essent.

P. 372, 2 probanda erat codicis C lectio *εἰ* — *ὁμολογήσεις*. — V. 7 sq. ante vocabulum *πῶς* punctum minus ponendum erat; neque liquet, cur spreta sit codicis O scriptura: *στήκει*. — V. 14 ex iis quae adnot. 9 scripta sunt conjicias fere, in codice O exaratum esse: *λόγον ὑπέσχετο*, atque hoc probatum a Dresselio. At apographum Dresselii praebet: *εἰπεῖν ὑπέσχετο*. Legendumne: *εἰπὼν ἐπέσχε τοῖς ἀσεβοῦσιν*, „locutus invectus est in impios“?

P. 373, 8 quae edita sunt, in iis vereor ut jam liceat acquiescere. An sufficere reposuisse: *πιστεύοντες ἔσμεν*?

P. 374, 4 sq. Dresselius non recepit codicis O scripturas: *γεννητόν, ἀγέννητον, γεννητός*, p. 378, 3 probavit codicis C lectionem *γεννητός*. Contra p. 381, 3 et 4 reposuit: *ἀγέννητον*, p. 387, 8 assumpsit codicis O scripturam: *γεννητόν*. Postremo loco unice aptum dicas *γεννητόν*, nam non solum paullo supra v. 3, 5 sq., 8 positum est verbum *γένεσθαι*, sed v. 8 *γεννητός ὑπάρχων* etiam oppositus est τῷ *ἀεί*. Cfr. p. 157, 15 sq. et quae adnotavit G. Dindorfius in *Thes. Stephan.* ed. Paris. Vol. II, p. 567, s. v. *Γενητός*. De reliquis locis adstipulor Dresselio, etiam de primo, quum praesertim p. 378, 3 codicis O scriptura *γεγεννητός* propius accedere videatur ad *γεννητός* quam ad *γεννητός*. — V. 9 ἢ, quod est ante τῶν *πρός τι ἔστιν*, a me de conjectura additum est; cfr. p. 378, 8. — V. 12 notandum, quod libri porrigunt: *ἐκάστην οὖν ὀδεύσαι δεῖ*, quum paullo supra, v. 10, praebent: *μιᾶ τινι ὀδεύουσιν*, et p. 375, 16 sq.: *πάσαις ὁδοῖς συνοδεύων*. — V. 18 sic interpungendum erat: *ἢ γάρ; πῶς σοι δοκεῖ;* De dictione: *ἢ γάρ;* significante: „nonne?“ cfr. Heindorf. ad Platon. *Phaedr.* p. 226 D et *Gorg.* p. 468 D. — V. 15 *ποιητὴν ποιήσαντα* quum simul posita vix sint ferenda, fieri potest ut posterius delendum sit, non prius, quod in codice C alteri perperam videtur substitutum esse.

P. 375, 1 sqq. quae verba reperiuntur: — *οὐδ' ἐν τούτῳ ὁ δημιουργὸς μεμπτός, ἢ μὴ τῶν ὄλων ἔστιν ὁ κρείττων, εἰ καὶ ἀνάρχῳ ἀρχὴ τέλος ἐπιθεῖναι διὰ τὸ μὴ φύσεως ἔχειν οὐ δεδύνηται, ἢ δυνατόν ὦν οὐκ ἀναίρει αὐτόν, ἀδικὸν κρίνας ἀρχὴν μὴ εἰληφότι τέλος ἐπιθεῖναι, καὶ κακῷ πεφυκότι συγγνώμην*, — ea pluribus haud dubie mendis laborant. Et primum quidem non liquet, necessarium esse ut Schwegleri conjectura *ἢ μὴ* substituatur in locum scripturae codicis O: *ἐπεὶ*, quae subest etiam vocabulo *ἐπὶ*, quod codex C praebet. Deinde vel per se offendit locutio *ἀνάρχῳ ἀρχῇ*. Sufficit solum vocabulum *ἀνάρχῳ*. Accedit, quod sequens *αὐτόν* non habet quo referatur, si *ἀνάρχῳ ἀρχῇ* legitur, hic vero scrupulus remotus erit, si *ἀρχῇ* abest. Videtur igitur hoc vocabulum mutandum esse in: *ἀρχῇν*, quod verbum cum sequente negatione *οὐ* constructum significat: „omnino non“. Porro ferri nequit dictio: *διὰ τὸ μὴ φύσεως ἔχειν*. Vocem *φύσεως* Dresselius recepit ex codice O. Olim legebatur *φύσιν* secundum codicem C. Non opinor, corruptam esse illam vocem; sed ea ut stare possit, necesse est positum fuisse statuatur tale quid, quale est: — *φύσεως ἰκανῶς ἔχειν*. Postremo ego quoque censeo, post *πεφυκότι* inserendum esse: *μὴ*, ut primus intellexit Cotelerius.

P. 376, 11 sqq. verba sic interpungenda erant, ut post *τί δέ* interrogationis signum poneretur, post *χρόνον* punctum. — V. 14 post *μακάριος* intercidisse videtur: *ὡς*.

P. 377, 2 scripserim: *τάχα δ' ἦ*. — V. 6 *με* secundum codicem O omitti debebat. — V. 15 sqq. etiam Dresselius non sanata reliquit verba: *ἐπεὶ ἐκ τῶν εἰκότων λαμβάνεται τοῦτο βεβαίως, ὁ μὲν δὲ Θεῷ τὸ εὐφημότερον πρέπει δοῦναι*. Quum codex O pro *ὁ μὲν* praebet: *τὸ μὲν*, conjiciat

aliquis scriptum fuisse: τὸ νοεῖν, ὅτι cett. Cfr. p. 379, 17, p. 381, 2, p. 403, 13.

P. 378, 3 sq. habemus locum, quod ego videam, pluribus mendis inquinatum huncce: Πλὴν, ὡς ἔφη, ὁ πονηρὸς εἶγε γενητός ἐστιν, ἢ ὡς ζῶον γεγέννηται, ἢ οὐσιωδῶς ὑπ' αὐτοῦ προβέβηται, ἢ ἔξω κέχραται, ἢ τῇ κράσει συμβέβηκεν αὐτοῦ ἢ προαίρεσις, ἢ ἴνευ κράσεως καὶ Θεοῦ βουλῆς συνέβη γενέσθαι ἔξ οὐκ ὄντων, ἢ ὑπὸ Θεοῦ ἐκ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς γέγονεν, ἢ ἐκτὸς ἦν Θεοῦ ἢ ὑλῆ ἄψυχος οὐσα ἢ ἔμψυχος ὄθεν γέγονεν, ἢ ἑαυτὸν δημιουργήσας, ἢ ὑπὸ Θεοῦ γεγονώς, ἢ τῶν πρὸς τί ἐστιν, ἢ αἰεὶ ἦν. Et primum quidem dubitaverim, num Dresselius jure scripserit: εἶγε γενητός, codicem O secutus, porrigentem: ἢ γεγενητός, quod mihi quidem potius corruptum videtur ex εἰ γενητός, quae codicis C scriptura est. — Deinde ambigere licet, utrum vera sit codicis O lectio γεγέννηται, an codicis C scriptura γεγένηται. Sic etiam infra p. 378, 14 et p. 379, 8, ubi rursus codex C habet γεγέννηται, cod. O γεγένηται, quod recepit Dresselius Cotelerii secutus iudicium. Equidem non dubito, quin γεγένηται aequè probum sit atque γεγέννηται. Illud autem per se mihi quidem majorem verisimilitudinis speciem habere videtur quam hoc. Neque omnino sibi constat codex O. Etenim, quamquam etiam p. 403, 16 habet: γεγέννηται, tamen p. 399, 21 porrigit: γεγένηται, quod a Dresselio injuria, ut opinor, mutatum est in γεγέννηται, cfr. e. gr. p. 53, 14 sq. Similiter non erat cur Dresselius p. 381, 12, codicis O scripturam γεγεννημένων posthaberet codicis C lectioni γεγεννημένων, quum praesertim p. 383, 12 uterque liber manuscriptus praebent: τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένων, quod intactum reliquit Dresselius, ut sano aequè ferendum est atque ὑπὸ τινος γίνεσθαι, quod paullo supra, p. 383, 5, legitur. — In verbis proxime sequentibus aliquid intercidisse manifestum est. Etenim et dicendum erat, a quonam Malus ut animal genitus esset, et demonstrant verba ὑπ' αὐτοῦ, praegressam esse personae alicujus mentionem. Scilicet addenda sunt verbis ὡς ζῶον γεγένηται verba ὑπὸ vel ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Confirmant hanc sententiam etiam quae paullo infra, v. 13 sq., leguntur verba huc spectantia: πρῶτον μὲν γὰρ ὁ πονηρὸς, εἰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ζῶον γεγένηται cett. Cfr. etiam verba Simonis, quae respicit Petrus, p. 374, 5 sqq. et p. 398, 14 posita. — Porro legendum censeo: καὶ ἔξω κέχραται, καὶ τῇ κράσει συμβέβηκεν αὐτοῦ ἢ προαίρεσις. Cfr. p. 374, 7, 382, 1 sq., 403, 11 sqq. — Ad verba: ἐκ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς (ὄντος) γέγονεν, quae genuina sunt, sed aliter capienda quam accepta sunt ab interprete, sic latina faciente: „a Deo nullo penitus modo factus est“, conferendum, quod Philoponus, Aristotelis interpres, ut in Thes. Stephan. ed. Paris. Vol. V, p. 2864, s. v. Οὐδαμῶς adnotatum reperio, inter ὑποθέσεις hanc ponit: Ἐκ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντος μηδὲν γίνεσθαι. — Denique corrupta videntur verba: ὑπὸ Θεοῦ γεγονώς, de quibus infra disputabitur ad p. 403, 15 sqq. — V. 12 sq. Dresselio recipienda erat codicis O scriptura: ὑπέσχου. Aoristo uti solet hic scriptor. Attamen infra p. 395, 1 sq. postquam posuit: ὑπέσχου, orationis variandae causa adhibuit perfectum ὑπέσχησαι. — V. 14 inter Θεοῦ et ζῶον excidit ὡς, cfr. v. 3, p. 374, 6, 398, 14. Subinde scribendum erat: τῆς αὐτῆς τῷ προβάλλοντι κακίας τυγχάνει, ut linguae usui satisfaceret. At hac correctione minime jam perfecta loci emendatio. Quis non offendat in voce κακίας? Praeterea displicet participium praesentis προβάλλον, expectabas aoristi participium. Genuina scriptura exstat loco, qui est p. 399, 2, ad hunc, de quo agimus, referendo, ubi haec reperiuntur verba: — ὁ πονηρὸς, εἰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, ἀκολούθως τῆς αὐτῆς τῷ προβαλόντι τυγχάνει οὐσίας. Cfr. etiam p. 379, 9.

P. 379, 1 procul dubio vera est Cotelerii conjectura (in quam ego quoque incidi), post ἀγαθούς inserendum esse censentis: τε καὶ καχούς. (In Dresselii editione adnotationis signum ad vocabulum ἀγαθούς, quod est v. 1, pertinens perperam ad v. 2, ubi idem vocabulum legitur, appositum est). Praeterea pro προβάλλοντας scribendum videtur: προβαλόντας, ut v. 2 et paullo supra p. 378, 16 et 17 positum est aut aoristi aut perfecti parti-

cipium. — V. 8 legendum arbitror: *Αὐτίκα γοῦν σὺ τὴν ἀρχὴν ἔλεγες· εἰ ἐκ Θεοῦ ὁ πονηρὸς γεγέννηται, τῆς αὐτῆς αὐτῷ ὧν οὐσίας καὶ Θεὸς πονηρὸς ἐστίν.* — V. 12 tentaverit aliquis: τὸ γεγεννησθαι ἐκ Θεοῦ, quo de cfr. v. 8. At potius scriptum fuisse: τὸ γεννησθαι Θεόν, verisimile reddit locus, qui est p. 400, 5.

P. 380, 6 nescio an pro ἀνθρώπῳ scribendum sit: ἀνθρώποις. Etenim plurali ἀνθρώποι hic scriptor constanter usus est tam hoc capite quam eo, quod praegreditur. — V. 13 Dresselio non erat repudiandus ordo verborum, quem praebet codex O, quum praesertim etiam paullo ante, v. 9 sq., in utroque codice reperiat *τῶν προσόντων ἀνθρώποις τὰ κρείττονα*. Paullo infra, v. 17 sq., sane uterque liber mscr. praebet: τὰ ἀνθρώποις πρόσοντα et τῶν ἀνθρώποις προσόντων.

P. 381, 2 sq. extrema Simonis verba secundum codicem C et Schweglerum sic repraesentavit Dresselius: *ὅτι τὸν πονηρὸν ἕτερα τις ἐγέννησεν ἀρχή, ἢ ἄρ' ἀγέννητόν ἐστιν*, satis habens adnotasse, Schweglerum pro ἀγέννητον malle: ἀγέννητός. Profecto neutrum ἀγέννητον in illo enuntiato ferri nullo pacto potest. At quaeritur, num emendandi via, quam Schweglerus ingressus est, vera sit. Ego secus statuo. Quum enim Petrus ad illa Simonis verba ita respondent: *οὔτε ἕτερα τις δύναμις ἐγέννησε τὸν πονηρὸν, οὔτε ἀγέννητόν ἐστιν τὸ κακόν*, credat aliquis potius post verba ἀγέννητόν ἐστιν (vel ἐστι) excidisse: τὸ κακόν, idque eo magis, quod sequitur vox καὶ externa specie similis. Ceterum nescio an praeferenda sit codicis O scriptura: *εἰ ἄρα γεννητόν*, quum praesertim ἢ ἄρα vix ferri possit. In fine enuntiatii collocandum est signum interrogationis. — V. 8 codicis C scripturam *θερμοῦ τε* a Dresselio posthabitam lectioni codicis O *θερμοῦ λέγω*, ipse codex O praebet infra p. 398, 18. — V. 9 scriptum oportuit: *ταῦτα μὲν* secundum codicem O. Qua scriptura recepta, pro *ἔχει* reponendum erit: *ἔχε*. — V. 10 conjiciat aliquis ante *γενέσθαι* excidisse verbum finitum, quod appellant, tale, quale est *συνέβη*, cfr. p. 158, 4, 378, 5.

P. 382, 4 Dresselio recipienda erat codicis O lectio: *τὸν ἐκάστου τρόπον*, pro eo, quod est in cod. C: *τὰ ἕκαστα τῶν τρόπων*. — V. 9 sqq. editum est: *νῦν ἡμῖν ὁ λόγος πρόκειται δεῖξαι πῶς ἐγένετο ὁ πονηρὸς, εἴπερ γέγονεν, καὶ ὑπὸ τίνος· τὸ δὲ εἰ ἀμείπτως, ὁπόταν διεξιῶ τὸν νῦν ἡμῖν προκειμένον λόγον· τότε τὸ πῶς καὶ διὰ τί ἐγένετο δεῖξω, καὶ ὅτι ἀμείπτος ὁ πεποιημένος πληρογορήσω*. Esse autem haec verba mendis referta, facile elucet. Ego scribendum censeo: *νῦν — ὑπὸ τίνος καὶ διὰ τί. τὸ δὲ εἰ ἀμείπτος, ὁπόταν, διεξιῶν τὸν — λόγον, τὸ τε πῶς καὶ ὑπὸ τίνος καὶ διὰ τί cett.* *Διεξιῶν* proxime accedit ad *διεξιῶ*, quae est codicis O scriptura, injuria posthabita a Dresselio ineptae codicis C lectioni *διεξιῶ*. Quae suppleri, a sententia postulantur et posita sunt etiam p. 373, 5 et 14. Ceterum paullo supra, p. 381, 4 sq. Petrus ipse haec posuerat verba: *νῦν γὰρ ἀποδείξαι μοι πρόκειται, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ὑπεσχόμην, ὅτι κατὰ πάντα τρόπον ὁ Θεὸς ἀμείπτος ἐστίν.*

P. 383, 1 ante *μήπως* aliquid excidit. — V. 8 post *βουλήμασιν* interrogationis signum locandum erat. — V. 15 sic interpungendum: *τί δέ; καὶ οἱ δαίμονες cett.*

P. 384, 6 crediderim, excidisse: *ὡς*, ante *ἔμψυχος*. — V. 8 sic interpungenda sunt verba: *τί δέ, εἰ cett.* — V. 15 Dresselius edidit: *ἄπερ τὰ [νῦν χα] λεπὰ οὐκ ἂν ἦν*. Sed quum in codice scriptum reperiat: — *λεπὸν*, equidem suaserim ut intactum relinquatur neutrum singulare *χαλεπὸν*, neque enim minus ferendum esse videtur *ἄπερ χαλεπὸν οὐκ ἂν ἦν*, quam id quod infra p. 387, 14 legitur: *ἢ πλεονεξία κακόν*. — V. 17 apographum Dresselianum praebat: *οὐχ'*, ut passim, non constanter, etiam infra et supra.

P. 385, 6 Dresselium genuinam hujus scriptoris manum non praestitisse certum est. Vellem intactam reliquisset codicis scripturam: *ἢ καὶ*. — V. 9 sq. qui legitur locus, et ipse corruptus, sine ulla literarum mutatione sic restituendus est: *περὶ πονηροῦ τί ἔτι ἔχω ἕτερον λέγειν, ἢ ὅτι cett.* Cfr. p. 381, 1 sq.: *οἰκοῦν — τοῦ λοιποῦ τί ἐστι νοεῖν, ἢ ὅτι cett.* — V. 16 notanda est

dictio: *χαίρειν ἐπ' ὀλέθρου*. P. 398, 10 scriptum reperitur: *ἐπὶ κακώσει χαίρειν*, ut postulat linguae usus. — V. 18 sq. sermo est de Malo his verbis: — *καὶ διὰ τί ἀρχὴ τετίμηται; ὁ τιμήσας, δι' οὗ τετίμηκεν, ὡς κακοῖς χαίρων φαίνεται*. Dresselius pro *δι' οὗ* legendum esse existimat: *δι' ὃν*. At haec correctio procul dubio non est admittenda. Equidem nescio an *δι' οὗ* servandum sit ita acceptum: „per eum, quem honoravit.“ Facile alicui in mentem veniat: *διότι*. Sed id mihi quidem non omnino placet. Praeterea in initio posterioris enuntiati desideratur vocabulum graecum ea notione praeditum, qua „nimirum“, quod posuit Dresselius in interpretatione latina.

P. 386, 2 sq. scribendumne: *εὐ δέ, ὅτι* cett. pro *εἰ δέ ὅτι*, ita ut verba *εὐ δέ* construenda sint cum verbis: *τὸ χρήσιμον ὁ τιμήσας προεΐδεν?* — V. 5 verba: *μήτι ἀεὶ ὦν καὶ οὕτως ἀναιρεῖται τὰ τῆς μοναρχίας*, aperto vitio inquinata sunt. Scripserim: *μὴ τοίνυν καὶ οὕτως* cett. Quae proxime sequuntur v. 6 sic interpungenda sunt: *συναρχούσης καὶ ἑτέρας, τῆς κατὰ τὴν ὕλην, δυνάμεως;* — V. 10 dubito an verba, quae de conjectura addidit Dresselius, apta non sint. Cum verbis: *ὅτι δὲ οὐκ εἰσὶν ἰσοδύναμοι φανονται*, cfr. Epist. I. Johann. II, 19: *ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν*, ubi *φανερώθη* ὅτι idem est atque: *φανερόν ἦν ὅτι ἐγώ* cett. — V. 12 vide an codicis scriptura sana sit et sic interpungenda: *καὶ μήτι γε ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ἀεὶ ἦν, οὐσία οὐσα, οὐχ ὕλη ὡς Θεοῦ ταμεῖον*. Porro particula *ὅτι*, quam de suo addidit Dresselius, haudquaquam omnino opus videtur. Denique quae proxime sequitur lacuna, eam non dubito quin perperam expleverit Dresselius vocabulum *ταμεῖον* inserendo. Excidit forsitan: *ποτε*. Cfr. p. 157, 5. — V. 14 quum codex O praebet *μο* sine accentu, lacuna, quae sequitur, sic erat explenda ut scriberetur: *μονάρχης*. Vidit hoc etiam Uhlhornius l. c. p. 180, adn. 40. Patrocinantur nostrae sententiae praeterea quae proxime antegrediuntur verba: *ἀλλὰ ἀεὶ ἦν ὁ μόνος ἄρχων*. Paullo infra scribendum: *λέγοιτο τοῦ ὄντος*. — V. 15 sqq. sic interpungendum et corrigendum censeo: *τί οὖν, εἰ ἑαυτὸν ἐποίησεν ὁ πονηρός; καὶ οὕτως ἀγαθὸς ὁ θεός, ὅτι, εἰδὼς αὐτὸν ἐπὶ καιρῷ ἐσόμενον, γινόμενον αὐτὸν οὐκ ἀνεῖλεν, ὅτε ὡς ἀτελὴς ἀναιρεθῆναι δυνατός ἦν;* Quum Dresselius prima verba tali modo latina fecerit: „Quid, si semet ipse creaverit Malus“, dubitet aliquis, an id ipsum prae oculis habuerit, quod ego proposui; sed res minime certa est. Ne quis vocabulum *αὐτὸν* altero loco positum existimet mutandum esse, offendens scilicet in abundantia orationis, relego ad librum Vigeri de Idiotism. p. 171 adn. edit. IV. Cfr. etiam p. 418, 21 sq. Vocabulum *ἀτελὴς* significare „nondum finitus, absolutus“ non opus esset monere, nisi Dresselius interpretatus esset „non initiatus“. — V. 18 non dubito quin delenda sint verba: *καὶ διὰ ταῦτα τέλειος*.

P. 387, 3 sq. quae sunt verba: *καὶ γὰρ κατ' ὀλίγον γινόμενον αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν ὑπ' αὐτοῦ προαιρέσει ἀνελεῖν ἠδύνατο*, sic interpretatur Dresselius: „neque enim eum paulo ante genitum ut inimicum e consilio ipse extinguere potuit“. Credas fere, eum in codice scriptum repperisse: *ἀνελεῖν οὐχ ἠδύνατο*. At quovis pignore contenderim, non ita esse. Verba *κατ' ὀλίγον γινόμενον* significant „paullatim, sensim nascenti“. Negat Petrus quum iis utitur, id quod posuerat Simon, *ἐξαιωνης συμβεβηκέναι* Malum. Dictio *ὑπ' αὐτοῦ προαιρέσει* quid sibi velit, plane est obscurum. Neque enim ferenda est Dresselii interpretatio: „e consilio ipse“. Non dubito quin verba corrupta sint. Conjicio autem scriptum fuisse: *ὑπάρχοντα* vel *ὑπαντῶντα* αὐτοῦ προαιρέσει. — V. 5 ego scripserim: *οὐκ ἂν συνεχώρει*. Subinde typothetae errore post *πρὸς* intercudit: *τὸ*. — V. 7 sq. inepte editum est: *καὶ τέλειος οὔτε ἐξ οὐκ ὄντων γενέσθαι τι οὐσίαν ἔχειν δύναται*. — V. 10sq. deprehendimus verba haecce, multifariam corrupta: *καὶ οὕτως πονηρὸν οὐκ ἔστι κακὸν μόνον ὡς ὕδωρ πυρὶ, ἀγαθὸν δὲ τῇ εὐκαίρως διψώσῃ γῆ*. Ac primum quidem nescio an praestet inter *οὕτως* et *πονηρὸν* inserere *τὸ*, quod facile intercideret potuit. Deinde non dubito, quin erraverit Dresselius, quum sibi persuasit, intercidissee negationem *οὐκ*. Aut omnia me fallunt aut sequentia verba in hanc fere speciem sunt

refringenda: *πονηρόν ἐστὶ τι μέσον, ὡς ὕδωρ κακὸν μὲν πυρὶ* cett. Vocabulum μέσον significat „rem mediam, indifferentem“. Gellius Noct. Att. II, 7, 18: „Quae in medio sunt, a Graecis tum ἀδιάφορα tum μέσα appellantur“. Denique pro *εὐκαίρως*, quod prorsus ineptum, legendum: *ἀκαίρως* „intempestive“. — V. 18sq. sequitur locus procul dubio corruptus, sed ad sanandum tam difficilis, ut ego manus esse abstinendas censeam.

P. 888, 6sq. Dresselius scripsit: *ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν ἀναλρεῖσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν κολαζομένας διαμένειν, τοῦτο ὄντως εἶναι χαλεπὸν δικαίως τῶν κακῶς προδιωρισμένων ὀρθῶς ἔχειν εἰποι τις*, pro eo, quod codex O praebet: *δικαίως τὸν κακῶς προδιωρισμένον ὀρθῶς ἔχειν εἰπόντος*. Fieri potest, ut *εἰποι τις* genuina sit scriptoris manus. Sed addendum erat *ἄν*, ut etiam supra p. 887, 9 scriptum legitur: *ἄν εἰποι τις*. Vel sic tamen emendatio minime perfecta censenda erit. Probabile est, plura verba excidisse post *χαλεπὸν*. — Quae sequuntur verba, v. 10sq., sic corrigenda: *οὐ ἐνεκεν παραιτεῖσθαι χρή, ὡς ἔφη, βραχείας χάριν ἡδονῆς ἄλλον ἀδικεῖν* (codex O: *ἄδικον*) *πρὸς τὸ μὴ αὐτὸν τινα ὀλίγης χάριν ἡδονῆς αἰδέσθαι περιβαλεῖν κολάσει*, „quapropter vitandum est, propter brevem voluptatem alium afficere injuria, ne quis sibimet ipsi propter parvam laetitiam sempiternam contrahat poenam“. Necessarium est autem, ex nostro sensu, ut pro *αὐτόν*, quae codicis O est lectio, reponatur *αὐτόν*. — Videtur hic locus idoneus esse, quo agamus de usu formarum *αὐτοῦ* et *αὐτοῦ* apud hunc scriptorem obvio. Monuerunt jam Buttmannus in Excurs. X ad Demosthenis Orat. in Mid., p. 140sq., et Fritzsche in Exc. V ad Quat. N. T. Evang. T. I, p. 858sq., quantis difficultatibus impeditae essent hoc genus disquisitiones et quam parum liceret ubique pronuntiare inter formam reflexivam et simplicem. Nonnumquam variant libri manuscripti. P. 88, 7sq. tanquam ex utroque Homiliarum codice editum est: *ὁ δὲ μετὰ τὴν πεῦσιν τὸν ἐμποδισθέντα ἀναλαβὼν λόγον — τὸν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς προκείμενον ἀνελάμβανε λόγον*. At utraque Epitome C. X praebet: *αὐτῷ*, quod non sane minus aptum. P. 46, 6 uterque Hom. codex habet: *αὐτῆς*, pro quo Schweglerus reposuit: *αὐτῆς*. Et revera Epit. alt. C. XXI porrigit: *ἐαυτῆς*. P. 99, 9 *ἐαυτόν* reperitur in cod. O, at in cod. C: *αὐτόν*. Prius illud, quod invenitur etiam in utr. Epit. C. XXXVII, quin recte receptum sit a Dresselio, dubitari nequit. Difficilius iudicium est p. 99, 10, ubi uterque Homil. codex praebet: *ἐκβάλλωμεν αὐτόν, μήπως ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἄψηται*, at utraque Epit. C. c. habet: *αὐτοῦ*, atque hoc ipsum invenitur loco, ad quem respicitur, qui est Genes. III, 22. Similis discrepantia reperitur locis, qui sunt p. 128, 8, ubi Homiliae et Epit. prior C. LI praebent: *ὁ Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δῆσας καθείρξεν*, sed in Epit. alt. C. LI reperitur: *αὐτοῦ*, et p. 129, 13 ubi Homiliae habent *εἰς τὸν αὐτῶν συμφ. νοῦν*, at Epit. alt. l. c. porrigit: *τὸν αὐτῶν σ. ν.* Plura similia exempla reperiuntur p. 102, 1, 4, 6 et in Epit. utr. C. XL. In Homiliis est: *τῷ κτίσαντι αὐτόν — ἐπιθεὶς, τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ — ἐπέθηκεν, ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ*, at Epitomae praebent pronomem simplex. Atque ipsae Homiliae v. 2 habent: *προέγνω τὸν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μέλλοντα ἀπατᾶν ὄφιν*. Quo loco Schweglerus reponi jussit: *αὐτοῦ*. Mihi contra potius in verbis proxime antegressis v. 1 *αὐτόν* mutandum videtur in *αὐτόν*. Reliquos Homiliarum locos censeo intactos esse relinquendos. Amat enim hic scriptor in ejusmodi dictionibus adhibere pronomem reflexivum, neque id ibi solummodo, ubi vis est in pronomine, qualibus locis vel flagitari *αὐτοῦ* cett. Augustus Matthiae censebat ad Eurip. T. VII, p. 508. Sic, ut hic paucis tantum exemplis defungar, legitur p. 58, 8: *πατὴρ τὰ αὐτοῦ τέκνα*, p. 151, 1 sq. *Κρόνος τὰ αὐτοῦ τέκνα κατέπιεν καὶ Ζεὺς τὴν αὐτοῦ θυγατέρα*, 11: *γηροτροφεῖν τὸν αὐτοῦ πατέρα*, 15sq.: *χρῆ τοὺς γονεῖς — τοὺς αὐτῶν παῖδας προπαιδεύειν*. P. 177, 4 nollem Dresselius codicis O scripturam *ἐαυτοῦ* posthabuisset cod. C lectioni *αὐτοῦ*. P. 190, 4, ubi cod. O habet *ἐαυτοῦς*, cod. C autem: *αὐτοῦς*, procul dubio prior scriptura recte praelata est alteri. P. 202, 9 codicis O lectio *αὐτοῖς* jure cessit codicis C scripturae *ἐαυτοῖς*, nisi quis ab eo, qui potissimum codicem O sequi apud animum suum constituerit, postulat, ut

reponat: αὐτοῖς. P. 204, 3 sq. editum est ex codice C: κάματος οὖν ἐστὶν ἐκάστῳ ἐννοηθῆναι τὴν τοῦ ἑαυτοῦ δαίμονος φυγὴν. At codex O pro ἑαυτοῦ porrigit: ἐν αὐτῷ, quam ego scripturam recipiendam esse arbitror, sed ita ut αὐτῷ mutatur in αὐτῷ. Cfr. p. 21, 15sq., 232, 15sq.: δταν πάντες τὴν αὐτῶν πρὸς αὐτὸν δεξῶσι προαίρεσιν. P. 227, 6 manifestus est error codicis C, exhibentis: ἑαυτοῦς. Genuinam scripturam αὐτοῦς, quam Schweglerus conjectura assecutus erat, praebet codex O. P. 244, 3sq. nobis quoque codicis O scripturam αὐτοῦς veriore[m] videri codicis C lectione ἑαυτοῦς, supra p. 285 significavimus. P. 251, 8 neque codicis C scripturam τὰ καθ' αὐτῶν neque codicis O lectionem τὰ κατ' αὐτὸν genuinam hujus scriptoris manum praestare, supra p. 288 disputavimus. P. 256, 17sq. uterque Homil. codex habet: ἐγὼ Κλήμης μεγάλως ἔχαιρον, ὅτι σὺν αὐτῷ με ἐκέλευσεν εἶναι, et utraque Epitome C. LXXII: σὺν αὐτῷ. Illud ego praeferendum duco. Cfr. quae paullo infra adnotabuntur ad p. 221, 5sq. P. 261, 6 secundum utrumque Homil. codicem scriptum reperitur: ὁ πατὴρ ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας χρήματα τοῖς αὐτοῦ. In Epit. prior. C. LXXVII recepta est nonnullorum codicum scriptura: τοῖς ἑαυτοῦ. Alii tamen libri mscr. porrigunt: τοῖς αὐτοῦ. Hoc idem invenitur in codicibus Epit. alter. C. LXXVII, ubi repositum mireris a Dresselio, qui adnot. 3 ad Epit. prior. C. LXXVI in verbis: ὁθεν τῷ ἐμῷ πατρὶ ὡς καὶ συντρόφῳ αὐτοῦ Καίσαρ γυναῖκα συγγενῆ συνηρόσατο, pro αὐτοῦ reducendum esse αὐτοῦ judicasset. At vel illo loco ferri potest αὐτοῦ, aequae atque in utr. Epit. C. LXXXIX init. αὐτῆς, quamquam adstipulamur Dresselio, quod in Epit. altera ἑαυτῆς edidit, sed non item, quod in Epit. priore αὐτοῖς intactum reliquit, ut neque Homiliarum locum tentandum esse arbitramur. P. 268, 9 uterque Homil. codex praebet: — ἐφη, αὐτὴν μὲν Ἐφεσίαν εἶναι, τὸν δὲ ἄνδρα Σικελόν. Id ipsum habet Ep. alt. C. LXXXVII. At in Epit. prior. C. LXXXVII invenitur: αὐτὴν. An primitus scriptum erat: ἐφη αὐτὴ μὲν Ἐφεσία εἶναι, cett.? P. 271, 8 sqq. uterque Homil. codex praebet: ὅτι εἴ τις βούλεται ταῦτα ἀκριβῶς μαθεῖν, εἰς Ἀντιόχειαν — ἐλθὼν τὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν μανθανέτω, sed in Epit. alt. C. XCII reperitur: αὐτοῦ. Cum illo cfr. e. gr. p. 204, 4sq.: ὅπως τις τῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἀμελήσῃ, cum hoc locum, qui est p. 247, 14sqq., infra tractandum. P. 274, 10sq. legitur in utroque Homil. codice: ὁ Θεὸς — τὸν τε ἥλιον καὶ τοὺς ὑέτους αὐτοῦ παρέχων. Contra in utr. Epit. C. XCIV scriptum reperitur: αὐτοῦ, quod habetur etiam in Evang. Matth. V, 45. At constant sibi Homiliarum libri mscr., etiam supra p. 237, 11sqq. praebentes: οὐκ ἂν οὔτε (sic scribendum pro: οὐδέ) τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνέτελλεν ἐπὶ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς, οὔτε τὸν ὑέτον αὐτοῦ ἔφερεν ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. P. 279, 6sq. Homil. codices porrigunt: καὶ ὡς θέλει — τὰ ἁμαρτήματα αὐτῷ συγχωρεῖσθαι. At Epit. alt. C. XCVI habet: αὐτῷ, quod equidem corrigendum censeo. Cfr. e. gr. p. 231, 18: πάντα ὅσα ἑαυτῷ τις θέλει καλᾶ, cett. P. 280, 17 uterque Homil. codex exhibet: ὁ Κλήμης μετὰ τῆς αὐτοῦ μητρὸς M. καὶ τῆς ἐμῆς γυναικὸς cett. In Epit. prior. C. XCVIII est ἑαυτοῦ. At Epit. alt. C. CXVIII praebet: αὐτοῦ, quod minus placet. P. 282, 17 recte ex codice O receptum est: ἑαυτοῦς h. e. ἡμᾶς αὐτοῦς pro codicis C lectione αὐτοῦς. P. 299, 9sq. in utroque Homil. codice et in Epit. alt. C. CXIII invenitur: αὐτοὶ τε ποιεῖν δύνανται, τῇ καθόλου αὐτῶν ὑποχέμενοι γενέσει. Contra Epit. prior. C. CXIII habet: αὐτῶν, quod non sane deterius. P. 302, 4 variat quidem utriusque codicis scriptura, sed eodem redit, quum codex C habeat: παρ' αὐτῷ, codex O: παρ' ἑαυτῷ. P. 310, 5sq. codices Homil. et Epit. prior. C. CXXV porrigunt: δίκαιον ἔφασκεν εἶναι καὶ τῷ τύπτοντι αὐτοῦ τὴν σιαγόνα παρατιθέναι καὶ τὴν ἑτέραν, καὶ τῷ αἵροντι αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον προσδιδόναι καὶ τὸ μαφόριον. At in Epit. alter. C. CXXV non falso bis scriptum invenitur: αὐτοῦ. P. 327, 17sqq. in verbis: ὁ κύριος — ἑαυτὸν θεὸν εἶναι ἀνηγόρευσεν, recte codicis O scriptura ἑαυτὸν praelata est codicis C lectioni αὐτὸν, quae mutanda est in αὐτόν. P. 374, 11 quod pro αὐτῶν in codice O reperitur: αὐτῶν, manifestus est error librarii. Denique seorsim commemorandum est, p. 220, 5 codicem O praebere: αὐτὴ καθ'

αὐτήν, at codicem C: αὐτὴ κατ' αὐτήν. Illud repositum est a Dresselio. Sed hoc oportuit receptum; cfr. adn. ad p. 398, 18sq. et ad p. 406, 9sq. — Multo saepius libri manuscripti consentiunt. Ridiculum esset, si quis hunc librorum consensum pro firmo argumento veritatis habere vellet. Immo plus semel peccatum esse a librariis, aut certum est aut veri saltem simile. At vel sic apparet, hunc scriptorem in usurpandis pronomibus αὐτοῦ et αὐτοῦ certam normam non esse secutum. Temerarie autem nobis quidem agere videbitur, qui codicum auctoritatem omnino nihili facere atque omnia inter se exaequare ausus fuerit. Recensebimus jam priore loco principalia, quae in Homiliis reperiuntur, exempla pronominis reflexivi ita usurpati, ut pronomen simplex aut potuisset adhiberi aut revera pro illo reponendum esse videri possit. P. 142, 4 positum est de Jove: ἀδελφὴν γὰρ αὐτοῦ Ἦραν οὐσαν γαμεῖ. Si abesset vocabulum οὐσαν, nemo unus offenderet in αὐτοῦ. At vel sic ego quidem hoc vocabulum tentare non ausim. De loco, qui est p. 144, 5sq., jam supra diximus p. 272. P. 184, 7sq. haec sunt verba: Οὐδὲ γὰρ Ἑβραῖοι Μωϋσεῖ πιστεύοντες καὶ τὰ δι' αὐτοῦ ῥηθέντα μὴ φυλάσσοντες σώζονται, ἐὰν μὴ τὰ ῥηθέντα αὐτοῖς φυλάξουσιν. P. 187, 8sq. legitur: τοῦ μόνου ἀγαθοῦ Θεοῦ τὰ πάντα — παραδειδοκίτος τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ γενομένῳ ἀνθρώπῳ. P. 206, 9sq. secundum libros mscr. editum: Ὡς γὰρ οἱ δεινοὶ ὄφεις τοῖς αὐτῶν πνεύμασι τοὺς στρούθους ἐπισπῶνται, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας τῆς αὐτῶν τραπέζης, διὰ γε τῶν βρωτῶν καὶ ποτῶν ἀνακραθέντες αὐτῶν τῷ νῷ, εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἐπισπῶνται βούλημα, μεταμορφοῦντες ἑκτούς κατ' ὄναρ cett. Expectabas, eum, qui posuisset: τοῖς αὐτῶν πνεύμασι, etiam positurum fuisse ne dicam: τῆς αὐτῶν τραπέζης, at tamen: εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν βούλημα. Jam sane fieri potest ut in his postremis verbis aliquid sit turbatum. Non tribuerim nimium ei, quod in codice O pro ἴδιον αὐτῶν invenitur: δι' αὐτῶν, at vero aegre desideratur objectum, quod vocant. Atqui aliquis conjiciat: εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν vel potius αὐτῶν αὐτοῦς ἐπισπῶνται βούλημα. Sed, ni fallor, probabilius erit: εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦς ἐπισπ. Ceterum per se non minus tolerandum esse τὸ ἴδιον αὐτῶν quam τὸ ἴδιον αὐτοῦ, vix est quod moneam. Loco Theognidia, qui est v. 489 sq., ubi libri mscr. variant et olim legebatur αὐτοῦ, Th. Bergkianus edidit: Νήπιος, δὲ τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῆσιν, τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. Quin ipse Homiliarum scriptor secundum cod. Op. 402, 15 sq. posuit: παλαίστας ἐπὶ τὴν ἴδιαν αὐτοῦ φύσιν βουληθεὶς ἐτράπη. P. 215, 5sq. scriptum invenitur: ἐξ ὑπερβαλλοῖσης αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας — τὸν αὐτοῦ ἐπέμψε προφήτην. P. 220, 9sq. codices praebent: ὁ Θεὸς ὀλοθρεύσει τοὺς μὴ θελήσαντας τὴν εἰς αὐτὸν θρησκείαν ἀναδέξασθαι. P. 227, 10: οὐ πεφροντίκασιν τῶν ζοῶντων αὐτῶν οἱ ἐν αὐτοῖς ὄντες θεοί. P. 220, 15 sq. in libris mscr. est: βίωσας χρόνον οὐκ ἔγνω τίς αὐτῷ τε καὶ τῶν αὐτῷ ἐπιχορηγηθεισῶν vel ἐπιχορηθεισῶν τροφῶν ὑπῆρξεν εὐεργέτης. Facile apparet, corrupta esse verba. Davisius scribendum censebat: καὶ τῶν αὐτοῦ. Nescio an praeter ea post haec verba exciderit tale quid, quale est: ἀπὸ τῶν, ita ut hanc fere sententiam habeamus: „per subministratos cibos“. Porro etiam αὐτῷ mutandum erit in αὐτῷ, aut pro αὐτοῦ reponendum: αὐτοῦ. P. 222, 11sq. editum est tanquam ex utroque codice: Αὐτίκα γοῦν τῶν Αἰγυπτίων ὑμῶν οἱ ἀρχηγέται — ὑπὸ κακῆς αὐτοῖς ἐνδομυχούσης ἐννοίας παση αὐτὸ ἀτιμίᾳ ὅσον τὸ κατ' αὐτοῦς ὑπέβαλον. At dubitet aliquis, an potius legendum sit: αὐτοῖς, quamquam similiter variatum est p. 206, 9sq. et aliis locis infra tractandis. P. 236, 11 sq. scriptum legitur: ὅσων ἀπολαύομεν ἀγαθῶν, τῷ αὐτοῦ ἐλέῳ εἰς τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν βιάζεται τὴν κτίσιν, ubi ferendum est etiam αὐτοῦ, aequae atque v. 18 αὐτῆς commutari poterat cum αὐτῆς. P. 241, 3 legitur: ὁ δὲ ὄντως ὢν τοῦ δοθέντος αὐτῷ νόμου ἐκτελεῖ τὰς πράξεις, et p. 244, 4 sq.: ἤϋχοντο ὑπὲρ τῶν τὰ κακὰ αὐτοῦς διαδεμένων, quae non sunt tentanda, quamquam differunt ab eo, quod est p. 244, 6 sq.: ἤϋχετο τῷ πατρὶ, τοῖς αὐτὸν ἀναιροῦσιν ἀρεθῆναι τὸ ἀμάρτημα. Contra p. 288, 9sq. in verbis: μηδ' οὐς ἀγαπῶσιν, λέγω δὴ γυναῖκας αὐτῶν —, πρὸς τοῦτο προτρέ-

πωγται, aliquis putet reponendum esse: αὐτῶν, at consensus utriusque Epit. C. CVII praebentis: ἐαυτῶν, fidem facit illud jam antiquitus fuisse positum. P. 378, 10sq. scriptum reperitur: ὁ δὲ Σίμων, συνελθὶς πρὸς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ εἶρηκεν. Is qui dixit est Petrus. Vesania autem, contra quam dixit, est ipsius Simonis. Contrario modo locutus est scriptor e. gr. p. 406, 18. — Nunc congeremus exempla pronomini simplicis adhibiti, ubi reflexivum aut reponendum est aut et ipsum usurpari poterat. Agmen ducunt verba p. 29, 15 posita, secundum scripturas supra p. 252 a nobis significatas: εἴαν τις αὐτοῦ vel αὐτῷ προκατορθώσῃ τὴν πολιτείαν, ubi rectius habebit pronomen reflexivum. Proxime sequuntur, quae sunt p. 84, 8: ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀκατάληπτον τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἔθετο. Consentit utraque Epit. C. XI. Tertium locum tenent verba p. 54, 7 repraesentata, de quibus diximus supra p. 257. P. 93, 17 et in utr. Epit. C. XXXIV scriptum invenitur: Στάς οὖν καὶ ἰδὼν — τὸν πάντα λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα. P. 109 11. uterque codex praebet: ὁ Θεὸς — θέλει — ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ οὐχ ὀλοκαυτώματα. P. 115, 2sq. receptum est ex codice O: ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς πρὸς σε ἀπειθείας τὸν κίνδυνον αὐτῶν μὴ ἀγνοῶσιν. P. 116, 17sq. in utroque codice scriptum est: ὡς γὰρ μοιχὸς ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος προφάσει τινὸς ἐαυτὸν ἀφώρισεν, καὶ τῷ πονηρῷ κατ' αὐτοῦ χώραν ἔδωκε. Similis est locus, qui est p. 372, 5sq.: ὁμολογεῖ ὁ διδάσκαλος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαλεχθέντα (τὸν πονηρὸν) πεπειρακέναι αὐτόν. P. 141, 6sq. est: ὁ Ζεὺς — εὐεργέτης πρὸς τεκνοποιίαν γενόηται (vid. quae adnotavimus supra p. 265), τὴν αὐτοῦ μίξιν ἀνθρώποις δωρούμενος. P. 155, 12sq.: Κρόνος — Πλούτωνα — κατέπειν, — δεδιώς, μήποτε τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτοῦ βρέφος, γενναιότερον αὐτοῦ γενομένον, ἀφέλῃται αὐτόν τῆς βασιλείας. P. 209, 2sq. legitur: πόσοι δὲ ἐπὶ μισθῷ ἐαυτοὺς ἐξέδωκαν, — καὶ οὕτως κηρύξαντες, αὐτῶν τὸ πάθος ἀντιπαθεία ἀποκατασταθέντες, κερηματοῖσθαι τὴν θεραπείαν λέγουσιν. P. 211, 8sq. in verbis: οὕτω καὶ τὸν Θεῷ προσφεύγοντα καὶ τὴν δικαίαν πίστιν ὡσπερ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ βαστάζοντα καρδίᾳ πάντα τὰ παθοποιᾶ πνεύματα τιμᾷ καὶ φεύγει, nescio an praestet: ἐν τῇ αὐτοῦ. P. 221, 5sq. libri mscr. porrigunt: ὄνπερ γὰρ τρόπον εἰς ἑστίν ὁ Καῖσαρ, ἔχει δὲ ὑπ' αὐτόν τοὺς διοικητάς cett., qui locus, ni fallor corruptus, comparandus est imprimis cum eo, qui est, p. 302, 4: τρίτον δὲ νεώτερον υἱὸν ἔχων ἔσχε παρ' ἐαυτῷ (sic cod. O) vel αὐτῷ (sic cod. C). P. 226, 11sq. rursus variatum est: πλην εἰ οὕτως ἔμπνοα ἦν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, ἀφ' ἐαυτῶν ἂν ἐκινεῖτο φωνὴν ἂν εἶχεν, τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀραχνην ἂν (hanc enim voculam inserendam esse arbitror) ἀπεισεῖτο. P. 247, 14sq. repositum est de conjectura: τούτῳ ὁ μήπω προσελθεῖν θέλων ἔτι τὸ τῆς λύσσης φέρει πνεῦμα, οὐ ἔνεκα ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σωτηρίᾳ ὑδατι ζῶντι προσελθεῖν οὐ θέλει. Uterque codex praebet: αὐτοῦ, quod cur mutetur caussa idonea non est. P. 270, 8sq.: uterque codex porrigit: καὶ ἅμα τῷ ἄψασθαί με τῆς χειρὸς αὐτῆς ὀλολύξασα αἰς μήτηρ μέγα — κατεφίλει με τὸν υἱὸν αὐτῆς vel τὸν αὐτῆς υἱόν. Etiam Epit. alt. C. XC habet: τὸν αὐτῆς υἱόν. In Epit. prior. C. XC perperam typis exaratum est: τὸν αὐτοῦ υἱόν. P. 271, 8 in codice O reperitur: ἡ δὲ ὅλον αὐτῆς τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀναγνωρισμοῦ συντόμως διηγῆσατο, cujus scripturae rationem habere debebat Dresselius, quum praesertim sequantur verba: καὶ οἱ ἀκούσαντες κατεπλάγησαν, quamvis codicis C lectio αὐτῇ inveniatur etiam in utr. Epit. C. XCI. P. 288, 4sq. habemus: ἡ ἀξίωσις αὐτῆς τοῦ συμβαπτισθῆναι αὐτῇ τὴν ξενοδόχον. Ex iis, quae sunt p. 389, huc pertinent verba posita de Deo v. 5: τῇ γὰρ αὐτοῦ μορφῇ ὡς ἐν μεγίστῃ σφραγίδι τὸν ἄνθρωπον διευτυπώσατο, et v. 12: τὴν γὰρ αὐτοῦ μορφὴν ἐκδικεῖ — ubi praestare arbitror pronomen reflexivum —, at non item verba, quae habentur v. 7sq., haecce: διὸ κρίνας εἶναι τὸ πᾶν αὐτόν, καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς ἀόρατος, ἡ δὲ αὐτοῦ εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος ὄρατός, ut censuisse videtur Dresselius, interpretatus: „Quare arbitratus se esse omnia, suique imaginem esse hominem“ cett. Non videtur dubitandum, quin verba postrema: αὐτὸς — ὄρατός, de sede sua mota sint. Probabile est autem, constructa fuisse cum antegresso verbo διευτυ-

πώστω. Contra verba: διὸ κρίνας — ἄνθρωπον construenda sunt cum verbis sequentibus: ὁ αὐτὸν σέβειν θέλων τὴν ὁρατὴν αὐτοῦ τιμῆ εἰκόνα, ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος. P. 362, 5 sq. fieri potest ut codicum scriptura: οὐδ' ὅτι ἑαυτὸν ἕκαστος ἐλθὼν, ἐφ' οἷς ἐποίησεν, ὡς αὐτὸς ὢν αὐθέντης, αὐτὸν ἠγγείλει in verbis ἑαυτὸν et αὐτὸν binarum recensio- num lectiones servaverit. Ergo alterutrum verbum delendum erit; et ex nostra quidem sententia alterum. De loco corrupto, qui est p. 387, 4 supra p. 814 diximus. Verba et ipsa depravata, quae sunt p. 393, 14, tractabimus infra p. 320. Ex iis, quae leguntur p. 402, praeter verba v. 15 sq. posita, quae jam paullo supra in censum vocavimus, huc pertinent v. 18 sq.: ὁ δὲ ἕτερόν τι γενέσθαι, δ, τι θέλει, μὴ θυάμενος, ὡς ὑποκείμενος τῇ αὐτοῦ φύσει, θνητός ἐστιν, ubi praestare censeo: αὐτοῦ, ut supra p. 299, 9 sq. De loco, qui est p. 403, 16 sq. agemus infra. P. 406, 18 editum est ex codice O: ἦκεν ὁ πατήρ αὐτόθεν, τὸν Πέτρον ἡμῖν περὶ αὐτοῦ διαλεγόμενον καταλαβὼν. Pronomen αὐτοῦ spectat ad patrem Clementis, non ad Petrum. Denique p. 415, 8 sq. codex O praebet: αὐτοῦ φαύστου παρακαλέσαντος αὐτόν (sc. τὸν Σίμωνα) ὅτι μὴ ἐθέλειν ὁρᾶν τοὺς αὐτοῦ υἱοὺς Ἰουδαίους γεγεννημένους, ubi vellem scriptum esset: αὐτοῦ, ne locus perperam accipi ita posset, quasi de filiis Simonis sermo esset. — Redeamus jam in ordinem, ea, quae ad p. 388 adnotanda restant, in medium prolaturi. V. 12 lacunam quae est inter ἐθεῖ et παρὰ, aliquis dicat explendam esse ita, ut inserantur verba: καὶ γὰρ. Si tamen aliquid dandum ei, quod, ut Dresselii verbis utamur, supra lacunam signa" apparent, potius scribatur oportet: ἦ οὐ, quo facto verba in interrogatione esse posita statuendum erit. — V. 13 quae reperitur lacuna procul dubio ita explenda est, ut scribatur: χαλεπώτατον ἀπαγορεύεται. — V. 19 sq. ita scriptum est, ex parte de conjectura: καὶ ἄλλοι σάρκας ἀνθρώπων ἐσθίουσιν, καὶ οὐ μυσάττονται· καὶ ἕτεροι τὰ κυνῶν καὶ ἄλλα ἄρρητα πρᾶσσουν. Codex O: καὶ ἕτεροι κυνῶν καὶ ἄλλοι ἄρρητα πρᾶσσουν. Non dubito, quin legendum sit: καὶ ἕτεροι κυνῶν· καὶ ἄλλοι ἄλλα ἄρρητα πρᾶσσουν. At verba καὶ ἕτεροι κυνῶν ex praegressis cogitatione supplendum: σάρκας ἐσθίουσιν. Scilicet secundum Sext. Empir. p. 184 Θρακῶν ξῖνοι κυνοφαγεῖν ἱστοροῦνται.

P. 389, 2 ne quis forte mendum latere existimet, moneo, verba sic esse construenda: αἰσθήσει ὑπὸ ἐθους ἐτραπέιση τοῦ κατὰ φύσιν, „e sensu qui more aliquo aversus est ab eo, quod naturae congruens est.“ — V. 4 verba: ὅτι — κλοπῇ οὐδεὶς ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κολάσει ἠδέται, significare non possunt: „quum poena ob furtum sibi inflictā nullus delectetur“. Omnino non liquet, quid sibi velit commemoratio furti, quum sermo sit de caede. Ergone posuerat sic scriptor: (ὅτι μηδεὶς —) καὶ κλοπῇ οὐδεὶς ἐπὶ cett.? Vocabulum κλοπῇ „caedem, stragem“ significat in ep. ad Hebraeos VII, 1. — Praeterea dignum est, ad quod quis animum advertat, verbum: αὐτοπαθεῖν paullo supra adhibitum. Est enim perrarum. — Sequuntur v. 4 sqq. verba corrupta: καὶ οὖν ἐνός οὐδέποτε ὁμολογουμένου εἶναι ἁμαρτήματα, ἐξ ἀνάγκης καὶ τρίτην κρίσιν πρὸς τὰ ἁμαρτήματα ὁρθῶς ἐστὶ προσδοκῆν. Tentavit locum jam Uhlhornius l. c. p. 199, adn. 70, verum ita, ut ferri non possint ipsius conjecturae. Nobis non tam verba οὖν ἐνός mendosa esse videntur quam vocabulum οὐδέποτε, pro quo reponendum proponimus: οὐδέποτε. Porro verba καὶ τρίτην, in quibus jure offendit Uhlhornius, mutanda censemus in: καὶ κάρτα τῆν. — V. 14 sqq. Dresselius codicis O scripturam recepit hancce: ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωσι τινες τῶν παρεστῶτων, ὅτι ἀδυνατῶ πρὸς τὰ ὑπὸ σοῦ φηθέντα ἀποκρίνασθαι (προφάσεως διαμνηχανῶμαι) ἐραῖ cett. Postrema verba sensu omnino cassa sunt. Scribendum: ὅτι, ἀδυνατῶν — ἀποκρίνασθαι, προφάσεις διαμνηχανῶμαι. Προφάσεις διαμνηχανῶμαι significat: „praetextus (ne loqui opus habeam) molior summo studio“. — V. 17 legendum: ἀρά γε. — V. 18 reponendum: οὐδὲ μὴν, quod ipsum legitur paullo infra, p. 390, 6. — V. 20 scriptum oportuit: ἐστι.

P. 390, 2 pro οὐτ' οὖν legendum: οὐκ οὖν. — V. 10 sqq. verba ita constituit Dresselius: ὅτι αὐτοῦ καὶ ἡ κράσις εὐκρατός ἐστιν, ἵνα μὴ δέξιας [φύη]

ὄρμας· ἔτι τε καὶ γνῶσις ἄπταιστος, ἵνα μὴ τι τῶν κακῶν ὡς ἀγαθὸν π[ικροποιού]ν] τε ἀλγῶν ἔσται, ἵνα μὴ θνητὸς ἦ. Equidem pro *γύη*, quo vocabulo Dresselius priorem lacunam explevit, scriptum fuisse conjicio: ὄρμα, quod facillime interciderere potuit ante ὄρμας. Platon Parmen. p. 135 D: καλὴ καὶ θεία ἡ ὄρμη, ἣν ὄρμας ἐπὶ τοὺς λόγους. Quae inde a verbis ἵνα μὴ τι leguntur, prorsus inepta sunt. Codex O praebet: ἀλγῶν. Locus sic restituendus erat: ἵνα μὴ τι τῶν κακῶν ὡς ἀγαθὸν π[αραδέχεται]: [οὔ]τε ἀλγῶν ἔσται cett. Ad verba οὔτε ἀλγῶν ἔσται ex antegressis repetendum: ὅτε. De sententia hujus enuntiati cfr. p. 389, 18 sqq. Num παραδέχεται genuina scriptoris manus sit, in medio relinquendum; at simile aliquod vocabulum lacuna haustum esse, certum videtur. Ceterum vide an pro ἔστιν, quod est post εὐκρατός, v. 11, scribendum sit: ἔσται, aequae atque paullo post legitur ἀλγῶν ἔσται. — V. 18 scr.: ἦ τε γὰρ. Τε γὰρ est „etenim“, ut p. 171, 16, p. 268, 19. Cfr. etiam p. 120, 14.

P. 391, 7 haud scio an pro ἄμετρον reponendum sit: ἀμέτρως, „immodice“. Cfr. p. 46, 2. Infra p. 399, 15 sq. est: παρὰ τὸ μέτρον ἐξελεῖν. — V. 8 secundum codicem O scriptum erat: καταξίαν, contra quam p. 93, 2, 126, 16, 127, 2, 132, 7, 339, 11, 354, 9 factum est, ubi eadem in illo codice scriptura reperitur. Similis vero inconstantiae exempla reperiuntur etiam alibi. Sic p. 280, 6 editum: καταρχάς, contra p. 385, 8 et p. 392, 8: κατ' ἀρχάς, p. 119, 4 et p. 296, 10: καθημέραν secundum codicem O, ubi cod. C praebet: καθ' ἡμέραν, at p. 284, 5 καθ' ἡμέραν ex cod. C, quamquam cod. O habet: καθημέραν. — V. 9 scribendum: ἐπὶ τῷ θανάτῳ pro ἐπὶ τε θ. — V. 11 pro εἰμεν legendum censeo: ἡμεν.

P. 392, 5 forsitan legendum: ἐκτότε οἱ κατὰ διαδοχὴν υἱοὶ. Subinde non recte Dresselius lacunam explevit eo quod inseruit voculam: ὡς. Videtur autem statuuisse, verbum δεῖν positum esse pro δέον. Equidem conjecerim, interciderisse vocabulum tale, quale est: τότε, vel: ποτέ. Cfr. verba, quae sunt v. 11 sq., de quibus paullo infra sermo erit. Dictio τότε vel ποτέ μὴ δεῖν pendebat ex verbo ἀγνοίας. — V. 6 sqq. a Dresselio verba ita sunt restituta: ὅθεν καὶ [διδάσκα]λος ἡμῶν περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς πηροῦ καὶ ἀναβλήφαντος παρ' αὐτοῦ ἐξετάζων ἐρωτήσασιν], εἰ οὗτος ἡμαρτεν ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ, ἀπεκρίνατο. Rectissime scripturas codicis O ἐν et ἐγεννήθη mutavit in εἰ et γεννηθῆ. De iis vero, quae praestitit ad lacunas explendas, secus statuendum. Pro διδάσκαλος reponendum videtur: ὁ διδάσκαλος. Ἐξετάζων omnino caret sensu. Non dubito, quin scriptum fuerit: ἐξετάζουσιν vel ἐξετάσασιν ἡμῶν. Similiter locum expedivit G. Volkmar in Annal. theol. Tubingens. 1854, Fasc. III, p. 449. — V. 11 sq. haec leguntur: καὶ ἀληθῶς ἀγνοίας αἰτία τὰ τοιαῦτα γίνεται. ἦτοι τῷ μὴ εἰδέναι πότε δεῖ κοινωνεῖν τῇ γαμετῇ, εἰ καθαρὰ ἐξ ἀφ' ἑδρου τυγχάνει. Quibus vitium subesse, quis non videat? Ego verosimillimum duco, postrema verba, εἰ — τυγχάνει, a principio explicandi causa fuisse adscripta et sic verborum in perpetuitatem irrepsisse. Ceterum ante ἦτοι incidendum erat puncto minore. — V. 14 sq. scribendum: καὶ πρὸς τὸ μὴ πάσχειν καὶ ἄλλους αὐτὸν θεραπεῦσαι δυνάμενον (pro δυναμένους) εὐρήσεις (sic recte Dresselius). Ἄλλους pendet ex θεραπεῦσαι, αὐτὸν — δυνάμενον ex εὐρήσεις. Documento sunt verba proxime sequentia: αὐτίκα γοῦν Μωϋσῆς διὰ εὐσέβειαν ἀπαθῆς τὸν πάντα τῆς ζωῆς διετέλεσε χρόνον, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους δι' ἁμαρτίας πάσχοντας εὐχαῖς ἔτατο.

P. 393, 18 sq. editum est: ὃ δ' ἂν μὴ ἀρέσχη ὁ κληρὸς, ἐνεστὶν ἐκκλήτως χρησάμενον καὶ νομίμως διαδικασάμενον τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὑπαλλάξαι βίον. Facile apparet, bina in his verbis esse menda. Pro ἐκκλήτως sine dubio reponendum: ἐκκλήτῳ. Ἐκκλητος substantivum est et valet „appellatio, provocatio“, cfr. Harpocrat., Suid., Etym. M. s. v. et Zonaras p. 930. Sic etiam paullo infra, v. 15: τίς οὗτος ὁ κληρὸς, καὶ ἐκκλητος, quo loco nostra emendatio eximie confirmatur. Praeterea nihili sunt verba: τὸν ὑπ' αὐτοῦ — βίον. Conjicio positum fuisse: αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ cett., ita ut αὐτὸν esset accusativus subjecti, βίον vero objecti accusativus. Esse autem scriben-

dum: αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ, non αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ, post Elmslejum ad Eurip. Heraclid. v. 144 et 814 atque Bernhardyum Synt. p. 287 monuit H. L. Ahrensius de Dialect. Dor. p. 274. — V. 18 sqq. ita scriptum est: μήτι νομίσης, ὡς ἐπειδὴ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον ζητῶν [σε] συνετιθέμην ὡς πληροφορούμενος ἐφ' ἕτερον ἐρχόμενον κεφάλαιον; ἀλλ' ἀγνοίας σοι τὸ πείθεσθαι παρῆχον, ἵνα ἐπ' ἄλλο ἐλθῆς κεφάλαιον, ὅπως πάσης ἀγνοίας σου μαθῶν μὴ στοχαζόμενος καταγινώσκω σου. ἀλλὰ πεπληροφορημέ(νων) νῦν ἤδη τριῶν ἡμερῶν μοι συγχώρησον, καὶ ἐλθῶν δέξω σε μηδὲν εἰδότα. Scitent haec mendis. Ac primum quidem σε a Dresselio ad lacunam explendam in- vectum nequit ferri. Scribendum: σοι, quod verbum tam cum συνετιθέμην quam cum ζητῶν (cfr. p. 377, 5, 394, 18) construere licet. Deinde apparet, in verbis vel post verba ὡς πληροφορούμενος — κεφάλαιον excidisse verbum finitum, quod vocant, ex ὡς, quod est ante ἐπειδὴ, pendens. Conjiat aliquis, scriptum fuisse: ἠνειχόμεν ἐρχόμενον, vel: ἕτερον ἠρχόμεν κεφά- λαιον. Post vocabulum κεφάλαιον puncto incidendum. Deinde legendum videtur: ἀλλ' ἀγνοία σοι τοῦ πείθεσθαι δόξαν παρῆχον, cett. Codex O praebet: τοῦ πείθεσθαι. Pendet hic genitivus ex δόξαν, dativus ἀγνοία ex πείθεσθαι, dativus σοι ex παρῆχον. — Quod ad postrema verba attinet (ne pluribus refutem Dresselii sententiam, πεπληροφορημένων scribentis et cum ἡμερῶν construentis atque ita interpretantis: „quum jam praeterie- rint“), moneo tantummodo, non tertium hunc, de quo jam sermo est, sed quartum esse disputationis diem. Praeterea non est ferenda Dresselii explicatio verborum: μοι συγχώρησον et ἐλθῶν, „mecum dissere“ atque „continuando“ interpretantis; sed iis, quae sequuntur, probe perpensis, elucebit, post μοι συγχώρησον („mibi permitte“) intercidisse infinitivum verbi alicujus notione abeundi vel absentiae instructi. Jam quum codex O pro νῦν ἤδη praebet: νῦν δέ, non dubito, quin locus ita sit restituendus: — ὅπως — μὴ στοχαζόμενος καταγινώσκω σου, ἀλλὰ πεπληροφορημένος. νῦν δέ τριῶν ἡμερῶν μοι συγχώρησον ὑποχωρῆσαι. Quam egregie sibi oppo- sita sint verba στοχαζόμενος et πεπληροφορημένος, „conjectans“ et „plane persuasus, certo sciens“ (cfr. p. 17, 16), ultro apparet.

P. 394, 7 προλήψεις μου κατέφερες significat „praejudicatas opiniones contra me proferebas“. Locus, ad quem respicit Simon, est p. 318, 9 sq. — V. 9 in corrupta codicis scriptura: καὶ τί σοι φαίνομαι ὀρθῶς κρίνειν εἰδώς, ἢ οὐ; fieri potest ut post καὶ aliquid intercederit. Quo probato, sequentia verba sic erant constituenda: τί σοι φαίνομαι; ἢ ὀρθῶς cett. — V. 10 sq. locus est difficilis ad restituendum nec profecto a Dresselio sanatus ita scribente: εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς κρίναντά με φαίης, μὴ συνθῆ, ἵνα μὴ φαίην προειλημμένος, ὁ καὶ μετὰ ὁμολογίαν ἡττων συνθέσθαι μὴ θέλων. Pro ἵνα μὴ φαίην codex O praebet: δὲ σὺ φαίην, et ἡτταν pro ἡττων. Sententiarum nexus postulare videtur, ut is qui loquitur Simonem jubeat adstipulari (συνθέσθαι) Petro. Ergo haec fere posita fuisse verba conjicias: — φαίης, μὴ ὀκνήσης συνθέσθαι, μὴ φαίην προειλημμένος ὡς καὶ μετὰ ὁμολογίαν ἡττης συνθέσθαι μὴ θέλων. De usu verbi προειλημμένος, „deprehensus,“ cfr. Sap. Salom. XVII, 17 et Epist. ad Galat. VI, 1. — V. 12 sq. apographum Dresselianum praebat: ἀποφαινόμην. — Mox, v. 18 sqq., haec habentur edita: — ἢ τοῦ ζητεῖν αὐτῷ ἐπὶ πάντων μὴ παύση, ἐπεὶ ἔσται σοι ἕκαστοτε ἡττωμένῳ καὶ συντιθεμένῳ. ἢ δὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἔχεις ἀπὸ πάντων τῶν ἀκροα- τῶν ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας καταγινωσκομένῳ καὶ ἀσχημονοῦντι ὑπὸ συνει- δήσεως τὴν σεαυτοῦ ἀλγεῖν ψυχὴν. Pro αὐτῷ apographum Dresselianum praebet: αὐτῷ. Illud ego recipere non dubitavi. Nam dictione ζητεῖν τινι saepius usus est hic scriptor (cfr. adnot. ad p. 393, 18 sqq.) et sane pluries in codice O similiter omissum est iota subscriptum. Sed procul dubio valde turbata sunt verba, quae inde ab ἐπεὶ ἔσται leguntur. Locus ita restituendus videtur: ἐπεὶ ἔσται σοι ἕκαστοτε ἡττωμένῳ καὶ συντιθεμένῳ, εἰ δὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἐπὶ πάντων τῶν ἀκροατῶν ἔχεις ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας; καταγινωσκομένῳ cett. Fieri etiam potest ut ἔχεις post μεγίστης vel post ωρίας collocatum fuerit. Construenda verba: ἔσται σοι ἀλγεῖν. Ἐπὶ

πάντων τῶν ἀκροατῶν significat: „coram omnibus auditoribus“, aequae atque paullo supra v. 14: ἐπὶ πάντων, „coram omnibus“. Cfr. etiam dictionem τὸν ἐπὶ τῶν ὄχλων ἔλεγχον, quae est p. 873, 13, ut alia taceam exempla praepositionis ab hoc scriptore saepius eodem significato adhibitae. — V. 18sq. quae reperimus verba: πέρασ γοῦν οὐκ οἶμαι, σὲ ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἐλθεῖν, ὡς ὑπέσχου, ἀλλὰ πρὸς τῷ δοκεῖν μὴ αἰτιᾶσθαι ἐξιὼν ἐπανελθεῖν ὑπέσχησαι, ea etiam nunc duo continent menda. Dictio πρὸς τῷ δοκεῖν sensum idoneum non praebet. Corrigendum: πρὸς τὸ δοκεῖν, „ut videreris“. Praeterea Dresselii conjectura αἰτιᾶσθαι non satisfacit. Codex O: αἰτεῖσθαι. Scribendum erat: ἦ τ τ ἦ σ θ α ι.

P. 395, 5sq. ne quis de mendo suspecta habeat verba: μετὰ τῶν συνηθεστέρων εἰσιῶν οἶκοι ἐκαθέσθη, moneo, construenda esse verba εἰσιῶν οἶκοι, ita ut οἶκοι sit „domum“, secundum usum rariorem, cujus exemplum exstat etiam in Xiphilini Excerptis ex Cassio Dione 75, 9: οἶκοι ἀναχωρησάντων. — Contra corruptelae manifesta sunt verba, quae sunt v. 7: ὁ θεός, ὁ ἐκλεξάμενός σε καὶ σοφίας ἀναπαύσεως μὲν ἔνεκεν τῶν εὐγνωμόνων. Ocius corrige: σοφίας. Σοφίζειν, quo verbo hic scriptor usus est etiam p. 118, 19, et p. 351, 6, significat: „sapientem reddere, instituere“. — V. 9sq. haec reperiuntur scripta: καὶ ἡμῖν δὲ περὶ πονηρῶν διαλεχθῆναι σε ἀξιούμεν, ἐλπίζοντες γνησιώτερόν σε ἡμῖν τὸν περὶ αὐτοῦ ἐκφάναι λόγον. Vocabulum πονηρῶν quum jam eam ob causam offendat, quod plurale est, tum in πονηροῦ mutandum esse monstrat sequens περὶ αὐτοῦ. Cfr. etiam p. 896, 3 et 18. Pro ἐκφάναι apographum Dresselianum praebet: ἐκφάνει. Ergo aliquis conjiciat scribendum esse: ἐκφανεῖν. Ego tamen nescio an potius scriptum fuisse dicam: ἐκφῆναι. De aoristo verbis sperandi subjuncto cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 751sq. Neque vero opinor, quemquam probaturum esse ἐκφάναι, provocantem ad Hesychium, apud quem ἐκφάναι explicatur per φαγερωῖσαι. Quippe jam L. Dindorfius in Thes. Stephan. ed. Paris. Vol. III, p. 619 animadvertit scribendum videri: ἐκφάναι, ita ut vox sit a scriptore Dorico adhibita. Locutio ἐκφάνειν λόγον saepius reperitur, cfr. e. g. Eur. Hippol. v. 881, Herod. VII, 160, Thales ap. Diog. Laert. I, 43. — V. 17 Dresselius scripsit: ὡς αὐτῷ ἔθος ἦν πρὸς τοὺς γνησι[ωτέρους] λέγεσθαι, quae verba sic fecit latina: „quemadmodum mos ei erat cum familiaribus colloquendi“. Quin γνησιωτέρους genuina sit hujus scriptoris manus, dubitare non sinit locus, qui est p. 413, 17. Exemplum vocabuli γνήσιος a recentioribus Graecis ad „cognatum, familiarem“ significandum adhibiti congressit G. Dindorfius in Thesaur. Stephan. ed. Paris. V. II, p. 671. Sed pro λέγεσθαι repositum oportuit: διαλέγεσθαι, quo verbo hic scriptor etiam in antegressis usus est.

P. 397, 2 legimus: τὸ δὲ πνεῦμα καὶ αὐτὸ οὐ τριτογενὲς ὄν, ἀλλὰ τριμερές cett. At vocabulum τριτογενὲς corruptum esse, etiam Uhlhornius vidit, cfr. l. c. p. 190, adnot. 58. Conjecit is, scribendum esse: τετραγενὲς. Quod quum sit „ex quattuor elementis ortum“ secundum Homil. XX, 8, (cfr. etiam XX, 5, p. 400, 12sq., XX, 7, p. 403, 10sq.) bonam oriri sententiam existimat; dici enim: σῶμα τετραγενὲς esse, πνεῦμα vero non esse τετραγενὲς. Verum enim vero verbis: τὸ δὲ πνεῦμα καὶ αὐτὸ οὐ τετραγενὲς ὄν, potius significatum esset, neque σῶμα esse τετραγενὲς. Omnino non liquet, qua ratione sive τετραγενὲς sive τριτογενὲς oppositum esse possit ei, quod est τριμερές. Non dubito, quin legendum sit: ταυτογενὲς, „eiusdem generis, ex uno eodemque constans“. — V. 5 nollem Uhlhornius l. c. pro φυραμάτων δύο scribendum proposuisset: φ. δυοῖν, satis enim frequens est δύο indeclinabile, quod etiam paullo post, v. 14, invenitur. — V. 7 in verbis ἡ μὲν οὐρανῶν λεγομένων, ἡ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς νῦν βασιλευόντων pro λεγομένων scribendum: λεγομένη. Cfr. p. 389, 11sq., ubi mentio fit τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας. — Difficilia ad emendandum sunt verba, quae leguntur v. 10sq.: ὁ δὲ ἕτερος, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπάρχων τοῦ ἔσομένου αἰῶνος, στέργει πᾶσαν ἀνθρώπων φύσιν, ἐν τοῖς παροῦσι τὴν παρησιαίαν ἔχειν οὐ δυνάμενος, [ἀλλ'] ὡς τίς ποτ' ἐστὶ λανθάνειν πειρώμενος τὰ συμφέροντα συμβουλεύει. Inesse

dum: αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ, non αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ, post Elmslejum ad Eurip. Heraclid. v. 144 et 814 atque Bernhardyum Synt. p. 287 monuit H. L. Ahrensius de Dialect. Dor. p. 274. — V. 18 sqq. ita scriptum est: μήτι νομίσης, ὡς ἐπειδὴ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον ζητῶν [σε] συνετιθέμην ὡς πληροφοροῦμενος ἐφ' ἕτερον ἐρχόμενον κεφάλαιον; ἀλλ' ἀγνοίας σοι τὸ πείθεσθαι παρῆχον, ἵνα ἐπ' ἄλλο ἐλθῆς κεφάλαιον, ὅπως πάσης ἀγνοίας σου μαθὼν μὴ στοχαζόμενος καταγινώσκω σου. ἀλλὰ πεπληροφορημέ[των] νῦν ἤδη τριῶν ἡμερῶν μοι συγχώρησον, καὶ ἐλθὼν δέξω σε μηδὲν εἰδὸτα. Scitent haec mendis. Ac primum quidem σε a Dresselio ad lacunam explendam in- vectum nequit ferri. Scribendum: σοι, quod verbum tam cum συνετιθέμην quam cum ζητῶν (cfr. p. 877, 5, 894, 18) construere licet. Deinde apparet, in verbis vel post verba ὡς πληροφοροῦμενος — κεφάλαιον excidisse verbum finitum, quod vocant, ex ὡς, quod est ante ἐπειδὴ, pendens. Conjiciat aliquis, scriptum fuisse: ἠνευχόμενον ἐρχόμενον, vel: ἕτερον ἠρχόμενον κεφάλαιον. Post vocabulum κεφάλαιον puncto incidendum. Deinde legendum videtur: ἀλλ' ἀγνοία σοι τοῦ πείθεσθαι δόξαν παρῆχον, cett. Codex O praebet: τοῦ πείθεσθαι. Pendet hic genitivus ex δόξαν, dativus ἀγνοία ex πείθεσθαι, dativus σοι ex παρῆχον. — Quod ad postrema verba attinet (ne pluribus refutem Dresselii sententiam, πεπληροφορημένων scribentis et cum ἡμερῶν construentis atque ita interpretantis: „quum jam praeterierint“), moneo tantummodo, non tertium hunc, de quo jam sermo est, sed quartum esse disputationis diem. Praeterea non est ferenda Dresselii explicatio verborum: μοι συγχώρησον et ἐλθὼν, „mecum dissere“ atque „continuando“ interpretantis; sed iis, quae sequuntur, probe perpensis, elucebit, post μοι συγχώρησον („mibi permitte“) interciderit infinitivum verbi alicujus notione abeundi vel absentiae instructi. Jam quum codex O pro νῦν ἤδη praebet: νῦν δέ, non dubito, quin locus ita sit restituendus: — ὅπως — μὴ στοχαζόμενος καταγινώσκω σου, ἀλλὰ πεπληροφορημένος. νῦν δέ τριῶν ἡμερῶν μοι συγχώρησον ὑποχωρῆσαι. Quam egregie sibi opposita sint verba στοχαζόμενος et πεπληροφορημένος, „conjectans“ et „plane persuasus, certo sciens“ (cfr. p. 17, 16), ultro apparet.

P. 894, 7 προλήψεις μου κατέφερες significat „praejudicatas opiniones contra me proferebas“. Locus, ad quem respicit Simon, est p. 818, 9 sq. — V. 9 in corrupta codicis scriptura: καὶ τί σοι φαίνομαι ὀρθῶς κρίνειν εἰδώς, ἢ οὐ; fieri potest ut post καὶ aliquid interciderit. Quo probato, sequentia verba sic erunt constituenda: τί σοι φαίνομαι; ἢ ὀρθῶς cett. — V. 10 sq. locus est difficilis ad restituendum nec profecto a Dresselio sanatus ita scribente: εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς κρίναντά με φαίης, μὴ συνθῆ, ἵνα μὴ φαίνη προειλημμένος, ὁ καὶ μετὰ ὁμολογίαν ἡττων συνθέσθαι μὴ θέλων. Pro ἵνα μὴ φαίνη codex O praebet: δὲ σὺ φαίνη, et ἡτταν pro ἡττων. Sententiarum nexus postulare videtur, ut is qui loquitur Simonem jubeat adstipulari (συνθέσθαι) Petro. Ergo haec fere posita fuisse verba conjicias: — φαίης, μὴ ὀκνήσης συνθέσθαι, μὴ φαίνη προειλημμένος ὡς καὶ μετὰ ὁμολογίαν ἡττης συνθέσθαι μὴ θέλων. De usu verbi προειλημμένος, „deprehensus,“ cfr. Sap. Salom. XVII, 17 et Epist. ad Galat. VI, 1. — V. 12 sq. apographum Dresselianum praebat: ἀποφαινόμην. — Mox, v. 18 sqq., haec habentur edita: — ἢ τοῦ ζητεῖν αὐτῷ ἐπὶ πάντων μὴ παύση, ἐπεὶ ἔσται σοι ἕκαστοτε ἡττωμένῳ καὶ συντιθεμένῳ. ἢ δὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἔχεις ἀπὸ πάντων τῶν ἀκροατῶν ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας καταγινωσκομένῳ καὶ ἀσχημονοῦντι ὑπὸ συνειδήσεως τὴν σεαυτοῦ ἀλγεῖν ψυχὴν. Pro αὐτῷ apographum Dresselianum praebet: αὐτῷ. Illud ego recipere non dubitavi. Nam dictione ζητεῖν τινι saepius usus est hic scriptor (cfr. adnot. ad p. 898, 18 sqq.) et sane pluries in codice O similiter omisum est iota subscriptum. Sed procul dubio valde turbata sunt verba, quae inde ab ἐπεὶ ἔσται leguntur. Locus ita restituendus videtur: ἐπεὶ ἔσται σοι ἕκαστοτε ἡττωμένῳ καὶ συντιθεμένῳ, εἰ δὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἐπὶ πάντων τῶν ἀκροατῶν ἔχεις ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας, καταγινωσκομένῳ cett. Fieri etiam potest ut ἔχεις post μεγίστης vel post τιμωρίας collocatum fuerit. Construenda verba: ἔσται σοι ἀλγεῖν. Ἐπὶ

πάντων τῶν ἀκροατῶν significat: „coram omnibus auditoribus“, aequae atque paullo supra v. 14: ἐπὶ πάντων, „coram omnibus“. Cfr. etiam dictionem τὸν ἐπὶ τῶν ὄχλων ἔλεγχον, quae est p. 373, 13, ut alia taceam exempla praepositionis ab hoc scriptore saepius eodem significato adhibitae. — V. 18sq. quae reperimus verba: πέρασ γοῦν οὐκ οἶμαι, σὲ ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἔλθειν, ὡς ὑπέσχου, ἀλλὰ πρὸς τῷ δοκεῖν μὴ αἰτιασθαι ἐξιὼν ἐπανελθεῖν ὑπέσχησαι, ea etiam nunc duo continent menda. Dictio πρὸς τῷ δοκεῖν sensum idoneum non praebet. Corrigendum: πρὸς τὸ δοκεῖν, „ut videreris“. Praeterea Dresselii conjectura αἰτιασθαι non satisfacit. Codex O: αἰτεῖσθαι. Scribendum erat: ἦ τ τ ἦ σ θ α ι.

P. 395, 5sq. ne quis de mendo suspecta habeat verba: μετὰ τῶν συνηθεστέρων εἰσιῶν οἰκοὶ ἐκαθέσθη, moneo, construenda esse verba εἰσιῶν οἰκοὶ, ita ut οἰκοὶ sit „domum“, secundum usum rariorem, cujus exemplum exstat etiam in Xiphilini Excerptis ex Cassio Dione 75, 9: οἰκοὶ ἀναχωρησάντων. — Contra corruptelae manifesta sunt verba, quae sunt v. 7: ὁ θεός, ὁ ἐκλεξάμενός σε καὶ σοφίας ἀναπαύσεως μὲν ἕνεκεν τῶν εὐγνωμόνων. Ocius corrige: σοφίας. Σοφίζειν, quo verbo hic scriptor usus est etiam p. 118, 19, et p. 351, 6, significat: „sapientem reddere, instituere“. — V. 9 sq. haec reperiuntur scripta: καὶ ἡμῖν δὲ περὶ πονηρῶν διαλεχθῆναι σε ἀξιούμεν, ἐλπίζοντες γνησιώτερόν σε ἡμῖν τὸν περὶ αὐτοῦ ἐκφάναι λόγον. Vocabulum πονηρῶν quum jam eam ob causam offendat, quod plurale est, tum in πονηροῦ mutandum esse monstrat sequens περὶ αὐτοῦ. Cfr. etiam p. 396, 3 et 13. Pro ἐκφάναι apographum Dresselianum praebet: ἐκφάνει. Ergo aliquis conjiciat scribendum esse: ἐκφάνειν. Ego tamen nescio an potius scriptum fuisse dicam: ἐκφῆναι. De aoristo verbis sperandi subjuncto cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 751 sq. Neque vero opinor, quemquam probaturum esse ἐκφάναι, provocantem ad Hesychium, apud quem ἐκφάναι explicatur per φαγεῖν. Quippe jam L. Dindorfius in Thes. Stephan. ed. Paris. Vol. III, p. 619 animadvertit scribendum videri: ἐκφῆναι, ita ut vox sit a scriptore Dorico adhibita. Locutio ἐκφάνειν λόγον saepius reperitur, cfr. e. g. Eur. Hippol. v. 881, Herod. VII, 160, Thales ap. Diog. Laert. I, 43. — V. 17 Dresselius scripsit: ὡς αὐτῷ ἔθος ἦν πρὸς τοὺς γνησι[ωτέρους] λέγεσθαι, quae verba sic fecit latina: „quemadmodum mos ei erat cum familiaribus colloquendi“. Quin γνησιώτερος genuina sit hujus scriptoris manus, dubitare non sinit locus, qui est p. 413, 17. Exempla vocabuli γνησιος a recentioribus Graecis ad „cognatum, familiarem“ significandum adhibiti conguessit G. Dindorfius in Thesaur. Stephan. ed. Paris. V. II, p. 671. Sed pro λέγεσθαι repositum oportuit: διαλέγεσθαι, quo verbo hic scriptor etiam in antegressis usus est.

P. 397, 2 legimus: τὸ δὲ πνεῦμα καὶ αὐτὸ οὐ τριτογενὲς ὄν, ἀλλὰ τριμερὲς cett. At vocabulum τριτογενὲς corruptum esse, etiam Uhlhornius vidit, cfr. l. c. p. 190, adnot. 58. Conjecit is, scribendum esse: τετραγενὲς. Quod quum sit „ex quattuor elementis ortum“ secundum Homil. XX, 8, (cfr. etiam XX, 5, p. 400, 12sq., XX, 7, p. 403, 10sq.) bonam oriri sententiam existimat; dici enim: σῶμα τετραγενὲς esse, πνεῦμα vero non esse τετραγενὲς. Verum enim vero verbis: τὸ δὲ πνεῦμα καὶ αὐτὸ οὐ τετραγενὲς ὄν, potius significatum esset, neque σῶμα esse τετραγενὲς. Omnino non liquet, qua ratione sive τετραγενὲς sive τριτογενὲς oppositum esse possit ei, quod est τριμερὲς. Non dubito, quin legendum sit: ταυτογενὲς, „ejusdem generis, ex uno eodemque constans“. — V. 5 nollem Uhlhornius l. c. pro φουραμάτων δύο scribendum proposuisset: φ. δυοῖν, satis enim frequens est δύο indeclinabile, quod etiam paullo post, v. 14, invenitur. — V. 7 in verbis ἡ μὲν οὐρανῶν λεγομένων, ἡ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς νῦν βασιλευόντων pro λεγομένων scribendum: λεγομένη. Cfr. p. 389, 11sq., ubi mentio fit τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας. — Difficilia ad emendandum sunt verba, quae leguntur v. 10sq.: ὁ δὲ ἕτερος, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπάρχων τοῦ ἔσομένου αἰῶνος, στέργει πᾶσαν ἀνθρώπων φύσιν, ἐν τοῖς παροῦσι τὴν παρησιαίαν ἔχειν οὐ δυνάμενος, [ἀλλ'] ὡς τίς ποτ' ἐστὶ λαυθάγειν πειρώμενος τὰ συμφέροντα συμβουλεύει. Inesse

enim plura menda certum est. Et primum quidem dictio καὶ αὐτὸς ferri non potest. Sensit ejusmodi quid Dresselius, verba sic latina faciens: „rex et ipse, futuri quidem aevi“. Sed haec locum capiendi ratio nullam habet probabilitatem. An scriptum erat: κληρωτὸς, similiter atque antea de altero rege dictum est: βασιλεύειν χειροτονεῖται? Deinde in verbis ἐν τοῖς παροῦσι intercidisse particulam aliquam adversativam, vero est simile. Denique dubito an tam supplementum Dresselii ἀλλ' quam codicis scriptura ὡς genuinam scriptoris manum non praestet. Ergone legendum: ἐν δὲ τοῖς παροῦσι, τὴν παρρησίαν ἔχειν οὐ δυνάμενος, [αὐ]τοῖς (sc. τοῖς ἀνθρώποις), τίς ποτ' ἐστὶ λανθάνειν πειρώμενος, τὰ συμφέροντα συμβουλεύει? — V. 14 Dresselius scripsit: τῶν δὲ δύο τούτων [ὁ ἕτερος] τὸν ἕτερον ἐκβιάζεται. Et sane lacuna aut hoc modo explenda est (cfr. p. 329, 6) aut ita, ut ἐκάτερος inseratur, quo de vid. p. 387, 16.

P. 398, 6 dubitare licet, pro δίκην ὑπέσχειν utrum δ. ὑποσχεῖν an δ. ὑπέχειν scribendum sit. Mihi accentus ratione habita alterum facilius ideoque probabilius videtur. An quis existimat positum fuisse: ὑπέσχειν? — V. 15 sq. quum συμβεβηκόσιν ineptum et verbo finito opus sit, non dubito, quin legendum sit: συμβεβηκάσιν, „orti sunt“. — V. 18 sqq. haec habemus verba: ὄθεν δὴ καὶ πατήρ τυγχάνει πάσης οὐσίας οὐσης γνώμης τῆς κατὰ τὴν κρασίαν· ἔξω γὰρ κραδεῖσιν αὐτοῖς ὡς τεκνὸν ἢ προαιρέσις ἐγεννήθη. Quorum priorem partem corruptam esse pro certo habeo. Videntur autem inter οὐσίας et οὐσης plura verba excidisse, in quibus de ortu duorum regum vel ducum sermo erat. Ad hos enim spectat vocabulum αὐτοῖς. Ante ὄθεν δὴ puncto minore incidendum.

P. 399, 7 sqq. Dresselius scripsit: ὄθεν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς ἄλλοτε εἰ[πον], διαδοχὴν βίου ἔχοντες, ταύτην πληροφοροῦσιν, ὡς ἔτυχεν ἡμ[έρων] παίδων φθορᾶ, ἢ ἄλλη τι κολακευούση ἁμαρτία. Quod priore lacuna posteriore verbi εἶπον syllabam absorptam esse existimavit, procul dubio verum vidit. Cfr. de re p. 390, 18 sqq. Sed necesse est post illud vocabulum etiam exciderit praepositio εἰς. Εἰς διαδοχὴν βίου prorsus respondet ei, quod paulo infra, v. 13, reperitur: ἵνα διαδοχὴ βίου γένηται. Alteram lacunam a viro docto inepte expletam esse, quis non videat? Quovis pignore contenderim, locum ita constituendum esse: ταύτην πληροφοροῦσιν ὡς ἔτυχεν, ἡμιπεπάνων vel — id quod mihi probabilius videtur — ἡμιπεπέπων παίδων φθορᾶ. Ἡμιπέπανοι sive ἡμιπέπειροι παῖδες sunt „semimaturi, semiadulti pueri“. Utriusque adjectivi usus rarus quidem est, at neutrum in dubitationem vocare licet. Vocabulum φθορᾶ de vitiando intelligendum. De occisione infantium neque hic cogitandum neque loco consimili, qui est p. 133, 10, ubi οἱ θεοὶ appellantur παίδων φθορεῖς. — Adnotatu etiam digna locutio ἐπιθυμίαν πληροφορεῖν eodem sensu, quo paulo infra ἐπιθυμίαν πληροῦν, adhibita. Similiter Paulus in epist. II ad Timoth. v. 5 posuit: τὴν διακονίαν σου πληροφορήσον. — V. 14 apographum Dresselianum praebibat: ἐστι.

P. 400, 3 scribendum: ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀνόμοιοι (pro Ἀδάμ ὁποῖοι) τινες ὄντες δύο ἐγεννήθησαν. Cfr. etiam v. 10 et 11. — V. 8 pro νομίσας corrigendum: νομίσης. — V. 73 codicis O scriptura καὶ ὡς minime mutanda in: ὡς καὶ, sed in: καὶ ὡς, „atque ita“. — V. 19 sq. Dresselius sic scripsit: ἄτρεπτον γὰρ καὶ αἰὲν ὧν, ὅπ[όταν] προβάλλειν βουληθεῖη, ἀνάγκη πᾶσα τὸ προβαλλόμενον αὐτῷ ὡσαύτως [εἶναι] τὰ πάντα τῷ γεγεννηκότι. At ἄτρεπτον mutandum erat in: ἄτρεπτος. Cfr. p. 401, 1. Deinde dubitandum, num ὅποταν genuina sit hujus scriptoris manus. Equidem potius conjecerim, posuisse eum: ὅποτε. Contra fieri potest ut verum viderit Dresselius, quum lacunam, quae est post ὡσαύτως, explevit per verbum εἶναι. Dictio ὡσαύτως εἶναι τῷ γεγεννηκότι significat „eodem loco esse, quo is qui genuit.“ Vel sic tamen illam conjecturam non ausim certam habere.

P. 401, 15 nescio an scriptum fuerit: καὶ τούτῳ ταύτῃ μᾶλλον ἐστι πιστεῦσαι, ἢ cett. In apographo Dresseliano erat: μᾶλλον ἐστι. — V. 18 verba τοιοῦτον κατὰ μεταβολὴν καὶ τρόπην sana non sunt. Scribendum

videtur: τοιοῦτον τρόπον κατὰ cett., aut: τοιοῦτον κατὰ τρόπον κατὰ cett.

P. 402, 8 apographum Dresselianum porrigebat: ἐννόησεν. Licet igitur etiam de ἐνενόησεν cogitare, sed ἐνόησεν probabilius videtur. — Lacunam, quae est v. 10, recte expletam esse a Dresselio, extra dubitationis aleam positum videtur. Licet autem graece aequè bene dicere ἀποθανεῖν φύσιν ἔχει τις atque φύσιν τοῦ ἀποθανεῖν ἔχει τις, quae dictio reperitur p. 405, 6sq. Cfr. e. gr. p. 115, 18, 391, 6 et 401, 12 sq. — V. 11sq. haec reperiuntur scripta: ἡ γὰρ οὐκ ἄγγελοι ἀγήρωσ [ὑπάρχοντες] καὶ πυρῶδους οὐσίας εἰς σάρκα μετετρέπησαν, καὶ οἱ παρὰ τῷ Ἀβραάμ [ξενι]σθέντες cett. In apographo Dresseliano reperitur: ἡ γὰρ. Ad vocem ἀγήρωσ Dresselius adnotavit, se codicis scripturam mutare noluisse; credo, quod supplementum ὑπάρχοντες non prorsus certum haberet. Et profecto ipsa illa scriptura scrupulum injicit de veritate conjecturae quantumvis ad sententiam aptissimae. Utrum igitur interciderunt verba: φύσεις ἔχοντες, an posuerat hic scriptor: ἀγήρω σώματα ἔχοντες? Deinde καὶ οἱ ferri nequit. Conjiciat aliquis, scriptum fuisse: ἐκείνοι οἱ, aut: οἱ καὶ. At equidem non dubito, quin particula καὶ vocabuli alicujus omissi indicium contineat. Nimirum scriptum erat: — εἰς σάρκα μετετρέπησαν καὶ αἷμα, οἱ παρὰ cett. Dictio σὰρξ καὶ αἷμα, de qua disputavit Fritzschi Quat. N. T. Evang. I, p. 535, periphrasin facit totius hominis animalis, ut apud Siracid. XIV, 18, Matth. XVI, 17 et in epist. ad Hebr. II, 14. — V. 15 haec reperimus typis expressa: καὶ ὁμῶς παλαισας ἐπὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν βουληθεὶς ἐτρέπη. ἤδη εἰς πῦρ μεταβαλλόμενος τοῦ Ἰακώβ τὸ πλατὺ νεῦρον οὐκ ἔκαυσε μὲν, cett. Apographum Dresselianum praebat: ὁμῶς. Universus locus sic videtur esse constituendus: καὶ — ἐτρέπη ἤδη εἰς πῦρ μεταβαλλόμενος, ὡς τοῦ Ἰακώβ cett. Vocem ἤδη interpretari licet „statim quum voluit“ vel „revera“; ὡς οὐκ ἔκαυσε μὲν significat: „quum non quidem combussisset“.

P. 403, 1sq. in verbis καὶ ὁμοούσιον μὴ παρούση τροπῇ προβάλλει, ἰσοδύναμον δὲ οὐ, quomodo ferri possit μὴ, neque ego video, et Dresselius ipse in interpretatione latina plane omisit vocabulum. Scribendum: μὲν. — V. 4 pro προβάλλων reponendum videtur: προβαλὼν, et v. 4 προβαλόντος pro προβάλλοντος. In apographo Dresseliano hoc altero loco reperitur προβαλλόντος (sic). Paulo infra v. 12 codex revera habet προβαλόντος. Cfr. etiam adnot. ad p. 378, 14 et p. 379, 1. — Ad v. 6 Dresselius adnotat, quum Michaeam scriptor jam semel produxerit, haud dubie aliud nomen reponendum esse ex illis, quae enumerantur Hom. II, 1. Sane aut hoc loco aut p. 399, 5 nomen mutandum erit. Videtur autem probabilissimum, alterutro loco scriptum fuisse: Ζαχχαῖος. — Quae v. 8sq. leguntur verba: εἰ δὲ ὁμοίως γεγόνασιν, ἀδελφοὶ εἶναι μοι δοκεῖ, aperte mendosa sunt. Scribendum: ἀδελφοὶ εἰσιν, ἐμοὶ δοκεῖ. Similiter e. g. Pausan. V, 27, 5: δοκεῖ μοι δὴ, τοῦ Ὀνατᾶ μαθητῆς ἢ παῖς ὁ Κιλλιτέλης ἦν. An quis censet, legendum esse: — εἰσιν, ἐμοὶ δοκεῖν? — V. 9sq. sequitur locus, qui plures naevos adpersos habet: εἰπερ μέμνησαι, ὧν ἐν ἀρχῇ εἶπον, ὅτι τοῦ πονηροῦ ἢ τετραγενῆς τοῦ σώματος οὐσία πεφυλοκρινημένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ προεβλήθη, ἔξω δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν τοῦ προβαλόντος βουλήν ἐκράθη πρὸς τὴν κρᾶσιν ἢ κακοῖς χαίρουσα προαιρεσις. ὡς νοεῖν, ὅτι θεοῦ μὲν τέκνον ἢ τετραγενῆς ἔξ αὐτοῦ προβληθεῖσα οὐσία, ἢ καὶ αὐτὴ οὐσα αἰεὶ. διὰ τί δὲ ἔξω ὑπ' αὐτοῦ κραθείσης οὐσίας ἢ συμβεβηκυῖα κακοῖς χαίρουσα προαιρεσις ἐπεγίνετο; καὶ οὕτως οὔτε ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, οὔτε ὑφ' ἑτέρου τινός, ἀλλ' οὔτε ὑπ' αὐτοῦ προβλήθη οὔτε αὐτομάτως προεβλήθη, οὔτε αἰεὶ ἦν cett. Tentavit locum etiam Uhlhornius l. c. p. 180, adn. 89. Pro πεφυλοκρινημένη, quae vox sane in apographo Dresseliano reperitur et ab Uhlhornio admittitur, scribendum est: πεφυλοκρινημένη, quo vocabulo usus est Homiliarum scriptor p. 381, 14, de eadem re agens. Ἐκράθη Dresselii conjectura est, codex O praebet: κραθείση. Quo fere modo constituenda sint verba, monstrant ea, quae paulo post leguntur inde a verbis ἔξω ὑπ' αὐτοῦ, et alii

similes loci, ut p. 374, 7, 378, 4 sq., 386, 10 sq. et 14 sq., 403, 18 sq. Quibus perpensis verosimillimum censeo, scriptum fuisse: *ἔξω δὲ αὐτῆς — κραθείσης πρὸς τὴν κρᾶσιν συμβέβηκεν* cett., nisi quod concedo, etiam fieri posse ut positum fuerit: *αὐτῆς — κραθείση*. Locutio *πρὸς τὴν κρᾶσιν* significat: „secundum mistionem“, valet igitur fere idem quod p. 374, 7, 378, 4, 403, 18 dictio *τῆς κρᾶσις*. Subinde *διὰ τὴν* Dresselius reposuit; codex O praebet: *τις*. Illa conjectura minime consultum esse loco depravato, pluribus demonstrare opus non est. Est autem sic constituendus: *ὡς νοεῖν, ὅτι θεοῦ μὲν τέχνην — αἰεὶ, τῆς δὲ — ἐπιγίνετο*. Denique verba: *ἀλλ' οὔτε ὑπ' αὐτοῦ προβέβηται*, quum praesertim pro *οὔτε* exhibet: *οὐ δὲ*, ita sunt restituenda, ut scribatur: *ἀλλ' οὐδὲ ὑφ' αὐτοῦ* vel — id quod probabilius duco — *ὑπ' αὐτὸς αὐτοῦ προβέβηται*. Dictio *ἀλλ' οὐδὲ* significat: „neque vero“, ut p. 411, 1. Pari injuria supra p. 27, 3 dictio *οὐδὲ γὰρ*, h. e. „neque enim“, quam praebet codex O, cessit scripturae codicis C *οὔτε γὰρ*. Utroque loco est *οὐ* — *οὔτε*, ut saepius. De locutione *ὑπ' αὐτὸς αὐτοῦ* cfr. adnot. ad p. 393, 13. Verbis hisce apte opposita sunt verba: *οὔτε αὐτομάτως προελήλυθεν*. Namque vocabulum *αὐτομάτως* non „sponte“ significat, ut existimavit Dresselius, sed „casu“. Comparandus est imprimis locus, qui est p. 378, 7 sq., ubi ut verba: *ἑαυτὸν δημιουργήσας* respondent verbis: *ὑφ' αὐτοῦ* vel *ὑπ' αὐτὸς αὐτοῦ προβέβηται*, sic pro verbis ineptis: *ὑπὸ θεοῦ γεγονώς*, secundum verba: *οὔτε αὐτομάτως προελήλυθεν*, corrigendum censeo: *ὑπὸ τοῦ (vel ὑπ') αὐτομάτου*, si hanc dictionem aequo jure adhibitam fuisse conjicere licet atque usitatiorem illam: *ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου*, eamque quae supra p. 169, 7 et 203, 4 invenitur: *ἐκ τοῦ αὐτομάτου, ἐξ αὐτομάτου*.

P. 404, 6 ex mea sententia codicis O scriptura *μνημονεύετε* minime mutanda erat in *μνημονεύεται*. Quidni enim aptum „mementote“? — V. 7 quod legitur: *οὐ δὲ*, mihi debetur; in apographo Dresseliano potius *οὐδὲ* inesse videtur. — V. 9 sq. Dresselius haec verba posuit: *ἐν γὰρ τῷ λέγειν ἴσως οὐχ ὡς ἔχων ὁ φθειγξάμενος ἀμαρτήσεται*, quae ita latina fecit: „nam inter loquendum forsitan is, qui loquitur, peccat inscitia“. At enim neque verborum graecorum restitutionem neque interpretationem latinam ferendam esse, facile est ad intelligendum. Codex O praebet: *οὐχ ὡς ἔχων* An scribendum est: *ἐν γὰρ τῷ λέγειν ἴσως οὐχ ὡς ἔχων ἐστὶν ὁ λέγων φθειγξάμενος ἀμ.*? Construenda verba *οὐχ ὡς ἔχων ἐστὶν* (h. e. *ἔχει*, „non ut vere res habet“) *φθειγξάμενος*.

P. 405, 3 Dresselius codicis O scripturam mendosam: *ὁ πονηρὸς σκότῳ χαίρουσαν τὴν κρᾶσιν γεγονώς*, mutavit in *ὁ π. σκ. χαίρειν κατὰ τὴν κρ. γ.* At mendum potius inest in verbo *γεγονώς*, pro quo scribendum: *λελογχώς*. Infra, p. 11, de eodem ipso Malo iisdem fere verbis scriptum legitur: *κακοῖς χαίρουσαν λελογχώς κρᾶσιν*, ubi apographum Dresselianum praebat: *λελοχώς*, quae scriptura monstrat, quam facile vocabulum priore loco in *γεγονώς* depravari potuerit. — V. 7 sqq. haec leguntur: *εἰ δὲ ὁ τῆς κακίας ἡγεμὼν ἄνθρωπος ὧν οὐ πέμπεται εἰς τὸ σκότος ὡς μὴ τούτῳ χαίρων, τότε οὐ δύναται ἢ κακοῖς αὐτοῦ χαίρουσα κρᾶσις μετασυγκριθῆναι εἰς ἀγαθοῦ προαίρεισιν. καὶ οὕτως ἀγαθὸς συνεῖναι κριθήσεται* cett. Primum negotium facessunt verba *ἄνθρωπος ὧν*, quae etiam si ita capi possent, ut a Dresselio factum est, „ut homo“ interpretato, mutanda essent. Mihi probabilissimum videtur, pro *ἄνθρωπος* legendum esse: *ἄνθρώποις*. Deinde pro *τότε οὐ δύναται*, quae conjectura est Dresselii, quum codex O praebet: *τὸ δὲ, δύναται*, faciliore mutatione scribere licet: *πῶς δὲ δύναται*, quo facto pro puncto maximo, quod est post *προαίρεισιν*, interrogationis signum ponendum erit. Denique dictio *ἀγαθὸς συνεῖναι* nibili est. Voluerat scriptor: *ἀγαθῶ συνεῖναι*, „bono, commodo frui“; cfr. dictionem *εὐδαιμονία συνεῖναι* apud Lucian. Bis Acc. III. — V. 14 sq. codicis scriptura repraesentata est haecce: *τοῦτο εἰς τὴν τοῦ πονηροῦ, ὑστερον γενησομένην τῆς τροπῆς μετασύγκρασιν μυστηριωδῶς ἢ γραφῇ ἔσομένην προεδήλωσεν*. Ad vocem *μετασύγκρασιν* Dresselius adnotat, se malle: *μετασύγκρισιν*. Ita scribendum erat sine haesitatione. Vox *μετασύγκρασις*, ab

Uhlhornio l. c. p. 195 admissa, quod ego sciam, nullo alio loco reperitur usurpata. Etiam paullo ante, v. 9, habemus μετασυγκριθῆναι, p. 189, 17 μετασυγκρίναι. De vocabulo ἔσομένην nihil dixit Dresselius. Est autem aperte corruptum. Jam quum praesertim vocabulum aliquod deesse videatur, ex quo pendeat εἰς τὴν — μετασύγκρισιν, non dubitandum, quin legendum sit: αἰνισσομένη, „alludens ad“, — V. 16 secundum codicem O scriptum invenimus: Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς εἰς τῶν ἀκολούθων, ἔφη. Sed quum Petri comes, de quo sermo est, supra p. 45, 7 Ἰωσήφος appellatur, non Ἰωσήφ, quae nominis forma reperitur apud Homiliarum scriptorem, p. 349, 9, de homine prorsus diverso, scilicet de noto illo Jacobi filio, adhibita, procul dubio scribendum: Ἰώσηφος, καὶ — ἀκολούθων, ἔφη. Cfr. p. 399, 5 sq., 408, 6 sq.

P. 406, 9 τε typhothetae errori debetur; apographum Dresselianum recte: σε. Monuit etiam Dresselius adn. 5 ad Epit. alter. C. CXXXIII. — V. 12 post τοῦτο inserendum esse: οὕτως, ex Epit. alt., significavit jam Dresselius adn. ad Ep. alt. C. c. Cfr. etiam Epit. prior. C. CXXXIII. — V. 16 lege: πως. In apographo Dresseliano erat: δὲ πῶς, quod licet a me correctum, tamen ex parte typis expressum est.

P. 407, 1 quod Dresselius reposuit, αὐτὸν, est in utriusque Epit. C. CXXXVI. Paulo infra v. 7 adnotatu dignum, quod pro ὁρατὸν (scil. ἔστιν) in Epit. alt. C. c. scriptum reperitur: ὁραταί. At illud haudquaquam est sollicitandum. — V. 9 lacunam ita explendam fuisse, ut scriberetur: [τὸ γνήσιον, monstrat utr. Epit. C. c. — V. 12 utr. Epit. C. CXXXVII probabile reddit, post Ἀντιοχείας excidisse: ἐληλυθῶς. In Recognit. X, 54 sane est: „regressus“. — V. 13sq. secundum Epit. alter. C. CXXXVII scribendum esse: Σίμων ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ δημοσίᾳ πόλλα τεράστια ποιῶν οὐδὲν ἄλλο προσδιέλεγτο, ἢ σε πρὸς αὐτοὺς πρὸς μῖσος ποιῶν, μάγον τε ὀνομάζων καὶ γόητα καὶ μαιφόνον, πρὸς τοσοῦτον αὐτοὺς μῖσος παρεσκεύασεν, monuerunt jam Tischendorfius et Dresselius, v. adn. ad Epit. alt. C. c. Etiam Epit. pr. C. CXXXVII post γόητα καὶ porrigit μαιφόνον, quod fere vocabulum intercidisse ego jam pridem intellexeram collatis locis, qui sunt p. 412, 9 et 18 et p. 413, 7. Etiam Recognitiones l. c. praebent: „magum te nominans, maleficum, homicidam“. — V. 14sq. editum est: ὡς γλίχισθαι πάντα ἄνθρωπον τῶν ἐκεῖ ἐπιδημησάντων σαρκῶν αὐτῶν ἀπογεύσασθαι σου, secundum codicem O, nisi quod hic pro τῶν praebet: τὴν. Eandem scripturam Dresselius reposuit in Epit. alter. C. CXXXVII, ubi libri mscr. porrigunt: τῶν ἐκεῖ ἐπιδημήσαντά σε τῶν σαρκῶν, aequae atque cod. Parisin. Tischendorffii. Contra Tischendorfius scribi iussit: τὸν ἐκεῖ ἐπιδημήσαντα τῶν σαρκῶν. Ego quoque aliud quid latere arbitror, sed probabilius duco, legendum esse tam in Homiliis quam in Epit. altera: πάντα ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐκεῖ ἐπιδημήσαντος τῶν σαρκῶν cett. Inserui autem praepositionem εἰς, quia dubito, num hic scriptor verbum ἐπιδημεῖν cum nudo accusativo construxerit. Licebit tamen etiam tentare: τῇ ἐκεῖ, cfr. p. 410, 6sq., 414, 7, Epit. pr. C. XIV. Favent nostrae conjecturae, quae leguntur versus finem ejusdem capituli XIII, p. 408, 15sq.: διὸ συμβουλευομέν σοι μήπω ἐπιβῆναι τῆς πόλεως ἐκείνης, μέχρις cett. Cfr. etiam p. 414, 7, ubi Petrus ipse dicit: ἡμῖν ἐπιδημήσασι τῇ Ἀντιοχείᾳ. Similia ad sententiam sunt verba, quae posuit Rufinus in Recognitionibus a me demum postquam haec scripsi collatis: „ut magnopere desiderent, si te usquam invenire queant, etiam carnes tuas devorare“. — V. 18 Dresselius codicis O scripturam vitiosam σκοποῦ καὶ τί χρὴ νοεῖν, mutavit in: σκοποῦμεν τί χρὴ ν. At etiam vocis καὶ habenda erat ratio. Ego verisimile duco, scribendum esse: κοινῇ. Ceterum ferri quidem quodammodo potest praesens σκοποῦμεν, at quaerendum tamen, sitne potius imperfectum ἔσκοποῦμεν a scriptore Homiliarum adhibitum. Atque revera, ut nunc ipsum reperio, Recognitiones l. c. habent: „considerabamus“.

P. 408, 4sq. qui est locus, ita videtur constituendus, ut v. 8 post verbum κολάση incidatur virgula; quo facto a verbis: καὶ οἱ ὑμέτεροι, in-

cipiet apodosis, quae nunc plane desideratur. Minus probabile foret, opinor, si quis v. 4 ante voces *ἐμοῦ διὰ πολλῶν* aliquid intercidisse sumeret. Praeterea non intelligo, quid sibi velit vocabulum *περισχοπούντος* in verbis: *ἐμοῦ διὰ πολλῶν φίλων κρύφα εἰς σύλληψιν αὐτοῦ ἐληλυθέναι περισχοπούντος καὶ ζητεῖν αὐτὸν φάσκοντος*. Corrigendum arbitror: *περισχοπούντος*. *Περισχομπεῖν* significat: „circumquaque jactare“, ut apud Thucyd. Bell. Pel. VI, 17 et apud Joseph. Bell. Jud. I, 25, 2. Confirmant hanc emendationem, nisi omnia me fallunt, Recognitiones X, 55 porrigentes: „Ego igitur divulgabo per amicos, me ut istum magum caperem venisse“. — V. 10 Dresselius scripsit: *καὶ τυχὸν ταῦτα ἀκούσας φοβηθεὶς φεύξεται*. Sed quum codex O pro *ταῦτα* praebet: *αὐτὸν*, probabilius est, scriptum fuisse: *αὐτῶν*, quod pronomen referendum est ad eos, de quibus antea sermo fuit. — V. 19 apographum Dresselianum praebat: *Σίμωνος*. — V. 20 si genuinum est *Καίσαρος*, apertum est excidisse pronomen vel substantivum aliquod genitivum *Καίσαρος* regens. Ergo forsitan legendum: *Καίσαρος γὰρ νομίσας ἐκ προσταγῆς τινος* (cfr. p. 410, 7sq.) vel: *βασιλικὸν* (h. e. „ministerium regium“, cfr. Epit. utr. C. CXXXVIII) *ἐπὶ κακῶ* cett. At fieri etiam potest, ut hic scriptor posuerit: *Καίσαρα*. Recognitiones X, 56 sane habent: „putans enim quod a Caesare quaereretur ad poenam“.

P. 409, 8sq. num Dresselius verba lacunosa recte restituerit ita scribens: *Ἀννουβίων [γὰρ οἰκεῖος] μου με φίλων* cett., dubitare licet. Forsan: *Ἀ. [γὰρ ἐκ παιδείας] μου* cett., „ex pueritia mea“. Cfr. p. 406, 7 *Ἀππίωνα καὶ Ἀννουβίωνα ἐκ πρώτης ἡλικίας φίλους μοι γεγεννημένους*, p. 409, 19: *Ἀππίωνα καὶ Ἀννουβίωνα, ἐπειδὴ ἐκ παιδῶν σοι φίλους εἶναι ὁμολογεῖς*. Haud obstat conjecturae nostrae, quod in Recognitionibus, ex quibus suam hausisse videtur Dresselius, X, 56 scriptum reperitur: „nam et A. quia mihi valde amicus erat.“ Rufinus etiam pro verbis, quae sunt in Homil. p. 406, 7, posuit: „Appionem et Anubionem, quia valde amici mihi sunt.“ Ceterum hic scriptor, si recte memini, ad exprimendam notionem „ex pueritia“ alibi non est usus verbo *παιδεία*, sed dictionibus *ἐκ παιδός ἡλικίας*, *ἐκ παιδός* et *ἐκ παιδῶν*. Usurpavit autem dictiones *ἐκ παιδός ἡλικίας*, quae, quantum memini, reperitur tantummodo uno loco (p. 26, 8), et *ἐκ παιδός* ut plurimum, ubi de uno solo sermo est (cfr. p. 35, 2, 56, 11, 68, 1, 79, 6); semel tamen, p. 129, 11, ubi de pluribus agitur. Viceversa dictionem *ἐκ παιδῶν* non solum ibi adhibuit, ubi de pluribus uno sermo est, ut p. 259, 5, sed etiam ibi, ubi de uno agitur, ut p. 24, 1 (ubi Cod. Reg. 804 et Epit. prior C. CXLVII porrigunt: *ἐκ παιδός*) et p. 129, 17, quibus locis adnumerandus videtur etiam is, qui est p. 409, 19. — Quae proxime sequuntur verba: *καὶ οὐκ ἐπίστευ[σα ὁ ταλαίπωρος]*, restituit Dresselius secundum Recognitiones, exhibentes: „sed infelix non credebam“. Recte in universum. Sed fieri potest ut potius scriptum fuerit: *ἐπίστευον*. — Etiam lacuna, quae est v. 6, expleta est secundum Recognitiones, quae tamen quum X, 57 praebent: „interea et Anubion venit“, nescio an praestet reponere: *καὶ Ἀννουβίων ἦλθε*. — V. 18 pro *προσβλέψας* procul dubio scribendum erat: *προσβλέψας*, cfr. p. 411, 11. — V. 20 nescio an scriptum fuerit: *ὠμολόγηεις*. Hoc ipsum aut *ὠμολόγησας* prae oculis habuisse videtur Rufinus, Recognit. l. c. interpretatus: „dixeras“.

P. 410, 4 egregia est conjectura Dresselii, pro *γέρον* scribentis: *γέρονε*. Adstipulantur Recognit., X, 58 praebentes: „dicam enim quomodo res gesta est.“ — Subinde typhotetae incuria post vocabulum *ἀγαθός* excidit: *οὗτος*. — V. 6 pro *ἐπιδημήσειν* ego jam pridem conieci scribendum esse: *ἐπιδημήσαι*, collatis locis, qui sunt p. 407, 19 (*ἐπεδήμησε*) et imprimis p. 408, 5 (*ἐληλυθέναι*). Postea vidi a Tischendorfio in codice Parisino Epit. C. CXXXIV repertam esse scripturam *ἐπιδημήσαντάς τινος*, quam non receptam esse a Dresselio in utriusque Epit. C. c., est quod mireris. Etiam Recognit. l. c.: „audisse enim se, quod venerint quidam. — V. 7sq. editum est: *Φάστῳ δὲ εἰσιόντι τὸν ἴδιον θυμὸν ἐπίστρεψε φήσας οὕτως πρὸς ἡμᾶς* cett. Verbum *ἐπίστρεψε* de conjectura insertum est a Dresselio,

provocante ad Recognit. l. c., ubi scriptum exstat: „velle autem se in hunc qui nuper ingressus est Faustianum omnem convertere furorem. Et ait ad nos“ cett. At reponenda est dictio aliqua significans: „velle se convertere professus est“. Praeterea probabile est intercidisse vocabulum tale, quale est πάντα vel όλον, quum interpres latinus posuerit: „omnem“, nisi forte credibile videtur, in libro, quo utebatur Rufinus, hoc vocabulum occupasse sedem vocis ἴδιον, quam hic scriptor hoc loco et paulo infra v. 10, ut saepius, posuit pro pronomine reflexivo. — V. 10 legendum esse: ἀναλαβών, τὸ ἴδιον cett., jam monuit Dresselius adnot. 3 ad Epit. alter. C. CXXXIV. Vellem tamen vir doctus verbi ἀναλαβών rationem habuisset in interpretatione latina. Est autem ad ἀναλαβών ex antegressis tanquam objectum repetendum: μύρον τι. — V. 11 quod Dresselius de conjectura reposuit, δόξη, in utriusque Epit. C. CXXXIV invenitur. — V. 11 sq. haec codicis scriptura recepta invenitur: ὑμεῖς δὲ βοτάνης τινὸς ὕλης προεναλειψάμενοι ὑπὲρ ἐμοῦ οὐκ ἀπατηθήσεσθε ὑπὸ τῆς τένης αὐτοῦ μορφῆς. In qua biua inesse menda nemo non videt. Neque enim ferenda sunt verba βοτάνης τινὸς ὕλης sed scribendum: β. τ. χυλοῖς, h. e. „succo“, quod verbum habent Recognit. l. c., et medela indiget monstrosum vocabulum τένης. P. 412, 2 appellatur πλάνος μορφῆ, p. 413, 14 ἀλλοτρία μορφῆ. Contrarium est ἡ κατὰ φύσιν μορφῆ p. 407, 2 sq., ἀληθῆς μορφῆ, p. 411, 12 sq., ἀληθινὴ μορφῆ, p. 412, 3 sq., τὸ γνήσιον εἶδος, Epit. utr. C. CXXXVI. Conjiat aliquis, scribendum esse: καινῆς, „novae“ vel „peregrinae“, aut: θετῆς, „adoptatae, non genuinae“. Priori conjecturae magis favere videntur Recognitiones, l. c. praebentes: „ut non fallamini de immutatione vultus ejus“. Verbum προεναλειψάσθαι hoc uno tantum, quod ego sciam, reperitur loco. Infra p. 411, 12 est: ἐναλειψάμενος. Vel sic tamen προεναλειψάμενος haudquaquam videtur in suspicionem esse vocandum, quum praesertim etiam Recognit. l. c. exhibeant: „perungemini prius“. Scilicet Simon socios suos prius inungere vult eo fine, ut Faustus securus redditus se quoque inungi patiat. — V. 15 dicat aliquis Homil. codicis scripturae ἐστὶ praefendam esse utriusque Epit. C. CXXXV lectionem: ἐσται. Neque enim audiendus Dresselius, adn. 3 ad Epit. alter. C. c. censens, praesenti speciem aliquam conciliari ex voce νῦν. Attamen etiam Rufinus praesens prae oculis habuit, quum Recognit. X, 59 praebent: „confertur“. — V. 19 sq. Dresselius de conjectura minime probanda scripsit: ὅτι ἐφοβούμεν τὸν [Σίμωνα, τῷ φαύ]στῳ τοῦτο μηνύειν. Quomodo explenda fuisset lacuna, monstrare poterant verba Rufini l. c. posita: „timui tunc Faustiano indicare haec“, nisi quod pro Faustiano in Homiliis commemoratus erat Faustus. Videtur igitur τὸν nihil aliud esse quam: τότε.

P. 411, 1 sq. Dresselius haec verba posuit aperte inepta: ἀλλ' οὐδὲ καιρὸν ἡμῖν ὁ Σίμων ἐδίδου πρὸς τὸ ἰδιάζειν· [εἰ μὴ] αὐτῷ τὴν ἐκ τοῦ Σίμωνος κακὴν ἂν ἐφηνα βουλήν. Quum post lacunam, quae in codice O est post vocabulum ἰδιάζειν, reperiantur literae μῶν et pro ἂν ἐφηνα exaratum sit: ἐφάνη, jam pridem suspicatus sum, ita fere esse legendum: — ἰδιάζειν, μὴ τις ἡμῶν τὴν ἐκ τ. Σ. κ. ἐκφήναι β. Cfr. p. 409, 4. Video quidem, in Recognit. X, 59 esse: „sed neque spatium nobis ipse Simon dedit, ut possemus secretius loqui et plenius ei consilium Simonis aperire“. At enim vero tot verba excidisse quominus probabile ducamus lacunae spatium nimis exiguum prohibere videtur. Ceterum Rufinus procul dubio prae oculis habuit: ἐκφήναι. — V. 3 quod Dresselius reposuit, τὴν, reperitur in utr. Epit. C. CXXXV. — V. 7 manifestum est vitium verborum: ὑπὸ τῶν Σίμωνος ζητούντων. Scribendum censeas: Σίμωνα, prouti p. 410, 16 hic scriptor Simonem dicentem facit: οἱ ἐμὲ ζητοῦντες. An tentare praestiterit: τῶν κατὰ Σίμωνος ζητούντων, ut p. 410, 16 reperitur dictio: τῆς κατ' ἐμοῦ ζητήσιως? Minus probabiliter aliquis conjiat: Σίμωνος ζητητῶν. — V. 10 recte Dresselium inseruisse: τὸν Σίμωνα, testantur Recognit., l. c. praebentes: „illi, qui deduxerunt Simonem“. — V. 14 sq. scriptum reperimus: ἐκπεπληγμένος οὖν (sic apogr. Dressel.

pro: οὐν) σφόδρα θαυμάζω τὴν Σίμωνος μαγείαν, ὅτι ἐστῶτες τὸν ὑμέτερον οὐ γνωρίζετε πατέρα. Clarum est, ἐστῶτες per se solum ferri non posse, sed locum corrigendum esse ita, ut inseratur ἐγγὺς ante ἐστῶτες, vel simili ratione; quamquam neque in Recognit. tale quid reperitur, exhibentibus l. c.: „quod vos stantes modo non agnoscitis patrem vestrum“.

P. 412, 15 quod Dresselius inseruit, verbum *γεγόμενος*, est in utr. Epit. C. CXXXVIII. — V. 16 nescio an Dresselius codicis lectionem truncatam *μετα* non recte restituerit scribendo *μεταμέλειαν*. Etenim quum hic scriptor paullo infra, p. 413, 7, Petrum vocabulo *μετανοία* utentem faciat, probabilius videtur, hoc ipsum vocabulum etiam hoc loco adhibitum fuisse. Et profecto, ut nunc ipsum video, etiam utraque Epit. C. CXXXVIII praebet *μετανοίαν*. — V. 17 Dresselius haec verba edidit: *ἐγὼ Σίμων ταῦτα ὑμῖν κηρύσσω ὁμολογῶν, ἀδίκως καταψεύσασθαι τὰ τοῦ Πέτρου*. Codex O pro ὁμολογῶν praebet: ὁμολογοῦν. Quare vide an praestet: — κηρύσσω ὁμολογοῦμαι cett. Hanc conjecturam jam pridem a me factam, ut nunc video, confirmat Epit. alterius C. CXXXVIII, nisi quod exhibet: — κηρύσσω ὁμολογῶ cett. Etiam scriptor Homiliarum pluries utitur activo ὁμολογεῖν, cfr. modo locos, qui sunt paullo supra et paullo infra p. 410, 1 et 19, atque p. 413, 3; sed quum idem etiam medium adhibeat, ut paullo infra p. 413, 6 scriptum reperitur: *ἔξομολογοῦμαι*, non dubitaverim id praeferre hoc loco. — In sequentibus quae suppleta sunt a Dresselio, ferri poterunt, si modo aut vocem τὰ deleveris, aut addideris: *πάντα*. Atque revera, ut jam intelligo, in utriusque Epitomes C. CXXXIX sic scriptum invenitur: — *καταψεύσασθαι Πέτρου. οὐκ ἔστι πλάνος* cett., Recognitiones vero X, 60 habent: „me omnia fecisse de Petro.“

P. 413, 2 Homil. codicis scriptura κηρύσσω commutetur oportet cum lectione κηρύσσει, quam porrigit Epit. alt. C. CXXXIX. In Epit. prioris C. CXXXIX est: *πιστεύειν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κηρυτσομένῳ θεῷ*. — V. 6 recipienda est utriusque Epit. scriptura: *ἐπιχειρῶ λέγειν*. Etiam Rufinus sic scriptum repperit, Recognit. X, 61 interpretatus: „tentavero dicere“. — V. 7 post γόης et ante ἔξιστι interciderunt verba: *ἀλλὰ μετανοῶ*, in utraque servata Epit. Erant illa etiam in exemplo Rufini, ut apparet ex verbis: „sed poenitentiam ago“, Recognit. l. c. positis. — V. 18 sqq. quae leguntur verba: *ἡ δὲ μήτηρ συναπελθεῖν αὐτῷ ὀκνηρῶς εἶδε λέγουσα· μοιχὰς γὰρ εἶναι δοκῶ τῇ Σίμωνος συνοῦσα μορφή*, genuinam scriptoris manum non praebere, non videtur dubium esse. Vocabulum λέγουσα, quod de conjectura insertum est a Dresselio, non sufficit. Si genuina sunt verba ὀκνηρῶς εἶδε, quibuscum conferri poterit locutio *φιλῶς ὁρᾶν*, probabile est, post ipsa illa verba excidisse: *καὶ εἶπε*. Conjecturam nostram, ut postea intelleximus, eximie suffulciunt Recognitiones, X, 62 praebentes: „mater recusabat proficisci simul et aiebat“. Periodus proxime sequens: *εἰ δ' ἄρα συναπέχεσθαι αὐτῷ ἀναγκασθήσομαι, ἀδύνατον ἐπὶ τῆς αὐτῆς τύχης κλίνης συγκατακλιθήσεσθαι*, aperto mendo laborat. Crediderim equidem, in voce τύχης latere: *τύλης*, h. e. „culcitae“ vel „pulvinaris lecto impositi“. De vocabulo *τύλη* ab Atticistis damnato plura congegit Lobeckius ad Phrynich. p. 173 sq. Cfr. etiam Artemidor. Oneirocrit. I, 74: *Τύλη καὶ κλίνη καὶ πάντα τὰ πρὸς κοίτην*. Rufinus nihil posuit l. c. nisi: „in eodem lectulo“.

P. 414, 2 recte Dresselius inseruit: *φαῦστος*. Cfr. Recognit. X, 62: „sed et ipsa vox non tibi Faustinianum esse persuadet conjugem tuum?“ — Eadem Recognitiones X, 63 integram servaverunt mentionem Annubionis astrologi paullo infra in Homil. codice O ex parte oblitteratam. — V. 15 sqq. qui est, locum Dresselius ita exhibuit: *καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἀπεκρινάμεθα πρὸς αὐτόν, οὐκ οἶδα, τί ἔδοξεν αὐτῷ φαῦστον ἑαυτὸν εἰπόντι. μὴ πιστευθεὶς δακρύων καὶ κοπτόμενος ἀποκτείνειν (cod. O ἀποκτείνειν) ἑαυτὸν ἀπειλήσας ὡς ἐπὶ θάλασσαν ὄρμησεν*. Sed cum haudquaquam ita fuisse scriptum, facile quivis unus persentiscat. Jam quum cod. O pro ἔδοξεν praebeat *δόξαν* et εἰπὼν pro εἰπόντι, dubium esse non potest quin

legendum sit: — οὐκ οἶδα, τί, δόξαν αὐτῷ („quum ei visum esset, placuisset“) φαῦστον ἑαυτὸν εἰπεῖν, μὴ πιστευθεῖς — ὤρμησεν. Cfr. e. gr. Lucian. Nigrin. Π: Δόξαν οὖν μοι διὰ πολλοῦ προσειπεῖν Νιγρίνον —, ἔωθεν ἔξα-
 ναστὰς ὡς αὐτὸν ἀγχιόμην cett. Videtur autem Dresselius secutus esse
 Rufinum, Recognit. X, 63 ita interpretatum: „et quia nihil illi respondimus,
 nescio quid ei visum sit, Faustinianum se esse dicebat“. Perperam
 quidem. At fieri potest ut Rufinus scriptum reppererit: εἶπεν, quam
 variam lectionem favere aliquis dicat nostrae conjecturae.

P. 415, 1 sqq. sic fere scriptum fuisse ratus est Dresselius: ἐμάθομεν
 παρὰ τινος, ὅτι εὐρῶν αὐτὸν ὁ Σίμων ἐξώρμησε [ἵνα τὸν Πέτρον καταλιπὼν
 ἀητῶ συνοδοιπορήσῃ ὑπισχνουμένῳ ἀποκαλύπτειν] τὰ ἀληθῆ. Vellem ad-
 notasset, utrum pro verbis, quae cancellis sepsit utpote ab ipso de con-
 jectura reposita, lacuna inveniretur idem fere spatium complectens, an
 minus. In Recognit. X, 64 nihil reperitur nisi haec verba: „Comperimus
 a quodam qui cum Simone profectus est“, in quibus pro „qui“ scribendum
 esse „quia“ quum tantum non per se clarum sit tum apparet ex iis, quae
 proxime sequuntur, Homiliarum verbis v. 5 sqq. positae respondentia: „sed
 quia hic non est, apparet quia vere dixit qui nunciavit cum Simone pro-
 fectum cett“. Unde, nisi plura intercidisse librarius ipse significavit, ali-
 quis conjecturam capiat, illo loco reponendum esse: ὅτι εὐρῶν αὐτὸν ὁ
 Σίμων ἐξώρμησεν ἑαυτῷ ἀκολουθεῖν vel ἀκολουθῆσαι. Ceterum
 ne cui ex eo, quod in interpretatione Dresselii prima verba sic latina facta
 sunt: „Comperimus a quodam, incidisse cum in Simonem exhortantem“,
 suspicio nascatur de veritate scripturae typis expressae, moneo, eam ipsam
 reperiri in apographo Dresselii. Voluerat vir doctus, ni fallor: „incidisse
 in eum Simonem exhortantem“. — Etiam quae v. 7 sqq. leguntur verba
 aperte corrupta: ἐγὼ δὲ Κλήμης, συνοήσας τὴν τοῦ Πέτρου προαίρεσιν, ὅτι
 ὑπόνοιαν αὐτοῖς ἐνσπεῖραι θέλει, ὡς τὸν γέροντα ζητεῖν μέλλων παρ' αὐτοῖς,
 secundum fidem apographi Dresseliani sunt exarata. Rufinus postrema
 verba, in quibus vitium inest, interpretatus est: „quia voluerit eis suspi-
 cionem dare, quod ab ipsis quaerendus esset senex“. Nihilominus tamen
 ego ipsam hujus scriptoris manum praestare non ausim. — V. 13 verba
 ἐμοῦ ταῦτα εἰπόντος dissoluta sic, ut edita sunt, profecta non esse a scri-
 ptore Homiliarum, persuasum habeo. Conjiat aliquis: ἐμοῦ δὲ ταῦτα
 εἶπ. Sed quum Rufinus interpretatus sit: „Et cum haec dixissem“, nescio
 an probabilius sit: καὶ ἐμοῦ cett. — V. 14 sq. haec repraesentanda curavit
 Dresselius: — ἀπήεσαν, καὶ ὡς ἐμάθομεν τῆς ἄλλης ἡμέρας [ὡς τάχιστα] κατ'
 ἴχνη Σίμωνος ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ὤρμησαν. Et recte quidem esse reductum:
 ἡμέρας, pro quo codex O praebet ἡμῶν, ut etiam paullo supra p. 414, 10
 reperitur dictio τῆς ἄλλης ἡμέρας, extra dubitationis aleam positum est,
 quum praesertim Recognitiones habeant: — „discedunt, vestigia Simonis,
 ut sequenti die comperimus, insequentes“. Sed eadem ipsa Rufini inter-
 pretatio scrupulum injicit de ratione, qua Dresselius sequentem lacunam
 explevit. Nobis quidem potius inserendum videtur: διώκοντες, quod
 accurate respondet verbo „insequentes“. Locutio διώκειν κατ' ἴχνης etiam
 alibi reperitur, e. gr. apud Platonem de Republ. III, p. 410 B. — V. 16 sq.
 haec posita sunt verba: — [ἢ κε τις] ἐκ τῆς Ἀντιοχείας παρὰ τοῦ πατρὸς
 ἀγγελῶν ἡμῖν, πῶς ὁ πατήρ δημο[σία] αὐτοῦ μορφῆς κατηγορῶν, Πέτρον
 εὐλογῶν τὴν πᾶσαν Ἀντιοχείαν πόλιν εἰς πόθον μετέθηκεν. καὶ ἐκ τούτου
 πάντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν ἰδεῖν ἀπήγγελλεν. ἐνλους δὲ cett. Prior lacuna pro-
 babiliter expleta est secundum Recognit. X, 65, nisi quod Rufinus, quum
 interpretatus sit: „venit quidam nostrorum“, prae oculis habuisse vide-
 tur: ἦκε vel ἦλθε τις τῶν ἡμετέρων. Ἀγγελῶν debetur Dresselio. Equidem,
 quum cod. O praebet: ἀγγέλλων, reponendum censeo: ἀγγέλλων. Similiter
 p. 409, 7 scriptum reperimus: (ἦλθε) — δηλῶν. In verbis πῶς ὁ πατήρ —
 κατηγορῶν plus quam Dresselius pro exiguo, opinor, quod in cod. O in-
 venit, lacunae spatio statuit intercidisse, certum est. Etenim et neces-
 sarium videtur, ut Simonem ipso nomine appellatum fuisse statuamus,

neque verba αὐτοῦ μορφῆς sola id significare possunt, quod sententia flagitat et quod Dresselius in interpretatione latina expressit verbis „cum ipsius vultu“. Atque jam video, in Recognit. l. c. haec haberi: „adnuncians nobis quomodo publice staret pater, Simonem quidem qui in vultu videbatur accusans“ cett. Hinc probabile est, Rufinum reperisse scriptum: — δημοσίᾳ ἐστὼς Σίμωνος —. Incertum autem, quae verba graeca post illa ipsa invenerit. Sed et sententiae et linguae satisfactum erit, si in Homiliis reposueris: ἐξ αὐτοῦ μορφῆς. Epit. utr. C. CXL, ubi tamen verba paullum sunt mutata, praebet: ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Σίμωνος vel Σίμωνος. — In sequentibus Epit. alt. C. CXL pro πάντας habet: πάντες, et pro ἀπήγγελεν id ipsum, pro quo etiam Homil. codicis scriptura spondet: ἀπήγγελλον, nisi quod in Epitomes codice Paris. est: ἐπήγγελλον. Etiam apographum Homil. codicis O exhibebat: πάντες, quod ego tacite correxi, quia ex Dresselii interpretatione latina intellexi, videri ipsi haudquaquam ita esse scribendum. Non tamen dubito, quin tam in Homil. quam in Epit. alt. legendum sit: καὶ πάντες — ἀπήγγελλον. Et in Homiliis quidem delendum est punctum post μετέθηκεν locatum. Sunt enim verba πάντες ἀπήγγελλον construenda cum πῶς. Contra in Epit., ubi, aequae atque in Homil., puncto majore incidendum est post ἀπήγγελλον, ante verba ἐνίοις καὶ χαλεπαίνοντας interciderit videtur tale quid, quale est: συνέβη δὲ. Significat autem ἀπαγγέλλειν non minus quam ἐπαγγέλλειν „notum facere“.

P. 416, 6 sq. quae sunt verba: ἐπὶ τὴν πλησίον ὁρμήσειν Ἀντιόχειαν ἔσπευσεν, reperiuntur etiam in utr. Epit. C. CXL, nisi quod codex O Epit. alter. omittit ὁρμήσειν. Id quum ferri nequeat Dresselius et Uhlhornius l. c. p. 31, adn. 3 mutandum censuerunt in: ὁρμήσαι. Fieri tamen etiam potest ut ortum sit ex ὄρμησεν h. e. ὠρμησεν. Quod qui probabile iudicaverit, ei statuendum erit, verba ὠρμησεν et ἔσπευσεν diversarum esse recensio-

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Quum ea adnotabam, quae sunt in Homiliis inde a p. 10 usque ad p. 18 et inde a p. 21 usque ad p. 24, nondum mihi erat ad manus typis expressa ea Epitomes alterius pars tantum non eadem verba exhibens, quae continetur cap. CXLV sqq. Quam postquam cognovi, nonnulla placuit addere iis, quae supra p. 250 sq. disputavi. Accedit, quod sero demum intellexi, ab iis, qui Homilias ediderunt, parum diligenter in comparisonem vocatas esse Recognitiones, quae quantos usus afferre possint ad textum Homiliarum rectius constituendum quin prohibear quominus omnibus locis, qui nondum in censum sunt vocati, adhibitis demonstrarem, at eos tractabo paullo explicatius, qui ad Homiliam primam pertinent, qua de actum est supra p. 252 — 256.

P. 11, 1 quae in utroque Homil. codice invenitur, forma *σημῆνας*, est etiam in Epit. alter. C. CXLV. Supra p. 6, 1 uterque liber mscr. exhibet: *ἐσήμανα*. Egerunt de his formis Lobeckius ad Phrynich. p. 25 et in Paralipom. Gr. gr. p. 22, atque Cobetus Nov. Lect. p. 594. Infra p. 295, 9 scriptum exstat: *μιάνης*, et p. 301, 15 *μιᾶνας*, neque tamen ausim tentare: *σημᾶνας*. — Eodem versu τὸ λιποῦν, quod habet Homil. cod. C, reperitur etiam in codd. Epit. alter. C. CXLV, sed Dressellius (cfr. p. 212, adn. 8) „fortasse“, inquit, „λοιπὸν scribendum“. Jam sane Homil. cod. O praebet: *λοιποῖν*. At enim unice verum est *λιποῦν*. — V. 18 quam falsam pronuntiavimus, scriptura οὗ ἄν χειροτονήσῃ, est etiam in Epit. alt. C. CXLVI. Licet etiam tentare: ὡς ἄν χ. At illa, quam supra proposuimus, conjectura sane quam facilius est.

P. 12, 1 quod minus aptum censemus: ὁ τὸν ἀληθείας προκαθεζόμενον, invenitur etiam in Ep. alt. C. CXLVI. — V. 5 codicis O scripturam ἐδιόμην a nobis commendatam praebet etiam Epit. alt. C. CXLVII. — V. 7 ordo verborum μὴ με, quem reducendum diximus, receptus est etiam in Epit. alt. C. CXLVII. — V. 12 mireris Dresselium reposuisse *δινησει* ex codice C, quum codex O praebet: *δινηση*, et *δινηση* paullo infra p. 13, 5 et p. 43, 8 ex utroque libro mscr. receptum sit.

P. 13, 2 etiam codices Epit. alter. C. CXLVII porrigunt: ὀρθῶς ἐπίσταμαι, quod Dressellius secundum Schweglerum iterum mutavit in ἐπίστασαι, provocans ad Rufinum, interpretatum: „certus esto“. Ego tamen librorum scripturam ἐπίσταμαι nihil aliud esse arbitror quam: ἐπίστω μοι. — V. 9 librorum scriptura βασιλείες mutata est in βασιλείσει. Illud ipsum praebet Epit. alter. C. CXLVIII, ubi Dressellius non recepit quidem, at tamen commendavit eandem correctionem. Sed intactum reliquit p. 29, 15 ἀπολαύειν, p. 38, 7 ποιῆται, p. 44, 11 ἴστι, quod invenitur etiam in utr. Epit. C. XIX, ubi praeterea λαμβάνεις positum est pro futuro. Et recte quidem, quanquam Rufinus Recogn. I, 19 postremum locum interpretatus adhibuit futurum „erit“. At p. 268, 2, ubi adeo editum est: τί ποιοῦμεν, nescio an reponendum sit: τί ποιοῦμεν. — V. 14 quae in codicibus Homil. reperitur scriptura non satis apta: μεμαθηκώς, invenitur etiam in libris mscr. Epit. alt. C. CXLVIII.

P. 14, 7 minus apte editum est: γὰρ σοι, rectius in Epit. alt. C. CXLIX: γὰρ σοὶ.

P. 15, 1 sq. codices Epit. alter. C. CL revera porrigunt: *πρεσβυτής*, ut nos correximus. Praeterea in iisdem pro *οὕτως ἑκακοιέτως* scriptum est: *οὕτοι ἐπ.*, quae scriptura et ipsa probanda videtur. Ceterum Epit. l. c. praebet: *ὁ ἐὰν δῆσῃ*, quibus in verbis *ἐὰν* positum est pro *ἄν* praecedente pronomine relativo, id quod nonnunquam factum videmus apud scriptores senioris aevi, quamquam non memini me in Homiliis hunc vocabuli usum repperisse. — V. 8 quas commendavimus, scripturae *ἀμελείτως* et *ἀμαία*, inveniuntur etiam in Epit. alt. C. CLL — Quae sequuntur verba: *ἵνα οὖν μὴ ἡ πορνεία νομὴν λαβοῦσα καθ' ὑμῶν εἰς ὑμᾶς τὸν αὐτὸν ἐμβάλλη λοιμὸν*, edita sunt etiam in Epit. alt. C. CLI, nisi quod pro *αὐτὸν* repositum est ex codice O: *αὐτῆς*. Haud inepte, ni fallor. At non spernenda est plurimorum librorum mscr. scriptura *ἐμβάλλη*, quum praesertim etiam paullo infra v. 11 positus sit aoristi conjunctivus *ἀναφθῆ*. — V. 16 sq. etiam codices Epit. alter. C. CLI favent scripturae *ἀπολαύσετε*, qua futuri forma usus est hic scriptor etiam ad p. 30, 17 sq. Vel sic tamen non opinor nihili esse lectionem codicis C *ἀπολαύοντες*. Scilicet scriptum erat: *ἀπολαύοντες ἴσισθε*, quod posterius vocabulum facile interciderit ante verba proxime sequentia: *ἐὰν δὲ*. Quo recepto aequabiliora reddentur enuntiati membra. Nam quemadmodum in priore membro: *ἐὰν γὰρ σώφρων καταληφθῆ — τιμῆς μεγίστης τεύξεται, καὶ ὑμεῖς μεγάλης εὐφρασίας — ἀπολαύοντες ἴσισθε* erit verbum finitum et circumlocutio verbi finiti, ita in altero membro: *ἐὰν δὲ ἡμαρτηκυῖα φωραθῆ, αὐτὴ μὲν, ἐκβλητός ἐσται, ὑμεῖς δὲ δίκην δώσετε*, est circumlocutio verbi finiti atque verbum finitum. Ceterum mireris, quod Dresselius, qui in Homiliis codicis O scripturam *ἐκβλητός ἐστι* jure sprevisset, in Epit. alt. C. c. secundum libros edidit: *ἐκβλητός ἐστιν*, non monito lectore de scriptura mutanda.

P. 17, 12 etiam Epit. alt. C. CLIV pro *ῥοπῶν* porrigit: *τόπων*, et Epit. prior C. CXLVI sola agnoscit *ζυγά, μέτρα καὶ στάθμια* (simili ratione tanquam *προπαροξίτονον* vocabulum *στάθμια* scriptum reperitur etiam in Epit. alt. C. c. et in Homil. codice C).

P. 18, 1 etiam Epit. alt. C. CLIV habet: *μόνον*. Paullo infra ex ejusdem codice O jure receptum: *οἱ μὲν ἀγαθοὶ*.

P. 22, 8 pro vocabulo *Χριστοῦ* Epit. alt. C. CLV exhibet: *θεοῦ*. Haec varia lectio in memoriam revocat verba, quae sunt in Epit. utriusque C. CXXV: *ἀντὶ τοῦ ὄντως Χριστοῦ, τοῦ θεοῦ ἡμῶν*, pro eo, quod praebent Homiliae p. 58, 3: *ἀντὶ τοῦ ὄντως Χριστοῦ ἡμῶν*. — In Epit. prior. C. CXLVI plurimi codices praebent: *τοῦ πρώτου διδασκαλοῦ καὶ σωτῆρος θεοῦ* vel *ἡμῶν θεοῦ*, unus: — *ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ*, quod posterius praestare dicit Dresselius supra p. 99, adn. 9. Non adstipulor. Sed qui appellatur deus idem est Christus. In utr. Epit. C. XIII et XIV pro vocabulo *ἀνδρός*, quod Homil. p. 37, 7 positum est de Christo, scriptum reperitur: *θεοῦ*, et: *Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ*. In utr. Epit. C. XVIII Christus appellatur *ὁ ἐνανθρωπήσας θεός*. — Articulus *τὰ*, quem v. 9 porrigit codex C, invenitur etiam in Epit. alt. C. CLVI.

P. 23, 8 dum legitur: *ἐπιδικαζόμενος τοῦ πάντας φίλους ἔχειν*, in Epit. alter. C. CLVII editum est tanquam e codice O: *ἐ. τῷ π. φ. ἐ.*, adnotatumque, codicem V praebere: *τὸ*. At enim *τῷ* ferri omnino non potest; *τὸ* sane non adversatur linguae usui, sed ad sententiam non est aptum. Namque id quod est „appetere aliquid“ graece dicitur *ἐπιδικάζεσθαι τινας*, non *ἐ. τι*. An *τῷ* debetur errori hypothetae? — Quod nos v. 10 reponendum esse diximus: *μένει*, Dresselius adnot. 2 ad Epit. alt. C. CLVII, ubi scriptum reperitur *μὲν ἢ*, ut in Homil. cod. C, tradit inveniri in ipso Hom. cod. O. Haud negamus, ita esse; at apographum, quod traditum erat hypothetae, praebat: *μενεῖ*. — V. 15 quae sunt verba aperte corrupta: *εἰς τὴν αἵτου καθέδραν καθισθῆναι με ἰδυσώπησιν*, reperiuntur etiam in Epit. alt. C. CLVIII. Non est dubitandum, quin post *με* interciderit participium tale, quale est: *ποιήσας*. Emendationem eximie suffulcit Epit. prior. C. CXLVII, ubi omissum est verbum *ἰδυσώπησιν* et haec leguntur: *εἰς τὴν αὐτοῦ με καθέδραν καθισθῆναι πεποίηκε*. — Etiam verba, quae habentur v. 16 sqq., eadem sunt in Epit. alter. C. CLVI, nisi quod alterum *σὲ* omissum est in uno codice: opinor ex correctione.

P. 24, 8 quod Homil. codices praebent, *πλάγος*, invenitur etiam in libris mscr. Epit. alt. C. CLVIII. Ego tamen nunc ajo atque contendo, intactum relinquendum esse *πλάγος*, quum meminerim, in Homiliis reperiri non solum: *τοῖς τῶν πλάγων καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν ὁμίλαις*, p. 20, 7, sed etiam *πλάγῳ διδασκαλίᾳ*, p. 334, 14, *πνεῦμα πλάγος*, p. 346, 13, *πλάγος μορφῆ*, p. 412, 2. — V. 18 *ἐπιγράψας* habet etiam Epit. alt. C. CLIX.

P. 28, 4 fieri etiam potest, ut scriptum sit: *οὔτε ἀπὸ τῶν τοιοῦτων λογισμῶν ἡσυχάζειν δύναμαι*. Certe Recognitiones I, 5 habent: „Nec tamen quiescere ab hujusmodi cogitationibus possum“. *Ἡσυχάζειν ἀπὸ τινος* significat: „se abstinere aliqua re“. Praeterea Rufinus videtur prae oculis habuisse: *οὔδὲ, non: οὔτε*. — P. 29, 15 in verbis: *ἧς ἀπολαύειν λέγει εἰάν τις αὐτῶν προκατορθώσῃ τὴν πολιτείαν*, etiam exemplar, quo usus est Rufinus, exhibuisse videtur *αὐτοῦ* vel *αὐτοῦ* (vid. p. 252 et 318.) pro *αὐτῶν*. Interpretatus est enim Recogn. I, 6: „idque percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum et doctrinae instituta servassent“. — V. 16 vereor ne *πνεῖς* paullo citius corruptum judicaverim. Fieri enim potest, ut hic scriptor dictionem *ταῦτα πνεῖς* similiter usurpaverit atque apud poetas reperitur *ἄσματα, μέλη, μοῦσαν πνεῖν*, quum sermocinetur de vate. Sic etiam Rufinus videtur cepisse verba, interpretatus l. c.: „ut autem sermo ejus fide dignus ac divinitatis plenus esse crederetur“.

Quae disputavimus de p. 30, 1, confirmantur etiam interpretatione Rufini, qui l. c. nihil posuit nisi: „claudos erigeret“, ergo tantummodo verba *χάλους ὀρθοῖ* prae oculis habuit, non etiam verba *κυλλοὺς ποιεῖ περιπατεῖν*.

P. 33, 5 sqq. quod reponendum esse diximus, vocabulum *ζῶον*, etiam fuisse in exemplo Rufini, apparet ex his ejus verbis Recogn. I, 8: „cum sit animal exiguum“. — Idem favere videri potest iis, quae de v. 12 sq. disputavimus. Etenim quum interpretatus sit l. c.: „fidemque eorum quae diximus, non ex argumentis arte quaesitis, sed ex vobis ipsis productis testibus confirmare“, facile aliquis eo inclinaret, ut credat, *τῶν παριστώτων* non habuisse ante oculos, sed sola verba *ἐξ ἡμῶν*, ita ut — quod saepius est factum — glossa de loco pepulisset genuinam scripturam. At equidem non ausim illud fidenter contendere. Nescio autem an locus potius ita sit restituendus, ut *παριστώτων* mutetur in: *παριστώτας*. *Οἱ ἐξ ἡμῶν* idem est atque *οἱ ἡμέτεροι*.

Pro verbis, quae sunt p. 37, 3 sqq., quum in Recognit. I, 10 haec reperiantur posita: „urgebat tamen profectionem dicens, se diem festum religionis suae, qui immineret, omnimodis apud Judaeam celebraturum, ibique de reliquo cum suis civibus ac fratribus permansurum, evidentem indicans, injuriae se horrore percussam“, apparet Rufinum in fine sic fere scriptum repperisse: *φανερῶς ἀποκαλίψας τὸ ἀποναρκῆσαι*. Ergo verba, quae praebet Epitome alt.: *φανερῶς δὴ μοι ἀποκαλίψας*, non tam sunt commutanda cum Homiliarum scriptura: *φανερὸς δ' ἦν μοι ἀποναρκῆσας*, quam lacunosa habenda. Praeterea etiam ea, quae antegrediuntur, in exemplo Rufini paullo aliter scripta fuisse liquet quam in Homil. atque in Epit. — Quod v. 18 reponendum esse conjeci, revera, ut nunc ipsum video, invenitur in Epit. prior. C. XIII. — Priori, quam de voce *ὄτι* v. 17 posita proposui, conjecturae favent Recognitiones, l. c. praebentes: „quia nisi aliquantum pecuniae“ cett.

P. 38, 9 restant etiam accuratius tractanda verba: *θιασάμινοι δὲ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἀντίβαλον*. Memorabile est autem indicium variae scripturae, quod continent Recognitiones, I, 12 exhibentes: „quod (hospitium) cum reperissem, atque ante fores constitissem, ingerebam ianitori, quisnam essem“ cett. Variis lectionibus, quas Dresselius adn. 2 enotavit, inter se collatis facile apparet, interpolata esse illa verba. Nec dubito, quin exemplum Rufini genuinam scriptoris manum servaverit, praebens, ut videtur, *τῷ θιρωρῶ ἀντίβαλον*. Favet huic scripturae etiam usus verbi *ἀντιβάλλειν*, qui idem conspicitur in iis, quae proxime sequuntur, v. 14 et 15 et p. 39, 9 et 10, ubi idem valet atque *ἀπαγγέλλειν* et *δηγεῖσθαι*, quod verbum positum est in Epit. prior. C. XIV pro verbo *ἀντιβάλλειν* in Homil. C. XV adhibito. Ergo in Homiliis reponendum duco: — *καὶ τῷ πυλῶνι ἐπίστην καὶ τῷ θιρωρῶ ἀντίβαλον*.

P. 39, 1 quod conieci, nomen Petri intercidisse, confirmant Recognitiones I, 13 porrigentes: „At benignissimus Petrus, audito nomine, adcurrrens“ cett. — V. 5 sq. Dresselius sequi debebat codicem O, secundum quem ita erit scribendum: μακάριος ἔση τὸν τῆς ἀληθείας πρεσβευτὴν ὄντα ξενίσας πάση τιμῇ. ἄνθ' ὧν αὐτῇ καὶ σὲ ἡ ἀλήθεια cett. Consentit fere Epit. prior C. XV, ubi pro σὺ scribendum erat: ἔση, ὄντα pro οὕτω, denique: καὶ σὲ. Propius ad scripturam, quae invenitur in Homil. codice C atque in Epit. altera accedit ea, quam Rufinus ita latinam fecit Recogn. I, 13: „Sicut enim tu legatum veritatis omni honore dignum duxisti. Quippe scriptum repperit: ὡς γὰρ σὺ τὸν τῆς ἀληθείας πρεσβευτὴν ἐξένισας πάση τιμῇ. At quae proxime sequuntur in Recognitionibus: „ita te quoque peregrinantem et hospitem veritas ipsa suscipiet et civem propriae urbis adscribet“. partim magis similia sunt ei scripturae, quam exhibet Homil. codex O et Epit. prior, partim diversa tam ab hac quam ab illa, nisi fallimur verba graeca haec fere fuisse consentes: οὕτω αὐτῇ καὶ σὲ ἡ ἀλήθεια ἀλώμενον vel ἀλήτην καὶ ξένον ὄντα δέξεται καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καταστήσει πολίτην. — Ea quae sunt v. 7 sqq. simplicissime in exemplo Rufini ita erant scripta: ὅτι βραχεῖαν νῦν δανείσας χάρον, αἰδίων ἀγαθῶν ἔση κληρονόμος, ut apparet ex verbis Recogn. I. c. positae hisce: „quod exiguam nunc impartiens gratiam, aeternorum bonorum haeres scriberis“.

Loco, qui est p. 40, 3 sqq., etiam emendatione egent verba postrema: καὶ εἰ, τί ποτέ ἐστι δίκαιον ἢ ἀρέσκον Θεῷ, quae reperiuntur etiam in Epit. alter. C. XVI, sed ita scripta: καὶ εἰ τί ποτέ ἐστὶν δίκαιον ἢ ἀρέσκον Θεῷ. At neque placet mihi ad καὶ εἰ cogitatione repetere ex antecessis: αἰδῖος οὐσα ἔχει κριθῆναι, ut voluit Schweglerus de Homiliis agens, neque ferri potest sententia, qualis est: „an aliquid sit justum vel Deo gratum“. Unice aptum est ad sententiam, quod praebet Epit. prior C. XVI: καὶ τί ποτέ ἐστι, quacum consentiebat exemplum Rufini, Recognitiones enim habent I, 15: „Sed et quae sit justitia, quae deo placeat, scire desidero“. Accedit quod loco simillimo supra posito Homiliae p. 28, 2 habent: τί ποτέ ἐστὶν, Epitomae C. IV: ὅ, τί ποτέ ἐστι, Recognitiones I, 4: „quae sit ipsa justitia, quae deo placeat“. Nec tamen facile est dictu, quae ipsa verba fuerint in Homiliis primitus posita. Conjiat aliquis, εἰ τί corruptum esse ex ὅ, τί, quod, ut modo vidimus, Epitomae habent C. IV. Sed quum in Recogn. I, 15 reperiatur: „Sed scire desidero“, fieri etiam potest, ut scriptum fuerit: καὶ εἰδέναί, θέλω, τί ποτέ ἐστι, ut taceam, id, quod Recognitiones I. c. exhibent: „Sed et“, ansam praebere posse, ut sumatur, reponendum esse: καὶ εἶτα, τί cett. Ceterum quod supra p. 252 et p. 256 suasi, ut reciperetur scriptura: δίκαιον καὶ ἀρέσκον, quae invenitur etiam in Epit. prior. C. IV, etiam nunc mihi videor recte fecisse. Rufinus quidem ambobus locis, nisi id ipsum, quod Homil. codex C praebet p. 28, 2, scriptum repperit: τὸ δίκαιον ἀρέσκον Θεῷ. — Petri nomen, quod v. 8 reducendum diximus, fuit etiam in exemplo, quo utebatur Rufinus; interpretatus est enim Recogn. I, 14 versus finem: „Ad haec Petrus“ cett. — Verba, quae sunt v. 11 etiam in exemplo Rufini tertio casu erant posita neque non deerat dictio σιντροφία πονηρῶν, ut liquet ex Recognitionibus, I, 15 praebentibus: „Primo quidem pro institutione mala, pro sodalitatibus pessimis, pro colloquiis non bonis“. — Pro vocabulo πονηρία, quod, aequae atque Homiliae v. 13, habent Epitomae C. XVII, quum Recognitiones I. c. praebent: „malitia“, Rufinus procul dubio scriptum repperit: πονηρία, quae scriptura alteri illi haudquaquam est praefenda.

Non sine fructu composuerit aliquis verba, quae sunt Homil. p. 41, 1 sqq., iis, quae reperiuntur in Epit. utr. C. XVII et in Recognit. I, 15. Homiliae habent: διὸ τοῖς φιλαλήθεσι ἔσωθεν χρῆ ἐκ στέρνων βοήσαντας ἐπικουρίαν προσκαλίεσθαι, φιλαλήθεσι λογισμῶν, ἵνα τις ἐντὸς ὧν τοῦ οἴκου τοῦ πεπλησμένου καπνοῦ, προσίων ἀνοιξῆ θύραν. Proxime accedunt Epitomae, de quibus vid. supra p. 16 et 184. Recognitiones autem porrigunt: „Quid igitur his qui sunt intrinsecus convenit? nisi ut ex intimis praecordis clamore prolato, auxilium invocent ejus, quem solum domus fumo repleta non claudit, ut accedens aperiat januam domus“. Et primum quidem ultro apparet, vitium esse in verbis τας ἐντὸς ὧν. Tantum enim abest, ut ἐντὸς quadret ad sententiam, ut id, quod contrarium est, flagitetur a sententia. Qui Recognitiones in comparationem vocaverit, mihi adstipulabitur conjiatenti scriptum fuisse: τας μόνος οὐκ ἐντὸς ὧν. Ergo exemplum Rufini

genuinam lectionem servaverat, in Homiliis et in Epitomis oblitteratam. Praeterea facile elucet, verba τοὺς φιλαλήθεις et φιλαλήθει λογισμῶ, quae aequae in Epitomis inveniuntur atque in Homiliis, minus apte conjuncta posita esse in uno eodemque enuntiato. Videntur autem ex binis diversis recensioibus esse petita, quarum altera quid praebuerit ex verbis Recognitionum: „his qui sunt intrinsecus“, conjectura assequi licet, scilicet: διὸ τοὺς Ἰησοῦν Ἰωθὴν χρῆ — φιλαλήθει λογισμῶ cett. Postremorum horum verborum quum in Recognitionibus nullum reperiatur vestigium, fieri potest, ut ea quoque a seriore demum manu addita sint. Plus etiam quam Homiliae interpolatae sunt Epitomae, quarum prior quod praebet: τὸν μόνον θεόν, aperte corruptum est ex: τὸν μόνον ἀγαθόν, et in altera omittenda erant verba θεοῦ καὶ secundum codicem O, quae demum a secunda aliqua manu addita sunt, et male quidem, nam quamvis Jesus Christus in Epitomis saepius Deus vocetur, hoc tamen loco minus aptam esse eam appellationem et antecedentia et sequentia ostendunt.

Iis, quae sunt p. 43, 6 sqq., quum haec respondeant in Recogn. I, 18: „Veruntamen de me in tantum esse debes securus, quod de his quae didici abs te, in dubium venire non possim, ut si tu ipse velis aliquando fidem meam a vero propheta transferre, omnino non possis; ita pleno spiritu hausi, quae tradidisti“, ita fere judicandum erit de ratione, qua Homiliae sint emendandae. Clarum est, exemplum Rufini praebuisse aut ipsa Homiliarum verba non corrupta, aut tantum non eadem, in Epitomis autem similia tantum haberi; in quibus quod non est τοσοῦτον, id inde explicari potest, quod etiam verba ὅσον εἰ καὶ αὐτός sqq. desunt. Jam Rufinus repperit quidem prius τοσοῦτον, at non item alterum, sed pro hoc verba quaedam, quae expressit verbis: „de his quae didici abs te“. Si quis igitur haec verba in Homiliis consulto omissa et inde probabile esse statuerit, Homilias exhibere recensioem paullum quidem, at tamen diversam ab ea, quam reddebat exemplum Rufini, is acquiescet in ea correctione, quam supra p. 256 commendavi. Sin vero probabilius visum fuerit, casu intercidisse illa verba — ut sane etiam in Epitomis post Ἰησοῦν reperiuntur verba respondentia: πρὸς τὴν τῶν ὑπὸ σου λαληθέντων, et facile fieri potuit, ut verbo τοσοῦτον aliunde investo de sede pellerentur —, magis consentaneum erit verba Homiliarum emendare secundum exemplum Rufini atque statuere, alterum τοσοῦτον postea investum esse ex alia qua recensione, in qua hoc vocabulum non ante ἀμίρμνος, sed ante ὅσον positum esset, aut pro priore τοσοῦτον scriptum: τὸ λοιπόν. — Scriptura μή τι, quam injuria spretam a Dressello v. 8 praebet codex O, fuit etiam in exemplo Rufini, interpretati Recogn. I. c.: „Et ne putes magnum tibi me aliquid polliceri“. — Quae v. 12 sq. sunt verba: διὸ θάρρει τῷ θεοβουλήτῳ δόγματι, quum Rufinus I. c. interpretatus sit: „Et ideo confido de hoc divino dogmate coelitus definito“, aperte scriptum invenit: θάρρῳ, quod quin verum sit non dubito. — V. 15 sq. in verbis: εἰάν γε — ὁ ἐπακούσας ὁρίγεται cett., nihil mutare ausim, quamvis Recognitiones I. c. praebent: „Sed omnis qui audierit de vero propheta, necesse est ut statim desiderium capiat“, ne indicativum quidem ex εἰάν pendentem, qui ferendus est apud scriptorem senioris aevi, quamquam verum est, in Homiliis εἰάν sive εἰάν cum conjunctivo construi solere. Haud constitit sibi Dresselius, qui, quum illo loco intactum reliquerit indicativum, p. 125, 15 receperit Schwegleri conjecturam δεικνύηται, quamvis uterque codex praebet: εἰάν δεικνύηται, et, quum p. 74, 14, ubi codex C habet: εἰάν δοκῆ, codex O autem: εἰάν δοκεῖ, illum secutus sit, atque secundum codicem O scripserit p. 82, 8: εἰάν ἐγκρίνη, p. 252, 10: εἰάν πράττωσιν, p. 257, 7: εἰάν ἀπολιμπάνονται, p. 283, 16: εἰάν τυγχάνη, p. 396, 6: εἰάν τυγχάνη, quibus locis omnibus codex C porrigit indicativum, atque p. 165, 7 codicis O scripturam εἰάν ἐπιθυμῆι adeo mutaverit in: εἰάν ἐπιθυμῆ, tamen p. 291, 15 sq. ex codice C reposuerit: εἰάν λοιδορεῖται, licet codex O praebet: λοιδορεῖται. Apparet exempla conjunctionis εἰάν sive εἰάν cum indicativo constructae plura reperiri in codice C quam in codice O^{*)}. Idem valet de conjunctione ἐπάν, ut p. 90, 7 codex O porrigit: ἐπάν τίτη, —

^{*)} Pertinet huc etiam dictio εἰάν ὁρίγεται ex codice C allata p. 314, adn. 10, ubi tamen reperitur varia lectio: εἰάν ὁρίγηται.

codex C: *ἐπὶ τῆς*, ubi Dresselius jure suo recepit scripturam codicis O, et de conjunctione *ὁπόταν*, ut p. 129, 16 sq. codex O habet: *ὁπόταν νοῆται*, codex C: *ὁ νοεῖται*, p. 241, 1 codex O: *ὁπόταν παρακαλοῖσι*, codex C: *ὁ παρακαλοῖσι*, quibus locis Dresselius suum codicem est secutus, dum p. 45, 16 aequo jure non tentavit utriusque codicis scripturam: *ὁπόταν ἀσχολεῖται*, — sed satis habuit in adnot. 12 repetisse verba Schwegleri, corrigendum consentis: *ἀσχολῆται*. Simile est, quod in codice C multo saepius *εἰ* constructum invenitur cum conjunctivo quam in codice O, cujus rei supra p. 304 et 305 pauca ex multis exempla congressimus, et quod in codice C pluries in talibus dictionibus, qualis est: *ὅς ἂν βούλεται*, indicativus reperitur pro conjunctivo, rari enim sunt loci, ubi contrarium invenitur, ut p. 363, 18 codex O porrigit: *βούλεται*, codex C: *βούληται*. Ceterum cfr. quae disputaverunt Jacobsius in Act. Philol. Monac. Vol. I, Fasc. 2, p. 146 sqq. et Poppo in Adnot. ad Schol. Thucyd. I, 49, Comment. P. III, V. 1, p. 313.

Ex iis, quae sunt p. 44, 3, Epit. prior. C. XIX revera nihil habet nisi: *καὶ ταχέως λαβεῖν*. Vel sic tamen nunc dubito an primitus aliud quid scriptum fuerit. Homil. Codex O habet: *ἴστω*, non *ἔστω*. Illud ipsum reperitur in Epit. alt. codice O C. XIX. Uterque Homil. codex et unus vel plures Epit. alterius libri mscr. porrigunt: *ἔν βούλεται*, sed codex O: *ὁ β.*, quod quo jure receperit Dresselius simul cum scriptura *ἔστω*, difficile est ad intelligendum. At tam per sententiam quam per linguae leges ferri potest hocce: *ἴστω, ὁ βούλεται τις καὶ ταχέως λαβεῖν, καὶ βραδείως μὴ τυχεῖν*. Et tale quid prae oculis fuit Rufino, l. c. interpretato: „Potest enim fieri ut alius desiderans cito adipiscatur, alius nec tarde ad desiderata perveniat“.

Praeterea haec fere addenda repperi et corrigenda.

P. 259 in adnot. ad p. 65, 7 versus finem pro *εἰ* — *φῆς* scribendum: *εἰ* — *φῆς*. — Versu penultimo legendum: *καὶ τίς ἀληθεύει;*

P. 261 in adnot. ad p. 86, 1 sqq. pro *πνεῦμα* legendum: *πνεῦμα*.

Ad p. 263. Locis in adnot. ad p. 107, 9 citatis addendus est etiam is, qui habetur Homil. p. 398, 17.

Ad p. 264. De p. 116, 10 sq. vid. quae infra adnotabuntur ad p. 297.

Ad p. 265. V. 5 in adnot. ad p. 128, 14 pro „corruptum“ legendum est „in-eptam“. — His, quae ad p. 135, 12 adnotavimus, adde, p. 392, 1 in codice O reper- tum esse: *προσφικίονται*, p. 69, 3 utrumque librum mscr. praebere: *ἡγαρίστησα*, p. 266, 16 adeo *ἡύρισκον* repositum esse ex codice C, quamvis codex O praebet: *εὔρισκον*, p. 323, 3 a Dresselio receptam esse codicis O scripturam: *ἡρμήνευσας*, spreta codicis C lectione: *ἐρμήνευσας*.

P. 267, adn. 1, v. 3 et p. 272 pluries perperam typis expressum est: „amasium, amasii, amasios“ pro „amatium, amati, amatos“.

P. 269, v. 24 pro „in“ ego scripseram: „ex“.

P. 270, v. 31 pro „aliis“ legendum: „alii“.

P. 281 v. penultimo pro τὰ scr.: τὰ.

Ad p. 284. Consentibus nobis p. 241, 9 reponendam esse formam *λεποτακτεῖ* favet etiam id, quod p. 18, 15 et 22, 15 in utroque libro mscr. reperitur substantivi forma *λεποτάκτης*.

Ad p. 297. Nunc haud dubitamus, quin ea sententia probanda sit, quam secundo loco protulimus de p. 288, 2 agentes. Similis locus est p. 413, 1 sq.: *διὸ καὶ αὐτὸς συμβουλεύω, αὐτῷ ἡμᾶς πείθεισθαι περὶ ἧν κηρύσσω, ἐπεὶ πᾶσα ὑμῶν ἡ πόλις ἀρδῆν ἀπολεῖται*, quorum verborum quae postrema sunt Rufinus Recogn. X, 61 liberius ita est interpretatus: „ne forte si spreveritis eum, ipsa etiam subito civitas vestra pereat“. Neque opus erat ut locum, qui est p. 116, 10 sq., lacunosam esse sumerem. Particulae *ἐπεὶ* ita usurpatae ut posita esse videri possit pro eo, quod est „alioquin, sin minus“, aliquot exempla ex antiquioribus scriptoribus con- gesta sunt etiam in Thesaur. Stephan. ed. Paris. Vol. III, p. 1454.

Ad p. 308. P. 345, 11 sq. editum est: *ἀλλ' ἵνα μὴ αὐτὸς τὰ αὐτὰ λέγων πρὸς τὸ ἐλέγχειν σε δαπανῶ τὸν χρόνον εἰς ἃ μὴ θέλω, πρὸς τὰ ἐρισθέντα ἡμῖν ἀποκρίσθαι*, de conjectura Cotelerii. Libri mscr. porrigunt: *ἀποκρίσθαι σε δεῖ*, quae postrema verba propter syllabas proxime antegressas facillime potuerunt intercideri.

INDEX GRAECUS.

A.

ἀγαθή βασιλεία p. 250.
 ἄγνωστος καὶ ἀνόητος p. 260.
 ἀγῶνα τρέχειν p. 262.
 ἀγωνιᾶν p. 277.
 ἀδιῶς pro arbitrio, quantumlibet p. 203.
 ἀδιάφορος aut διάφορος, ἀδιαφόρως aut διαφόρως p. 258. 296.
 ἀήρ et αἰθήρ confusa? p. 250.
 Αἰτίας, non Αἰνίας p. 256.
 ἀνίσσισθαι εἰς τι alludere ad aliquid p. 326.
 Αἰναία nominis forma non admittenda p. 270.
 αἰώνιος et ἄνθρωπος confusa p. 282.
 ἀκαίρως corruptum ex εὐκαίρως, intempestive p. 315.
 ἐν ἀκατασκόπῃ, clam p. 299.
 ἄκρατος ἐπιθυμία p. 284.
 ἄλλος et ἄνθρωπος confusa p. 279.
 ἀλλ' οὐδέ neque vero p. 325.
 ἀλλ' οὖν γε p. 281.
 ἀμελείτωσαν, non ἀμελήτωσαν p. 250.
 ἀμέτρως immodice p. 320.
 ἀναβλέπειν videre, visu gaudere p. 252.
 ἀνάγκη πᾶσα p. 257.
 ἀναγράφειν Δία Jovis nomen inscribere p. 275.
 ἀναλαμβάνειν μύρον p. 328.
 ἀναστροφή vitae ratio, quatenus factis et moribus conspicitur p. 295.
 ἀνατίθισθαι suscipere in se p. 279.
 ἀνεδόθη vel probabilius ἀνεῖται de partu p. 269.
 ἀνμᾶν πνεῦμα, non ἀνμᾶσθαι p. 274.
 Ἄνουβίων, non Ἄνουβίων p. 275.
 ἀντιβάλλειν i. q. ἀπαγγέλλειν, δηγεῖσθαι p. 334.
 ἀπαγγέλλειν notum facere p. 330.
 ἀπαρτία venditio p. 302.
 ἀπατηθῆναι ἐπί τιος p. 288.

ἀπὸ τοῦ συντόμου i. q. συντόμως p. 275.
 ἀποδέχισθαι de patre p. 263.
 ἀποδέχισθαι, non ἰποδέχισθαι p. 309.
 ἀποκρινούμαι p. 308.
 ἀποκριθῆναι pro usitatore ἀποκρίνασθαι p. 310.
 ἀποκτείνειν p. 306.
 ἀπολαμβάνειν τὸ παράπτωμα, peccati culpam redimere p. 284.
 ἀπολαύσειν, non ἀπολαύσεισθαι p. 338.
 ἀσιβείας et θειοσιβείας variant p. 258.
 ἀρχὴν οὐ omnino non p. 311.
 ἀτελής nondum finitus, absolutus p. 314.
 Ἄτυμνος sive Ἄτυμνος, p. 270.
 αὐτομάτου et τοῦ θεοῦ vel θεοῦ confusa p. 325.
 αἰτομάτως, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἐκ τοῦ vel ἐξ αὐτομάτου et forsan etiam ἰπὸ τοῦ vel ὑπ' αὐτομάτου p. 325.
 αἰτοπαθεῖν p. 319.
 αἰτός i. q. ἐγὼ αἰτός p. 275.
 αἰτός, ἀπ' αὐτῆς ἐσπέρας p. 304.
 αὐτός dominus p. 282.
 αὐτός redundat p. 314.
 αὐτός et θεός confusa p. 282. 285.
 αἰτός ὑπ' αἰτοῦ, non αὐτός ὑφ' αἰτοῦ, et similia p. 316 sq. 320 sq.
 αἰτοῦ et αὐτοῦ p. 315 sqq.
 αὐτῶν et τῷ Θεῷ confusa p. 284.
 ἀχώρητος p. 260.

B.

Βαλανία, justa forma p. 295.
 βασιλικὸς minister regius p. 327.
 βασιτάσαντες non βασιτάξαντες p. 262.
 Βύβλος, non Βίβλος p. 275.

Γ.

Γάβαλα et Γάβαλαν casu quarto, sed altera forma exquisitior p. 295.

γάρ et γε confusa p. 257. 294.
 γάρ et δέ confusa p. 277. 309.
 γεγενησθαι et γεγενησθαι p. 312.
 γενητος et γενητός p. 311. 312.
 γίνεσθαι ἐκεῖ, ἐταυθα, ἐπὶ τὸ αὐτὸ
 p. 293.
 γνησιώτεροι familiares p. 322.
 γνωμᾶς „sentendi rationes“, corruptam
 ex μόνας p. 251.

Δ.

δείκνυται et δῖκνυται confusa p. 307.
 Δήμητραν, sed Δημήτρας et Δημήτρος
 p. 274.
 διακρίειν ἐπὶ τινι p. 303.
 διακρίεται constitutum est p. 295.
 διακρατεῖν τινά p. 296.
 διατίθεισθαι i. q. διατίθεται p. 285.
 τὰ δίδυμα sc. τέκνα p. 302.
 διθάλασσοσ πόντος, τόπος, διθάλαττα
 p. 250 sq.
 τὰ τῶν τόπων δίκαια quae quoque loco
 constituta sunt p. 250.
 δίκαιον καὶ ἀρίστον p. 252. 256. Cfr.
 etiam p. 335.
 δίκην ὑπέχειν, nisi forte ὑπίσχειν p. 323.
 διώκειν κατ' ἔχνη τινός p. 330.
 δοκεῖ ἐμοὶ ἀδελφοὶ εἶσιν p. 324.
 δόξαν αὐτῷ quum ei visum esset, pla-
 cuisset p. 329 sq.
 δίον indeclinabile p. 322.
 δίον διάφοροι et δύο πρώτοι conf. p. 257.
 δῶν forma non ferenda p. 261 sq.

Ε.

εἰς cum indicativo constructum p.
 336 sq.
 εἰς pro εἰς p. 333.
 εἰαυτὸν, εἰαυτοῦ, εἰαυτούς, εἰαυτῶν i. q.
 ἐμαυτὸν vel σιαιυτὸν, ἐμαυτοῦ, ἡμᾶς
 αἰαυτούς, ἡμῶν αὐτῶν vel ὑμῶν αὐτῶν
 p. 249 sq.
 ἐν εἰαυτῆς γίνεσθαι, non ἐν εἰαυτῇ vel
 ἐφ' εἰαυτῆς p. 295.
 ἐγκόπτειν λόγον, ἐγκοπὴ p. 256.
 ἐγκόπτειν et ἐκκόπτειν confusa p. 256.
 εἰ cum indicativo et cum conjunctivo
 constructum p. 304. 305. 337.
 εἰ ἄρα p. 313.
 εἶναι τινι? p. 305.
 εἰς δὲ δήποτε p. 319.
 ἐκότερος τὸν ἕτερον sive ὁ ἕτερος τὸν
 ἕτερον ἐκβιάζεται p. 323.
 ἐκεῖ de tempore usurpatum eadem vi
 qua ἐκπαλαί p. 301.
 ἐκκλίπτειν ἐκπίδω p. 253.

ἐκλήτος appellatio, provocatio p. 320.
 ἐκπλοκῶν verbum nihili p. 253.
 ἐκστασις dimotio ex loco p. 285.
 ἐκτεθλημένος, non ἐκτεθλημμένος
 p. 290.
 ἐκτομή τιος de executione quam passus
 est aliquis p. 268.
 ἐλέγχειν erroris convincere p. 304.
 Ἐλληγ paganus p. 283.
 Ἐλλυπος p. 275.
 ἐμπαιγμοὶ illusiones p. 282.
 ἐμπλοκῶν verbum nihili p. 253.
 ἐνεδρεύεσθαι sensu passivo p. 285.
 ἐνιῶν et ἐνιῶν confusa p. 278.
 ἐν τῷ ἀσύγκριστον p. 306.
 ἐνυδρόβιοι p. 262.
 οἱ ἐξ ὑμῶν i. q. οἱ ὑμέτεροι p. 334.
 ἐξέφανε forma barbara pro ἐξέφηγε vel
 ἐξέφαινε p. 258. 260. 297.
 ἐξαίδικα p. 276.
 ἐξοδευθῆναι abripi extra viam p. 249.
 ἐξορκίζειν p. 259.
 ἐπεὶ γε, ἐπεὶ ibi usurpatum ubi expecta-
 bas εἰ δὲ μή p. 264. 297, imprimis
 p. 337.
 ἐπίσχε investus est p. 311.
 ἐπιχε i. q. σκόπει p. 301.
 ἐπιχέθη i. q. ἐπεχύθη p. 306.
 ἐπὶ κεφαλαίων p. 274.
 ἐπὶ τιος coram aliquo p. 321 sq.
 ἐπὶ τιος ἀπατάσθαι, ἐνεδρεύεσθαι
 decipi circa aliquid p. 283.
 ἐπὶ τιος κολασθῆναι p. 261.
 ἐπὶ τιος λέγεσθαι de aliquo narrari
 p. 253. Cfr. etiam p. 259.
 ἐπιδημεῖν aut cum praepositione εἰς aut
 cum dativo constructum p. 326.
 ἐπιδικάζεσθαι τιος et τῷ diverso signi-
 ficatu p. 333.
 ἐπίστω p. 332.
 ἐπομβροῖν p. 276.
 Ἐρσαίου corruptum ex Ἠρσαίου p.
 270.
 εὐθὺς p. 302.
 εὐχαριστεῖν per se solum de gratis Deo
 actis p. 293.
 ἐχέγγυόν τι εἰπεῖν p. 273.
 ἔχειν i. q. posse p. 261.
 ἐχθὲς p. 279.
 ὡς ἔχον ἔσται ut vere res habet p. 325.

Ζ.

τοῦ ζῆν ὁ βίος i. q. τῆς ζωῆς ὁ βίος
 p. 291.
 ζῆτεῖν τινι p. 321.
 ζῆτεῖν κατὰ τιος (?), ἢ κατὰ τιος.
 ζήτησις p. 323.

ζωῆς βίος de vitae tempore p. 255.
ζωῆς χρόνος p. 255. Ofr. etiam Homil.
p. 292, 16 sq.

H.

ἡ γὰρ p. 279.
ἡ γὰρ; nouns p. 304.
ἡ γὰρ εὖ; p. 304.
ἡ καὶ in interrogatione positum p. 251.
ἡδεις p. 309.
ἡδιστων p. 310.
ἡδισθαί τωος p. 276.
ἡκουε cum nuda accusativo et simul cum
praepositione εἰς constructum p. 256.
ἡμισίπαιρος sive ἡμισίπαιρος παιδὶς
seculum auri p. 273.
ἡν ποτε δεῖ εὐδὴν ἡν p. 273.
ἡσυχάζειν ἀπὸ τωος, se abstinere ali-
qua re, p. 284.
ἡτρεσθαι mutatum in εἰδενεσθαι p. 292.

Θ.

θιός et θυσιός confusa p. 286.
θός et θιός confusa p. 284 sq.
θωιδός τέπος p. 251.

I.

ἰδίον ἀνωγῆς p. 270.
ἰδίος positum pro pronome reflexivo
p. 228.
ἰσωνός ἴσων τωός p. 311.
ἰσθίζεσθαι parem esse, haberi p. 268.
ἰσῶν et ἰσῶνας p. 278.
Ἰδσηρος, non Ἰωσήρ, unus ex comitibus
Petri, p. 226.

K.

καθημέρον, καταξίον, καταρχός et καθ'
ἡμέρον, κατ' ἀξίον, κατ' ἀρχός p. 230.
καός ἐπὶ πᾶσι τοῖς καοῖς p. 263.
καμνίω cum participio constructum po-
tius quam cum infinitivo p. 255.
καχίτης de vitis animi morumque
usurpata p. 264.
κατά corruptum in καὶ p. 251. Ofr.
etiam p. 203.
κατά πρόσω πρόληψις praesumptio
qua stantur plurali p. 280.
κατὰ φύσιν id quod naturae con-
gruens est, p. 219.
καταρχός vel κατ' ἀρχός eὐ omnino
non p. 295.
καταρίεσθαι τωος impetum facere,
invehi in aliquem p. 309.
κλένος τριχῶν l. q. σισμεῖ τρ. p. 284.

καπή caedes strages p. 219.
καπήν τοθῶν p. 219.
καρίσσιω exaltare? p. 284.
καρτεῖο corruptum ex πρώτων p. 201.
καρίβειν vitiosum p. 276.

Λ.

λέγω δὲ et λέγω δῆ p. 296 sq.
λεπτοργεῖ de his qui nomen divinum
colunt p. 308.
λεπτοκαταίε, non λεπτοκαταίε, λεπτο-
τάκτης p. 264 et 287.
λελογχίς confusum cum γεγογῆς p. 225.
λεπτός de corpore usurpatum, τὸ λεπ-
τόν τοῦ σώματος, λεπτόσωμος p. 292.
λόγος, εἰς τὸν λόγον τωός p. 261.
λόγον ἰσθίζεσθαι et ἰσθίζεσθαι, promiscue,
p. 304.
λόγον ἰσθίζεσθαι, non ἰσθίζεσθαι p. 222.

Μ.

μακροτέρων σο. ἴδων p. 289.
μάλλον πλείον non ferendum p. 308.
Μαροβίτης, non Μαροβίτης p. 275 sq.
Ματθιδία, Ματθία, Ματτιδία p. 290.
μαφάριον, non μαφάριον p. 302.
μέν et μή confusa p. 224.
μέσον res media, indifferens 215.
μετασχηματίζω p. 226.
μετασίγησις, non μετασίγησις p.
225.
μήχρι αὐτεῖ neque eo, in tantum p. 258.
μήχρι δεῖ varie constructum p. 302.
μή cum indicativo praesentis constru-
ctum p. 301.
τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ἔν p. 212.
μήτι — μηδέ neque — neque vero p. 291.
μῆνας p. 282.
μόνος καὶ ὄλος, μότως ὄλος p. 264.
μονοθίνεις l. q. σποράδην ἀλλήλων
γινόμενοι p. 289.
μορφοὶ cadavera p. 275.
μορφή θετή vel probabilius κωστή p. 228.
μορφή corruptum ex κορυφή p. 276.
ὁ μυθικός p. 265.
μίσος πλάσιον, oculus abominandum
p. 274.
Μωῦσῆ et Μωῦσῆν, non Μωῦσεῖ et
Μωῦσα p. 269.

Ν.

ναυάγιον apud senioris aevi scriptores
usurpatum pro ναυαγία p. 291.
ναυφράγιον p. 291.
νομίζω probare p. 280.
νόμον δίδωμι et θίσθαι p. 204.

O.

ὀδεύειν ὄδον et ὄδῳ p. 311. —
 οἰκείως ex δικαίως corruptum, cum ge-
 nitivo constructum p. 309.
 οἰκοὶ εἰσιῶν domum ingressus p. 322.
 ὀμίλια ἢ περὶ τοῦ προφήτου, non ἢ τοῦ
 προφήτου p. 256.
 ὀμοίως τινος p. 310.
 ὀμολογεῖν et ὀμολογεῖσθαι p. 329.
 ὀμολογεῖτω, non ὀμολογήτω p. 250.
 ὀμῶς non ὁμῶς p. 256. 261. 263. 264.
 290.
 ὄργῃ πεπρησμένος p. 304.
 ὄρμας ὄρμαν p. 320.
 ὅσον τὸ ἐπὶ τινὶ ἔστι, non τὸ ὅσον ἰ. τ. ἰ.
 p. 294.
 ὄς, καὶ ὄς p. 303.
 ὅτι ἰ. q. διότι, quoniam, p. 257.
 οὐδὲ γὰρ neque enim p. 325.
 οὐδὲ μὴν, non οὐδὲ μὲν p. 319.
 οὐδὲ ὅτι (ὄ,τι) nihil omnino p. 277.
 οὐκ pro οὐ? p. 261. 304.
 οὐκ ἄλλως, non οὐκ ἄλλως γε p. 257.
 οὐκ ἄλλως et οὐ καλῶς confusa
 p. 304.
 ἢ οὐρανῶν λεγομένη βασίλεια p. 322.
 οἴσια corruptum ex καῖσα p. 312.

Π.

παιδείας, non παιδός, χάριν p. 265.
 ἐκ παιδός et ἐκ παίδων p. 327.
 Παλισκοί, Palisci, barbatae pro Παλικοί,
 Palici p. 270.
 παλλακὴ p. 273.
 Πάλτων, non Πάλταν p. 295.
 πάμιστος p. 264.
 παντογόνον ὕδωρ p. 286.
 παρασχῆσω p. 300.
 πεπληροφορημένος plane persusus,
 certo sciens p. 321.
 περιβλέπεσθαι ἑαυτῷ τινὰ p. 276.
 περιβλήμα p. 277.
 τὸ περιεληφὸς πνεῦμα p. 274.
 περικομπεῖν circumquaque jactare, di-
 vulgare p. 327.
 περιληπτὸς ἔστι percipi potest p. 262.
 περιγηθεῖς p. 274.
 περισπασμοὶ p. 250.
 περιστήριγμα vocabulum incognitum
 p. 274.
 πηγαὶ aquae p. 288.
 πλάτος in errorem compellens p. 257,
 cfr. etiam Add. p. 334.
 πλείον, ἐπὶ πλείον admodum, affatim,
 saepe p. 306.
 τοῦ πλείονος ἐπιθυμεῖν p. 260.

πληροφορεῖν ἐπιθυμίαν et πληροῖν ἐπι-
 θυμίαν p. 323.
 πληροφορηθῆναι p. 302.
 πνεῖν de vate p. 334.
 ποιῖν τινὰ τι p. 306.
 τὸ ποιητὸν p. 282.
 πολλὰ πρὸς multa pro p. 260.
 πορίζεσθαι et πορίζειν promiscue
 p. 291.
 ποταμῖα regio ad flumen sita p. 284.
 πρεσβειτής, non πρεσβίτης, ὁ τῆς ἀλη-
 θείας p. 250.
 προελημμένος deprehensus p. 321.
 προεναλείφεισθαι p. 328.
 προκαλίμμα p. 277.
 προλέγειν futura praedicere p. 201.
 προλήψεις τινὸς καταφέρειν praedica-
 tas opiniones contra aliquem proferre
 p. 321.
 πρὸς γένους ἰπάρχειν vel εἶναι τινὶ et
 (saepius) τινος p. 290.
 πρὸς τι ἀνέχεσθαι? p. 295.
 προσαπατᾶν corruptum ex πως, ἀπατᾶν
 p. 259.
 προσβλέπειν τινὶ, non προβλέπειν
 p. 327.
 προσίτι μὴν γε p. 256.
 προσηγορία, non προσαγορεία p. 258.
 προσῆκειν ἰ. q. προσῆκει p. 249.
 πρόφανσις ἢ πρὸς τινα p. 264.
 προφάσεις διαμηχανᾶσθαι praetextus
 moliri summo studio p. 319.
 πτερόν avis p. 268.
 πυρσός de fulmine p. 271.

Σ.

σάρξ καὶ αἷμα circumlocutio hominis
 animalis p. 324.
 σέβασμα p. 264.
 σημεῖνα et σημεῖνα p. 332.
 σιγῆν ἢ στέγειν, σιγῆ στέγειν, σιγᾶν
 interpretamentum verbi στέγειν
 p. 252.
 σκεπεινός, σκεπηνός, σκεπινός p. 299.
 σκεπεινός τόπος diverso significatu
 p. 299.
 τὴν σκοπὴν vel σκοπιᾶν ἔχειν πρὸς τι
 ἰ. q. σκοπεῖν πρὸς τινα? p. 265.
 σοφίζειν sapientem reddere, institueret
 p. 322.
 σταγόνιον ἢ ἐν αἷμα p. 273.
 σταθμῖα et στάθμα p. 333.
 στήκειν p. 311.
 συμβεβηκέναι ὄντιον esse p. 323.
 συμβίσις ἢ ἄρος p. 308.
 συνεθίζειν τινὰ τινὶ p. 275.
 συνεῖναι conversari p. 261.

συνεῖναι ἀγαθῷ bono, commodo frui
p. 325.
συνεῖναι πλάτῃ errare p. 284.
συννοεῖν p. 252.

Τ.

τὰ corruptum ex καὶ p. 303.
τάραξις de aere p. 284.
τὰ περὶ τὴν τάξιν i. q. ἡ τάξις p. 289.
τὰ τῆς σελήνης i. q. ἡ σελήνη p. 258.
ταυτογενεῖς ejusdem generis, ex uno
eodemque constans p. 322.
τάχα δὴ p. 311.
τάχιον, μικρῷ τάχιον i. q. μικρῷ πρό-
σθειν p. 301. Cfr. etiam Hom.
p. 41, 9.
τε γὰρ etenim p. 320.
τί δέ; p. 282. 303. 313. Cfr. etiam
Homil. p. 276, 11 sqq., 401, 2.
τιθῶν corruptum ex τι δρῶν? p. 249.
τιμωρεῖν, non τιμωρεῖσθαι p. 294.
τις εἷς p. 294.
τὸ ὅσον δύνασθε non ferendum p. 279.
τοιοῖτον, non τοιοῖτο p. 300.
τότε exquisitiore usu adhibitum p. 294.
τρηδῶν i. q. τρηῆμα p. 286.
τρισεπάπιρος vocabulum nihili p. 307.
τύλη culcita, pulvinar lecto impositum
p. 329.

Υ.

ὑπαλείφεισθαι ὑποροία p. 280 sq.
ὑπὲρ θεοῦ εἴρηται p. 259.
ὑπεσχῆσθαι rarius quam ὑποσχέσθαι
p. 312.
ὑπὸ et ἐπὶ vel ὑπὲρ confusa p. 259.

ὑπὸ τινος ἀπολαμβάνεισθαι τι p. 279
(215, 10.)
ὑπὸ τινος τὴν γένεσιν ἔχειν p. 285.
ὑπὸ τινος γίνεσθαι 312.
ὑπόνοια mega opinio p. 281.
ὑποχωρεῖν ὑπὸ τι et εἷς τι p. 300.
ὑφιστάναι, non ὑφιστᾶναι p. 265.

Φ.

φαίνομαι ὅτι οἶα εἰμι p. 314.
φησὶν nude positum p. 281.
φλοκρινεῖσθαι, non φυλοκρινεῖσθαι
p. 324.
φύσιν ἔχει ἀποθανεῖν et τοῦ ἀποθανεῖν
et similia p. 324.

Χ.

χαίρειν ἐπὶ τινι, non ἐπὶ τινος p. 314.
χαλεπόν, ἄπειρ χ. οἶα ἂν ἦν p. 313.
χειμέρια tempus hiemale p. 250.
χθές p. 279.
χρεῶν (sc. ἐστὶ) oportet p. 249.
Χριστοῦ corruptum ex κτίστου p. 261.
χυλοὶ βοτάνης τινός p. 328.
χωρεῖν τὸν θεόν, deum recipere, capere
p. 260.
χωσθέντων postquam sepulti erant
p. 263.

Ω.

ῥρας οἱ ἀτμοὶ p. 307 sq.
ῥρονομεῖν κατὰ κόσμον, non ῥρον.
κόσμον p. 277.
ῶς, καὶ ῶς atque ita p. 328.
ῶσαίτως εἶναι τινι eodem loco esse quo
quis p. 328.

INDEX LATINUS.

A.

- Adonis a Baccho amatus p. 272.
Adonis λαμβάνεται εἰς ἄρπυιὰς καρ-
πυῖς p. 274.
Amalthea Phoci filia ex Jove mater
Arcti p. 269.
Arctus sive Arcas Callistus filius p. 260.
Atymnius ab Apolline amatus p. 272.
aoristus verbo sperandi subjunctus
p. 322.
articulus nonnisi priori nomini proprio
praepositus p. 289.
augmentum syllabicum plusquamper-
fecti omissum p. 293.
augmentum syllabicum verbo ἔθεον
additum et non additum p. 273.
augmentum temporale p. 265. Cfr.
etiam Add. p. 337.

B.

- Branchus ab Apolline amatus p. 272.

C.

- Callisto mater Arcadis p. 266.
Callisto perperam tradita Ursus minor
p. 273.
Chrysaē (? Χρύσειον) inter pueros a Mer-
curio amatos numerati nomen suspec-
tum p. 272.
circumlocutio verbi finiti p. 249. 250.
262. 273. 288. 310. 311. 320. 325. 326.
333. — Cfr. etiam Homil. p. 332, 5.
conjunctivus aoristi p. 333.
Cupido Jovis et Veneris filius p. 269.
Cypris Diones filia p. 269.
Cypris Jovis et Veneris filia p. 269.

D.

- Didone p. 265.
dii et philosophi p. 273.
Diomus ab Hercule amatus p. 272.

- „Dionysius (sic) a Titanis discerptus“
filius Jovis et Proserpinae p. 272.
Dodone p. 265.

E.

- Europa Oceani uxor eademque ex Jove
mater Dodonaei sive Dodonis p. 267.
exorcismis fugari daemones credebantur
p. 279.

G.

- Ganymeda Dardani (sic) p. 266.

H.

- Herculis amores p. 272.
Himalia ex Jove mater Spartaei, Cronii,
Cyti p. 270.
Hylae mentio inter pueros ab Apolline
amatos suspecta p. 272.

I. (J).

- ibin colunt Aegyptii p. 281.
Jesus Christus deus appellatus in Epit.
p. 333.
imperativus aoristi p. 281.
indicativus in oratione obliqua adhi-
bitus p. 306.
Jovis, nominativi forma p. 266, adn.*
Jovis concubitus p. 266 sqq.
Jovis variae species p. 271.
Jovis in upupam mutati et Lamiae quae
proles p. 271.
Juppiter in cuculum vel fulmen mutatus
Junonem vitiat p. 268, cum Venere
concumbit p. 268, in ursum se muta-
vit cum Amalthea Phoci concubitu-
rus p. 270, propter Callistonem in
leonem mutatus p. 270, tanquam
cygnus Ledam, tanquam anser Neme-
sin subagitat p. 271, ignis factus
Semelen stuprat p. 271 sq.

L.

Leda eadem Nemesis p. 271.

M.

maforium, maforteum p. 302 sq.
Megisto mater Arcadis p. 276, adn. *

N.

Neptunus ἡ μίση ὑγρὰ οὐσία p. 274.

O.

Ovum candidum ex doctrina Orphicorum p. 274.

P.

Pari (Πάριου Πορνείως) ab Apolline amati nullam aliunde notitiam habemus p. 272.

Phoenissa Alphionis ex Jove mater Endymionis aliunde non nota p. 267, adn. **

Pirithous ab Hercule amatus p. 272.

Pluten (sic) Plutiden et Rufnus appellat Atlantis filiam, ex qua Jupiter genuerit Tantalum p. 267.

praedicatum plurale subjecti singularis p. 305.

praesens pro futuro p. 332.

praesentis, non futuri, participium usurpatum in dictionibus talibus, qualis est ἤκειν ἀγγέλλων p. 330.

R.

recensionum diversarum lectiones in unum compactae p. 252. 253. 254.

255. 256. 262. 264. Cfr. etiam p. 266 sq. p. 310. 331.

S.

Saturnus a Jove castratus p. 268.
simulacra ex sepulcris mortuorum p. 280.

T.

tabula picta Jovis et Junonis incestum foedissimum repraesentans et Argis et in insula Samo asservata p. 273.

tabulae pictae Jovem cum Leda concumbentem exhibentes nomine supra scripto, et similia, p. 275.

Thalia, quae et Aetna, Vulcani filia, nympa, a Jove vitata, mater Palicorum p. 270.

Themisto mater Arcadis p. 267, adn. *

Thersi (? Θέρσει) inter pueros ab Hercule amatos numerati mentio suspecta p. 272.

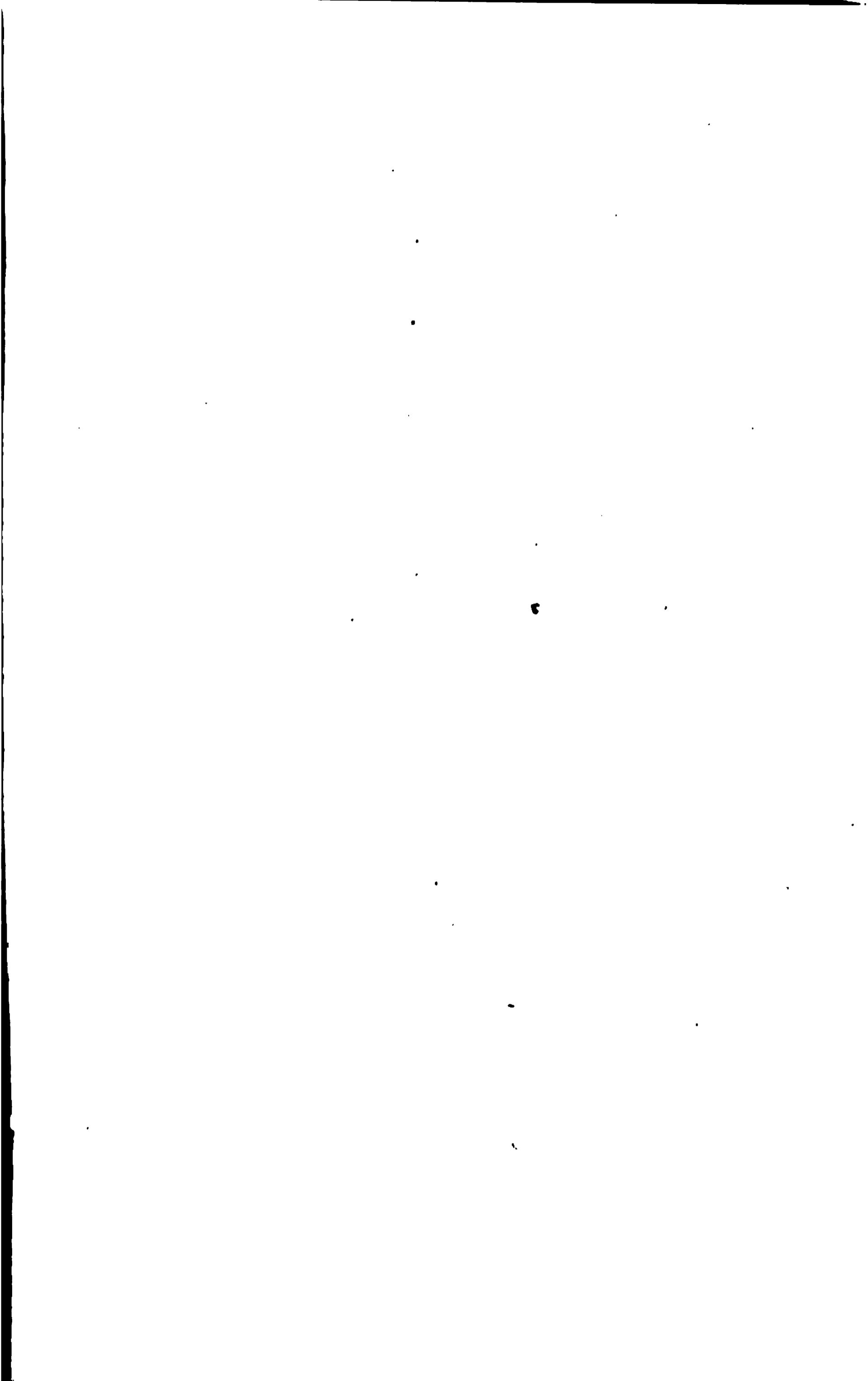
Thracum nonnulli canibus vescentes p. 319.

V.

Venus Jovis soror p. 268 sq.

verbum plurale cum substantivo plurali neutrius generis constructum p. 268 (ubi adnot. ad p. 107, 9 add. etiam Homil. p. 398, 17.).

verbum singulare locum praedicti plurium substantivorum singularium tenens p. 283.

3 2044 025 977 703

